

Kredittavtaler

Gjennomføring i norsk rett av forbrukerkredittdirektivet
(2008/48/EF) m.m.

Norges offentlige utredninger

2009

Seriens redaksjon:
Departementenes servicesenter
Informasjonsforvaltning

1. Individ og integritet.
<i>Fornyings- og administrasjonsdepartementet.</i>	7. Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2009.
<i>Arbeids- og inkluderingsdepartementet.</i>
2. Kapital- og organisasjonsformer i sparebank-sektoren mv.
<i>Finansdepartementet.</i>	8. Kompetanseutvikling i barnevernet.
<i>Barne- og likestillingsdepartementet.</i>
3. På sikker veg.
<i>Samferdselsdepartementet.</i>	9. Lov om offentlige undersøkelseskomisjoner.
<i>Justis- og politidepartementet.</i>
4. Tiltak mot skatteunndragelser.
<i>Finansdepartementet.</i>	10. Fordelingsutvalget.
<i>Finansdepartementet.</i>
5. Farskap og annen morskap.
<i>Barne- og likestillingsdepartementet.</i>	11. Kredittavtaler.
<i>Justis- og politidepartementet.</i>
6. Tilstandsrapport ved salg av bolig.
<i>Barne- og likestillingsdepartementet.</i>	

Kredittavtaler

Gjennomføring i norsk rett av forbrukerkredittdirektivet
(2008/48/EF) m.m.

Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 18. april 2008.
Avgitt til Justis- og politidepartementet 11. mai 2009.

ISSN 0333-2306
ISBN 978-82-583-1018-8

Lobo Media AS

Til Justis- og politidepartementet

Ved kongelig resolusjon 18. april 2008 ble det oppnevnt et lovutvalg for bl.a. å foreslå nødvendige regelverksendringer for å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet. Utvalget legger med dette frem sin utredning.

Oslo, 11. mai 2009

Rune Sæbø
leder

Cammilla Forgaard
Andreassen

Jo Gjedrem

Anna Grinaker

Jan Fredrik Haraldsen

Sven L'Abée-Lund

Helga Skofteland

Per Sigvald Wang

Erik Monsen

Innhold

1	Innledning	9	5.1.4.1	Kredittgiver	40
1.1	Utvalgets sammensetning	9	5.1.4.2	Kredittformidler	41
1.2	Utvalgets mandat	9	5.1.5	Definisjonskatalog	46
2	Sammendrag	14	5.1.5.1	Generelt	46
2.1	Innledning	14	5.1.5.2	Særlig om «varig medium»	47
2.2	Om forbrukerkredittdirektivet og lovendringer	14	5.2	Opplysningsplikt ved markedsføring	48
3	Ulike former for og utbredelsen av kreditt	18	5.2.1	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 4	48
3.1	Innledning	18	5.2.2	Gjeldende rett	50
3.2	Nærmere om de senere års utvikling innen forbrukerkreditt	18	5.2.3	Utvalgets vurderinger	51
4	Særskilt om fullharmonisering og rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering	23	5.3	Opplysningsplikt forut for avtaleinngåelse	53
4.1	Hva innebærer fullharmonisering? ...	23	5.3.1	Innledning	53
4.2	Rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering	23	5.3.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 til 7	53
4.2.1	Innledning	23	5.3.3	Gjeldende rett og behov for ny lovgivning	55
4.2.2	Forbrukerkredittdirektivets virkeområde	24	5.3.4	Et lovteknisk spørsmål	56
4.2.3	Om hvilke aspekter ved kredittavtaler som blir regulert i forbrukerkredittdirektivet, og som derfor omfattes av fullharmoniseringen	25	5.4	Vurdering av kundens kredittverdighet. Forklarings- og frarådningsplikt	57
5	Utvalgets vurderinger vedrørende gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet	28	5.4.1	Innledning	57
5.1	Virkeområde. Definisjoner	28	5.4.2	Gjeldende rett	58
5.1.1	Generelt. Samordning av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven	28	5.4.3	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 8 og 9 og behovet for ny lovgivning ..	58
5.1.2	Saklig virkeområde	29	5.4.4	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 6 og behov for ny lovgivning ...	60
5.1.2.1	Oversikt	29	5.4.5	Særskilt om frarådningsplikt	61
5.1.2.2	Virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 – hovedregel	30	5.5	Kredittavtalens form og innhold	64
5.1.2.3	Særlig om avtale om kreditt med sikkerhet i fast eiendom	32	5.5.1	Innledning	64
5.1.2.4	Unntak	32	5.5.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 10	65
5.1.3	Rettighetssubjekter	33	5.5.3	Gjeldende rett	66
5.1.3.1	Innledning	33	5.5.4	Utvalgets vurderinger	68
5.1.3.2	Kredittkunde	33	5.6	Opplysningsplikt under kredittforholdet, særlig om endring av og varsel om endring av kredittvilkår ..	69
5.1.3.3	Kredittkunde som er forbruker – forbrukerdefinisjon	34	5.6.1	Innledning	69
5.1.3.4	Oppsummering. Lovteknisk løsning	40	5.6.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 og 12	70
5.1.4	Pliktsubjekter	40	5.6.2.1	Generelt	70
			5.6.2.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11	70
			5.6.2.3	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 12	73
			5.6.3	Gjeldende rett	74
			5.6.3.1	Kredittkjøpsloven	74
			5.6.3.2	Finansavtaleloven	74
			5.6.4	Utvalgets vurderinger	77
			5.7	Oppsigelse av tidsubegrenset kredittavtale	79
			5.7.1	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13	79

5.7.1.1	Innledning. Generelt om avslutning av kredittavtaler	79	5.12.1	Innledning	109
5.7.1.2	Hva er en «tidsubegrenset kredittavtale»?	79	5.12.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 18	110
5.7.1.3	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13 nr. 1	79	5.12.3	Gjeldende rett og behov for ny lovgivning	111
5.7.1.4	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13 nr. 2	80	5.13	Tilsyn og sanksjoner	112
5.7.2	Gjeldende rett og behov for ny lovgivning	81	5.13.1	Innledning	112
5.8	Angrerett	81	5.13.2	EØS-rett	112
5.8.1	Innledning	81	5.13.2.1	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 første punktum	112
5.8.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og 15 nr. 1	82	5.13.2.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 annet punktum – prinsippet om effektiv sanksjonering	113
5.8.2.1	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 – vilkår for utøvelse av angrerett	82	5.13.3	Norsk rett	114
5.8.2.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og 15 nr. 1 – virkninger av utøvelse av angrerett	83	5.13.3.1	Offentligrettslige sanksjoner	114
5.8.3	Gjeldende rett	84	5.13.3.2	Privatrettslige sanksjoner	116
5.8.4	Utvalgets vurderinger	85	5.13.4	Utvalgets vurderinger	118
5.9	Førtidig tilbakebetaling	86	5.14	Rettsvalg	120
5.9.1	Innledning	86	6	Utvalgets vurderinger vedrørende enkelte særskilte spørsmål	122
5.9.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 16	86	6.1	Innledning	122
5.9.3	Gjeldende rett	88	6.2	Bestemmelser i kredittkjøpsloven som faller utenfor området for forbrukerkredittdirektivet	122
5.9.3.1	Kredittkjøpsloven § 11 og kredittkjøpslovforskriften §§ 3 og 4	88	6.2.1	Nærmere om de enkelte bestemmelser og utvalgets vurderinger	122
5.9.3.2	Finansavtaleloven §§ 53 og 54, samt låneforskriften § 10	89	6.2.1.1	Om ufravikelighet ved kjøp med salgspant	122
5.9.4	Utvalgets vurderinger	89	6.2.1.2	Avregning av gjeldsposter – kredittkjøpsloven § 10	123
5.10	Kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren	91	6.2.1.3	Kjøpers plikt til å betale før avtalt forfall	123
5.10.1	Innledning	91	6.2.1.4	Om særlige bestemmelser i kredittkjøpsloven om kjøp med salgspant	124
5.10.2	Artikkel 15 nr. 2 og nr. 3	91	6.2.1.5	Forbrukerleie	126
5.10.2.1	Artikkel 15 nr. 2	91	6.3	Finansinstitusjonenes adgang til i standardvilkår å fravike finansavtaleloven § 26 femte ledd	127
5.10.2.2	Fullharmoniseringens rekkevidde	93	6.3.1	Gjeldende rett og forslaget fra FNH og Sparebankforeningen	127
5.10.3	Særlig om partsrelasjoner og andre forhold ved eksterne kontokreditter	95	6.3.2	Utvalgets vurderinger	128
5.10.3.1	Innledning	95	6.4	Enkelte spørsmål vedrørende kausjon	128
5.10.3.2	Nærmere om eksterne kontokreditter	95	6.4.1	Anvendelsen av finansavtaleloven kapittel 4 ved realkausjon – forfallsreglene i finansavtaleloven § 71	128
5.10.4	Gjeldende rett	97	6.4.1.1	Gjeldende rett og forslaget fra FNH/Sparebankforeningen	128
5.10.5	Utvalgets vurderinger	99	6.4.1.2	Utvalgets vurderinger	129
5.11	Overdragelse av rettigheter	105	6.4.2	Opplysningsplikt om verdien av annen sikkerhet ved inngåelse av kausjonsavtale – finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f)	130
5.11.1	Innledning	105			
5.11.2	Forbrukerkredittdirektivet artikkel 17	105			
5.11.3	Gjeldende rett og behov for ny lovgivning	106			
5.11.3.1	Kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven §§ 45 siste punktum og 55 første ledd	106			
5.11.3.2	Finansavtaleloven § 45 første ledd ..	108			
5.11.3.3	Kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd	109			
5.12	Overtrekk	109			

6.4.2.1	Gjeldende rett og forslaget fra FNH og Sparebankforeningen	130	9	Lovforslag og forskriftsforslag	170
6.4.2.2	Utvalgets vurderinger	131	9.1	Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 1	170
6.4.3	Bortfall av kausjon ved mislighold av lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt – finansavtaleloven § 63 første ledd	132	9.2	Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 2	170
6.4.3.1	Gjeldende rett og forslaget fra FNH og Sparebankforeningen	132	9.3	Forslag til nytt kapittel 3 i finansavtaleloven	170
6.4.3.2	Utvalgets vurderinger	132	9.4	Forslag til endring i finansavtaleloven kapittel 4	178
6.5	Finansavtaleloven § 57 fjerde ledd	133	9.5	Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 5 og 6	178
6.5.1	Innledning – gjeldende rett	133	9.6	Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 7	179
6.5.2	Utvalgets vurderinger	135	9.7	Forslag til endringer i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9	179
6.6	Krav om kontantinnsats	137	9.8	Forslag til endring i angrerettloven kapittel 5A	180
6.6.1	Innledning	137	9.9	Forslag om opphevelse av kredittkjøpsloven	180
6.6.2	Utvalgets vurderinger	138	9.10	Forslag til forskrift om kredittavtaler, gitt med hjemmel i utvalgets forslag til finansavtaleloven § 67	180
7	Økonomiske og administrative konsekvenser	141	9.11	Forslag til endringer i forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) for Statens lånekasse for utdanning	183
7.1	Forholdet til det offentlige	141	9.12	Forslag til endringer i forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven)	184
7.2	Forholdet til kredittgiverne	141	9.13	Forslag til endring i forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av persoppplysninger (personopplysningsforskriften)	184
8	Merknader til de enkelte bestemmelsene	143		Vedlegg	
8.1	Finansavtaleloven kapittel 1	143	1	Europaparlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF	185
8.2	Finansavtaleloven kapittel 2	143			
8.3	Finansavtaleloven kapittel 3	144			
8.4	Finansavtaleloven kapittel 4	165			
8.5	Finansavtaleloven kapittel 5 og 6	165			
8.6	Finansavtaleloven kapittel 7	167			
8.7	Tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9	167			
8.8	Angrerettloven kapittel 5A	168			
8.9	Kredittkjøpsloven	168			
8.10	Forskrift om kredittavtaler	168			
8.11	Forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) for Statens lånekasse for utdanning .	169			
8.12	Forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven)	169			
8.13	Forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av persoppplysninger (personopplysningsforskriften)	169			

Kapittel 1 Innledning

1.1 Utvalgets sammensetning

Kredittkjøpslovutvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 18. april 2008. Utvalget fikk følgende sammensetning:

- Professor dr. juris Rune Sæbø, Fjell, leder (Universitetet i Bergen)
- Fagsjef Camilla Forgaard Andreassen, Oslo (Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon)
- Seksjonssjef Jo Gjedrem, Oslo (Forbrukerombudet)
- Seniorrådgiver Anna Grinaker, Oslo (Finansdepartementet)
- Direktør Jan Fredrik Haraldsen, Bærum (Finansieringsselskapenes Forening)
- Assisterende direktør Sven L'Abée-Lund, Oslo (Sparebankforeningen og Finansnæringens Hovedorganisasjon)
- Seniorrådgiver Helga Skofteland, Lørenskog (Forbrukerrådet)
- Fungerende lovrådgiver Per Sigvald Wang, Østre Toten (Justisdepartementet)

Utvalgets sekretær har vært førsteamanuensis (senere professor) dr. juris Erik Monsen (Universitetet i Bergen).

1.2 Utvalgets mandat

Mandatet for utvalgets utredning lyder slik:

«Mandat for et utvalg til å utrede en revisjon av kredittkjøpsloven med forskrifter, endringer i finansavtaleloven med forskrifter mv. samt en harmonisering av enkelte regler i de to lovene med tilhørende forskrifter

1. Innledning

7. april 2008 ble det vedtatt et nytt direktiv om forbrukerkreditt i EU. Direktivet avløser direktiv 87/102/EØF av 22. desember 1986 om forbrukerkreditt (senere endret ved endringsdirektiv 90/88/EØF av 22. februar 1990 og endringsdirektiv 98/7/EF av 16. februar 1998). Både lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp

m.m. med forskrifter og lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) med forskrifter gjennomfører det gjeldende forbrukerkredittdirektivet. Når det nå foreligger et nytt direktiv om forbrukerkreditt til avløsning av det gjeldende, må norsk lovgivning som bygger på direktivet, gjennomgås og endres i nødvendig utstrekning. Direktivet har en gjennomføringsfrist på to år, jf. direktivets artikkel 27 og 31.

Ved gjennomføringen av det nye direktivet om forbrukerkreditt er det naturlig å foreta en mer omfattende revisjon av kredittkjøpsloven med forskrifter. En fremtidig revisjon av kredittkjøpsloven ble varslet i Ot.prp. nr. 41 (1998-99) om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) s. 52. Departementet har funnet det hensiktsmessig å avvente det nye forbrukerkredittdirektivet før revisjonsarbeidet blir igangsatt. Kredittkjøpsloven regulerer imidlertid ikke bare forbrukerkreditt. Alle kredittkjøp omfattes i utgangspunktet av loven, men en del av bestemmelsene gjelder bare for forbrukerkredittkjøp. Utvalget skal vurdere bestemmelsene i hele loven, selv om forbrukerkreditt av naturlige grunner vil stå mest sentralt.

Finansavtaleloven med forskrifter må endres i den grad det nye forbrukerkredittdirektivet krever det. Utvalget skal også vurdere enkelte andre spørsmål som har oppstått i tilknytning til finansavtaleloven i tiden fra lovens ikrafttredelse, jf. nærmere under punkt 2.

Utvalget skal videre vurdere om det er behov for en bedre samordning av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med tilhørende forskrifter på enkelte punkter, og eventuelt foreslå endringer i regelverket med sikte på en slik harmonisering. Både finansavtaleloven og kredittkjøpsloven regulerer kreditttyting, men lovene har forskjellig virkeområde. Finansavtaleloven regulerer de rene låneavtalene, mens kredittkjøpsloven regulerer kreditt med tilknytning til en kjøps- eller tjenesteaftale. Justeringsbehovet kan knytte seg til samme spørsmål som er regulert i begge regelverk, men hvor reglene er utformet noe ulikt. Videre kan det tenkes regler som bare finnes i ett av regelverkene, som det kan være grunn til å vurdere om man skal ha i begge regelverk, eller eventuelt ikke i noen av dem.

I forbindelse med endringene av kredittkjøpsloven for å tilpasse denne til det gjeldende forbrukerkredittdirektivet etter inngåelsen av EØS-avtalen uttalte Justisdepartementet følgende i Ot.prp. nr. 72 (1991-92) s. 37:

«Justisdepartementet vil understreke at endringene i kredittkjøpsloven som foreslås i proposisjonen her, i hovedsak begrenser seg til nødvendige endringer som følge av EØS-avtalen. Hvis det senere, på grunnlag av et lovforslag fra Banklovkommisjonen, vedtas mer allmenne lovregler om utlånsavtaler, bør kredittkjøpslovens regler på nytt gjennomgå med tanke på å unngå ubegrunnede ulikheter mellom de to lovverkene.»

I Ot.prp. nr. 41 (1998-99) Om lov om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) s. 52 heter det:

«Departementet har ikke sett det som aktuelt å innarbeide reglene i kredittkjøpsloven i det utkastet som nå legges frem. En slik løsning ville ha forsinket arbeidet med en finansavtalelov vesentlig. Samtidig vil departementet understreke, som det også er påpekt av Banklovkommisjonen, at det på mange punkter er overensstemmelse mellom bestemmelsene i kredittkjøpsloven og utkastet til kapittel 3. Ved en fremtidig revisjon av kredittkjøpsloven, som det kan være behov for av flere grunner, vil det være naturlig å vurdere kredittkjøpslovens bestemmelser i lys av finansavtaleloven.»

I brev til Justisdepartementet 8. mars 2004 har Finansnærings Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen pekt på at det innebærer et administrativt merarbeid at en kredittytter må følge ulike etablerings- og driftsrutiner for lån regulert av de to lovene. Justisdepartementet er enig i at dette kan være uheldig. Departementet vil peke på at det også av hensyn til forholdet mellom kontraktspartene kan være grunn til å vurdere harmonisering av reglene. Reglene bør i utgangspunktet være de samme uavhengig av ytelsens karakter. Særtrekk ved de ulike kredittsituasjonene kan imidlertid tilsi forskjellige regler.

Utvalget skal i sin vurdering og sine forslag til regelverksendringer, i tillegg til forbrukerkredittdirektivet, ta hensyn til annen relevant EU-lovgivning. Utvalget skal gjøre rede for om forslagene er en følge av totalharmoniserte EU-regler, eller om forslagene er basert på en adgang til på visse punkter å gå lenger i forbrukerbeskyttelse enn EU-regelverket krever, og i tilfelle gjøre nærmere rede for grunnen til dette. Utvalget skal i denne sammenheng avveie hensynet til et mulig ensartet europeisk regelverk mot hensynet til en mulig særlig forbrukerbeskyttelse på nasjonalt plan. Det nye forbrukerkredittdirektivet bygger på prinsip-

pet om totalharmonisering, og åpner derfor ikke for nasjonale særregler innenfor direktivets virkeområde. Utvalget må derfor vurdere nøye hva som kan sies å ligge innenfor eller utenfor forbrukerkredittdirektivets virkeområde.

2. Nærmere om hva som skal utredes

2.1 Redegjørelse for gjeldende norsk og fremmed rett

Utvalget skal gjøre rede for gjeldende norsk rett og relevant fremmed (herunder nordisk) rett på området, også lovvalsregler.

Utvalget skal gi en oversikt over hvilke kredittsituasjoner som faller inn under finansavtaleloven og kredittkjøpsloven, slik at eventuelle uklarheter i grenseflaten mellom regelsettene avdekkes. Utvalget skal i tilfelle foreslå regler som avhjelper dette. Utvalget skal videre gjøre rede for omfanget av ulike former for kreditt og andre faktaopplysninger som er av betydning når man skal vurdere utformingen av regler på dette området. Utvalget skal herunder gjøre rede for nye kredittformer som måtte være kommet til i de senere år, og hvilket regelsett disse kredittformene kan anses underlagt.

Utvalget skal gjøre rede for hvordan direktiv 87/102/EØF av 22. desember 1986 om forbrukerkreditt (senere endret ved direktiv 90/88/EØF og direktiv 98/7/EF) er gjennomført i norsk rett, herunder hvilke bestemmelser i det norske regelverket som gjennomfører direktivets bestemmelser. Videre skal det redegjøres for i hvilken grad de norske reglene gjennomfører annet EU-regelverk. Utvalget skal dernest gi en oversikt over relevante regler i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med tilhørende forskrifter som ikke har bakgrunn i eller gjennomfører EU-regler. Videre skal utvalget vurdere om EU-retten for øvrig (de generelle prinsippene i EU-retten) er til hinder for at man opprettholder eventuelle særnorske regler eller innfører nye slike regler. Utvalget skal gjøre rede for foreliggende og planlagt EU-rettslig eller annen internasjonal regulering på området som kan ha betydning for vurderingen av de enkelte spørsmål nedenfor.

2.2 Endringer i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter mv. for å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet

Utvalget skal gå gjennom forbrukerkredittdirektivet og gjøre rede for direktivets bestemmelser. Utvalget skal kartlegge hvilke av direktivets bestemmelser som gjør det nødvendig med endringer i norsk rett, og legge frem forslag til slike endringer i regelverket. Det nye forbrukerkredittdirektivet er i motsetning til det tidligere forbrukerkredittdirektivet et total-

harmoniseringsdirektiv, dvs. at man innenfor det området direktivet regulerer, ikke kan ha andre regler enn dem som følger av direktivet.

Når det gjelder lovteknisk løsning, kan det i utgangspunktet være hensiktsmessig å bygge på dagens lovstruktur med gjennomføring av direktivet i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter. Siden kredittkjøpsloven skal undergis en totalrevisjon, kan det imidlertid være aktuelt å gi en helt ny lov om kredittkjøp. Det kan også reises spørsmål om kredittkjøpslovens bestemmelser bør innarbeides som en del av finansavtaleloven. Utvalget skal gjøre rede for de ulike lovtekniske alternativer, og gi sin tilråding om hvilket lovteknisk alternativ som etter utvalgets syn er å foretrekke. Utvalgets lovforslag skal baseres på dette alternativet.

Utvalgets medlem fra Justisdepartementet, som deltar på nordiske samrådsmøter for gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet, vil være bindeleddet mellom dette arbeidet og arbeidet i utvalget. I den grad det er mulig, skal utredningen reflektere resultatet av de nordiske overlegningene.

2.3 Revisjon av kredittkjøpsloven for øvrig

Utvalget skal, i tillegg til å vurdere endringer i regelverket som er nødvendig av hensyn til forbrukerkredittdirektivet, gå gjennom kredittkjøpsloven med forskrifter og vurdere om det er ønskelig og mulig med andre endringer i dette regelverket. Loven har virket i lengre tid, og det kan tenkes at enkelte bestemmelser i lys av dagens praksis ikke lenger er tilstrekkelig tidsmessige. Utvalget skal påse at eventuelle regler som foreslås opprettholdt, eller foreslås innført, innebærer en regulering man kan ha på nasjonalt nivå, jf. at forbrukerkredittdirektivet er totalharmoniserende innenfor sitt område. Utvalget skal vurdere om det i lys av utviklingen av kredittmarkedet internasjonalt de senere år bør gis uttrykkelige lovvalsregler i kredittkjøpsloven. Utvalget skal i denne sammenheng se hen til regulering av interlegale spørsmål i EU.

Justisdepartementets lovavdeling avga 21. mars 2007 en tolkingsuttalelse der det ble konkludert med at kredittkjøpsloven § 8 kommer til anvendelse også der kjøpsavtalen reguleres av et annet lands rett. Utvalget skal vurdere om dette er en hensiktsmessig rettstilstand, og eventuelt komme med forslag til endringer i regelverket.

2.4 Mulig harmonisering av enkelte bestemmelser i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven

Utvalget skal gå gjennom kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter og eventu-

elt foreslå endringer slik at regelverket blir harmonisert på punkter hvor dette synes hensiktsmessig. Utvalget skal redegjøre for på hvilke punkter det er forskjell i reguleringen av samme eller lignende type spørsmål og hvilke spørsmål det etter utvalgets syn er grunn til å samordne, eventuelt ikke å samordne. Utvalget må vurdere om forbrukerkredittdirektivet eller annet EUregelverk har bestemmelser som legger føringer for hvordan harmoniseringen kan skje. Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) og Sparebankforeningen har i et brev med vedlagt notat til Justisdepartementet 8. mars 2004 påpekt enkelte forskjeller i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Utvalget skal vurdere spørsmålene som er reist i notatet, og foreta en selvstendig vurdering av om det også på andre punkter er behov for å vurdere en harmonisering. Utvalget skal utarbeide forslag til endringsbestemmelser.

Av punkt 3 b i det nevnte notatet fremgår det at det ikke er fullt samsvar mellom reglene om opplysningsplikt i finansavtaleloven og kredittkjøpsloven. Utvalget skal på bakgrunn av dette se nærmere på bestemmelsene om opplysningsplikt i disse lovene med tilhørende forskrifter. Siden forbrukerkredittdirektivet stiller krav til hvilke opplysninger som skal gis ved kredittgivningen, må spørsmålet ses i sammenheng med gjennomføringen av direktivet, jf. punkt 2.2 foran. FNH og Sparebankforeningen har ved flere anledninger gitt uttrykk for at regelverket om opplysningsplikt etter hvert er blitt for fragmentarisk ved at det er spredt over flere ulike lover, og at opplysningsplikten er for omfattende. Det har vært hevdet at dette er belastende for bransjen, og ikke nødvendigvis et gode for forbrukeren. Utvalget skal vurdere opplysningsplikten i lys av dette og vurdere om den kan gjøres mindre omfattende uten at forbrukervernet svekkes på en uheldig måte. Utvalget bør i forbindelse med en harmonisering av regler i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med forskrifter se hen til opplysningspliktsbestemmelsene i lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett mv. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) § 7a samt til opplysningskravene i lov 23. mai 2003 nr. 35 om visse sider av elektronisk handel og andre informasjonssamfunnstjenester (ehandelsloven). I den grad forskjell i ordlyden i lignende bestemmelser i disse lovene måtte fremstå som ubegrunnede, bør utvalget vurdere om det er ønskelig og mulig innenfor EU-reglene å harmonisere ordlyden.

Punkt 3 e i notatet fra FNH og Sparebankforeningen gjelder reglene i kredittkjøpsloven om kontantinnsats. FNH og Sparebankforenin-

gen peker på at kredittkjøpsloven med forskrifter har regler om kontantinnsats, mens finansavtaleloven ikke har det. Ifølge FNH og Sparebankforeningen innebærer kravet om kontantinnsats at det i dag praktisk talt ikke inngås tradisjonelle avbetalingskontrakter, men stort sett ulike former for kontokreditter som ikke utløser kontantandel. Justisdepartementet ber utvalget kartlegge praksisen på dette området. Utvalget skal vurdere om de gjeldende reglene om kontantinnsats i kredittkjøpsloven med forskrifter, blant annet ut fra hensyn til låntakerne, bør opprettholdes eller om de bør oppheves. Utvalget skal vurdere om forbrukerkredittdirektivet har betydning for løsningen av dette spørsmålet. Videre bør utvalget se hen til arbeidet med å innføre en frarådingsplikt i kredittkjøpsloven, jf. nærmere nedenfor.

I punkt 3 f i notatet fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen er det reist spørsmål om frarådingsplikt for kreditt som ytes etter kredittkjøpsloven. Dette spørsmålet er utredet av Banklovkommisjonen som en egen sak, jf. NOU 2007: 5 Frarådingsplikt i kredittkjøp, og skal ikke utredes av utvalget. Utredningen ble sendt på høring fra Justisdepartementet 5. juli 2007 med frist 12. oktober 2007. Regjeringen har fremmet proposisjon i saken, jf. Ot.prp. nr. 22 (2007-2008) Om lov om endringer i lov om kredittkjøp m.m. (frarådingsplikt).

Utvalget skal vurdere om det i lys av erfaringene med frarådingsplikten i finansavtaleloven § 47, jf. fremstillingen i NOU 2007: 5, er grunn til å gjøre endringer i denne bestemmelsen. Tilsvarende endringer må, forutsatt at ikke kredittforholdet tilsier noe annet, gjøres i en eventuell bestemmelse om frarådingsplikt i kredittkjøpsloven eller i forslaget til en slik bestemmelse.

Punkt 3 h i notatet fra Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen gjelder beregning av restgjeld ved betaling før forfall. Det pekes der på at definisjonen av restgjeld i finansavtaleloven og kredittkjøpsloven gir et ulikt gjeldsbegrep i de to lovene. Utvalget bes se nærmere på dette spørsmålet, og foreslå lov- eller forskriftsendringer dersom dette synes hensiktsmessig og mulig ut fra forbrukerkredittdirektivets regulering. Departementet viser til at Forbrukerombudet i brev til Justisdepartementet 23. april 2002, i forbindelse med en henvendelse Forbrukerombudet hadde mottatt fra DnB Finans om oppgjørsbestemmelser og forholdet mellom finansavtaleloven og kredittkjøpsloven, har pekt på et behov for en nærmere samordning av bestemmelsene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven.

2.5 Øvrige endringer i finansavtaleloven med forskrifter

Utvalget skal vurdere enkelte andre spørsmål om endringer i finansavtaleloven med forskrifter. Bakgrunnen er henvendelser departementet har mottatt om mulige behov for endringer i regelverket. Utvalget skal vurdere om det er hensiktsmessig å endre reglene på de aktuelle punktene som tas opp nedenfor, og skal uansett utarbeide forslag til mulige endringsbestemmelser. Utvalget må vurdere endringsforslagene opp mot det nye forbrukerkredittdirektivet.

Forbrukerombudet foreslo i brev til Justisdepartementet 21. desember 2004 at det ved enhver markedsføring av lån og kreditt må opplyses om effektiv rente. Tidligere fulgte det av forskrift 2. november 2000 nr. 101 om låneavtaler at långiveren pliktet å opplyse om effektiv rente når det opplyses om lånevilkår. Regjeringen fremmet i Ot.prp. nr. 23 (2006-2007) forslag om endringer i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med sikte på at det skal opplyses om effektiv rente ved enhver markedsføring. Det er på bakgrunn av forslaget vedtatt endringer i de nevnte lovene, jf. endringslov 15. juni 2007 nr. 36 (i kraft fra 1. juli 2007), og det er foretatt korresponderende endringer i forskrift til finansavtaleloven om låneavtaler § 5 og forskrift til kredittkjøpsloven § 8. Utvalget skal vurdere om de nevnte bestemmelsene er i samsvar med forbrukerkredittdirektivet slik det nå er vedtatt.

I brev 10. juni 2002 til Justisdepartementet kom Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen med enkelte innspill til endringer i finansavtaleloven. Departementet ga sin foreløpige vurdering av forslagene i brev 26. september 2003, hvor departementet bl.a. ga uttrykk for at det fant grunn til å avvende vurderingen av spørsmålene til det nye forbrukerkredittdirektivet og utredningen om vergemål foreligger. Nå som direktivet foreligger, ber departementet utvalget utrede spørsmålene som er tatt opp i brevet fra FNH og Sparebankforeningen med sikte på mulige lovendringer dersom dette fremstår som hensiktsmessig og mulig innenfor rammen av forbrukerkredittdirektivet. I brevet fra FNH og Sparebankforeningen er det reist enkelte spørsmål med tilknytning til vergemål, jf. punkt 3.1 og 3.2 i brevet. Vurderingen av disse spørsmålene vil skje i forbindelse med Justisdepartementets oppfølging av NOU 2004: 16 Vergemål. Utvalget skal derfor ikke utrede disse spørsmålene.

I punkt 2 i det nevnte brevet reises det et spørsmål om regulering av elektroniske penger. Det tas til orde for at forskriftshjemmelen i finansavtaleloven § 11 annet ledd, hvor det

åpnes for at det kan gis regler om forhåndsbetalte elektroniske kort, bør endres slik at den også gir hjemmel til å gi regler om nettbaserte småpengeløsninger. 13. november 2007 ble det vedtatt et direktiv om betalingstjenester i EU (Europaparlaments- og rådsdirektiv 2007/64/EF av 13. november 2007 om betalingstjenester i det indre marked og om endring av direktiv 97/7/EF, 2002/65/EF, 2005/60/EF og 2006/48/EF samt oppheving av direktiv 97/5/EF). Spørsmålet om regulering av nettbaserte småpengeløsninger vil berøres av dette direktivet, og Justisdepartementet legger til grunn at det er naturlig å se på dette spørsmålet innefor rammen av arbeidet med gjennomføring av direktivet i norsk rett. Utvalget skal derfor ikke gå nærmere inn på dette spørsmålet.

FNH og Sparebankforeningen tar i punkt 4 i brevet opp spørsmålet om finansinstitusjonene har adgang til i standardvilkår å fravike finansavtaleloven § 26 femte ledd om varsel av kontobelastning. Departementet har i sitt svarbrev antatt at dette må bero på hvordan banken gjør kunden oppmerksom på vilkåret. Utvalget skal vurdere om det på dette punktet er behov for en ytterligere klargjøring i loven.

I punkt 5 i brevet oppfordrer FNH og Sparebankforeningen departementet til å foreta en gjennomgang av bestemmelsene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven med sikte på å samordne bestemmelsene i størst mulig grad. Det vises i denne sammenheng til punkt 2.4 i mandatet hvor denne problemstillingen er tatt opp særskilt.

I punkt 6 i brevet fra FNH og Sparebankforeningen tas det opp spørsmål knyttet til omfanget av finansavtalelovens regler om opplysningsplikt. Det vises til punkt 2.4 i mandatet der dette spørsmålet er tatt opp. Utvalget skal i lys av innspillene fra FNH og Sparebankforeningen vurdere om det er hensiktsmessig og mulig sett i lys av relevant EU-regelverk, å endre reglene om informasjonsplikt i finansavtaleloven med forskrifter.

Under det samme punktet i brevet tar FNH og Sparebankforeningen opp et spørsmål om forholdet mellom finansavtaleloven og en europeisk anbefaling av 1. mars 2001 om «home loans» (2001/193/EC). Den nevnte rekommandasjonen er gjort til en del av EØS-avtalen. En rekommandasjon er en anbefaling, og således ikke bindende. EU har imidlertid satt i gang et arbeid som kan resultere i et direktiv om realkreditt, jf. grønnbok om realkreditt - COM (2005) 327 final og en hvitbok om samme

emne - COM (2007) 807 final. Det nye forbrukerkredittdirektivet omfatter ikke kreditt som dekkes av anbefalingen om «home loans». Etter departementets syn er det hensiktsmessig at utvalget i forbindelse med sin gjennomgåelse av forbrukerkredittdirektivet, ser hen til rekommandasjonen om «home loans» og arbeidet med et mulig instrument om realkreditt i EU, med sikte på mest mulig helhetlige løsninger der dette er mulig og ønskelig.

FNH og Sparebankforeningen tar under punkt 8 flg. opp enkelte spørsmål knyttet til kausjon. Kausjon var opprinnelig omfattet av Kommisjonenens forslag til nytt forbrukerkredittdirektiv, men er i løpet av den videre prosessen tatt ut av direktivet. Utvalget skal utrede de spørsmål om kausjon som er tatt opp av FNH og Sparebankforeningen, og vurdere om det er hensiktsmessig med lovendringer. Utvalget bør også på dette punktet se hen til at det pågående arbeidet med regulering av realkreditt i EU.

I juridisk teori har det vært reist spørsmål om finansavtaleloven § 57 fjerde ledd om kausjon bør oppheves, jf. en artikkel av advokat Eirik Heggstad Vinje i tidsskriftet Lov og Rett 2006 s. 298. Departementet ber utvalget vurdere denne problemstillingen.

Dersom utvalget skulle se behov for endringer i finansavtaleloven med forskrifter angående tilgrensende spørsmål, må utvalget eventuelt be om et tilleggsmandat. Utvalget skal ikke vurdere endringer i lys av direktiv 2007/64/EF om betalingstjenester i det indre marked, som vil bli fulgt opp som egen sak.

3. Økonomiske og administrative konsekvenser

Økonomiske, administrative og andre vesentlige konsekvenser skal utredes i samsvar med utredningsinstruksen. Minst ett forslag skal baseres på uendret ressursbruk.

4. Budsjett for utvalget og frist for arbeidet mv.

Den budsjettmessige rammen for utvalgets arbeid vil bli fastsatt særskilt. Om godtgjøring gjelder Regulativ for godtgjøring mv. til leder, medlemmer og sekretærer i utvalg. Om arkivordning gjelder Regler for ordning av utvalgets arkiv fastsatt av Riksarkivaren.

Lovforslaget skal utarbeides i samsvar med retningslinjene i Justisdepartementets veileder Lovteknikk og lovforberedelse (2000).

Utvalget bes avgi sin utredning innen 1. mai 2009.»

Kapittel 2

Sammendrag

2.1 Innledning

Kredittkjøpslovutvalget (utvalget) legger med dette frem innstilling med utkast til endring av reglene om kredittavtaler, blant annet for å gjennomføre Europaparlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF om forbrukerkreditt (forbrukerkredittdirektivet). Utvalget foreslår i innstillingen at forbrukerkredittreguleringen i lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m. m. (kredittkjøpsloven) og lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) kapittel 3 samordnes, ved at kredittkjøpsloven oppheves og virkeområdet for finansavtaleloven utvides slik at denne loven også gir virkning for kredittavtaler som i dag reguleres i kredittkjøpsloven. Videre foreslås finansavtaleloven kapittel 3 om låneavtaler m.v. endret for å bringe reglene i samsvar med forbrukerkredittdirektivet. Utvalget foreslår også endringer i enkelte andre regler, herunder i finansavtaleloven kapittel 1 om alminnelige regler, kapittel 2 om innskudds- og betalingsoppdrag, kapittel 4 om kausjon, kapittel 5 om finansmegleroppdrag, kapittel 6 om agent- og rådgivningsoppdrag og kapittel 7 om straff. Videre foreslås enkelte endringer i lov 26. juni 1992 nr. 82 om tvangsfullbyrdelse, kapittel 9, som følge av forslaget om å oppheve kredittkjøpsloven, samt en tilføyelse i § 22a i lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven).

2.2 Om forbrukerkredittdirektivet og lovendringer

Forbrukerkredittdirektivet ble vedtatt 23. april 2008 og avløser Rådets direktiv 87/102/EØF, som tidligere er gjennomført i kredittkjøpsloven. Forbrukerkredittdirektivet omfatter kredittsituasjoner som faller innenfor kredittkjøpslovens virkeområde, herunder avbetalingskjøp og lånekjøp, og kredittsituasjoner som faller innenfor finansavtaleloven kapittel 3, herunder nedbetalingslån og rammekreditt. Til forskjell fra det foregående direktivet, som oppstilte minimumskrav til nasjonal lov-

givning om de kredittspørsmål direktivet omfattet, fullharmoniserer forbrukerkredittdirektivet en rekke spørsmål vedrørende kredittgiveres forpliktelser og forbrukeres rettigheter. Fullharmonisering innebærer at den nasjonale lovgivning ikke kan innføre eller videreføre bestemmelser som fraviker direktivets løsning av de rettsspørsmål direktivet regulerer, med mindre direktivet selv tillater det. For de spørsmål direktivet regulerer vil statene altså som hovedregel være avskåret fra å innføre eller beholde lovregler som gir forbrukerne bedre eller dårligere rettsbeskyttelse enn direktivet gir anvisning på.

Som følge av at forbrukerkredittdirektivet innebærer fullharmonisering av en rekke spørsmål som i dag reguleres i henholdsvis kredittkjøpsloven og finansavtaleloven, foreslår utvalget at kredittkjøpsloven og finansavtaleloven samordnes ved at forbrukerkredittdirektivets bestemmelser gjennomføres i finansavtaleloven kapittel 3 og bestemmelsene i kredittkjøpsloven som omfattes av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering oppheves. Utvalget foreslår videre at bestemmelsene i kredittkjøpsloven som ikke omfattes av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering, blir innarbeidet i annen lovgivning, først og fremst finansavtaleloven kapittel 3 og tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9. Ved innarbeidelsen av disse bestemmelsene foreslås også visse endringer for å samordne bestemmelsene med tilsvarende bestemmelser i lovene innpasningen skjer. Videre foreslås enkelte av kredittkjøpslovens bestemmelser endret etter en vurdering av om det er tilstrekkelig grunn til å videreføre bestemmelsene selv om forbrukerkredittdirektivet ikke er til hinder for det.

Forbrukerkredittdirektivets regulering er begrenset til å omfatte kredittgivning til forbrukere. Både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven inneholder i dag regulering av kredittgivning både til forbrukere og andre. En del av lovbestemmelsene er imidlertid begrenset til å omfatte forbrukerkreditt. Videre gjelder bestemmelsene om at lovreglene ikke ved avtale kan fravikes til ugunst for kredittkunden, i hovedsak bare forbrukerkreditt. Dette innebærer at de av lovens regler som ikke er begrenset til å omfatte forbrukerkreditt,

som hovedregel kan fravikes ved avtale om kreditt til andre. Utvalget foreslår at dagens ordning med i hovedsak felles regulering av kreditt til forbrukere og andre blir videreført etter gjennomføringen av direktivet, og at ønskelig og nødvendig fleksibilitet i avtaler om kreditt til andre enn forbrukere fortsatt oppnås ved å la reguleringen i hovedsak være fravikelig i slike forhold.

Forbrukerkredittdirektivet definerer «forbruker» på en noe annen måte enn forbrukerdefinisjonene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Forskjellen er at mens en forbruker etter gjeldende norsk rett er en fysisk person som ikke hovedsakelig handler som ledd i næringsvirksomhet, definerer forbrukerkredittdirektivet som forbruker en fysisk person som ikke handler som ledd i sin ervervsmessige virksomhet. Fysiske personer som delvis, men ikke hovedsakelig handler i næringsvirksomhet er altså forbrukere etter gjeldende norsk rett, men ikke etter direktivets ordlyd. Flertallet i utvalget foreslår å videreføre gjeldende norsk forbrukerdefinisjon, under henvisning blant annet til at kreditt til fysiske personer som helt eller delvis handler i næringsvirksomhet ikke er omfattet av forbrukerkredittdirektivets fullharmoniserende regulering. Et mindretall i utvalget foreslår å endre finansavtalelovens definisjon av forbruker ved at hovedsakelighetskriteriet fjernes, og definisjonen med det bringes i overensstemmelse med direktivets forbrukerdefinisjon. Mindretallet er av den oppfatning at det vil være i strid med den fullharmoniserte forbrukerdefinisjonen i direktivet å opprettholde en avvikende definisjon av forbruker i finansavtaleloven.

Selv om forbrukerkredittdirektivets regulerer kredittavtaler med forbrukere, oppstiller direktivet en rekke unntak for kredittavtaler som enten ikke omfattes av direktivet eller hvor bare enkelte av direktivbestemmelsene skal gis anvendelse. For kredittavtaler hvor bare enkelte av direktivbestemmelsene får anvendelse, er statene i den nasjonale lovgivning avskåret fra å gi øvrige direktivbestemmelser anvendelse. For kredittavtaler som er unntatt fra direktivet i sin helhet, står statene derimot fritt til å la hele eller deler av direktivets regulering få anvendelse.

Utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3 gis et virkeområde som medfører at bestemmelsene i kapitlet i all hovedsak omfatter kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven samt kredittavtaler som må omfattes av loven for å oppfylle direktivets krav. Utvalget foreslår derfor at en som hovedregel fortsatt har samme regler uavhengig av kredittens størrelse og uavhengig av sikkerhet, uten å benytte seg av for-

brukerkredittdirektivets unntak for lån høyere enn Euro 75 000 og for lån med sikkerhet i fast eiendom. Utvalget foreslår at det i samsvar med direktivet gjøres unntak fra bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 for avtale om fakturakreditt og kredittavtale som innebærer vederlagsfri henstand med betaling av en eksisterende forpliktelse, visse kredittavtaler der kreditten gis av arbeidsgiver til arbeidstager samt kredittavtale som er resultat av rettsforlik. Utvalget foreslår videre at bare visse bestemmelser i finansavtaleloven kapittel 3 skal få anvendelse for kredittavtale der kredittkunden utelukkende hefter med gjenstand som på avtaletidspunktet blir deponert hos kredittgiveren. Utvalget foreslår videreføring av hjemmel til i forskrift å gi enkelte bestemmelser i finansavtaleloven kapittel 3 anvendelse på visse avtaler om forbrukerleie.

Et samlet utvalg foreslår at kredittavtalen skal være skriftlig og underskrevet av forbrukeren. Flertallet i utvalget foreslår at skriftlighets- og signaturkravene bare skal ha bevismessig funksjon som i dag. Mindretallet i utvalget foreslår at skriftlighets- og signaturkravene må oppfylles for at forbrukeren skal være bundet av kredittavtalen.

Fire utvalgsmedlemmer foreslår endring av gjeldende retts bestemmelser om opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtaler for å bringe bestemmelsene i samsvar med forbrukerkredittdirektivets krav. De fire andre utvalgsmedlemmene foreslår gjeldende retts bestemmelser om opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtaler videreført idet direktivet ikke er til hinder for å videreføre gjeldende rett på dette punkt. Et samlet utvalg foreslår forbudet mot nøytral markedsføring av kredittavtaler videreført.

Utvalget foreslår videre endring av gjeldende retts bestemmelser om pre-kontraktuell opplysningsplikt overfor kredittkunden. Forbrukerkredittdirektivet fastslår at opplysningene kan – i visse tilfeller skal – gis ved bruk av formularet Standardiserte europeiske forbrukeropplysninger. Dette formularet foreslås inntatt i forskrift. Videre foreslås endringer av gjeldende retts krav til kredittavtalens innhold for å bringe bestemmelsene i samsvar med forbrukerkredittdirektivet.

I samsvar med forbrukerkredittdirektivet foreslår utvalget en lovfesting av plikt for kredittgiver og kredittformidler til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Bestemmelsen må sees i sammenheng med gjeldende retts bestemmelser om plikt for kredittgiveren og i visse tilfeller kredittformidleren til å underrette forbrukeren om at denne alvorlig bør over-

veie å avstå fra å ta opp kreditten dersom økonomisk evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier det. Utvalget foreslår bestemmelsene om frarådningsplikt videreført med den endring at det ved frarådningsplikt som inntreffer før inngåelsen av kredittavtalen så vidt mulig skal gis muntlig fraråding i tillegg til den skriftlige fraråding som kreves i dag.

Utvalget foreslår en lovfesting av plikt for kredittgiver til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Forslaget bringer finansavtaleloven i samsvar med forbrukerkredittdirektivet.

Fire utvalgsmedlemmer foreslår at det i tilknytning til de foreslåtte nye bestemmelsene om forklaringsplikt og plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet innføres bestemmelser som gir adgang til å lempe forbrukerens forpliktelser dersom forklarings- eller kredittvurderingsplikten ikke blir oppfylt. De fire øvrige utvalgsmedlemmene frarår at det innføres slike bestemmelser om lempning.

Utvalget foreslår visse særskilte bestemmelser for kassekreditter og andre rammekreditter, etter lovforslaget betegnet som rammekreditt. Videre foreslås i tilknytning til finansavtaleloven kapittel 2 om innskuddskonto visse bestemmelser om kreditt i form av overtrekk. Også disse forslagene har bakgrunn i forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering.

Utvalget foreslår en ny bestemmelse om rett til oppsigelse av tidsbegrensede kredittavtaler. Videre foreslås ny bestemmelse om fjorten dagers angrerett for forbrukeren ved inngåelse av kredittavtale. I tilknytning til denne bestemmelsen foreslås visse endringer i angrerettsloven. Nevnte forslag er nødvendige til gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet.

Fire utvalgsmedlemmer foreslår å videreføre gjeldende retts bestemmelse i finansavtaleloven om at renteendring overfor forbrukerkredittkunder som hovedregel tidligst kan iverksettes seks uker etter at kredittgiveren har gitt melding til forbrukeren om endringen, og viser til at direktivet etter disse medlemmenes oppfatning ikke er til hinder for å videreføre en slik varslingsfrist. De fire andre utvalgsmedlemmene foreslår at hovedregelen om seks ukers varsel om renteendring blir opphevet og erstattet med plikt til å varsle om renteendringen før den trer i kraft, under henvisning til at forbrukerkredittdirektivet etter disse medlemmenes oppfatning er til hinder for å videreføre gjeldende varslingsfrist. To av disse medlemmene foreslår at det i stedet innføres en hovedregel om varslingsfrist på seks uker for renteendringer ved kreditt på 600 000 kroner eller mer samt kreditt

som er sikret med pant i fast eiendom, ettersom slike kredittavtaler ikke er omfattet av forbrukerkredittdirektivet. De to andre medlemmene foreslår fristen etter hovedregelen satt til fire uker.

Utvalget foreslår videreføring av gjeldende retts bestemmelse i kredittkjøpsloven § 8 om at kjøperen overfor annen kredittgiver enn selgeren kan gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kunne gjøre gjeldende overfor selgeren, når kreditten er gitt etter avtale mellom kredittgiver og selger. Det er enighet i utvalget om at bestemmelsen etter gjeldende rett omfatter kjøp med kredittkort og at direktivet ikke er til hinder for å videreføre denne løsningen. Et flertall i utvalget anbefaler at bestemmelsen videreføres med det innhold den har etter gjeldende rett, under henvisning til at dette er en viktig forbrukerbestemmelse. Et mindretall i utvalget anbefaler at bestemmelsen videreføres med et innhold den har etter gjeldende rett, bortsett fra når forbrukeren betaler med kredittkort, hvor løsningen etter mindretallets oppfatning som hovedregel bør være at forbrukeren ikke kan gjøre gjeldende innsigelser og krav fra kjøpet mot utsteder av kredittkort.

Et flertall i utvalget foreslår at forskriftshjemmelen i kredittkjøpsloven § 7 om kontantinnsats oppheves. Et mindretall i utvalget foreslår at forskriftshjemmelen blir videreført.

Utvalget foreslår samordning av de innbyrdes noe motstridende bestemmelsene i kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven §§ 53 og 54 om virkninger av førtidig tilbakebetaling av kreditt. Utvalget foreslår i samsvar med det som er hovedregelen i kredittkjøpsloven § 11, at forbrukeren ved innfrielse før forfall skal betale rente frem til betalingsdagen. Bestemmelsene i finansavtaleloven § 54 om rett for kredittgiver til å kreve erstattet tap av renter eller annet vederlag ved fastrentekreditt, foreslås videreført ved kreditt hvor det samlede kredittbeløpet overstiger 50 000 kroner. Disse bestemmelsene vil etter forslaget få anvendelse også for eventuell fastrentekreditt som i dag reguleres etter kredittkjøpsloven, hvor kredittkjøpsloven § 11 medfører at kredittgiver ikke kan kreve erstattet rentetap som følge av eventuell førtidig tilbakebetaling av slik eventuell fastrentekreditt.

Utvalget foreslår en ny bestemmelse om at forbrukeren ikke ved avtale med kredittgiveren kan gi avkall på retten til å velge hvilket krav eller del av krav en betaling skal avregnes på. Dermed lovfestes den obligasjonsrettslige regelen om debitors prinsipale valgrett ved delbetaling i forbrukerforhold.

Utvalget foreslår å oppheve bestemmelsen i finansavtaleloven § 57 fjerde ledd som presiserer forbrukerbegrepet i paragrafens tredje ledd for til-

feller hvor noen stiller kaushjon for gjeld pådratt av et aksjeselskap eller annet selskap med begrenset ansvar.

Kapittel 3

Ulike former for og utbredelsen av kreditt

3.1 Innledning

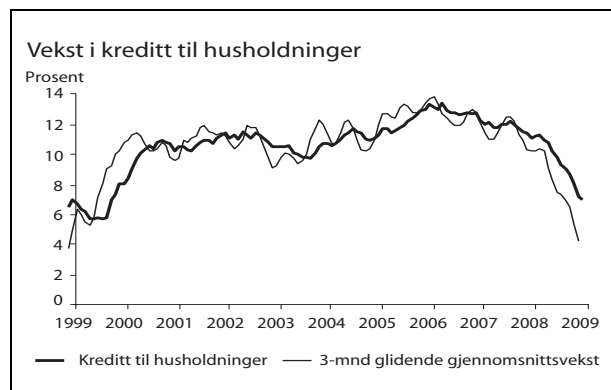
Utvalget er i mandatet bedt om å gjøre rede for omfanget av ulike former for kreditt og andre faktaopplysninger som er av betydning når man skal vurdere utformingen av regler om kredittavtaler. Det er presisert at utvalget i denne forbindelse skal gjøre rede for nye kredittformer som måtte være kommet til de senere år, og hvilket regelsett disse kredittformene kan anses underlagt.

Utvalget bemerker at utvalgets forslag om lovendringer i hovedsak består av bestemmelser som er nødvendige for å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet. Direktivet er begrenset til å omfatte kreditt til forbrukere. På den annen side regulerer finansavtaleloven kapittel 3 både kreditt til forbrukere og kreditt til næringsdrivende. Dette foreslås videreført. Selv om de foreslåtte endringene av bestemmelser som omfatter både forbrukerkreditt og kreditt til næringsdrivende får konsekvenser også for kreditt til næringsdrivende, er betydningen av disse endringene begrenset, ettersom finansavtaleloven kapittel 3 på de fleste punkter kan fravikes ved avtale utenfor forbrukerforhold. Nye bestemmelser om plikt til å vurdere kundens kredittverdighet og forklaringsplikt foreslås begrenset til å omfatte forbrukerforhold.

Utvalget har av disse grunner i hovedsak valgt å nøye seg med å innta opplysninger om de senere års utvikling når det gjelder kreditt til forbrukere. Utvalget bygger her på redegjørelsen og viser til tallmaterialet inntatt i Kredittilsynets rapport av februar 2009, «Tilstanden i finansmarkedet 2008», for så vidt gjelder «husholdningssektoren», se særlig rapporten s. 29-30 og s. 55-62. Videre gjengis tall fra Finansieringsselskapenes Forening om utviklingen i kortbruk i årene 2002-2008.

3.2 Nærmere om de senere års utvikling innen forbrukerkreditt

Forbrukerkreditten har økt kraftig de senere årene, blant annet under gjensidig påvirkning av økning i boligpriser, se figur 3.1.

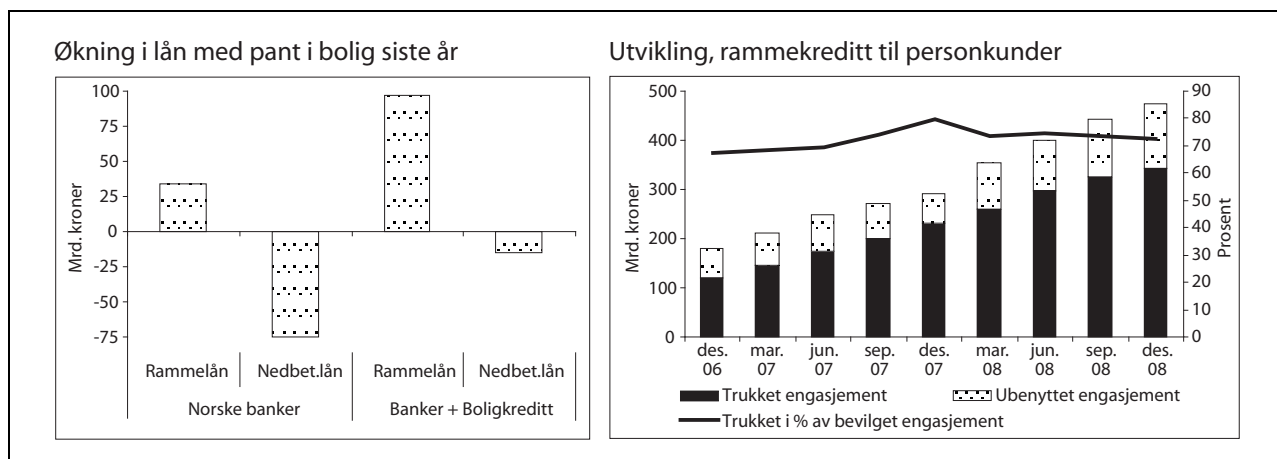
Figur 3.1 Vekst i kreditt til husholdninger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

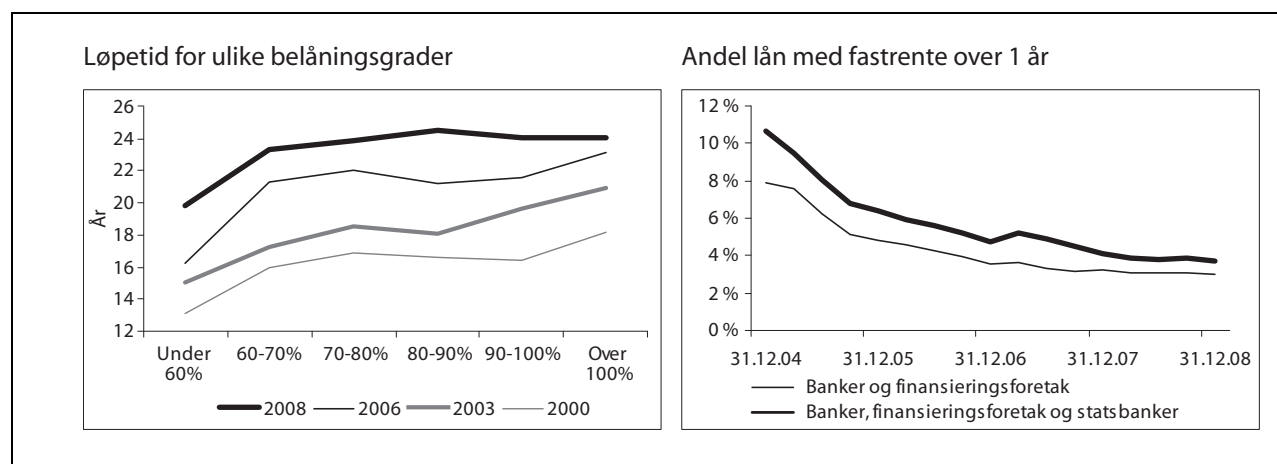
Det har særlig vært en betydelig økning i rammekreditt med pant i kredittkundens bolig. Bankene tilbyr i stadig større grad slike kredittprodukter. Slike kreditter utgjorde om lag 24 prosent av boliglånene ved utgangen av 2008. Mens ordinære nedbetalingslån var 15 mrd. kroner lavere enn ved utgangen av 2007, økte rammekredittene med 97 mrd. kroner. Trekkene på rammekreditter i forhold til bevilget ramme har vært stabil over tid med i underkant av 70 prosent. Nær 95 prosent av bankenes (inkludert boligkredittforetak) utlån til personkunder er gitt som lån med pant i bolig, se figur 3.2.

Gjennomsnittlig løpetid på boliglån har økt de siste årene. Lengre løpetider gjør det mulig for kundene å ta opp større kreditter. Samtidig antar man at lengre løpetider kan bidra til å redusere fleksibiliteten dersom privatøkonomien skulle bli strammere. I undersøkelsen som ligger til grunn for Kredittilsynets rapport var omlag hvert sjette lån gitt med avdragsfrihet mot hvert femte lån året før. Denne utviklingen må ses i sammenheng med den sterke veksten i etterspørselen etter rammekreditter. Gjennomsnittlig avdragsfrihet var 3,9 år, noe lavere enn året før.

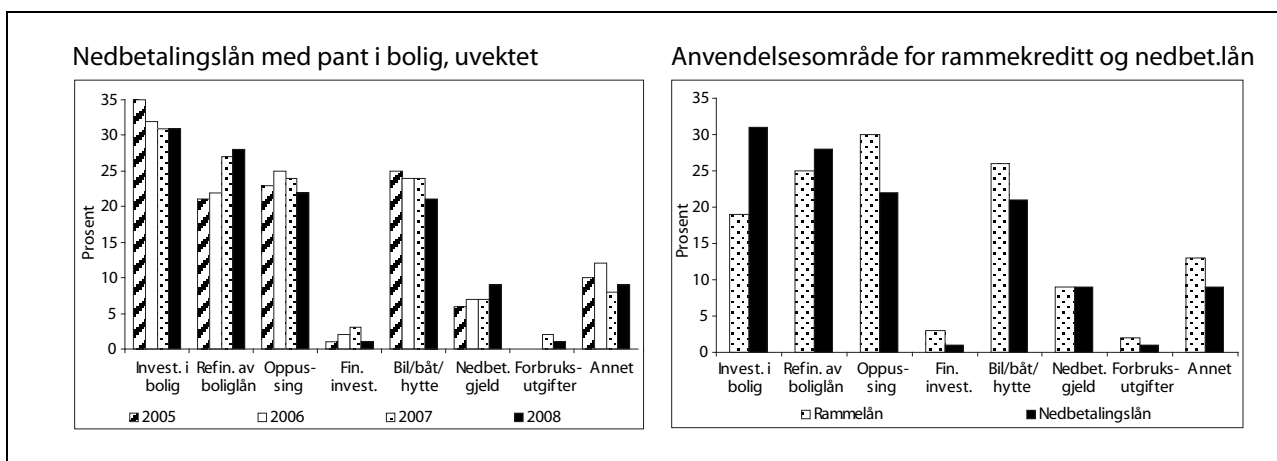
Av Kredittilsynets tall fremgår at kun 4,1 prosent av boliglånene var gitt med fastrente. Av totale lån gitt fra alle banker, finansieringsforetak og statlige låneinstitusjoner utgjorde lån med fastrente over ett år 3,7 prosent. Det har historisk sett være

Figur 3.2

Figur 3.3

Figur 3.4

svært lite etterspørsel etter fastrentelån med unntak for perioder hvor fastrenten har vært lavere enn flytende rente. Lav andel fastrentelån gjør at norske lånekunders privatøkonomi raskt påvirkes av endringer i markedsrenten, se figur 3.3.

Kredittilsynets undersøkelser av bankenes informasjon til kredittkunder omfattet også spørsmål om formålet med kredittene. Kundene kunne oppgi flere formål per lån, se figur 3.4.

Tabell 3.1 Utviklingen i forbrukslån i et utvalg selskaper

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Forbrukslån (mill. kr)	20 816	22 823	26 276	31 057	36 925	43 122
Vekst % (12 mnd.)*	7,4	9,6	15,1	18,2	18,9	16,8
Bokførte tap (mill. kr)	574	398	382	253	339	903
Tap i % av forbrukslån	2,8	1,7	1,5	0,8	0,9	2,1

* Vekstraten i 2003 og 2004 var påvirket av at ett selskap reduserte utlånene i denne perioden.

30 prosent av kundene i undersøkelsen av nedbetalingslån oppga at formålet med lånet var investering i bolig, herunder kjøp og/eller nybygg av egen bolig. Etter dette var refinansiering av boliglån det mest vanlige formålet, en andel som gradvis har økt fra 2005. Det var nedgang i andelen som oppga at lånet skulle benyttes til oppussing og kjøp av bil, båt eller hytte fra 2007. Rammekreditter blir i større grad brukt til oppussing av bolig og kjøp av bil, båt eller hytte. Bare en liten del av boliglånene benyttes til finansielle investeringer eller nedbetaling av annen gjeld.

Kredittilsynet konkluderer med at en vesentlig del av lån som benyttes til forbruk, særlig kjøp av varige forbruksvarer, trolig gis som lån med pant i bolig. I tillegg yter både banker og finansieringsselskaper rene forbrukslån. Slike lån gis i stor grad uten sikkerhet, og innebærer høy kredittrisiko. Kredittilsynet har i flere år kartlagt omfanget av slike lån i et utvalg selskaper som driver med forbruksfinansiering. Forbrukslån omfatter her både kortbaserte kreditter og andre forbrukslån uten sikkerhet. Selskapene i utvalget tilbyr ulike produkter, bl.a. kredittkort med inntil 100 000 kroner i kreditt, samt kreditter uten sikkerhet i størrelsesorden 10 000 til 350 000 kroner. Det kan også forekomme høyere lånebeløp. Den effektive renten på disse lånene er avhengig av lånets størrelse og tilbakebetalingstid vil kunne variere mye. I 2008 bestod utvalget av 15 selskaper, hvorav 6 finansieringsselskaper som i hovedsak driver med forbrukslån. Utlån fra disse selskapene utgjorde 27 prosent av finansieringsselskapenes totale utlån til personkunder. I tillegg inngår 9 banker samt enheter i banker og finansieringsselskaper i utvalget.

Omfanget av rene forbrukslån har økt hvert år fra 2003 og til 2008. Det var en klar økning i tap og mislighold fra 2007 til 2008, ifølge Kredittilsynet spesielt i siste kvartal av 2008. Nivået på bokførte tap og mislighold knyttet til forbrukslån lå på et høyere nivå enn for banker og finansieringsselskaper generelt, se tabell 3.1. Utvalget understreker at Kredittilsynets tall baserer seg på et utvalg av foretak som driver med forbruksfinansiering.

Om finansiell sårbarhet i husholdningssektoren uttaler Kredittilsynet at husholdningenes brutto gjeld – som også påpekt innledningsvis under dette punktet – har økt kraftig de siste årene, drevet av sterk vekst i boligprisene, gunstige konjunkturer og lav rente. Gjeldsveksten har vært betydelig høyere enn inntekstveksten. Dette har ført til en kraftig oppgang i gjeldsbelastningen. Veksten har avtatt siden midten av 2007, fra et høyt nivå. Husholdningenes gjeld, målt som andel av disponibel inntekt, utgjorde nær 200 prosent ved utgangen av 2008 i følge tall fra Norges Bank. Norges Bank har også laget fremskrivninger av utviklingen i gjeldsbelastning. Forutsetninger om at økonomien utvikler seg som i Pengepolitisk rapport 3/2008, der styringsrenten er antatt å ligge i overkant av 4 prosent ved utgangen av 2011, er lagt til grunn. Beregningene viser at gjeldsbelastningen forventes å avta svakt i samme periode, og vil ligge på rundt 190 prosent ved utgangen av 2011. Referansebanen for styringsrenten ble imidlertid nedjustert i desember 2008 som følge av den internasjonale finanskrisens negative impulser på den norske økonomien, og rentebelastningen antas å falle sterkere enn gjeldsbelastningen.

Det er store forskjeller mellom ulike grupper av husholdninger. Både gjelden og renteutgiftene er høyest i de yngste aldersgruppene som etablerer seg i boligmarkedet. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at gjennomsnittsgjelden for personer mellom 25 og 34 år som eier egen bolig var over 1 mill. kroner i 2007, mens tilsvarende tall for samme aldersgruppe som ikke eier bolig var i underkant av 400 000 kroner. Dersom en sammenligner gjeldsveksten i perioden 2001–2007 for de to grupperingene, er de nær 70 prosent for begge.

Utvalget viser videre til tall fra Finansieringsselskapenes Forening om utviklingen i kortbruk i årene 2002-2008. Utvalget bemerker at de gjengitte tallene er bruttotall som også omfatter kort i bedriftsmarkedet. Ytterligere tallmateriale, med nærmere spesifikasjoner, er tilgjengelig fra foreningens hjemmeside på internett: www.finfo.no

Tabell 3.2 Antall kort: (tusen)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Internasjonale betalingskort	526	552	597	708	832	987	1 061	
Internasjonale kredittkort	896	1 227	1 528	1 812	2 534	2 950	3 548	
Nasjonale kredittkort	1 123	1 137	1 263	968	761	794	886	
Internasjonale debetkort	3 850	4 075	4 579	4 210	4 474	4 726	5 048	
Sum antall kort	6 395	6 991	7 967	7 698	8 601	9 457	10 543	

Tabell 3.3 Antall transaksjoner (tusen)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Internasjonale betalingskort	16 895	17 532	18 948	20 040	22 436	30 772	33 369	
Internasjonale kredittkort	11 368	16 547	20 446	26 042	33 593	42 028	55 371	
Nasjonale kredittkort	1 659	1 963	1 750	1 401	1 125	915	919	
Internasjonale debetkort	46 165	50 359	60 344	66 696	71 242	106 715	118 397	
Sum antall transaksjoner	76 087	86 401	101 488	114 179	128 396	180 430	208 056	

Tabell 3.4 Omsetning: (mill)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Internasjonale betalingskort	19 045	18 708	20 370	21 355	24 267	33 958	37 668	
Internasjonale kredittkort	13 155	16 844	20 245	24 867	32 298	39 069	51 603	
Nasjonale kredittkort	3 350	3 285	2 478	2 528	2 143	2 112	2 105	
Internasjonale debetkort	30 176	33 298	37 510	39 721	41 044	58 657	65 679	
Sum omsetning	65 726	72 135	80 603	88 471	99 752	133 796	157 055	

Tabell 3.5 Snitt omsetning pr. transaksjon (kr.)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Internasjonale betalingskort	1 067	1 075	1 066	1 082	1 104	1 129
Internasjonale kredittkort	1 018	990	955	961	930	932
Nasjonale kredittkort	1 673	1 416	1 804	1 905	2 308	2 291
Internasjonale debetkort	661	622	596	576	550	555
Sum antall transaksjoner	835	794	775	777	742	755

Statistikken viser kort for perioden 2002-2008 og omfatter kort fra følgende foretak: DnB NOR Kort, Diners, Entercard, Europay, GE Money Bank, Ikano, Nordea, SEB Kort, Handelsbanken, Terra Kort og Teller.

Tallene viser en omfattende økning i antall utstedte kort, antall transaksjoner og omsetning, og da slik at økningen særlig gjelder internasjonale kredittkort.

Tabell 3.6 Definisjoner av kort (gjengis fra Finansieringsselskapenes Forening):

Internasjonale betalingskort	=>	Betalingskort med internasjonal bærer med inntil «45 dagers» utsettelse - ingen revolverende kreditt tilknyttet
Internasjonale kredittkort	=>	(Eksempelvis DnB Mastercard med «45 dagers» utsettelse med tilknyttet revolverende kreditt
Innenlandske kredittkort	=>	Kredittkort med nasjonal bærer (Eksempelvis Ikano Finans)
Internasjonale debetkort	=>	(Eksempelvis debetkort med Cirrus/Maestro - utstedt av Europay Norge i samarbeid med med bankene

Kapittel 4

Særskilt om fullharmonisering og rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering

4.1 Hva innebærer fullharmonisering?

Forbrukerkredittkjøpsdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv. Dette fremkommer bl.a. av artikkel 22 nr. 1, som lyder slik:

«I det omfang dette direktiv inneholder harmoniserte bestemmelser, kan medlemsstatene ikke i national ret bibeholde eller indføre bestemmelser, der fraviger dem, der er fastsat i dette direktiv.»

Siktemålet er med andre ord å oppnå felles regler for visse aspekter av medlemsstatenes regulering av forbrukerkreditt. I fortalens punkt 9 heter det at fullharmonisering «er nødvendig for at sikre, at alle forbrugere i Fællesskabet nyder samme høje grad af beskyttelse af deres interesser og for at skabe et ægte indre marked».

Konsekvensen av fullharmoniseringen er i henhold til artikkel 22 nr. 1 at medlemsstatene ikke kan beholde eller innføre regler som fraviker reglene i direktivet. I den utstrekning det er tale om fullharmonisering, kan medlemsstatene altså ikke beholde eller innføre regler som er strengere eller lempeligere enn direktivreguleringen.

I fortalens punkt 9 blir det presisert at disse begrensningene bare gjelder på de områder hvor det er fastsatt harmoniserte bestemmelser i direktivet. Som eksempler på aspekter ved kredittavtaler som ikke er regulert i direktivet og som derfor ikke er gjenstand for fullharmonisering, nevnes bestemmelser om at selgeren og kredittgiver hefter solidarisk, og bestemmelser om annullering av kjøpsavtaler. I fortalens punkt 30 blir det på generelt grunnlag gitt uttrykk for at direktivet ikke regulerer «aftaleretslige spørgsmål i forbindelse med kreditaftalers gyldighed», og at medlemsstatene derfor har frihet med hensyn til å regulere bl.a. hvor lenge et tilbud om kreditt skal være bindende.

For visse typer kredittavtaler er det slik at bare enkelte av direktivets bestemmelser kommer til anvendelse, se artikkel 2 nr. 3 og 4. I slike tilfeller

kunne man tenke seg at medlemsstatene hadde anledning til å gi også andre direktivbestemmelser anvendelse på den aktuelle typen kredittavtale. I fortalens punkt 11 heter det imidlertid at medlemsstatene i slike tilfeller «ikke [kan] vedtage national lovgivning til gennemførelse af andre bestemmelser i dette direktiv». Tilsvarende fremkommer for øvrig implisitt av artikkel 2 i.f. I fortalens punkt 11 blir det dessuten presisert at medlemsstatene i deres nasjonale lovgivning har anledning til å «regulere de aspekter af sådanne typer kreditaftaler, der ikke harmoniseres ved dette direktiv».

Når det så gjelder kredittavtaler som faller helt utenfor direktivets virkeområde – f.eks. kredittavtaler som gjelder beløp under 200 Euro eller over 75 000 Euro, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav c) – har medlemsstatene anledning til å beholde eller innføre nasjonal lovgivning som svarer til direktivets bestemmelser.

4.2 Rekkevidden av forbrukerkreditt-direktivets fullharmonisering

4.2.1 Innledning

På bakgrunn av det foregående kan det legges til grunn at fullharmoniseringens rekkevidde grovt tegnet er betinget av besvarelse av to spørsmål:

For det første må det avklares hva som menes med «kreditaftaler» i direktivets forstand. Dette er et spørsmål om direktivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 1 hvor det er bestemt at direktivet «finder anvendelse på kreditaftaler». I denne sammenheng må det naturlig nok også ses hen til bestemmelsen i artikkel 2 nr. 2, hvor det gis en liste over kredittavtaler som faller utenfor direktivets regulering, se punkt 4.2.2.

For det andre må det avklares hvilke aspekter av slike kredittavtaler som blir regulert i direktivet, se punkt 4.2.3. Aspekter som ikke blir regulert i direktivet, er ikke gjenstand for fullharmonisering.

4.2.2 Forbrukerkredittdirektivets virkeområde

I artikkel 2 nr. 1 er det som nevnt bestemt at direktivet kommer til anvendelse på «kreditaftaler». I artikkel 3 bokstav c) er «kreditaftale» definert slik:

«en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiell facilitet, undtagen aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres»

Det er altså tale om avtaler om kreditt «i form av henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiell facilitet». Dette er en vidt-favnende definisjon som bl.a. omfatter kredittkjøp og vanlige lån. For en nærmere analyse av artikkel 3 bokstav c), vises det til fremstillingen i punkt 5.1.2.

Det er ikke slik at alle «kreditaftaler» i direktivets forstand omfattes av direktivet og fullharmoniseringen. En avgrensning følger allerede av unntaket i definisjonen av kredittavtale i artikkel 3 bokstav c), noe som strengt tatt medfører at det ikke er tale om en kredittavtale i direktivets forstand. I artikkel 3 bokstav c) blir det nemlig presisert at «aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres», ikke er kredittavtaler i direktivets forstand. Denne avgrensningen av direktivets virkeområde omfatter f.eks. forsikringsavtaler hvor forsikringen blir betalt i månedlige rater, jf. fortalens punkt 12. Samme sted blir det angitt som begrunnelse for unntaket at slike kredittavtaler «kan være meget forskellige fra de kreditaftaler, som er omfattet af dette direktiv, med hensyn til de berørte aftaleparter interesser og vilkårene for og udførelsen af transaktionerne».

Videre blir det i artikkel 2 nr. 2 bokstav a) til l) listet opp kredittavtaler som faller utenfor direktivets virkeområde. I bokstav a) og b) blir det avgrenset mot følgende kredittavtaler:

- «kreditaftaler, som er sikret enten ved pant eller ved en anden sammenlignelig sikkerhedsstillelse, der almindeligvis anvendes i en medlemsstat i forbindelse med fast ejendom, eller som er sikret i form af en ret tilhørende relateret til fast ejendom»
- «kreditaftaler som har til formål at finansiere erhvervslivet eller bevarelsen af eiendomsretten til grundarealer ...»

Artikkel 2 nr. 1 i direktiv 87/102/EØF, som er gjennomført i kredittkjøpsloven, inneholder en tilsvarende regulering: Direktivet får ikke anvendelse på kredittavtaler hvis hovedformål er å erverve eiendomsrettigheter til grunn eller til en bygning som er eller skal bli oppført, og kredittavtaler hvis formål er å modernisere eller utbedre en bygning.

Begrunnelsen for unntaket i artikkel 2 nr. 2 bokstav a) er i henhold til fortalens punkt 14 at kreditt sikret med pant i fast eiendom er en «specifik» type kreditt. Det blir for øvrig presisert i fortalens punkt 14 at unntaket i artikkel 2 nr. 2 bokstav b) ikke omfatter kredittavtaler hvis formål er vedlikehold av og påkostninger på eksisterende bygning. Det må følgelig foretas en grensedragning mellom kredittavtaler hvis formål er finansiering av erverv eller bevaring av eiendomsrett til fast eiendom, og kredittavtaler hvis formål er vedlikehold og påkostninger på eksisterende bygninger, som omfattes av direktivet.

I artikkel 2 nr. 2 bokstav c) blir det foretatt en avgrensning av direktivets virkeområde basert på kredittbeløpets størrelse. Det heter her at direktivet ikke kommer til anvendelse på «kreditaftaler med et samlet kredittbeløp på under 200 EUR eller på over 75 000 EUR».

I artikkel 2 nr. 2 bokstav d) heter det at direktivet ikke får anvendelse på «leje- eller leasingavtaler, hvor der ikke er fastsat nogen pligt til at købe aftalegenstanden ...». Til sammenligning het det i direktiv 87/102/EØF artikkel 2 nr. 1 bokstav b) at direktivet ikke omfattet «leieavtaler, unntatt når de bestemmer at eiendomsretten til slutt skal gå over til leietakeren».

En ytterligere avgrensning fremkommer i artikkel 2 nr. 2 bokstav e), hvor det heter at direktivet ikke får anvendelse på «kreditaftaler i form af kassekreditt, ifølge hvilke kreditten skal betales tilbage inden en måned». På dette punktet må det likevel ses hen til artikkel 6 nr. 5, hvor det blir fastslått en pre-kontraktuell opplysningsplikt ved kredittavtaler som er omhandlet i artikkel 2 nr. 2 bokstav e).

En mulig begrunnelse for denne avgrensningen i artikkel 2 nr. 2 bokstav e), er at slike kredittavtaler typisk medfører relativt små kredittkostnader. Avgrensningen i artikkel 2 nr. 2 bokstav f) kan derfor betraktes som en slags forlengelse av bestemmelsen i bokstav e). I bokstav f) heter det at direktivet ikke får anvendelse på «kreditaftaler, hvor kreditten ydes rentefrit og uden andre omkostninger, og kreditaftaler, ifølge hvilke kreditten skal betales tilbage inden tre måneder, og som kun er forbundet med ubetydelige omkostninger».

I henhold til fortalens punkt 13 er det i denne sammenheng tenkt bl.a. på «købekort med henstand med betalingen, hvor kreditten skal betales indenfor tre måneder, og der kun skal betales ubetydelige omkostninger».

Direktiv 87/102/EØF artikkel 2 nr. 1 bokstav c) og d) inneholder tilsvarende avgrensninger:

«Dette direktiv får ikke anvendelse på kreditt som ytes eller stilles til rådighet uten at det betales renter eller andre kostnader ... kredittavtaler der det ikke belastes renter, på det vilkår at forbrukeren samtykker i å tilbakebetale kreditten ved en enkelt innbetaling.»

I artikkel 2 nr. 2 bokstav g) til l) fremkommer følgende avgrensninger av direktivets virkeområde:

- «kreditaftaler, hvor kreditten ydes af en arbejdsgiver til sine ansatte som led i en bibe-skæftigelse, rentefrit eller med årlige omkostninger i procent lavere end dem på markedet ...»;
- «kreditaftaler, som er indgået med et investeringsselskab som defineret i artikel 4, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/39/EF af 21. april 2004 om markeder for finansielle instrumenter, eller med et kreditinstitut som defineret i artikkel 4 i direktiv 2006/48/EF ...»;
- «kreditaftaler, som er resultatet af et forlig indgået for retten eller et andet ved lov beføjet organ»;
- «kreditaftaler, som vedrører gratis henstand med betalingen af en eksisterende gæld»;
- «kreditaftaler, ved hvis indgåelse forbrugeren skal deponere en genstand som sikkerhed hos kreditgiveren ...»;
- «kreditaftaler, som vedrører lån bevilget til en begrænset offentlighed i henhold til lovbestemmelse med et almenntilgitt sigte og til en lavere rente end den gjældende markedsrente ...».

I artikkel 2 nr. 3 og 4 er det bestemt at bare enkelte av direktivets bestemmelser kommer til anvendelse på nærmere angitte kredittavtaler. Det er ikke anledning til å gi andre direktivbestemmelser enn de som er opplistet i nr. 3 og 4, anvendelse på slike, nærmere angitte kredittavtaler. Dette er en konsekvens av fullharmoniseringen, jf. fremstillingen i punkt 4.1. Bestemmelsene i nr. 3 og 4 er antagelig begrunnet i en avveining av hensynet til beskyttelse av forbrukerne og ønsket om ikke å legge for stor byrde på kredittgiverne, sml. fortalens punkt 23.

Artikkel 2 nr. 3 gjelder «kreditaftaler i form af kassekredit, hvor kreditten skal betales tilbage på anfordring eller inden tre måneder». En rekke av direktivets bestemmelser kommer til anvendelse på slike kredittavtaler, men altså ikke alle. For eksempel gjelder ikke artikkel 14 om angrerett. Hvis kreditten skal tilbakebetales innen en måned, faller avtalen som nevnt utenfor direktivets virkeområde.

Artikkel 2 nr. 4 gjelder «kreditaftaler i form af overtræk». For slike avtaler gjelder utelukkende artikkel 1, 2, 3, 18, 20 og artikkel 22 til 32. På denne bakgrunn fremstår det som viktig å skille klart mellom «kreditaftaler i form af kassekredit» og «kreditaftaler i form af overtræk». Se punkt 5.12.

I artikkel 2 nr. 5 er det en bestemmelse om at medlemsstatene

«kan bestemme, at kun artikel 1-4, artikel 6 [m.fl.] finder anvendelse på kreditaftaler der indgås af en organisation ... som er oprettet til gensidig fordel for sine medlemmer ... som ikke skaber fortjeneste for andre end sine medlemmer som oppfylder et socialt formål, der kræves i henhold til national lov ...».

Her blir medlemsstatene gitt en valgfrihet i forbindelse med gjennomføringen. Hvis valgfriheten ikke blir benyttet, vil direktivet på vanlig måte komme til anvendelse på slike kredittavtaler.

Tilsvarende gjelder i relasjon til kredittavtaler som omhandlet i artikkel 2 nr. 6. Her heter det at medlemsstatene

«kan bestemme, at kun artikel 1-4, artikel 6 [m.fl.] finder anvendelse på kreditaftaler, ifølge hvilke kreditgiveren og forbrugeren aftaler henstand med betalingen ... såfremt forbrugeren allerede har misligholdt den oprindelige kreditaftale og hvor ... sådanne ordninger kan forventes at afværge en retssag om pågældende misligholdelse ...».

For øvrig blir det bestemt i artikkel 2 nr. 6 at dersom den aktuelle avtalen i realiteten er en «kreditaftale i form af kassekredit, hvor kreditten skal betales tilbake på anfordring eller inden tre måneder» (artikkel 2 nr. 3), så vil bestemmelsene nevnt i artikkel 2 nr. 3 komme til anvendelse.

4.2.3 Om hvilke aspekter ved kredittavtaler som blir regulert i forbrukerkreditt-direktivet, og som derfor omfattes av fullharmoniseringen

I dette punktet skal det gis en oversikt over hvilke aspekter ved kredittavtaler som blir regulert i direktivet, og som derfor er gjenstand for fullhar-

monisering, jf. fremstillingen i punkt 4.1. Den nærmere behandlingen av de enkelte aspektene vil bli foretatt senere, se punkt 5.

Ser man hen til direktivets kapitteloverskrifter, fremgår det at direktivet regulerer *Formål, anvendelsesområde og definisjoner (kapittel I)*, *Opplysninger og praksis forud for inngåelse af kreditaftalen (kapittel II)*, *Adgang til databaser (kapittel III)*, *Opplysninger og rettigheter i forbindelse med kredittavtaler (kapittel IV)*, *Årlige omkostninger i procent (kapittel V)*, *Kreditgivere og kreditformidlere (kapittel VI)*, *Gennemførelsesbestemmelser (kapittel VII)*, *Overgangsbestemmelser og afsluttende bestemmelser (kapittel VIII)*.

Definisjonene i *kapittel I* omfatter ikke bare begreper som vedrører direktivets virkeområde, f.eks. «kreditaftale», men også begreper som knytter an til aspekter ved kredittavtaler som blir nærmere regulert i direktivet, f.eks. begrepet «årlige omkostninger i procent». Samlet sett blir definisjonene viktige for å avklare fullharmoniseringens rekkevidde.

Kapittel II inneholder bestemmelser som harmoniserer opplysningsplikt, forklaringsplikt og kravet til vurdering av forbrukers kredittverdighet. Det er tale om plikter som må oppfylles før kredittavtale blir inngått. Artikkel 4 inneholder en bestemmelse om opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtaler. Artikkel 5 omhandler opplysningsplikt forut for inngåelse av kredittavtale. Artikkel 6 omhandler opplysningsplikt forut for inngåelse av «kreditaftale ... som omhandlet i artikkel 2, stk. 3, 5 eller 6», dvs. kredittavtale i form av «kassekreditt, hvor kreditten skal betales tilbake på anfordring eller inden tre måneder», «kredittavtaler, der indgås af en organisation ...» og kredittavtaler som inngås i tilfeller hvor forbrukeren allerede har misligholdt den opprinnelig kredittavtale. Opplysningsplikten etter artikkel 5 og 6 påhviler kredittgiveren og eventuell kredittformidler. I artikkel 7 blir det bestemt at kravene i artikkel 5 og 6 ikke gjelder for vare- og tjenesteleverandører som «accessorisk optræder som kreditformidlere». I fortalens punkt 24 sies det at leverandører kan sies å opptre aksessorisk som kredittformidlere «hvis deres virksomhed som kreditformidlere ikke er hovedformålet med deres erhvervsmæssige virksomhed».

Etter artikkel 8 er kredittgiveren forpliktet til å vurdere forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av fyllestgjørende opplysninger. Dersom det er nødvendig, skal opplysningene fremskaffes ved søk i relevant database.

Bestemmelsen i artikkel 8 om plikt til å vurdere kredittverdighet på grunnlag av fyllestgjørende

opplysninger, blir fulgt opp i artikkel 9 (*kapittel III*), som i nr. 1 bestemmer følgende:

«Hver medlemsstat sikrer i forbindelse med grænseoverskridende kredit, at kreditgivere fra andre medlemsstater har adgang til de databaser, der anvendes på medlemsstatenes område til at vurdere forbrugeres kreditværdighed. Vilkaarene for adgang skal være ikke-diskriminerende.»

Kapittel IV om opplysninger og rettigheter i forbindelse med kredittavtaler omfatter artikkel 10 til 18, og er det mest omfangsrike kapitlet i direktivet.

Artikkel 10 omhandler krav til en kredittavtales form og innhold. I artikkel 10 nr. 2 blir det listet opp hva en «kreditaftale» klart og konsist skal angi. I artikkel 10 nr. 5 oppstilles lempeligere krav til avtalens innhold i forbindelse med visse kredittavtaler i form av «kassekreditt», jf. artikkel 2 nr. 3.

Artikkel 10 inneholder ingen særskilt regulering av virkningene av at den enkelte kredittavtale ikke inneholder de opplysninger den skal etter direktivet. Heller ikke bestemmelsene i artikkel 4, 5 og 6 om markedsføring av kredittavtaler og prekontraktuell opplysningsplikt inneholder særskilt regulering av rettsvirkningene av at tilstrekkelig informasjon ikke er gitt. Artikkel 23 bestemmer at medlemsstatene skal fastsette effektive, proporsjonale og avskrekkende sanksjoner.

Etter artikkel 11 og 12 nr. 2 skal forbrukeren underrettes om endring i nominell rente før endringen blir iverksatt, mens artikkel 12 nr. 1 stiller krav om at forbrukeren med jevne mellomrom skal gis kontoutskrift i tilfeller hvor kredittavtalen vedrører rammekreditt.

Artikkel 13 gir forbrukeren rett til å si opp tidsubegrenset kredittavtale. Bestemmelsen tillater også at partene avtaler en tilsvarende rett for kredittgiveren og rett for kredittgiveren til å bringe til opphør forbrukerens rett til å utnytte en kredittmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale. Artikkel 14 regulerer forbrukerens angrerett. Denne angreretten er ikke betinget av fjernsalg eller salg utenfor fast forretningssted. I artikkel 16 er det regler om forbrukerens førtidige tilbakebetaling.

Artikkel 15 omhandler i hovedsak forbrukerens krav og innsigelser mot annen kredittgiver enn selger av varer eller tjenester, mens artikkel 17 har enkelte regler vedrørende overdragelse av kredittgiverens rettigheter til tredjemann.

Endelig er det i kapittel IV en bestemmelse om såkalt «overtræk», se artikkel 18. «Overtræk» blir definert i artikkel 3 bokstav e).

Kapittel V består av en bestemmelse – artikkel 19 om beregning av årlige omkostninger i prosent (effektiv rente). Bestemmelsen må ses i sammenheng med utfyllende bestemmelser i vedlegg til direktivet.

Kapittel VI består av to bestemmelser. Etter artikkel 20 skal medlemsstatene sikre at kredittgiveres virksomhet blir overvåket av et uavhengig organ. Artikkel 21 skisserer enkelte særlige forpliktelser for såkalte «kreditformidlere», jf. definisjonen i artikkel 3 bokstav f).

I *kapittel VII* er det bestemmelser bl.a. om hva fullharmonisering innebærer, herunder om direktivets ufravikelige karakter (artikkel 22), om sanksjoner (artikkel 23) og om medlemsstatenes plikt til å sikre at det finnes prosedyrer for utenrettslige tvisteløsning.

I *kapittel VIII* er det en bestemmelse om at direktiv 87/102/EØF blir opphevet med virkning fra 12. mai 2010 (artikkel 29), i tillegg til bestemmelser om overgangsregler (artikkel 30) og direktivets ikrafttreden (artikkel 31).

Kapittel 5

Utvalgets vurderinger vedrørende gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet

5.1 Virkeområde. Definisjoner

5.1.1 Generelt. Samordning av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven

Etter artikkel 2 nr. 1 finner direktivet anvendelse på «kreditaftaler». En kredittavtale i direktivets forstand er i henhold til artikkel 3 bokstav c)

«en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet, undtagen aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugerens betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres».

Kredittavtale i direktivets forstand omfatter kredittsituasjoner som faller inn under henholdsvis kredittkjøpslovens og finansavtalelovens virkeområde, jf. særlig finansavtalelovens kapittel 3. Spørsmålet er om det i forbindelse med gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet er hensiktsmessig å samordne kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3 med tilknyttede forskrifter.

I denne vurderingen tar utvalget utgangspunkt i at eksisterende lovstruktur dels er historisk betinget. Kredittkjøpsloven er historisk sett et resultat av et behov for lovregulering av avbetalingskjøp. Da kredittkjøpsloven ble vedtatt ble det ikke foretatt en mer helhetlig vurdering av ulike kredittsituasjoner. Etter hvert, og særlig i og med finansavtaleloven, har lovgivningen blitt betydelig utvidet i relasjon til finansinstitusjoners kredittgivning. Allerede dette medfører at det er naturlig å vurdere samordning av lovene.

Ser man dette i sammenheng med at forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv, kan utvalget ikke se annet enn at kredittavtalereglene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven bør samordnes. Innenfor fullharmoniseringens rekkevidde, som omfatter kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller inn under både kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3, vil det ikke være rom for nasjonale myndigheter å vedta andre løsninger enn direktivets. Opprettholdelse av

dagens lovstruktur med to lover, vil føre til at de respektive lovene inneholder en rekke likelydende bestemmelser. Samordning vil videre motvirke tilfældige og utilsiktede forskjeller i reguleringen av mer eller mindre beslektede kreditttyper som vil kunne oppstå ved å regulere kredittavtaler i to lover. Utvalget er av den oppfatning at kredittavtaler som i dag omfattes av finansavtaleloven kapittel 3 og kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven, langt på vei reiser samme rettsspørsmål og at løsningene i mange tilfeller bør være de samme. Behovet for særskilte løsninger for enkelte kredittavtaler, for eksempel i forbindelse med avtaler om kredittfinansiering som inngås mellom selger og annen kredittgiver, vil kunne ivaretas ved å vedta særlige bestemmelser som regulerer slike tilfeller, se for eksempel artikkel 15 og punkt 5.10. Ved at reglene blir lettere tilgjengelig vil slik samordning dessuten ha en pedagogisk effekt.

Utvalget foreslår etter dette at direktivbestemmelsene blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 3, hvor overskriften foreslås endret fra «Låneavtaler» til «Kredittavtaler». Utvalget foreslår også noen mindre endringer i lovens kapittel 2, 5 og 6, også disse for å gjennomføre direktivet.

Ettersom finansavtaleloven kapittel 3 etter utvalgets forslag blir et kapittel om kredittavtaler, på samme måte som gjeldende kapittel 3 omhandler låneavtaler, har utvalgets arbeid også omfattet aspekter ved kredittavtaler som ikke er gjenstand for regulering i forbrukerkredittdirektivet. Utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3 i likhet med gjeldende rett, skal omfatte både forbrukerkreditt og kreditt til næringsdrivende. Utvalget har ellers gjennomgått de av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 som omhandler forhold som ikke er regulert i direktivet, i lys av den utvidelse av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 som følger av at dette kapittelet skal omfatte kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven. Det er da nødvendig å vurdere for eksempel finansavtalelovens regler om førtidig forfall i lys av kredittkjøpslovens regler om førtidig forfall. Endelig

har utvalget sett på bestemmelser i kredittkjøpsloven som faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde, herunder bestemmelsene om salgspant. Utvalgets forslag på dette punktet går i hovedsak ut på å flytte bestemmelsene til tvangsfullbyrdesloven kapittel 9.

I det følgende skal det redegjøres nærmere for direktivets virkeområde og utvalgets forslag knyttet til virkeområdet for reglene som blir foreslått. Utvalget ser først på reglenes saklige virkeområde (punkt 5.1.2). Deretter omtales plikt- og rettighetssubjekter (punktene 5.1.3 og 5.1.4). Avslutningsvis, i punkt 5.1.5, redegjøres noe nærmere for utvalgets forslag til definisjonskatalog i finansavtaleloven kapittel 3.

5.1.2 Saklig virkeområde

5.1.2.1 Oversikt

Etter artikkel 2 nr. 1 finner direktivet anvendelse på «kredittavtaler». En kredittavtale i direktivets forstand er i henhold til artikkel 3 bokstav c)

«en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiell facilitet, undtagen aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrukeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres».

En kredittavtale i direktivets forstand er med andre ord en avtale om kreditt mellom en kredittgiver og en forbruker. Begrepene «kredittgiver» og «forbruker» knytter an til spørsmålet om plikt- og rettighetssubjekt, og blir behandlet nærmere nedenfor.

Bestemmelsene i artikkel 2 nr. 2 til 6 trekker nærmere grenser for hvilke kredittavtaler som helt eller delvis er omfattet av direktivets regulering. For så vidt gjelder kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2, hvor direktivet lister opp hvilke kredittavtaler som ikke omfattes av direktivet, har nasjonale myndigheter frihet til å vedta at en eller flere av disse avtalene helt eller delvis skal omfattes av bestemmelsene gitt til gjennomføring av direktivet.

Utvalget foreslår lovregulering som medfører at kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav d), g), i) og j), faller utenfor virkeområdet til finansavtaleloven kapittel 3. Når det gjelder avtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav d), dvs. leie- og leasingavtaler hvor det ikke er fastsatt plikt for leieren til å bli eier, foreslår utvalget at forskriftshjemmelen i kredittkjøpsloven § 29 blir videreført.

Utvalget foreslår at kredittavtalene nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav a) og b), som blant annet omfatter lån til kjøp av bolig, i hovedsak blir underlagt bestemmelsene som gjennomfører direktivet. Se nærmere i punkt 5.1.2.3 nedenfor.

Utvalget foreslår også at kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav c) blir underlagt bestemmelsene som gjennomfører direktivet. Dette er kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på under 200 Euro eller på over 75 000 Euro. Utvalget ser ingen grunn til å unnta kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på over 75 000 Euro fra virkeområdet til finansavtaleloven kapittel 3, blant annet fordi slike kredittavtaler allerede i dag er regulert i finansavtaleloven kapittel 3 og fordi det er behov for å videreføre slik regulering. Utvalget har vurdert om kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på under 200 Euro skal unntas fra lovens virkeområde, men har kommet til at dette ikke er ønskelig. I denne sammenheng vises til at forbrukervernhensyn gjør seg gjeldende også ved slike smålån; her kan man f.eks. tenke seg såkalt «sms-lån» hvor kredittkunden får tilgang til et lite kredittbeløp ved å akseptere tilbud ved bruk av sms. For øvrig er det ingen tradisjon i norsk rett for å unnta slike smålån fra relevant lovregulering.

Videre foreslår utvalget at kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav h) blir underlagt regulering i finansavtaleloven kapittel 3. Det er her tale om kredittavtaler inngått med nærmere angitte verdipapirforetak eller kredittinstitutter med sikte på å gjøre det mulig for en investor å investere i finansielle instrumenter, og hvor verdipapirforetaket eller kredittinstituttet er involvert i den aktuelle transaksjonen. Etter verdipapirhandelloven § 9-6 første ledd kan verdipapirforetak som ikke er kredittinstitusjon, bare yte kreditt etter tillatelse fra departementet, og kreditt kan bare ytes til kjøp av finansielle instrumenter som handles gjennom foretaket. Sentrale bestemmelser i finansavtaleloven kapittel 3 gjelder for enhver erversmessig yter av lån til forbrukere, jf. forskrift 11. feb. 2000 nr. 102, gitt i medhold av lovens § 1 femte ledd bokstav a). Utvalget ser det slik at dette omfatter lån til forbrukere med sikte på investering i finansielle instrumenter. Utvalget finner ikke grunn til å foreslå noen endring på dette punktet, selv om slike avtaler faller utenfor direktivets fullharmonisering i medhold av artikkel 2 nr. 2 bokstav h).

For enkelte av de andre kredittavtalene som er nevnt i artikkel 2 nr. 2, foreslår utvalget en regulering som på noen punkter er lik direktivets regulering av kredittavtaler. Synspunktet er at disse kredittavtalene er såpass praktisk viktige og betydn-

ningsfulle for kredittkunden at det er nødvendig å la enkelte av bestemmelsene i forslaget til finansavtaleloven kapittel 3 få anvendelse. Dette gjelder kredittavtalene nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav e), f), k) og l).

I artikkel 2 nr. 3 og 4 er det bestemmelser om at nærmere angitte kredittavtaler er underlagt et mer «lempelig» regime. Det er ikke nasjonal frihet til å vedta at slike kredittavtaler skal være fullt ut underlagt direktivets regulering; avgrensningen av hvilke bestemmelser som kommer til anvendelse på angitte kredittavtaler, er del av direktivets fullharmonisering. Utvalget fremmer derfor forslag om gjennomføring av artikkel 2 nr. 3 og 4, og da slik at artikkel 2 nr. 3 blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 3, mens artikkel 2 nr. 4 om «overtræk» blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 2 om innskuddskonto. Om det siste, se punkt 5.12.

I artikkel 2 nr. 5 og 6 gis nasjonale myndigheter kompetanse til å bestemme at bare nærmere angitte direktivbestemmelser, herunder artikkel 6 om pre-kontraktuell opplysningsplikt, skal komme til anvendelse på visse typer kredittavtaler. Utvalget foreslår at en ikke benytter seg av muligheten til delvis å unnta disse kredittavtalene fra de foreslåtte bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3, hovedsakelig fordi det er tale om kredittavtaler som er lite praktiske og at utforming av slike unntaksregler i betydelig grad ville bidra til å vanskeliggjøre lovteksten.

5.1.2.2 Virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 – hovedregel

Utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3 skal gjelde for *kredittavtaler mellom en kredittgiver og kredittkunde*. Videre foreslår utvalget at «kredittavtale» blir definert som «en avtale der en kredittgiver gir en kredittkunde kreditt i form av betalingsutsettelse, lån, rammekreditt eller annen tilsvarende form for kreditt». Det saklige virkeområdet er altså knyttet til kreditt i form av «betalingsutsettelse, lån, rammekreditt eller annen tilsvarende form for kreditt». Dette er i samsvar med direktivets saklige virkeområde slik det blir angitt i artikkel 2 nr. 1 smh. artikkel 3 bokstav c). I denne sammenheng understreker utvalget at det ikke har funnet det nødvendig å presisere i lovteksten at avtaler om løpende levering av tjensteytelse eller varer av samme art hvor kjøperen betaler for ytelsene eller varene i rater så lenge de blir levert, ikke er å anse som kredittavtale i lovens forstand, sml. artikkel 3 bokstav c) i.f. Det er ikke vanlig å betegne slike oppgjørsordninger som kredittavtaler.

Spørsmålet er hva som menes med kreditt i form av «betalingsutsettelse, lån, rammekreditt eller annen tilsvarende form for kreditt», sml. direktivets formulering «henstand med betalingen, lån eller annen tilsvarende form for finansiell fasilitet».

Alternativet «betalingsutsettelse» («henstand med betalingen») omfatter først og fremst tilfeller hvor det foreligger en underliggende vare- eller tjenstekontrakt. I slike tilfeller er det ofte tale om en «tilknyttet kredittavtale» som definert i artikkel 3 bokstav n):

«en kredittavtale, ifølge hvilken i) den pågældende kredit udelukkende tjener til at finansiere en aftale om levering av specifikke varer eller specifikke tjensteydelser, og ii) kredittavtalen og aftalen om levering til sammen objektivt set udgør en kommerciel helhed; der anses at foreligge en kommerciel helhed, når leverandøren selv finansierer forbrugerens kredit, eller, såfremt finansieringen sker gennem tredjemand, når kreditgiveren ... ».

Begrepet «lån» omfatter blant annet nedbetalingslån og lån som etter avtale skal innfris ved engangsbetaling på et forhåndsavtalt tidspunkt. Det er diskutabelt om kassekreditt og annen rammekreditt omfattes av «lån». Det er imidlertid ikke nødvendig å ta stilling til dette, idet kassekreditt og annen rammekreditt under enhver omstendighet faller innenfor alternativet «annen tilsvarende form for finansiell fasilitet». Det er følgelig klart at direktivet omfatter både lån og rammekreditt, og utvalget har valgt å presisere dette i lovforslaget.

Utvalget ser det slik at betalingsutsettelse, lån og rammekreditt omfatter alle kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller inn under enten kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven kapittel 3. Tilføysen «annen tilsvarende form for kreditt» medfører at bestemmelsen er utviklingsdyktig, noe som er viktig ettersom næringen må antas i fremtiden å kunne komme til å utvikle nye kredittprodukter. Dessuten er tilføysen nødvendig til gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet.

Nærmere redegjørelse for hvilke kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller inn under enten kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven kapittel 3, er på denne bakgrunn egnet til å utdype hvilke kredittsituasjoner som blir omfattet av utvalgets forslag til nytt kapittel 3 i finansavtaleloven.

Kredittkjøpsloven gjelder i hovedsak «kredittkjøp», det vil for det første si «kjøp av løsøre der det er avtalt utsettelse med betaling av kjøpesummen eller noen del av den», jf. kredittkjøpsloven §§ 1 og 3. Slik avtale om betalingsutsettelse omfatter blant

annet det som vanligvis blir betegnet som avbetalingskjøp. Avtale om avbetalingskjøp blir i praksis ofte kombinert med avtale om salgspant i den solgte tingen. Direktivet berører ikke spørsmål om salgspant eller annen form for sikkerhet for kjøpesummen. Selgeren kan ha behov for å refinansiere kreditt som han har utestående hos kjøpere. I slike tilfeller vil selgeren gjerne diskontere avtalen om avdragskjøp til egen kredittgiver. Dermed inngås gjerne avtale om kreditt mellom selger og selgers kredittgiver med sikkerhet som angitt i panteloven § 4-4 eller § 4-10. Slike avtaleforhold mellom selger og selgers kredittgiver faller utenfor direktivets regulering. Kjøperens forhold til ny kredittgiver blir regulert i bl.a. gjeldsbrevloven §§ 25 til 28 med tillegg av forbrukervernregelen i kredittkjøpsloven § 8a. Tilsvarende forbrukervernregler finnes i direktivet, se punkt 5.11.

Kredittkjøp i kredittkjøpslovens forstand omfatter også «kjøp av løsøre der kjøpesummen helt eller delvis dekkes ved lån og kreditten gis av selgeren eller av en annen på grunnlag av avtale med selgeren», jf. kredittkjøpsloven §§ 1 og 3 nr. 1 bokstav b). Det må skilles mellom lånekjøp og kontantkjøp hvor kjøpet finansieres av kjøper etter avtale med en finansieringsinstitusjon om kreditt i form av trekkrett eller lån. Det foreligger lånekjøp dersom det senest på leveringstidspunktet er avtalt mellom selgeren og kredittgiveren at kredittgiveren skal finansiere et innkjøp hos selgeren. I denne sammenheng er det likegyldig om kjøperen først kontakter selgeren som så formidler kreditten, eller først henvender seg til kredittgiveren som deretter tar kontakt med selgeren, jf. NOU 1977: 12 s. 79.

Kredittkjøp i kredittkjøpslovens forstand foreligger videre ved leie eller annen avtale om bruk av løsøre som i realiteten tjener til å sikre et salgsvederlag, dersom det er meningen at mottakeren skal bli eier av tingen, jf. lovens § 3 nr. 1 bokstav c). Dette er såkalt *leiekjøp*. Tradisjonell leasing faller utenfor dette, idet det i slike tilfeller er slik at leieren i høyden bare har en rett til å bli eier av tingen ved utløpet av leieperioden. Kredittkjøpsloven gir imidlertid hjemmel til å gi forskrifter om *forbrukerleie* som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som kredittsalg, selv om det ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier (opsjon), jf. § 29.

Med hjemmel i § 29 er det fastsatt forskrift med særregler om forbrukerleie, se forskrift om kredittkjøp 15. juli 1986 nr. 1616 kapittel IV.

Også *kontokjøp* faller innenfor kredittkjøpslovens virkeområde. Kontokjøp skjer på basis av en

kontokredittavtale; det er kredittkjøp der kjøpesummen helt eller delvis dekkes på grunnlag av avtale mellom kjøperen (kontohaveren) og kredittgiveren om løpende kreditt (kontokreditt), jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 2. Kontohaveren har en trekkrett innenfor en kredittramme. Kreditten kan være knyttet til kjøp hos en bestemt næringsdrivende. Dette kalles gjerne *internt kontosystem*. Det vanligste i dagens praksis er imidlertid såkalt *eksternt kontosystem*. I et eksternt kontosystem ytes kreditten av annen kredittgiver enn selgeren, for eksempel en bank, og kontokredittavtalen gir adgang til innkjøp hos et nettverk av vare- og tjenesteytere i inn- og utland tilsluttet ordningen for vedkommende kortsystem. Det er i denne sammenheng uten betydning om systemets primære formål er knyttet til kredittgiving eller betalingsfunksjon; det avgjørende er at avtalen inneholder et kreditlement, dvs. at det er tale om en kontokredittavtale. Nærmere om slike kontosystem i punkt 5.10.

Kredittkjøpsloven omfatter også ytelse av forbrukertjenester på kreditt, jf. § 3 nr. 4. Reguleringen av ytelser av forbrukertjenester på kreditt tilsvarende reguleringen av kredittkjøp etter § 3 nr. 1.

Finansavtaleloven kapittel 3 gjelder for låneavtaler. Utrykket «lån» omfatter etter forarbeidene både nedbetalingslån, herunder annuitetslån, samt kassakreditt og annen rammekreditt, se NOU 1994: 19 side 156. Nedbetalingslån er lån hvor et bestemt beløp skal nedbetales i ett eller flere avdrag, vanligvis til fastsatt tid. Annuitetslån er et nedbetalingslån som nedbetales i flere terminer, og hvor summen av renter og avdrag som betales ved den enkelte termin, i utgangspunktet er konstant. Dette betyr at avdragenes andel av terminbeløpet etter hvert øker, mens rentedelen avtar. Loven gjelder også for lån som over en periode gir låntakeren rett til å trekke kreditt innenfor gitte rammer. Dette omtales i loven som kassakreditt eller lignende rammekreditt.

Etter § 44 annet ledd gjelder kapittel 3 tilsvarende for «lignende kreditter». Begrunnelsen for dette er dels hensynet til likebehandling av ulike kredittordninger og dels å hindre omgåelser, for eksempel ved at långivers fordring transporteres til en finansinstitusjon etter at avtalen er inngått. Reglene gjelder imidlertid ikke for kredittavtaler som omfattes av lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp, dvs. kjøp av løsøre på kreditt, kontokredittavtaler, forbrukerleie og ytelse av forbrukertjenester på kreditt, jf. finansavtaleloven § 44 annet ledd første punktum. I NOU 1994: 19 side 156 uttaler Banklovkommisjonen at kredittkjøpsloven som spesiallov er bedre tilpasset disse spesielle typer kreditt-

avtaler enn de lovbestemmelsene som foreslås i finansavtaleloven kapittel 3. Banklovkommisjonen viser til at for eventuelle kredittkjøp som faller utenfor kredittkjøpoven, vil kapittel 3 gjelde i den utstrekning låneavtalen faller inn under virkeområdet i kapitlet. I henhold til § 44 annet ledd annet punktum skal reglene i kapittel 3 heller ikke gjelde for avtaler om leiefinansiering (finansiell leasing) eller avtale om faktoring.

5.1.2.3 Særlig om avtale om kreditt med sikkerhet i fast eiendom

Direktivets fullharmonisering omfatter ikke «kredittavtaler, som er sikret enten ved pant eller ved en anden sammenlignelig sikkerhedsstillelse, der almindeligvis anvendes i en medlemsstat i forbindelse med fast ejendom, eller som er sikret i form af en rettighed relatert til fast ejendom», jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav a). Det er i korte trekk tale om avtaler om realkreditt.

Direktivets regulering omfatter heller ikke «kredittavtaler, som har til formål at finansiere erhvervseen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger», jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav b).

Utvalget foreslår at bestemmelser som gjennomfører direktivet også skal gjelde for kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav a) og b).

Spørsmålet om særskilte regler for realkreditt bør for øvrig ses i sammenheng med arbeid på EU-nivå knyttet til EØS-rettslig regulering av realkreditt. Det foreligger en grønnbok og en hvitbok om realkreditt, jf. henholdsvis KOM (2005) 327 final og KOM (2007) 807 final. Arbeidet har ikke munnet ut i bindende EØS-rettslig regulering av realkreditt. Siktemålet med det igangsatte arbeidet er å oppnå rettslig regulering som kan gjøre realkredittmarkedene i EØS-området mer konkurransepregede og effektive til fordel for forbrukerne, realkredittgivere og investorer. I hvitboken fremhever Kommisjonen følgende tema som gjenstand for nærmere undersøkelser: pre-kontraktuell opplysningsplikt, årlige omkostninger i prosent (ÅOP), ansvarlig långivning og førtidig tilbakebetaling, jf. KOM (2007) 807 final s. 6. Verken grønnboken eller hvitboken gir grunnlag for å trekke slutninger om innholdet av en mulig fremtidig EØS-rettslig regulering av realkreditt.

I tillegg til nevnte grønn- og hvitbok om realkreditt, foreligger det en anbefaling fra Kommisjonen om pre-kontraktsuelle opplysninger i forbindelse med boliglån til forbrukere, se Kommisjonens anbefaling av 1. mars 2001 (2001/193/EF).

Anbefalingen er knyttet til såkalt «boliglån», som i artikkel 2 blir definert som «et lån til en forbruker til kjøp eller ombygning af privat fast ejendom, som forbrukeren ejer eller ønsker at erverve, sikret enten ved pant i fast ejendom eller anden sikkerhet, der normalt bruges til dette formål i en medlemsstat». I artikkel 3, jf. vedlegg I og II til anbefalingen, gis anbefalinger vedrørende hvilke opplysninger långiveren bør gi til forbrukeren forut for avtaleinngåelse. Det er i korte trekk tale om opplysninger om långiveren, lånets formål, sikkerhetsstillelse, alternative typer boliglån, rente, kostnader og innfrielsesmuligheter. I tillegg bør det gis generelle opplysninger om skattefradrag for renter på boliglån og eventuelle andre offentlige tilskudd, samt eventuelt hvor forbrukeren kan motta ytterligere rådgivning. Det synes her å være tale om det som kan kalles enkel rådgivning. Slik enkel rådgivning er ikke eksplisitt nevnt i forbrukerkredittdirektivets bestemmelser om pre-kontraktuell opplysningsplikt (artikkel 5 og 6). På den annen side er det tale om opplysninger som en långiver ofte vil gi av eget tiltak, og for øvrig kan det ikke utelukkes at slik enkel rådgivning faller innenfor forklaringsplikten etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 6. På denne bakgrunn mener utvalget at det ikke er hensiktsmessig på nåværende stadium å foreslå en regel om «rådgivningsplikt» forut for inngåelse av avtale om realkreditt.

5.1.2.4 Unntak

Kredittavtaler som delvis faller innenfor kapitlets virkeområde

Etter artikkel 2 nr. 2 bokstav e) faller kredittavtaler i form av kassekreditt der kreditten skal tilbakebetales innen en måned, utenfor direktivets virkeområde. Til tross for at slike kredittavtaler ligger utenfor direktivet heter det i artikkel 6 nr. 5 at det for nettopp slike kredittavtaler skal gjelde en plikt for kredittgiveren til minst å gi visse opplysninger til forbrukeren forut for inngåelsen av kredittavtalen. Direktivet er heller ikke for disse kredittavtalenes vedkommende til hinder for å gi andre direktivbaserte bestemmelser anvendelse. Utvalget foreslår at disse kredittavtalene omfattes av reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3

Videre foreslår utvalget en bestemmelse i § 44 tredje ledd som gjennomfører artikkel 2 nr. 3. Denne direktivbestemmelsen gir nærmere angitte forpliktelser anvendelse på kredittavtaler i form av kassekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder. Nasjonale myndigheter har ikke noen valgfrihet på dette punktet.

Endelig foreslår utvalget at forpliktelser som bestemt i §§ 48 og 51 skal gjelde for kredittavtaler der kredittkunden utelukkende hefter med gjenstand som på avtaletidspunktet blir deponert hos kredittgiveren, jf. utvalgets forslag til § 44 fjerde ledd. Slike avtaler faller helt utenfor direktivets virkeområde, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav k). Utvalgets forslag hviler følgelig på nasjonal valgfrihet, og er begrunnet i at det ønsket kredittkunden vil kunne ha om å innfri kreditten for derved å få utlevert den deponerte gjenstanden, tilsier at kredittkunden gis pre-kontraktuell informasjon som for andre kredittavtaler og at forholdene her som ved andre kredittavtaler kan ligge slik an at det bør gjelde frarådningssplikt.

Kredittavtaler som faller utenfor kapitlets virkeområde

Som nevnt innledningsvis, foreslår utvalget å følge direktivets angivelse av virkeområde i artikkel 2 nr. 2 bokstav d), g), i) og j). I tillegg foreslår utvalget at deler av unntaket i artikkel 2 nr. 2 bokstav f) blir gjennomført i loven.

Det siste omhandler avtale om fakturakreditt, herunder kredittavtale som innebærer vederlagsfri henstand med betaling av eksisterende forpliktelse. Etter utvalgets oppfatning vil det være for byrdefullt å pålegge kredittgiveren slike forpliktelser som fremgår av direktivet ved slike kredittavtaler. Dette må sees i sammenheng med at forbrukerne normalt har lite behov for det vern som følger av direktivbestemmelsene ved inngåelse av slike kredittavtaler.

Videre unntas fra kapitlets virkeområde kredittavtaler der kreditten blir gitt av en arbeidsgiver til sine arbeidstakere som ledd i en bibeskjeftigelse, og rentefritt eller med en effektiv rente som er lavere enn markedsrentene, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav g). Etter utvalgets oppfatning vil det være for byrdefullt å pålegge slike arbeidsgivere plikter i henhold til direktivbestemmelsene ved kreditt til gunstig rente til arbeidstakerne.

Unntaket fra kapitlets virkeområde omfatter også kredittavtaler som er resultat av rettsforlik, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav i). I slike tilfeller har partene et klart behov for å kunne inngå minnelige ordninger uten tanke på oppfyllelse av forpliktelser knyttet til f.eks. pre-kontraktuell opplysningsgivning og hvilke elementer en kredittavtale skal inneholde. Hertil kommer at forbrukeren i slike tilfeller ofte vil være representert av advokat.

I relasjon til forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav l) om kredittavtaler i form av lån innvilget i medhold av lovbestemmelse med et allmenntilgitt formål og til lavere rente enn markedsrentene, foreslår utvalget å videreføre gjeldende regulering av virksomheten til Statens lånekasse for utdanning, herunder forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til finansavtaleloven for Statens lånekasse for utdanning, se punkt 9.11.

Endelig unntas avtale om faktoring eller avtale om leiefinansiering hvor det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav d). Dette er en videreføring av finansavtaleloven § 44 annet ledd annet punktum.

5.1.3 Rettighetssubjekter

5.1.3.1 Innledning

Direktivets formål er å harmonisere visse aspekter knyttet til «aftaler om forbrukerkredit», jf. artikkel 1. I tråd med dette finner direktivet anvendelse på «kreditaftaler», jf. artikkel 2 nr. 1, som er definert i artikkel 3 bokstav c), se punkt 5.1.2.1. «Kredittgiver» og «forbruker» blir definert i artikkel 3 henholdsvis bokstav b) og a).

Definisjonene av «kreditaftale», «kredittgiver» og «forbruker» er sentrale ved fastleggingen av fullharmoniseringens rekkevidde. Dette ble påpekt også i punkt 5.1.2 ovenfor, hvor «kreditaftale» ble behandlet nærmere. Nedenfor, i punkt 5.1.4, vil utvalget se nærmere på fullharmoniseringens rekkevidde hva gjelder pliktsubjekter, herunder «kredittgiver». Utvalget vil imidlertid først se nærmere på fullharmoniseringens rekkevidde hva gjelder rettighetssubjekter, og på nasjonal valgfrihet utenfor fullharmoniseringens rekkevidde.

5.1.3.2 Kredittkunde

Utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3 skal gjelde for «kredittavtaler mellom kredittgiver og kredittkunde». Både «kredittavtale» og «kredittgiver» blir i utvalgets forslag definert på innholdsmessig samme måte som i direktivet, se punkt 5.1.2 ovenfor og punkt 5.1.4.1 nedenfor.

Når det gjelder rettighetssubjektet har imidlertid utvalget valgt en annen tilnærming enn direktivet. Dette skyldes at utvalget foreslår at finansavtaleloven kapittel 3 også i fortsettelsen skal omfatte både kreditt til forbrukere og kreditt til næringsdrivende. Ettersom direktivet er begrenset til å omfatte forbrukerkreditt har direktivet bare defini-

sjon av «forbruker» på kundesiden. Utvalget foreslår altså at kapittel 3 skal omfatte kredittavtaler mellom kredittgiver og «kredittkunde». «Kredittkunde» foreslås definert som «en fysisk eller juridisk person som tilbys eller ytes kreditt av en kredittgiver». Denne definisjonen omfatter både forbrukere og næringsdrivende. En annen sak er at loven, dels som en konsekvens av direktivets fullharmonisering, opererer med større grad av ufravikelighet i tilfeller hvor kredittkunden er forbruker. Dessuten gjelder enkelte av lovens regler kun dersom kredittkunden er forbruker. Også det siste er delvis utslag av direktivets fullharmonisering. Slik ulik regulering av ulike rettighetssubjekter reiser enkelte lovtekniske utfordringer, se punkt 5.1.3.4 nedenfor.

I sammenheng med forslaget om bruk av «kredittkunde» som generell angivelse av rettighetssubjekt etter kapitlets bestemmelser, peker utvalget på at kredittavtale mellom en kredittgiver og en kredittkunde som ikke er forbruker i direktivets forstand, etter utvalgets syn faller utenfor direktivets fullharmonisering. Av dette følger at direktivet etter utvalgets syn ikke er til hinder for å gi lovbestemmelser som gjennomfører direktivbestemmelser anvendelse også på kredittkunder som ikke er forbrukere i direktivets forstand.

Bruk av «kredittkunde» som generell angivelse av rettighetssubjekt etter nytt kapittel 3 i finansavtaleloven, et kapittel som samordner relevante deler av kredittkjøpsloven og gjeldende kapittel 3 i finansavtaleloven, er i grove trekk i tråd med gjeldende rett. Gjeldende kapittel 3 i finansavtaleloven gjelder som nevnt i utgangspunktet uavhengig av om låntaker er forbruker eller næringsdrivende, og kredittkjøpsloven gjelder i utgangspunktet uavhengig av om kjøper er forbruker eller næringsdrivende.

5.1.3.3 Kredittkunde som er forbruker – forbrukerdefinisjon

Innledning

I kredittkjøpsloven og finansavtaleloven blir det sondret mellom forbrukere og kunder som ikke er forbrukere. Sistnevnte gruppe kan for korthets skyld betegnes som næringsdrivende.

Sondringen er gjennomført ved at «forbruker» blir definert, jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 7 og finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum, samtidig som lovene også inneholder mer generelle termer som «kjøper» og «låntaker». Bakgrunnen for sondringen er i første rekke at det i forhold til forbrukere gjelder større grad av ufravikelighet.

Dessuten er det enkelte av lovbestemmelsene som bare gjelder i tilfeller hvor kunden er forbruker. At «forbruker» blir særskilt definert i lovene, har slik sett en lovteknisk og strukturmessig begrunnelse.

Utvalget ser det som nødvendig og ønskelig at tilsvarende struktur blir videreført i den forstand at forbrukerkredittavtaler fortsatt blir gjenstand for høyere grad av ufravikelighet ved avtale enn det som gjelder ved kreditt til næringsdrivende, og ved at enkelte av kapitlets bestemmelser ikke kommer til anvendelse i tilfeller hvor kredittkunden er næringsdrivende. Det er ønskelig å videreføre forbrukervernet ved kredittavtaler i form av lovbestemmelser som ikke ved avtale kan fravikes til skade for forbrukeren. Slik regulering er også nødvendig fordi direktivet stiller krav om ufravikelig forbrukervernregulering, jf. artikkel 22 nr. 2.

Siden direktivets forbrukerdefinisjon er avgjørende for fullharmoniseringens rekkevidde hva gjelder rettighetssubjektet, må forbrukerdefinisjonen som er knyttet til reguleringen som gjennomfører direktivets bestemmelser, være like vidtrekkende som direktivets forbrukerdefinisjon. Det kan spørres om direktivet er til hinder for at kredittkunder som ikke er forbrukere i direktivets forstand, blir underlagt tilsvarende fravikelig eller ufravikelig regulering som kredittkunder som er forbrukere i direktivets forstand. Etter utvalgets syn er direktivet ikke til hinder for dette. Dersom det er ønskelig med slik ufravikelig regulering for kredittkunder som ikke er forbrukere i direktivets forstand, oppstår spørsmål om dette kan gjennomføres ved å vedta en mer omfattende forbrukerdefinisjon enn direktivets, eller om forpliktelsen til å gjennomføre direktivet pålegger nasjonale myndigheter å vedta en forbrukerdefinisjon lik direktivets. Hvis det siste er tilfellet, kan ønsket om ufravikelig regulering for kredittkunder som ikke er forbrukere i direktivets forstand, gjennomføres med en bestemmelse i tilknytning til forbrukerdefinisjonen om at det samme skal gjelde for andre kredittkunder som oppfyller nærmere angitte vilkår.

I det følgende skal utvalget først se nærmere på direktivets forbrukerdefinisjon, og sammenholde denne med forbrukerdefinisjonene i finansavtaleloven. Spørsmålet er om sistnevnte definisjon er mer vidtrekkende enn direktivets definisjon. Hvis lovens forbrukerdefinisjon er mer vidtrekkende enn direktivets, oppstår spørsmål om det er ønskelig å opprettholde lovens angivelse av hvilken gruppe som nyter særskilt vern, og om dette kan oppnås ved å videreføre lovenes definisjoner, eller om forpliktelsen til å gjennomføre direktivet er til hinder for dette.

Forbrukerkredittdirektivets og finansavtalelovens forbrukerdefinisjoner

I artikkel 3 bokstav a) blir forbruker definert som «en fysisk person, der i forbindelse med transaksjoner, som er omfattet af dette direktiv, ikke handler som led i sin erhvervsmæssige virksomhed». Definisjonen blir ikke utdypet i fortalen. Ved tolkningen er man derfor i hovedsak henvist til å finne tolkningsbidrag i ordlyden, formålsbetraktninger og eventuell relevant rettspraksis.

Vanskelige tolkningsspørsmål kan oppstå der kredittkunden har et delt formål med inngåelsen av kredittavtalen, dvs. at formålet er dels av privat art og dels knyttet til næringsvirksomhet. I denne sammenheng er det også et spørsmål hva som ligger i «erhvervsmæssige virksomhed»; omfatter dette uttrykket ansettelsesrelaterte forhold, eller bare næringsvirksomhet i tradisjonell forstand? Videre kan det spørres om det private formålet må være synbart for kredittgiveren for at kredittkunden skal kunne anses som forbruker i direktivets forstand.

I finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum blir «forbruker» definert som en «fysisk person når avtalens formål for denne ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet». Utvalget antar at det ikke gjelder krav om synbarhet for långiveren. Det er med andre ord uten betydning at långiveren er ukjent med låntakerens private formål, se NOU 1994: 19 s. 96 og Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) s. 35. Ordlyden i direktivets forbrukerdefinisjon stiller heller ikke krav om synbarhet. Utvalget legger derfor til grunn at det så langt er uproblematisk å videreføre lovens definisjon.

Det er antatt at såkalte yrkesanskaffelser omfattes av norsk lovgivnings forbrukerdefinisjoner. Anskaffelsen er ikke knyttet til «næringsvirksomhet», men til et ansettelsesforhold. Det kan være usikkert om direktivet skal tolkes på en annen måte på dette punkt («erhvervsmæssige virksomhed»), men utvalget legger til grunn at prinsippet om direktivkonform fortolkning medfører at det også her er uproblematisk å videreføre lovens definisjon.

Derimot knytter det seg problemer til lovens og direktivets definisjoner når det gjelder kredittavtaler med delt formål. På dette punktet har utvalget delt seg i et *flertall*, representert ved *medlemmene Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofte-land*, og et *mindretall*, representert ved *medlemmene Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang*. Nedenfor vil det bli redegjort for flertallets og mindretallets vurderinger i nevnte rekkefølge.

Flertallets vurderinger

Etter lovens definisjon vil det avgjørende være om kredittkundens formål med avtalen «hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet». Hvis formålet ikke hovedsakelig er knyttet til næringsvirksomhet, er kredittkunden forbruker i lovens forstand.

Etter direktivet er det et vilkår for å bli ansett som forbruker at kredittkunden ved inngåelsen av kredittavtalen «ikke handler som led i sin erhvervsmæssige virksomhed». Et første spørsmål er om dette vilkåret i det hele tatt kan tenkes oppfylt i tilfeller hvor kredittkunden inngår kredittavtale ikke bare for å oppfylle private formål, men også formål relatert til sin næringsvirksomhet. Hvis det svares bekreftende på dette spørsmålet, må det ses nærmere på en slik regels innhold.

Ordlyden tilsier at avtaler med delt formål ubetinget faller utenfor direktivets forbrukerdefinisjon. Kredittkunden handler jo som ledd i sin næringsvirksomhet, i tillegg til at han søker oppfylt private formål. Spørsmålet er om direktivet skal forstås bokstavelig på dette punktet, eller om det er grunnlag for utvidende fortolkning i den forstand at også en kredittkunde med delt formål etter omstendighetene kan anses som en forbruker.

Formålet med reglene om forbrukervern er generelt å beskytte en persongruppe – forbrukere – som antas å være svakere stilt enn motparten – kredittgiveren – hva gjelder økonomisk styrke, erfaring på livsområdet, forhandlingsstyrke og innsikt i kontraktsforholdene. Etter flertallets oppfatning må formålsbetraktninger i en viss utstrekning kan anføres til fordel for en utvidende fortolkning som nevnt. Særlig dersom tilknytningen til næringsformål er ubetydelig, vurdert ut fra avtaleforholdet som en helhet, kan det ut fra formålsbetraktninger virke strengt å konkludere med at kredittkunden ikke er forbruker i direktivets forstand. I slike tilfeller er det i realiteten det private formålet som karakteriserer kontraktsforholdet.

Også rettspraksis fra EF-domstolen kan anføres til støtte for at det i en viss utstrekning kan være grunnlag for å tolke forbrukerdefinisjonen utvidende. I Gruber-dommen (Sak C-464/01) uttalte domstolen seg om fortolkningen av forbrukerdefinisjonen i Brussel-konvensjonen av 27. september 1968 (med senere endringer) om domsmyndighet og fullbyrding av rettsavgjørelser i sivile og kommersielle saker. Artikkel 13 til 15 i denne konvensjonen fastsetter regler om domstolens kompetanse i saker om forbrukerkontrakter, et begrep som er definert i artikkel 13 nr. 1: kontrakter inngått av en person med henblikk på bruk som må anses å ligge utenfor hans ervervsmessige

virksomhet. Ordlydsmessig er denne definisjonen i praksis lik definisjonen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav a).

Om fortolkningen av konvensjonens forbrukerdefinisjon, uttalte EF-domstolen bl.a. at forbrukerbeskyttelsen som følger av artikkel 13 til 15 «i prinsippet ikke kan gøres gjeldende af en person, der har indgået en kontrakt med henblik på brug, der delvis vedrører hans erhvervsmæssige virksomhed, og som derfor kun delvis ligger uden for denne virksomhed» (avsnitt 39). Dette er uttrykk for en bokstavelig tolkning av konvensjonens ordlyd.

Formuleringen «i prinsippet» gir et varsel om at unntak i form av utvidende fortolkning kan tenkes, og det er nettopp et slikt unntak domstolen stiller opp i direkte forlengelse av den siterte uttalelsen. Domstolen legger nemlig til grunn at man har å gjøre med en forbrukerkontrakt i konvensjonens forstand dersom kontraktens «forbindelse med den pågældendes erhvervsmæssige virksomhed er så svag, at den må anses for marginal, og derfor kun spillede en ubetydelig rolle i forbindelse med den transaksjon, som kontrakten samlet set vedrører» (avsnitt 39). Her blir det stilt opp relativt strenge krav for at en kontrakt med delt formål skal kunne bli ansett som en forbrukerkontrakt i konvensjonens forstand: Næringsformålet må ha spilt en ubetydelig rolle i forbindelse med transaksjonen, og dette kan vurderes ut fra om forbindelsen mellom transaksjonen og næringsformålet er så svak at den kan karakteriseres som marginal. Domstolen presiserer at man i tilfeller av avtaler med delt formål ikke har å gjøre med forbrukerkontrakter selv om det er tale om «overvejende privat brug», med mindre «den del av brugen, der vedrører den erhvervsmæssige virksomhed... er ubetydelig» (avsnitt 41).

Når man skal trekke slutninger fra denne dommen ved fortolkningen av forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav a), er det etter flertallets oppfatning først og fremst grunn til å understreke at EF-domstolen åpner for en viss utvidende fortolkning av en definisjon som tilsvarende direktivets forbrukerdefinisjon. For å begrunne dette prinsipielle standpunktet viste domstolen bl.a. til hensynet til beskyttelse av den svakere part (avsnitt 39). Dette hensynet vil alltid ligge til grunn for forbrukervernregler.

Domstolens formulering av konkrete vilkår for å kunne anse en kontrakt med delt formål som en forbrukerkontrakt etter konvensjonens artikkel 13 til 15, bygget i ganske stor grad på betraktninger som er særskilte for fortolkningen av Brussel-konvensjonen. Domstolen viste til at «definitionen af

en forbrugerkontrakt (skal) fortolkes snævert», idet den innebærer et avvik fra hovedregelen om domstolenes kompetanse i konvensjonen artikkel 2 nr. 1 (avsnitt 43). Denne snevre fortolkningen av definisjonen av forbrukerkontrakt var også den fortolkningen «der i videst udstrækning er i overensstemmelse med kravene om retssikkerhed, såvel som hensynet til, at den senere sagsøgte kan forudse, ved hvilken ret han kan blive sagsøgt, hvilket tilsammen udgør grundlaget for konventionen» (avsnitt 45).

Fordi EF-domstolen i denne sammenheng bygget på betraktninger som er særskilte for fortolkningen av Brussel-konvensjonen, er det ikke uten videre grunnlag for å anta at EF-domstolens fortolkning på dette punktet har overføringsverdi til andre områder. Det kan for øvrig hevdes at EF-domstolen indirekte gir uttrykk for en tilsvarende oppfatning, når den peker på at Brussel-konvensjonens begreper i henhold til «fast retspraksis skal... fortolkes selvstændigt, først og fremmest ud fra konventionens opbygning og formål, for at sikre konventionens ensartede anvendelse i alle de kontraherende stater» (avsnitt 31). Konkret i relasjon til fortolkningen av forbrukerkredittdirektivets forbrukerdefinisjon må det kunne fastslås at slike hensyn og betraktninger som domstolen la vekt på, ikke gjør seg gjeldende. Det er ikke grunnlag for å betrakte forbrukervernreglene i direktivet som avvik fra et hovedprinsipp, slik som Brussel-konvensjonen artikkel 13 til 15 er avvik fra et hovedprinsipp som fremkommer av konvensjonens artikkel 2 nr. 1.

Det foregående viser etter utvalgsflertallets oppfatning at både formålsbetraktninger og EF-domstolens praksis kan anføres til fordel for en viss utvidende fortolkning av artikkel 3 bokstav a), med den konsekvens at forbrukerdefinisjonen prinsipielt sett kan anses oppfylt også i visse tilfeller der kredittavtalen har delt formål.

Når det gjelder fastleggelsen av rekkevidden av en slik utvidende fortolkning, er det ikke grunnlag for uten videre å bygge på løsningen i Gruber-dommen, hvor det ble lagt til grunn at avtaler med delt formål er forbrukerkontrakter bare dersom tilknytningen til næringsvirksomhet er «marginal» og spilte en «ubetydelig rolle». Et hovedpoeng i denne sammenheng er at forbrukerkredittdirektivets struktur ikke er et argument for å tillate bare en snever utvidende fortolkning. Ut fra argumentasjonsmønsteret i Gruber-dommen må vurderingen av rekkevidden av slik utvidende fortolkning av direktivets forbrukerdefinisjon, først og fremst bero på en nærmere analyse av direktivets formål,

sett i sammenheng med hvor vesentlig eller fremtredende næringsformålet med kredittavtalen er.

Utvalgets flertall antar derfor at tolkningen av direktivets forbrukerdefinisjon kan tenkes å ville lede til resultater som ligger tett opp til tolkningen av forbrukerdefinisjonen i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Utgangspunktene for disse vurderingene er riktignok ulike. Mens våre lovbestemmelser angir vurderingstemaet – «hovedsakelig» – er det etter direktivet spørsmål om å tolke ordlyden utvidende. Det sentrale poenget er imidlertid at hensynet til forbrukervern vil være et tungtveiende argument i begge vurderinger.

Utvalgets flertall antar på denne bakgrunn og under henvisning til lovens skjønnsmessige uttrykk og prinsippet om direktivkonform fortolkning, at finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum kan fortolkes direktivkonformt, herunder i samsvar med en eventuell snevrere tolkning av direktivets forbrukerdefinisjon. I dette ligger at det ved tolkningen av lovens forbrukerdefinisjon er rom for å komme frem til samme løsninger som ved tolkningen av direktivets forbrukerdefinisjon.

Utvalgets flertall tar ikke stilling til om slik direktivkonform fortolkning vil medføre innsnevring av lovens forbrukerdefinisjon sammenlignet med gjeldende rett. Hvis det forutsettes at direktivkonform fortolkning vil medføre slik innsnevring, kan det tenkes at norske domstoler velger å ikke tolke definisjonen direktivkonformt. Det kan reises spørsmål om en slik praksis vil innebære brudd på norske myndigheters forpliktelse til å gjennomføre direktivets forbrukerdefinisjon. Dette kan også formuleres som et spørsmål om forpliktelsen til å gjennomføre direktivet medfører en plikt for norske rettsanvendere til å tolke direktivkonformt, eller om det er tilstrekkelig at lovens forbrukerdefinisjon er minst like omfattende som direktivets. Videre kan spørsmålet formuleres slik: Kan man beholde forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum dersom denne er mer vidtrekkende enn direktivets definisjon, eller medfører forpliktelsen til å gjennomføre direktivet at direktivets definisjon må oversettes og inntas i loven, eventuelt med et tillegg om at også andre, nærmere angitte fysiske personer skal nyte tilsvarende vern som «forbrukere» når en forutsetningsvis ønsker at forbrukerdefinisjonen skal rekke lenger enn direktivets ordlyd tilsier?

Til dette kan innledningsvis bemerkes at slik oversettelse av direktivets definisjon ville – under henvisning til Gruber-dommen – ha gjort det nødvendig eller i alle fall ønskelig å presisere i motivene av at ordlyden skal tolkes utvidende, ettersom

det er nettopp en slik fortolkning som blir lagt til grunn i dommen. Det kan reises innvendinger av pedagogisk art mot slik gjennomføring av direktivet.

Utvalgets flertall minner videre på at direktivets fullharmonisering ikke er til hinder for at lovbestemmelser som gjennomfører direktivets bestemmelser, gis anvendelse på andre enn de som er forbrukere i direktivets forstand, herunder så vel næringsdrivende fysiske personer som juridiske personer. Utvalgsflertallet viser i den sammenheng til utvalgets forslag om definisjon av «kredittkunde», jf. punkt 5.1.3.2. En naturlig konsekvens av dette skulle være at finansavtaleloven kan operere med en videre forbrukerdefinisjon enn direktivets forbrukerdefinisjon.

En slik løsning er i samsvar med bestemmelsen i artikkel 7 i EØS-avtalen om medlemsstatenes forpliktelser til å gjøre forordninger og direktiver til en del av deres interne rettsorden. Forordninger skal «som sådan gjøres til en del av avtalepartenes interne rettsorden», mens direktiver «skal overlate til avtalepartenes myndigheter å bestemme formen og midlene for gjennomføring». Et krav om at direktivets forbrukerdefinisjon blir oversatt og inntatt i loven, tilsvarer et krav om at definisjonen «som sådan» skal gjøres til en del av den interne rettsordenen. Når det i relasjon til direktiver blir bestemt i EØS-avtalen artikkel 7 at nasjonale myndigheter bestemmer «formen og midlene for gjennomføring», er det naturlig å anta at det avgjørende er at direktivets materielle innhold blir gjort til en del av den interne rettsorden. Hvorvidt dette blir gjort gjennom å videreføre en forbrukerdefinisjon som rekker videre enn direktivets definisjon, synes å være uten betydning.

Når norske myndigheter har anledning til å bestemme formen og midlene for gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet, er det rom for å legge vesentlig vekt på hensynet til enhetlig begrepsbruk i norsk rett. Forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum er et resultat av en uttrykt lovpolitisk målsetning om enhetlig begrepsbruk i norsk forbrukervernlovgivning. Om denne målsetningen, se Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) s. 44. Definisjonen i finansavtaleloven tilsvarer forbrukerdefinisjonene i bl.a. forbrukerkjøpsloven § 1 tredje ledd og i ny markedsføringslov § 5 første ledd bokstav a). Utvalget ser det som uheldig dersom man skulle bryte denne enhetlige begrepsbruken ved å vedta en avvikende definisjon i finansavtaleloven. Det er mer naturlig at spørsmål om omformulering eller endring av lovgivningens forbrukerdefinisjoner blir tatt opp i en helhetlig gjennomgang av relevant lovgivning.

Hvis utvalget skulle foreslå endring av finansavtalelovens forbrukerdefinisjon, kan det ikke utelukkes at en senere helhetlig gjennomgang av lovgivningens forbrukerdefinisjoner, hadde resultert i en annen definisjon enn utvalgets. Slike stadige endringer av lovtekst er ikke heldig. Det faller utenfor utvalgets mandat å foreta en helhetlig gjennomgang som nevnt. Etter utvalgets vurdering fremstår det som hensiktsmessig å foreta en slik gjennomgang dersom og når EU vedtar et fullharmoniserende rammedirektiv om forbrukerrettigheter, se foreliggende forslag til rammedirektiv (KOM 2009 (624) endelig).

Utvalgets flertall bemerker avslutningsvis at det er kjent med de vurderinger arbeidsgruppen for betalingstjensteddirektivet har gjort av forbrukerdefinisjonen i betalingstjensteddirektivet, 2007/64/EF i gruppens delrapport datert 16. februar 2009. Betalingstjensteddirektivet definerer forbruker på samme måte som i forbrukerkredittdirektivet. Utvalget ser ikke grunn til å kommentere særskilt de vurderinger som arbeidsgruppen har gjort av forbrukerdefinisjonen, men vil bemerke at betalingstjensteddirektivet skiller seg fra forbrukertjensteddirektivet ved at det i artikkel 30 nr. 2 og 51 nr. 3 åpner for at medlemsstatene kan la de av direktivets bestemmelser som ikke skal kunne fravikes til skade for kunden i forbrukerforhold, få anvendelse også for mikroforetak. Mikroforetak er definert i artikkel 4 nr. 26 med videre henvisninger. Betalingstjensteddirektivet synes her å lede til at medlemsstatene kan velge mellom å la den ufravikelige regulering omfatte bare de som er forbrukere henhold til direktivet eller å la den ufravikelige regulering omfatte både de som er forbrukere i henhold til direktivet og mikroforetak. På dette punkt er forbrukerkredittdirektivet forskjellig, ved at direktivet ikke begrenser nasjonale myndigheters frihet til å regulere kredittavtaler til andre enn de som er forbrukere etter direktivet, på den måte nasjonale myndigheter ønsker.

Mindretallets vurderinger

Utvalgets medlemmer *Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* er av en annen oppfatning enn flertallet i spørsmålet om hovedsakelighetskriteriet knyttet til kundens formål med avtalen kan opprettholdes i finansavtaleloven etter gjennomføringen av direktivet. Disse medlemmene foreslår å ta ut hovedsakelighetskriteriet for å bringe definisjonen i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum fullt ut i samsvar med definisjonen i direktivet artikkel 3 bokstav a. Disse medlemmene viser til at det i forbindelse med gjennomføringen av forbrukerkjøps-

direktivet ble foretatt en gjennomgåelse av forbrukerbegrepet i norsk rett. Det relevante EU-regelverket som da forelå besto av minimumsdirektiver. På denne bakgrunn ble det lagt til grunn at hovedsakelighetskriteriet i norsk rett kunne opprettholdes, selv om direktivet ikke inneholdt noe slikt kriterium, jf. Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) punkt 3.3.4 side 33 og punkt 3.3.7.2 side 35.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav a) inneholder ikke noe hovedsakelighetskriterium, og det er dermed motstrid mellom et slikt kriterium og ordlyden i direktivet. Forbrukerkredittdirektivet er videre et fullharmoniseringsdirektiv, jf. artikkel 22 nr. 1. Det åpner dermed ikke, i motsetning til for eksempel forbrukerkjøpsdirektivet, for at man i norsk rett opprettholder en forbrukerdefinisjon som går lenger enn direktivets. Direktivet er riktignok kun fullharmonisert så langt det rekker, utenfor direktivets virkeområde står medlemsstatene i utgangspunktet fritt til å opprettholde eller gi nasjonale regler uavhengig av direktivet. Dette har imidlertid ingen betydning for selve avgrensningen av forbrukerbegrepet, som i seg selv må antas å være fullharmonisert. Dersom rettssubjekter som ikke er omfattet av direktivets definisjon av forbrukere skal underlegges tilsvarende regler som forbrukere etter direktivet, må dette eventuelt gjøres ved at slike regler gis tilsvarende anvendelse for disse rettssubjekter, og ikke ved at forbrukerdefinisjonen gis en avvikende utforming sammenliknet med direktivet.

På bakgrunn av EF-domstolens dom i Grubersaken som er nevnt ovenfor, er det en mulighet for at et hovedsakelighetskriterium må anses å gi en videre forbrukerdefinisjon enn forbrukerbegrepet i EU-retten. Det forbrukerbegrepet EF-domstolen benyttet i Grubersaken synes snevrere enn et begrep avgrenset ut fra hva som er avtalens hovedsakelige formål. Domstolen tok riktignok ikke uttrykkelig stilling til et slikt kriterium. Det ble imidlertid lagt til grunn at bare avtaler med ubetydelig («marginal») tilknytning til næringsvirksomhet kan være omfattet av forbrukerbeskyttelsen. Dette betyr at forbrukerbeskyttelse ikke nødvendigvis vil være utelukket etter EF-domstolens resonnement selv om avtalen har en viss tilknytning til næringsvirksomhet, men denne må være «marginal». Et hovedsakelighetskriterium synes ikke forenlig med en slik avgrensning av forbrukerbegrepet.

Det ville være problematisk om forbrukerbegrepet i ulikt EU-regelverk tolkes forskjellig. Dette ville gi et lite enhetlig og konsistent regelverk. Det må på denne bakgrunn, og i mangel av signaler i motsatt retning fra EF-domstolen, antas at defini-

sjonen i forbrukerkredittdirektivet må forstås på samme måte som forbrukerbegrepet i Brusselkonvensjonen som tolket av EF-domstolen i Grubersaken.

I forarbeidene til den nye lov 9. januar 2009 nr. 2 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven), som trer i kraft 1. juli 2009, ble det drøftet om hovedsakelighetskriteriet kunne være med i lovens forbrukerdefinisjon (§ 5 bokstav a), som gjennomfører forbrukerdefinisjonen i artikkel 2 bokstav a i direktiv 2005/29/EF om urimelig handelspraksis. Dette direktivet er også i hovedsak et fullharmoniseringsdirektiv, jf. punktene 11, 14 og 15 i fortalen. Barne- og likestillingsdepartementet konkluderte likevel med at et hovedsakelighetskriterium kunne tas med i forbrukerdefinisjonen i loven, fordi det i forbindelse med handelspraksis som oftest er tale om en ubestemt krets av mottakere. Det ble lagt til grunn at den enkelte forbrukers formål med et eventuelt kjøp ikke ville ha betydning, slik at et hovedsakelighetskriterium ikke ville ha noen funksjon, jf. Ot.prp. nr. 55 (2007-2008) punkt 4.4.3.2.3 side 32.

Medlemmene Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang er enig i dette når det gjelder markedsføring og handelspraksis overfor en ubestemt krets av kunder, men viser til at situasjonen er annerledes etter finansavtaleloven, ettersom det her vil dreie seg om inngåelse av en individuell avtale med en konkret kunde som har et formål med avtalen. I slike tilfeller kan spørsmålet om delt formål og et hovedsakelighetskriterium få betydning. Etter disse medlemmenes syn er det ikke tvilsomt at forbrukerkredittdirektivet krever at hovedsakelighetskriteriet tas ut av ordlyden i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum.

Medlemmene Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang har også sett hen til at det foreligger et forslag fra EU-kommisjonen til et fullharmoniserende rammedirektiv om forbrukerrettigheter (KOM 2008 (624) endelig). Forslaget til forbrukerdefinisjon i artikkel 2 nr. 1 inneholder ikke noe hovedsakelighetskriterium. Dersom dette direktivet eventuelt blir vedtatt, vil det bli nødvendig å vurdere om øvrige forbrukerdefinisjoner i norsk rett må justeres noe som følge av et eventuelt slikt direktiv. En generell gjennomgåelse av forbrukerbegrepet i norsk rett ble imidlertid foretatt i forbindelse med vedtakelsen av forbrukerkjøpsloven, slik at det bare kan bli tale om eventuelle mindre justeringer som følge av rammedirektivet.

Forslaget til rammedirektiv fra Kommisjonen er bare et forslag, og kan ikke tillegges særlig betydning ved gjennomføring av forbrukerkreditt-

direktivet. Avgjørende er hva forbrukerkredittdirektivet, som et fullharmoniseringsdirektiv, krever. Når direktivets ordlyd ikke inneholder noe hovedsakelighetskriterium, er det etter medlemmene Wang og Haraldsens syn nødvendig for å sikre en korrekt gjennomføring av direktivet at dette kriteriet tas ut av finansavtaleloven når det gjelder avtaler som omfattes av direktivet, dvs. avtaler regulert i finansavtaleloven kapittel 3.

Ettersom forbrukerdefinisjonen i finansavtaleloven er plassert i § 2 første ledd annet punktum, som har betydning for hele loven, vil et forslag om å sløyfe hovedsakelighetskriteriet i denne bestemmelsen ha betydning også for andre deler av loven enn kapittel 3. Det er etter mindretallets syn klart hensiktsmessig at et enhetlig grunnleggende forbrukerbegrep legges til grunn for hele finansavtaleloven. Dette taler for å foreslå en endring av definisjonen i § 2 første ledd annet punktum. Forbrukerkredittdirektivet krever imidlertid bare at dets forbrukerdefinisjon legges til grunn innenfor dets virkeområde, dvs. bare for avtaler som omfattes av finansavtaleloven kapittel 3. De nevnte medlemmene av utvalget mener likevel at det ville være unødvendig komplisert å operere med en egen og noe annerledes forbrukerdefinisjon bare for lovens kapittel 3, og foreslår derfor at endringen av forbrukerbegrepet gjennomføres i § 2 første ledd annet punktum, og gis anvendelse for hele loven. I den forbindelse bør det nevnes at det nye betalingstjensteddirektivet heller ikke inneholder noe hovedsakelighetskriterium i sin forbrukerdefinisjon, jf. artikkel 4 nr. 11, og at også dette direktivet er et fullharmoniseringsdirektiv, jf. artikkel 86 nr. 1. En arbeidsgruppe nedsatt av Finansdepartementet har utredet en gjennomføring av betalingstjensteddirektivet, og det mindretallet i arbeidsgruppen som går inn for å sløyfe hovedsakelighetskriteriet foreslår at dette gjøres i § 2 første ledd annet punktum, og med det gis virkning for hele loven.

Mindretallets forslag vil for så vidt medføre at forbrukerbegrepet i norsk lovgivning ikke blir enhetlig, noe som har vært ansett som et viktig hensyn, jf. for eksempel Ot.prp. nr. 44 (2001-2002) side 36. Det må imidlertid legges til grunn at forbrukerbegrepet i lovgivningen vil kunne bli gjenstand for justeringer når et endelig rammedirektiv fra EU om forbrukerrettigheter eventuelt foreligger, jf. om Kommisjonens forslag ovenfor. Hensynet til å oppnå korrekt tilpasning til et fullharmoniseringsdirektiv må uansett få avgjørende betydning der den nåværende forbrukerdefinisjonen i norsk lovgivning bygger på minimumsdirektiver.

De nevnte medlemmene foreslår etter dette å ta ut hovedsakelighetskriteriet i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum.

5.1.3.4 Oppsummering. Lovteknisk løsning

Utvalget foreslår «kredittkunde» som generell angivelse av rettighetssubjekt etter finansavtaleloven kapittel 3. «Kredittkunde» er et mer omfattende begrep enn «låntaker», som det erstatter, noe som er ønskelig ettersom virkeområdet for kapittel 3 blir utvidet i og med samordningen av dette kapitlet og relevante bestemmelser i kredittkjøpsloven.

Utvalget foreslår videre at det skal sondres mellom kredittkunde som er forbruker og kredittkunde som ikke er forbruker. Loven opererer med større grad av ufravikelighet i forhold til kredittkunder som er forbrukere. Blant annet av denne grunn er det nødvendig med en forbrukerdefinisjon i tilknytning til reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3. Utvalget har vurdert om gjeldende definisjon i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum kan videreføres, eller om direktivet nødvendiggjør justeringer av definisjonen. Spørsmålet er begrunnet særlig i at lovens forbrukerdefinisjon inneholder et hovedsakelig-kriterium, mens direktivet artikkel 3 bokstav a) definerer forbruker som en fysisk person som «ikke handler som led i udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed». Et *flertall* i utvalget bestående av *medlemmene Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* antar at lovens forbrukerdefinisjon under enhver omstendighet kan tolkes direktivkonformt, og at det uansett ikke er i strid med norske myndigheters gjennomføringsforpliktelse å videreføre en definisjon som er mer vidtrekkende enn direktivets forbrukerdefinisjon. På denne bakgrunn foreslår disse medlemmene å videreføre lovens forbrukerdefinisjon. Et *mindretall* bestående av *medlemmene Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* legger til grunn at det vil være i strid med direktivets fullharmoniserte definisjon av forbruker å opprettholde et hovedsakelighetskriterium i finansavtaleloven § 2 første ledd annet punktum. Disse medlemmene foreslår derfor at bestemmelsen endres ved at hovedsakelighetskriteriet uttas.

Lovbestemmelser som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet må gjøres ufravelige i den forstand at det ikke kan avtales løsninger som er mindre gunstige for forbrukeren, jf. artikkel 22. nr. 2. På dette punktet viser utvalget til finansavtaleloven § 2 første ledd første punktum, hvor det er bestemt at loven ikke kan fravikes ved avtale til skade for en forbruker.

Dersom kredittkunden ikke er forbruker, er gjeldende løsning at lovens bestemmelser i utgangspunktet er fravelige, jf. finansavtaleloven § 2 annet ledd første punktum. For så vidt angår låneavtaler, gjelder det unntak for § 48 om avtalens form og innhold; denne kan ikke fravikes til skade for låntakeren, jf. § 2 annet ledd annet punktum. Til dette kan bemerkes at bestemmelsen i § 46 tredje ledd første punktum om at skriftlig pre-kontraktuell informasjon skal være tilgjengelig for enhver låntaker før låneavtale inngås, i praksis ikke kan fravikes ved avtale. I tillegg er bestemmelsene i lovens kapittel 3 ufravelige uavhengig av om låntakeren er forbruker, dersom låntakeren er en fysisk person, og lån eller lignende kreditt er sikret ved pant i et formuesgode som tilhører låntakeren uten at godet hovedsakelig er knyttet til låntakerens næringsvirksomhet, jf. § 2 annet ledd tredje punktum. Utvalget foreslår at disse bestemmelsene blir videreført.

5.1.4 Pliktsubjekter

5.1.4.1 Kredittgiver

Det er i hovedsak «kreditgivere» som er pliktsubjekter etter direktivet. I tillegg blir såkalte «kreditformidlere» pålagt enkelte forpliktelser etter direktivet. I dette punktet skal utvalget se nærmere på direktivets begrep «kreditgiver» og vurdere behovet for ny lovgivning. Nedenfor, i punkt 5.1.4.2, ser utvalget nærmere på «kreditformidler».

En «kreditgiver» er i direktivets forstand en «fysisk eller juridisk person, der yder eller giver tilsagn om at yde kredit som led i udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed», jf. artikkel 3 bokstav b). Kredittgiveren må med andre ord opptre i næringsvirksomhet. Det er opp til nasjonale myndigheter å avgjøre om aktuell regulering helt eller delvis også skal gjelde der kreditten ikke blir ytet som ledd i kredittgiverens næringsvirksomhet.

Gjeldende rett regulerer – i grove trekk – bare tilfeller der kreditten blir ytet som ledd i næringsvirksomhet. Etter finansavtaleloven § 44 første ledd gjelder kapittel 3 for avtaler om lån hvor «finansinstitusjoner eller lignende institusjoner som nevnt i § 1 annet ledd» er långiver, og for avtaler om lån hvor «kommuner eller fylkeskommuner» er långiver. Når det gjelder forbrukerkreditt, gjelder loven for enhver ervervsmessig yter av lån til forbrukere, jf. forskrift 11. februar 2000 nr. 102, gitt i medhold av § 1 annet ledd bokstav f).

For at det skal foreligge «forbrukerkredittkjøp» etter kredittkjøpsloven § 3 nr. 3 må kreditten være ytet eller formidlet «som ledd i næringsvirksom-

het». Tilsvarende gjelder «ytelse av forbrukertjenester på kreditt» og «forbrukerleie», jf. kredittkjøpsloven § 3 nr. 4 og 5.

Ved å innta en definisjon av kredittgiver i samsvar med direktivets definisjon dekker en de tilfeller av kredittgivning som omfattes av finansavtaleloven og kredittkjøpsloven etter gjeldende rett. Selv om det forekommer at næringsdrivende yter kreditt uten at dette er ledd i næringsvirksomheten og at andre enn næringsdrivende yter kreditt, er det etter utvalgets oppfatning ikke behov for å regulere slik kredittgivning nærmere i form av regulering som foreslått i finansavtaleloven kapittel 3. Utvalget bemerker i den anledning at de fleste av de foreslåtte bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 er særskilt tilpasset kredittgivning i næringsvirksomhet.

På denne bakgrunn foreslår utvalget en definisjon av «kredittgiver» i tråd med direktivets definisjon.

5.1.4.2 Kredittformidler

Innledning

Mellommenn kan medvirke på forskjellige måter ved inngåelse av kredittavtaler. Ved kredittkjøp der kreditten ytes av annen enn selgeren, er det ganske vanlig at selgeren inntar en mellommannsrolle i forhold til kredittavtalen mellom kjøperen og kredittgiveren. Det vanligste er nok at selgeren opptrer på vegne av kredittgiveren, men det kan også tenkes tilfeller der selgeren opptrer som mellommann uten «mandat» fra kredittgiveren. For slike selgere har kredittformidlingen preg av å være en sidevirksomhet som bidrar til å fremme hovedvirksomheten, som er å selge varer og (ikke-finansielle) tjenester.

Andre mellommenn har kredittformidling som hovedvirksomhet. Det kan dreie seg om næringsdrivende som markedsfører og representerer finansinstitusjoner og nærmere angitte finansielle produkter, og eventuelt inngår avtaler på vegne av institusjonen. Eller det kan dreie seg om mellommenn som ikke representerer noen finansinstitusjon, men som mer opptrer som en rådgiver for kredittkunde. Endelig kan det dreie seg om mellommenn som står mellom kredittgiveren og kredittkunden og skal ivareta begges interesser.

I det følgende skal utvalget se nærmere på hvem som kan anses som «kreditformidler» i direktivets forstand, og i hvilken utstrekning gjennomføring av direktivets regulering av slike mellommenn betinger ny lovgivning.

Kort presentasjon av relevant direktivregulering

Direktivet oppstiller enkelte forpliktelser for såkalte «kreditformidlere».

I et generelt perspektiv regulerer direktivet i første rekke kredittgiverens forpliktelser overfor forbrukeren, og forbrukerens rettigheter overfor kredittgiveren. Når det gjelder direktivets regulering av kredittformidlers virksomhet som sådanne, er det slik at enkelte av forpliktelsene som påhviler kredittgivere, også påhviler kredittformidlere. For øvrig statuerer direktivet visse forpliktelser for kredittformidlere som ikke også påhviler kredittgivere. Direktivets regulering av kredittformidlers forpliktelser kan sammenfattes slik:

- Pre-kontraktuell opplysningsplikt etter artikkel 5 og 6 påhviler «kredittgiveren og i givet fald kreditformidleren». Dette må ses i sammenheng med artikkel 7, hvor det heter at artikkel 5 og 6 ikke gjelder for «leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere».
- I artikkel 21 angis kredittformidlers selvstendige plikter: Det er tale om plikt til å gi visse opplysninger i «reklamer og dokumentation henvendt til forbrugere»; om plikt til å avtale særskilt med forbrukeren en eventuell plikt for sistnevnte til å betale kredittformidleren gebyr; og om plikt til å opplyse kredittgiveren om et slikt gebyr, slik at kredittgiveren settes i stand til å beregne effektiv rente.

Direktivets regulering av kredittformidlers forpliktelser overfor forbrukere, er en form for minimumsharmonisering. Dette fremgår av fortalens punkt 17:

«Dette direktiv regulerer kun visse forpliktelser for kreditformidlere i forhold til forbrukerne. Medlemsstaterne bør derfor fortsatt kunne bibeholde eller indføre yderligere [kursivert her] forpliktelser for kreditformidlere, herunder betingelserne for, at en kreditformidler kan modtage honorar fra forbrugere, der har anmodet om hans ydelse.»

Forbrukerkredittdirektivets definisjon av «kreditformidler»

Definisjonen av «kreditformidler» i artikkel 3 bokstav f) inneholder tre alternativer:

«... en fysisk eller juridisk person, der ikke optræder som kreditgiver, og som mod betaling af et honorar, der kan antage form af penge eller anden aftalt form for finansiell modydelse

som led i udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed:

- i. præsenterer eller tilbyder kredittavtaler til forbrugere
- ii. bistår forbrugere ved at udføre andet forberedende arbejde med henblikk på kredittavtaler end det, der er omhandlet i nr. i), eller
- iii. indgår kredittavtaler med forbrugere på kredittgiverens vegne».

For å være kredittformidler i direktivets forstand må vedkommende utføre slik mellommanns- virksomhet som er listet opp i punkt i) til iii), og dette må foretas som ledd i vedkommendes næringsvirksomhet og mot finansiell motytelse.

Betalingen til kredittformidleren kan anta form av penger eller «anden aftalt form for finansiell modytelse». Det kan f.eks. dreie seg om rabatter hos kredittgiveren. Også byttetransaksjoner kan omfattes. Det er i forhold til definisjonen av kredittgiver uten betydning om kredittformidleren mottar den finansielle motytelsen direkte fra forbrukeren eller om han mottar den fra kredittgiveren.

Etter punkt iii) er det et vilkår at kredittformidleren inngår kredittavtalen med forbrukeren på «kredittgiverens vegne». Når dette vilkåret er oppfylt må det etter utvalgets oppfatning i denne sammenheng være uten betydning om mellommannen opptrer som fullmektig eller kommisjonær.

Direktivets definisjon av kredittformidler reker imidlertid videre enn dette. Det er ikke noe krav at vedkommende mellommann har kompetanse til å inngå kredittavtaler på vegne av kredittgiveren. Etter punkt i) er det tilstrekkelig at vedkommende presenterer eller tilbyr kredittavtaler til forbrukere. Slik virksomhet vil i praksis typisk finne sted på basis av en avtale mellom kredittgiveren og kredittformidleren. Situasjonen er da at mellommannen presenterer visse kreditttilbud til forbrukeren, mens kredittavtalen blir inngått direkte mellom kredittgiveren og forbrukeren, dvs. uten at kredittformidleren opptrer som avtalefullmektig. For øvrig vil punkt i) typisk bli konsumert av punkt iii) i tilfeller hvor vilkårene i punkt iii) er oppfylt.

I tilfeller som omhandlet i punkt i) er det antagelig ofte naturlig at mellommannen også bistår forbrukeren med forberedelser med henblikk på å inngå kredittavtale med kredittgiveren. Det kan dreie seg om hjelp til utfylling av skjema, bistand i forbindelse med innhenting av påkrevd dokumentasjon osv. Etter alternativet i punkt ii) er slik bistand tilstrekkelig for å bli ansett som kredittformidler i direktivets forstand. Normalt vil vedkommende mellommann ha presentert kreditttilbud forut for slik bistand. I slike tilfeller har alternativet

i punkt ii) selvstendig betydning dersom vedkommende mellommanns presentasjon av kreditttilbud ikke bygger på noen avtale med kredittgiveren. Situasjonen er i tilfelle at kredittformidleren opptrer uten «mandat» fra kredittgiveren. Følgelig må kredittformidlerens eventuelle vederlag komme direkte fra forbrukeren. En slik motytelse må opplyses til kredittgiveren, jf. artikkel 21 bokstav c).

Nærmere om kredittformidlerens forpliktelser overfor forbrukeren

Finansavtaleloven inneholder enkelte bestemmelser om finansmeglere, finansagenter og finansrådgivere, mens kredittkjøpsloven berører spørsmålet om selgeren er forpliktet til å gi forbrukerkredittkjøperen opplysninger bl.a. om effektiv rente før avtaleinngåelse. Lovgivningen knytter nærmere angitte forpliktelser til slike mellommenns virksomhet som sådanne. For å vurdere behovet for ny lovgivning er det derfor formålstjenlig først å redegjøre nærmere for direktivets regulering av forpliktelser som påhviler såkalte kredittformidlere.

I artikkel 5 og 6 blir «kreditformidler» nevnt ved siden av «kredittgiver» i relasjon til spørsmålet om oppfyllelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt. Kredittformidler blir ikke nevnt i direktivets øvrige artikler, bortsett fra i artikkel 21, som har overskriften «Visse forpliktelser for kredittformidlere i forhold til forbrukerne». På denne bakgrunn legger utvalget til grunn at «kreditformidlere» bare har plikter etter direktivet i tilfeller hvor direktivet uttrykkelig angir dette.

Pre-kontraktuell opplysningsplikt etter artikkel 5 og 6 skal oppfylles av «kredittgiveren og i givet fald kredittformidleren», jf. nr. 1 i begge bestemmelsene. I fortalens punkt 24 blir følgende uttalt:

«Forbrukerne har behov for at blive grundigt informeret, inden de indgår en kredittavtale, uanset om der er en kreditformidler involveret i markedsføringen af kreditten. Derfor bør kravene om oplysninger forud for aftaleindgåelsen også generelt gælde for kreditformidlere.»

Både bestemmelsens ordlyd og denne fortaleuttalelsen tilsier at kredittformidleren er rettslig forpliktet til å oppfylle kravene som følger av artikkel 5 og 6. Det vil si at den fysiske eller juridiske personen som opptrer som «kreditformidler» er forpliktet etter artikkel 5 og 6 på lik linje med kredittgiveren.

Denne fortolkningen underbygges av artikkel 7. Her heter det at artikkel 5 og 6 ikke gjelder for «leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere».

Dette blir utdypet i fortalens punkt 24, hvor det uttales følgende i forlengelse av påpekingen av at kredittgiver og kredittformidler er forpliktet på lik linje etter artikkel 5 og 6:

«Hvis imidlertid leverandører av varer eller tjenesteydelser accessorisk opptreder som kredittformidlere, er det ikke hensigtsmæssigt at bebyrde dem med en retlig forpliktelse til at give opplysningerne forud for aftaleindgåelsen i overensstemmelse med dette direktiv.»

Leverandører som opptre aksessorisk som kredittformidlere, er altså ikke rettslig forpliktet etter artikkel 5 og 6, til forskjell fra andre kredittformidlere.

Under henvisning til fortalens punkt 17 og det at direktivet gir en form for minimumsharmonisering av kredittformidlers virksomhet, kan det reises spørsmål om det er nasjonal valgfrihet med hensyn til å pålegge såkalte aksessoriske kredittformidlere en pre-kontraktuell opplysningsplikt i tråd med artikkel 5 og 6. Etter fortalens punkt 17 kan medlemsstatene beholde eller innføre «yderligere» forpliktelser for kredittformidlere. Slik utvalget ser det, må det skilles mellom forpliktelser som er regulert i direktivet og andre forpliktelser. Når kredittformidlers pre-kontraktuelle opplysningsplikt er regulert i direktivet, må det ses slik at denne forpliktelsen er fullharmonisert. Etter utvalgets mening innebærer artikkel 7 derfor en fullharmonisering, noe som medfører at det ikke er rom for å pålegge aksessoriske kredittformidlere en pre-kontraktuell opplysningsplikt i tråd med artikkel 5 og 6.

Spørsmålet er etter dette når en selger kan sies å opptre aksessorisk som kredittformidler, og når man har å gjøre med en kredittformidler som er forpliktet etter artikkel 5 og 6.

Om dette sies følgende i den samme fortaleuttalelsen:

«Leverandører av varer og tjenesteydelser kan f.eks. siges accessorisk at optræde som kredittformidlere, hvis deres virksomhed som kredittformidlere ikke er hovedformålet med deres erhvervsmæssige virksomhed.»

Det er klart at f.eks. en bilselgers eller møbel-selgers formidling av kreditt til henholdsvis bilkjøperen eller møbelkjøperen, ikke er hovedformålet med selgerens næringsvirksomhet. Når slike selgere formidler kredittavtaler er de kredittformidlere i direktivets forstand, men de er ikke rettslig forpliktet i henhold til artikkel 5 og 6. Dette vil være annerledes dersom kredittformidlingsvirksomheten er skilt ut i eget selskap hvis hovedfor-

mål er å formidle kreditt. Det kan f.eks. være en stor bilforhandler – Bil AS – som skiller ut formidlingsvirksomheten i Bil Finans AS. Sistnevnte selskap vil ikke kunne sies å opptre aksessorisk som kredittformidler. I forhold til artikkel 7 er det altså uten betydning om det er slik tilknytning mellom bilforhandleren og kredittformidleren at de inngår i konsern eller konsernlignende forhold: vurderingen etter artikkel 7 må foretas atskilt for hver enkelt fysisk eller juridisk person.

En selger som opptre aksessorisk som kredittformidler, er altså kredittformidler i direktivets forstand, men vedkommende er ikke – til forskjell fra andre kredittformidlere – rettslig forpliktet i henhold til artikkel 5 og 6. Derimot er en slik selger, i likhet med andre kredittformidlere i direktivets forstand, forpliktet etter reglene i artikkel 21.

Etter artikkel 21 bokstav a), som altså gjelder også for selgere som opptre aksessorisk som kredittformidlere, er kredittformidleren forpliktet til

«i reklamer og i dokumentation henvendt til forbrugere (at) gør[e] opmærksom på omfanget af sine beføjelser, navnlig om vedkommende udelukkende samarbejder med en eller flere kreditgivere eller optræder som selvstændig mægler».

Videre, etter artikkel 21 bokstav b), skal

«det eventuelle gebyr, forbrukeren skal betale til kredittformidleren for hans ydelse, opplyses for forbrukeren og aftales skriftlig mellom forbrukeren og kredittformidleren på papir eller på et andet varigt medium inden indgåelsen af kredittavtalen».

Formuleringen «forbrukeren skal betale til kredittformidleren for hans ydelse» tilsier at det her er tale om godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren. Denne fortolkningen følger dessuten forutsetningsvis av kravet om at godtgjørelsen må avtales skriftlig mellom forbrukeren og kredittformidleren. Motsetningsvis følger at dersom kredittformidleren får sin godtgjørelse fra kredittgiveren, typisk på provisjonsbasis, er det ingen plikt til å opplyse forbrukeren om godtgjørelsen.

Også artikkel 21 bokstav c) gjelder godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren, jf. «det eventuelle gebyr, forbrukeren skal betale til kredittformidleren for hans ydelse». I bokstav c) heter det at slik godtgjørelse til kredittformidleren, som altså etter bokstav b) må være avtalt skriftlig mellom forbrukeren og kredittformidleren, skal «oplyses for kredittgiveren af kredittformidleren med henblik på beregning af den årlige procentdel af omkostninger». Her blir

kredittformidleren pålagt en opplysningsplikt i forhold til kredittgiveren, slik at kredittgiveren blir satt i stand til å beregne effektiv rente. Det følger av dette at slik godtgjørelse inngår i beregningen av effektiv rente, noe som kan virke noe unaturlig i tilfeller hvor kredittformidleren opptrer uten «mandat» fra kredittgiveren.

Gjeldende rett og behov for ny lovgivning

Pre-kontraktuell opplysningsplikt

Ved forbrukerkredittkjøp skal den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven § 4 oppfylles av «kredittyteren eller selgeren på hans vegne». Dersom kredittgiveren er en annen enn selgeren, oppstår spørsmål om lovbestemmelsen statuerer en selvstendig forpliktelse for selgeren. En naturlig forståelse av ordlyden tilsier at selgerens opplysningsplikt må hvile på en avtale mellom ham og kredittgiveren, og at selgeren derfor ikke er lovmessig forpliktet i henhold til kredittkjøpsloven § 4. Forarbeidene skaper imidlertid noe tvil på dette punktet. I Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 101 blir det uttalt at opplysningene regulært vil bli gitt av selgeren, men at «ansvaret» for at opplysningene blir gitt «primært er lagt på den som gir kreditten». Følgelig har selgeren bare et slags subsidiært ansvar for at opplysningene blir gitt, men det er uklart om lovgiver har forutsatt at dette subsidiære ansvaret har hjemmel i loven eller i avtale mellom selgeren og kredittgiveren.

Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter artikkel 5 påhviler, som nevnt, «kredittgiveren og i givet fald kredittformidleren». «I givet fald» må trolig forstås som en henvisning til de tilfeller hvor en kredittformidler er involvert i kreditttransaksjonen. I den grad en selger som faller innenfor kredittkjøpslovens område, inntar en mellommannsrolle i forbindelse med inngåelsen av kredittavtalen, vil han i direktivets forstand opptre aksessorisk som kredittformidler og således ikke ha opplysningsplikt etter artikkel 5 og 6, jf. artikkel 7. Dersom kredittkjøpsloven § 4 må forstås som uttrykk for at slike selgere har en lovbestemt pre-kontraktuell opplysningsplikt, er det ikke rom for å videreføre eksisterende regulering. Dersom kredittkjøpsloven § 4 bare presiserer at kredittgiveren kan avtale med selgeren at sistnevnte skal oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten på kredittgiverens vegne, er det uproblematisk å videreføre reguleringen i loven. Dette følger tydelig av fortalens punkt 24:

«I sådanne tilfælde [aksessorisk kredittformidler] er der stadig sikret et tilstrækkeligt forbru-

kerbeskyttelsesniveau, eftersom det påhviler kredittgiveren at sikre, at forbrugeren får de fuldstændige oplysninger forud for aftaleindgåelsen enten af kredittformidleren, hvis kredittgiveren og kredittformidleren aftaler dette [kursivert her], eller på anden passende måde.»

På den annen side er formuleringen «kredittyteren eller selgeren på hans vegne» i kredittkjøpsloven § 4 ikke bare er unødvendig hensett til avtalerettslige prinsipper, men også egnet til å skape tolkningstvil vedrørende spørsmålet om selgeren har et lovbestemt, selvstendig ansvar knyttet til den pre-kontraktuelle opplysningsplikten.

Kredittkjøpsloven § 5 om opplysningsplikt forut for inngåelse av kontokreditt, nevner utelukkende «kredittyteren» som pliktsubjekt. Det kan imidlertid naturlig nok også ved inngåelse av avtale om kontokreditt bli gjort bruk av mellommenn.

Spørsmålet om kredittformidler har selvstendig pre-kontraktuell opplysningsplikt oppstår også i tilknytning til finansavtaleloven § 46, som oppstiller en pre-kontraktuell opplysningsplikt for «långiveren».

Spørsmålet kan antagelig løses på grunnlag av finansavtaleloven kapittel 5 om finansmegleroppdrag m.v. og kapittel 6 om agent- og rådgivningsoppdrag. To spørsmål oppstår: For det første er det spørsmål om slike kredittformidlere i direktivets forstand, jf. artikkel 3 bokstav f) smh. artikkel 7, kan anses som «meglerforetak», «finansagent» eller «finansrådgiver». Derneft er det spørsmål om dette i tilfelle medfører at vedkommende kredittformidler er forpliktet på lik linje med kredittgiveren etter bestemmelsene om pre-kontraktuell opplysningsplikt.

Finansagent og finansrådgiver er definert i NOU 1994: 19 s. 210: Med finansrådgiver menes den som driver virksomhet som uavhengig rådgiver knyttet til finanstjenester, finansinvesteringer og lignende forhold. En rådgiver kan ikke kreve vederlag fra andre enn den klienten som har gitt oppdraget, jf. finansavtaleloven § 90. I banknæringen er det etter hvert blitt vanlig at de av bankens ansatte som selger finansielle tjenester, blir titulert som «rådgiver». Siden dette er personer som er ansatt i banken, er det klart at det ikke er tale om «rådgivere» i finansavtalelovens forstand.

Med finansagent menes den som driver som representant for norsk eller utenlandsk finansinstitusjon i anledning avsetning av finansielle tjenester. En agent kan ikke kreve vederlag fra andre enn den institusjonen han representerer, jf. finansavtaleloven § 88. Det er ikke avgjørende at vedkommende mellommann har rett til å inngå avtaler på

vegne av prinsipalen (tegningsagent). Også såkalte formidlingsagenter – dvs. agenter uten rett til å inngå bindende avtale på vegne av prinsipalen – kan være finansagenter etter finansavtaleloven.

Meglerne blir i NOU 1994: 19 s. 197 beskrevet som «de virkelige mellommenn» som «i utgangspunktet (skal) opptre som upartiske mellommenn og [som] har til oppgave å formidle kontakt mellom partene, og medvirke til at de forhandler seg frem til enighet». Samme sted blir det uttalt at det varierer hvilken part som betaler megleren godtgjørelse, se også finansavtaleloven § 78 første ledd.

Direktivets definisjon av «kredittformidler» omfatter for det første en fysisk eller juridisk person som mot godtgjørelse og som ledd i sin næringsvirksomhet, presenterer eller tilbyr kredittavtaler til forbrukerne, jf. artikkel 3 bokstav f) punkt i). Det vanlige er at vedkommende opptrer som representant for kredittgiver og at han derfor mottar godtgjørelsen fra kredittgiveren. Kredittformidler som omfattes av artikkel 3 bokstav f) punkt i) vil derfor ofte være finansagent etter finansavtalelovens regler – det er nærmere bestemt tale om en formidlingsagent. Utvalget legger til grunn at det er uten betydning om mellommannen bare opptrer aksessorisk som sådan; også f.eks. vareselgere som i egenskap av representant tilbyr kredittavtaler til forbrukere, er å anse som finansagent.

Tilsvarende resonnement kan legges til grunn for en konklusjon om at kredittformidler som omfattes av artikkel 3 bokstav f) punkt iii) typisk vil være finansagent etter finansavtalelovens regler – nærmere bestemt er det tale om tegningsagent, jf. formuleringen «indgår kredittavtaler med forbrukere på kredittgiverens vegne».

Artikkel 3 bokstav f) punkt ii) omhandler mellommenn som «bistår forbrukere ved at utføre andet forberedende arbejde med henblik på kredittavtaler end det, der er omhandlet i nr. i)». Siden det er en forutsetning at vedkommende verken tilbyr kredittavtaler til forbrukere (punkt i)) eller inngår kredittavtaler på vegne av kredittgiveren (punkt iii)), er det nærliggende å slutte at mellommenn som omhandlet i punkt ii) opptrer selvstendig i forhold til kredittgivere. Mellommannens bistand etter punkt ii) kan variere i innhold og vanskelighetsgrad, og ofte kan det nok reises tvil om bistanden kvalifiserer til det som naturlig kan kalles «rådgivning». På den annen side inntar mellommannen i slike tilfeller ofte en rolle som fyller rådgiverens særtrekk: Mellommannen opptrer uavhengig av kredittgiveren, han vil ofte motta sin eventuelle godtgjørelse fra forbrukeren, og skal derfor utelukkende ivareta forbrukerens interesser. Bestemmelsen i finansavtaleloven § 90 om at rådgiveren

ikke kan kreve vederlag fra andre enn den klienten som har gitt oppdraget, er gitt for å unngå tvil om rådgiveren alene har hatt klientens interesser for øyet, jf. NOU 1994: 19 s. 211. Utvalget legger til grunn at en kredittformidler som fyller vilkårene i artikkel 3 bokstav f) punkt ii) er en finansrådgiver etter finansavtalelovens regler, såfremt vedkommende opptrer uavhengig av kredittgiver og på oppdrag fra forbrukeren slik at han utelukkende skal ivareta forbrukerens interesser.

Konklusjonen så langt er følgelig at kredittformidlere som nevnt i artikkel 3 bokstav f) punkt i) og iii) typisk vil være å anse som finansagenter, mens kredittformidlere som nevnt i punkt ii) typisk vil være å anse som finansrådgivere.

I tillegg kommer de virkelige mellommenn – meglerne. Disse lar seg ikke like enkelt plassere i forhold til opplistingen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav f), men det er ikke tvilsomt at også meglere kan falle innenfor artikkel 3 bokstav f) punkt i), ii) eller iii), og følgelig være kredittformidlere i direktivets forstand. Dette følger for så vidt også forutsetningsvis av artikkel 21 bokstav a), hvor det er bestemt at kredittformidleren må gjøre oppmerksom på om han opptrer som «selvstendig mægler».

Når det så gjelder spørsmålet om meglere, finansagenter og finansrådgivere etter gjeldende rett er forpliktet på lik linje med kredittgiveren i relasjon til pre-kontraktuell opplysningsplikt, kan det tas utgangspunkt i finansavtaleloven § 87 første ledd: En finansagent hvis oppdrag er knyttet til låneavtaler, jf. § 85 første ledd bokstav b), skal «se til at institusjonens plikter overfor kunden blir oppfylt». I NOU 1994: 19 s. 210 blir det tydeliggjort at agenten plikter å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, dersom institusjonen ikke oppfyller denne plikten. Tilsvarende gjelder for meglerforetak, jf. finansavtaleloven § 83 første ledd første punktum. Hertil kommer at det i § 81 første ledd er bestemt at meglerforetak før avtale om lån inngås, skal gi en låntaker som er forbruker skriftlige opplysninger som bestemt i § 46 (pre-kontraktuell opplysningsplikt). Finansavtaleloven §§ 89 og 90 om finansrådgivere inneholder ingen tilsvarende bestemmelse som pålegger rådgiveren å se til at kredittgiverens plikter overfor kredittkunden blir oppfylt.

Fremstillingen viser at enkelte mellommenn som er kredittformidlere i direktivets forstand, etter gjeldende rett er pålagt plikter etter bestemmelsene om pre-kontraktuell opplysningsplikt som oppfyller gjennomføringsforpliktelsen etter artikkel 5 og 6 for kredittformidlere. Gjeldende rett inneholder imidlertid ikke slike begrensninger

som følger av artikkel 7 om selgere som opptrer aksessorisk som kredittformidlere – en særregulering som er relevant først og fremst i forhold til finansagenter. Under henvisning til dette og at det er behov for å endre reguleringen av rådgiverens forpliktelser for å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet, foreslår utvalget at kredittformidlers forpliktelser etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 til 7 blir gjennomført i utvalgets forslag til § 48 om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Slik gjennomføring vil medføre at finansagentens og meglerforetakets forpliktelser i en viss utstrekning vil fremkomme både i kapittel 3 og i kapittel 5 og 6. Utvalget antar imidlertid at dette ikke reiser særlige problemer. Dessuten vil det lovteknisk være svært vanskelig å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 7 i kapittel 5 og 6. Videre kan pedagogiske hensyn tale for å angi kredittformidlerens forpliktelser knyttet til pre-kontraktuell opplysningsplikt i utvalgets forslag til lovbestemmelse om slik opplysningsplikt. Avslutningsvis bemerkes at utvalget foreslår en justering av ordlyden i § 81 første ledd for å klargjøre at meglerforetakets forpliktelser følger av utvalgets forslag til § 48 om pre-kontraktuell opplysningsplikt.

Andre forpliktelser som direktivet pålegger kredittformidlere

Kredittkjøpsloven inneholder ingen særskilte regler som pålegger kredittformidlere forpliktelser tilsvarende dem som er listet opp i forbrukerkredittdirektivet artikkel 21.

Når det gjelder finansagenter, er det bestemt i finansavtaleloven § 86 at agenten, før han påtar seg et oppdrag, «skal forsikre seg om at kunden kjenner til hvilke institusjoner representasjonsforholdet omfatter». Denne regelen tilfredsstiller antagelig kravet i artikkel 21 bokstav a) om at kredittformidler skal gjøre forbrukeren oppmerksom på «om vedkommende udelukkende samarbejder med en eller flere kreditgivere». Problemet er imidlertid at det som er sitert fra artikkel 21 bokstav a) er eksemplifisering av en forutsetningsvis videre forpliktelse til å gjøre forbrukeren oppmerksom på «omfanget av [kreditformidlers] beføjelser». Utvalget foreslår derfor en noe endret formulering av § 86.

For å gjennomføre forpliktelsen etter artikkel 21 bokstav a) fremsetter utvalget dessuten forslag til ny § 89, hvor det bestemmes at rådgiveren, før han påtar seg et oppdrag og i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden, skal forsikre seg om at kunden er kjent med at rådgiveren opptrer som sådan. Forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bok-

stav a) betinger dessuten endring i finansavtaleloven kapittel 5. Utvalget foreslår at det i finansavtaleloven § 81 blir uttrykt at meglerforetaket skal opplyse at foretaket opptrer som selvstendig megler.

Utvalget legger til grunn at rådgivere og meglerforetak i praksis allerede opptrer i samsvar med utvalgets forslag til bestemmelser, og har derfor ikke funnet grunn til å begrense forpliktelsene til å gjelde i tilfeller der kunden er forbruker. Det kan i denne sammenheng nevnes at Kredittilsynet, i offentlig brev datert 2. november 2000, fremhever at det er finansinstitusjonens ansvar å påse at de agenter institusjonene benytter seg av, opptrer i samsvar med de plikter finansinstitusjonen selv er underlagt i forhold til kundene. Denne plikten gjelder uavhengig av om agenten opptrer overfor forbrukerkunder eller næringsdrivende.

Finansavtaleloven gir ingen særskilte regler som kan sammenlignes med forpliktelsene nevnt i artikkel 21 bokstav b) og c).

I bokstav b) fremkommer at godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren må avtales skriftlig mellom forbrukeren og kredittformidleren. Bestemmelsen er uten betydning i forhold til finansagenter, jf. finansavtaleloven § 88, hvor det er bestemt at agenten ikke kan kreve vederlag fra andre enn den institusjonen agenten representerer. Den er derimot relevant i forhold til finansrådgivere og meglerforetak. På bakgrunn av dette foreslår utvalget at finansavtaleloven § 90 første ledd gis et nytt annet punktum, hvor det blir bestemt at rådgiverens vederlagskrav mot forbrukeren er betinget av skriftlig avtale. Videre foreslår utvalget at det gis en tilsvarende bestemmelse finansavtaleloven § 78 første ledd, nytt annet punktum.

Etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav c) er kredittformidleren forpliktet til å informere kredittgiveren om godtgjørelse som forbrukeren skal betale direkte til kredittformidleren, slik at kredittgiveren blir satt i stand til å beregne effektiv rente. Bestemmelsen foreslås gjennomført i finansavtaleloven § 90 (nytt annet ledd) og § 78 første ledd (nytt tredje punktum).

5.1.5 Definisjonskatalog

5.1.5.1 Generelt

Utvalget foreslår at følgende begreper blir legaldefinert i en egen bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3: kredittgiver, kredittavtale, rammekreditt, kredittformidler, varig medium, kredittkostnader, totalbeløp, effektiv rente, nominell rente, fast nominell rente, samlet kredittbeløp og tilknyttet

kredittavtale. Denne definisjonskatalogen tilsvarer katalogen i artikkel 3, med et unntak: Utvalget foreslår at direktivets regulering av «overtræk» blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 2, uten at det i loven blir inntatt legaldefinisjon, se punkt 5.12.

Utvalget mener det er nødvendig med en egen bestemmelse som inneholder legaldefinisjoner. En slik bestemmelse vil kunne ha en positiv pedagogisk effekt, ettersom den i stor grad kan lette lesingen av de enkelte lovbestemmelsene. Det å innta definisjoner i motivene i stedet for i lovtekst vil gjøre lovtekstene mindre tilgjengelige. Dette pedagogiske hensynet bør tillegges ikke ubetydelig vekt ved avgjørelsen av hvilke begreper som skal legaldefineres. Etter omstendighetene kan det imidlertid være hensiktsmessig å legaldefinere begreper utelukkende i andre paragrafer enn den som inneholder legaldefinisjoner, gjennom å innta en «legaldefinisjon» i en innskutt bisetning. Dette gjelder kanskje særlig begreper som fremtrer ett sted i loven og som kan defineres i en kort bisetning.

Begrepene som utvalget foreslår definert i § 45 har til dels ulik funksjon. Forbruker, kredittgiver, kredittavtale (og underkategorien rammekreditt), kredittformidler og tilknyttet kredittavtale er sentrale ved fastleggelsen av rekkevidden av direktivets fullharmonisering. Dette gjelder ikke i like stor grad for de øvrige begrepene. Disse vedrører i hovedsak det nærmere innholdet av konkrete, direktivbaserte forpliktelser for kredittgiveren, herunder særlig pre-kontraktuell opplysningsplikt. Nasjonale myndigheter kan ikke velge å pålegge kredittgiveren større eller mindre forpliktelser enn de som følger implisitt av direktivets definisjoner av de aktuelle begrepene. Av denne grunn og fordi begrepene (utenom varig medium) dreier seg om tallstørrelser, får gjennomføringen et teknisk preg. Utvalget finner derfor ikke grunn til å behandle disse begrepene nærmere i de alminnelige merknadene. For utfyllende merknader til forslagene om definisjon av disse begrepene vises det til de spesielle merknadene. Begrepene forbruker, kredittgiver, kredittavtale og kredittformidler er nærmere omtalt i det foregående. Tilknyttet kredittavtale omtales i punkt 5.10.

Utvalgets bruk av begrepsparet «kredittgiver»/«kredittkunde» erstatter gjeldende lovs begrepspar «långiver»/«låntaker». Utvalget foreslår slik endring av begrepsbruk i bestemmelser som omfattes av utvalgets forslag til lov- og forskriftsbestemmelser. Utvalget anbefaler at det, dersom utvalgets forslag til nytt kapittel 3 blir vedtatt, blir foretatt en gjennomgang av finansavtalelo-

ven med sikte på å erstatte begrepsparet «långiver»/«låntaker» med begrepsparet «kredittgiver»/«kredittkunde». I denne sammenheng nevner utvalget særlig § 2 annet ledd om ufravikelighet hvor institusjonens kunde ikke er forbruker, og denne bestemmelsens henvisninger til finansavtaleloven kapittel 3.

5.1.5.2 Særlig om «varig medium»

Forbrukerkredittdirektivet statuerer flere steder et krav om skriftlighet som kan oppfylles ved at aktuelle opplysninger fremkommer på papir eller på et annet varig medium: Opplysninger som skal gis til forbrukeren i henhold til den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, må gis «på papir eller på et annet varigt medium», jf. artikkel 5 og 6. Det samme gjelder opplysningsplikten under kredittforholdet, jf. artikkel 11 og 12, samt artikkel 18 nr. 1 annet punktum og nr. 2. En kredittavtale skal utarbeides «på papir eller på et annet varigt medium», jf. artikkel 10. I forlengelsen av dette kan det også vises til artikkel 21 bokstav b), hvor det er bestemt at eventuelt vederlag som skal betales av forbrukeren til en kredittformidler, må avtales skriftlig «på papir eller på et annet varigt medium». Kredittgiverens rett til å si opp en tidsubegrenset kredittavtale og til å sperre forbrukerens rett til å utnytte en kredittmulighet, utøves ved at forbrukeren gis underretning «på papir eller på et annet varigt medium», jf. artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt og nr. 2. I tillegg til nevnte skriftlighetskrav, kan det vises til artikkel 14 nr. 3. Det følger av denne bestemmelsen at det at forbrukeren eventuelt har gitt underretning om bruk av angrerett «på papir eller på et annet varigt medium», har betydning for spørsmålet om avbrudd av frist for utøvelse av angrerett.

Begrepet «varigt medium» blir definert slik i artikkel 3 bokstav m)

«en indretning, som setter forbrukeren i stand til at lagre opplysninger, sendt til ham personlig, på en måte, der muliggjør senere konsultation i en periode, som er afpasset efter oplysningernes formål, og som giver mulighed for uændret gengivelse af de lagrede oplysninger».

Definisjonen er ikke omtalt nærmere i direktivets fortale. I direktiv 2002/65/EF om fjernsalg av finansielle tjenester artikkel 2 bokstav f) er det en lignende definisjon av varig medium, og i dette direktivets fortale punkt 20 blir det uttalt at varige medium omfatter særlig disketter, CD-ROM, DVD og harddisk i en datamaskin. Videre blir det pekt på at nettstedet på internett ikke er omfattet, med

mindre slike unntaksvis oppfylles vilkårene i direktivets definisjon av varig medium. Utvalget legger til grunn at tilsvarende gjelder i forhold til forbrukerkredittdirektivet.

Utvalget legger til grunn at definisjonen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav m) gjelder tilsvarende i forhold til forbrukerens underretning om bruk av angrerett (artikkel 14 nr. 3), selv om det i slike tilfeller ikke er tale om «opplysninger, sendt til [forbrukeren] personlig». Ved gjennomføringen i norsk rett av artikkel 14 nr. 3 og øvrige bestemmelser nevnt ovenfor (artikkel 5, 6, 10, 11-13, 18 og 21), kan det ikke opereres med et tradisjonelt skriftlighetskrav, dvs. et krav om at opplysninger fremkommer av papir.

I finansavtaleloven § 8 er det regler om bruk av elektronisk kommunikasjon for å oppfylle krav i loven om skriftlighet. I første ledd heter det at krav i loven om at opplysninger skal gis skriftlig, ikke er til hinder for bruk av elektronisk kommunikasjon dersom kunden ønsker dette. Etter annet ledd kan krav om skriftlig avtale på visse vilkår oppfylles ved bruk av elektronisk kommunikasjon, men også her gjelder en betingelse om at kunden ønsker bruk av elektronisk kommunikasjon.

Utvalget legger til grunn at lovens uttrykk «elektronisk kommunikasjon» tilsvarer direktivets uttrykk «varig medium». Det springende punkt er om en rett for kunden til å bestemme om det skal kunne gjøres bruk av elektronisk kommunikasjon, jf. «dersom kunden ønsker dette», er forenlig med forbrukerkredittdirektivets bestemmelser om at meldinger kan gis «på papir eller på et annet varigt medium». Direktivet gir ingen eksplisitte anvisninger på valget mellom papir og annet varig medium. Tausheten kan tas til inntekt for at avsenderen skal kunne velge. I så fall er samtykkekravet i finansavtaleloven § 8 uforenlig med direktivet på dette punktet. Det er imidlertid diskutabelt om direktivet skal forstås slik. Definisjonen av «varigt medium» viser tydelig at adgangen til å gjøre bruk av annet varig medium enn papir er begrunnet i praktiske hensyn, samtidig som hensynet til forbrukeren skal bli ivaretatt. Hensynet til forbrukeren tilsier i denne sammenheng at meldinger må bli formidlet på en måte som gjør at vedkommende faktisk mottar og kan tilegne seg den aktuelle informasjonen. Dette hensynet må etter utvalgets oppfatning veie tyngre enn nevnte praktiske hensyn. Det er vanskelig å se at direktivet for eksempel skulle åpne for bruk av elektronisk post i strid med forbrukerens ønske, ettersom, det er nærliggende at forbrukeren i slike tilfeller vil ha vanskelig for å tilegne og nyttiggjøre seg den aktuelle informasjonen. På denne bakgrunn legger utvalget

til grunn at det ved valget mellom papir og annet varig medium må ses hen til forbrukerens ønsker, og at finansavtaleloven § 8 derfor er forenlig med direktivets regler om bruk av annet varig medium enn papir. Tilsvarende konklusjon blir lagt til grunn i delrapporten av 16. februar 2009 fra arbeidsgruppen for betalingstjenestedirektivet på s. 84.

På denne bakgrunn foreslår utvalget at forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav m) og tilknyttede direktivbestemmelser om at meldinger skal gis på papir eller på annet varig medium, blir gjennomført i norsk rett ved at finansavtaleloven § 8 blir videreført. I dette ligger at utvalget ikke finner det nødvendig å presisere i de enkelte bestemmelsene i lovens kapittel 3 at meldinger skal gis på papir eller annet varig medium. Det er tilstrekkelig at det i de enkelte bestemmelsene blir bestemt at meldinger skal gis skriftlig, ettersom en slik formulering må forstås i sammenheng med finansavtaleloven § 8.

5.2 Opplysningsplikt ved markedsføring

5.2.1 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 4

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 inneholder regler om markedsføring av kredittavtaler. Formålet med bestemmelsen er å sette forbrukeren i stand til å sammenligne forskjellige kreditttilbud, jf. fortalens punkt 18.

Bestemmelsen skisserer et system hvor det i markedsføring av kredittavtaler etter omstendighetene må gis et sett av opplysninger, benevnt «standardopplysninger». Plikten til å gi standardopplysninger er imidlertid ikke ubetinget, og på dette punktet åpner direktivet for en viss nasjonal valgfrihet.

Artikkel 4 nr. 1 første avsnitt lyder slik:

«Enhver reklame for kredittavtaler, der angiver en rentesats eller talstørrelser vedrørende omkostningene i forbindelse med forbrukerkreditten, skal indeholde standardopplysninger i overensstemmelse med denne artikkel.

Artikkel 4 nr. 2 og 3 angir hva som menes med «standardopplysninger». I korte trekk er det tale om opplysninger om

- nominell rente,
- kredittkostnader,
- samlet kredittbeløp,
- effektiv rente,
- kredittavtalens løpetid,

- eventuelt kontantprisen for en vare eller tjenesteytelse og størrelsen på eventuell kontantinn-sats,
- samlet beløp som skal betales av forbrukeren og størrelsen på enkeltbetalinger, og
- eventuell forpliktelse for forbrukeren til å inngå avtale om aksessorisk tjenesteytelse.

For at det skal foreligge en plikt etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3, må det for det første være tale om «reklame for kredittavtaler». Dette omfatter, i alle fall i utgangspunktet, ikke markedsføring av f.eks. et finansieringsselskaps firma eller domenenavn. Utvalget antar imidlertid at særlig markedsføring av domenenavn kan ha sterke likhetstrekk med og fremstå som markedsføring av kredittavtaler. Det kan f.eks. dreie seg om markedsføring av www.boliglan.no. Markedsføring av et slikt og lignende domenenavn vil i praksis som regel være såkalt nøytral markedsføring, se straks nedenfor.

For at det skal foreligge plikt etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger må det videre være tale om markedsføring som «angiver en rentesats eller talstørrelser vedrørende omkostningerne i forbindelse med forbrukerkreditten». Det er altså ikke plikt etter artikkel 4 nr. 1 til å gi standardopplysninger i tilfeller der en reklame for kredittavtaler *ikke* angir noen rentesats eller tallstørrelser vedrørende kostnadene knyttet til kreditten. Bestemmelsen er således ikke til hinder for såkalt nøytral markedsføring av kreditt, f.eks. reklame som lyder slik: «Vestlandsbanken gir bolig-lån.» Fortalens punkt 18 underbygger en slik fortolkning; her heter det at medlemsstatene i utgangspunktet står fritt til å fastsette krav til opplysninger i relasjon til «reklame, der ikke indeholder opplysninger om omkostningerne for forbrukeren i forbindelse med kreditten».

Etter dette fremgår at det ved markedsføring av kredittavtaler som opplyser om kredittkostnader, foreligger plikt etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger i reklamen.

Artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt åpner imidlertid for unntak herfra. Forpliktelsen etter artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger gjelder etter artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt ikke

«hvor den nationale lovgivning kræver angivelse af de årlige omkostninger i procent ved reklame for kredittavtaler, der ikke angiver en rentesats eller nogen talstørrelser vedrørende omkostningerne for forbrukeren i forbindelse med kreditten, jf. første afsnit.»

Formuleringen «de årlige omkostninger i procent» (ÅOP) er definert i artikkel 3 bokstav i), og kan forstås som en henvisning til effektiv rente. Direktivet skiller mellom ÅOP og «debitorrente»; det siste blir definert i artikkel 3 bokstav j) som «den rentesats udtrykt i en fast eller variabel pro-centsats, der anvendes på årsbasis på de udnyttede kreditmuligheder». Dette kan betegnes nominell rente. Det er nærliggende å legge til grunn at formuleringen «rentesats» i artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt, er en henvisning til nominell rente («debitorrente»).

Når det gjelder den nærmere fortolkningen av artikkel 4, har utvalget delt seg i to like store fraksjoner.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang legger til grunn følgende fortolkning:

Ordlyden i artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt kan, under henvisning til ovennevnte fortolkning av «de årlige omkostninger i procent» og «rentesats», sies å vise til tilfeller hvor nasjonal lovgivning krever angivelse av effektiv rente, og det i den konkrete markedsføringen ikke angis nominell rente eller andre kredittkostnader. Plikten i henhold til artikkel 4 nr. 1 første avsnitt til å gi standardopplysninger, kommer derfor bare til anvendelse dersom det i markedsføring av kredittavtaler gis opplysninger om effektiv rente og nominell rente eller andre kredittkostnader.

Formålet med bestemmelsen underbygger en slik fortolkning, som innebærer at det blir etablert to standardløsninger: enten blir det gitt opplysning om effektiv rente uten ytterligere opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader, eller det blir gitt standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3. Standardløsninger legger til rette for at forbrukeren skal kunne sammenligne ulike kreditttilbud, og dess færre standardløsninger, dess lettere vil det være å foreta slike sammenligninger.

På bakgrunn av dette kan innholdet av artikkel 4 nr. 1 uttrykkes slik: Artikkel 4 nr. 1 første avsnitt skisserer to former for markedsføring av kredittavtaler. Det samme gjør artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt. De to løsningene som blir skissert i artikkel 4 nr. 1 første avsnitt er

1. nøytral markedsføring og
2. krav om at markedsføringen inneholder standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

Hovedpoenget er at markedsføring som ikke er nøytral, skal inneholde standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

De to løsningene som blir skissert i artikkel 4 nr. 1 *annet avsnitt* er

1. krav om at det i markedsføringen blir opplyst om effektiv rente, og
2. krav om at markedsføringen inneholder standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

Hovedpoenget er at nasjonale myndigheter kan velge å statuere plikt til å opplyse effektiv rente, men at det uansett må gis standardopplysninger dersom det i markedsføring i tillegg blir gitt opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader.

Adgang til nøytral markedsføring er uforenlig med plikt til å gi opplysning om effektiv rente. Følgelig må nasjonale myndigheter velge mellom løsningene som skisseres i de innskutte punktene over.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland legger til grunn at artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt åpner for nasjonal frihet til å regulere opplysningsplikten når det kreves angivelse av effektiv rente ved enhver markedsføring av kreditt. Nærmere bestemt gjør disse medlemmene gjeldende følgende fortolkning:

Artikkel 4 nr.1 annet avsnitt lyder som følger:

«Denne forpliktelse gjelder ikke, hvor den nasjonale lovgivning krever angivelse af de årlige omkostninger i procent ved reklame for kredittavtaler, der ikke angiver en rentesats eller nogen talstørrelser vedrørende omkostningerne for forbrugeren i forbindelse med kreditten, jf. første afsnit.»

Vilkåret «der ikke angiver» blir av utvalgets flertall tolket slik at unntaket ikke gjelder hvor det i markedsføringen også gis opplysninger om andre omkostninger, eksempelvis etableringsgebyr. Direktivets ordlyd må her imidlertid forstås slik at ordene «der ikke angiver» peker tilbake på ordene «reklame for kredittavtaler». Det innebærer at direktivet gjør unntak fra direktivets bestemmelser der nasjonal lovgivning krever angivelse av effektiv rente ved reklame for kredittavtaler som ikke angir rentesats eller noen tallstørrelser vedrørende omkostninger.

Det siktes her altså til lovgivning som stiller krav til angivelse av effektiv rente også i tilfeller der det ikke er angitt andre kredittkostnader. Med andre ord ville vilkåret ikke vært oppfylt slik opplysningspliktreglene i Norge var før regelendringen i 2007. Da var plikten til å opplyse om effektiv rente i markedsføringen nettopp betinget av at det ble gitt opplysninger om andre kredittkostnader.

Slik reglene er i Norge i dag plikter man å opplyse om effektiv rente enten man opplyser om andre kredittkostnader eller ikke.

Det er nettopp denne typen vidtgående opplysningsplikten, slik vi har i Norge i dag, som er bakgrunnen for unntaket slik det er formulert i artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt. Vilkåret kan ikke forstås dit hen at plikten til å opplyse om låneprofil og etableringsgebyr fører til at vilkåret ikke er oppfylt. Å tolke direktivet slik vil verken være i samsvar med ordlyden eller de hensynene som ligger bak direktivets bestemmelser om opplysningsplikt. Hensikten er å sikre at forbrukerne får relevant informasjon allerede på markedsføringstidspunktet. Slik reglen etter artikkel 4 nr. 1 første ledd er utformet sikres dette i noen grad. Informasjonsplikten etter direktivet er her ikke veldig forskjellig fra informasjonsplikten som fulgte av låneforskriften/kredittkjøpoven før endringene i 2007. Ett av hensynene bak nevnte endringer var at man ønsket å hindre såkalt «nøytral markedsføring», det vil si markedsføring av kreditt der det ikke opplyses om kostnader overhodet. Direktivet åpner for at land med en slik skjerpet opplysningsplikt skal kunne beholde denne.

Når man i Norge har plikt til å opplyse om effektiv rente ved markedsføring av lån og kreditt også når det ikke også gis andre opplysninger om kredittkostnader, kommer ikke reglene i artikkel 4 til anvendelse. Vi står dermed fritt til å beholde dagens regulering av opplysningsplikt i markedsføringen.

5.2.2 Gjeldende rett

Lovregler som eksplisitt regulerer markedsføring av kreditt, finner man i dag i kredittkjøpsloven § 6, låneforskriften § 5 og finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd.

Kredittkjøpsloven § 6 lyder slik:

«Når det som ledd i næringsvirksomhet markedsføres kreditt som helt eller delvis retter seg til forbrukerkjøper, skal det også opplyses om den effektive rente etter §§ 4 eller 5. Hvis det er den eneste hensiktsmessige fremgangsmåten, skal den effektive renten angis ved bruk av minst ett representativt eksempel. Gjelder tilbudet en bestemt vare, skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses.»

Et vilkår for anvendelse av bestemmelsen er at det «markedsføres kreditt». Reklamen må vedrøre kredittmuligheter. Utvalget antar at dette i utgangspunktet medfører en avgrensning mot markedsføring av firma og domeneyavn, men at

det her kan oppstå til dels vanskelige grensdragningsspørsmål, jf. fremstillingen ovenfor i punkt 5.2.1. Bestemmelsen gjelder dessuten bare for markedsføring som ledd i næringsvirksomhet som retter seg mot forbrukerkjøpere.

Hvis disse vilkårene er oppfylt, «skal det... opplyses om den effektive renten etter §§ 4 eller 5». Av dette følger at loven ikke tillater nøytral markedsføring av kreditttilbud. At det skal opplyses om den effektive rente etter §§ 4 «eller» 5, tydeliggjør at plikten gjelder markedsføring av kredittkjøp og kontokreditt. Når det gjelder markedsføring av kontokreditt, blir kredittkjøpsloven § 6 supplert av § 8 i forskrift til kredittkjøpsloven: I slik markedsføring skal det opplyses om «den effektive renten for minst tre kredittbeløp, kr 1.000,-, kr 10.000,- og kr 20.000,-, dog ikke høyere enn den tilbudte kredittgrense». Sett i forhold til lovens § 6 annet punktum, kan forskriften tas til inntekt for at angivelse av representative eksempler er «eneste hensiktsmessige fremgangsmåte» når det er tale om markedsføring av kontokreditt.

Hvis tilbudet om kreditt gjelder en bestemt vare, «skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses», jf. kredittkjøpsloven § 6 siste punktum.

Låneforskriften § 5 om markedsføring av låneavtaler er ikke avgrenset til å gjelde markedsføring rettet mot forbrukere; forskriften gjelder uavhengig av om lånekunden er forbruker, jf. forskriftens § 1 smh. § 2, og § 5 gjelder «enhver form for markedsføring (annonser o.l.) av lånetilbud».

Ved markedsføring av lånetilbud «skal det oppgis effektiv rente med angivelse av lånebeløp og låneprofil som ligger til grunn for beregningen, samt eventuell adgang til renteregulering og eventuelle etableringsgebyr», jf. forskriftens § 5 første punktum. Hvis det gis opplysninger om andre lånekostnader, f.eks. nominell rente og betalingsgebyr, «skal opplysningene om effektiv rente fremstilles slik at de fremgår minst like tydelig som opplysningene om andre lånekostnader», jf. forskriftens § 5 annet punktum. Utvalget antar at denne bestemmelsen er ment å sikre mot at opplysninger om effektiv rente, som er av sentral betydning for kunden, blir «gjemt bort» blant opplysninger om andre lånekostnader som er av mindre sentral betydning for kunden.

Låneforskriften § 5 stiller opp relativt detaljerte krav til markedsføringen. Utvalget antar at «låneprofil» i første rekke viser til lånets løpetid og lånetype, herunder om det er tale om rammekreditt eller nedbetalingslån, og, dersom det er nedbetalingslån, om det er annuitets- eller serielån. Videre skal det i markedsføringen opplyses om eventuell

adgang til renteregulering og eventuelle etableringsgebyr.

Finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd bestemmer at når det opplyses om «kredittvilkår» i brosjyrer, annonser eller annen markedsføring av lånetilbud, skal det «også» opplyses om den effektive rente. En slik bestemmelse må, for å være i samsvar med direktivet, kombineres med en forpliktelse til å gi standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3 dersom det i markedsføringen blir opplyst om andre kredittkostnader enn effektiv rente.

5.2.3 Utvalgets vurderinger

Ettersom utvalget foreslår å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 i finansavtaleloven kapittel 3, se utvalgets forslag § 47, er det unødvendig for utvalget å vurdere finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd. Utvalget legger til grunn at utvalgets forslag § 47 i tilfelle konflikt vil gå foran bestemmelsen i finansieringsvirksomhetsloven § 2-12 tredje ledd, og at gjennomføring av artikkel 4 i finansavtaleloven kapittel 3 derfor vil oppfylle statens gjennomføringsforpliktelse. Utvalget anmoder likevel Finansdepartementet om å vurdere om nevnte bestemmelse kan oppheves.

Et samlet utvalg foreslår å videreføre forbudet mot nøytral markedsføring. I dette ligger at utvalget foreslår utnyttelse av den nasjonale valgfriheten i henhold til artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt smh. første avsnitt. To av utvalgets medlemmer – *medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund* – avgir en særmerknad til dette, se nedenfor.

Utvalgets øvrige medlemmer – *medlemmene Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang* – peker på at kredittkjøpslovens forbud mot nøytral markedsføring kom inn i loven ved lov 15. juni 2007 nr. 36, og at disse medlemmene ikke har funnet grunn til å foreslå forbudet opphevet. I denne sammenheng legger disse medlemmene til grunn at kredittkundernes behov for å få opplyst i alle fall effektiv rente veier tyngre enn finansnærings eventuelle behov for adgang til markedsføring uten å opplyse om effektiv rente. Disse medlemmene peker i den anledning på at det i alminnelighet neppe er særlig byrdefullt for kredittgiveren å opplyse om effektiv rente i markedsføring.

Medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund har følgende særmerknad vedrørende nøytral markedsføring av kredittavtaler: Disse medlemmene mener prinsipielt at kredittgivere burde ha anledning til nøytral markedsføring av kreditttilbud. I mange medier vil dette være mest hensiktsmessig, f.eks. bannerannonser på eiendomssider på internett:

«Boliglånet ordner du i A Bank!» Etter disse medlemmenes skjønn kan dette vanskelig sies å være utilstrekkelig veiledning overfor forbrukere, på dette stadiet. Disse medlemmene er følgelig kritiske til lov- og forskriftsendringen i 2007 som påla kredittgivere alltid å opplyse effektiv rente m.v. i markedsføring av kreditt.

På den annen side har kredittgivere åpenbart behov for, i annen sammenheng, å kunne opplyse nettopp om renten i markedsføringen, for å fokusere på at tilbudet er markedsmessig gunstig. Forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt gir nasjonale myndigheter adgang til å åpne for markedsføring med opplysning om effektiv rente, uten at det samtidig utløser krav om fulle standardopplysninger (artikkel 4 nr. 2). Dette er en åpenbar fordel. Men vilkåret er at nasjonal rett inneholder en plikt til å opplyse effektiv rente, dvs. at nøytral markedsføring ikke tillates.

Disse medlemmene finner at fordelene ved adgang til markedsføring som inneholder effektiv rente men uten samtidig krav om fulle standardopplysninger, veier tyngre enn ulempen ved forbudet mot nøytral markedsføring. Disse medlemmene er derfor likevel enig med medlemmene Sæbø og Wang i konklusjon og i utformingen av lovutkast § 47.

For øvrig har utvalget delt seg i to like store fraksjoner i forhold til spørsmålet om forbrukerkredittdirektivet er til hinder for å videreføre låneforskriften § 5, og i forhold til spørsmålet om kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum er forenlig med artikkel 4.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang foreslår, som nevnt, videreføring av forbudet mot nøytral markedsføring. Disse medlemmene foreslår altså at det i enhver markedsføring av kreditttilbud skal opplyses om effektiv rente. Etter disse medlemmenes syn må plikt til å opplyse om effektiv rente, i henhold til artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt smh. første avsnitt, kombineres med en regel om at dersom det i konkret markedsføring også gis opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader, må det gis standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3. (Det er særlig på dette punktet utvalget har delt seg i et flertall og et mindretall.) Systemet blir da at dersom den som tilbyr kreditt velger å ikke gi standardopplysninger som nevnt, så må han, for så vidt gjelder kredittkostnader, nøye seg med å opplyse om effektiv rente.

På bakgrunn av dette legger disse medlemmene til grunn at det ikke er anledning til å videreføre låneforskriften § 5 uendret. Bakgrunnen for dette er i hovedsak at det etter forskriftens § 5 skal

opplyses om eventuelle etableringsgebyr. Det følger som nevnt av forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt at dersom det i markedsføring av kredittavtaler i tillegg til opplysning om effektiv rente gis opplysninger om nominell rente eller andre kredittkostnader, skal det gis standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

Videre legger disse medlemmene til grunn at det ikke er anledning til å videreføre plikt til å opplyse om kontantprisen og kredittkjøpsprisen i tillegg til opplysning om effektiv rente, sml. kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum. Disse medlemmene legger til grunn at opplysning om kontantprisen og kredittkjøpsprisen er opplysning om kredittkostnader i direktivets forstand. Kontantprisen er riktignok ikke en kredittkostnad. Etter disse medlemmenes syn er det imidlertid avgjørende at opplysning om kredittkjøpsprisen ved siden av kontantprisen, indirekte gir opplysning om kredittkostnadene. Opplysning om kontantprisen og kredittkjøpsprisen i tillegg til opplysning om effektiv rente, vil derfor utløse plikt til å gi standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3. Det er derfor etter disse medlemmenes oppfatning ikke anledning til å videreføre kredittkjøpsloven § 6 tredje punktum.

Disse medlemmene foreslår etter dette en bestemmelse i finansavtaleloven § 47 til avløsning av låneforskriftens § 5 og kredittkjøpsloven § 6, og som samtidig gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 4.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland legger til grunn at forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 ikke er til hinder for å videreføre bestemmelsen i låneforskriften § 5, og at denne reguleringen bør videreføres i finansavtaleloven kapittel 3.

Disse medlemmene mener at reguleringen i låneforskriften § 5 har fungert godt ved at den sikrer forbrukerne nødvendig og god informasjon allerede på markedsføringstidspunktet. Å utforme regler som endrer dagens ordning på en slik måte at man enten vil få færre opplysninger enn i dag, eller flere opplysninger enn i dag, fremstår som lite hensiktsmessig og kan vanskelig begrunnes så lenge det ikke er påkrevd etter forbrukerkredittdirektivet.

Plikten til å opplyse om kontantpris og kredittkjøpspris ved markedsføring av bestemte varer er viktig for å kunne sette forbrukerne i stand til å vurdere og forstå kostnaden knyttet til et kredittkjøp. Forbrukerens valg er i disse tilfellene ikke i hovedsak et valg mellom ulike kreditttilbydere, men et valg mellom kontantbetaling og kredittkjøp. Effektiv rente er den beste måleenheten når

man skal sammenligne kreditttilbud, men det er et uttrykk for kostnader som kan være lite egnet til å vise den faktiske kostnaden i kroner og øre ved kredittfinansiering av en vare eller tjeneste. Når det ved markedsføring av en bestemt vare er angitt både kontantpris og kredittkjøpspris vil forbrukeren enkelt kunne se kostnaden knyttet til kredittfinansieringen av en vare sammenlignet med kontantkjøp. Informasjon om både kontantpris og kredittkjøpspris er viktig for at forbrukeren på enkel måte skal få informasjon om kostnadsforskjellen ved å kjøpe på kreditt og å betale kontant. En endring i dette kravet ville innebære en svekkelse av en viktig forbrukerrettighet. Det er derfor særdeles viktig at disse reglene videreføres.

Dagens bestemmelse i låneforskriften § 5 videreføres i ny lov, dog med visse endringer slik at bestemmelsen tilpasses kredittavtaler. Dette innebærer at begrepet kreditt benyttes der det i dag står låne-tilbud, låne-beløp, låne-profil og låne-kostnader. Dessuten tilføyes «Gjelder tilbudet en bestemt vare, skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses.» slik det følger av kredittkjøpoven § 6 i dag. Det bør også tilføyes at «Opplysningene må gis på en slik måte at de lett oppfattes av den enkelte forbruker.» i samsvar med § 5 i forskrift til kredittkjøpsloven.

Dersom man velger en slik løsning vil man samtidig i praksis oppfylle de aller fleste kravene som følger av direktivet artikkel 4 nr. 2 i enhver form for markedsføring av kreditttilbud. I stedet for et toleddet system, som etter direktivets utgangspunkt, er dermed forbrukerne alltid sikret at de viktigste opplysningene fremgår av markedsføringen.

Nominell rente og størrelsen på eventuelle avdragsterminer vil imidlertid ikke kreves opplyst. Dette er i praksis de to størrelsene kredittgivere vanligvis ønsker å fremheve i markedsføringen. Det er derfor opplysninger som det er lite viktig å pålegge kredittgiverne å gi på markedsføringstidspunktet. Det er samtidig opplysninger som bør være av mindre betydning for en forbruker som vurderer ulike kreditttilbud som markedsføres.

5.3 Opplysningsplikt forut for avtaleinngåelse

5.3.1 Innledning

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 og 6 omhandler opplysningsplikt forut for inngåelse av en kredittavtale (pre-kontraktuell opplysningsplikt). Med unntak for visse kredittformidlere som

angitt i artikkel 7 påhviler opplysningsplikten etter artikkel 5 og 6 kredittgivere og kredittformidlere.

Mens artikkel 5 etter sin ordlyd gjelder generelt for «kreditaftaler», gjelder artikkel 6 for kredittavtaler som omhandlet i artikkel 2 nr. 3, 5 og 6. Artikkel 6 er slik sett en spesialbestemmelse; dersom det ikke er tale om inngåelse av en kredittavtale som nevnt i artikkel 2 nr. 3, 5 eller 6, må man falle tilbake på bestemmelsen i artikkel 5.

Kredittkjøpsloven §§ 4 og 5 inneholder regler om pre-kontraktuell opplysningsplikt knyttet til henholdsvis avtale om kredittkjøp i tradisjonell forstand og avtale om kontokreditt. På tilsvarende måte omhandler finansavtaleloven § 46 første ledd pre-kontraktuell opplysningsplikt knyttet til avtale om nedbetalingslån, mens § 46 annet ledd omhandler opplysningsplikt ved avtale om rammekreditt. Dette tilsvarer i grove trekk strukturen i forbrukerkredittdirektivet. Siden artikkel 2 nr. 3 omhandler «kreditaftaler i form av kassekreditt», kan det sies at sontringen mellom artikkel 5 og 6 i grove trekk tilsvarer sontringen mellom kredittkjøpsloven §§ 4 og 5 og mellom finansavtaleloven § 46 første og annet ledd.

I det følgende skal utvalget først se nærmere på bestemmelsene i artikkel 5 til 7. Deretter vurderer utvalget hvordan bestemmelsene bør gjennomføres i norsk rett.

5.3.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 til 7

Artikkel 5 og 6 lister opp en rekke opplysninger som skal gis forut for inngåelse av en forbrukerkredittavtale. Oppstillingen i artikkel 6 er forutsetningsvis særskilt tilpasset nærmere angitte former for kredittavtaler, nærmere bestemt avtale om rammekreditt (artikkel 2 nr. 3), kredittavtale som inngås av en nærmere angitt type organisasjon (artikkel 2 nr. 5) og endringsavtale inngått etter at forbrukeren allerede har misligholdt den opprinnelige kredittavtalen (artikkel 2 nr. 6). Oppstillingen i artikkel 5 er mer generell og omfattende, og gjelder i relasjon til enhver form for forbrukerkredittavtale, bortsett fra de som er nevnt i artikkel 2 nr. 3, 5 og 6, jf. artikkel 6 nr. 1 smh. artikkel 5 nr. 1.

Siden artikkel 5 til 7 fullharmoniserer reglene om opplysningsplikt forut for inngåelse av en forbrukerkredittavtale og punktene i oppstillingen i liten grad reiser særlige tolkningsspørsmål, har utvalget ikke funnet det hensiktsmessig å foreta en detaljert gjennomgang av oppstillingen av opplysninger som skal gis. Det springende punkt er snarere hvordan oppstillingen mest hensiktsmessig

kan gjennomføres. På dette punktet har utvalget valgt å følge strukturen i formularene som kan eller skal anvendes ved oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Formularene er vedlegg til direktivet, og foreslås gjennomført i vedlegg til forskrift, se punkt 9.10.

Selv om det ikke foretas en detaljert gjennomgang av opplistingen i artikkel 5 og 6, skal utvalget i det følgende se nærmere på noen særskilte tolkningsspørsmål som disse bestemmelsene reiser.

Et første spørsmål er når opplysningene må gis. Artikkel 5 krever at opplysningene gis «i god tid før en forbruker bindes af en kreditaftale eller et kreditttilbud». Artikkel 6 er formulert på tilsvarende måte. Spørsmålet er hva som menes med «[i] god tid før» det oppstår bundethet, jf. den engelske språkversjonen, hvor heter det at opplysningene skal gis «[i]n good time before».

Ordlyden tilsier at det må gå noe – «god» – tid fra forbrukeren mottar opplysninger til avtale blir inngått. Hvis en forbruker ønsker å kjøpe et møblement på kreditt og får presentert et kreditttilbud i butikken, vil det tilsynelatende ikke være rom for å inngå kredittavtalen «på stedet», kort tid etter at kunden har fått presentert tilbudet. En bokstavelig tolkning av ordlyden tilsier at kunden i et slikt tilfelle må ta kreditttilbudet med seg og komme tilbake senere for å inngå avtalen.

Ut fra formålet med den pre-kontraktuelle opplysningsplikten kan det diskuteres om det er korrekt å tolke ordlyden bokstavelig. I artikkel 5 nr. 1 blir det presisert at opplysningene skal sette forbrukeren i stand til å «sammenligne forskjellige tilbud», slik at han kan treffe «en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale». I fortalens punkt 19 fremheves følgende:

«For at forbrukeren sættes i stand til at træffe beslutning på et kvalificeret grundlag, bør de, før kreditaftalen indgås, modtage fyldestgørende oplysninger, som de kan tage med sig og overveje...»

Formålet taler mot en løsning hvorefter det i ethvert tilfelle må gå god tid fra forbrukeren mottar opplysninger til avtale blir inngått. Det sentrale siktemålet er at forbrukeren blir satt i stand til å treffe en beslutning på et kvalifisert grunnlag. Dette siktemålet må anses oppfylt dersom forbrukeren har anledning til å ta dokumentet med opplysningene med seg og overveie om han skal inngå kredittavtalen. Dette må dessuten ses i sammenheng med kredittgiverens forklaringsplikt etter artikkel 5 nr. 6, se nærmere i punkt 5.4.

På bakgrunn av dette antar utvalget at «[i] god tid før» ikke skal fortolkes bokstavelig i den forstand at partene er avskåret fra å inngå kredittavtale før det er gått «god tid» fra opplysningen gis. Avgjørende må være om opplysningene blir gitt på et slikt tidspunkt at forbrukeren blir satt i stand til å treffe en beslutning på et kvalifisert grunnlag. Inntar forbrukeren det standpunkt mer eller mindre kort tid etter å ha mottatt opplysningene at han vil inngå kredittavtalen der og da, f.eks. fordi han er redd for at den varen han har tenkt å kredittfinansiere kjøpet av, er utsolgt hvis han venter med å inngå avtalen til en annen dag, kan ikke kredittgiveren være avskåret fra å inngå avtalen. Synspunktet er at artikkel 5 og 6 oppstiller handleplikter for kredittgiver (og kredittformidler) i relasjon til pre-kontraktuell opplysningsgivning, hvor det avgjørende må være at opplysningene gis slik at forbrukeren har mulighet for å treffe en beslutning på kvalifisert grunnlag. Artikkel 5 og 6 kan derimot ikke anses å regulere spørsmålet om når kredittavtalen kan inngås etter at opplysningene er gitt. Her må likevel skytes inn at forklaringsplikten etter artikkel 5 nr. 6 må oppfylles etter at pre-kontraktuelle opplysninger har blitt gitt og før avtale inngås, og kan derfor ha betydning for tiden som går fra opplysninger blir gitt til avtale blir inngått.

Et annet spørsmål er om opplistingen i artikkel 5 og 6 av hvilke opplysninger som skal gis, er uttømmende, eller om bestemmelsene kan suppleres av ytterlige informasjonskrav i nasjonal rett.

Artikkel 5 nr. 1 tredje punktum og artikkel 6 nr. 1 i.f. fastslår at kredittgiveren anses å ha oppfylt opplysningsplikten dersom han har gitt opplysninger i henhold til formularet Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger, som er inn tatt som bilag II til direktivet. Ettersom formularet bygger på opplistingen i disse bestemmelsene, må det legges til grunn at bestemmelsene inneholder en uttømmende opplisting av opplysninger som skal gis.

Både artikkel 5 nr. 1 og artikkel 6 nr. 1 innledes riktignok med at opplysninger skal gis ikke bare på grunnlag av slike kredittvilkår som kredittgiveren tilbyr, men også på basis av «forbrukerens præferencer og oplysninger». Siktemålet er, som nevnt, å sette forbrukeren i stand til å treffe en informert beslutning om inngåelse av en kredittavtale. Dette kunne muligens tale mot at opplistingen anses uttømmende, men kan på bakgrunn av de klare formuleringene nevnt ovenfor ikke tillegges avgjørende betydning.

Medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang antar videre at artikkel 5 og 6 medfører fullharmonisering i den forstand at det

ikke på grunnlag av nasjonale lovfestede eller ulovfestede regler om pre-kontraktuell opplysningsplikt, for eksempel basert på det ulovfestede prinsippet om lojalitetsplikt i kontraktsforhold, kan statueres plikt for kredittgiver og kredittformidler til å gi konkrete opplysninger utover de som er listet opp i artikkel 5 og 6. Medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland er uenige i dette.

Opplysningene etter artikkel 5 og 6 skal gis av kredittformidleren og «i givet fald» av kredittformidleren. Artikkel 7 gjør unntak herfra for visse kredittformidlere, jf. bestemmelsens første punktum som lyder:

«Artikkel 5 og 6 finder ikke anvendelse på leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere.»

Unntaket omfatter altså «leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere». I fortalens punkt 24 uttales at det ikke er hensiktsmessig å bebyrde slike kredittformidlere med en pre-kontraktuell opplysningsplikt. Dette må forstås på bakgrunn av at aksessoriske kredittformidlere i denne sammenheng typisk er juridiske personer hvis hovedformål med næringsvirksomheten er salg av varer eller tjenester, slik at kredittformidlingen, som nevnt i punkt 5.1.4.2, fremtrer som en sidevirksomhet i forhold til hovedvirksomheten som er salg av varer eller tjenester. Som eksempel kan nevnes en bilselger som formidler kreditt til bilkjøperen. Selgeren er kredittformidler i direktivets forstand, men han er ikke rettslig forpliktet i henhold til reglene om pre-kontraktuell opplysningsplikt i artikkel 5 og 6. Som nevnt i punkt 5.1.4.2 vil dette kunne stille seg annerledes dersom selgeren skiller kredittformidlingsvirksomheten ut i eget selskap.

For øvrig legger utvalget til grunn at artikkel 7 er uttrykk for fullharmonisering, slik at det ikke er nasjonal valgfrihet med hensyn til å pålegge aksessoriske kredittformidlere pre-kontraktuell opplysningsplikt i samsvar med reglene i artikkel 5 og 6. Fortalens punkt 17 gir riktignok rom for en viss tvil i denne sammenheng; i fortalen blir det uttalt at medlemsstatene kan beholde eller innføre «yderligere» forpliktelser for kredittformidlere enn de som fremgår av direktivet. Det avgjørende er imidlertid at aksessoriske kredittformidlers pre-kontraktuelle opplysningsplikt faktisk er regulert i artikkel 7. Disses pre-kontraktuelle opplysningsplikt er følgelig gjenstand for fullharmonisering i direktivet.

5.3.3 Gjeldende rett og behov for ny lovgivning

Kredittkjøpsloven §§ 4 og 5, og finansavtaleloven § 46 første ledd, lister opp opplysninger som skal gis før avtale blir inngått. Utvalget finner det ikke hensiktsmessig å foreta en detaljert gjennomgang av disse bestemmelsene for å se i hvilken utstrekning lovgivningens opplisting oppfyller forbrukerkredittdirektivets bestemmelser i artikkel 5 og 6. Utvalget viser i den anledning til at det ikke er nasjonal valgfrihet ved gjennomføringen av direktivets regler på dette punktet. Utvalget viser videre til at opplistingen i kredittkjøpsloven §§ 4 og 5, samt finansavtaleloven § 46 første ledd, samlet ikke er like omfattende som opplistingen i artikkel 5 (og 6), og at direktivet derfor gir forbrukeren krav på mer informasjon enn etter gjeldende norsk rett. Fra kredittgivers side skulle en gjennomgang av de nye bestemmelsene som gjennomfører direktivets informasjonskrav være tilstrekkelig. På denne bakgrunn synes det ikke å være behov for en detaljert gjennomgang av gjeldende norske informasjonskrav holdt opp mot direktivets informasjonskrav.

I kredittkjøpsloven § 4 annet ledd er det bestemt at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter bestemmelsens første ledd, bare gjelder når det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåned. Ved såkalt faktureringskjøp gis det typisk vederlagsfri kreditt i 30 dager. Slik kreditt faller utenfor § 4. Utvalget anbefaler en tilsvarende løsning, men da som ledd i at slike kredittavtaler foreslås helt unntatt fra virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3, se nærmere i punkt 5.1.2.

Når det gjelder tidspunktet for oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, er det i nevnte lovgivning kun bestemt at opplysningene skal gis «før» det blir inngått avtale. Selv om utvalget antar at tolkningen av «før» neppe vil skille seg vesentlig fra direktivets krav om at opplysningene skal gis i god tid før avtale blir inngått, se punkt 5.3.2 ovenfor, foreslår utvalget likevel at det blir gjort bruk av direktivets formulering «i god tid før». Utvalget antar at direktivets formulering på dette punkt er bedre egnet enn «før» til å understreke målet bak den pre-kontraktuelle opplysningsplikten og sikre at forbrukeren faktisk får mulighet til å overveie de opplysninger han har mottatt.

Utvalget antar at endringen som foreslås her kan tilsi at det vurderes endring av tilsvarende bestemmelser i angrerettloven, særlig dens § 7a om pre-kontraktuell opplysningsplikt ved fjernsalg av finansielle tjenester. Utvalget oppfordrer Barne-

og likestillingsdepartementet til å vurdere dette nærmere. Formuleringen «[i] rimelig tid før» i angrerettloven § 7a ble valgt for å oppfylle EUs direktiv om fjernsalg av finansielle tjenester (2002/65/EF) artikkel 3, og samsvarer med den norske oversettelsen av dette direktivet, jf. Ot.prp. nr. 36 (2004-2005) s. 27 og norsk direktivtekst inntatt i vedlegg. I den danske og engelske versjonen av samme direktiv heter det henholdsvis at forbrukeren skal ha opplysningene «i god tid inden han forpligtes» og «[i]n good time before». Tilsvarende formuleringer fremkommer som nevnt av den danske og engelske versjonen av forbrukerkredittdirektivet. Utvalget antar at meningsinnholdet av de ulike formuleringene er det samme. Videre er det utvalgets oppfatning at «i god tid før» er en bedre formulering enn «i rimelig tid før».

Pliktsubjektet etter kredittkjøpsloven § 4 er angitt som «kredittyteren eller selgeren på hans vegne». Ved inngåelse av kontokredittavtale etter kredittkjøpsloven § 5 påhviler opplysningsplikten «kredittyteren». Opplysningsplikten etter finansavtaleloven § 46 påhviler «långiveren». Dersom det blir gjort bruk av finansagent, er denne «innenfor rammen av det oppdrag institusjonen har gitt», forpliktet til å «se til at institusjonens plikter overfor kunden blir oppfylt», jf. finansavtaleloven § 87 første ledd. Tilsvarende gjelder for meglerforetak, jf. finansavtaleloven § 83 første ledd. Sistnevnte regler kommer ikke direkte til anvendelse i relasjon til avtaler på kredittkjøpslovens område.

Utvalget legger til grunn at direktivets regler om kredittformidlere nødvendiggjør endringer i lovreglene om hvilke subjekter som er forpliktet til å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Dette gjelder selv om finansinstitusjoner i henhold til offentligrettslig regulering er forpliktet til å påse at agenter, som blir benyttet av institusjonen, herunder også slike som opptrer som aksessoriske kredittformidlere, opptrer i samsvar med regler som institusjonen er underlagt i forhold til kunden. Direktivets utgangspunkt er at såkalte kredittformidlere er forpliktet på lik linje med kredittgivere. Utvalget foreslår at det i bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt blir presisert at forpliktelsen også påhviler kredittformidlere, med unntak av såkalte aksessoriske kredittformidlere, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 og 6 smh. artikkel 7.

Lovgivningens pre-kontraktuelle opplysningsplikt gjelder bare i forhold til forbrukerkunde, jf. kredittkjøpsloven §§ 4 første ledd og 5 samt finansavtaleloven § 46 første ledd. I forhold til næringslivskunder har finansavtaleloven § 46 tredje ledd en særskilt regulering som sikrer disse adgang til

forhåndsinformasjon. Bestemmelsen fastsetter at skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i første eller annet ledd, «skal være tilgjengelig for enhver låntaker før låneavtale inngås». Dette innebærer at næringslivskunder på forespørsel har krav på å få slike opplysninger. Kredittkjøpsloven har ikke en tilsvarende bestemmelse. Utvalget foreslår en bestemmelse tilsvarende bestemmelsen i § 46 tredje ledd, men slik at denne skal gjelde generelt for kredittavtaler.

5.3.4 Et lovteknisk spørsmål

Direktivets pre-kontraktuelle opplysningsplikt slik den fremkommer av artikkel 5 nr. 1, gjelder generelt for kredittavtaler. Artikkel 6 nr. 1 avgrenser området for artikkel 5 nr. 1 for så vidt gjelder kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 3, 5 og 6. I artikkel 5 nr. 2 og 3 gis det særskilte regler for tilfeller der kredittavtalen blir inngått ved bruk av taletelefoni, og der kredittavtalen er inngått på forbrukerens anmodning ved bruk av fjernkommunikasjonsteknikk. Også artikkel 6 inneholder særskilte regler for tilfeller der avtalen blir inngått ved bruk av taletelefoni/fjernkommunikasjonsteknikk, jf. artikkel 6 nr. 4 og 7.

Av dette følger at direktivreguleringen av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten skiller ikke bare mellom ulike former for kredittavtaler (jf. artikkel 5 smh. artikkel 6 nr. 1), men også mellom tilfeller hvor det blir gjort bruk av taletelefoni/fjernkommunikasjonsteknikk og tilfeller hvor avtalen blir inngått på tradisjonell måte.

Ved gjennomføringen av artikkel 5 og 6 i finansavtaleloven kapittel 3 kan ulike lovtekniske løsninger tenkes. Ett alternativ er å følge direktivets struktur, slik at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten blir regulert i to paragrafer. Et annet alternativ er å gjennomføre artikkel 5 og 6 i én lovparagraf. Utvalget ser det slik at grunnstrukturen i artikkel 5 og 6 er slik at artikkel 5 nr. 1 fastsetter den generelle reguleringen, mens det resterende av denne artikkelen og artikkel 6 fastsetter variasjoner fra reguleringen i artikkel 5 nr. 1. Utvalget mener at sammenhengen i reglene kommer best frem ved gjennomføring av artikkel 5 og 6 i én lovparagraf. En ulempe med dette er riktignok at paragrafen vil bli relativt lang og omfattende. Dette bør etter utvalgets syn ikke være avgjørende, ettersom pedagogiske hensyn kan bli tilstrekkelig varetatt bl.a. ved tydelig markering av at enkelte ledd i paragrafen gjelder særskilte typer kredittavtaler eller kredittavtaler som er inngått ved bruk av taletelefoni/fjernkommunikasjonsteknikk.

5.4 Vurdering av kundens kredittverdighet. Forklarings- og frarådningsplikt

5.4.1 Innledning

Etter artikkel 8 nr. 1 skal kredittgiver innen kredittavtalen inngås vurdere forbrukerens kredittverdighet. Vurderingen skal foretas på grunnlag av fyllestgjørende opplysninger som «hvor det er relevant» innhentes hos forbrukeren og «hvor det er nødvendig» ved «søgning i den relevante database».

Det heter videre at medlemsstater som har lovbestemmelse som krever at kredittgiver vurderer forbrukerens kredittverdighet på grunnlag av søk i den relevante database, «kan opretholde denne forpliktelse».

Etter artikkel 8 nr. 2 skal medlemsstatene sikre at kredittgiveren ajourfører de finansielle opplysningene han har om forbrukeren hvis partene blir enige om å endre det samlede kredittbeløpet. Kredittgiveren skal vurdere forbrukerens kredittverdighet på ny før «enhver væsentlig forhøjelse af det samlede kreditbeløb».

Artikkel 8 har ingen bestemmelse om den nærmere betydning av kredittgivers vurderinger av forbrukerens kredittverdighet. Det fremgår heller ikke klart av direktivet hva som er formålet med plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Det må imidlertid antas at det er hensynet til forbrukerbeskyttelse, ved at kreditt gjerne ikke vil bli innvilget dersom kredittgiver vurderer forbrukerens kredittverdighet som svak, som er hovedbegrunnelsen for vurderingsplikten, jf. fortalens punkt 9. Plikten til å vurdere kundens kredittverdighet må også sees i sammenheng med bestemmelsen om forklaringsplikt i direktivets artikkel 5 nr. 6, se nærmere nedenfor.

Dersom kredittgiver vurderer forbrukerens kredittverdighet som svak, må det som nevnt antas at kredittgiveren ofte vil avslå kredittsøknaden. Unntak kan imidlertid forekomme, for eksempel dersom kredittgiver finner at sikkerhet i form av kaasjon eller pantesikkerhet, herunder salgspant i gjenstand solgt på kreditt, medfører at kredittrisikoen er til å leve med. Direktivet er ikke til hinder for inngåelse av kredittavtale i slike tilfeller.

I tilfeller hvor kredittgiver avslår kredittsøknaden som følge av foretatt vurdering av forbrukerens kredittverdighet, vil forbrukeren normalt bli kjent med utfallet av kredittvurderingen. Artikkel 9 nr. 2 bestemmer at hvis anmodning om kreditt avslås på grunnlag av søk i en database skal kredittgiver underrette forbrukeren omgående og

kostnadsfritt om utfallet av søket og om databasen. En kunne også tenke seg en plikt for kredittgiver til å underrette forbrukeren om vurderingen av hans kredittverdighet i tilfeller hvor kredittgiver velger å innvilge kreditten på tross av at forbrukerens kredittverdighet er vurdert å være svak, men artikkel 8 inneholder ingen bestemmelse om slik plikt for kredittgiver.

Artikkel 5 nr. 6 pålegger imidlertid kredittgiveren og eventuelt kredittformidler å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Forklaringsplikten vil knytte seg til den prekontraktuelle informasjon som skal gis etter artikkel 5 nr. 1, se punkt 5.3.2, kredittproduktets viktigste karakteristika og virkninger for forbrukeren av eventuelt betalingsmislighold. Artikkel 5 nr. 6 overlater til medlemsstatene å bestemme «hvilken form og hvilket omfang» forklaringene og bistanden til forbrukeren skal gis samt hvem som skal yte denne «ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kreditaftalen tilbydes, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes».

Kredittkjøpsloven § 9a bestemmer at dersom kredittgiveren før det inngås avtale om kreditt etter loven her eller før salgstingen er overgitt til forbrukeren, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at han eller hun alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten eller fra å gjennomføre kredittavtalen, skal kredittgiveren skriftlig underrette forbrukeren om dette. Gjør kredittgiveren ikke det, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. Disse bestemmelsene gjelder tilsvarende for selgeren dersom han eller hun opptrer på vegne av kredittgiveren. Tilsvarende bestemmelser er inntatt i finansavtaleloven § 47. Direktivet inneholder ingen bestemmelser som pålegger kredittgiveren å frarå forbrukeren å ta opp kreditt eller gjennomføre kredittavtalen langs de linjer som følger av de nevnte bestemmelsene i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Frarådningsplikten forhold til forbrukerkredittdirektivet er nærmere behandlet i forarbeidene til kredittkjøpsloven § 9a, se særlig NOU 2007: 5 Frarådningsplikt i kredittkjøp side 48 og Ot.prp. nr. 22 (2007-2008) Om lov om endringer i lov om kredittkjøp m.m. (frarådningsplikt) side 40. Konklusjonene som der ble trukket var at en frarådningsplikt med utforming som i finansavtaleloven og etter lovvedtaket også i kredittkjøpsloven, er forenlig med forbrukerkredittdirektivet slik det da var foreslått. Utvalget konstaterer at det ikke kom endringer i direktivet ved vedtakelsen som tilsier en annen

vurdering av dette spørsmålet nå enn den som ble gjort i forarbeidene til kredittkjøpsloven § 9a. En nærmere vurdering av spørsmålet ligger derfor utenfor utvalgets mandat. I samsvar med mandatet vil utvalget vurdere om det i lys av erfaringene med frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47 er grunn til å gjøre endringer i denne bestemmelsen og i kredittkjøpsloven § 9a. Dette behandles i punkt 5.4.5 nedenfor.

5.4.2 Gjeldende rett

Verken kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven inneholder noen bestemmelser som uttrykkelig pålegger kredittgiver å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Kredittgiveren foretar imidlertid normalt i egen interesse kredittvurdering av forbrukeren for å ta stilling til om og i tilfelle på hvilke vilkår kredittgiveren ønsker å gi kreditt. Dersom kredittgiveren vurderer forbrukerens kredittverdighet å være svak, vil kredittgiveren gjerne avstå fra å gi kreditt, i alle fall uten tilfredsstillende sikkerhet for kreditten. Et flertall i Banklovkommisjonen uttaler i NOU 1994: 19 s. 53 at det ikke kan være i samsvar med god bankpraksis for en finansinstitusjon å innvilge lån til en forbruker hvor det for institusjonen i utgangspunktet fortoner seg som sannsynlig at låntakeren vil være ute av stand til å betjene lånet, selv om institusjonen vil kunne ha en sikkerhet gjennom pant eller på annen måte for sitt låneengasjement. Et mindretall i Banklovkommisjonen uttaler i tilknytning til sitt forslag om å innføre frarådningsplikt (som ble fulgt, se finansavtaleloven § 47) at det antas at institusjonene i egen interesse har rutiner som sikrer at forsvarlig kredittprøving foretas og at kredittprøving må anses å følge av alminnelige krav til god bankskikk. (NOU 1994: 19 s. 55) Mindretallet fremholdt ellers at når frarådningsplikten er oppfylt behøver det ikke være betenkelig at finansinstitusjonen yder lånet når låntakeren likevel ønsker det, f.eks. «dersom en far kausjonerer for lån til sin sønn, og alle involverte er klar over at det er sannsynlig at det er faren som til syvende og sist må tre støttende til» (NOU 1994: 19 s. 54).

Selv om kredittgiver normalt foretar kredittvurdering av forbrukeren i egen interesse, og frarådningsplikten gjerne baserer seg på den kredittvurdering som måtte være foretatt, kan det ikke av bestemmelsene om frarådningsplikt utledes en formalisert plikt for kredittgiver til å vurdere forbrukerens kredittverdighet eller til å innhente opplysninger fra forbrukeren i så henseende. Banklovkommisjonens mindretall, som anbefalte innføring av frarådningsplikt, uttaler i NOU 1994: 19 s. 55 at

den foreslåtte bestemmelsen ikke pålegger institusjonen «aktivt å innhente opplysninger for å undersøke om låntakeren har økonomi til å klare å betjene lånet». Utvalget viser her til at også Justisdepartementets lovavdeling i uttalelse datert 27.09.2006 (saksnr.: 200509112) uttaler at finansavtaleloven § 47 «ikke kan sies å inneholde noen selvstendig plikt til å innhente opplysninger i kredittprøvingsøyemed».

Finansavtaleloven med forskrifter (forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler) samt kredittkjøpsloven inneholder detaljerte krav til pre-kontraktuell opplysningsplikt om relevante forhold i låneavtalen. Kredittgiver er imidlertid ikke pålagt å gi en nærmere forklaring til forbrukeren av hva de enkelte pre-kontraktuelle opplysninger betyr for ham, slik som etter direktivet artikkel 5 nr. 6.

5.4.3 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 8 og 9 og behovet for ny lovgivning

Som nevnt i punkt 5.4.2 kan det ikke av bestemmelsene om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9a utledes noen formalisert plikt for kredittgiver til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Selv om en skulle anta at plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet kan følge av alminnelige krav til god bankskikk, vil artikkel 8 ikke kunne anses å være gjennomført i norsk rett under henvisning til en slik plikt. Etter utvalgets syn det nødvendig å innføre en lovbestemmelse som direkte pålegger kredittgiver å vurdere forbrukerens kredittverdighet, og som presiserer nærmere hvordan kredittvurderingen må foretas, i samsvar med direktivets artikkel 8. Videre må det innføres en lovbestemmelse som gjennomfører artikkel 9 nr. 1 om tilgang til databaser på ikke-diskriminerende vilkår, og en lovbestemmelse som gjennomfører artikkel 9 nr. 2 om plikt til å underrette forbrukeren om avslag på anmodning om kreditt på grunnlag av søk i en database.

Kredittvurderingen skal etter direktivet foretas på grunnlag av «fyldestgørende opplysninger». Vurderingene av hva som er «fyldestgjørende opplysninger» vil særlig måtte bero på kredittens størrelse.

Kredittgiver må ved vurderingen av hvilke opplysninger som skal innhentes ta stilling til hvilken betydning de aktuelle opplysningene kan antas å ha for kredittvurderingen. Slike opplysninger vil forbrukeren ofte bli bedt om å gi gjennom kredittgiverens standardiserte søknadsskjema. Plikt for kredittgiver til å innhente opplysninger fra forbrukeren vil da forutsette at forbrukeren ikke selv gir fyllestgjørende opplysninger, for eksempel ved

ufullstendig utfylling av søknadsskjemaet. Krav om opplysninger forutsetter et saklig behov. Kredittgiver kan ikke pålegge forbruker å gi opplysninger eller dokumentere forhold som ikke har betydning for vurderingen. På den annen side må han innhente de opplysningene som er nødvendige for å kartlegge forbrukerens betalingsevne i tilstrekkelig grad. Kredittgiver må ha en viss skjønnsmargin i så henseende.

Utvalget viser her til uttalelse fra Justisdepartementets lovavdeling datert 27.09.2006, hvor det i forhold til bestemmelsene i personopplysningsloven § 8, jf. § 9, sammenholdt med § 11 første ledd bokstav d, som innebærer at innhentede personopplysninger må være «tilstrekkelige og relevante for formålet med behandlingen», blant annet uttales at «det må foretas en konkret vurdering av om det foreligger et saklig behov for opplysningene i forhold til formålet med innhentingene». Mer konkret uttaler lovavdelingen: «Det er liten tvil om at opplysninger knyttet til låntakerens lønns- og formuesforhold generelt må anses som relevante ved en kredittprøving. Relevansen av opplysninger om arbeidsledighet, skilsmisse og sykdom vil derimot avhenge av de konkrete omstendighetene. I noen tilfeller vil slike forhold kunne være relevante for den enkeltes betalingsevne, i andre tilfeller ikke.»

Utvalget slutter seg til lovavdelingens uttalelser på dette punkt og vil tilføye at det er forbrukerens kredittverdighet og forhold som innvirker på denne, sett i lys av kredittens størrelse, som må være avgjørende for hvilke opplysninger kredittgiver har rett og plikt til å innhente. Kredittgiver må som utgangspunkt stille de nødvendige og relevante spørsmålene som skal til for å kartlegge forbrukerens kredittverdighet. Forbrukeren må på sin side oppgi relevant og riktig informasjon. Kredittgiver må imidlertid normalt anses å ha oppfylt sin plikt til å innhente fyllestgjørende opplysninger dersom han har basert seg på de opplysninger forbrukeren har gitt ham og de opplysninger kredittgiver kan innhente eller få verifisert i relevant database (se nærmere nedenfor), med mindre opplysningene fremstår som klart mangelfulle i lys av den aktuelle kredittens størrelse og normal og forsvarlig praksis med hensyn til kredittvurderinger. Dersom forbrukeren gir uriktige opplysninger eller unnlater å gi relevante opplysninger, og opplysningen ikke er nærliggende og naturlig for kredittgiveren å innhente fra annet hold – eventuelt ikke mulig å innhente fra annet hold – kan det i etterkant normalt ikke gjøres gjeldende at kredittgiver ikke oppfylt sin plikt etter artikkel 8, selv om det viser seg at opplysningene hadde betydning for vurderingen av forbrukerens betalingsevne.

Etter artikkel 8 nr. 1 er det kredittgiveren som pålegges å vurdere forbrukerens kredittverdighet. I praksis vil det kunne forekomme at kredittgiveren i noen grad overlater til vare- eller tjenesteleverandør eller annen kredittformidler å foreta kredittvurderingen, for eksempel slik at kredittformidleren foretar en første undersøkelse av forbrukerens kredittverdighet. Utvalget antar at direktivet artikkel 8 nr. 1 ikke er til hinder for at kredittgiveren organiserer kredittvurderingen på en slik måte. Utvalget understreker imidlertid at kredittgiver er ansvarlig for den foretatte kredittvurdering uansett hvordan denne organiseres.

Artikkel 8 nr. 1 bestemmer at «hvor det er nødvendig» skal kredittgiver innhente opplysningene «ved søgning i den relevante database». Formuleringen «hvor det er nødvendig» synes å forutsette at kredittgiver normalt mottar fyllestgjørende opplysninger fra forbrukeren, eventuelt etter nærmere anmodning om opplysninger («indhentes hos forbrukeren»). Selv om det i og for seg kunne legges til grunn at forbrukeren har gitt kredittgiver fyllestgjørende opplysninger, må kredittgiver ha rett til å kvalitetssikre opplysninger han mottar fra forbrukeren, for eksempel om hvorvidt forbrukeren er i betalingsmislighold overfor en eller flere av sine kreditorer, ved å undersøke i database om forbrukeren har betalingsanmerkninger. Kredittgiver vil ikke alltid kunne legge til grunn at opplysninger mottatt fra forbrukeren er fyllestgjørende før opplysningene er søkt bekreftet ved undersøkelse i database.

Selv om «hvor det er nødvendig» kan forstås slik at det bare er dersom fyllestgjørende opplysninger ikke kan innhentes fra forbrukeren at kredittgiver skal innhente opplysninger ved søk i database, må det – også utenom tilfeller hvor kredittgiver ønsker å kvalitetssikre opplysninger forbrukeren måtte gi – antas at kredittgiveren i betydelig grad må kunne vurdere konkret om det er mest hensiktsmessig å innhente opplysninger fra forbrukeren eller fra databasen. Kredittgiveren må for eksempel kunne etablere som praksis at han nøyer seg med å kontrollere database for betalingsanmerkninger i tilfeller hvor det er spørsmål om å innvilge kreditt av relativt beskjeden størrelse.

Med «relevant database» forstås utvalget databaser som med eller uten vederlagsplikt er tilgjengelige for kredittgivere som søker å innhente opplysninger om forbrukerens økonomiske evne, herunder betalingsanmerkninger, for eksempel kredittopplysningsbyråers registre over ligningsopplysninger og betalingsanmerkninger. Plikt til å foreta undersøkelser i relevante databaser bygger på en forutsetning om at slike finnes. Bestemmel-

sen pålegger ikke medlemsstatene å se til at slike databaser opprettes eller videreføres. Derimot er medlemsstatene forpliktet i henhold til artikkel 9 nr. 1 til, i forbindelse med grenseoverskridende kreditt, å sikre at kredittgivere fra andre medlemsstater har adgang på ikke-diskriminerende vilkår til de databaser som på medlemsstatens område blir benyttet ved vurdering av forbrukers kredittverdighet. I artikkel 9 nr. 4 er det bestemt at artikkel 9 ikke berører anvendelsen av direktiv 95/46/EF om beskyttelse av fysiske personer i forbindelse med behandling av personopplysninger og om fri utveksling av slike opplysninger. Direktivet er gjennomført i lov 14. april 2000 nr. 31 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven). Det følger av denne lovens § 29 første ledd at det i forbindelse med grenseoverskridende kreditt er adgang til å overføre personopplysninger, herunder kredittopplysninger, til stater som har gjennomført direktiv 95/46/EF. Loven pålegger imidlertid ikke kredittopplysningsforetak å overføre personopplysninger til slike stater på ikke-diskriminerende vilkår. Heller ikke personopplysningsforskriften (forskrift 15. desember 2000 nr. 1265) § 4-3 oppstiller en slik forpliktelse; i denne bestemmelsens første ledd heter det at kredittopplysning bare kan gis til den som har saklig behov for den. På denne bakgrunn foreslår utvalget at forskriften § 4-3 første ledd blir gitt et nytt annet punktum hvor det blir presisert at det ved grenseoverskridende kreditt innenfor EØS-området skal gis kredittopplysninger på ikke-diskriminerende vilkår. Det presiseres at forslaget ikke berører bestemmelsen i personopplysningsloven § 29 første ledd om at personopplysninger bare kan overføres til stater som sikrer en forsvarlig behandling av personopplysninger.

Artikkel 8 nr. 1 siste punkt tillater medlemsstater hvis lovgivning krever at kredittgiveren vurderer forbrukers kredittverdighet på grunnlag av søkning i relevant database, å opprettholde slik regulering. Ettersom norsk rett ikke inneholder noen slik bestemmelse, er bestemmelsen uten betydning for norsk rett.

Etter artikkel 8 nr. 2 skal kredittgiveren ajourføre de finansielle opplysninger han har om forbrukeren dersom partene blir enige om å endre det samlede kredittbeløp etter kredittavtalens inngåelse. Kredittgiveren skal vurdere forbrukers kredittverdighet før enhver vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløp. Det synes uklart hvilken selvstendig betydning plikten til å ajourføre finansielle opplysninger om forbrukeren er ment å ha, ut over plikten til å foreta (ny) kredittvurdering ved eventuell vesentlig forhøyelse av det samlede kre-

dittbeløp. Utvalget kan ikke se noen grunn til å pålegge kredittgiver plikt til å foreta slik ajourføring av opplysninger dersom det avtales reduksjon av det samlede kredittbeløp. Det er videre uklart hvilket nærmere innhold en plikt til å ajourføre finansielle opplysninger om forbrukeren skal ha, ut over slik innhenting av nye eller endrede opplysninger som må foretas i forbindelse med en eventuell ny kredittvurdering.

Med forbehold for tilfeller hvor partene etter inngåelsen av kredittavtalen blir enige om å endre det samlede kredittbeløp, jf. foregående avsnitt, knytter vurderingsplikten etter direktivet artikkel 8 seg bare til inngåelsen av kredittavtalen. I tilfeller hvor kredittavtalen gir forbrukeren rett til å trekke på en kredittramme, vil kredittgiveren ikke ha plikt til å vurdere forbrukers kredittverdighet i forkant av forbrukers utnyttelse av kreditten. Utvalget antar at slik vurderingsplikt heller ikke inntre i tilfeller med kredittavtale i form av rammekreditt som er tidsbegrenset, men hvor det skjer automatisk forlengelse med mindre kreditten sies opp fra en av partene innen en viss frist. Dersom kredittavtalen er tidsbegrenset i den forstand at det kreves ny avtale for å forlenge kredittiden, antar derimot utvalget at vurderingsplikten etter direktivet artikkel 8 inntre på ny.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland foreslår at i tilfeller hvor kredittgiveren ikke har oppfylt sin plikt til å vurdere forbrukers kredittverdighet, kan forbrukers forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. De øvrige medlemmene er uenige i dette forslaget. Forslaget begrunnes og kommenteres nærmere i punkt 5.13.

5.4.4 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 6 og behov for ny lovgivning

Som nevnt i punkt 5.4.1 inneholder artikkel 5 nr. 6 en bestemmelse om at kredittgiveren og eventuelt kredittformidler skal gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Forklaringsplikten skal «hvor det er relevant» omfatte den pre-kontraktuelle informasjon som skal gis etter artikkel 5 nr. 1, se punkt 5.3.2, kredittproduktets viktigste karakteristika og virkninger for forbrukeren av eventuelt betalingsmislighold. Artikkel 5 nr. 6 overlater til medlemsstatene å bestemme «hvilken form og hvilket omfang» forklaringene og bistanden til forbrukeren skal gis samt hvem som skal yte denne «ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kredittavtalen tilby-

des, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes».

Artikkel 5 nr. 6 synes å forutsette at den prekontraktuelle informasjon som skal gis etter artikkel 5 nr. 1 ikke alltid vil være tilstrekkelig til å sette forbrukeren i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Utvalget antar at det nærmere innhold av forklaringsplikten i noen grad må fastlegges konkret ut fra kredittavtalens innhold og kompleksitet, forbrukerens evne til å vurdere motatte opplysninger og hvor stor betydning kredittavtalen kan antas å få for forbrukerens økonomiske situasjon. Utvalget viser her til at plikten etter artikkel 5 nr. 6 omfatter det å gi «fyldestgjørende forklaringer» som skal sette forbrukeren i stand til å vurdere om han bør inngå kredittavtalen. Fremgår det av kommunikasjonen mellom partene at forbrukeren er i stand til å vurdere dette selv ut fra de opplysninger han har mottatt etter artikkel 5 nr. 1 og at han er kjent med sentrale rettsvirkninger som følge av mislighold av kredittavtalen, vil kredittgiver kunne unnlate å forklare dette nærmere. På den annen side vil det i tilfeller hvor det fremgår at forbrukeren i liten grad er i stand til å ivareta egne interesser, måtte stilles skjerpede krav til de forklaringer som gis.

Utvalget merker seg at forklaringsplikten omfatter («hvor det er relevant») blant annet «de spesifikke konsekvenser [kredittavtalen] kan få for forbrukeren, herunder konsekvenserne av forbrukerens betalingsmisligholdelse». Utvalget legger til grunn at forklaringsplikten må relateres til innholdet av den aktuelle kredittavtalen. For så vidt gjelder konsekvenser av mislighold antar utvalget at kredittgiver normalt vil ha plikt til å underrette forbrukeren om forsinkelsesrente som vil påløpe, risikoen for at eventuell pantsatt eiendel vil kunne bli realisert, at ansvar vil kunne bli gjort gjeldende overfor eventuelle kausjonister, at forbrukeren vil være ansvarlig for eventuell restgjeld som ikke kan dekkes ved innbetalinger fra forbrukeren, og at mislighold vil kunne lede til betalingsanmerkninger.

Det må antas at kredittavtalen ofte ikke vil passe til forbrukerens finansielle situasjon dersom forbrukerens kredittverdighet er svak. Kredittgiver må i slike tilfeller normalt forklare forbrukeren at man vurderer forbrukerens kredittverdighet som svak og at kredittavtalen derfor ikke passer til hans finansielle situasjon. Mener kredittgiver at forbrukeren alvorlig bør overveie å avstå fra å oppta kreditten i slike tilfeller, har han plikt til å underrette forbrukeren om det, jf. utkast til § 51 om frarådningsplikt og NOU 2007: 5 s. 48, hvor

Banklovkommisjonen uttaler at en «frarådning vil være en direkte måte å forklare forbrukeren at hans økonomiske evne tilsier at han bør være forsiktig med å inngå en kredittavtale...».

Etter artikkel 5 nr. 6 påhviler forklaringsplikten kredittgivere og «i givet fald» kreditformidlere. Utvalget har i punkt 5.1.4.2 foran lagt til grunn at statene ved gjennomføring av direktivet skal legge til grunn at kredittformidlere er rettslig forpliktet til å oppfylle kravene som følger av artikkel 5 og 6. For så vidt gjelder forklaringsplikten overlater imidlertid artikkel 5 nr. 6 til den nasjonale lovgivning å bestemme hvilken form og hvilket omfang forklaringsplikten skal ha, samt hvem som skal yte bistanden «ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kreditaftalen tilbydes, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes». Selv om ordlyden ikke er helt klar, antar utvalget at direktivet bør forstås slik at forklaringsplikten i utgangspunktet skal påhvile både kredittgivere og kredittformidlere, men at det i lovgivningen kan åpnes for en nærmere konkretisering av forklaringsplikten i de enkelte tilfeller den blir aktuell som også gir rom for nærmere angivelse av om det er kredittgiver eller kredittformidler eller begge som er ansvarlige for å gi forklaringer i de enkelte tilfeller. Utvalget går ikke nærmere inn på hvilken tolkningsfrihet direktivet kan antas å gi på dette punkt, ettersom utvalget legger til grunn at retts-tekniske hensyn taler mot differensiering med hensyn til hvem som er ansvarlige for å oppfylle forklaringsplikten i de enkelte tilfeller. Utvalget legger også noe vekt på at både kredittgiver og kredittformidler foreslås å ha frarådningsplikt etter § 51, jf. kredittkjøpsloven § 9a etter gjeldende rett. Det er selvsagt tilstrekkelig at enten kredittgiver eller kredittformidler gir forbrukeren den forklaring han har krav på i det enkelte tilfelle, selv om loven angir at begge er ansvarlige for at forklaringsplikten oppfylles.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland foreslår at i tilfeller hvor kredittgiveren og kredittformidleren ikke har oppfylt sin plikt til å gi fyllestgjørende forklaring, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. De øvrige medlemmene er uenige i dette forslaget. Forslaget begrunnes og kommenteres nærmere i punkt 5.13.

5.4.5 Særskilt om frarådningsplikt

Etter mandatet skal utvalget ikke vurdere spørsmålet om det bør gjelde frarådningsplikt for kreditt som ytes etter kredittkjøpsloven, ettersom dette spørsmålet er utredet av Banklovkommisjonen

som en egen sak, jf. NOU 2007: 5. Utvalget skal imidlertid vurdere om det i lys av erfaringene med frarådningsplikten i finansavtaleloven § 47, jf. fremstillingen i NOU 2007: 5, er grunn til å gjøre endringer i denne bestemmelsen og i kredittkjøpsloven § 9a.

Utvalget oppfatter mandatet slik at utvalget skal legge til grunn at det i fortsettelsen skal være frarådningsplikt både etter finansavtaleloven og kredittkjøpsloven. Utvalget legger videre til grunn at utvalget skal vurdere frarådningsplikten i lys av erfaringene med denne, men at utvalget i prinsippet står fritt til å foreslå endringer i frarådningsplikten selv om det ikke kan påvises konkrete erfaringer med frarådningsplikten som tilsier slike endringer.

Finansavtaleloven § 47 lyder:

«Dersom långiveren før låneavtale inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet, skal långiveren skriftlig underrette låntakeren om dette. Gjør långiveren ikke det, kan låntakerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.»

Kredittkjøpsloven § 9a lyder:

«Dersom kredittyteren før det inngås avtale om kreditt etter loven her eller før salgstingen er overgitt til forbrukeren, må anta at forbrukerens økonomiske evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at han eller hun alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten eller fra å gjennomføre kredittavtalen, skal kredittyteren skriftlig underrette forbrukeren om dette. Gjør kredittyteren ikke det, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig. Første og annet punktum gjelder tilsvarende for selgeren dersom han eller hun opptrer på vegne av kredittyteren.»

Kredittkjøpsloven § 9a tilsvarende i hovedsak finansavtaleloven § 47, men er formulert noe annerledes, blant annet som følge av at kredittavtaler som omfattes av kredittkjøpsloven omfatter både tilfeller hvor kredittgiveren inngår kredittavtale med forbrukeren og tilfeller hvor selgeren opptrer på vegne av kredittgiveren.

Utvalget foreslår som nevnt i punkt 5.1.1 at kredittkjøpsloven oppheves i forbindelse med gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet og at finansavtaleloven kapittel 3 skal regulere både kredittavtaler som i dag omfattes av loven og kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven. Utvalgets forslag til bestemmelse om frarådnings-

plikt er derfor utformet i lys av den nye lovs virkeområde.

Utvalget har i samsvar med mandatet drøftet spørsmålet om det i lys av erfaringene med finansavtaleloven § 47 er grunn til å gjøre endringer i bestemmelsen. Utvalget har gjennomgått praksis fra Bankklagenemnda og Forbrukertvistutvalget, se fremstillingen i NOU 2007: 5 s. 25-30 av slik praksis frem til den innstillingen ble avgitt.

Utvalget drøfter først spørsmålet om hvilken utforming finansavtaleloven § 47 bør ha innenfor bestemmelsens nåværende virkeområde. Deretter drøftes hvilke endringer som bør gjøres under forutsetning av at finansavtaleloven i fremtiden også omfatter kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven.

Utvalget bemerker at bestemmelsen inneholder elementer som kan inndeles i tre kategorier

- a) vilkår for frarådningsplikt
- b) frarådningspliktens innhold
- c) sanksjoner

Vilkårene for frarådningsplikten er etter lovens ordlyd at långiveren før låneavtale inngås med en forbruker eller lånet utbetales til denne, må anta at økonomiske evne eller andre forhold på låntagerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å oppta lånet.

De forhold som kan aktualisere frarådningsplikten må altså foreligge før kredittavtale inngås eller før lånet utbetales til forbruker. Det vil normalt være vesentlig svekkelse av forbrukerens kredittverdighet i tiden mellom inngåelse av kredittavtale og utbetaling som vil aktualisere frarådningsplikten før kreditten utbetales. Vesentlig svekkelse av forbrukerens kredittverdighet vil regelmessig utgjøre en bristende forutsetning for kredittavtalen, slik at kredittgiver ikke plikter å oppfylle denne. Dersom kredittgiver likevel skulle ønske å stå ved kredittavtalen, bør han imidlertid – som etter gjeldende rett – pålegges å frarå forbrukeren å oppta kreditten. I dette ligger en rett for forbrukeren til å erklære seg ubundet av kredittavtalen.

Frarådningsplikt etter at kredittavtalen er inngått, men før kreditten utbetales, kan også forekomme i tilfeller hvor kredittgiveren først etter at kredittavtalen inngås blir kjent med omstendigheter som forelå allerede da kredittavtalen ble inngått (uriktige forutsetninger), og som ville ha medført frarådningsplikt om kredittgiveren hadde hatt slik kunnskap da, samt i tilfeller hvor det inntreffer omstendigheter etter inngåelsen av kredittavtalen som isolert sett ikke er tilstrekkelig til å utgjøre bristende forutsetning for kredittavtalen, men som

– om omstendigheten hadde foreligget ved avtaleinngåelsen – ville ha aktualisert frarådningsplikt når omstendigheten sees i sammenheng med andre omstendigheter som forelå da. Etter utvalgets oppfatning bør det fortsatt være frarådningsplikt også i slike tilfeller. Avgjørende er om kredittgiveren enten ved inngåelsen av kredittavtalen eller ved utbetaling av kreditten må anta at økonomisk evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten. I forhold til forbrukerverneformålet med bestemmelsen er det ikke grunn til å legge avgjørende vekt på om grunnlaget for frarådningsplikten objektivt forelå ved avtaleinngåelsen eller først ved utbetalingen, eller om kredittgiver ville ha rett til å erklære seg ubundet av kredittilsagn som følge av uriktige eller bristende forutsetninger.

I forhold til det alternative vilkåret om frarådningsplikt etter at kredittavtalen er inngått, men før kreditten utbetales, vil utvalget bemerke at det ikke er grunnlag for å pålegge kredittgiver frarådningsplikt i forbindelse med at forbrukeren trekker på rammekreditt han måtte være innvilget. Alternativet med utbetaling av kreditten må anses å gjelde tilfeller hvor det foretas utbetaling av innvilget lån, til forskjell fra mer eller mindre løpende trekk på rammekreditt. Når det gjelder spørsmålet om frarådningsplikt ved fornyelse av tidsbegrensede rammekreditter, antar utvalget av spørsmålet om frarådningsplikt må løses på samme måte som spørsmålet om vurderingsplikt, jf. direktivets artikkel 8 og punkt 5.4.3 foran.

Lovens vilkår om at «økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet» dekker etter utvalgets oppfatning på en god måte det som bør være sentralt i grunnlaget for frarådningsplikten; at forbrukeren ikke er kredittverdig. Det kan imidlertid være andre individuelle forhold enn manglende kredittverdighet som bør utløse frarådningsplikt, etter omstendighetene eksempelvis kredittformålet. Etter utvalgets oppfatning gir lovens ordlyd dekkende uttrykk for de objektive forhold som bør kunne aktualisere frarådningsplikt.

Kredittgivers frarådningsplikt er etter ordlyden betinget av at kredittgiveren «må anta» at det foreligger slike forhold som aktualiserer frarådningsplikten. Utvalget legger til grunn at bestemmelsen sikter til kredittgiverens forsvarlige på grunnlag av de forhold han gjennom avtaleforhandlingene med forbrukeren får kunnskap om – samt omstendigheter kredittgiveren blir kjent med i tiden etter inngåelse av kredittavtale men før utbetaling av kredit-

ten. Etter gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet vil det normalt være opplysningene som danner grunnlaget for den kredittvurdering kredittgiveren skal foreta etter direktivet artikkel 8, som også utgjør grunnlaget for frarådningsplikt. I tillegg til dette kan som nevnt bl.a. kunnskap om forbrukerens formål med kreditten og andre forhold på forbrukerens side aktualisere frarådningsplikten. Etter utvalgets oppfatning bør lovens ordlyd videreføres også på dette punkt.

Utvalgets foreløpige oppfatning er derfor at finansavtaleloven § 47 bør videreføres for så vidt gjelder vilkårene for frarådningsplikten. Endringer av bestemmelsen som følge av utvidelsen av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 som følge av opphevelse av kredittkjøpsloven, drøftes nedenfor.

Frarådningspliktens innhold er i finansavtaleloven § 47 beskrevet som en plikt til skriftlig å underrette låntakeren om at økonomisk evne eller andre forhold på låntakerens side tilsier at denne alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp lånet. Frarådningsplikten skal bidra til å forhindre at forbrukeren tar opp kreditt han ikke bør ta opp bl a som følge av svak økonomisk evne og herunder bidra til å oppveie for manglende evne hos forbrukeren til selv å vurdere forsvarligheten av opptaket av kreditten. Slik frarådning vil gjerne medføre at forbrukeren velger å avstå fra kredittopptaket. Det kan imidlertid forekomme at forbrukeren ønsker å oppta kreditten på tross av mottatt frarådning. Bestemmelsen om frarådningsplikt er ikke til hinder for dette, ettersom kredittgivers plikter etter denne bestemmelsen er oppfylt gjennom frarådningsplikten. I tilfeller hvor forbrukeren tar opp kreditten på tross av frarådningsplikten vil imidlertid etter omstendighetene avtalerettslige ugyldighetsregler kunne få anvendelse, slik at kredittavtalen blir ugyldig eller kan lempes etter avtl. § 36, se Rune Sæbø, En dom om frarådningsplikt, Om Rt 1959.1048, i Avtalslagen 90 år, Stockholm 2005 s. 329 flg. på s. 333.

Bortsett fra bestemmelsens formkrav, som drøftes nærmere nedenfor, er etter utvalgets oppfatning den nåværende utforming av frarådningspliktens innhold hensiktsmessig. Frarådningspliktens funksjon vil normalt bli ivarettatt ved at forbrukeren får slik kunnskap at han avstår fra opptaket av kreditten. De tilfeller hvor forbrukeren likevel tar opp kreditten, reguleres tilfredsstillende gjennom avtalerettslige ugyldighetsregler, som vil kunne få anvendelse bl.a. i tilfeller hvor kredittkunden i særlig liten grad er i stand til å ivareta egne interesser under kontraheringen, sml. avtaleloven § 31 og Sæbø, op. cit. s. 333-334. På den annen side vil frarådningsplikten gjelde uavhengig av om for-

brukeren selv er i stand til å vurdere forsvarligheten av opptaket av kreditt. Kredittgiver kan altså ikke avstå fra å gi frarådning under henvisning til at forbrukeren selv kan vurdere forsvarligheten av kredittopptaket, selv om kredittgiver i det enkelte tilfelle skulle ha rett i sin vurdering. Dersom forbrukeren selv er i stand til å vurdere forsvarligheten av kredittopptaket, vil det imidlertid normalt være liten grunn til å lempe på låntakerens forpliktelser etter kredittavtalen, jf. nedenfor om sanksjoner. I slike tilfeller vil prinsippet om at partene selv har risikoen for egne forutsetninger, som for så vidt gjelder kredittgivning kommer til uttrykk bl a i Rt. 1959 s. 248, normalt måtte bli å legge til grunn.

Selv om utvalget altså legger til grunn at frarådningsplikten funksjon normalt vil bli ivaretatt ved at forbrukeren får slik kunnskap at han avstår fra opptaket av kreditten, kan det reises spørsmål ved om frarådningsplikten kan gjøres enda mer effektiv ved at det gis en muntlig frarådning, enten i stedet for eller i tillegg til skriftlig frarådning. Loven oppstiller ikke et særskilt klarhetskrav til frarådningsplikten eller et krav om at forbrukeren bekrefter at han er kjent med frarådningsplikten, noe som innebærer en risiko for at forbrukeren overser eller unnlater å tillegge frarådningsplikten den vekt han burde ha gjort og kanskje ville ha gjort dersom frarådningsplikten ble gitt på en måte som i større grad sikret at han måtte feste seg ved den. Utvalget foreslår derfor at bestemmelsen om frarådningsplikt endres slik at frarådningsplikten skal gis både skriftlig og så vidt mulig også muntlig, og at forbrukeren i tilfeller hvor det inngås kredittavtale på tross av frarådningsplikten, ved signatur skal bekrefte at han er kjent med at kredittgiveren skriftlig og muntlig har frarådet ham å oppta kreditten. Utvalget antar at en kombinasjon av skriftlig og muntlig frarådning og slik bekreftelse i tilfeller hvor forbrukeren likevel tar opp kreditten, er vel egnet til å tydeliggjøre for forbrukeren at kredittopptaket skjer på egen risiko. Utvalgets forslag begrenses til å omfatte tilfeller hvor frarådning gis før inngåelsen av kredittavtale. Forslaget vil dermed omfatte de fleste tilfeller hvor frarådningsplikt inntreffer. Den foreslåtte løsning er trolig mindre egnet i tilfeller hvor frarådningsplikten inntreffer etter at kredittavtalen er inngått.

Rettsvirkningene av at frarådningsplikten ikke er oppfylt er ifølge finansavtaleloven § 47 at låntakerens forpliktelser kan lempes for så vidt dette finnes rimelig. Bestemmelsen må på dette punkt antas i alle fall i hovedsak å føre til de samme resultater som om det på rettsvirkningssiden bare var foretatt en henvisning til avtaleloven § 36. Etter utvalgets oppfatning vil det ikke være mulig å angi rettsvirkningene av manglende oppfyllelse av fra-

rådningsplikten på en mer adekvat måte enn ved henvisning til adgang til lempning av forbrukerens forpliktelser for så vidt dette finnes rimelig. Hensett til den store variasjonsbredde med hensyn til individuelle omstendigheter som kan gjøre seg gjeldende i den enkelte kredittsak vil det ikke være hensiktsmessig med en mer regelbasert sanksjonsregel. Ved henvisning til et rimelighetsskjønn vil en normalt oppnå den løsning som har de beste grunner for seg i hvert enkelt tilfelle ut fra avveining av objektive og subjektive forhold og omstendigheter.

Det neste spørsmålet er hvilke endringer i bestemmelsen som bør gjøres dersom en, som utvalget anbefaler, utvider virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 ved å la dette omfatte også kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven. Det er her naturlig innledningsvis å foreta en sammenligning av finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9a.

Etter utvalgets vurdering tilsvarer kredittkjøpsloven § 9a bestemmelsen i finansavtaleloven § 47, med den tilpasning som følger av at frarådningsplikten etter kredittkjøpsloven gjelder frem til salgstingen er overgitt til forbrukeren, mens frarådningsplikten etter finansavtaleloven gjelder frem til lånet utbetales. I lys av bestemmelsenes respektive virkeområder fremstår denne forskjellen som hensiktsmessig. På ett punkt går kredittkjøpsloven § 9a videre enn finansavtaleloven § 47, ved at frarådningsplikten omfatter både kredittgiveren og selgeren dersom denne opptrer på vegne av kredittgiveren, se kredittkjøpsloven § 9a, tredje punktum. Etter finansavtaleloven § 47 er det bare långiveren som har frarådningsplikt, uavhengig av om det benyttes kredittformidler. Etter utvalgets oppfatning bør en videreføre den løsning som er valgt i kredittkjøpsloven 9a. Denne løsningen må antas å bidra til å sikre at frarådningsplikten oppfylles. Dersom utvalgets forslag om at frarådningsplikten skal gis både skriftlig og muntlig blir gjennomført, er det etter utvalgets oppfatning særlig viktig at lovens frarådningsplikt påhviler både kredittgiveren og kredittformidleren.

5.5 Kredittavtalens form og innhold

5.5.1 Innledning

Artikkel 10 nr. 1, 2, 4 og 5 inneholder bestemmelser om krav til kredittavtalens form og innhold. I norsk rett finner man tilsvarende bestemmelser i kredittkjøpsloven § 5a hva gjelder kredittkjøp og kontokreditt, og finansavtaleloven § 48 og lånefor-

skriften hva gjelder låneavtaler. Artikkel 10 nr. 3 er en bestemmelse om kredittgiverens opplysningsplikt i løpet av avtaleforholdet, og vil bli omtalt nærmere i 5.6.

5.5.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 10

Kravene til avtalens form og innhold henger nøye sammen med opplysningsplikten forut for avtaleinngåelse. Opplysningsplikten forut for avtaleinngåelse har som hovedformål å legge til rette for et informativt valg mellom forskjellige kreditttilbud, mens hovedformålet med krav til avtalens form og innhold er å sikre at forbrukeren kjenner til sine rettigheter og forpliktelser i avtaleforholdet, jf. fortalens punkt 31. For å realisere siktemålet om informativt valg mellom forskjellige kreditttilbud, må det være stor grad av likhet mellom forhåndsopplysninger og forbrukerens kontraktsrettslige rettigheter og plikter.

Artikkel 10 nr. 1 første avsnitt stiller krav til kredittavtalens form: Det heter at en kredittavtale «utarbejdes på papir eller på et andet varigt medium». Det er altså ikke et absolutt krav om utarbeidelse av kredittavtalen i papirformat; det er tilstrekkelig at avtalen foreligger i elektronisk format på en måte som oppfyller direktivets krav til «varigt medium», se artikkel 3 bokstav m). I artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt annet punktum er det bestemt at artikkel 10 ikke berører eventuelle nasjonale regler vedrørende gyldig inngåelse av kredittavtaler. Utvalget forstår dette som uttrykk for at det er opp til nasjonale myndigheter å avgjøre om skriftlighet skal være et vilkår for kontraktsbinding.

Verken artikkel 10 nr. 1 eller andre deler av artikkel 10 stiller krav om forbrukerens signatur. Spørsmålet er om direktivet åpner for krav om signatur som vilkår for kontraktsbinding, eller om artikkel 10 er uttrykk for fullharmonisering hva gjelder formkrav til kredittavtalen. Innledningsvis er grunn til å understreke at krav om signatur i tradisjonell forstand er uforenlig med muligheten for bruk av annet «varigt medium» enn papir. Et eventuelt signaturkrav som vilkår for kontraktsbinding må følgelig i ethvert tilfelle kunne oppfylles ved bruk av esignatur, jf. esignaturloven.

I henhold til fortalens punkt 30 faller «aftaleretlige spørsmål i forbindelse med kreditaftalers gyldighet» utenfor fullharmoniseringens rekkevidde, se også artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt, gjengitt like foran. Et krav om signatur som vilkår for kontraktsbinding, berører nettopp spørsmål om hva som skal til for å inngå en gyldig (og bindende) kredittavtale. Ut fra dette antar utvalget at direktivet åpner

for nasjonale bestemmelser som stiller krav om signatur som vilkår for kontraktsbinding. I så fall åpner direktivet også for et krav om signatur som er begrunnet utelukkende i bevismessige hensyn, slik at manglende signatur vil inngå i bevisvurderingen av om bindende avtale er inngått, men uten at manglende signatur medfører ugyldighet.

I artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt er det bestemt at alle avtalepartene skal ha et eksemplar av avtalen.

Kravene til en kredittavtales innhold fremgår av artikkel 10 nr. 2, 4 og 5. For så vidt gjelder avtaler om kreditt i form av rammekreditt, hvor kreditten skal tilbakebetales ved påkrav eller innen tre måneder (artikkel 2 nr. 3), fremkommer innholdskravene av artikkel 10 nr. 5. For andre kredittavtaler fremkommer innholdskravene av artikkel 10 nr. 2 og 4. Innholdskravene etter artikkel 10 nr. 5 er mindre omfattende enn kravene etter artikkel 10 nr. 2 og 4.

Innholdskravene overlapper i stor grad kravene til hvilke opplysninger som etter artikkel 5 og 6 skal gis forut for avtaleinngåelse. I den utstrekning kravene overlapper kan det reises spørsmål om kravene til avtalens innhold kan oppfylles gjennom henvisning til opplysninger som har blitt gitt i samsvar med den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. I artikkel 10 nr. 2, 4 og 5 fremkommer at aktuelle opplysninger skal angis klart og konsist i avtalen. Både formuleringen «angive» og kravet om klarhet og presisjon tilsier at det er krav om eksplisitt angivelse i avtaledokumentet. Hensynet til å sikre at forbrukeren er kjent med sine rettigheter og plikter taler for samme løsning, idet henvisninger til andre dokumenter reduserer oversikten. På den annen side kan krav om eksplisitt angivelse i avtaledokumentet øke risikoen for uoverensstemmelser mellom avtaledokumentet og forhåndsopplysninger. Denne omstendigheten kan imidlertid neppe tillegges nevneverdig vekt, dels fordi formålet med artikkel 10 taler for eksplisitt angivelse og dels fordi slike uoverensstemmelser i alminnelighet vil kunne løses til fordel for forbrukeren, bl.a. på basis av alminnelig avtaletolkingslære, når hensynet til forbrukeren tilsier det.

Slikt krav om eksplisitt angivelse av opplysninger i avtaledokumentet innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at kredittgivere må gi to sett med dokumenter – et sett på det pre-kontraktuelle stadiet og et nytt sett ved avtaleinngåelse. På det pre-kontraktuelle stadiet kan det bli gitt opplysninger som tilfredsstiller kravene etter artikkel 10, i tillegg til kravene etter artikkel 5 og 6 om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Opplysninger som etter artikkel 10 sammenholdt med artikkel 5 og 6 bare skal gis ved avtaleinngåelse, men som kredittgive-

ren velger å gi allerede på det pre-kontraktuelle stadiet, må da gis i et særskilt dokument som tillegg til formularet Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger, jf. artikkel 5 nr. 1 første og siste avsnitt. Samlet kan disse dokumentene utgjøre avtalen mellom partene. Hvis kredittgiveren på det pre-kontraktuelle stadiet nøyer seg med å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten og dermed ikke gir «tilleggsopplysninger» som nevnt i artikkel 10, vil han måtte gjenta deler av de gitte opplysningene i det senere presenterte avtaledokumentet.

Utvalget går ikke nærmere inn på opplistingen i artikkel 10 nr. 2, 4 og 5 av hvilke opplysninger som skal angis i avtalen. Opplistingen er uttrykk for fullharmonisering, slik at nasjonale myndigheter ikke har anledning til å innføre eller beholde bestemmelser som stiller avvikende krav til avtalens innhold. Det vises til spesialmerknaden til gjennomføringsbestemmelsen.

5.5.3 Gjeldende rett

Utvalget ser ikke grunn til å foreta en detaljert gjennomgang av hvilke opplysninger som skal angis i avtalen etter kredittkjøpsloven § 5a og finansavtaleloven § 48 med tilknyttet forskrift for å se i hvilken utstrekning disse bestemmelsene oppfyller forbrukerkredittdirektivets bestemmelser i artikkel 10 nr. 2, 4 og 5. Utvalget viser til at det ikke er nasjonal valgfrihet i forbindelse med gjennomføringen av direktivets krav til kredittavtalens innhold. Utvalget viser videre til at opplistingen i artikkel 10 samlet sett synes å gå lenger i å spesifisere informasjonskrav enn hva kredittkjøpsloven § 5a og finansavtaleloven § 48 med tilhørende forskrift gjør i dag. Fra kredittgivers side skulle en gjennomgang av de nye bestemmelsene som gjennomfører direktivets informasjonskrav være tilstrekkelig. På denne bakgrunn synes det ikke å være behov for en detaljert gjennomgang av gjeldende norske informasjonskrav holdt opp mot direktivets informasjonskrav.

Kredittkjøpsloven § 5a gjennomfører kravene i direktiv 87/102/EØF artikkel 4 nr. 1 og nr. 3. Det ble presisert i Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) at det på dette området ikke var ønskelig å foreslå regler som gikk lenger enn direktivet.

Kravene til kredittavtalens form og innhold gjelder utelukkende ved forbrukerkredittkjøp, og bare dersom det påløper kostnader for forbrukeren som følge av kreditten og det gis kreditt for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden, jf. § 5a første ledd smh. fjerde ledd.

Bestemmelsen i § 5a gjelder bare ved forbrukerkredittkjøp. Etter § 5a første ledd annet punktum skal forbrukeren få utlevert et eksemplar av kredittavtalen. Etter § 5a første punkt skal avtalen inngås «skriftlig og være underskrevet av kjøperen». I lovens § 3a blir det bestemt at krav om at avtale skal inngås skriftlig, ikke er til hinder for at avtalen inngås ved bruk av elektronisk kommunikasjon dersom kjøperen eller kontohaveren ønsker det. Bestemmelsen omhandler ikke direkte forholdet mellom bruk av elektronisk kommunikasjon og kravet etter § 5a om at avtalen skal være underskrevet av kjøperen. I forarbeidene blir det understreket at signaturkravet ikke er et vilkår for kontraktsbinding, jf. Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 87.

Etter kredittkjøpsloven § 5a første ledd tredje punktum skal den skriftlige avtalen inneholde «de viktigste avtalevilkårene». Tilsvarende formulering fremkommer av direktiv 87/102/EØF artikkel 4. Av Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 87 fremgår det at vilkår som gjelder partenes gjensidige plikter og rettigheter og som har økonomisk betydning for kredittkunden, må regnes som å være blant «de viktigste avtalevilkårene». Dette omfatter bl.a. vilkår knyttet til «utbetaling/overføring av kredittbeløpet, løpetid, betalingstid, betalingsbeløp, betalingssted, renter, gebyrer og andre kostnader». Under henvisning til dette får bestemmelsen i tredje ledd første punktum liten selvstendig betydning hva gjelder krav til avtalens innhold. Her heter det at den skriftlige kredittavtalen skal «angi hvilke kostnader som kjøperen under visse omstendigheter skal betale, og som etter § 6a første ledd bokstavene b til f ikke inngår i beregningsgrunnlaget for den effektive renten». Tredje ledd har først og fremst betydning for hvordan slike opplysninger skal angis i avtalen. I alminnelighet kan det antas at «de viktigste avtalevilkårene» omfatter opplysninger som skal gis etter bestemmelsene i §§ 4 og 5 om pre-kontraktuell opplysningsplikt, i tillegg til opplysninger som nevnt i § 5a tredje ledd første punktum, se Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 88.

Opplysninger som må tas med i den skriftlige avtalen og som ikke har blitt gitt etter kredittkjøpsloven §§ 4 eller 5, må angis eksplisitt i den skriftlige avtalen, jf. § 5a første ledd tredje punktum smh. tredje ledd første og annet punktum. Opplysninger som kjøperen har mottatt før avtaleinngåelsen etter reglene i §§ 4 eller 5 kan derimot gis per henvisning i den skriftlige avtalen, jf.

«Annet ledd er kommentert av Forbrukerombudet, med tilslutning fra Barne- og familiede-

partementet. De kritiserer at regelen er formulert slik at kredittyteren ikke behøver å gi de samme opplysninger på nytt som kjøperen har mottatt før inngåelsen av kredittavtalen etter reglene i §§ 4 eller 5. Justisdepartementet er imidlertid av den oppfatning at det må være tilstrekkelig at kredittyteren gir opplysningene en gang, så lenge lovens krav ellers er oppfylt. Så lenge det er klart at kjøperen ved avtaleinngåelsen er i besittelse av et eksemplar av de skriftlige opplysningene som er gitt etter §§ 4 eller 5, må det være tilstrekkelig at det vises til disse i det avtaledokumentet som opprettes ved avtaleinngåelsen.

Lovens ordlyd kan riktignok tas til inntekt for at det ikke engang er nødvendig med noen henvisning, jf. «skal regnes som en del av kredittavtalen». Den siterte forarbeidsuttalelsen forutsetter imidlertid at det i den skriftlige avtalen må gis en henvisning til opplysninger som har blitt gitt på forhånd. Formålet med innholdskravene taler for samme løsning, ettersom det uten en slik henvisning kan bli svært vanskelig for forbrukeren å skaffe seg oversikt over avtalevilkårene.

Overtredelse av § 5a kan medføre straff etter § 31. Det blir presisert i forarbeidene at det ikke er et gyldighetsvilkår at avtalen er utformet skriftlig, underskrevet av kjøperen og utlevert til kjøperen. Dersom avtalen ikke er underskrevet av kjøperen, må det vurderes konkret om avtale har blitt inngått. På tilsvarende måte må det ses hen til avtalerettens lære om vedtakelse og tolking ved avgjørelsen av om påståtte muntlige vilkår som ikke er utformet skriftlig, er avtalt mellom partene. I forarbeidene blir det lagt til grunn at det gjelder en presumsjon for at bare de økonomisk bebyrdende vilkår som fremgår av avtaledokumentene, er avtalt. Under henvisning til § 5a første ledd tredje punktum må det foreligge nokså klare holdepunkter for å legge til grunn at et vilkår som er til kredittkundens ugunst er avtalt, dersom det ikke fremgår av en skriftlig avtale.

Dersom opplysninger som har blitt gitt etter reglene i §§ 4 eller 5 ikke lar seg forene med det som ellers fremgår av den skriftlige avtalen, foreligger en overtrødelse av §§ 4 eller 5. Slik overtrødelse kan straffes etter § 31, men det kan normalt ikke bli tale om å sette avtalen til side. I forarbeidene blir det uttalt at avtalens innhold må finnes ved tolkning på basis av alminnelig avtaletolkingslære, herunder denne lærers uklarhetsregel.

Kravene etter finansavtaleloven § 48 til låneavtalens form og innhold gjelder uavhengig av om låntakeren er forbrukeren, men slik at det gis enkelte særregler for forbrukerforhold.

Finansavtaleloven § 48 første ledd første punktum stiller krav om at låneavtalen skal være skriftlig. Skriftlighetskravet er ikke til hinder for bruk av elektronisk kommunikasjon, jf. lovens § 8.

Låneavtalen skal angi alle kostnader som låntakeren skal dekke, også slike kostnader som ikke inngår i beregningsgrunnlaget for effektiv årlig rente, jf. § 48 første ledd annet punktum. I tillegg skal låneavtalen inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav a), b), d) og e), eventuelt - ved kassekreditt eller annen rammekreditt - opplysninger som nevnt i § 46 annet ledd, jf. § 48 annet ledd første og annet punktum. Etter § 48 annet ledd tredje punktum skal en låneavtale med en forbruker dessuten inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav c) og om tvisteordning som nevnt i § 4. Bortsett fra opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav c) og § 4, gjelder plikten til å ta opplysninger inn i avtalen generelt, dvs. også i forhold til låntakere som ikke er forbrukere. For øvrig oppstiller låneforskriften § 9 særskilte krav til innholdet i låneavtale med forbruker.

Også i relasjon til finansavtaleloven § 48 oppstår spørsmål om plikten til å innta opplysninger i avtalen kan oppfylles ved henvisning til opplysninger gitt i samsvar med den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, eller om opplysningene må angis eksplisitt i låneavtalen. I relasjon til låntakere som ikke er forbrukere gjelder det ingen ubetinget pre-kontraktuell opplysningsplikt. Nevnte spørsmål oppstår dersom aktuelle opplysninger likevel har blitt gitt på forhånd.

Ordlyden taler helst for at opplysningene må angis eksplisitt i avtalen, jf. «skal angi» (første ledd) og «skal inneholde opplysninger som nevnt i § 46» (annet ledd). Denne løsningen bidrar til å skape klarhet med hensyn til hvilke rettigheter og forpliktelser som gjelder, og kan derfor underbygges med formålsbetraktninger. Også enkelte forarbeidsuttalelser kan anføres i samme retning. For eksempel blir det i Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) s. 109 uttalt at opplysninger som nevnt i § 46 «skal tas inn i låneavtalen».

Formålsbetraktninger kan imidlertid også tas til inntekt for en løsning som sonderer mellom vilkår som er henholdsvis bebyrdende og til fordel for låntakeren. Og det er nettopp en slik løsning som blir skissert i § 48 annet ledd siste punktum smh. § 48 tredje ledd. I § 48 annet ledd siste punktum heter det at opplysninger som nevnt i § 46 som institusjonen har gitt før avtalen ble inngått, skal «i alle tilfeller» regnes som del av låneavtalen. Av dette følger av slike opplysninger skal anses som del av avtalen selv om opplysningene ikke er eksplisitt angitt i låneavtalen. Dette må imidlertid

ses i sammenheng med § 48 tredje ledd: «Et vilkår som ikke er tatt inn i låneavtalen, er ikke bindende for kunden med mindre långiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kunden.» Bestemmelsen omhandler vilkår som er bebyrdende for kunden. Forutsetningsvis følger at slike vilkår i utgangspunktet må være tatt inn i låneavtalen, dvs. angis eksplisitt, for at kunden skal anses bundet. Unntak kan imidlertid tenkes og er betinget av at långiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kunden. Vilkår som er til fordel for kunden vil derimot være del av avtalen selv om det ikke er angitt i avtalen, jf. § 48 annet ledd siste punktum.

I tilfeller hvor opplysningene som inntas i avtalen ikke stemmer med opplysninger som har blitt gitt forut for avtaleinngåelsen i medhold av § 46, må avtalen tolkes nærmere for å fastlegge dens innhold. Finansavtaleloven § 48 femte ledd inneholder to regler som berører denne problemstillingen. Femte ledd første punktum lyder slik:

«Er det overfor en forbruker ikke på forhånd gitt opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav d, jf. annet ledd, kan forbehold i avtalen om å endre rente, gebyrer eller andre kostnader, ikke utøves til skade for låntakeren før etter tre år, med mindre det er klart at låntakeren før avtalen ble inngått var kjent med endringsadgangen.»

Bestemmelsen forutsetter at det i strid med § 46 ikke har blitt gitt opplysninger om forbehold om endring av renter, gebyrer og andre kostnader. Videre forutsetter bestemmelsen at slikt forbehold har blitt inntatt i selve avtalen. I så fall kan forbeholdet ikke utøves til skade for forbrukeren før etter tre år, «med mindre det er klart at låntakeren før avtalen ble inngått var kjent med endringsadgangen». Hvorvidt det er klart at låntakeren hadde relevant kunnskap, vil ofte i stor grad bero på hvordan avtaledokumentet har blitt presentert for forbrukeren. På denne måten kan misligholdt prekontraktuell opplysningsplikt så å si «repareres» gjennom adekvat presentasjon av avtaledokumentet.

Den prekontraktsuelle opplysningsplikten etter § 46 omfatter både nominell og effektiv rente. Hvis rentesats har blitt opplyst uten angivelse av om denne er uttrykk for nominell eller effektiv rente, skal den etter § 48 femte ledd annet punktum «i inntil tre år anses som effektiv rente, med mindre det er klart at låntakeren ikke er villedet». Hvorvidt forbrukeren skal anses villedet, må bero på forholdene på tidspunktet for avtaleinngåelse. Følgelig kan manglende angivelse av om rentesatsen er uttrykk for nominell eller effektiv rente, rettes

opp gjennom adekvat presentasjon av selve avtaledokumentet.

5.5.4 Utvalgets vurderinger

Finansavtaleloven § 48 inneholder krav til avtalens form og innhold som gjelder uavhengig av om låntakeren er forbruker, og i tillegg særskilte krav for tilfeller hvor låntakeren er forbruker. Utvalget foreslår å videreføre et slikt system hvor bestemmelsen om avtalens form og innhold i utgangspunktet gjelder generelt. Utvalget foreslår i denne sammenheng at det også i avtale med kredittkunde som ikke er forbruker, skal inntas opplysninger som er listet opp i § 48 om prekontraktuell opplysningsplikt. Dette er opplysninger som kredittgiveren etter § 48 sjette ledd plikter å ha tilgjengelig i skriftlig form for enhver kredittkunde. Utvalgets forslag til særskilte krav til avtalens innhold for tilfeller hvor kredittkunden er forbruker, er slik sett et resultat av at artikkel 10 utvider opplysningspliktens omfang sammenlignet med artikkel 5 og 6. Utvalget har ikke funnet grunn til å gjøre tilsvarende utvidelser for tilfeller der kredittkunden ikke er forbruker.

Når det gjelder kravene til kredittavtalens innhold kan bestemmelsen lovteknisk i stor grad angi disse gjennom henvisninger til bestemmelsen om prekontraktuell opplysningsplikt i § 48. På dette punktet er bestemmelsene i stor grad overlappende. Det er imidlertid ikke full overensstemmelse mellom krav til hva det skal opplyses om i avtalen og hvilke opplysninger som skal gis på forhånd. I tillegg til henvisninger som nevnt, må det presiseres at det i avtalen skal angis opplysninger som nevnt i artikkel 10 nr. 2 bokstav q), t) og v). Også artikkel 10 nr. 2 bokstav i) og j) fordrer en viss særskilt oppmerksomhet.

Forbrukerkredittdirektivet stiller krav om at avtalen skal være skriftlig. Dette er i tråd med gjeldende rett, som utvalget foreslår videreført.

Kredittkjøpsloven § 5a stiller i tillegg krav om at avtalen er underskrevet av kjøperen. Utvalget antar at direktivet ikke er til hinder for et slikt signaturkrav, og foreslår at signaturkravet i kredittkjøpsloven § 5a blir videreført. Utvalget presiserer at lovens krav til signatur kan oppfylles både ved tradisjonell, fysisk signatur og esignatur.

Utvalget har delt seg i et flertall og et mindretall i forhold til spørsmålet om skriftlighets- og signaturkravet skal utgjøre vilkår for kontraktsbinding.

Utvalgets flertall, medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang, foreslår at gjeldende rett på dette punktet blir videreført. Det vil si at skriftlighet og signatur etter disse medlem-

menes forslag ikke utgjør vilkår for kontraktsbinding. Etter disse medlemmenes oppfatning er det ingen gode grunner som taler for å sette en avtale til side som uforpliktende på grunn av manglende skriftlighet eller signatur, dersom det etter bevisføringen fremgår at partene har kommet til enighet. For øvrig er det ingenting som tyder på at gjeldende rett på dette punktet ikke har fungert tilfredsstillende.

Utvalgets mindretall, medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland, foreslår at skriftlighet og signatur skal utgjøre vilkår for kontraktsbinding. Disse medlemmene peker på at forbrukerkredittdirektivet ikke er til hinder for slik regulering, jf. fortalet punkt 30. Videre gjør disse medlemmene gjeldende at det er viktig at lovgiver ved enkelte type avtaleinngåelser pålegger partene å oppfylle visse formkrav for at disposisjonen skal være bindende. Dette gjelder særlig for avtaler med manglende jevnbyrdighet mellom partene (forbrukeravtaler), og der avtalen kan få store konsekvenser økonomisk eller på annen måte for forbrukeren. Etter disse medlemmenes syn vil dette være tilfellet nettopp ved forbrukerkredittavtaler. Ved slike avtaleinngåelser er det særlig viktig at forbrukeren kjenner til hvilke forpliktelser og konsekvenser som avtalen medfører. I tillegg er det viktig å hindre at avtalen kommer i stand på impuls. Disse medlemmene viser til at forbrukerkredittdirektivet i sine bestemmelser i stor grad har tatt høyde for slike forhold gjennom bl.a. å pålegge kredittgiver opplysnings- og forklaringsplikt. Innføringen av skriftlighet og signatur som vilkår for kontraktsbinding, vil gi signaler til partene om slike avtalers viktighet, og vil kunne få forbrukerkunder til å tenke seg bedre om før kredittavtalen inngås. Slike formkrav vil også kunne motvirke at det introduseres tilbud om raske kreditter som er spesielt beregnet på utnytte enkelte forbrukergruppers impulsivitet. Det vises til at man har hatt store problemer med bl.a. sms-kreditter i våre naboland, og at disse medlemmenes forslag vil vanskeliggjøre en slik negativ utvikling i Norge. Prinsippet om formfrihet gjelder som hovedregel i norsk rett, jf. prinsippet om at muntlige avtaler er like bindende som skriftlige. Det forekommer imidlertid unntak fra denne hovedregelen, dvs. at loven oppstiller formkrav som en nødvendig betingelse for at disposisjonen skal være bindende. Bl.a. vises til at det kreves skriftlighet for at kausjonsavtaler etter loven skal være gyldige, jf. finansavtaleloven § 61 første ledd. Videre følger det av husleielovens § 9-7 og arbeidsmiljøloven § 15-4, jf. § 15-5 at oppsigelse i disse forholdene må være skriftlig for å være gyldig. I de tilfeller hvor slike krav har blitt innført har lovgiver

lagt særskilt vekt på partenes manglende jevnbyrdighet hva gjelder det å påvirke/ha oversikt over avtalens innhold og rekkevidde. De samme hensyn gjør seg gjeldende ved forbrukerkredittavtale.

Utvalget legger som nevnt til grunn at artikkel 10 stiller krav om at aktuelle opplysninger skal angis eksplisitt i avtalen, og at det følgelig ikke er rom for å oppfylle innholdskravet gjennom henvisninger til opplysninger som har blitt gitt i samsvar med bestemmelsen om pre-kontraktuell opplysningsplikt. Dette betinger i alle fall visse presiseringer i lovteksten sammenlignet med gjeldende rett. Det vises til punkt 5.5.2 for en nærmere redegjørelse for kravet til angivelse av opplysninger i kredittavtalen, og til spesielle merknader til utvalgets forslag § 52.

Bestemmelsen i finansavtaleloven § 48 femte ledd forutsetter at pre-kontraktuell opplysningsplikt har blitt misligholdt, og angir enkelte rettsvirkninger av dette. Slik sett omhandler bestemmelsen sanksjoner mot overtredelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Sanksjonsspørsmål blir drøftet i punkt 5.13, men utvalget nevner allerede her at det er av den oppfatning at direktivet ikke er til hinder for videreføring av bestemmelsen i § 48 femte ledd.

5.6 Opplysningsplikt under kredittforholdet, særlig om endring av og varsel om endring av kredittvilkår

5.6.1 Innledning

Artikkel 11 inneholder en bestemmelse om varslingsplikt ved endring av nominell rente («debitorrenten»). I artikkel 11 nr. 1 oppstilles utgangspunktet om varslingsplikt. Plikten er et stykke på vei deklarasjonsplikt, jf. artikkel 11 nr. 2, hvor det fremgår i hvilke tilfeller og på hvilken måte partene ved avtale kan fravike bestemmelsen i nr. 1.

Etter ordlyden gjelder artikkel 11 generelt for kredittavtaler. Det er imidlertid nærliggende å avgrense virkeområdet til artikkel 11 mot avtaler om kreditt i form av kassekreditt ettersom artikkel 12 blant annet omhandler plikt til å varsle om enhver «stigning i debitorrenten» i slike avtaleforhold, jf. artikkel 12 nr. 2. For øvrig inneholder artikkel 12 bestemmelser om plikt til å gi andre opplysninger under kredittforholdet ved kredittavtaler i form av rammekreditt.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 og 12 må sammenholdes med finansavtaleloven §§ 49 og 50, samt § 46 tredje ledd annet punktum. I finansavtaleloven § 49 finner man en regel om at långiveren

gyldig kan forbeholde seg rett til ensidig å endre kredittkostnadene til skade for forbrukeren. I forlengelsen av dette blir det stilt opp krav til innholdet av et slikt forbehold, og vilkårene for iverksettelse av slik endring til skade for forbrukeren, se annet ledd. Lovbestemmelsen har også regler om virkningene av slik endring, se fjerde ledd. I § 50 fremkommer en regel om varslingsplikt. Videre er det en regel i finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet punktum om at låntakeren kan kreve å få opplysninger som nevnt i første og annet ledd «under låneforholdet».

Etter kredittkjøpsloven skal kredittkunden forut for avtaleinngåelse få opplysninger om avtalebestemmelser som kan føre til forandringer i effektiv rente (§ 4), nominell rente og andre kredittkostnader (§ 5). Loven regulerer ikke eksplisitt vilkårene for ensidig endring av kredittkostnader, med unntak av varslingsplikt: I § 5b heter det at kjøperen skal sendes melding med opplysning om enhver endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes.

5.6.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 og 12

5.6.2.1 Generelt

Artikkel 11 og 12 oppstiller plikt til å varsle om renteendringer og diverse andre forhold under kredittforholdet.

Renteendringer kan følge av endringsavtale mellom partene, men ved kredittavtaler som omfattes av finansavtaleloven kapittel 3 vil slike endringer normalt bygge på ensidig beslutning fra kredittgiverens side med hjemmel i avtalt forbehold om rett til ensidig endring. Et spørsmål er om artikkel 11 og 12 regulerer om og når kredittgiver gyldig kan ta forbehold om ensidig endring av nominell rente, eller om dette spørsmålet hører under den nasjonale valgfriheten.

I portalens punkt 32 blir det understreket at direktivet

«ikke (berører) bestemmelser i national lovgivning, der ikke vedrører forbrugeroplysning, og som fastsætter betingelserne for eller følgerne af ændringer...af debitorrenten og andre økonomiske vilkår for kreditten, for eksempel regler om, at kreditgiveren kun kan ændre debitorrenten, hvis der er en gyldig grund dertil, eller at forbrugeren frit kan opsigte aftalen, hvis debitorrenten eller andre økonomiske betingelser for kreditten ændres.»

I utgangspunktet er det følgelig opp til nasjonale myndigheter å regulere vilkårene for og virk-

ningene av endringer av kredittkostnadene. Nasjonale myndigheter har frihet til f.eks. å fastsette krav om saklig grunn for ensidig endring av nominell rente.

Det blir gjort et unntak fra nasjonale myndigheters frihet til å regulere virkningene av endringer av kredittkostnadene: I nevnte fortaleuttalelse fremgår at den nasjonale friheten ikke gjelder i forhold til «ændringer vedrørende betalingerne». Fullharmoniseringen omfatter følgelig spørsmålet om virkningene for forbrukerens betalinger av endringer i kredittkostnadene.

5.6.2.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11

Artikkel 11 nr. 1 lyder slik:

«Forbrugeren underrettes, hvor det er relevant, om enhver endring i debitorrenten på papir eller på et andet varigt medium, inden ændringen træder i kraft. Der angives oplysning om betalingernes størrelse, efter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighed ændres, oplysning herom.»

Etter bestemmelsen skal forbrukeren gis skriftlig underretning «inden ændringen træder i kraft». I dette ligger at endringen ikke kan iverksettes før forbrukeren har blitt underrettet om endringen. Det er følgelig tale om en (forutgående) varslingsplikt, og ikke en (etterfølgende) opplysningsplikt.

Etter ordlyden er det tilstrekkelig at forbrukeren har fått et forutgående varsel; det er ikke krav om at varselet skal gis f.eks. i god tid før eller en nærmere fastsatt tid før iverksettelse. På dette punkt skiller ordlyden seg fra bestemmelsene i artikkel 5 og 6 om pre-kontraktuell opplysningsplikt, hvor det heter at opplysningene skal gis *i god tid* før avtale inngås.

Vilkåret om at forbrukeren «underrettes» tilsier at opplysningene må ha kommet frem til forbrukeren før endringen trer i kraft. Etersom det er tale om et påbud må det være tilstrekkelig at underretningen er kommet frem; det kan ikke kreves at underretningen er kommet til forbrukerens kunnskap før endringen trer i kraft.

Selv om artikkel 11 som nevnt ikke stiller krav om at varselet skal gis en viss tid før iverksettelse av endringen, kan det spørres om direktivet åpner for at nasjonale myndigheter kan fastsette en varslingsfrist.

På dette punktet har utvalget delt seg i to like store fraksjoner. Etter *medlemmene Andreassen*,

Gjedrem, Grinaker og Skofteland sitt syn er ikke forbrukerkredittdirektivet til hinder for å fastsette en konkret varslingsfrist for renteendring. Disse medlemmene viser til at det følger av fortalens punkt 32 at direktivet ikke regulerer *betingelser* for renteendringer. Etter disse medlemmenes syn er et krav om at varsel om renteendring skal gis *en bestemt tid* før den trer i kraft en slik betingelse. Nasjonale myndigheter kan således beholde eller innføre nasjonale varslingsfrister, fordi *betingelser* for renteendring er utenfor direktivets virkeområde. Etter artikkel 11 skal det varsles «inden ændringen træder i kraft». Disse medlemmene forstår ordlyden som uttrykk for et krav om forhåndsvarslings, og kun det, slik at bestemmelsen ikke sier noe om hvor lenge før det skal varsles. Disse medlemmene legger, som nevnt over, vekt på uttalelsen i fortalens punkt 32, hvor det blir understreket at varslingsplikten

«ikke (berører) bestemmelser i national lovgivning, der ikke vedrører forbrugeropplysning, og som fastsætter betingelserne for eller følgerne af ændringer af debitorrenten og andre økonomiske vilkår for kreditten, for eksempel regler om, at kreditgiveren kun kan ændre debitorrenten, hvis der er en gyldig grund dertil »

Det er altså opp til nasjonale myndigheter å fastsette vilkårene for endring av kredittkostnadene, mens krav vedrørende forbrugeropplysning er gjenstand for fullharmonisering. Etter disse medlemmenes syn skal selve varslingsfristen klassifiseres som vilkår for ensidig endring, men at det skal varsles om renteendring er et krav «vedrørende forbrugeropplysning».

Disse medlemmene bemerker at varslingsplikten etter artikkel 11 naturlig kan klassifiseres som et krav «vedrørende forbrugeropplysning». Varsel er en opplysning. For øvrig følger klassifiseringen av sammenhengen mellom artikkel 11 og fortalens punkt 32. Hadde man betraktet selve varslingsplikten etter artikkel 11 som et vilkår for ensidig endring, ville det ha oppstått motstrid mellom artikkel 11 og fortalens punkt 32. I fortalens punkt 32 heter det at direktivet og varslingsplikten ikke berører vilkårene for ensidig endring. Etter disse medlemmenes syn vil en konkret angivelse av hvor lenge før det skal varsles, være et vilkår for ensidig endring og følgelig er det opp til nasjonale myndigheter å fastsette en slik varslingsfrist.

Selve varslingsplikten faller utenfor hva som naturlig kan betraktes som forbrugeropplysning. En varslingsfrist vedrører primært fremgangsmåten og prosedyren for endring av kredittkost-

nadene. Samtidig vil varslingsfrist, på lik linje med f.eks. krav om saklig grunn for endring av kredittkostnadene, utgjøre et vilkår for slik endring uten samtidig å vedrøre forbrugeropplysning. Slik sett er det naturlig å karakterisere varslingsfrist (hvor lenge før det skal varsles) som vilkår for endring, og det er, i henhold til fortalens punkt 32 som nevnt over, opp til nasjonale myndigheter å fastsette vilkårene for endring av kredittkostnadene.

I tillegg til foregående slutninger fra ordlyden i artikkel 11 og fortalens punkt 32, legger disse medlemmene vekt på at en løsning hvoretter spørsmålet om varslingsfrist anses å falle utenfor direktivets fullharmonisering, vil være best i samsvar med slike forbrukervernensyn som direktivet kan antas å bygge på. Etter disse medlemmenes oppfatning kan harmoniseringshensynet ikke anføres for en annen løsning. I denne sammenheng pekes særlig på at kredittgivere uansett må ta høyde for at det i ulike medlemsland gjelder ulike vilkår for ensidig endring, ettersom vilkårene for ensidig endring av kredittkostnadene klart faller utenfor rekkevidden av fullharmoniseringen. Etter disse medlemmenes syn har vi nasjonal frihet når det gjelder varslingsfrister for renteendring. Disse medlemmene foreslår derfor at varslingsfristen reguleres ved lov. Disse medlemmene viser også til at et krav om at varsel om renteendring bare skal gis *før*, slik den andre fraksjonen av utvalget legger opp til, vil kunne føre til svært ulik praksis mellom ulike kredittgivere i det enkelte land, og vil neppe være i tråd med direktivets mål om fullharmonisering. Dersom det bare står *før* i loven, vil det kunne føre til svært ulik praksis for varsel om renteendring og således være et tilbakesteg når det gjelder fullharmonisering.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang legger til grunn at det ikke er nasjonal valgfrihet med hensyn til å bestemme en varslingsfrist. Utvalgets fraksjoner trekker forskjellige slutninger fra ordlyden i artikkel 11. Disse medlemmene legger til grunn at ordlyden – «inden ændringen træder i kraft» – er uttrykk for at kredittgivere har oppfylt direktivforpliktelsen dersom det varsles innen endringen trer i kraft, og at spørsmålet om varslingsfrist derfor er regulert i bestemmelsen. Dette innebærer at spørsmålet om varslingsfrist er gjenstand for fullharmonisering etter forbrukerkredittdirektivet.

Også disse medlemmene tar fortalens punkt 32 til inntekt for sin oppfatning. Disse medlemmene legger til grunn at varslingsfrist ikke kan anses som et regulært vilkår for endring av kredittkostnadene, men omhandler prosedyren for gjennomføring av slik endring. Under henvisning til dette

og til at det er nær sammenheng mellom varslingsplikt og varslingsfrist, mener disse medlemmene at varslingsfrist – i forhold til uttalelsen i fortalens punkt 32 – må karakteriseres som krav vedrørende forbrukeropplysning.

Disse medlemmene legger videre i denne sammenheng vekt på hensynet til harmonisering. For kredittgivere vil det kunne være praktisk vanskelig å måtte forholde seg til ulike varslingsfrister i ulike medlemsland. Etter disse medlemmenes oppfatning er spørsmålet om varslingsfrist så praktisk viktig i et harmoniseringsperspektiv, at man rimeligvis kunne ha forventet ekplisitte uttalelser om dette i direktivet dersom meningen var at spørsmålet skulle være underlagt nasjonal lovgivningsfrihet.

Varslingsplikten etter artikkel 11 gjelder endring i «debitorrenten», dvs. nominell rente. Etter ordlyden gjelder det ikke noen varslingsplikt ved endring i andre kredittkostnader. Utvalget ser ingen god begrunnelse for å skille mellom endring i nominell rente og endring i andre kredittkostnader. Spørsmålet er om artikkel 11 kan tolkes utvidende på dette punktet. I artikkel 12 nr. 2 er det bestemt at det skal varsles om «enhver stigning i debitorrenten eller andre omkostninger». Artikkel 12. nr. 2 omfatter avtaler om kreditt i form av rammekreditt, mens artikkel 11 omfatter avtaler om andre kreditttyper. Utvalget har vanskelig for å se noen begrunnelse for slik forskjellig regulering som ordlyden i artikkel 11 og artikkel 12 synes å gi anvisning på. Bakgrunnen for forskjellen i ordlyden i artikkel 11 og artikkel 12 kan imidlertid tenkes å være at ensidig endring av andre kredittkostnader enn nominell rente, i flere medlemsland bare er aktuelt ved avtale om kreditt i form av rammekreditt. Denne mulige begrunnelsen for slik ulik regulering som synes å fremgå av artikkel 11 og artikkel 12 er dermed ikke dekkende i den utstrekning ensidig endring av andre kredittkostnader enn nominell rente, er aktuelt også ved avtale om annen kreditt enn rammekreditt. På denne bakgrunn legger utvalget til grunn at ordlyden «debitorrenten» i artikkel 11 kan tolkes utvidende til også å omfatte andre kredittkostnader enn nominell rente.

Varslingsplikten inntreffer ved «enhver endring i debitorrenten». Dersom man tar bestemmelsen på ordet, skal forbrukeren varsles også om nedsettelse av renten, dvs. at det ikke er anledning for kredittgiveren til å iverksette rentenedsettelse før forbrukeren har blitt varslet. I artikkel 12 nr. 2 blir det presisert at forbrukeren i de tilfeller som reguleres av artikkel 12, skal varsles om enhver «stigning i debitorrenten». Denne presiseringen i artikkel

12 taler isolert sett for en bokstavelig tolkning av artikkel 11. På den annen side heter det i artikkel 11 at varslingsplikten bare gjelder «hvor det er relevant». Denne reservasjonen kan hevdes å peke hen på forbrukervernhensyn. I så fall kan det legges til grunn at varslingsplikten etter artikkel 11 ikke gjelder ved endring til gunst for forbrukeren. Det er også her vanskelig å se noen grunn til at det skulle gjelde ulike regler etter artikkel 11 og artikkel 12, og dessuten er det vanskelig å forstå hvorfor kredittgiveren skulle være avskåret fra å iverksette reduksjon av renten før han har underrettet forbrukeren om reduksjonen. Hertil kommer at også en etterfølgende opplysning om rentereduksjon setter forbrukeren i stand til å følge med på utviklingen i egne vilkår sammenlignet med vilkårene som kan oppnås hos andre kredittgivere.

Også opplysningspliktens omfang er gjenstand for fullharmonisering. Varslet skal opplyse om «endring i debitorrenten». Foran er det diskutert om dette kan tolkes utvidende til å omfatte andre kredittkostnader enn nominell rente. Det kan også diskuteres om bestemmelsen kan tolkes slik at den også omfatter effektiv rente, se nærmere i punkt 5.6.2.3 nedenfor.

Etter artikkel 11 nr. 1 annet punktum skal varselet også opplyse om «betalingernes størrelse, etter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighet ændres, oplysning herom». Ved endring i nominell rente vil størrelsen på forbrukerens betalinger normalt bli endret. Forbrukeren vil da ha behov for opplysning om betalingenes størrelse etter renteendringen. Det er derimot ikke nødvendigvis slik at en renteendring medfører endring i antallet og hyppigheten av forbrukerens betalinger. Dersom renteendringen har slik effekt, skal forbrukeren opplyses om dette i varselet.

Et annet spørsmål er om artikkel 11 nr. 1 annet punktum kan sies å gi anvisning på en nærmere bestemt løsning på spørsmålet om avtalt løpetid for annuitetslån skal beholdes når renten endres. Ordlyden i artikkel 11 nr. 1 annet punktum tilsier at det faller innenfor nasjonal valgfrihet å ta stilling til om avtalt løpetid skal beholdes når renten endres. Fortalens punkt 32 gir imidlertid grunnlag for en viss tvil på dette punktet. Her blir det påpekt at varslingsplikten i artikkel 11 ikke berører bestemmelser i nasjonal lovgivning som ikke vedrører forbrukeropplysning «og som fastsetter betingelserne for eller følgerne af ændringer, bortset fra ændringer vedrørende betalingerne». Denne uttalelsen kan tas til inntekt for at artikkel 11 er ment å fullharmonisere en nærmere angitt virkning av renteendring, nemlig renteendringens betydning for

forbrukerens terminbeløp. Utvalget antar imidlertid at artikkel 11 ikke kan forstås slik. I denne sammenheng vises særlig til at det er umulig å lese ut av artikkel 11 hvilken løsning den skulle gi anvisning på i relasjon til spørsmålet om løpetiden skal holdes ved renteendring. Utvalget legger dermed til grunn at det er nasjonal valgfrihet knyttet til spørsmålet om avtalt løpetid for annuitetslån skal beholdes når renten endres. Det er likevel klart at dersom den nasjonale løsningen åpner for forlengelse av løpetiden ved renteheving, vil plikten til å opplyse om slik forlengelse følge av artikkel 11 nr. 1 annet punktum.

Artikkel 11 nr. 2, som omhandler spørsmålet om varslingsplikten etter artikkel 11 nr. 1 kan fravikes ved avtale, lyder slik:

«Parterne kan dog i kreditaftalen fastsætte, at de i stk. 1 omhandlede oplysninger gives til forbrugeren med jævne mellemrum i de tilfælde, hvor ændringen i debitorrenten skyldes en ændring i en referencesats, den nye referencesats er gjort tilgængelig for offentligheden på passende vis, og oplysninger om den nye referencesats også er tilgængelig hos kreditgiveren.»

På visse vilkår kan partene altså avtale at opplysninger som nevnt i nr. 1 «gives til forbrugeren med jævne mellemrum». Med dette gis det rom for å avtale seg bort fra plikten til å varsle om endringer før endringene trer i kraft. I stedet kan det gis opplysninger med jevne mellomrom, og da slik at opplysningene kan komme frem til forbrukeren etter at endringen er iverksatt.

Foruten at enigheten må fremkomme skriftlig i «kreditaftalen», må tre vilkår være oppfylt for at partene skal kunne avtale seg bort fra varslingsplikten i nr. 1. For det første må «ændringen i debitorrenten skyldes en ændring i en referencesats». Videre må «den nye referencesatsen [være] gjort tilgjengelig for offentligheden på passende vis», og endelig må «oplysninger om den nye referencesats også [være] tilgjengelig hos kreditgiveren».

I gjeldende praksis er det ikke uvanlig at valutalån knyttes til en slik referansesats. For eksempel er det vanlig at renten ved lån i sveitsiske franc (CHF) eller engelske pund (GBP) knyttes til LIBOR (London Interbank Offered Rate) sin rentenotering for lån i vedkommende valuta. Valutalån blir imidlertid gjennomgående avtalt som fastrentelån, dvs. at renten bindes til for eksempel LIBORs notering for en periode fremover. Det kan imidlertid tenkes at det i fremtiden vil bli aktuelt

med flytende rente for eksempel knyttet til Norges Banks signalrente. I relasjon til slikt lån vil adgangen til i avtale å fravike varslingsplikten kunne være relevant.

5.6.2.3 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 12

Etter sin ordlyd gjelder artikkel 11 enhver kredittavtale i direktivets forstand. Ordlyden må imidlertid sammenholdes med artikkel 12 nr. 2, jf. nr. 1: I tilfeller av avtale om kreditt i form av kassekreditt skal forbrukeren «på papir eller på et annet varigt medium underrettes om enhver stigning i debitorrenten eller andre omkostninger, inden den pågældende ændring træder i kraft». Dette må forstås slik at det er artikkel 12 og ikke artikkel 11 som regulerer varslings- og opplysningsplikt for avtaler om kreditt i form av kassekreditt.

Artikkel 12 nr. 1 regulerer kredittgiverens opplysningsplikt under kredittforholdet. Det er tale om plikt til å gi opplysninger jevnlig via kontoutskrift. Blant annet skal det gis opplysninger om størrelsen på utnyttet kreditt og datoene for utnyttelsene, samt benyttet nominell rente.

Artikkel 12 nr. 2 inneholder en regel om varslingsplikt tilsvarende regelen i artikkel 11 nr. 1. Etter artikkel 12 nr. 2 skal forbrukeren gis skriftlig underretning «om enhver stigning i debitorrenten eller andre omkostninger, inden den pågældende ændring træder i kraft». Det er tale om en (forutgående) varslingsplikt; underretningen må skje før endringen blir iverksatt. Forbrukeren skal gis opplysning om at visse kredittkostnader stiger og økningens omfang. Fordi det skal gis varsel ikke bare ved stigning i nominell rente men også ved økning av andre kredittkostnader, kan det argumenteres for at varslet skal inneholde opplysning også om ny effektiv rente. Hensynet til forbrukerens informerte valg med hensyn til bl.a. om han skal foreta førtidig tilbakebetaling, taler klart for en slik tolkning.

I bestemmelsen er det presisert at varslingsplikten bare gjelder «stigning i» kredittkostnader. Rentereduksjon kan med andre ord iverksettes uten forutgående varslingsplikt. Tilsvarende løsning ble lagt til grunn i tilknytning til artikkel 11 nr. 1, men da på basis av en nærmere fortolkning av formuleringen «hvor det er relevant».

I artikkel 12 nr. 2 annet avsnitt er bestemt at varslingsplikten etter artikkel 12 nr. 2 første avsnitt kan fravikes ved avtale. Bestemmelsen er utformet på samme måte som artikkel 11 nr. 2, og utvalget viser til fremstillingen i punkt 5.6.2.2 ovenfor.

5.6.3 Gjeldende rett

5.6.3.1 Kredittkjøpsloven

Spørsmål om opplysningsplikt under kredittforholdet er i liten grad regulert i kredittkjøpsloven. Den eneste bestemmelsen som direkte omhandler spørsmålet, er lovens § 5b, som lyder slik:

«Kjøperen skal sendes melding med opplysning om enhver endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes.»

Etter denne bestemmelsen er avsendelse av varsel en betingelse for iverksettelse av endring i renter eller andre kredittkostnader. Det gjelder varslingsplikt ikke bare ved endring i renter, men også ved endring i andre kredittkostnader.

Loven gir ikke kredittgiver noen ensidig rett til å endre kredittkostnadene. Slik rett må være avtalt.

Etter § 5b skal kredittkjøperen «sendes» melding med opplysning om «enhver» endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes. Det er ikke et krav av varselet har blitt *mottatt* av kjøperen (minst en uke) før iverksettelse; det er tilstrekkelig at kredittgiveren minst en uke før iverksettelse, har *sendt* en melding med opplysninger om aktuelle endringer til den adresse kjøperen har oppgitt til kredittgiveren. Opplysningene kan sendes i særskilt forsendelse, tas inn i kontoutdrag eller gis på annen hensiktsmessig måte.

Lovens ordlyd tilsier at varslingsplikten gjelder både når kostnadene blir redusert og når de blir forhøyet, jf. «enhver». En annen sak er at man vanskelig kan tenke seg at kjøperen vil protestere mot iverksettelse av reduksjon uten gjennomført varsel. Selv om det slik sett i praksis vil være rom for kredittgiveren til å gjøre unntak fra varslingsplikten når det gjelder reduksjoner i kredittkostnadene, bemerker utvalget at kredittkjøpsloven § 31 første ledd tredje punktum at manglende oppfyllelse av plikt etter § 5b er straffbar. Den omstendighet at overtredelse av § 5b er straffbar taler etter utvalgets syn med tyngde mot at varslingsplikten omfatter rentereduksjon.

Kredittkjøpsloven § 5b omhandler ikke andre vilkår for iverksettelse av endring i kredittkostnader enn varslingsplikten. Den stiller heller ikke opp et krav om at det i meldingen gis en begrunnelse for endringen. Under høringsrunden kom det frem at Forbrukerrådet ønsket inntatt i lovbestemmelsen ytterligere vilkår og krav om begrunnelse for renteøkning. Justisdepartementet hadde ingen vesentlige innvendinger til disse synspunktene, men bl.a. av tidsmessige årsaker fant departe-

mentet grunn til å begrense seg til å foreslå det som var nødvendig for å tilfredsstille kravene i direktiv 87/102/EØF artikkel 6 nr. 2.

5.6.3.2 Finansavtaleloven

Finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet punktum

Finansavtaleloven inneholder en mer omfattende regulering enn kredittkjøpsloven av kredittgiverens opplysningsplikt under låneforholdet, se §§ 49 og 50, samt § 46 tredje ledd annet punktum.

I § 46 tredje ledd annet punktum heter det at låntakeren under låneforholdet når som helst kan kreve å få tilsvarende opplysninger som nevnt i bestemmelsens første og annet ledd. Denne bestemmelsen kan sammenlignes med forbrukerkredittdirektivet artikkel 12 nr. 1. Det er imidlertid den forskjell at långiverens plikt til å gi opplysninger etter § 46 tredje ledd annet punktum utløses av låntakerens anmodning om opplysninger, mens artikkel 12 nr. 1 forplikter kredittgiveren til å gi nærmere angitte opplysninger med jevne mellomrom, uten hensyn til om kredittkunden anmoder om å få opplysninger. Dessuten gjelder § 46 tredje ledd i forhold til enhver låntaker, mens artikkel 12 nr. 1 bare gjelder i forhold til kredittkunde som er forbruker.

Finansavtaleloven § 49

Loven skiller eksplisitt mellom ensidig endring av lånevilkårene og endring som partene er enige om. I sistnevnte tilfelle skal hensynet til låntakeren bli ivarettatt på tilsvarende måte som ved inngåelse av låneavtale, jf. bestemmelsen i § 49 første ledd om at §§ 46 og 48 gjelder tilsvarende så langt de passer.

Utgangspunktet er at en part ikke ensidig kan endre avtalevilkår etter at avtale er inngått. Dette følger av det alminnelige avtalerettslige bundethetsprinsippet. På den annen side kan partene i utgangspunktet fritt avtale forbehold som gir den ene parten rett til ensidig å endre avtalevilkårene. Dette følger av det alminnelige avtalerettslige prinsippet om avtalefrihet. Dette prinsippet må ses i sammenheng med slike begrensninger som fremkommer av bl.a. avtaleloven § 36.

I tillegg inneholder finansavtaleloven enkelte særregler. Lovens § 49 annet ledd lyder slik:

«I en låneavtale med en forbruker kan ikke långiveren forbeholde seg rett til ensidig å endre lånevilkårene til skade for forbrukeren, med unntak av økning av rentesats, gebyrer og andre kostnader. Forbeholdet skal angi betingelsene for at endring kan foretas. Endring av

lånevilkårene etter leddet her kan bare iverksettes dersom endringen er saklig begrunnet. Kongen kan fastsette nærmere regler om betingelsene for endring til låntakerens skade.»

Prinsippet om avtalefrihet gjelder følgelig i relasjon til forbehold om ensidig endring av rentesats, gebyrer og andre kostnader, se utdypende uttalelser i NOU 1994: 19 s. 162.

Dersom det i avtalen har blitt tatt andre forbehold enn forbehold om endring av kredittkostnader, må det vurderes konkret om det er et forbehold om å endre lånevilkårene *til skade for forbrukeren*. Hvis det svares bekreftende på dette, er forbeholdet ugyldig. For eksempel vil et forbehold om at långiveren ensidig kan bestemme raskere nedbetalingstid, være ugyldig. Dersom et forbehold som omhandler andre forhold enn økning av kredittkostnader, åpner for ensidig endring både til gunst og til skade for forbrukeren, vil forbeholdet bare være delvis ugyldig, se NOU 1994: 19 s. 163.

Etter § 49 annet ledd annet punktum er det krav om at avtaleforbeholdet om endring av kredittkostnadene skal angi betingelsene for at endring kan foretas. Betingelsene må angis så konkret at en alminnelig bankkunde ved å lese disse forstår hvilke situasjoner som kan føre til økning i lånekostnadene.

Et spørsmål er om slik angivelse av betingelsene er et vilkår for å gjøre gjeldende et forbehold, eller om også en blanco-fullmakt til å kunne endre renten m.v. gir grunnlag for iverksettelse av endringer innenfor rammen av det som gyldig kan avtales etter § 49 annet ledd første punktum. Etter § 46 første ledd bokstav d), jf. annet ledd, skal det før avtale inngås bli opplyst om «forbehold i avtalen om endring» av kredittkostnader. Disse opplysningene skal også inntas i låneavtalen, jf. § 48 annet ledd. Hvis det overfor en forbruker ikke på forhånd har blitt gitt opplysninger «som nevnt i § 46 første ledd bokstav d, jf. annet ledd», kan forbeholdet ikke utøves til skade for forbrukeren før etter tre år, med mindre det er klart at forbrukeren før avtalen ble inngått var kjent med «endringsadgangen». En streng språklig forståelse av lovens ordlyd tyder på at en blanco-fullmakt tilfredsstiller kravene i §§ 46 og 48, og at en slik fullmakt dermed medfører at låntakeren er kjent med «endringsadgangen». Formålet med disse reglene trekker imidlertid helst i motsatt retning. Hensynet til forbrukeren tilsier at forhåndsopplysningene også må omfatte betingelsene for endring. Det å prøve lovligheten av gjennomførte endringer vil kunne bli svært vanskelig dersom man åpner for at en

blanco-fullmakt skal kunne gi grunnlag for iverksettelse av endringer.

Videre stiller § 49 annet ledd tredje punktum opp et vilkår for iverksettelse av en ensidig endring av kredittkostnadene til skade for forbrukeren: Endring kan bare iverksettes dersom endringen er saklig begrunnet. I NOU 1994: 19 s. 163 blir det uttalt at den såkalte rentereguleringsnormen vil gi veiledning om hva som vanligvis vil være en saklig grunn for å øke renten. Denne normen, som har kommet i stand gjennom forhandlinger mellom en rekke utlånsinstitusjoner og Forbrukerombudet, lyder slik:

«1. Rentereguleringsnorm

Renten skal beregnes etter den rentesats og i samsvar med de prinsipper som banken til enhver tid anvender for kreditt av det slag avtalen gjelder.

2. Rentereguleringene

Banken skal ved varsel til låntakeren om mulig med rimelig frist kunne endre rentesatsen med umiddelbar virkning i sammenheng med handlinger fra Norges Bank som påvirker pengemarkedsrenten, endringer i obligasjonsrenten, annen kredittpolitisk avgjørelse, eller endringer i det generelle rentenivå for bankenes innlån.

I andre tilfelle skal banken bare kunne endre rentesatsen dersom:

- a) den gir låntakeren minst en måneds varsel og for boliglån minst to måneders varsel, og
- b) endringen er en oppfølging av politiske myndigheters syn på bankenes rentepolitikk, eller den er saklig begrunnet i hensynet til bankens inntjeningssevne på sikt, omstrukturering av bankens innlån eller tilsvarende særlige forhold på bankens side.

Omfanget av rentereguleringen skal ha rimelig sammenheng med de forhold som er grunnlag for endringen. Ved gjennomføring av rentereguleringen vil det være adgang til rimelig forskjellsbehandling mellom saklig avgrensede grupper låntakere.

Varslet til låntaker skal angi grunnlaget, omfanget og tidspunktet for gjennomføring av endringen.

Låntaker skal ha rett til å si opp lånet fra tidspunktet for renteforhøyelsen.»

Også § 49 tredje ledd stiller opp begrensninger i utøvelsen av et forbehold om ensidig endring av lånevilkårene. Etter denne bestemmelsen skal det ved fastsetting av kredittkostnader ikke skje «urimelig forskjellsbehandling mellom institusjonens kunder». Det må foretas en konkret vurdering av om en gitt forskjellsbehandling er urimelig. Forskjellsbehandling basert på saklige kredittøkono-

miske argumenter, vil generelt ikke være urimelig. For eksempel er regelen ikke til hinder for at renten settes forskjellig for ulike kunder ut fra en alminnelig vurdering av for eksempel kredittrisiko. I forarbeidene blir det videre uttalt at det kan foreligge urimelig forskjellsbehandling dersom institusjonens nye, men ikke dens gamle kunder får nytte godt av et rentefall. I et slikt tilfelle vil det sannsynligvis påhvile institusjonen en plikt til aktivt å følge opp «lavrenteprofilen» overfor eldre kunder, jf. NOU 1994: 19 s. 164.

I § 49 fjerde ledd er det en særskilt regulering av renteendringers betydning for løpetiden i tilfeller hvor det er avtalt annuitetslån:

«Når ikke annet avtales, skal avtalt løpetid på annuitetslån beholdes når renten endres. Når låntakeren er forbruker, skal låntakeren være varslet etter § 50 før avtale om forlenget løpetid ved økning av rentesatsen kan inngås med låntakeren.»

Det følger av første punktum at det også i forbrukerforhold kan avtales at løpetiden på annuitetslån skal endres dersom renten blir endret, dog slik at det stilles særskilte krav til når slik avtale kan inngås. Den deklarasjoniske hovedregelen er at avtalt løpetid skal beholdes når renten endres. Begrunnelsen for regelen i annet punktum om at forbrukeren må være varslet etter § 50 før avtale om forlenget løpetid ved økning av rentesatsen kan inngås med forbrukeren, er at standardvilkår om forlenget løpetid kan bidra til å undergrave lovens hovedregel om at løpetiden skal holdes ved økning av renten på annuitetslån, se NOU 1994: 19 s. 164:

«Øker renten for annuitetslån samtidig som terminbeløpets størrelse fastholdes, vil lånets løpetid øke. Resultatet vil da kunne bli at lånet blir svært langvarig eller til og med 'evigvarende'. Kommisjonen mener dette er uheldig og at hovedregelen ved annuitetslån bør være at løpetiden beholdes når renten endres, jf. fjerde ledd første punktum. Når renten økes, vil det innebære at terminbeløpet blir større. Senkes renten vil terminbeløpet bli redusert. Renteendringer vil således få omtrent samme effekt for låntakere med annuitetslån som for låntakere med vanlige nedbetalingslån. Regelen om at løpetiden skal beholdes ved renteendring kan fravikes ved avtale mellom partene. En låntaker vil kanskje foretrekke lengre løpetid fremfor den likviditetsbelastning som vil følge av økt terminbeløp. Långiveren må da ta standpunkt til om et slikt ønske skal etterkommes helt eller delvis. Ved reduksjon av renten vil låntakeren kanskje ønske å beholde terminbeløpet for å kvitte seg med gjelden tidligere enn

den opprinnelige nedbetalingsplan gikk ut på. Långiver bør uten videre etterkomme et slikt ønske fra låntaker. For så vidt gjelder lån hvor renten er bundet for hele eller en del av avtaletiden, vil institusjonen etter omstendighetene kunne kreve dekning av rentetap. Det vises i denne forbindelse til låntakerens rett til førtidig tilbakebetaling etter § 3-8 tredje ledd.»

Finansavtaleloven § 50

Etter finansavtaleloven § 50 første ledd skal låntakeren varsles skriftlig før långiveren ensidig endrer lånevilkårene. Bestemmelsen gjelder generelt for endring i lånevilkårene, og må ses i sammenheng med bestemmelsen i § 49 annet ledd om at långiveren i en låneavtale med en forbruker ikke kan forbeholde seg rett til ensidig å endre lånevilkårene til skade for forbrukeren, med unntak av økning av rentesats, gebyrer og andre kostnader.

Varslet etter § 50 første ledd skal opplyse «om hva endringen går ut på, om hva som er begrunnelsen for endringen, og om kundens rett til førtidig tilbakebetaling, samt om hvilke kostnader som påløper ved dette, jf. § 53», jf. § 50 første ledd annet punktum.

Paragraf 50 annet ledd regulerer opplysningsplikten omfang for tilfeller hvor endringen går ut på endring av rentesats, gebyrer eller andre kostnader. I slike tilfeller skal det skriftlige varslet, ved endring i rentesats eller andre kostnader for nedbetalingslån, inneholde opplysninger om nominell og effektiv rente, samt opplysninger om hvilken betydning endringene vil få for lånets avdrags- og renteterminer. Hvis det er tale om rammekreditt, skal varslet inneholde opplysninger som nevnt i § 46 første ledd bokstav b) og § 46 annet ledd bokstav b).

På grunn av bestemmelsen i § 49 annet ledd, vil det i forbrukerforhold i ethvert tilfelle være slik at opplysningsplikten omfang må bestemmes på basis av § 50 annet ledd. Her er det imidlertid spørsmål om § 50 annet ledd *utvider* opplysningsplikten omfang i forhold til § 50 første ledd annet punktum, slik at opplysningsplikten omfang i slike tilfeller må bestemmes på basis av både § 50 annet ledd og § 50 første ledd annet punktum.

Siden § 50 første ledd gjelder generelt for endring i lånevilkår og det i bestemmelsens annet ledd ikke gjøres noen reservasjon i forhold til angivelsen av opplysningsplikten omfang i første ledd, kan ordlyden i § 50 annet ledd tilsi at dette leddet utvider opplysningsplikten omfang i forhold til bestemmelsens første ledd. En slik løsning kan ha gode grunner for seg: Siden ensidig endring i kre-

dittkostnader er betinget av saklig grunn, er det grunn til å kreve opplysning om «begrunnelsen for endringen», jf. § 50 første ledd. Videre vil ensidig endring i kredittkostnader ofte ligge til grunn for forbrukerens vurdering av om han skal innfri førtidig, slik at han kan ha behov for opplysning om «rett til førtidig tilbakebetaling, samt om hvilke kostnader som påløper ved dette», jf. § 50 første ledd. Løsningen er imidlertid usikker. I forarbeidene ser det ut til å bli lagt til grunn at § 50 annet ledd er uttømmende hva gjelder opplysningspliktens omfang, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-1999) s. 110.

I § 50 tredje ledd er det en bestemmelse om varslingsfrist ved kredittgiverens ensidige endring av rente eller andre kredittkostnader. Dersom låntakeren er forbruker, kan slik endring iverksettes «tidligst seks uker etter at institusjonen har sendt skriftlig varsel til forbrukeren om endringen», jf. § 50 tredje ledd første punktum. Etter tredje ledd annet punktum er det på visse vilkår anledning til å gjøre bruk av kortere frist.

Etter § 50 fjerde ledd gjelder bestemmelsens tredje ledd ikke for lån hvor rentesatsen, gebyrer eller andre kostnader bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i låneavtalen. Ved slike fastrentelån skal forbrukeren gis et nærmere angitt varsel seks uker før reguleringstidspunktet, jf. § 50 fjerde ledd bokstav a). Videre skal forbrukeren gis tilbud om å fortsette låneforholdet på nærmere angitte vilkår, jf. § 50 fjerde ledd bokstav b).

5.6.4 Utvalgets vurderinger

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 og 12 nr. 2 vedrører i hovedsak kredittgiverens plikt til å varsle forbrukeren før iverksettelse av endring av rente og andre kredittkostnader. Artikkel 12 nr. 1 vedrører kredittgiverens plikt til, i visse nærmere angitte kredittforhold, å gi forbrukeren jevnlig kontoutskrifter inneholdende nærmere angitte opplysninger.

Verken finansavtaleloven kapittel 3 eller kredittkjøpsloven inneholder en regel tilsvarende regelen i artikkel 12 nr. 1. Utvalget foreslår derfor en ny paragraf om opplysningsplikt under kredittforholdet, se forslag til § 53 som også viderefører deler av finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet punktum.

Det fremkommer tydelig av direktivets fortale at artikkel 11 eller 12 som klar hovedregel ikke berører nasjonal lovgivning vedrørende vilkårene for og virkningene av kredittgiverens ensidige endring av kredittkostnader. Direktivet berører heller ikke endringsavtaler som nevnt i finansavtaleloven § 49 første ledd.

På denne bakgrunn foreslår utvalget at finansavtaleloven § 49 blir videreført i sin helhet, og da slik at forskriftshjemmelen i § 49 annet ledd siste punktum blir flyttet til en særskilt lovbestemmelse som inneholder fullmaktshjemler.

Utvalget har delt seg i to like store fraksjoner ved avgjørelsen av om direktivets fullharmonisering er til hinder for nasjonale bestemmelser om varslingsfrist.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland legger til grunn at direktivet ikke er til hinder for nasjonale bestemmelser om varslingsfrist, og foreslår at bestemmelsen i finansavtaleloven § 50 tredje ledd blir videreført.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang legger til grunn at direktivets fullharmonisering er til hinder for nasjonale bestemmelser om varslingsfrist. Disse medlemmenes forslag til bestemmelse om varslingsfrist gjelder derfor bare utenfor direktivets virkeområde. Forslaget går nærmere bestemt ut på at det skal gjelde varslingsfrist dersom kreditten er sikret med pant i fast eiendom eller rettighet i fast eiendom, eller samlet kredittbeløp er 600 000 kroner eller høyere. Disse tilfellene faller utenfor forbrukerkredittdirektivets område etter artikkel 2 nr. 2 bokstav a) og bokstav c).

For det tilfellet at forslaget fra *medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* til videreføring av finansavtaleloven § 50 tredje ledd ikke blir videreført, går disse medlemmene inn for den andre fraksjonens forslag til bestemmelse om varslingsfrist i tilfeller som faller utenfor direktivets virkeområde.

Utvalget har vurdert om det er grunn til differensiering av varslingsfristens lengde i tråd med kredittkjøpsloven § 5b (minst en uke) og finansavtaleloven § 50 tredje ledd (seks uker). Utvalget har kommet til at det ikke vil foreslå slik differensiering, ettersom én felles frist i seg selv er ønskelig på dette punkt, særlig når det er tale om kredittavtaler som reguleres i en og samme lov. Differensiering vil kunne reise unødvendige og muligens også vanskelige tolkningsspørsmål.

Når det gjelder varslingsfristens lengde går *utvalgets flertall, medlemmene Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang*, inn for videreføring av en varslingsfrist på seks uker. Disse medlemmene legger til grunn at fristens formål bl.a. er å gi kredittkunden reell mulighet til bytte av kredittgiver, eventuelt gjennomføre reforhandler, før iverksettelse av varslede endringer. Etter disse medlemmenes oppfatning er en seks-ukers frist nødvendig for å oppnå nevnte formål, og dermed for å oppnå ønsket mobilitet og konkur-

ranse i det aktuelle markedet. Dette gjelder selv om det med dagens teknologiske løsninger, herunder internett og elektronisk post, ofte er enklere for kredittkunder å komme i kontakt med forskjellige kredittgivere enn før, ettersom kredittgiveres saksbehandlingstid kan gjøre det vanskelig å få gjennomført bytte av kredittgiver i løpet av kortere tid enn seks uker. I tillegg mener disse medlemmene at varslingsfristen i finansavtaleloven § 50 tredje ledd har fungert godt og fremdeles gjør det.

Medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund går inn for at varslingsfristen settes til fire uker. Dagens seks-ukers frist i finansavtaleloven ble foreslått av Banklovkommisjonen i NOU 1994: 19. Den teknologiske utviklingen de siste 15 årene gjøre at forbrukerne i dag kan orientere seg vesentlig raskere i markedet for å finne eventuelt lavere rente hos andre kredittgivere, via finansportalen.no eller på kredittgiveres nettsteder, og forespørsler sendes raskt ved e-post. I perioder med stor rente-uro vil lang varslingsfrist kunne medføre at kredittgiverens renteøkning kommer i utakt med markedet – innen varslingsfristen er løpt ut er markedsrenten på vei ned igjen. Videre vil det rentetapet som oppstår på kredittgivers hånd ved en lang varslingsfrist måtte kompenseres på en eller annen måte, enten ved at ny rente settes en tanke høyere enn kredittgiver ellers ville gjort, eller ved at kredittgiver ut fra symmetribetraktninger velger å benytte en tilsvarende tidsforskyvning ved rentenedsettelse. Endelig viser disse medlemmene til at loven nå må åpne adgang til renteregulering ut fra en avtalt åpen referansesats, jf. utvalgets forslag § 55 femte ledd. Slik endring vil kunne skje uten forhåndsvarsel overhodet. Etter disse medlemmenes syn blir det en anomali i reglene om en da beholder en så lang varslingsfrist som seks uker ved den tradisjonelle renteendringsmodellen.

Varslingsplikt etter direktivet, jf. artikkel 11 og 12 nr. 2, knytter an til endringer i kredittkostnader. Endringer i andre kredittvilkår faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde. Det er derfor anledning til å videreføre varslingsregelen i finansavtaleloven § 50 første ledd.

Etter artikkel 11 nr. 1 plikter kredittgiveren å opplyse om «enhver ændring i debitorrenten», og det skal gis «oplysning om betalingernes størrelse, efter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingernes antal eller hyppighed ændres, oplysning herom». Etter finansavtaleloven § 50 annet ledd første punktum skal varslet inneholdet opplysninger om effektiv årlig rente og

nominell årlig rente, samt gebyrer og andre lånekostnader som skal belastes låntakeren. I tillegg skal det opplyses hvilken betydning endringene vil få for lånets avdrags- og renteterminer. Det siste svarer til direktivets krav om at det skal opplyses om betalingenes størrelse og eventuell endring i antall og hyppighet i betalinger.

Det springende punkt er om det er forenlig med direktivet å kreve at det i tillegg til opplysning om nominell rente, opplyses om andre kredittkostnader og effektiv rente. Etter artikkel 11 nr. 1 skal det i henhold til ordlyden bare gis opplysning om endring i nominell rente. Etter artikkel 12 nr. 2 skal det derimot gis opplysning om stigning i nominell rente «eller andre omkostninger». Ovenfor har utvalget tolket artikkel 11 nr. 1 utvidende i tråd med artikkel 12 nr. 2 og angivelsen her av «andre omkostninger». Videre legger utvalget til grunn at det med en slik tolkning av artikkel 11 nr. 1 (og artikkel 12 nr. 2) er grunnlag for å anta at det skal gis opplysning også om effektiv rente. Under henvisning til dette foreslår utvalget at finansavtaleloven § 50 annet ledd første punktum blir videreført. Det følger naturlig av dette, særlig fortolkningen av artikkel 12 nr. 2, at utvalget foreslår at også bestemmelsens annet punktum blir videreført.

Utvalget har i punkt 5.6.3 foran drøftet spørsmålet om finansavtaleloven § 50 annet ledd uttømmende angir hvilke opplysninger som skal gis ved varsel om bl.a. renteendring eller om det i slike tilfeller også skal gis opplysninger i henhold til § 50 første ledd annet punktum. Uavhengig av hvilken løsning som er uttrykk for gjeldende rett må det tas stilling til hvilken løsning som bør gjelde etter gjennomføringen av direktivet. I den sammenheng må det avklares om direktivet er til hinder for opplysningsplikt som også omfatter opplysninger som nevnt i § 50 første ledd annet punktum. Etter utvalgets oppfatning er det klart at kravet om opplysning om «begrunnelsen for endringen» ikke er i strid med direktivet. Slik opplysning er en naturlig konsekvens av at endring er betinget av saklig grunn, og kravet om saklig grunn faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde. Utvalget antar derimot at direktivet er til hinder for å kreve opplysning om retten til førtidig tilbakebetaling og kostnader ved dette. Utvalget foreslår at § 50 annet ledd videreføres, og at det klargjøres at varselet også skal omfatte begrunnelsen for endringen.

Utvalget antar at bestemmelsen i finansavtaleloven § 50 fjerde ledd faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde, og foreslår denne videreført.

5.7 Oppsigelse av tidsubegrenset kredittavtale

5.7.1 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13

5.7.1.1 Innledning. Generelt om avslutning av kredittavtaler

Artikkel 13 omhandler såkalt «tidsubegrenset kredittavtale». Bestemmelsens nr. 1 regulerer kredittgivers og forbrukerens rett til, på vilkårlig grunnlag, å «oppsige» slik kredittavtale, mens nr. 2 regulerer kredittgiverens rett til, ved saklig grunn, å «bringe forbrukerens rett til at udnytte en kreditmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale til ophør».

Oppsigelse av kredittavtale dreier seg om avslutning av avtalen og dermed kreditten. I praksis blir en kredittavtale som regel avsluttet ved at kredittbeløpet og kredittkostnader blir betalt ved forfall. Når det gjelder ekstraordinær avslutning av kredittavtale, kan det vises til regler om angrerett (artikkel 14) og om førtidig tilbakebetaling (artikkel 16). Dessuten kan det vises til regler om avslutning av kredittavtale som følge av mislighold (førtidig forfall). I fortalens punkt 33 blir det uttalt at direktivet ikke berører nasjonale bestemmelser om partenes rett til å avslutte kredittavtalen på grunn av mislighold. Nasjonale regler om mislighold av kredittavtaler er således upåvirket av direktivet, herunder artikkel 13.

5.7.1.2 Hva er en «tidsubegrenset kredittavtale»?

Artikkel 13 regulerer en særskilt type kredittavtale, nemlig «tidsubegrenset kredittavtale». Direktivet inneholder ingen nærmere definisjon av «tidsubegrenset kredittavtale». Etter utvalgets oppfatning må det legges til grunn at kategorien tidsubegrensede kredittavtaler i alle fall omfatter kredittavtaler som gir kredittkunden rett til å disponere kreditten så lenge han ønsker det, eventuelt bare begrenset av en rett til oppsigelse. I praksis må dette antas å omfatte avtaler om rammekreditt og andre tilsvarende kredittfasiliteter, jf. hertil artikkel 13 nr. 2 første punktum, hvor det tales om å «bringe forbrukerens rett til at udnytte en kreditmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale til ophør». Utenfor faller først og fremst kredittavtaler hvor det er avtalt tidspunkt for tilbakebetaling av kreditten, enten i avdrag eller et tidspunkt for hel innfrielse av kreditten. Utvalget antar imidlertid også at tilfeller hvor det innvilges kreditt uten angivelse av betalingsfrist faller utenfor kategorien «tidsubegrenset kredittavtale», med mindre avtalen må tolkes slik at kredittkunden skal ha rett til å disponere

kreditten så lenge han ønsker det. Etter denne forståelsen regnes altså kreditt som forfaller til innfrielse ved påkrav ikke som tidsubegrenset kredittavtale. Dersom avtaler om kreditt som forfaller til innfrielse ved påkrav skulle anses å være en tidsubegrenset kredittavtale etter direktivet, ville kredittgiver være avskåret fra å kreve tilbakebetaling dersom han ikke i kredittavtalen har betinget seg en oppsigelsesrett, jf. artikkel 13 nr. 1 annet ledd. Etter utvalgets oppfatning er det helt uantagelig at «tidsubegrenset kredittavtale» er ment å omfatte slike tilfeller. En kredittgiver som i samsvar med vanlige obligasjonsrettslige regler legger til grunn at han kan kreve betaling når han ønsker det med mindre det er avtalt når betaling skal skje, vil gjerne ikke tenke på at han i kredittavtalen må betinge seg rett til å si opp kreditten – etter direktivet med minst to måneders varsel – dersom han i det hele tatt skal kunne kreve betaling. Det sentrale tolkningssynspunktet er likevel at dersom kredittgiveren etter avtalen eller alminnelige obligasjonsrettslige regler har rett til å kreve betaling når han vil, går avtalen nettopp ikke ut på å gi kredittkunden rett til å disponere kreditten uten tidsbegrensning, ettersom kredittidens varighet i slike tilfeller er undergitt kredittgiverens rådighet.

5.7.1.3 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13 nr. 1

Artikkel 13 nr. 1 første og annet avsnitt regulerer henholdsvis kredittkundens og kredittgiverens adgang til å «oppsige en tidsubegrenset kredittavtale». Artikkel 13 nr. 2 omhandler også tidsubegrensede kredittavtaler, men en noe annen rettsvirkning enn artikkel 13 nr. 1, nemlig kredittgiverens adgang til å «bringe forbrukerens rett til at udnytte en kreditmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale til ophør». Utvalget ser nærmere på artikkel 13 nr. 2 nedenfor.

Bestemmelsene i artikkel 13 nr. 1 første og annet avsnitt lyder slik:

«Forbrukeren kan på standardvilkår gratis oppsige en tidsubegrenset kredittavtale til enhver tid, med mindre parterne har aftalt en varselsperiode. En sådan periode må ikke overstige en måned.

Hvis det er fastsat i kredittavtalen, kan kredittgiveren på standardvilkår oppsige en tidsubegrenset kredittavtale ved at give forbrukeren minst to måneders varsel udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium.»

Det følger naturlig av sammenhengen mellom artikkel 13 nr. 1 og 2 at oppsigelse i henhold til nr. 1 er noe annet enn kun avslutning av kredittkun-

dens rett til å utnytte en kredittmulighet. Utvalget ser det slik at en oppsigelse i henhold til nr. 1 knytter an til benyttet kreditt slik at det oppstår en forpliktelse til å betale tilbake eventuell benyttet kreditt.

Artikkel 13 nr. 1 første avsnitt statuerer en adgang for forbrukeren til å si opp en tidsubegrenset kredittavtale. Forbrukeren behøver ikke å vise til noen saklig grunn eller lignende. Det er tale om vilkårlig oppsigelse.

Det er ikke rom for nasjonale myndigheter til å bestemme at forbrukerens oppsigelsesdang må være avtalt; det er tale om en direktivbestemt oppsigelsesadgang. Dette følger også forutsetningsvis av innledningsordene i artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt, hvor det heter at kredittgiverens oppsigelsesadgang må være «fastsat i kreditaftalen».

Forbrukeren har en direktivbestemt rett til å si opp avtalen «gratis». Utvalget antar at det med dette menes at selve oppsigelsen ikke skal medføre kostnader for forbrukeren. For eksempel kan ikke forbrukeren bli avkrevd et oppsigelses- eller avviklingsgebyr. Partene kan ikke avtale seg bort fra dette.

Det følger videre av artikkel 13 nr. 1 første avsnitt at forbrukeren i utgangspunktet kan velge når han vil si opp en tidsubegrenset kredittavtale og dermed betale tilbake eventuell benyttet kreditt. Utvalget antar at slik oppsigelsesadgang kan være særlig praktisk i forhold hvor det er knyttet et årsgebyr eller lignende til rammekreditt. Forbrukeren vil riktignok også kunne ha ønske om å innfri kreditten for å bringe løpende rente til opphør, men rett til innfrielse følger allerede av artikkel 16 nr. 1. Ved å si opp rammekreditten, vil forbrukeren unngå å måtte betale gebyr for tiden etter oppsigelsen. En oppsigelse virker fremover i tid, og det kan derfor være nødvendig å skille mellom etableringsgebyr og løpende gebyr.

Når oppsigelse fra forbrukerens side særlig kan antas å skje med det formål å unngå å måtte betale ulike gebyrer, kan bestemmelsen i artikkel 13 nr. 1 første avsnitt annet punktum om maksimal oppsigelsesfrist på en måned, forklares ut fra forbrukervernhensyn. Det fremkommer av bestemmelsen at forbrukeren i utgangspunktet skal kunne si opp en tidsubegrenset kredittavtale med umiddelbar virkning, at partene kan avtale seg bort fra dette, men at oppsigelsesfristen ikke kan «overstige en måned». Oppsigelsesfristen, som må være hjemlet i avtalen, kan altså maksimalt være på en måned.

Når det gjelder artikkel 13 nr. 1 første avsnitt, kan det endelig pekes på at bestemmelsen gir forbrukeren rett til å si opp avtalen på «standardvil-

kår». Dette må forstås slik at det prinsipielt sett gjelder avtalefrihet for spørsmål knyttet til oppsigelse som ikke er regulert i artikkel 13 nr. 1. I prinsippet strekker avtalefriheten seg derfor lenger enn til avtale om maksimalt en måneds oppsigelsesfrist.

Et spørsmål er om artikkel 13 nr. 1 første avsnitt oppstiller formkrav til forbrukerens oppsigelse og om partene kan avtale at slik oppsigelse må skje skriftlig. Artikkel 13 nr. 1 første avsnitt er taus omkring mulige formkrav. Dette innebærer at det i alle fall ikke gjelder noe formkrav til forbrukerens oppsigelse når ikke annet er avtalt. I forhold til spørsmålet om partene kan avtale at oppsigelse må skje skriftlig, kan tausheten i utgangspunktet tas til inntekt for et bekreftende svar. Ser man tausheten i første avsnitt i sammenheng med at det i annet avsnitt uttrykkelig er bestemt at kredittgiverens oppsigelse må skje skriftlig, er det imidlertid nærliggende å forstå tausheten i første avsnitt som uttrykk for et ufravikelig formfriehtskrav. Utvalget legger denne løsningen til grunn.

Direktivet statuerer ikke en rett for kredittgiveren til vilkårlig å si opp en tidsubegrenset kredittavtale. Det følger av artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt at kredittgiverens eventuelle oppsigelsesadgang må være fastsatt i kredittavtalen. Også artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt viser til oppsigelses på «standardvilkår», og denne henvisningen må forstås på samme måte som tilsvarende henvisning i første avsnitt. Avtalefriheten i relasjon til kredittgiverens oppsigelse begrenses av at oppsigelse må skje «ved at give forbrugeren mindst to måneders varsel udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium». Verken muntlig oppsigelse eller eventuell avtale om kortere frist enn to måneder, kan gjøres gjeldende overfor forbrukeren.

Det er ikke uttrykkelig bestemt i artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt at oppsigelse – fra kredittgivers side – ikke skal medføre kostnader for forbrukeren. At det er tale om en adgang til vilkårlig oppsigelse, taler med tyngde for at kredittgivers oppsigelse ikke skal kunne påføre forbrukeren kostnader. Sammenhengen mellom nr. 1 første og andre avsnitt taler for samme løsning.

5.7.1.4 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 13 nr. 2

Artikkel 13 nr. 2 lyder slik:

«Hvis det er fastsat i kreditaftalen, kan kredittgiveren ud fra objektivt begrundede hensyn bringe forbrugeren ret til at udnytte en kredittmulighed i henhold til en tidsubegrænset kreditaftale til ophør. Kreditgiveren underretter

forbrukeren om et sådant opphør og begrundelsen derfor på papir eller på et annet varigt medium, om muligt før opphøret og ellers senest umiddelbart herefter, medmindre en sådan underretning er forbudt i henhold til anden fællesskabslovgivning eller strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed.»

Kredittgiverens rett til å bringe forbrukerens rett til å utnytte en kredittmulighet til opphør, er ikke direktivbestemt, men må være «fastsat i kredittavtalen». Dersom avtalen ikke fastsetter en slik rett for kredittgiveren, er kredittgiveren henvist til å gjøre gjeldende andre mulige grunnlag for ekstraordinær avvikling av kredittforholdet, for eksempel mislighold.

Artikkel 13 nr. 2 gjør kredittgiverens rett til bringe forbrukerens rett til å utnytte en kredittmulighet til opphør betinget av at det foreligger «objektivt begrundede hensyn». I fortalens punkt 33 blir dette vilkåret eksemplifisert med «mistanke om uautorisert eller svigagtig bruk af kreditten eller en væsentligt forhøjet risiko for, at forbrukeren ikke kan opfylde sin tilbagebetalingsforpligtelse». Ordlyden stiller krav om at mistanken blir underbygget på basis av visse objektivt konstaterbare forhold. Sperring av retten til å utnytte en kredittmulighet kan få alvorlige økonomiske konsekvenser for kredittkunden, uavhengig av at det må skilles mellom slik sperring og krav om tilbakebetaling av benyttet kreditt, et krav som må hjemles i andre regler, f.eks. i regelen som kommer til uttrykk i artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt. Hovedpoenget med artikkel 13 nr. 2 må antas å være at forbrukeren skal beskyttes mot vilkårlig sperring.

På grunn av sammenhengen i artikkel 13 må det antas at det ikke er grunnlag for å pålegge forbrukeren kostnader ene og alene som følge av slik sperring. Grunnlaget for eventuelle kostnader må søkes i andre regler, f.eks. regler om hevning av kredittavtalen på grunn av mislighold.

Kredittgiverens oppsigelse i medhold av artikkel 13 nr. 2 må skje skriftlig, men det er ikke et absolutt krav om at den skriftlige oppsigelsen må gis før sperring finner sted. Bestemmelsen foreskriver at forbrukeren «om muligt» skal underrettes i forkant. I denne sammenheng er det antagelig avgjørende hva som anses praktisk mulig hensett til begrunnelsen for oppsigelsen. Hvis begrunnelsen er mistanke om svikaktig bruk av kreditten, kan det neppe anses praktisk mulig med underretning i forkant. I så fall skal underretning skje umiddelbart etter at forbrukerens mulighet til å utnytte kredittmuligheter har opphørt.

Artikkel 13 nr. 2 i.f. gjør unntak fra plikten til å underrette forbrukeren om at hans muligheter for å utnytte kredittmuligheter har opphørt.

5.7.2 Gjeldende rett og behov for ny lovgivning

Verken kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven med forskrifter inneholder bestemmelser som direkte tilsvare artikkel 13. Man finner imidlertid lovbestemmelser som til dels tilsvare artikkel 13.

Kredittkjøpsloven § 11 første ledd og annet ledd første punktum kan – innenfor sitt saklige virkeområde – sammenliknes med artikkel 13 nr. 1 første avsnitt. Nevnte lovbestemmelser lyder slik:

«Kjøperen kan når som helst betale hele gjelden. Kjøperen skal da bare betale kredittkostnadene for den kredittid som utnyttes.»

Overskriften til § 11 henviser til førtidig tilbakebetaling, jf. «Kjøperens rett til å betale før forfall». Det er imidlertid ikke retten til å innfri gjelden før forfall som er det sentrale for forbrukeren etter artikkel 13, ettersom artikkel 16 nr. 1 har en særskilt regel om dette. Det er videre klart at artikkel 13 rekker videre enn kredittkjøpsloven § 11 – og den tilsvarende regelen i finansavtaleloven § 53 – for så vidt gjelder forbrukerens rettigheter.

Utvalget kan ikke se at det i dagens lovgivning gis bestemmelser som kan sammenlignes med artikkel 13 for så vidt gjelder kredittgiverens rettigheter, verken oppsigelsesretten etter artikkel 13 nr. 1 annet ledd regelen om «sperring» i artikkel 13 nr. 2. «Sperring» av rett til å utnytte en kredittmulighet, vil, som nevnt ovenfor, ikke resultere i at forbrukeren blir forpliktet til å tilbakebetale benyttet kreditt. Slik betalingsplikt vil måtte hjemles i andre grunnlag, f.eks. en oppsigelsesadgang (artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt) eller i regler om førtidig forfall (kredittkjøpsloven § 12 og finansavtaleloven § 52). Regler om førtidig forfall er imidlertid misligholdsregler som ikke påvirkes av direktivet, jf. fortalens punkt 33. På grunn av den ufravikelige reguleringen i artikkel 13 nr. 2 av prosedyre og vilkår for «sperring», er det behov for ny lovgivning.

5.8 Angrerett

5.8.1 Innledning

I artikkel 14 er det bestemmelser om forbrukerens rett til å gå fra kredittavtalen uten noen begrunnelse. En slik rett betegnes ofte som en angrerett.

Verken finansavtaleloven eller kredittkjøpsloven inneholder regler om slik rett til å gå fra hen-

holdsvis en låneavtale og en kredittkjøpsavtale. I gjeldende regelverk er angrerett regulert i angrerettloven. Ved gjennomføringen i nasjonal rett av artikkel 14 må direktivbestemmelsen ses i sammenheng med reglene i angrerettloven kapittel 5A om angrerett ved avtale om finansielle tjenester, se angrerettloven §§ 22a flg. og fortalens punkt 34. Bakgrunnen for disse lovbestemmelsene er direktiv 2002/65/EF om fjernsalg av finansielle tjenester til forbrukere, se Ot.prp. nr. 36 (2004-2005) s. 7. I henhold til forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 5 går bestemmelsen i artikkel 14 foran direktiv 2002/65/EF artikkel 6 om angrerett ved avtale om fjernsalg av finansielle tjenester og artikkel 7 om betaling for tjenester som har blitt ytt før angreretten ble benyttet.

Videre inneholder artikkel 15 nr. 1 en bestemmelse om at forbrukeren ikke lenger er forpliktet i henhold til en «tilknyttet kredittavtale» dersom forbrukeren har gjort bruk av en angrerett basert på fellesskapsretten i forbindelse med avtale om levering av en vare eller tjenesteytelse. Ved gjennomføringen må det ses hen til angrerettloven § 17 om virkninger for kredittavtaler ved bruk av angrerett ved kjøp av varer. Angrerettloven § 17 gjelder tilsvarende ved bruk av angrerett ved avtaler om tjenester, herunder finansielle tjenester, jf. angrerettloven §§ 22 og 22f tredje ledd. Se også § 22d om oppheving av visse tilknyttede avtaler ved fjernsalg.

5.8.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og 15 nr. 1

5.8.2.1 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 – vilkår for utøvelse av angrerett

Artikkel 14 omhandler vilkårene for angrerett ved kredittavtaler og virkningene av at det blir gjort bruk av angrerett. Bakgrunnen for statuering av rett til å gå fra kredittavtale synes i stor grad å være en sammenhengsbetraktning til regler om angrerett ved avtale om finansielle tjenester, jf. fortalens punkt 34:

«Med henblikk på en tilnærmelse af procedurerne for udøvelse af fortrydelsesretten på områder, der ligner hinanden, bør det fastsættes en fortrydelsesret, uden betaling af bod og uden forpligtelse til at give en begrundelse, på vilkår svarende til dem, der er fastsat i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/65/EF af 23. september 2002 om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser til forbrugere.»

Hovedforskjellen mellom angrerett etter direktiv 2002/65/EF artikkel 6 (angrerettloven § 22a)

og angrerett etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 14, er at sistnevnte gjelder generelt for kredittavtaler, mens nevnte artikkel 6 gjelder avtale om finansielle tjenester inngått ved *fjernsalg*.

Artikkel 14 nr. 1 statuerer angreretten: «Forbrukeren har en frist på fjorten kalenderdage til at fortryde kredittavtalen uten nogen begrundelse.»

Kortere frist enn 14 kalenderdager kan tenkes. Dette fremgår av artikkel 14 nr. 2, som lyder slik:

«Når national lovgivning i tilfælde af tilknyttede kredittavtaler, jf. artikel 3, litra n), på tidspunktet for dette direktivs ikrafttræden fastslår, at midler ikke kan stilles til rådighed for forbrukeren før udløbet af en bestemt frist, kan medlemsstaterne undtagelsesvis fastsætte, at fristen i stk. 1 i nærværende artikel kan forkortes til denne specifikke frist på udtrykkelig anmodning fra forbrukeren.»

I forlengelsen av dette kan det også vises til artikkel 14 nr. 7, hvor det er bestemt at artikkel 14 ikke berører nasjonal lovgivning om at oppfyllelsen av en avtale først kan påbegynnes etter et nærmere angitt tidspunkt.

I det følgende skal utvalget se nærmere på hovedregelen om 14 dagers angrefrist. Det første spørsmålet er når fristen starter sitt løp. Etter artikkel 14 nr. 1 annet avsnitt bokstav a) og b) løper fristen fra det seneste av følgende tidspunkter: i) den dag kredittavtalen ble inngått; ii) den dag forbrukeren mottok avtalevilkårene og opplysninger i henhold til artikkel 10, herunder opplysninger om angrerett.

Fristens lengde er 14 dager, og det fremgår tydelig av artikkel 14 nr. 1 første og andre avsnitt at fristen regnes i kalenderdager. Hvis fristens utgangspunkt er kl. 0900 en mandag, er den ikke utløpt ett minutt over ni 14 dager deretter, men tidligst ved kontortidens slutt 14 dager deretter.

Fristavbrudd er regulert i artikkel 14 nr. 3 og lyder slik:

«Hvis forbrukeren udøver sin fortrydelsesret

a) skal vedkommende med henblikk på faktisk udøvelse af fortrydelsesretten meddele kreditgiveren dette inden udløbet af den i stk. 1 omhandlede frist efter de anvisninger vedkommende har modtaget fra kreditgiveren i henhold til artikel 10, stk. 2, litra p), på en måde, som har beviskraft i henhold til national lov. Fristen betragtes som overholdt, hvis meddelelsen, såfremt den er udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium, som kreditgiveren råder over og har adgang til, er blevet afsendt inden fristens udløb, og

b) betaler vedkommende kreditgiveren kapitalen og de renter, der er påløbet fra den

dato, hvor kreditmuligheten ble udnyttet, til den dato, hvor kapitalen betales tilbake, uten unødig forsinkelse og senest tredivetredde kalenderdage etter at have sendt kreditgiveren meddelelsen om udøvelse af fortrydelsesretten. Renterne beregnes på grundlag af den aftalte debitorrente. Kreditgiveren har ikke ret til nogen anden kompensation fra forbrugeren i tilfælde af udøvelse af fortrydelsesretten, bortset fra kompensation for eventuelle omkostninger, som kreditgiveren har betalt til offentlige myndigheder, og som ikke kan refunderes.»

Fordi annet punktum i bokstav a) angir hva som skal til for at fristen skal anses overholdt, og fordi bokstav a) og b) er knyttet sammen med «og», kan det hevdes at forbrukerens rettidige betaling etter bokstav b) er et vilkår for utøvelse av angreretten. Det er imidlertid også mulig å forstå bokstav b) slik at den bare angir rettsvirkningene av at forbrukeren har benyttet angreretten. Utvalget antar at det er denne løsningen som er den riktige. Utvalget vil her peke på at bestemmelsen om fristavbrudd er ment å ivareta kredittgiverens behov for å få vite om angreretten blir benyttet, og at dette hensynet må anses ivaretatt dersom melding blir sendt i samsvar med bestemmelsen i artikkel 14 nr. 3 bokstav a). Dersom forbrukeren ikke oppfyller sin betalingsforpliktelse etter artikkel 14 nr. 3 bokstav b) vil dette kunne sanksjoneres på vanlig måte, herunder med forsinkelsesrente.

Bestemmelsen om fristavbrudd i artikkel 14 nr. 3 bokstav a) reiser spørsmål om eksakt fastsettelse av tidspunktet for fristavbrudd og om det gjelder formkrav for forbrukerens melding om bruk av angreretten.

Når det gjelder spørsmålet om formkrav, kan for det første vises til artikkel 14 nr. 3 bokstav a) annet punktum, som gir en bestemmelse om fristavbrudd «såfremt [meddelelsen om bruk av angrerett] er udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium...». Forutsetningsvis synes å følge at forbrukeren kan velge å gi muntlig meddelelse. Artikkel 14 nr. 3 bokstav a) første punktum kan sies å trekke i samme retning. Her heter det at utøvelse av angreretten skjer ved at forbrukeren gir kredittgiveren melding «på en måde, som har beviskraft i henhold til national lov». En muntlig melding har beviskraft i norsk rett, ettersom norsk rett opererer med et prinsipp om fri bevisbedømmelse. Utvalget antar på denne bakgrunn at direktivet ikke stiller opp krav om skriftlig melding. En annen sak er at sitatet fra artikkel 14 nr. 3 bokstav a) like ovenfor, synes å gi rom for nasjonal valgfrihet med hensyn til å stille opp et krav om skriftlig melding.

Når det gjelder tidspunktet for fristavbrudd, kan det for det første vises til artikkel 14 nr. 3 bokstav a) andre punktum, som lyder slik:

«Fristen betragtes som overholdt, hvis meddelelsen, såfremt den er udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium, som kreditgiveren råder over og har adgang til, er blevet afsendt inden fristens udløb...»

I slike tilfeller hvor meldingen gis skriftlig, skjer fristavbrudd når forbrukeren har sendt meldingen. Av dette følger at kredittgiveren har forsendelsesrisikoen. Ved bruk av muntlig melding skjer fristavbrudd når forbrukeren har *meddelt* kredittgiveren at han ønsker å utøve angreretten, jf. artikkel 14 nr. 3 bokstav a) første punktum. I slike tilfeller vil meldingen vanligvis komme til kredittgiverens kunnskap samtidig som den kommer frem til ham. Ved avgjørelsen av når fristavbrudd har skjedd kan det oppstå spørsmål om representasjon og identifikasjon på kredittgiverens side. Slik spørsmål må løses på grunnlag av alminnelige regler om representasjon.

5.8.2.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og 15 nr. 1 – virkninger av utøvelse av angrerett

Angrerett innebærer rett til å gå fra avtalen uten noen begrunnelse. Bruk av angrerett medfører følgende bortfall av partenes oppfylleelsesforpliktelser. Dette er ikke sagt uttrykkelig i direktivet, men må anses som opplagt.

Dersom angreretten utøves uten at kredittmuligheten har blitt utnyttet, oppstår ingen særskilte spørsmål vedrørende virkningene av utøvelse av angrerett.

For det tilfellet at kredittmuligheten har blitt utnyttet bestemmer artikkel 14 nr. 3 bokstav b) første punktum følgende:

«Hvis forbrukeren udøver sin fortrydelsesret... betaler vedkommende kreditgiveren kapitalen og de renter der er påløbet fra den dato, hvor kreditmuligheten blev udnyttet, til den dato, hvor kapitalen betales tilbage...»

Forbrukeren er følgelig underlagt en restitutionsplikt, dvs. at han skal tilbaketal kapitalen. I tillegg skal han betale påløpte renter, og renteperioden løper fra kredittmuligheten ble utnyttet til kapitalen har blitt tilbakebetalt. I bokstav b) annet punktum heter det at rentene skal «beregnes på grundlag af den aftalte debitorrente». Betalingsplikten skal følgelig beregnes på basis av nominell rente, ikke effektiv rente. Denne tolkningen under-

bygges for så vidt av bestemmelsen i bokstav b) tredje punktum:

«Kredittgiveren har ikke ret til nogen anden kompensasjon fra forbrukeren i tilfælde af udøvelse af fortrydelsesretten, bortset fra kompensasjon for eventuelle omkostninger, som kredittgiveren har betalt til offentlige myndigheter, og som ikke kan refunderes».

Kredittgiveren kan følgelig ikke kreve etableringsgebyr eller lignende; han kan i utgangspunktet kun kreve kapitalen tilbakebetalt pluss påløpte nominelle renter. Andre kredittkostnader kan ikke kreves, bortsett fra utgifter som kredittgiveren har betalt til offentlige myndigheter, og som kredittgiveren ikke kan kreve refundert fra myndighetene. Ved avgjørelsen av om utgiftene «kan refunderes» må det ses hen til for det første om det finnes rettslig grunnlag for krav om restitusjon. Hvis slikt grunnlag eksisterer, kan utgiftene prinsipielt sett kreves refundert. Dette er tilstrekkelig for å nekte kredittgiveren å kreve utgiftene kompensert fra forbrukeren, slik at kredittgiveren har søksmålsrisikoen overfor offentlige myndigheter: Hvis det (ut fra en prejudisiell vurdering) er hjemmel for krav på restitusjon overfor offentlige myndigheter, kan kredittgiveren ikke i første omgang kreve kompensasjon av forbrukeren, og deretter refundere disse kostnadene til forbrukeren dersom det faktisk oppnås tilbakebetaling fra offentlige myndigheter.

Forbrukeren skal betale «uden unødig forsinkelse og senest tredive kalenderdage efter at have sendt kredittgiveren meddelelsen om udøvelsen af fortrydelsesretten», jf. artikkel 14 nr. 3 bokstav b). Bestemmelsen angir en forfallsregel; kredittgiveren behøver følgelig ikke å fremsette påkrav for å frembringe forfall. På den annen side forfaller plikten til å tilbaketal kapitalen med tillegg av rente først etter at forbrukeren har gitt melding om utøvelse av angreretten. Alternativet «uden unødig forsinkelse» tilsier at betaling skal skje snarest etter at angreretten er utøvd, med mindre forbrukeren har behov for tid til å skaffe betalingen til veie, f.eks ved å oppta kreditt. Den tiden som med rimelighet går med til slikt, kan ikke regnes som «unødig forsinkelse». Men forbrukeren har under ingen omstendigheter mer enn 30 kalenderdager på seg til å gjøre opp for seg. Har han ikke gjort opp for seg innen denne absolutte fristen, vil det inntruffe betalingsmislighold uten hensyn til årsaken til manglende betaling.

Ved inngåelsen av kredittavtale kan det være at kredittkunden også inngår avtale om såkalt aksessorisk tjenesteytelse i form av f.eks. forsikring eller

opprettelse av bankkonto. Etter omstendighetene kan inngåelse av avtale om aksessorisk tjenesteytelse være en betingelse for kredittavtalen. Uavhengig av om inngåelsen av avtalen om aksessorisk tjenesteytelse var en betingelse for å oppnå kreditt, er det typisk slik at forbrukerens behov for den aksessoriske tjenesteytelsen faller bort dersom kredittavtalen faller bort som følge av utøvelse av angreretten etter artikkel 14 nr. 1. Derfor bestemmer artikkel 14 nr. 4 at forbrukerens plikter etter en avtale om aksessorisk tjenesteytelse faller bort ved utøvelse av angrerett, såfremt tjenesteytelsen «ydes af kredittgiveren eller af tredjemand på grundlag af en overenskomst mellem tredjemanden og kredittgiveren». Slikt bortfall synes ikke å være betinget av at inngåelsen av avtalen om aksessorisk tjenesteytelse var en forutsetning for kredittavtalen.

En liknende situasjon har man der forbrukeren – i medhold av angrerettloven – utøver angrerett ved kjøps- eller tjenesteavtale og det til denne avtalen er knyttet en kredittavtale. I slike tilfeller er forbrukeren «ikke længere bundet af en tilknyttet kreditaftale», jf. artikkel 15 nr. 1.

5.8.3 Gjeldende rett

Verken finansavtaleloven kapittel 3 eller kredittkjøpsloven inneholder regler om angrerett. I angrerettloven kapittel 5A er det regler om angrerett ved avtaler om finansielle tjenester. Bestemmelsene gjelder imidlertid bare «ved salg av varer og tjenester til forbrukere, når selgeren eller tjenesteyteren opptrer i næringsvirksomhet og avtalen inngås ved fjernsalg eller salg utenfor fast utsalgssted», jf. angrerettloven § 1. Lovens kapittel 5A omhandler i hovedsak angrerett ved avtale om fjernesalg av finansielle tjenester, og er i grove trekk resultat av gjennomføring av direktiv 2002/65/EF. Dessuten inneholdet kapitlet enkelte bestemmelser om angrerett knyttet til avtaler om finansielle tjenester inngått ved salg utenfor fast utsalgssted (§§ 22e og 22f).

Bestemmelsene i angrerettloven kapittel 5A omhandler tematisk de samme forhold som forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og 15 nr. 1. Den nærmere reguleringen av de enkelte temaene er imidlertid ikke helt lik. I det følgende vil utvalget gi en kortfattet oversikt over reguleringen i angrerettloven kapittel 5A.

Angrerettloven § 22a knesetter en angrerett ved avtale om finansielle tjenester inngått ved *fjernsalg*. Angrefristen er som hovedregel 14 dager. For avtaler om livsforsikring og individuelle pensjonsavtaler er fristen 30 dager.

I angrerettloven § 22b blir det gjort enkelte unntak fra angreretten, herunder for tjenester der prisen avhenger av svingninger på finansmarkedet som tjenesteyteren ikke har innflytelse på og som kan forekomme i angreperioden. Unntakene er primært et resultat av direktivets totalharmonisering.

Angrerettloven § 22c gir regler om gjennomføring av angreretten. Blant annet blir det presisert at utøvelse av angrerett medfører at partenes oppfylleelsesplikter faller bort. Bestemmelsen fastsetter også en restitusjonsplikt og en hjemmel for å pålegge forbrukeren å betale for den tjenesten som faktisk er levert. I denne sammenheng blir det bestemt at det beløpet forbrukeren skal betale «skal stå i rimelig forhold til omfanget av den tjenesten som allerede er levert sammenlignet med avtalens fulle oppfyllelse», jf. angrerettloven § 22c annet ledd annet punktum. I angrerettloven § 22c femte ledd heter det at forbrukeren «skal snarest mulig og senest i løpet av 30 kalenderdager tilbakeføre ethvert beløp og/eller formuesgode som han eller hun har mottatt», og at fristen «løper fra den dagen forbrukeren sender melding om bruk av angreretten». Loven gir ikke noen eksplisitt regel om plikt for forbrukeren til å betale renter, sml. forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 3 bokstav b).

I angrerettloven § 22d er det bestemmelser om at utøvelse av angreretten etter § 22a medfører bortfall av tilknyttet fjernsalgsavtale om tjenester som skal ytes av den som skal yte den finansielle tjenesten, eller av en annen enn den som yter den finansielle tjenesten på grunnlag av avtale mellom denne tredjemannen og den som yter den finansielle tjenesten.

Angrerettloven § 22e omhandler angrerett ved avtale om finansielle tjenester som har blitt inngått utenfor fast utsalgssted, mens § 22f inneholder regler om gjennomføring av slik angrerett. Etter § 22f tredje ledd gjelder § 17 tilsvarende. Denne bestemmelsen, som direkte gjelder angrerett ved kjøp av varer, lyder slik:

«Når forbrukeren benytter angreretten etter §11, skal avtaler om kreditt som helt eller delvis dekker kjøpesummen, oppheves vederlagsfritt, dersom kreditten ytes av selgeren. Er avtalen helt eller delvis oppfylt av noen av partene, skal det mottatte tilbakeføres.

Første ledd gjelder tilsvarende når kreditten ytes av en tredjeperson på grunnlag av avtale mellom denne og selgeren. Selgeren skal gi melding til kredittyteren umiddelbart etter at melding om bruk av angreretten er mottatt.»

5.8.4 Utvalgets vurderinger

Fordi verken finansavtaleloven kapittel 3 eller kredittkjøpsloven inneholder regler om angrerett, og fordi virkeområdet for reglene i angrerettloven kapittel 5A er begrenset i henhold til angrerettloven § 1, er det klart at gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 vil innebære noe nytt i norsk rett.

Utvalget legger til grunn at en «kreditaftale» i direktivets forstand vil kunne falle inn under definisjonen av «finansielle tjenester» i angrerettloven, jf. lovens definisjon i § 6 første ledd bokstav f): «enhver tjeneste som har karakter av bank-, kreditt-, forsikrings-, individuell pensjons-, investerings- eller betalingstjeneste».

Dersom «kreditaftale» inngås ved fjernsalg eller ved avtale utenfor fast utsalgssted, må det tas stilling til om hjemmel for angrerett er å finne i angrerettloven eller forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og lovbestemmelse(r) som gjennomfører denne i norsk rett. Det følger av artikkel 14 nr. 5 at hjemmelen for angrerett i slike tilfeller er å finne i forbrukerkredittdirektivet artikkel 14. Det vil si at forbrukerkredittdirektivets virkeområde omfatter kredittavtaler generelt, også slike som er inngått ved fjernsalg eller ved avtale utenfor fast utsalgssted, jf. direktivets artikkel 2. Med andre ord vil artikkel 14 gå foran bestemmelser i angrerettloven som behandler samme spørsmål som artikkel 14.

En kan likevel velge å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og artikkel 15 nr. 1 i angrerettloven, eventuelt med en henvisningsbestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3. Hensynet til å samle lovbestemmelser om angrerett i én lov, taler for slik gjennomføring. Utvalget har likevel kommet til at det er mest hensiktsmessig å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 i finansavtaleloven kapittel 3. Slik gjennomføring sikrer at bestemmelser som omhandler opphør av kredittavtaler, blir samlet i ett lovkapittel. Dessuten ville det antagelig skape lovtekniske utfordringer å innarbeide artikkel 14 i angrerettloven, hovedsakelig fordi også angrerettloven kapittel 5A har bakgrunn i totalharmoniserende direktiv. En måtte i så fall være ytterst forsiktig med å endre på teksten i kapittel 5A samtidig som en måtte påse korrekt gjennomføring av artikkel 14 og 15 nr. 1. Dette kunne tenkes å medføre behov for nyanseringer av lovtekst som omhandler det samme temaet i samme paragraf. Endelig peker utvalget på at gjennomføring av artikkel 14 i angrerettloven ville ha medført en grunnleggende endring i denne lovens virkeområde; avgrensningen til avtaler inngått ved

fjernsalg eller utenfor fast utsalgssted, kunne ikke lenger ha blitt gjort gjeldende på generell basis. En slik endring ville kunne skape usikkerhet om angrerettlovens virkeområde.

Utvalget foreslår en ny regel om angrerett til gjennomføring av direktivet inntatt i finansavtaleloven § 58.

5.9 Førtidig tilbakebetaling

5.9.1 Innledning

I artikkel 16 er det regler om forbrukerens rett til førtidig tilbakebetaling. Ved gjennomføringen må denne bestemmelsen sammenholdes med kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven §§ 54 og 55, samt tilknyttede forskrifter.

Finansavtaleloven og kredittkjøpsloven inneholder dessuten regler om kredittgivers adgang til å kreve tilbakebetaling før forfall, se finansavtaleloven § 52 og kredittkjøpsloven § 12. I alminnelighet er slikt krav fra kredittgivers side betinget av at kredittkunden er i mislighold. Slike regler faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde, se fortalens punkt 33. Utvalget behandler finansavtaleloven § 52 og kredittkjøpsloven § 12 i punkt 6.2.1.3.

5.9.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 16

Artikkel 16 nr. 1 første punktum slår fast forbrukerens rett til å tilbakebetale kreditten helt eller delvis før avtalt forfallstid. Denne retten gjelder i utgangspunktet i relasjon til enhver «kreditaftale» i direktivets forstand. Det følger imidlertid av ordlyden i artikkel 2 nr. 3 og 4 at artikkel 16 ikke gjelder for henholdsvis «kredittavtaler i form af kassekreditt, hvor kreditten skal betales tilbake på anfordring eller inden tre måneder» og «kreditaftaler i form af overtræk». Dersom avtalt forfall for utnyttet rammekreditt overstiger tre måneder, kommer artikkel 16 til anvendelse, jf. for så vidt artikkel 16 nr. 3 bokstav b) forutsetningsvis. Utvalget vil bemerke at det har vanskelig å se begrunnelsen for at forbrukerens rettigheter etter artikkel 16 nr. 1 ikke omfatter kredittavtaler som nevnt i artikkel 2 nr. 3 og 4.

For øvrig inneholder artikkel 16 bestemmelser vedrørende monetære virkninger av – oppgjøret ved – førtidig tilbakebetaling. I denne sammenheng blir det sondret mellom kreditt med og uten avtalt fastrente. Mens artikkel 16 nr. 1 annet punktum gjelder uavhengig av om det er avtalt fastrente, gjelder artikkel 16 nr. 2 førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt.

Det er klart at førtidig tilbakebetaling ikke påvirker forbrukerens plikt til å betale kredittkostnadene for den kredittid som er utnyttet. Bortsett fra dette, kan to spørsmål reises. For det første er det spørsmål om kredittgiveren kan kreve gebyr eller lignende for å dekke eventuelle kostnader direkte forbundet med den førtidige tilbakebetalingen. For det andre er det spørsmål om kredittgiveren kan kreve kompensasjon for eventuelt tap av renteinntekter som følge den førtidige tilbakebetalingen.

I artikkel 16 nr. 1 annet punktum heter det at forbrukeren, ved førtidig tilbakebetaling, har «ret til en reduktion af de samlede kreditomkostninger, der består af renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid». Det fremgår klart av ordlyden at forbrukeren ikke kan bli avkrevd full betaling av beregnede kredittkostnader for tiden fra førtidig tilbakebetaling til avtalt forfallstidspunkt. Det er derimot noe uklart om reduksjonen skal svare til «renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid», eller om det utelukkende er krav om en større eller mindre reduksjon av de samlede kredittkostnadene.

Dersom det blir lagt til grunn at reduksjonen skal svare til kredittkostnader i den resterende del av avtalens løpetid, vil kredittkunden i utgangspunktet slippe med å betale for utnyttet kredittid. Denne tolkningen kan hevdes å stå i et noe vanskelig forhold til ordet «reduktion», ettersom en reduksjon ikke nødvendigvis medfører reduksjon til null.

På den annen side er det mest nærliggende å forstå «der består af renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid» som en henvisning til den del av de samlede kredittkostnadene som ikke skal betales som følge av den førtidige tilbakebetalingen. Synspunktet er at ved førtidig tilbakebetaling har forbrukeren rett til reduksjon av de samlede kredittomkostninger, og at denne reduksjonen skal omfatte «renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid». Hertil kommer at artikkel 3 bokstav g) inneholder en definisjon av «samlede omkostninger i forbindelse med forbrukerkreditten», en definisjon som i denne sammenheng også omfatter kostnader i utnyttet kredittid.

Utvalget legger derfor til grunn at artikkel 16 nr. 1 annet punktum må forstås slik at reduksjonen skal svare til renter og omkostninger i den resterende del av avtalens løpetid. Av dette følger at forbrukeren i utgangspunktet bare skal betale for utnyttet kredittid.

Herfra blir det gjort unntak for fastrentekreditt i artikkel 16 nr. 2, som omhandler monetære virk-

ninger av førtidig tilbakebetaling «hvis tilbakebetalingen faller i en periode, for hvilken der er aftalt en fast debitorrente». Ved førtidig tilbakebetaling av slik fastrentekreditt har kredittgiveren etter artikkel 16 nr. 2 første avsnitt «ret til en rimelig og objektivt begrundet kompensasjon for eventuelle omkostninger, der er direkte forbundet med den førtidige tilbakebetalingen». Artikkel 16 nr. 2 annet avsnitt stiller opp tak for kompensasjonens størrelse: 0,5% eller 1% av det kredittbeløp som blir tilbakebetalt før tiden, avhengig av om det er mer enn ett år mellom den førtidige tilbakebetalingen og kreditavtalens avtalte opphørstidspunkt.

Artikkel 16 nr. 2 reiser en rekke spørsmål. For det første er det spørsmål om kompensasjon er betinget av konkret bevis for «omkostninger», eller om kredittkunden kan avkreves et gebyr uten hensyn til slikt konkret bevis. Formuleringen «objektivt begrundet kompensasjon» taler helst for sistnevnte løsning, mens formuleringen «kompensasjon for eventuelle omkostninger» nok taler for et krav om konkret bevis. Også artikkel 16 nr. 2 annet avsnitt taler for krav om konkret bevis. I denne bestemmelsen heter det at kompensasjonen «må ikke» overstige henholdsvis 0,5% og 1% av tilbakebetalingsbeløpet. Dette taler for at kompensasjonen kan være mindre enn disse prosenttallene. Hadde meningen vært å gi kredittgiveren krav på 0,5% eller 1% av kredittbeløpet uten hensyn til eventuelle konkrete omkostninger, ville det vært naturlig å si at kompensasjonen «skal utgjøre» 0,5% eller 1%. Det er vanskelig å se hvilke andre forhold enn konkrete bevis for «eventuelle omkostninger» som skulle kunne ligge til grunn for slik beregning av kompensasjonens størrelse.

I forlengelsen av dette oppstår spørsmål om hva som utgjør gjenstanden for kompensasjon etter regelen i artikkel 16 nr. 2 – hva er det kredittgiveren må føre konkret bevis for? Er gjenstanden for kompensasjon *kostnader* som påløper som følge av den førtidige tilbakebetalingen, typisk administrasjonskostnader, eller er gjenstanden for kompensasjon det *tap* kredittgiver kan ha lidt som følge av førtidig tilbakebetaling, herunder rentetap? Disse alternativene kan betegnes som henholdsvis kostnadsdekning og tapsdekning.

Ordlyden kan tale for at bestemmelsen bare omhandler kostnadsdekning, jf. formuleringen «kompensasjon for eventuelle omkostninger, der er direkte forbundet med den førtidige tilbakebetalingen».

Til tross for dette antar utvalget at artikkel 16 nr. 2 er en regel om tapsdekning. Det at bestemmelsen har et høyere tak (1%) der det gjenstår mer enn ett år mellom tilbakebetalingen og avtalt opp-

hørstidspunkt enn hvor det gjenstår kortere tid mellom tidspunktene (0,5%), er vanskelig å forene med et kostnadssynspunkt. Påløpte kostnader som følge av selve tilbakebetalingen påvirkes neppe i nevneverdig grad av hvor lang tid som gjenstår. Videre ville det ikke være grunn til å begrense regelen til å omfatte fastrentekreditt dersom regelen går ut på dekning av administrasjonskostnader o.l., ettersom det i praksis antagelig er uten betydning om renten er fast eller flytende for om det påløper kostnader for kredittgiveren ved førtidig tilbakebetaling. Disse forholdene tilsier etter utvalgets syn at artikkel 16 nr. 2 omhandler tapsdekning. Gjenstanden for kompensasjon etter artikkel 16 nr. 2 er altså tap som følge av førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt.

Direktivets fullharmonisering ved førtidig tilbakebetaling følger i det vesentlige av artikkel 16 nr. 1 og 2 samt nr. 3. Artikkel 16 nr. 4 åpner på noen punkter for nasjonal valgfrihet i forhold til de løsninger som følger av artikkel 16 nr. 1 til 3. Artikkel 16 nr. 4 bokstav a) bestemmer at medlemsstatene kan beslutte at kredittgiveren bare kan kreve kompensasjon etter artikkel 16 nr. 2, dersom det beløp som betales tilbake førtidig overstiger en nasjonal fastsatt terskel som ikke kan være høyere enn 10 000 Euro innenfor en periode på tolv måneder.

Videre heter det i artikkel 16 nr. 4 bokstav b) første avsnitt at medlemsstatene kan beslutte at

«kredittgiveren undtagelsesvis kan kræve højere kompensasjon, hvis han kan bevise, at de tab, han har lidt som følge af den førtidige tilbagebetaling, overstiger det i medfør af stk. 2 fastsatte beløb.»

Det er altså hjemmel for på nasjonalt plan å gi bestemmelser om at kredittgiveren kan kreve større kompensasjon enn det som følger av regelen i artikkel 16 nr. 2 dersom han sannsynliggjør at tapet hans overstiger dette.

Etter ordlyden i artikkel 16 nr. 4 bokstav b) første avsnitt er det ikke nødvendig at kravet på «høyere kompensasjon» utgjør eller tilsvarer kredittgiverens tap som følge av den førtidige tilbakebetalingen. At han lider tap som overstiger kompensasjon etter artikkel 16 nr. 2, er angitt som vilkår for krav på «høyere kompensasjon» etter regel i nasjonal rett, men for øvrig sier ikke bestemmelsen noe om størrelsen på kravet på kompensasjon i slike tilfeller. Det følger imidlertid av artikkel 16 nr. 4 bokstav b) annet avsnitt at kompensasjonen ikke kan overstige kredittgiverens tap. Det heter at «[h]vis den kompensasjon, som kredittgiveren kræver, overstiger dennes faktiske tab, kan forbrugeren kræve en tilsvarende nedsættelse». Den nasjo-

nale valgfriheten er altså begrenset; det kan ikke gis regler som åpner for at kredittgiveren kan kreve mer enn dekning av faktisk tap.

Bestemmelsen i artikkel 16 nr. 4 tredje avsnitt fremstår på denne bakgrunn som en regel om tapsutmåling. Bestemmelsen lyder slik:

«I så tilfælde udgør tabet forskellen mellem den oprindeligt aftalte rente og den rente, til hvilken kreditgiveren kan udlåne det førtidigt tilbagebetalte beløb på markedet på tidspunktet for den førtidige tilbagebetaling, under hensyntagen til den førtidige tilbagebetalings indvirkning på de administrative omkostninger.»

Formuleringen «[i] så tilfælde» viser tilbake på tilfeller hvor «den compensation, som kreditgiveren kræver, overstiger dennes faktiske tab». I slike tilfeller kan forbrukeren i henhold til artikkel 16 nr. 4 annet avsnitt kreve en «tilsvarende nedsættelse». Det er derfor naturlig å forstå bestemmelsen i tredje avsnitt som en regel om beregning av hva som utgjør «tilsvarende nedsættelse», og dermed også som en regel om utmåling av kredittgiverens «faktiske tab», dvs. hans fulle, individuelle tap som følge av den førtidige tilbakebetalingen av fastrentekreditten. Begrensningen til tapsdekning kan blant annet være aktuell i tilfeller hvor kredittgiveren kan oppnå en rentegevinst ved utlån av det beløpet som har blitt tilbakebetalt førtidig.

For øvrig bestemmer artikkel 16 nr. 5 at «[i]ngen compensation må overstige det rentebeløb, som forbrukeren skulle have betalt i perioden mellom den førtidige tilbakebetaling og kreditaftalens aftalte ophørstidspunkt». Denne begrensningen gjelder uavhengig av om kredittgiverens krav bygger på artikkel 16 nr. 2 eller regler om tapsdekning som angitt i artikkel 16 nr. 4 bokstav b).

Innholdet av artikkel 16 kan oppsummeres slik: Retten til førtidig tilbakebetaling følger av artikkel 16 nr. 1 første punktum, og forbrukeren skal i utgangspunktet bare betale renter og andre kredittkostnader for benyttet kredittid. Etter artikkel 16 nr. 2 skal det gjelde en regel om rett for kredittgiver til å kreve en «rimelig og objektivt begrundet compensation» ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt, men omfanget av slik kompensasjon er maksimalbegrenset til 1%, alternativt 0,5%, av beløpet som blir betalt tilbake førtidig. Videre kan det på nasjonalt plan gis regler om at kredittgiver kan kreve dekning av faktisk tap som følge av førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt. Videre følger det av artikkel 16 nr. 4 bokstav a) at nasjonale myndigheter har frihet til å bestemme at krav på kompensasjon etter bestemmelsen i artikkel 16 nr. 2, i alle tilfelle er betinget av at det beløp som blir

tilbakebetalt førtidig overstiger en grense oppad begrenset til 10 000 Euro innenfor en periode på 12 måneder.

5.9.3 Gjeldende rett

5.9.3.1 Kredittkjøpsloven § 11 og kredittkjøpslovforskriften §§ 3 og 4

Etter kredittkjøpsloven § 11 første ledd har kredittkjøperen rett til «når som helst å betale hele gjelden».

Regelen om monetære virkninger av førtidig tilbakebetaling er i utgangspunktet enkel: «Kjøperen skal... bare betale kredittkostnadene for den kredittid som utnyttes», jf. § 11 annet ledd første punktum.

I utgangspunktet vil utnyttet kredittid bli regnet frem til betalingsdagen. I kredittkjøpsloven § 11 annet ledd annet punktum er det en særskilt regel om beregning av utnyttet kredittid i tilfeller hvor det er avtalt betaling i avdrag. I slike tilfeller skal utnyttet kredittid anses å løpe frem til første ordinære forfallsdag etter betaling. Dette innebærer en utskyting av relevant tidspunkt i forhold til betalingsdagen. Prinsipielt sett medfører dette betaling for ikke-utnyttet kredittid. Departementet uttalte følgende om dette i Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 106:

«Tredje ledd bestemmer at betaler kjøper utenfor en av de fastsatte forfallsdager, skal den ikke utnyttede kredittid anses å løpe fra første forfallsdag etter betalingen. Bestemmelsen svarer til utvalgsutk § 10 annet ledd og avbetalingsloven § 6 tredje ledd annet punktum, og er grunnet i praktiske hensyn. En tilsvarende regel er tatt inn i den svenske konsumentkredittlov § 13 første ledd annet punktum og i det danske utvalgsutk § 15 stk 2. Regelen bør etter Justisdepartementets mening begrenses til avdragskjøp, jf anvendelsesområdet for den gjeldende regel i avbetalingsloven og den danske prp § 16 stk 5. Ved alminnelige henstandskjøp hvor hele (rest-) kjøpesummen skal betales samlet, ville regelen ellers helt utelukke reduksjon av kredittkostnadene. Likeledes bør avrekningen kunne skje pr den reelle oppgjørsdag ved kontokjøp, slik som også forutsatt i utredningen s 74 siste avsnitt.»

I kredittkjøpslovforskriften §§ 3 og 4, som er gitt med hjemmel i kredittkjøpsloven § 11 annet ledd tredje punktum, er det regler om hvordan kredittkostnadene skal beregnes. Forskriftens § 3 første og annet ledd lyder slik:

«Ved betaling av hele gjelden før avtalt forfall, jf. kredittkjøpslovens §§ 11 og 12, kan kreditt-

yteren ikke kreve dekning for kredittkostnader for den kredittiden som ikke er utnyttet, dersom kredittkostnadene etter avtalen beregnes etterskuddsvis som en prosentdel av restgjelden til enhver tid eller som et gebyr pr. ytelse.

Dersom kredittkostnadene beregnes på annen måte enn nevnt i første ledd, skal kjøperen ved betaling før avtalt forfall ha et så stort fradrag i kredittkostnadene at restgjelden ved betalings tidspunktet, jf. § 4, utgjør summen av de ubetalte terminbeløp diskontert til betalings tidspunktet (nåverdien). Ved diskonteringen legges til grunn den effektive renten for kreditten.»

Lovens klare hovedregel er at kjøperen bare skal betale kredittkostnader for utnyttet kredittid. Forskriften synes å legge til grunn løsninger som medfører at kjøperen bare *på visse vilkår* slipper med å betale kredittkostnader for utnyttet kreditt.

5.9.3.2 Finansavtaleloven §§ 53 og 54, samt låneforskriften § 10

Finansavtaleloven § 53 første ledd gir låntakeren rett til førtidig tilbakebetaling. Etter bestemmelsens annet ledd første punktum sammenholdt med annet og tredje punktum skal forbrukeren kun betale lånekostnader for benyttet kredittid. Dette innebærer at forbrukeren skal betale lånekostnader frem til og med betalingsdagen. Banklovkomisjonen understreket at dette innebar en forskjell sammenlignet med kredittkjøpsloven § 11, og begrunnet regelen med at den bidrar til å sikre at retten til førtidig tilbakebetaling blir reell, se NOU 1994: 19 s. 170. Dersom låntakeren ikke er forbruker, kan institusjonen kreve gebyr, begrenset til dekning av kostnadene ved den førtidige tilbakebetalingen, så langt dette følger av avtalen.

Ved førtidig tilbakebetaling av fastrentelån kan långiveren kreve dekning av tap av renter eller annet vederlag i bindingsperioden, såfremt långiverens rettigheter følger av avtalen, jf. § 54 første ledd første punktum. Slik avtale kan inngås også med en forbruker, men forbrukerens plikt til å dekke långiverens tap er betinget av at forbrukeren har mottatt opplysninger om dette i medhold av § 46 første ledd bokstav e), jf. annet ledd. Se § 54 første ledd annet punktum.

I § 54 annet ledd er det en særskilt bestemmelse som åpner for at forbrukerens plikt til å dekke rentetap likevel ikke inntreffer, til tross for at tapsdekning er avtalt og forbrukeren har mottatt relevante opplysninger før avtaleinngåelse. Bestemmelsen lyder slik:

«Første ledd gjelder ikke når en låntaker som er forbruker, har varslet långiveren om førtidig tilbakebetaling innen fristen angitt i tilbudet etter § 50 fjerde ledd bokstav b, eller dersom ingen frist er oppgitt, innen reguleringsdagen. Låntakeren må i tilfelle foreta tilbakebetaling senest på reguleringsdagen eller fire uker etter dette tidspunktet. For tiden etter regulerings tidspunktet betales markedsrente.»

I § 54 tredje ledd er det bestemt at dersom långiveren etter avtalen kan kreve dekning av tap m.v., skal låntakeren i tilsvarende utstrekning godskrives rentegevinst som långiveren oppnår. Bestemmelsen er fravikelig også i forbrukerforhold, jf. § 54 tredje ledd annet punktum.

Låneforskriften § 10, som er gitt med hjemmel i § 54 fjerde ledd, gir regler om beregning av renter og annet vederlag ved førtidig tilbakebetaling av fastrentelån. Ved beregning av långivers tap eller gevinst ved førtidig tilbakebetaling skal rettsanvenderen bygge på «differansen på innfrielsestidspunktet mellom den avtalte rente og den rente långiver tilbyr for tilsvarende lån», jf. § 10 annet ledd første punktum. Øvrige bestemmelser i annet ledd utdyper og presiserer dette prinsippet.

Siden låntakerens rett til å bli godskrevet rentegevinst kan fravikes ved avtale, er det en særskilt regel i § 10 tredje ledd tredje punktum:

«I tilfeller der det følger av avtalen at låntaker skal godskrives rentegevinst beregnet på en måte som gir lavere utbetaling enn etter denne forskriften, skal det før avtalen gis skriftlige opplysninger om beregningsmåten.»

5.9.4 Utvalgets vurderinger

Utgangspunktet etter artikkel 16 nr. 1 smh. nr. 2 er altså at forbrukeren bare skal betale for benyttet kredittid. Både i kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven § 53 er det bestemt at kredittkunden har rett til å betale tilbake førtidig, og utgangspunktet er begge steder at kredittkunden kun skal betale kredittkostnader for benyttet kredittid. Når det gjelder beregningen av benyttet kredittid, er det muligens enkelte forskjeller mellom kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven § 53. Gjennomføringen av artikkel 16 nr. 1 er egnet til å fjerne slike forskjeller.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 2 krever at det i nasjonal rett gis bestemmelser om kredittgivers rett til tapskompensasjon ved forbrukerens førtidige tilbakebetaling av fastrentekreditt. Etter artikkel 16 nr. 2 er kredittgiverens rett til slik kompensasjon maksimalbegrenset til henholdsvis 1% og 0,5% av kredittbeløpet som blir

betalt tilbake førtidig. Også artikkel 16 nr. 4 bokstav b) omhandler tapskompensasjon. Etter denne bestemmelsen kan nasjonale myndigheter bestemme at kredittgiveren kan kreve høyere kompensasjon dersom det bevises at tapet overstiger beløpet fastsatt i medhold av artikkel 16 nr. 2. Utvalget legger til grunn at krav etter artikkel 16 nr. 2 og nr. 4 bokstav b) har samme kompensasjonsformål, og at det etter begge bestemmelsene er krav om konkret bevis for tap. På bakgrunn av dette legger utvalget til grunn at utnyttelse av den nasjonale valgfriheten etter artikkel 16 nr. 4 bokstav b), vil kunne konsumere bestemmelsen i artikkel 16 nr. 2. Utvalget foreslår at det blir gjort bruk av den nasjonale valgfriheten etter artikkel 16 nr. 4 bokstav b). Dette kan etter utvalgets vurdering gjøres ved å videreføre hovedtrekkene i finansavtaleloven § 54 første ledd.

Etter finansavtaleloven § 54 første ledd første punktum i.f. er tapskompensasjon betinget av at långiverens rettigheter «følger av avtalen». I dette ligger at loven alene ikke hjemler krav på kompensasjon. Hertil kommer finansavtaleloven § 54 første ledd annet punktum, hvor det heter at krav på kompensasjon er betinget av at forbrukeren må ha blitt gjort kjent med långiverens rettigheter før avtalen ble inngått. Krav på kompensasjon er følgelig betinget av at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten på dette punktet har blitt korrekt oppfylt. Det kan diskuteres om slike betingelser er forenlig med bestemmelsen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 2, eller om denne bestemmelsen forutsetter at loven alene hjemler krav på tapskompensasjon. Spørsmålet er relevant selv om utvalget ikke foreslår eksplisitt gjennomføring av artikkel 16 nr. 2, ettersom artikkel 16 nr. 2 uansett gir kredittgiveren krav på slik kompensasjon som der er angitt. Poenget er at utvalget foreslår en bestemmelse i tråd med artikkel 16 nr. 4 bokstav b) som også gjennomfører artikkel 16 nr. 2.

Artikkel 16 nr. 2 kan isolert sett tas til inntekt for et krav til nasjonal lovgivning om at loven alene hjemler kredittgiverens krav på kompensasjon. En slik fortolkning kan imidlertid fortone seg som noe snever. Fortolkningen forutsetter at direktivet gir kredittgiveren krav på kompensasjon også i et tenkt tilfelle der kompensasjonsspørsmålet verken har blitt nevnt på det pre-kontraktuelle stadiet eller i kredittavtalen. En slik tolkning er vanskelig å forene med slike grunnleggende forbrukervernhen-syn som direktivet bygger på og som fremkommer i direktivets fortale.

Videre kan henvisningene i lovbestemmelsen om tapskompensasjon til avtalens innhold og oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplik-

ten betraktes som uttrykk for rettsvirkninger av manglende oppfyllelse av lovens krav til pre-kontraktuell informasjon og innhold i avtalen. Slik sett er det tale om sanksjoner mot overtredelse av direktivforpliktelser. Direktivet stiller krav om effektive sanksjoner, se nærmere i punkt 5.13, og bortfall av krav på tapskompensasjon fremstår som en adekvat og effektiv sanksjon mot manglende oppfyllelse av plikt til å informere forbrukeren om muligheten for å bli avkrevd kompensasjon ved førtidig tilbakebetaling.

Utvalget antar at denne løsningen lar seg forene med direktivet, og foreslår på denne bakgrunn å videreføre nevnte passusser i finansavtaleloven § 54 første ledd. Skulle denne løsningen likevel vise seg ikke å være i samsvar med direktivet, vil kredittgiver kunne kreve rentetapsdekning etter artikkel 16 nr. 2 selv om han ikke har oppfylt kravene til avtalens innhold og pre-kontraktuell opplysningsplikt – men ikke videregående rentetapsdekning – på grunnlag av innskrenkende tolkning av lovens vilkår på dette punkt. I forhold til tapsdekning utover det som følger av artikkel 16 nr. 2 antar utvalget at det hører under den nasjonale myndighets kompetanse å oppstille de nærmere vilkårene for tapsdekning.

Utvalget ser det slik at det ved gjennomføringen av artikkel 16 er anledning til å kombinere en bestemmelse om tapskompensasjon som nevnt i artikkel 16 nr. 4 bokstav b), med en bestemmelse som angitt i artikkel 16 nr. 4 bokstav a) om at tapskompensasjon bare kan kreves dersom beløpet som blir betalt tilbake førtidig overstiger en nærmere angitt beløpsterskel. Utvalget foreslår at denne muligheten blir benyttet, ikke minst fordi utvalgets forslag til nytt kapittel 3 i finansavtaleloven ikke bare omfatter nedbetalingslån og lignende lån, men også kredittkortgjeld, kredittkjøpgjeld og lignende. Uten en slik terskel ville forbrukeren kunne få plikt til å erstatte kredittgiverens rentetap ved førtidig tilbakebetaling av kreditt i henhold til kredittavtaler som omfattes av kredittkjøpsloven, hvor forbrukeren i dag kan nøye seg med å betale renter i samsvar med regelen i kredittkjøpsloven § 11 uavhengig av om det er avtalt flytende eller fast rente. Utvalget ønsker ikke å svekke forbrukerbeskyttelsen på dette punkt. Samtidig er det nødvendig å videreføre bestemmelsene om tapsdekning ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt etter finansavtaleloven § 54 ved kreditt over en viss størrelse, dels fordi en slik ordning med tapsdekning er nødvendig for at slik fastrentekreditt skal kunne tilbys, dels fordi det er av stor betydning for mange forbrukere å kunne

betinge seg fastrentevilkår ved opptak av kreditt av en viss størrelse.

5.10 Kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren

5.10.1 Innledning

Artikkel 15 nr. 2 regulerer kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selgeren i tilfeller der forbrukeren har inngått en såkalt «tilknyttet kreditaftale» med annen kredittgiver enn selgeren. Forståelsen av begrepet «tilknyttet kreditaftale» er avgjørende for fastleggelsen av bestemmelsens virkeområde, se punkt 5.10.2.1. Etter gjeldende norsk rett er forhold som omtalt i artikkel 15 nr. 2 regulert i kredittkjøpsloven § 8.

Fullharmoniseringens rekkevidde blir i utgangspunktet bestemt av artikkel 15 nr. 2. Artikkel 15 nr. 2 annet punktum overlater imidlertid til nasjonal lovgivning å regulere visse forhold angitt i bestemmelsen. I denne sammenheng må det ses hen også til artikkel 15 nr. 3. Se punkt 5.10.2.2.

Det vil fremgå av fremstillingen i punkt 5.10.2 og 5.10.4 at kredittkjøpsloven § 8 rekker videre enn artikkel 15 nr. 2, men at man i norsk rett under henvisning til nasjonal valgfrihet som følger av artikkel 15 nr. 3, har anledning til å videreføre kredittkjøpsloven § 8. Det kan reises spørsmål om kredittkjøpsloven § 8 på et punkt rekker kortere enn artikkel 15 ved at den norske bestemmelsen ved bruk av begrepet «forbrukerkredittkjøp» – jf. definisjonen av «kredittkjøp» i kredittkjøpsloven § 3 nr 1 bokstav b) – krever avtale mellom selger og kredittgiver. Dette drøftes også i punkt 5.10.2.1. I punkt 5.10.5 drøfter utvalget om kredittkjøpsloven § 8 bør videreføres mer eller mindre uendret eller om det bør foreslås en regel i tråd med artikkel 15 nr. 2.

Spørsmålet om forbrukerens innsigelser ved overdragelse av kredittgiverens rettigheter i henhold til en kredittavtale – enten kredittavtalen inngås mellom selgeren og forbrukeren eller mellom annen kredittgiver enn selgeren og forbrukeren – blir regulert i artikkel 17. Dette spørsmålet blir omtalt i punkt 5.11.

5.10.2 Artikkel 15 nr. 2 og nr. 3

5.10.2.1 Artikkel 15 nr. 2

Artikkel 15 nr. 2 lyder slik:

«Hvis de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af den tilknyttede kreditaftale, ikke leveres eller kun leveres delvis eller ikke er i overensstemmelse med aftalen om levering

deraf, har forbrukeren ret til at tage retsmidler i anvendelse mod kredittgiveren, såfremt forbrukeren ikke fra leverandøren har opnået den fyldestgørelse, som vedkommende har krav på ifølge loven eller aftalen om levering af varer eller tjenesteydelser. Medlemsstaterne bestemmer, i hvilket omfang og på hvilke betingelser disse retsmidler kan iværksettes.»

Forbrukeren kan altså på visse vilkår fremme krav og innsigelser – «tage retsmidler i anvendelse» – ikke bare mot selger/tjenesteyter, men også mot kredittgiver, i tilfeller av uteblitt eller mangelfull levering av varer eller tjenester som omfattes av en «tilknyttet kreditaftale».

En «tilknyttet kreditaftale» er i henhold til artikkel 3 bokstav n) en kredittavtale hvoretter kreditten «udelukkende tjener til at finansiere en aftale om levering av spesifikke varer eller spesifikke tjenesteydelser» (bokstav n) punkt i)), og «kreditaftalen og aftalen om levering til sammen objektivt set udgør en kommerciel helhed» (bokstav n) punkt ii)).

Vilkåret om at kreditten utelukkende skal tjene til å finansiere en avtale om levering av «specifikke» ytelser, peker hen på kredittavtaler som utelukkende er inngått med sikte på den aktuelle avtalen om kjøp av varer eller tjenester. Dette innebærer en avgrensning mot eksterne kontokredittavtaler og spesielt slike som disponeres ved bruk av internasjonale betalingskort som MasterCard og VISA.¹ Felles for alle betalingskort er at de gir kortholder mulighet til enkelt å disponere over tilgjengelig økonomiske ressurser. Dette kan for eksempel være innestående på konto (debetkort) eller en rammekreditt (kredittkort).

I det følgende vil utvalget for enkelthets skyld bruke MasterCard som eksempel på kredittkort og VISA for debetkort siden dette er den ordinære tilknytning for det overveiende antall utstedte MasterCard og VISA i Norge. Begge korttyper eksisterer imidlertid både som kredittkort og debetkort og også det nasjonale Bankaxept er i bruk som rent

¹ I Norge utstedes 4 typer internasjonale betalingskort: MasterCard (Eurocard), VISA, Diners Club og American Express. Det to første er såkalte 4-partssystemer der utstederfunksjoen (issuing) og innløsningsfunksjonen (acquiring) er adskilt og håndteres av ulike selskaper. Bankene er stortstusedere av slike kort. Diners Club og American Express er 3-partssystemer der utstederne også håndterer innløsningen. Det eksisterer også nasjonale betalingskort-løsninger. Bankaxept er det overlegent største fordi dette ordinært er knyttet opp mot brukskonti i bank – som regel i kombinasjon med VISA slik at kortet kan benyttes i utlandet. Andre nasjonale kortløsninger er bensinkortene (uten internasjonalt merke) og mer lokale løsninger knyttet til enkelte butikker/kjeder – for eksempel Autopass. Bruksmulighetene til disse vil være mer begrenset.

kredittkort. Eurocard (som bruker MC-systemet), Diners Club og American Express er normalt faktureringskort. Felles for kredittkort med internasjonalt merke, er at de kan benyttes i stort antall utsalgssteder ved en rekke anledninger, og aktuell kreditt tjener derfor ikke utelukkende til å finansiere kjøp av spesifikke varer eller tjenesteytelser. I første omgang ser vi bort i fra de tilfelle der konto-kredittavtale disponibel med kort blir inngått i forbindelse i tilknytning til et konkret kjøp.

Vilkårene i artikkel 3 bokstav n) kan umiddelbart synes å overlappe. Hvis kredittavtalen utelukkende tjener til finansiering av en avtale om levering av spesifikke varer eller tjenesteytelser, er det i utgangspunktet naturlig å legge til grunn at kredittavtalen og kjøpsavtalen til sammen utgjør en kommersiell enhet. Det er imidlertid en forskjell mellom disse vilkårene: Hvorvidt kredittavtalen utelukkende tjener til finansiering av en avtale om levering av spesifikke varer eller tjenester, beror på en konkret vurdering. Det samme gjelder for så vidt spørsmålet om kredittavtalen og kjøpsavtalen utgjør en kommersiell helhet, men denne vurderingen vedrører forbindelsen mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen ut fra en objektiv vurdering som blir skissert i artikkel 3 bokstav n) punkt ii). Her blir det nemlig uttømmende listet opp hva som utgjør en kommersiell helhet i direktivets forstand, og opplistingen viser at det godt kan tenkes en kredittavtale som utelukkende tjener til finansiering av spesifikke varer eller tjenester, uten at kredittavtalen og kjøpsavtalen til sammen utgjør en kommersiell helhet i direktivets forstand, dvs. uten at det foreligger tilstrekkelig nær forbindelse mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen. Et typisk eksempel vil være at en bank innvilger forbrukeren lån som forbrukeren benytter til å finansiere kjøp av bil, uten at det foreligger noe avtaleforhold mellom bil-selger og banken om finansieringen av bilkjøpet.

Det følger av artikkel 3 bokstav n) punkt ii) at opplistingen av (tre) typetilfeller som skal anses som «kommerciell helhet», er *uttømmende*.

Det første typetilfellet er at selgeren selv finansierer kreditten. Dette alternativet er uten betydning ved tolkningen av artikkel 15 nr. 2.

Hvis finansieringen av forbrukerens kreditt skjer gjennom tredjeperson, skal det anses å foreligge en kommersiell helhet i følgende tilfeller:

1. Dersom «kredittgiveren i forbindelse med inngåelsen eller forberedelsen af kreditaftalen gør brug av leverandørens tjenester».
2. Dersom «den spesifikke vare eller ydelsen af en specifik tjenesteydelse udtrykkelig er angivet i kreditaftalen».

I fortalens punkt 37 blir det uttalt at det «hersker... et indbyrdes *afhængighedsforhold* mellem købet af en vare eller tjenesteydelse og den med henblik på dette køb indgåede kreditaftale» (kursivert her). Formuleringen kan tyde på at forbindelsen mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen må være slik at ingen av avtalene ville ha blitt inngått dersom den ene tenkes borte. En slik tolkning fremstår imidlertid som for snever i forhold til opplistingen i artikkel 3 bokstav n) punkt ii). Under henvisning til at det overgripende temaet er om avtalene utgjør en kommersiell helhet, er det mer nærliggende å legge vekt på avhengighetsforhold i den forstand at kreditttilbudet er del av det totale tilbudet overfor forbrukeren. Kredittgiveren har i slike tilfeller en direkte interesse i at det blir inngått kjøpsavtale; det oppstår et interessefellesskap mellom kredittgiver og selger. Det er da ikke til hinder for å statuere «tilknyttet kreditaftale» at forbrukeren i og for seg kunne ha inngått kjøpsavtalen med annen finansiering enn den som fulgte av kreditttilbudet som var en del av det totale tilbudet til forbrukeren.

Etter ordlyden i direktivet er det tilstrekkelig men ikke nødvendig, at varen eller tjenesteytelsen er angitt i kredittavtalen. Hvis kredittavtalen ikke inneholder en slik angivelse, skal kredittgiveren anses å ha tilstrekkelig interesse i at det blir inngått kjøpsavtale, dersom det i forbindelse med inngåelsen av kredittavtalen er gjort bruk av den aktuelle vare- eller tjenesteleverandørens tjenester. I slike tilfeller er kredittgiveren kjent med at kreditten skal finansiere et spesifikt kjøp. Denne kunnskapen og forbindelsen mellom kredittavtalen og kjøpsavtalen, foreligger ikke ved bruk av tidligere utstedte kredittkort, f.eks. MasterCard. På den annen side tilsier ordlyden i artikkel 3 bokstav n) punkt ii) at det vil være en tilknyttet kredittavtale dersom kredittformålet i en avtale mellom en bank og en forbruker om nedbetalingslån angis å være kjøp av en spesifikk vare, for eksempel en nærmere spesifisert motorvogn, selv om det ikke foreligger noen avtale mellom kredittgiver og selger om finansiering av det aktuelle salg. Etter utvalgets oppfatning er det høyst tvilsomt om direktivet skal tolkes slik at de nevnte tilfeller omfattes av definisjonen av tilknyttet kredittavtale, ettersom det uten avtale mellom kredittgiver og selger om kredittfinansiering av salget vanskelig kan sies at kredittavtalen og salgsavtalen utgjør en «kommerciell helhet», og enda mindre et «indbyrdes afhængighedsforhold» mellom avtalene, jf. fortalen punkt 37. Dersom direktivet skal tolkes i samsvar med ordlyden på dette punkt, vil det foreligge en tilknyttet kredittavtale i direktivets forstand når for eksempel en bank som skal finansiere et forbrukerkjøp,

angir den spesifikke varen eller tjenesteytelsen forbrukeren skal benytte kreditten for å finansiere, selv om kreditten ikke gis etter avtale mellom banken og selger. Selv om skulle bli lagt til grunn at direktivet skal tolkes på denne måte, antar utvalget at det fortsatt kan inntas bestemmelse i kredittavtalen om kredittsikring i form av salgspant uten at dette i seg selv innebærer at kredittavtalen anses som «tilknyttet kreditaftale».

Med forbehold for tolkningen av direktivet i tilfeller hvor varen eller tjenesteytelsen er angitt i kredittavtalen vil utvalget bemerke at den identifikasjon av salgs-/tjenesteavtale og kredittavtale som følger av direktivets artikkel 15 nr. 2 og definisjonen av «tilknyttet kreditaftale» har gode grunner for seg. Kredittgiver vil regulært ha økonomisk interesse i den inngåtte salgs-/tjenesteavtale, samtidig om selger/tjenesteyter og kredittgiver kan sies å samvirke i prosessen frem til inngåelsen av avtalene. Grensen mellom slike tilfeller og tilfeller hvor selger/tjenesteyter er kredittgiver og i ettertid diskonterer kravet mot forbrukeren, vil i praksis kunne være flytende (se artikkel 17 og punkt 5.11 om de sistnevnte tilfellene).

Forutsatt at det foreligger en «tilknyttet kreditaftale» i direktivets forstand, kan forbrukeren på nærmere vilkår gjøre gjeldende krav og innsigelser han måtte ha mot selger/tjenesteyter, også mot kredittgiveren. Det første vilkåret er at varer eller tjenester som omfattes av den tilknyttede kredittavtalen, «ikke leveres eller kun leveres delvis eller ikke er i overensstemmelse med aftalen om levering deraf». Den siste passusen omfatter mangel-full levering. Det samme gjør for så vidt formuleringen «leveres delvis» (kvantitetsmangel). Førstnevnte passus – «ikke leveres» – omfatter etter en naturlig forståelse av ordlyden total uteblivelse av levering (leveringsuteblivelse). Følgelig kan det se ut til at forsinket levering ikke gir grunnlag for innsigelser eller krav mot kredittgiveren etter artikkel 15 nr. 2, for eksempel erstatningskrav som følge av forsinket levering. Det er rettspolitisk ingen grunn til å ekskludere tilfeller med forsinket levering fra den alminnelige regulering etter artikkel 15 nr. 2. I tillegg kommer at dersom selger/tjenesteyter er kredittgiver, vil innsigelser og motkrav som følge av forsinket levering kunne gjøres gjeldende overfor den som måtte erverve kravet fra selger/tjenesteyter, jf. artikkel 17. Utvalget antar at formuleringen av artikkel 15 nr. 2 ikke er tilsiktet på det aktuelle punkt, og at meningen har vært å omfatte innsigelser og motkrav som følge av mislighold generelt.

Etter artikkel 15 nr. 2 er rett til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren videre betinget

av at «forbrukeren ikke fra leverandøren har opnået den fyldestgørelse, som vedkommende har krav på ifølge loven eller aftalen». Formuleringen innebærer at forbrukeren ikke skal gis dobbel dekning av sine krav. Spørsmålet er om formuleringen i tillegg forutsetter at forbrukerens rett overfor kredittgiveren er subsidiær, altså om forbrukeren først må gå på selgeren/tjenesteyteren, herunder om «dekningmulighetene» må være uttømt. Det er etter utvalgets oppfatning ikke grunn til å tolke denne bestemmelsen som uttrykk for at ansvaret er subsidiært. I artikkel 15 nr. 2 annet punktum gis nemlig nasjonale myndigheter frihet til å bestemme «i hvilket omfang og på hvilke betingelser disse rettsmidler kan iværksettes». I fortalens punkt 38 blir det pekt på at den nasjonale valgfriheten særlig er rettet mot spørsmålet om «forbrukeren skal anlegge sag mod leverandøren, før forbrukeren kan tage dem [rettsmidler] i anvendelse mod kredittgiveren». Lovgiver står altså fritt på dette punkt.

5.10.2.2 Fullharmoniseringens rekkevidde

Det er klart at artikkel 15 nr. 2 medfører plikt for nasjonale myndigheter til å innføre eller videreføre lovbestemmelser om forbrukervern i tilfeller som nevnt i bestemmelsen. Spørsmålet er om artikkel 15 nr. 2 innebærer fullharmonisering av spørsmålet om rett til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter også overfor kredittgiver, slik at den nasjonale lovgiver er avskåret fra eventuelt å utstrekke forbrukervernet til å omfatte kredittavtaler som ikke er å anse som tilknyttede kredittavtaler. I mangel av nærmere holdepunkter for løsningen kunne en her tenke seg to tilnærningsmåter. Den ene er at direktivet bare regulerer forbrukerens rett til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren ved tilknyttede kredittavtaler, og at spørsmålet om hva som på dette punkt skal gjelde ved kredittavtaler som ikke omfattes av direktivets definisjon av tilknyttede kredittavtaler, er undergitt nasjonale myndigheters autonomi. Den andre tilnærningsmåten er å forstå artikkel 15 nr. 2 som angivelse av at retten til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren skal gjelde «så langt men ikke lenger», altså at nasjonal rett ikke kan utstrekke forbrukerens rett etter artikkel 15 til å omfatte kredittavtaler som ikke er tilknyttet kredittavtale etter direktivet.

Artikkel 15 nr. 2 gir ikke svar på dette spørsmålet. Det er imidlertid gitt uttalelser i fortalen punkt 10 som gir veiledning med hensyn til fullharmoniseringens rekkevidde. Videre inneholder artikkel

15 nr. 3 en bestemmelse som regulerer nasjonale myndigheters valgfrihet på det aktuelle punktet.

I fortalens punkt 10 uttales:

«... medlemsstaterne (vil) kunne anvende dette direktivs bestemmelser på tilknyttede kredittavtaler, der ikke er omfattet af definitionen af en 'tilknyttet kredittavtale' som indeholdt i dette direktiv. Bestemmelserne om tilknyttede kredittavtaler vil således kunne anvendes på kredittavtaler, der kun delvis tjener til at finansiere en aftale om levering af varer og tjenesteydelser.»

Denne uttalelsen gir klart uttrykk for at artikkel 15 nr. 2 ikke er uttrykk for fullharmonisering i den forstand at bestemmelsens forbrukervern er forbeholdt tilfeller av levering av varer og tjenester som er omfattet av en tilknyttet kredittavtale i direktivets forstand. Nasjonale myndigheter har frihet til å utvide dette vernet.

Det er imidlertid uklart hvor langt uttalelsen åpner for at nasjonale myndigheter kan utvide vernet. Etter ordlyden kan medlemsstatene anvende direktivets bestemmelser på tilknyttede kredittavtaler som ikke er omfattet av direktivets definisjon av tilknyttede kredittavtaler, og at bestemmelsene vil «således kunne anvendes på kredittavtaler, der kun delvis tjener til at finansiere en aftale om levering av varer og tjenesteydelser». En mulig forståelse er at nasjonale myndigheter bare kan utstrekke vernet til å omfatte kredittavtaler som har en «tilknytning» til en spesifikk salgs-/tjenestevtale. Etter denne forståelsen gjør fortalen punkt 10 et slags unntak fra artikkel 3 bokstav n) punkt i) og kravet om at kreditten utelukkende tjener til å finansiere et spesifikt vare- eller tjenestekjøp. Etter denne betraktningen er den nasjonale valgfriheten fremdeles begrenset av definisjonen i artikkel 3 bokstav n) punkt ii).

Det er imidlertid usikkert om uttalelsen er ment å gi nasjonale myndigheters en så vidt begrenset rett til å utvide forbrukervernet i forhold til artikkel 15 nr. 2. Dette skyldes dels at fortalen på dette punktet er tvetydig, dels at uttalelser i fortalen i seg selv vanligvis ikke er normerende. Fortalen gir normalt kun forklarende eller begrunnende uttalelser på normgivende uttrykk i selve direktivteksten. Etter utvalgets oppfatning er det mest nærliggende å forstå annet punktum i den siterte forarbeidsuttalelsen, jf. «... kredittavtaler, der kun delvis tjener til at finansiere ...», utelukkende som eksemplifisering av den nasjonale valgfriheten, men det er ikke opplagt at dette er en riktig forståelse av fortalen.

Derimot inneholder artikkel 15 nr. 3 en bestemmelse som både isolert sett og sammenholdt med

fortalen punkt 10 gir klar veiledning med hensyn til hvor langt fullharmoniseringen rekker. Artikkel 15 nr. 3 lyder:

«Denne artikkel berører ikke nasjonale bestemmelser om, at en kredittgiver hæfter solidarisk for ethvert krav, som forbrukeren måtte have mod leverandøren, såfremt kjøpet av varer eller tjenesteydelser fra leverandøren er blevet finansieret via en kredittavtale.»

I fortalen punkt 38 uttales i tilknytning til dette at direktivet ikke bør medføre at «forbrukeren berøves sine rettigheter i henhold til nasjonale bestemmelser, om at selgeren eller tjenesteyderen og kredittgiveren hæfter solidarisk».

Etter ordlyden i artikkel 15 nr. 3 omfattes tilfeller hvor forbrukeren har krav mot selgeren/tjenesteyteren, herunder både krav ved mangler og forsinkelse, eksempelvis erstatningskrav. Nasjonale myndigheter står altså fritt til å ha bestemmelser om at forbrukeren kan fremme et slikt krav både overfor selger/tjenesteyter og kredittgiveren. Direktivet krever bare at kjøpet av vare eller tjenesteytelse er blitt finansiert via en kredittavtale, jf. definisjonen i direktivet artikkel 3 bokstav c). Ordlyden omfatter ikke klart tilfeller hvor forbrukeren har en innsigelse mot kredittgiverens krav på betaling av kredittbeløpet, ettersom uttrykket «hæfter solidarisk for krav» nettopp peker mot tilfeller hvor forbrukeren har et krav, ikke en innsigelse. Dersom forbrukeren er avskåret fra å gjøre gjeldende innsigelse overfor kredittgiveren mot betaling av kredittbeløpet, for eksempel ved totalt uteblitt levering av varen, vil han imidlertid ha erstatningskrav mot selgeren etter at han har betalt kredittgiveren, og *dette* kravet vil selgeren og kredittgiveren kunne hefte solidarisk for etter nasjonal rett. Det er dermed etter utvalgets oppfatning klart at artikkel 15 nr. 3 må tolkes slik at nasjonale myndigheter har frihet til – innenfor de rammer som følger av direktivet for øvrig og annen fellesskapsregulering – å ha lovbestemmelser som identifiserer selger/tjenesteyter og kredittgiver også i tilfeller som faller utenfor artikkel 15 nr. 2.

Utvalget har også vurdert om bestemmelser i nasjonal rett om identifikasjon av selger/tjenesteyter og kredittgiver i tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort, er i samsvar med Europaparlaments- og rådsdirektiv 2007/64/EF om betalingstjenester i det indre marked (betalingstjenestedirektivet). De fleste selgere vil – når kjøperen bruker kort han allerede disponerer – være opptatt av selve betalingen og ikke om kunden handler på kreditt eller ikke – som oftest vil de heller ikke kunne ha noen begrunnet oppfatning om dette da

kortet som regel ikke gir noen informasjon om dette. Dersom institusjon som tilbyr betalingstjenester i ettertid må håndtere innsigelser/tilbakesøkningskrav fra kortholder, kan dette medføre motregning i senere oppgjør eller tilbakesøkningskrav, slik at betalingsmottaker likevel ikke har mottatt endelig oppgjør ved betalingen med kredittkort. Normalt vil innløser ha sikret seg regress mot betalingsmottager (brukerstedet) i brukerstedsavtalen dersom det foretas reduksjoner i betaling fra kortutsteder/kortholder.

Etter utvalgets oppfatning må det eventuelt være artikkel 58 som kan innebære begrensninger her. Bestemmelsen pålegger betaler å «underrette sin udbyder af betalingstjenester snarest muligt efter at have konstateret uautoriserede eller fejlbehæftede betalingstransaksjoner, der giver anledning til krav, herunder krav som omhandlet i artikkel 75, og ikke senere end 13 måneder efter debiteringsdatoen». Etter utvalgets oppfatning handler imidlertid disse bestemmelsene om innsigelser og krav som oppstår som følge av feil eller forhold ved selve betalingsgjennomføringen og ikke krav som springer ut av det underliggende forhold betalingen er ment å dekke. Etter betalingstjenestedirektivet artikkel 30 nr 3 er det også fastsatt at direktivet ikke griper inn i det tidligere forbrukerkreditt-direktivet (87/102/EØF) eller annet EU-regelverk som gjelder betingelsene for kredittytelser overfor forbrukere og som er i overensstemmelse med EU-retten. Utvalget legger til grunn at betalingstjenestedirektivet ikke er til hinder for at det i nasjonal rett bestemmes at forbruker gjør gjeldende innsigelser og krav han måtte ha mot selger/tjenesteyter overfor utsteder av kredittkort som er benyttet til å betale varen/tjenesten.

Etter utvalgets vurdering er det heller ikke på annet EØS-rettslig grunnlag noe til hinder for bestemmelser i nasjonal rett om identifikasjon av selger/tjenesteyter og kredittgiver i tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort. På samme måte som norske kredittgivere kan tenlandske kredittgivere i samsvar med EØS-retten inngå avtaler med norske forbrukere om utstedelse av debetkort eller kredittkort. Utvalget kan ikke se at en adgang for forbrukeren til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor utsteder av kredittkort, utgjør et hinder for salg av varer og tjenester over landegrensene. Selv om det er delte meninger i utvalget om hvorvidt forbrukeren bør ha en slik rett etter loven, jf. punkt 5.10.5 nedenfor, antar et samlet utvalg at en slik rett vil kunne bidra til å senke forbrukerens terskel for handel med ukjente leverandører, herunder ved netthandel, og

ved det stimulere grensekryssende handel innen EØS.

5.10.3 Særlig om partsrelasjoner og andre forhold ved eksterne kontokreditter

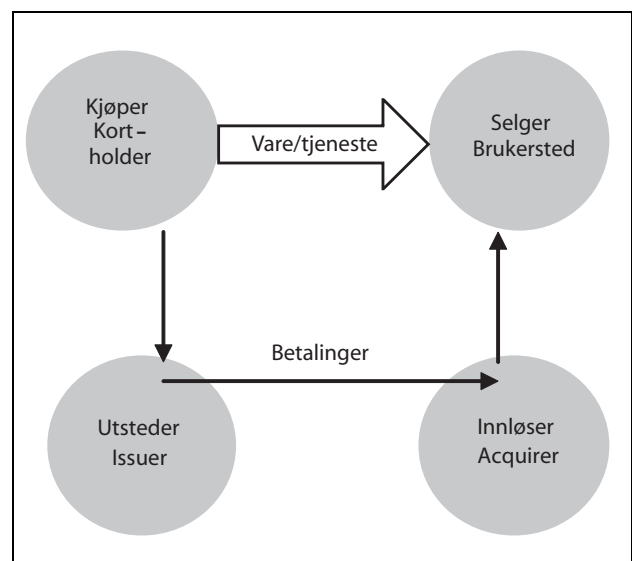
5.10.3.1 Innledning

Som det vil fremgå av fremstillingen i punkt 5.10.4 er det enighet i utvalget om hva som er gjeldende rett etter kredittkjøpsloven § 8. Det er også langt på vei enighet i utvalget om at kredittkjøpsloven § 8 bør videreføres med det materielle innhold regelen har i dag. På ett punkt er det uenighet mellom partene. Et flertall i utvalget foreslår å videreføre kredittkjøpsloven § 8 fullt ut med det innhold regelen har i dag, jf. punkt 5.10.5. Et mindretall i utvalget foreslår at forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav mot kredittgiver etter § 8 som hovedregel ikke lenger bør omfatte tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort utstedt i henhold til en ordning med ekstern kontokreditt. For øvrig foreslår også mindretallet at kredittkjøpsloven § 8 videreføres uten endring.

Med henblikk på de senere vurderinger av spørsmålet om kredittkjøpsloven § 8 forutsatt bør omfatte tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort, vil utvalget i punkt 5.10.3.2 gi en nærmere omtale av partsrelasjoner og andre omstendigheter ved slike betalingskort.

5.10.3.2 Nærmere om eksterne kontokreditter

I systemer med eksterne kontokreditter er det gjerne fire roller som skal ivaretas av ulike aktører:

Figur 5.1

Partene i figuren er:

- Kortholder: Person som disponerer og står juridisk ansvarlig for bruk av kortet. Brukeren gjøres opp ved at det trekkes på innestående på en konto (debetkort), belastes en kontokreditt (kredittkort) eller ved betaling av tilsendt faktura (faktureringskort).
- Utsteder: Virksomhet som utsteder kort til kortholder. Dette kan være en bank eller et finansieringsselskap/kredittforetak.
- Innløser: Virksomhet som leverer tjenester til brukerstedet, herunder oppgjør for betalingstransaksjoner foretatt med kort. Innsamling av transaksjoner foretas av innløser, eller profesjonelle transaksjonsinnsamlere gjør denne oppgaven for innløseren.
- Brukersted: salgssted der kortet kan benyttes.

For å kunne etablere seg som utsteder eller innløser av Visa/Mastercard er det nødvendig med lisens fra rettighetshaverne til kortsystemet. Visa Inc. har hovedkontor i San Francisco. Virksomheten i Europa er skilt ut i Visa Europe som en egen enhet med hovedkontor i London. Visa er representert i Norge ved Visa Norge bankgruppe. Mastercard Worldwide har hovedkontor i New York. Europa er egen region med hovedkontor i Brussel. Som regel er adgangen til å gi lisens delegert ned på nasjonalt nivå.

Gjennom lisensen forplikter utstedere og innløser av internasjonale betalingskort seg til å følge et detaljert sett av vilkår fastsatt på sentralt eller regionalt nivå. Slike felles vilkår er nødvendig for å samordne et betalingssystem som består av en rekke små aktører som hver betjener en liten del av verdikjeden. Det er viktig for funksjonaliteten og tilliten til systemet, at dette fremstår som en enhet. Retningslinjene regulerer ulike forhold som krav til standarder, sikkerhet i systemet (maskinvare/software), rutinebeskrivelser, prinsipper for avtalevilkår mellom aktørene, håndtering av feil, misbruk mv.

Fellesvilkårene gir også klare føringer på innholdet av de avtaler som inngås mot brukersted og kortkunde. Brukerstedene vil for eksempel bli pålagt å honorere alle kort innenfor det enkelte kortsystem. Det er ikke adgang til diskriminering på bakgrunn av hvor kortet er utstedt.

Alle banker utsteder betalingskort knyttet til det nasjonale kortsystemet Bankaxept for disponering av brukskonto. Ofte kan denne kontoen ha en kredittfasilitet som gjør det mulig å disponere mer enn innestående. Som regel er kortet også tilknyttet det internasjonale VISA-systemet slik at det kan brukes i utlandet.

Mange banker utsteder ved siden av dette MasterCard som kredittkort med varierende kredittramme. I DnBNOR er dette en del av totalkundekonseptet. Ved bruk av kredittkortet er det kortutstederen som er kredittgiver overfor *kortholder*, som er kredittkunden. Kortsystemet inneholder imidlertid to ledd mellom kortutsteder og kortholder. Kortholderens direkte motpart i en gitt transaksjon er *brukerstedet*, dvs. en forretning eller lignende som er tilknyttet kortsystemet gjennom avtale med innløser; fysiske kjennetegn på tilknytning til kortsystemet er i praksis at forretningen har elektronisk betalingsterminal og gjerne også relevante klistremerker på inngangsdøren. Brukerstedets direkte motpart oppover i kjeden er altså *innløseren*, ikke kortutstederen.

Innløser med lisens kan inngå avtaler med brukersteder om innløsning av korttransaksjoner til angitte kort. Teller i Norge har for eksempel lisens til å innløse både Visa og MasterCard transaksjoner. Det er ingen direkte avtale mellom innløser og kortutsteder utover det at de er tilsluttet samme kortsystem. Når kort blir benyttet som betaling for en nettjeneste eller i en betalingsterminal, vil det blir foretatt en autorisasjonsforespørsel via innløser. For norske kort vil denne som regel gå til norsk kortutsteder. Forespørselen vil inneholde opplysninger om kortet som gjør at utsteder kan kontrollere om kortet er gyldig, at det med rimelig grad av sikkerhet er benyttet av rett innehaver og at det eksisterer tilstrekkelig midler til dekning av transaksjonen. Når transaksjonen er autorisert og verifisert har kortutsteder garantert oppgjør til innløser på de vilkår som er satt i systemet. Brukerstedet er da sikret oppgjør gjennom brukerstedsavtalen.

I enkelte tilfelle vil kortutsteder ha anledning til i ettertid å annullere/tilbakekalle en gitt autorisasjon. Dette er nærmere regulert i de såkalte Charge-Back (CB) bestemmelsene i avtaleverket mellom kortutsteder og innløser. Grunner som kan utløse CB kan være tekniske feil, håndteringsfeil hos brukersted/innløser, brudd på sikkerhetsprosedyrer, transaksjonsfeil eller manglende levering (service not rendered). CB-bestemmelsene oppstiller tidsfrister og fastslår hva utsteder må gjøre for å rette en CB mot innløser. Innenfor MasterCard systemet er det i utgangspunkt satt en absolutt frist på 120 dager fra transaksjonsdagen. Etter dette tidspunktet er det ikke mulig å gjennomføre noen CB.

Foretas en CB, må innløser følge en bestemt prosess og det må sendes med konkret angitte vedlegg som dokumentasjon. Ved konkurs i flyselskap må flybilletter som angir dato vedlegges. I tillegg

vil innløser sjekke om kravet er reelt og at det ikke er skjedd omlevering.

At utsteder krever CB, innebærer ikke at kravet tas til følge. Grunnlag for avslag kan være at tidsfristen er oversittet, manglende, uleselige eller feil dokumenter eller at utsteder har håndtert prosedyren feil. Avviser innløser kravet, må tapet bæres av utsteder eller kunde. Uenighet mellom utsteder og innløser kan om nødvendig løses gjennom «voldgift» internt i systemet.

At de avtalebaserte CB-bestemmelsene også omfatter manglende levering, gjør at de i en viss utstrekning overlapper kredittkjøpsloven § 8, jf. punkt 5.10.4 nedenfor. CB-bestemmelsene er imidlertid mer begrenset ved at de kun omhandler innsigelsen «manglende levering» og at det er skarpe tidsfrister uavhengig av om mangelen er oppdaget eller ikke. Dessuten er CB-bestemmelsene interne avtaleregler og kan ikke påberopes direkte av kortholder. For kortholder er det kortavtalen som gjelder ved siden av norsk lov. På den annen side omfattes alle typer kort uansett oppgjørsform – dvs både kredittkort og debetkort.

5.10.4 Gjeldende rett

Kredittkjøpsloven § 8 inneholder en bestemmelse om kjøperens innsigelser mot annen kredittgiver enn selger. Finansavtaleloven inneholder ikke noen tilsvarende regel, og noe direktekrav for kjøperen mot slik kredittgiver basert på alminnelig kontraktsrett synes uaktuelt. Følgelig er det bare ved «forbrukerkredittkjøp» (§ 8) og «ytelse av forbrukertjenester på kreditt» (§ 27a) at kjøperen overfor kredittgiver kan gjøre gjeldende innsigelser basert på misligholdt oppfyllelse av vare- eller tjenestekontrakten.

Kredittkjøpsloven § 8 første ledd første punktum lyder slik:

«Ved forbrukerkredittkjøp kan kjøperen overfor annen kredittgiver enn selgeren gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kunne gjøre gjeldende mot selgeren.»

«Forbrukerkredittkjøp» og «ytelse av forbrukertjenester på kreditt» blir definert på tilsvarende måte i § 3, henholdsvis nr. 3 og nr. 4. Kreditten må ytes som ledd i næringsvirksomhet, og – etter alternativet i § 3 nr. 1 bokstav b), sml. § 3 nr. 4 andre strekpunkt – av «selgeren eller en annen på grunnlag av avtale med selgeren». Kreditten må altså ytes av en annen enn selgeren, men på grunnlag av avtale med selgeren, for at forbrukeren skal kunne gjøre gjeldende innsigelser og krav mot kre-

dittgiveren. Identifikasjon av selger og kredittgiver som skal kunne begrunne rett for kjøper til å gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selgeren overfor kredittgiver, er betinget av avtale mellom selgeren og kredittgiveren om kreditten.

I forarbeidene ble det lagt til grunn at bestemmelsen omfatter eksterne kontokjøp. Departementet uttalte bl.a. følgende om dette i Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 107:

«Reglene i § 13 om kjøpers innsigelser og krav overfor annen kredittgiver enn selgeren gjelder også eksterne kontokjøp. Derimot er de naturlig nok uten betydning for interne kontokjøp, hvor selgeren jo selv yter kreditten. Bokredits Landsforbund A/L har foreslått at kontokjøp helt unntas fra reglene i § 13. Det vises bl a til at ved kontokjøp har kreditten ingen tilknytning til den enkelte vare, at det ikke foreligger noen forbindelse mellom selger og kredittgiver i anledning det enkelte kjøp slik som ved andre kredittkjøp samt til visse oppgjørmessige problemer.

Etter Justisdepartementets mening har forbrukerkjøperen samme behov for beskyttelse av sine innsigelser og krav på grunnlag av kjøpsforholdet ved eksterne kontokjøp som i andre trepartsforhold, og selgeren og kredittgiveren har også samme interessefelleskap i kreditthandelen som ellers.»

Departementets uttalelse peker på det sentrale i begrunnelsen for kjøperens rett etter kredittkjøpsloven § 8; interessefelleskap mellom selger og kredittgiver når kreditten ytes etter avtale mellom disse, jf. også omtalen av definisjonen av «tilknyttet kredittavtale» i direktivet artikkel 3 bokstav n) i punkt 5.10.2.1 foran.

Ved avgjørelsen av om kredittkjøpsloven § 8 omfatter eksterne kortsystem må det tas stilling til om kortutstederen, f.eks. DnBNOR Kort, yter kreditt til kortholderen «på grunnlag av avtale med» brukerstedet. Det kan her skilles mellom tilfeller hvor forbrukeren kontraherer med brukerstedet og betaler med et kredittkort som er utstedt på et tidligere tidspunkt, helt uavhengig av den konkrete transaksjon med brukerstedet, og tilfeller hvor kredittkortet utstedes i forbindelse med kontraheringen med det konkrete brukerstedet. I sistnevnte tilfeller er det klart at kredittkortutsteder er å anse som kredittgiver etter kredittkjøpsloven § 8. Det sees inntil videre bort fra de sistnevnte tilfellene.

Det fremgår av gjennomgåelsen av avtalekjeden i punkt 5.10.3 at brukerstedet i første rekke har avtale med innløseren (Teller), som igjen bygger sin rett til å godkjenne brukersteder på avtale

med kortutsteder. Samtidig har kortholder en konto hos kortutstederen, og denne kontoen blir belastet når kortholderen gjør bruk av kredittkortet. Gjennom bruk av betalingsterminalen skjer det dermed en belastning av kortholderens konto hos kortutstederen, og kortutsteder er forpliktet til å gjøre opp overfor innløser. Dermed blir kredittyttingen flyttet fra innløser til kortutsteder, og innløseren får en oppgjørsteknisk rolle. Gjennom den felles tilknytning til kortsystemet kan det sies å foreligge et avtaletilknytningsforhold mellom kortutsteder/kredittgiver og brukersted/selger. Spørsmålet er om en dermed kan si at kortutsteder yter kreditt til kortholder på grunnlag av avtale med selgeren/brukerstedet.

Spørsmålet har ikke vært prøvd for Høyesterett. Rettspraksis fra lavere rettsinstanser og praksis i Bankklagenemnda er ikke entydig selv om man i de senere år ser en klar utvikling i retning av at kredittkort omfattes av kredittkjøpsloven § 8. I mange saker har man latt være å ta uttrykkelig standpunkt til spørsmålet fordi man uansett kunne løse spørsmålet ut i fra kortavtalen. I andre saker nøyer man seg med å forutsette man at loven kommer til anvendelse, uten å foreta en særskilt drøftelse av spørsmålet. Det er imidlertid klart at Bankklagenemnda nå legger til grunn at kredittkjøpsloven § 8 kommer til anvendelse ved kredittkort tilknyttet de internasjonale kortsystemene – jf. BKN 2007-062, 2007-121 og 2008-043

Lovavdelingen er kommet til samme resultat i sin uttalelse av 3. desember 1991. Her blir det lagt til grunn at bankkort som regulært gir kunden muligheter for kreditt, generelt kan antas å være omfattet av kredittkjøpsloven § 8. Videre blir følgende uttalt i relasjon til nevnte krav om avtale mellom kredittgiver/kortutsteder og selger/brukersted:

«I de tilfeller der det regulært er knyttet en form for kreditt til kortbruken, og dette er kjent for brukerstedet, og når utstederbanken uttrykkelig eller stilltiende godtar at brukerstedet direkte kan belaste kundens konto i banken, er det nærliggende å si at « kreditten gis av ... en annen [enn selgeren] på grunnlag av avtale med selgeren », jf definisjonen av kredittkjøp i kredittkjøpsloven § 3 nr 1 bokstav b.»

Krüger, Norsk kjøpsrett, 4. utgave, Bergen 1999 og note 60 i Norsk lovkommentar legger også til grunn at kredittkjøpsloven § 8 omfatter tilfeller med betaling med kredittkort.

For så vidt gjelder utenlandsk rett bemerker utvalget at det i Finland ble avsagt en høyesterettsdom 2. februar 2007, KKO:2007:6, som identifi-

serte kredittkortutsteder overfor selger ved forbrukerkjøp. I Danmark synes spørsmålet ikke å være avklart av domstolene og juridisk teori gir ikke klar veiledning på dette punkt.

Etter utvalgets oppfatning må det legges til grunn som gjeldende rett at kredittkjøpsloven § 8 omfatter tilfeller med betaling med kredittkort. For så vidt gjelder vilkåret om at kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter bemerker utvalget at det foreligger en avtaletilknytning mellom partene og at det er kortterminalens potensiale for betaling med kredittkort og den konkrete bruk av kredittkort på brukerstedet som er avgjørende etter gjeldende rett, og ikke om det er kjent for brukerstedet om betalingskortet i det konkrete tilfellet er et kredittkort eller et debetkort.

Kredittkjøpsloven § 8 omfatter ikke betaling med debetkort. En forbruker som benytter et debetkort når han betaler til brukerstedet - for eksempel være et kombinert Bankaxept-/VISA-kort utstedt av en norsk bank og knyttet til forbrukerens brukskonto i banken – vil ikke være beskyttet av kredittkjøpsloven 8. Når forbrukeren betaler med debetkortet, belastes forbrukerens innskuddskonto i banken, som om forbrukeren hadde tatt penger ut av kontoen ved uttak fra banken og betalt brukerstedet med kontante penger. Det forekommer imidlertid at banken innvilger forbrukeren en rammekreditt på kontoen, slik at kontoen er en kombinert innskudds- og kredittkonto. Forbrukeren disponerer kontoen, eventuelt ved debetkort som måtte være knyttet til kontoen, innenfor den avtalte kredittramme. Det vil ikke være synbart for brukerstedet om debetkortholderen har en rammekreditt på kontoen eller om saldo på konto er positiv eller negativ når kortet benyttes. Det er klart at transaksjoner som belastes debetkort faller utenfor virkeområdet for kredittkjøpsloven § 8, jf. f.eks. BKN-2008-43. Ved debetkort kan en ikke si at det regulært knyttes en form for kreditt til kortbruken og det vil regulært heller ikke være synbart eller kjent for brukerstedet om det er knyttet kreditt til kortbruken i det enkelte tilfelle.

Selv om direktivet artikkel 15 nr. 2 ikke er til hinder for å videreføre løsningen i kredittkjøpsloven § 8 om at forbruker som betaler med kredittkort, kan gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittkortutsteder, vil utvalget vurdere om det er grunn til å videreføre disse rettighetene. Dette drøftes i punkt 5.10.5 nedenfor.

Kredittkjøpsloven § 8 første ledd annet punktum lyder slik:

«Ved siden av reklamasjon overfor selgeren etter kjøpslovens regler må kredittyeren i tilfelle underrettes så snart det er rimelig høve til det.»

Justisdepartementet la til grunn at sterke praktiske grunner taler for en klar regel om at kjøperen i første omgang i alle fall må reklamere overfor sin direkte kontraktspartikkel. Det ble også presisert av departementet at man ikke gikk inn for at kredittgivers ansvar i ytterligere grad gjøres subsidiært, se Ot.prp. nr. 34 (1980-1981) s. 107. Dette spørsmålet om kredittgivers ansvar er subsidiært, herunder spørsmål om plikt til å reklamere overfor selgeren før kredittgivers ansvar gjøres gjeldende, faller antagelig innenfor den nasjonale valgfriheten, jf. det som ble sagt om dette ovenfor i punkt 5.10.2.2, hvor det ble vist til en uttalelse i fortalen om at den nasjonale valgfriheten særlig er rettet inn mot spørsmålet om «forbrukeren skal anlegge sag mod leverandøren, før forbrukeren kan tage dem [retsmidler] i anvendelse mod kreditgiveren».

Kredittkjøpsloven § 8 annet ledd lyder slik:

«Har kjøperen pengekrav som etter første ledd kan gjøres gjeldende mot kredittyteren, er kredittyterens ansvar begrenset til det beløp han har mottatt av kjøperen i anledning av kjøpet.»

Dette er en bestemmelse om direktekravets *omfangsmessige begrensning*. Kredittkjøpsloven § 8 inneholder også en begrensning med hensyn til *direktekravets art*: Forbrukeren kan – hva gjelder direktekrav, til forskjell fra innsigelser – bare gjøre gjeldende *pengekrav* mot kredittgiveren, jf. § 8 første ledd. Dette medfører en avgrensning mot krav om naturalprestasjoner, f.eks. krav om utbedring og omlevering. Departementet så det som uhen-siktsmessig om forbrukeren skulle kunne fremme direktekrav om naturaloppfyllelse.

5.10.5 Utvalgets vurderinger

Utvalget har foran redegjort for begrensningene i kredittkjøpsloven § 8 med hensyn til direktivekravets art og omfang. Spørsmålet er om slike begrensninger i adgangen til å fremme direktekrav er i strid med fullharmoniseringen i artikkel 15 nr. 2.

Artikkel 15 nr. 2 første punktum bestemmer at forbrukeren skal kunne gjøre gjeldende «retsmidler ... mod kreditgiveren». «Retsmidler» medfører verken omfangsmessige eller artsmessige

begrensninger. I annet punktum blir det imidlertid understreket at medlemsstatene bestemmer «i hvilket omfang disse retsmidler» skal kunne iverksettes. Dette tilsier at det er nasjonal valgfrihet med hensyn til å bestemme omfangsmessige begrensninger. Utvalget anbefaler å videreføre gjeldende rett på dette punkt.

Det kan være noe vanskeligere å ta stilling til om begrensningen med hensyn til direktekravets art faller innenfor nasjonal valgfrihet.

I artikkel 15 nr. 2 annet punktum blir det altså bestemt at det er opp til medlemsstatene å bestemme «i hvilket omfang disse retsmidler» skal kunne gjøres gjeldende. Det er i utgangspunktet naturlig å forstå dette som en henvisning til omfanget av forbrukerens krav. Og «disse retsmidler» kan forstås som en henvisning til nr. 2 første punktum og dermed alle de «retsmidler» som kan gjøres gjeldende mot selgeren, herunder så vel pengekrav som andre krav, for eksempel krav på retting og omlevering. I så fall er det ikke rom for begrensninger knyttet til misligholdsbeføyelsens art.

På den annen side kan det pekes på at det i EØS-området ikke er harmoniserte misligholdslæ- rer i relasjon til vare- og tjenestekontrakter. Det vil si at kjøperens misligholdsbeføyelser i en jurisdiksjon kan skille seg betydelig fra kjøperens beføyelser i en annen jurisdiksjon. Sett fra et EU-perspektiv er det derfor neppe tungtveiende grunner mot nasjonale begrensninger vedrørende arten av krav som kan gjøres gjeldende mot kredittgiveren så lenge den nasjonale utforming av forbrukerens innsigelses- og kravsvett må anses som en lojal varetakelse av direktivets formål, som i denne sammenheng først og fremst er forbrukervern. En begrensning til «pengekrav» lar seg etter utvalgets oppfatning forsvare. Utvalget anbefaler å videreføre denne begrensningen.

Det neste spørsmålet er om forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav han måtte ha mot selger/tjenesteyter også overfor kredittgiver, skal begrenses til å omfatte tilfeller som omfattes av direktivet artikkel 15 nr. 2 eller om en skal opprettholde det videregående forbrukervernet en etter gjeldende rett har etter kredittkjøpsloven § 8. En annen måte å stille dette spørsmålet på, er å spørre hvilke kredittavtaler eller hvilken tilknytning mellom selger/tjenesteyter og kredittgiver som – utover tilfeller som nevnt i artikkel 15 nr. 2 – bør kreves for å gi forbrukeren rett til å fremme innsigelser og krav fra salgs-/tjenesteavtalen overfor kredittgiver.

For utvalget fremstår dette som et valg mellom å utforme forbrukervernet i samsvar med artikkel

15 nr. 2, altså at innsigelses- og krav retten begrenses til «tilknyttede kredittavtaler» i samsvar med direktivet, eller å videreføre kredittkjøpsloven § 8 uendret, med nærmere presisering – i lovtekst eller i forarbeider - av bestemmelsens rekkevidde i tilfeller hvor forbrukeren betaler med kredittkort. En kan også tenke seg mindre utvidelser i forhold til direktivets definisjon av «tilknyttet kredittavtale», jf. direktivets fortale punkt 10, men utvalget vil ikke anbefale en slik mellomløsning. Utvalget vil heller ikke anbefale at forbrukervernet begrenses i samsvar med artikkel 15 nr. 2. Spørsmålet er da om kredittkjøpsloven § 8 skal videreføres uendret eller om det bør gjøres innføres visse begrensninger i regelen.

Ved vurderingen av kredittkjøpsloven § 8 må det tas utgangspunkt i at den innsigelses- og kravrett bestemmelsen gir forbrukeren, er legislativt uttrykk for et synspunkt om at selger og kredittgiver bør identifiseres når kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiver og selger. Forbrukerens materielle stilling bør i slike tilfeller som utgangspunkt være den samme overfor kredittgiver som overfor selger. De begrensninger som gjøres i forbrukerens adgang til å fremme innsigelser og krav mot kredittgiveren, innebærer unntak fra dette utgangspunktet, men rokker ikke ved selve utgangspunktet.

Motsatt er det etter gjeldende rett klart at dersom forbrukeren innvilges kreditt uten avtale mellom kredittgiver og selger, er forbrukerens eventuelle innsigelser og krav mot selgeren kredittgiveren uvedkommende. En kan si at det i slike tilfeller ikke er et slikt interessefellesskap mellom selger og kredittgiver at det er grunn til å identifisere disse. Som påpekt i punkt 5.10.2.1 foran reiser definisjonen av tilknyttet kredittavtale i direktivet artikkel 3 bokstav n) punkt ii) spørsmål ved å dette synspunktet fullt ut kan videreføres etter gjennomføringen av direktivet (ettersom tilfeller hvor «den spesifikke vare eller ydelsen af en spesifik tjensteydelse uttrykkelig er angivet i kredittavtalen» etter ordlyden kan synes å innebære at det foreligger en tilknyttet kredittavtale uavhengig av om kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiveren og selgeren/tjenesteyteren). Dette er uten betydning for vurderingene i dette avsnittet og kommenteres nærmere i særmerknadene.

Vurderingen av hvilke kredittavtaler som bør gi forbruker rett til å fremme innsigelser og krav fra kjøps-/tjenesteforholdet overfor kredittgiver, er reelt en vurdering av om kredittgiveren bør ha risikoen for selgers/tjenesteyters oppfyllelse av kontrakten med forbruker. Når kreditten ytes etter avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter

kan det som foran påpekt sies å foreligge et interessefellesskap mellom selger/tjenesteyter og kredittgiver som tilsier at disse identifiseres overfor forbrukeren i den relasjon som her drøftes. Kredittgivningen vil gjerne være en mer eller mindre dominerende årsaksfaktor bak forbrukerens konkrete valg av selger/tjenesteyter, noe som kan forsvare identifikasjon. Innvilges derimot kreditt uten avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter vil forbrukeren – i relasjon til kredittgiveren – regulært stå fritt med hensyn til hvem han skal kontrahere med, og han bør da i alle fall som utgangspunkt selv bære risikoen for det valg han tar.

Spørsmålet er hvordan tilfeller hvor forbrukeren betaler ved å belaste et allerede utstedt kredittkort i henhold til et eksternt kortsystem bør vurderes i denne sammenheng.

På den ene side foreligger det ingen direkte avtale mellom kortutsteder (bank eller annen kredittgiver) og brukerstedet (selger/tjenesteyter) om kreditten. Kortutsteder og brukersted er imidlertid parter i en *avtalekjede* slik at det for så vidt kan sies å foreligge en avtalemessig tilknytning mellom dem. Denne tilknytningen er imidlertid svakere enn ved det en kan kalle «klassiske kredittkjøp», hvor kreditten innvilges etter direkte avtale mellom selger og kredittgiver i tilknytning til et konkret kredittkjøp (når kredittgiver er en annen enn selgeren). Den svakere tilknytning innebærer blant annet at kortutsteder ikke har reell mulighet for selv å føre kontroll med det enkelte brukersted. På den annen side vil innløser regulært utøve brukerstedkontroll. Et synspunkt er at innløser utøver slik brukerstedkontroll på vegne av de parter i avtalekjeden som har interesse av slik kontroll, herunder kortutsteder.

Ved vurderingen om slike tilfeller fortsatt bør omfattes av kredittkjøpsloven § 8 er det også et synspunkt at det er tale om en eksisterende etablert regel som gir forbrukeren rettigheter, hvilket i seg selv kan tale mot en regelendring som svekker forbrukervernet.

Når Lovavdelingen i sin uttalelse av 3. desember 1991 la til grunn at betaling med kredittkort i henhold til eksterne kortsystem ga forbrukeren rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 la man som nevnt i punkt 5.10.4 vekt på at det var kjent for brukerstedet at det regulært er knyttet en form for kreditt til kortbruken og at kortutsteder uttrykkelig eller stilltiende godtar at brukerstedet direkte kan belaste kundens konto i banken. Som der påpekt er det etter utvalgets vurdering den konkrete bruk av kredittkortet ved betaling til et brukersted med kortterminal som godtar betaling

med kredittkort, som er det sentrale på dette punkt, ikke om det har vært kjent for brukerstedet om betalingskortet er et kredittkort. I forhold til vilkåret om at kreditten gis etter avtale mellom kredittgiver og selger/tjenesteyter, er det reelt spørsmål om hvilken vekt det bør legges på den indirekte tilknytning det i praksis vil være mellom kortutsteder og det store antall brukersted gjennom avtalekjeden disse er tilknyttet.

Det er delte oppfatninger i utvalget av om betaling med kredittkort i henhold til eksterne kortsystem bør gi forbrukeren rett til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittgiver. *Flertallet, medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang*, går inn for å videreføre gjeldende rett på dette punkt.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland vil i hovedsak vise til at kredittkjøpsloven § 8 er en viktig, velfungerende og praktisk forbrukerrettighet ved kjøp med kredittkort. Det vil medføre en markant svekkelse av forbrukervernet å ikke videreføre regelen. Et samlet utvalg er enig om at det ikke er i strid med direktivet å videreføre kredittkjøpsloven § 8 i tråd med gjeldene rett.

Bestemmelsen har vist seg særlig praktisk ved kjøp på internett og ved forskuddbetaling, eksempelvis av reiser. Kjøp av varer på internett, og da særlig over landegrensene, er i utgangspunktet forbundet med en viss risiko. Ved å betale med kredittkort reduserer man denne risikoen betraktelig ved at man kan gå på kredittyteren dersom varen ikke leveres eller det som leveres ikke er etter avtalen. Dersom man eksempelvis har betalt med overføring fra konto, vil det i praksis være nær umulig å følge opp en manglende levering fra en nettbutikk i utlandet. Forbrukere rådes nettopp derfor av Forbrukerrådet og andre til å benytte kredittkort ved netthandel. Bruk av kredittkort legger, med dagens regel, til rette for trygg netthandel. Stadig flere forbrukere følger dette rådet.

Regelen bidrar på denne måten til sikker handel over landegrensene, noe som vil være en forutsetning for, og et bidrag til, økt handel og økt konkurranse over landegrensene. Dette er utvilsomt i tråd med hensynene bak forbrukerkredittdirektivet, jf. f.eks. portalens punkt 8, så vel som en rekke andre EU-direktiv.

Regelen har også vist seg praktisk viktig ved forskuddsbetaling av varer og tjenester. Et eksempel kan være kjøp av flybilletter. I de senere årene har flere flyselskap gått konkurs. Reiser betales i all hovedsak på forskudd og i utgangspunktet er forbrukerens penger tapt når selskapet går konkurs. Kredittkjøpsloven § 8 har imidlertid gitt forbrukeren en mulighet til å sikre seg mot konkurs-

risikoen ved kjøp i en bransje som er preget av økonomiske problemer. I samtlige flykonkurser de siste årene, som har berørt det norske markedet, har kredittgiver tilbakebetalt forskuddsinnbetalingene til forbrukere som har kjøpt reisen med kredittkort.

Også brukerstedene har klare fordeler av regelen. Ved å tilby betaling med kredittkort kan de tilby forbrukerne en ekstra sikkerhet. Det at forbrukerne opplever det som trygt å handle på nettet, og trygt å betale på forskudd, er en vesentlig forutsetning for omsetningen og endog for mange brukersteders eksistens. Den jevne forbruker vil oppleve internetbutikkens tilknytning til et kjent kredittkort som et tegn på seriositet. Kredittkjøpsloven § 8 har sikret at denne oppfatningen jevnt over er riktig.

Kredittkjøpsloven § 8 gir utvilsomt god forbrukerbeskyttelse. Begrunnelsen for å endre den må da være at regelen er for god, at den gir forbrukerne for store fordeler på bekostning av kredittyter, i dette tilfellet kortutsteder. En endring slik mindretallet foreslår vil medføre at man svekker forbrukerbeskyttelsen og styrker kredittgivers stilling.

Kredittkjøpsloven § 8 har vært norsk rett i 24 år og må sies å være godt innarbeidet. Når det er tale om en bestemmelse med så lang fartstid må en begrunnelse for endringer først og fremst baseres på de erfaringer man har hatt med bestemmelsen. Netthandel er riktignok av nyere dato, og kunnskap om regelen blant forbrukerne var tidligere ikke særlig utbredt. Likevel har regelen såpass lang fartstid at en påstand om at den medfører en urimelig belastning for kredittyterne må kunne belegges med faktiske erfaringer. Etter disse medlemmenes syn er det imidlertid ingenting som tyder på at regelen har svekket kredittkortenes posisjon i det norske markedet. I følge Norges Banks Årsrapport om betalingssystemene, mai 2008, er kredittkortene i sterk vekst, med mer enn en fordobling av volumet fra 2003 til 2007 (tabell 15 a).

Etter disse medlemmenes syn kan man like godt argumentere med at kredittkjøpsloven § 8 har gitt til kredittkortene en konkurransefordel. Det faktum at Visa (Teller), for sine debetkort, på frivillig basis har inntatt vilkår med et lignende innhold kan underbygge en slik argumentasjon. Man kan imidlertid ikke begrunne å fjerne en så vidt viktig og innarbeidet forbrukerrett fra lovgivningen med et håp om at kortselskapene på eget tiltak tar det inn i standardavtalene. Hvorvidt kredittkortselskapene frivillig vil tilby slike vilkår eller ikke blir en ren gjetning. Ønsker man å videreføre forbruker-

beskyttelse på dagens nivå, kan dette kun gjøres sikkert ved å videreføre bestemmelsen i kredittkjøpslovens § 8.

Bestemmelsen medfører i enkelte tilfeller at kostnader ved uteblitt eller mangelfull levering pulveriseres ut på brukerne av systemet. Dette har vært omtalt som en form for tvungen forsikring. Etter disse medlemmenes syn er dette lite presist. I tilfeller hvor brukerstedet ikke har levert, eller det er mangler knyttet til varen/tjenesten vil kredittyter som en klar hovedregel kunne fremme regresskrav mot brukerstedet. Hjemmel for dette finnes naturlig nok i avtaleverket som regulerer forholdet mellom partene i systemet. I enkelte tilfeller, eksempelvis ved konkurs, vil det imidlertid være vanskeligere å få dekket inn tapet. I siste instans er det kortinnehaverne og brukerstedene som da må betale regningen renter og gebyrer. Kostnadene pulveriseres, og deles på alle brukerne av systemet. Reguleringer som innebærer pulverisering av tap er et vanlig grep i forbrukerretten. Det er ikke uttrykk for en urimelig regulering at enkelte kostnader fordeles på fellesskapet.

Kortselskapene må naturlig nok vurdere hvem som oppfyller kravene til å få lisens som brukersted og vil derfor ha bedre kunnskaper om brukerstedet enn den jevne forbruker. Slipper man inn useriøse aktører vil det kunne bli mange krav etter regelen i kredittkjøpslovens § 8. Prisene ut til kortholderne og brukerstedene vil påvirkes av dette. Det ligger en rekke krav til brukerstedene i kortselskapenes avtaleverk. Brudd på reglene i brukerstedsavtalene er sanksjonert med bøter og kan føre til at brukerstedet mister lisensen. Følger ikke kredittkortselskapene opp den løpende kontrollen med brukerstedene, slik at useriøs virksomhet tilates i systemet, vil dette også påvirke antall krav som rettes mot kredittgiver, noe som igjen vil påvirke prisene. Regelen i kredittkjøpsloven § 8 er dermed et godt virkemiddel for å hindre at useriøse eller kriminelle brukersteder slippes inn i systemene. Behovet for en slik regel har økt i takt med økende antall kredittkjøp generelt og særlig på internett.

Regelen virker også indirekte disiplinerende på brukerstedene. Dersom man ikke leverer som avtalt, og ikke behandler kortholderens reklamasjoner på en skikkelig måte, blir kravene kanalisert mot kortutsteder, noe som igjen kan føre til at man mister brukerstedsbevilgningen.

De positive insentivvirkningene forbrukerens innsigelses- og kravrett etter kredittkjøpslovens § 8 har på brukerstedene, illustrerer også disse medlemmenes synspunkt om at det i kredittkorttil-

fellene foreligger et interessefellesskap på tilbydersiden som gjør at selger og kredittyter bør identifiseres.

Det at kredittbetalingssystemet består av tre parter på tilbydersiden, omfatter svært mange enkeltaktører, at det for en stor del er elektronisk og går over landegrensene, røkkes ikke ved det grunnleggende: At det gjennom avtalen mellom partene på tilbydersiden er opprettet en forbindelse og et samarbeid for at korthaveren skal kunne handle hos brukerstedene/selger med kreditt hos kortutsteder/kredittgiver. Selgeren og kredittyteren har et nært interessefellesskap i kreditthandelen, og det er derfor rimelig at forbrukeren også kan rette sine krav mot kredittyteren.

Det har vært fremhevet som et paradoks at forbrukeren ikke gis de samme rettigheter ved bruk av debetkort. Medlemmene er ikke nødvendigvis enig i dette, men mange av argumentene fremført over passer også for debetkorts-systemene. En mulig utvidelse av forbrukerens krav- og innsigelsesrett til også å gjelde i tilfeller ved bruk av debetkort hører imidlertid ikke naturlig inn under mandatet. Det at en har en velfungerende forbrukerrettighet knyttet til kredittkort, som i noen tilfeller muligens burde gjelde for debetkort, er etter disse medlemmenes syn ikke et argument for å fjerne en velfungerende og viktig forbrukerrettighet knyttet til kredittkort. En slik utvidelse krever også en langt større og grundigere utredning enn spørsmålet om å beholde dagens bestemmelse.

Disse medlemmene vil også nevne at dersom en ved gjennomføring av et forbrukerdirektiv reduserer viktige og velfungerende forbrukerrettigheter, som en etter direktivet har anledning til å videreføre, vil være svært lite heldig og ikke i tråd med den internasjonale utviklingen hvor forbrukernes rettigheter styrkes på finansområdet.

Det vil medføre en markant svekkelse av forbrukervernet å fjerne regelen om at forbrukeren kan gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selgeren ovenfor kredittgiveren når han betaler med kredittkort. Forbrukerkredittdirektivet åpner for at dagens forbrukerbeskyttelsesnivå kan beholdes, og de praktiske erfaringene med regelen er gode. På denne bakgrunn mener disse medlemmene at kredittkjøpslovens § 8 bør innarbeides i finansavtaleloven med samme form og med samme innhold som i dag.

Medlemmet Wang går som medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland inn for at regelen i kredittkjøpsloven § 8 videreføres uendret. Dette medlem vil understreke at vurderingen her er hvorvidt det bør foreslås begrensninger i en etablert lovregel som over noe tid har fore-

skrevet nærmere bestemte rettigheter for forbrukerne, og hvor vi i forhold til forbrukerkredittdirektivet står fritt til å videreføre gjeldende norske regler. Dette skiller seg fra situasjonen der spørsmålet gjelder utforming og avgrensning av nye lovregler.

Dette medlem er enig med medlemmene Sæbø, Haraldsen og L'Abée-Lund i at avtaletilknytningen mellom kredittgiver (kortutsteder) og selger (brukersted) synes å være mindre fremtredende innefor eksterne kredittkortsystemer enn ved kreditt som ytes etter direkte avtale mellom kredittgiver og selger. Dette forhindrer imidlertid ikke at det også innenfor eksterne kredittkortsystemer må kunne sies å foreligge et interessefelleskap mellom de involverte avtaleparter i at de enkelte transaksjoner utføres og at kredittkortsystemet ved det utnyttes. Dette medlem ser videre at de reelle kontrollmulighetene den enkelte kredittgiver har i forhold til det enkelte brukersted i et eksternt kredittkortsystem er begrenset, men vil peke på at kredittkortsystemet synes slik innrettet at det åpner for en type systemkontroll med de tilknyttede brukersteder.

Som fremholdt av medlemmene Andreassen, Gjerdem, Grinaker og Skofteland synes forbrukerens rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 å ha særlig stor praktisk betydning ved internetthandel, gjerne med et grensekryssende element. Den økte trygghet som bestemmelsen må antas å gi forbrukerne ved slik handel må etter dette medlems syn antas over tid å føre til økt grensekryssende handel med varer og tjenester. Dette må anses som positive virkninger av bestemmelsen ikke bare for de involverte parter i de eksterne kredittkortsystemene, men også i et bredere samfunnsøkonomisk perspektiv.

Medlemmet Wang finner ikke å kunne tillegge forholdet mellom kredittkort og debetkort avgjørende betydning, og viser til at det ved kreditt ytes en tjeneste utover selve betalingsformidlingen som stiller kredittgiver i en annen posisjon overfor kortinnehaveren enn ved utstedelse av debetkort. Det grunnlag for identifisering mellom kredittgiver (kortutsteder) og selger (brukersted) som kan sies å foreligge i kredittkortforhold foreligger ikke i debetforhold. Det synes derfor uaktuelt å utvide forbrukerens legale rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 til også å gjelde i debetforhold.

Dette medlem er under tvil kommet til at det ikke foreligger tilstrekkelig grunnlag for å foreslå begrensninger i de etablerte rettigheter forbrukeren i dag har etter kredittkjøpsloven § 8. Det foreslås derfor at regelen i kredittkjøpsloven § 8 videreføres uendret.

Mindretallet, medlemmene Sæbø, Haraldsen og L'Abée-Lund, går inn for at forbrukeren som hovedregel ikke gis rett til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittgiver i tilfeller hvor forbrukeren har betalt med kredittkort. Etter mindretallets oppfatning bør kredittkort primært sees som en praktisk oppgjørsform for forbrukeren i tilfeller hvor han selv bestemmer hvem han vil kontrahere med og på hvilke vilkår, uten at oppgjørsformen, herunder det at brukerstedet godtar betaling med det aktuelle kredittkortet, gir slik tilknytning mellom brukerstedet og kortutsteder at det er naturlig å identifisere disse overfor forbrukeren.

Mindretallet erkjenner at det foreligger en form for avtalebasert tilknytning mellom kortutsteder og brukersted og at det blir ført en viss kontroll med brukersteder. Kortutstедers tilknytning til brukerstedene er imidlertid fjern. Ettersom forbrukerrettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 grunnes på et interessefelleskap mellom selger og kredittgiver, er det etter mindretallets oppfatning ikke grunn til å anerkjenne slike rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 når tilknytningen er så fjern som den er ved eksterne kortsystemer. Kortutsteder, for eksempel en distriktssparebank i Norge, har ingen reell mulighet for å føre tilsyn med et betydelig antall brukersteder over hele verden. Kortutsteder har heller ingen reell mulighet til å innvirke på den kontroll innløser eller andre utøver overfor brukerstedene.

Ettersom tilknytningen mellom kortutsteder og brukersted normalt er fjern er det etter mindretallets oppfatning mer naturlig å la forbrukeren bære risikoen for valg av medkontrahent ved vare- og tjenestekontrakter. Blant annet som følge av utvikling av netthandel har forbrukeren ofte vesentlige flere konkurrerende tilbydere å velge mellom når han skal kontrahere enn han hadde for noen tiår siden. Enten forbrukeren handler ved direkte kontakt med tilbyder på dennes forretningssted eller gjennom andre kommunikasjonsformer, for eksempel ved netthandel, vil forbrukeren ofte ha muligheter for å kunne vurdere tilbyder og tilbud på en helt annen måte enn kortutstederen kan. Etter mindretallets oppfatning er det i en slik situasjon normalt liten grunn til at forbrukeren skal ha en lovfestet rett til å velte risikoen for mislighold fra den selger/tjenesteyter han har valgt, over på kortutsteder. Kostnadene med en slik forsikring må i praksis antas å bli veltet over på andre forbrukere, indirekte ved at brukerstedene får mindre gunstige vilkår fra kredittkortsystemene enn de ellers ville ha fått og dermed må øke prisene overfor forbrukerne, eller direkte ved at

forbrukernes kostnader etter kredittkortavtalen øker. Denne virkningen må riktignok antas å forekomme også ved tilknyttede kredittavtaler som nevnt i direktivet artikkel 15 nr. 2 og er isolert sett ikke noe argument mot å anerkjenne rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor kredittkortutsteder. Men når tilknytningen er så fjern som den normalt er mellom brukersteder og kredittkortutsteder, og forbrukeren i praksis gjerne vil ha muligheter for å vurdere tilbydere og tilbud på en helt annen måte enn kortutstederen kan, er det relevant å påpeke at rettighetene etter kredittkjøpsloven § 8 har en kostnadsside som må bæres av noen, hvilket normalt vil si andre forbrukere. I den grad kredittkortsystemer oppfatter forbrukerrettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 som lite problematiske antar mindretallet at slike rettigheter vil bli inntatt i systemets «tilbudspakke» overfor forbrukerne som ledd i konkurransen om kunder, sml. tilbud om reiseforsikring som enkelte kortsystemer tilbyr kunder som betaler reise med kort. Forbrukeren kan da velge om han vil inngå avtale om kredittkort som gir ham slike rettigheter, eller om han vil skaffe et annet kredittkort på – kanskje – prisgunstigere avtalevilkår.

Mindretallet legger i og for seg til grunn at rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 ved bruk av kredittkort gir forbrukeren økt trygghet blant annet når han handler med ukjente leverandører, gjerne ved netthandel. Slik økt trygghet kan bidra til å økt omsetting, noe som er både i brukerstedenes og kortutstederens interesse. Det er videre klart at slike forbrukerrettigheter kan være av betydelig økonomisk verdi for forbrukeren i det enkelte tilfellet, for eksempel når leverandøren av en kostbar ytelse går konkurs før levering har funnet sted. Kostnadene disse forbrukerrettighetene er forbundet med, må antas å ville bli pulverisert, jf. foregående avsnitt. De her påpekte forhold gir etter mindretallets oppfatning et godt faktisk grunnlag for utvikling av betalingskort med *avtalebaser*te rettigheter for forbrukeren. Mindretallet anser det som lite sannsynlig at videreføring av rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 er nødvendig for at forbrukerne skal få tilbud om betalingskort med innsigelses- og kravrett som nevnt i paragrafen.

Mindretallet vil videre peke på at hensynene som kan anføres til støtte for forbrukerrettigheter ved betaling med betalingskort, i liten grad har sammenheng med om betalingskortet er et kredittkort. I den grad forbrukeren har behov for den risikodekning kredittkjøpsloven § 8 gir ham ved betaling med kort, er det neppe grunn til å skille mellom tilfeller hvor han ved betalingen dispone-

rer egne midler eller om han betaler med kredittkort. Det er imidlertid klart at forbrukeren ikke har rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 ved betaling med debetkort, enten kontoen kortet er knyttet til, står i pluss eller minus når betaling skjer. Mindretallet ser altså ingen vesentlig grunn til å vurdere debet- og kredittkort forskjellig i forhold til kredittkjøpsloven § 8-rettigheter, dels fordi behovet for risikodekning som nevnt er vesentlig det samme enten forbrukeren betaler med egne midler eller med et kredittkort, dels fordi det kan være knyttet kreditt til begge korttypene. Selv om mange forbrukere gjerne vil ha både debetkort og kredittkort, slik at de etter gjeldende rett kan velge å betale med kredittkort dersom de ønsker rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8, vil ikke alle forbrukere ha en slik mulighet, for eksempel fordi de ikke får kredittkort pga. manglende kredittverdighet. Skulle lovgiver mene at det ut fra hensynet til forbrukervern er nødvendig å gi forbruker ufravigelige rettigheter som nevnt i kredittkjøpsloven § 8 ved betaling med betalingskort, bør begrunnelsen være en annen enn at kredittkortutsteder gir kreditt etter avtale med selgeren. Mindretallet regner det imidlertid som sannsynlig at det på frivillig grunnlag vil bli etablert ordninger med så vel debetkort som kredittkort med mer eller mindre omfattende forbrukerrettigheter som nevnt i kredittkjøpsloven § 8.

Mindretallet legger også noe vekt på at direktivets løsning er å anerkjenne rett for forbrukeren til å fremme innsigelser og krav fra salgs-/tjenestekontrakten overfor kredittgiver ved tilknyttede kredittavtaler. Selv om direktivet som nevnt åpner for videregående forbrukervern etter nasjonal rett, bør dette kreve gode grunner. Mindretallet vil her peke på at anvendelsen av kredittkjøpsloven § 8 overfor utsteder av kredittkort er lite problematisert i forarbeidene, og at den fjerne tilknytningen det normalt er mellom kredittkortutsteder og brukersted ikke synes å være problematisert. Det er ikke noe å si på at man ikke vurderte dette nærmere da kredittkjøpsloven ble gitt, ettersom handel med kredittkort i henhold til eksterne kortsystemer den gang var vesentlig mindre utbredt enn i dag. Selv om forbrukeren etter gjeldende rett har rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8 ved betaling med kredittkort, er det etter mindretallets oppfatning ikke tale om en grundig overveiet, solid etablert rett som det – i en situasjon med frihet for den nasjonale lovgiver til å videreføre løsningen – ville kunne være betenkelig å oppheve.

Selv om *mindretallet* altså foreslår at forbrukeren ikke skal kunne gjøre gjeldende innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittgiver

når han betaler med kredittkort, bør det gjøres visse unntak. Forbrukeren bør ha slik rett overfor kredittkortutsteder når han betaler med kredittkort utstedt i forbindelse med kjøpet/tjenesteytelsen innsigelsen/kravet knytter seg til. I slike tilfeller er tilknytningen mellom kjøpet/tjenesteytelsen og kredittkortbruken så nær at en bør se det slik at kreditten gis etter avtale med selgeren/tjenesteyteren. Etter mindretallets oppfatning bør løsningen være det samme ved kredittkort som knyttes sterkt opp til bestemte brukersteder, når betaling skjer til slikt brukersted. Mindretallet antar at de løsninger disse medlemmene tar til orde for, vil kunne forankres i tolkning av kredittkjøpsloven § 8, uten at det er nødvendig å endre ordlyden i bestemmelsen.

I mandatet vises til at Lovavdelingen den 21. mars 2007 avga en tolkningsuttalelse der det ble konkludert med at kredittkjøpsloven § 8 kommer til anvendelse også der kjøpsavtalen reguleres av et annet lands rett. Utvalget er bedt om å vurdere om dette er en hensiktsmessig rettsstilstand, og eventuelt komme med forslag til endringer i regelverket.

Dersom en forutsetter at betaling med kredittkort fremdeles skal omfattes av kredittkjøpsloven § 8, i samsvar med flertallets forslag, kan et samlet utvalg ikke se noen grunn til å skille ut tilfeller hvor rettsforholdet mellom selger/tjenesteyter og forbrukeren reguleres av fremmed rett til særbehandling. Avgjørende må etter utvalgets vurdering være den rettspolitiske vurdering av tilfeller hvor det stilles kreditt til rådighet for forbrukeren gjennom utstedelse av kredittkort og forbrukers bruk av kortet ved betaling for varer/tjenester på brukersted som godtar betaling med slikt kort. Etter utvalgets oppfatning er denne løsningen uttrykk for gjeldende rett. Utvalget foreslår altså løsningen videreført.

5.11 Overdragelse av rettigheter

5.11.1 Innledning

I forbrukerkredittdirektivets artikkel 17 er det regler om forbrukers innsigelser ved overdragelse av kredittgivers rettigheter, samt om plikt til å underrette forbrukeren om slik overdragelse. Ved gjennomføringen må artikkel 17 sammenholdes med kredittkjøpsloven §§ 8a og 9, samt finansavtaleloven § 55.

5.11.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 17

Artikkel 17 nr. 1 omhandler forbrukers rett til å gjøre innsigelser og krav gjeldende overfor erververen av rettigheter i henhold til kredittavtalen. Bestemmelsen lyder slik:

«Overdrages kredittgivers rettigheter i henhold til en kredittavtale eller selve kredittavtalen til tredjemand, har forbrukeren rett til at gjøre enhver innsigelse gjeldende overfor erververen, som han kunne gjøre gjeldende overfor den oprindelige kredittgiver, herunder også krav om modregning i det omfang modregning er tilladt i den pågældende medlemsstat.»

Fortalen er lite utfyllende på dette punktet. Det eneste som fremkommer der er en uttalelse som har preg av å være en programmerklæring, jf. punkt 41:

«Ved overdragelse af kredittgivers rettigheder i henhold til en kredittavtale bør forbrukers stilling ikke forringes.»

I direktiv 87/102/EØF (som avløses av forbrukerkredittdirektivet) artikkel 9 er det en tilsvarende bestemmelse som artikkel 17 nr. 1:

«Når kredittgivers rettigheter etter en kredittavtale er overdratt til tredjemand, kan forbrukeren overfor denne tredjemand gjøre gjeldende enhver innsigelse som vedkommende kunne ha gjort gjeldende overfor den opprinnelige kredittgiveren, herunder motregning når dette er tillatt i vedkommende medlemsstat.»

Som det fremgår, er det stor grad av samsvar mellom nevnte artikkel 9 og forbrukerkredittdirektivets artikkel 17 nr. 1. Den eneste forskjellen synes å være at direktiv 87/102/EØF artikkel 9 regulerer tilfeller der «kredittgivers rettigheter etter en kredittavtale er overdratt til tredjemand», mens artikkel 17 nr. 1 i tillegg til dette omfatter tilfeller der «selv kredittavtalen» blir overdradd til tredjemand.

Fortalen punkt 41 nevner utelukkende overdragelse av rettigheter, og det kan antas at det er dette alternativet som i praksis er mest aktuelt. Tilføyes av formuleringen «selv kredittavtalen» kan forstås som en presisering av at prinsippet i artikkel 17 nr. 1 også gjelder i tilfeller hvor kredittavtalen i sin helhet (og med hjemmel i avtalen mellom forbrukeren og opprinnelig kredittgiver) blir overdradd til tredjemand. Bestemmelsen kan neppe forstås som et direktiv om at det i nasjonal rett skal gjelde som (deklaratorisk) hovedregel at en kredittavtale skal kunne overdras.

I artikkel 17 nr. 2 heter det at forbrukeren som hovedregel skal «underrettes om den i stk. 1

omhandlede overdragelse». Det gis ingen tidsfrist for slik underretning. For øvrig gjelder det ingen plikt til å underrette forbrukeren om overdragelsen dersom «den oprindelige kreditgiver, efter overenskomst med erhververen fortsatt står for kreditten i forhold til forbrukeren».

5.11.3 Gjeldende rett og behov for ny lovgivning

5.11.3.1 Kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven §§ 45 siste punktum og 55 første ledd

Kredittkjøpsloven § 8a lyder slik:

«Ved overdragelse eller pantsetting av kreditt-
yterens fordring kan kjøperen ved forbrukerkredittkjøp, hvis ikke noe annet er fastsatt i lov, gjøre gjeldende overfor erververen eller pant-
haveren de samme innsigelser og motkrav som han kunne gjort gjeldende overfor den opprin-
nelige kreditor på grunnlag av kjøpet eller kre-
dittforholdet.»

Finansavtaleloven § 55 første ledd lyder slik:

«Ved overdragelse eller pantsetting av långive-
rens fordring kan låntakeren overfor erverve-
ren eller panthaveren gjøre gjeldende de
samme innsigelser og motkrav på grunnlag av
låneavtalen som overfor den opprinnelige kre-
ditor, når annet ikke er fastsatt i lov.»

Finansavtaleloven § 55 første ledd og kredittkjøpsloven § 8a synes å være innholdsmessig like hva gjelder kredittkundens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav overfor ny kreditor.

Bestemmelsene omfatter tilfeller der kredittgi-
verens «fordring» blir overdratt eller pantsatt. Selv om det ikke blir sagt uttrykkelig hva som gjelder dersom hele kredittavtalen blir overdradd kan det ikke være tvilsomt at en slik overdragelse – som nødvendigvis vil omfatte kredittgiverens «for-
dring» – vil gi låntakeren samme rettigheter som ved overdragelse av fordringen alene.

I artikkel 17 nr. 2 er det bestemt at forbrukeren skal «underrettes om den i stk. 1 omhandlede over-
dragelse», bortsett fra i tilfeller hvor «den oprinde-
lige kreditgiver, efter overenskomst med erhverve-
ren fortsatt står for kreditten i forhold til forbruge-
ren». I finansavtaleloven § 45 siste punktum heter det at «[l]ångiver skal varsle låntageren om over-
dragelsen». I praksis er det slik at kredittkunden vil bli underrettet om overdragelse av fordringen senest når ny kreditor krever betaling. Mens finansavtaleloven § 45 siste punktum pålegger «långiver» å varsle om overdragelsen, angir artikkel 17 nr. 2 ikke pliktsubjektet.

Unntaket i artikkel 17 nr. 2 for tilfeller hvor cedenten «fortsat står for kreditten i forhold til forbrukeren» er normalt lite praktisk, ettersom erververen normalt vil ønske å overta kreditorbeføyelsene, herunder retten til å kreve betaling. Det forekommer imidlertid blant annet ved boligkredittfinansiering at overdrageren etter avtale med erververen fortsatt skal utøve kreditorbeføyelsene overfor kredittkunden. Det antas å være slike tilfeller man sikter til med unntaket i artikkel 17. nr. 2, jf. den engelske direktivteksten på dette punktet; det heter her at den opprinnelige kreditor «continues to service» kredittkunden.

Bestemmelsene i kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven § 55 kommer til anvendelse både ved overdragelse og ved *pantsetting* av kredittgiverens fordring. Spørsmålet er om det er forenlig med artikkel 17 nr. 1 å omfatte pantsettelse. At kredittkjøpsloven § 8a bygger på artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF, som også bare nevner «overdragelse», gir ikke nødvendigvis grunnlag for å si noe om forholdet til artikkel 17 nr. 1, ettersom forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv, mens direktiv 87/102/EØF er et minimumsdi-
rektiv, jf. Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 37.

I norsk rett er det hjemmel for pantsettelse av enkle pengekrav, jf. panteloven §§ 4-4 flg.. Etter panteloven § 4-6 første ledd har panthaveren som hovedregel samme rett overfor det pantsatte kravs skyldner og samme rett til å disponere rettslig over det pantsatte kravet som pantsetteren selv hadde. Etter panteloven § 4-6 tredje ledd får bestemmelsene i gjeldsbrevloven §§ 25-28 anvendelse i forholdet mellom det pantsatte kravs skyldner og panthaveren. Dette innebærer at panthaveren i normal-situasjonen har samme stilling overfor det pantsatte kravs skyldner som om han hadde ervervet kravet til eie. For at det aktuelle forbrukervernet skal bli reelt og effektivt, må derfor pantsetting likestilles med overdragelse. Utvalget antar derfor at det er forenlig med artikkel 17 nr. 1 å videreføre den likestilling av overdragelse og pantsetting som følger av gjeldende rett.

Utvalget bemerker videre at den løsningen som her er lagt til grunn også kan begrunnes med at artikkel 17 ikke regulerer pantsetting, og at det derfor er nasjonal valgfrihet med hensyn til å regulere pantsetting på samme måte som overdragelse.

Etter kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven § 55 første ledd skal kredittkunden kunne gjøre gjeldende både «innsigelser og motkrav» overfor erververen/panthaveren. Kredittkjøpsloven § 8a gjennomfører artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF, en artikkel som i realiteten er likelydende med artikkel 17 nr. 1 når det gjelder spørs-

målet om adgang til å fremme motkrav overfor erverver/panthaver. Utvalget er av den oppfatning at gjeldende regulering på dette punktet i kredittkjøpsloven § 8a (og finansavtaleloven § 55 første ledd) er i samsvar med artikkel 17 nr. 1.

Bestemmelsene i norsk lov er begrenset til å gjelde innsigelser og krav på grunnlag av det underliggende rettsforholdet, jf. «på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet» og «på grunnlag av låneavtalen». Både forbrukerkredittdirektivet artikkel 17 nr. 1 og artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF fastsetter at forbrukeren skal kunne gjøre gjeldende enhver innsigelse, herunder også krav om *motregning*. I Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 93 uttales følgende om dette:

«I utkastet til ny § 8a som ble sendt på høring 14 november 1991, var det ikke, slik som i forslaget her, sagt uttrykkelig i lovteksten at § 8a bare gjelder beskyttelse av kjøperens innsigelser 'på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet'. Direktivets artikkel 9 fastsetter at forbrukeren overfor tredjemann skal kunne ha gjøre gjeldende enhver 'innsigelse ... herunder motregning', som han kunne gjort gjeldende overfor den opprinnelige kredittyteren. Motregningsinnsigelser påbys imidlertid bare beskyttet 'når dette er tillatt i vedkommende medlemsstat'. Etter lovforslaget her må da også de alminnelige motregningsvilkår være innfridd for at kjøperen skal kunne nytte en innsigelse eller et motkrav han har til å motregne med overfor den nye kreditor. Det er videre naturlig å forstå direktivet slik at det ikke påbyr lovgivning som beskytter motregningsadgangen ved krav som ikke knytter seg til kjøpet eller kredittforholdet. Justisdepartementet foreslår derfor nå at § 8a bare skal ha betydning for krav knyttet til kjøpet eller kredittforholdet. Spørsmålet om kjøperen kan motregne med andre krav overfor den som har fått seg overført fordringen, berøres etter dette ikke av § 8a, men må løses etter de samme rettsregler som i dag regulerer adgangen til slik motregning. I den grad disse reglene gir kjøperen motregningsadgang overfor tredjemann, begrenses ikke denne adgangen av § 8a.»

Utvalget forstår kredittkjøpsloven § 8a slik at forbrukeren har rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav fra kjøpet eller kredittforholdet, herunder rett til å motregne med krav som knytter seg til kjøpet eller kredittforholdet, overfor erververen av kravet såfremt og i den utstrekning han kunne gjort gjeldende innsigelsen og motkravet overfor avhenderen. Bestemmelsen verner forbrukeren mot såkalte «cut off-klausuler» som tar sikte på å verne erverver mot at kravet mot forbrukeren blir

møtt med innsigelser og motkrav, herunder rett til motregning, som forbrukeren kunne ha gjort gjeldende overfor avhenderen om overdragelsen ikke hadde funnet sted, jf. Rune Sæbø, *Motregning* 2003 s. 321.

Både kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven § 55 første ledd tar forbehold for tilfeller hvor annet er fastsatt ved lov. Det siktes her til lovregler om ekstinksjon av debitorinnsigelser og motkrav, herunder motregningsrett. Det er hjemmel for ekstinksjon bl.a. i tilfeller hvor det blir utstedt omsetningsgjeldsbrev. Spørsmålet er om slikt forbehold er forenlig med artikkel 17 nr. 1.

Ordlyden i artikkel 17 nr. 1 synes ikke å åpne for forbehold knyttet til lovhjemler for ekstinksjon. Forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav er etter ordlyden ubetinget. Fortalen er taus om spørsmålet.

Ordlyden i artikkel 17 nr. 1 tilsvarende ordlyden i artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF. I forbindelse med vedtakelsen av kredittkjøpsloven § 8a la departementet til grunn at kredittkjøpsloven § 8a sammenholdt med kredittkjøpsloven § 9 (straffesanksjonert forbud mot bruk av negotiable dokumenter), tilfredsstiller direktiv 87/102/EØF artikkel 9. I denne sammenheng uttalte departementet (Ot.prp. nr. 72 (1991-1992) s. 93):

«§ 8a fastsetter forbrukerens rett til å gjøre innsigelser og krav gjeldende overfor erververen/panthaveren ved overdragelse og pantsetting av fordringen kredittyteren har på forbrukeren, sml også gjeldsbrevloven § 25. Regelen beskytter mot særlige klausuler hvor forbrukeren fraskriver seg sin rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav han har på grunnlag av kjøpet eller kredittforholdet. På grunn av regelens ufravikelighet må slike vedtatte klausuler regnes som ugyldige partene mellom, og etter ordlyden i § 8a kan tredjemann ikke påberope seg en slik klausul. Hvor gjeldsforholdet, til tross for forbudet i § 9, formaliseres ved bruk av visse dokumenter, f.eks et omsetningsgjeldsbrev, og utstederen av dokumentet (kjøperen), etter særlige lovbestemmelser for vedkommende dokumenttype ikke kan gjøre gjeldende visse innsigelser og motkrav overfor erververen/panthaveren, vil imidlertid disse særlige reglene bli lagt til grunn. Dette fremgår av forbeholdet « hvis ikke noe annet er fastsatt i lov » i utkastet til ny § 8a. Bakgrunnen for dette er at Justisdepartementet ikke ønsker å uthule de lovbestemte reglene som gjelder for negotiable dokumenter. Begrunnelsen for negotiabilitetsreglene er at en erverver av bestemte dokumenttyper skal kunne stole på at han vinner den rett dokumentet gir uttrykk for.

På denne måten sikrer man at visse typer dokumenter blir lett omsettelige. Justisdepartementets ønske om ikke å gripe inn i disse reglene samsvarer også med det standpunkt Kredittkjøpsutvalget, Justisdepartementet og Stortinget tok under behandlingen og vedtakelsen av gjeldende kredittkjøpslov. Ved bruk av slike negotiable dokumenter i forbrukerkredittkjøpsforhold vil imidlertid den opprinnelige kredittyteren kunne straffes etter kredittkjøpsloven § 31, jf § 9.

I forarbeidene til den danske lov om kredittavtaler (Lovforslag nr. L 78, Folketinget 1989-90 side 29) uttales det om EF-direktivets artikkel 9 at forbrukeren 'kan ... uanset artikkel 9 miste sine innsigelser overfor tredjemand, såfremt forbrukeren har udstedt negotiable dokumenter'. Når dette legges til grunn, tilfredsstiller altså § 8a, når den sees i sammenheng med § 9, direktivets krav til den nasjonale lovgivning på dette punktet.»

I forarbeidene til kredittkjøpsloven § 8a benyttes kredittkjøpsloven § 9, jf. § 31, som argument for å betrakte lovmessig forbehold knyttet til ekstinksjon for å være i samsvar med artikkel 9 i direktiv 87/102/EØF. I dette ligger at dersom negotiable dokumenter først blir anvendt (i strid med forbudet i § 9), vil forbrukeren være henvist til regulær anvendelse av negotiabilitetsreglene. I departementets begrunnelse blir det ikke vist til direktiv 87/102/EØF artikkel 10, som nettopp omhandler spørsmål om forbrukervern der det faktisk blir benyttet negotiable dokumenter. Artikkel 10 bestemmer at medlemsstater som tillater forbrukeren å betale med vekslar mv., skal påse at «forbrukeren gis nødvendig vern når slike dokumenter brukes».

Det er vanskelig å forene regulær anvendelse av negotiabilitetsregler med et krav om «nødvendig vern». Forbrukervernet ligger vel her i at ekstinksjon er betinget av aktsom god tro hos erververen. Selv om dette gir utstederen et visst vern, særlig i typetilfeller hvor en cesjonar generelt eller ofte bør forstå at det negotiable dokumentet har blitt utstedt av en forbruker, er det diskutabelt hvor vidtrekkende dette vernet er. Utvalget legger til grunn at negotiabilitetsreglene kan medføre at forbrukerens rettsstilling blir forringet i forhold til det forbrukervernet som kommer til uttrykk i artikkel 17 nr. 1.

På den annen side vil en annen løsning enn dagens med forbehold for ekstinksjon, innebære et relativt stort inngrep i et rettsinstitutt som generelt anses som viktig for å ivareta omsetningslivets tarv. Dette er lite ønskelig, ikke minst fordi et slikt inngrep kan påvirke hele rettsinstituttet i negativ

retning gjennom at aktørene i mindre grad kan stole på at et negotiabelt dokument faktisk har negotiabilitetsvirkninger. Slike negotiabilitetsregler finnes også i andre europeiske land. På denne bakgrunn måtte man kunne forvente tydelighet i direktivet dersom meningen var at artikkel 17 nr. 1 skulle medføre slike inngrep i negotiabiliteten. Tausheten i direktivet kan derfor tas til inntekt for at løsningen i dagens lovgivning vil være i samsvar også med artikkel 17 nr. 1.

5.11.3.2 Finansavtaleloven § 45 første ledd

I finansavtaleloven § 45 første ledd heter det at långiverens fordring bare kan overdras til en finansinstitusjon eller lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd bokstav a), d), e), f) eller g) (bokstav g) er opphevet.), med mindre det foreligger særskilt samtykke fra låntakeren til overdragelse til andre. Bokstav f) henviser til forskrift, og i forskrift er det fastslått bl.a. at enhver ervervsmessig yter av lån til forbrukere, er en lignende institusjon i lovens forstand.

Erverv av uforfalte pengekrav vil normalt være å anse som finansieringsvirksomhet som krever konsesjon etter finansieringsvirksomhetsloven. Erververen må da tilfredsstille de krav denne loven setter, se bl.a. finansieringsvirksomhetsloven § 1-4 om hvilke juridiske personer som kan drive finansieringsvirksomhet. Erverv av forfalte pengekrav som ledd i næringsvirksomhet, reguleres av inkassoloven. Utvalget antar at enkeltstående erverv av pengekrav, f.eks. en grossists hjelp i form av kjøp av fordringer fra en detaljist i økonomiske problemer, kan gjennomføres uten hinder av bestemmelsene i finansieringsvirksomhetsloven og inkassoloven, men går ikke nærmere inn på grensedragningen mot konsesjonsbelagt virksomhet etter disse lovene.

Forbrukerkredittdirektivet artikkel 17 regulerer hva som skal gjelde dersom en fordring blir overdratt. Bestemmelsen, og direktivet for øvrig, er taust vedrørende spørsmålet om kredittgivers rett til å overdra fordringen. På denne bakgrunn legger utvalget til grunn at regulering av selve adgangen til å overdra fordringer, herunder regler om hvem fordringen skal kunne overdras til, faller utenfor rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering.

For utvalget oppstår dermed spørsmålet om det er ønskelig å videreføre bestemmelsen i finansavtaleloven § 45 første ledd. I denne vurderingen må det tas hensyn til at utvalget foreslår utvidet virkeområde for finansavtaleloven kapittel 3 ved at kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller

inn under kredittkjøpsloven, etter utvalgets forslag vil bli regulert av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3.

Om bakgrunnen for regelen i finansavtaleloven § 45 første ledd, kan det vises til NOU 1994: 19 s. 61-62:

«En kunde som tar opp lån i en finansinstitusjon eller en lignende institusjon, vil vanligvis gjøre dette ut fra et bevisst valg mellom tilbud fra flere institusjoner. Mange låntakere vil antakelig se for seg at man kan forholde seg til den samme institusjonen så lenge låneforholdet består. Det synes likevel klart at dette ikke kan oppfylles i alle tilfeller. Bl a vil de raske strukturendringene i dagens finansmarked føre til at institusjonene i enkelte tilfeller vil ha behov for å overføre et låneforhold til en annen institusjon. I forhold til slike situasjoner er kundene etter departementets syn tilstrekkelig hjulpet med de vernereglene som er foreslått i utkastet.

Departementet ser det likevel slik at en kunde som tar opp lån i en finansinstitusjon eller en lignende institusjon, har grunn til å forvente at han eller hun fortsatt vil kunne forholde til en institusjon av denne art gjennom hele låneforholdet. Ut fra de krav som stilles til finansinstitusjoner o l har kunden etter departementets syn grunn til å forvente at avtaleparten skal være en institusjon av en viss størrelse, noe som igjen gir grunn til visse forventninger mht avtalepartens opptreden overfor sine kunder.

Departementet er etter dette kommet til at finansavtalelovens utgangspunkt bør være at lånefordringer som omfattes av loven, bare skal kunne overdras til en finansinstitusjon eller en lignende institusjon, se utkastet § 45 første ledd. Dette bør gjelde både for ikke forfalte og forfalte fordringer. Banklovkomisjonens utgangspunkt i NOU 1998:14 om at oppkjøp av forfalte fordringer isolert sett ikke er å anse som finansieringsvirksomhet, kan etter departementets syn ikke være avgjørende i denne sammenheng.»

Utvalget slutter seg til Banklovkomisjonens betraktninger. Utvalget ser det slik at kredittkunden i utgangspunktet har en begrunnet forventning om å kunne holde seg til en kreditor av samme art gjennom hele kredittens løpetid. I dette ligger særlig at kredittkunden kan ha en begrunnet forventning om at ny kreditors «seriøsitet» ikke er mindre enn opprinnelig kreditors.

Uendret videreføring av bestemmelsen i finansavtaleloven § 45 første ledd vil imidlertid resultere i en realitetsendring ettersom virkeområdet for

lovens kapittel 3 blir foreslått utvidet ved innlemmelse av kredittsituasjoner som faller innenfor kredittkjøpslovens område. Utvalget utelukker ikke at en slik realitetsendring vil kunne få uheldige og uønskede konsekvenser for enkelte kredittgiveres behov for finansiering. Fordi utvalget ikke har fått utredet konsekvenser av slik realitetsendring, er utvalget blitt stående ved å anbefale bestemmelsen i finansavtaleloven § 45 første ledd videreført i noe omarbeidet stand, slik at dens virkeområde etter gjeldende rett i det vesentlige blir videreført.

5.11.3.3 Kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd

Kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd oppstiller forbud mot bruk av visse dokumenter. Overtredelse er straffesanksjonert, jf. finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31.

Dersom man antar at nasjonale myndigheter i regelen om forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor erverver, kan ta forbehold om lovbestemt ekstinksjon, og man i nasjonal lov faktisk vedtar slikt forbehold, vil det være nødvendig å videreføre § 9 og § 55 annet ledd, se punkt 5.11.2.

Bortsett fra slike tilfeller vil det klart nok være forenlig med direktivets fullharmonisering å vedta regler som i § 9 og § 55 annet ledd. Forbud mot bruk av visse dokumenter er et virkemiddel for å oppnå en effektiv rett for forbrukeren til å gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor ny kreditor.

5.12 Overtrekk

5.12.1 Innledning

I forbrukerkredittdirektivet artikkel 18 er det særlige regler for kredittavtaler i form av «overtræk», dvs. «et stiltiende accepteret overtræk, hvorved en kreditgiver tillader, at en forbruger disponerer over midler, som overstiger den løbende saldo på forbrugerens løbende konto eller den aftalte kassekredit», jf. artikkel 3 bokstav e). Det må skilles mellom kredittavtaler i form av overtrekk og avtaler om rammekreditt, se punkt 5.12.3.

Det er kun artikkel 1 til 3, artikkel 18 og 20, samt artikkel 22 til 32 som kommer til anvendelse på kredittavtaler i form av «overtræk», jf. artikkel 2 nr. 4.

Artikkel 18 nr. 1 omhandler krav til avtalens innhold i tilfeller av «overtræk», og kredittgiverens opplysningsplikt under avtaleforholdet. Også artikkel 18 nr. 2 omhandler kredittgiverens opplys-

ningsplikt under avtaleforholdet, men da i tilfeller hvor det har funnet sted vesentlig overtrekk.

Bestemmelsen kan sammenholdes med finansavtaleloven §§ 16 og 30. Det må også ses hen til finansavtaleloven § 9 første ledd annet punktum.

5.12.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 18

Artikkel 18 nr. 1 første punktum lyder slik:

«Hvis det drejer sig om en aftale om at oprette en løbende konto, hvor det eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen, skal aftalen derudover indeholde de oplysninger, der er omhandlet i artikel 6, stk. 1, litra e).»

Innledningsordene peker hen på det vi i norsk rett omtaler som en innskuddskonto, se finansavtaleloven kapittel 2. Dersom det «eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen», skal avtalen inneholde opplysning om dette, jf. «derudover». Utvalget forstår dette som et krav om at avtalen skal inneholde opplysning om overtrekk som et faktisk fenomen, dvs. om at overtrekk kan forekomme, og at det vil kunne aksepteres. Dessuten skal avtalen inneholde opplysning om nominell rente, vilkårene for anvendelse av den nominelle renten, eventuell indeks eller referansesats som skal anvendes på opprinnelig nominell rente, omkostninger som gjelder på avtaletidspunktet og vilkårene for endring av omkostningene, jf. artikkel 6 nr. 1 bokstav e).

Mens artikkel 3 bokstav e) definerer «overtræk» som «stilltiende accepteret overtræk», stiller artikkel 18 nr. 1 første punktum krav om at det i avtalen skal inntas opplysning om at overtrekk vil kunne forekomme og bli akseptert. I utgangspunktet er det her motstrid. Det foreligger imidlertid ikke motstrid dersom man ser det slik at man med direktivet søker å fjerne ordninger hvoretter bankenes vanlige praksis er stilltiende aksept av overtrekk på innskuddskonto, mot vederlag i form av f.eks. renter. En slik tolkning har en viss støtte i forbrukervernhensyn.

Med en slik tolkning taler mye for å anse den såkalte «kulansegrensen» som en ordning som klassifiserer som «overtræk». Kulansegrensen beskriver en ordning hvor kredittgivere stilltiende aksepterer overtrekk i en viss utstrekning: Ved bruk av debetkort er det i praksis slik at finansinstitusjoner aksepterer overtrekk i størrelsesorden 500 til 1000 kroner, med den begrunnelse at det gjerne er en unødvendig ulempe for kunden å bli stoppet i kassen ved slike relativt sett små overtrekk. Terminologien «kulansegrense» er beskrivende ettersom anledningen til overtrekk ikke

fremkommer av den skriftlige avtalen mellom partene. Også situasjonen som kan oppstå ved bruk av betalingskort ved fylling av drivstoff på automatisk pumpe, kan antagelig klassifiseres som «overtræk»: Forut for fylling vil det skje en dekningskontroll, men ikke en kontroll av hvor mye som er innestående. Såfremt saldo er positiv, kan kunden fylle drivstoff for mer enn hva som er innestående på kundens konto.

I artikkel 18 nr. 1 annet punktum heter det at kredittgiveren «skal under alle omstændigheder give disse oplysninger regelmæssigt på papir eller på andet varigt medium».

Formuleringen «under alle omstændigheder» er egnet til å skape tvil om hvorvidt forpliktelsen etter artikkel 18 nr. 1 første punktum er ubetinget. Alternative formuleringer som ikke hadde skapt slik tvil, er formuleringene «dessuten» og «også».

Formuleringen kan imidlertid forstås på en måte som innebærer at forpliktelsen i artikkel 18 nr. 1 første punktum er ubetinget: Synspunktet er da at nr. 1 første punktum omhandler tilfeller hvor banken i *forkant* «tillader» overtrekk, mens nr. 1 annet punktum *også* omhandler tilfeller hvor overtrekk skjer uten forhåndstillatelse, f.eks. fordi elektroniske betalingssystemer ikke fanger opp at det skjer et overtrekk. I slike tilfeller kan banken i *etterkant* stilltiende akseptere overtrekket, mot vederlag i form av f.eks. renter og omkostninger.

Artikkel 18 nr. 2 omhandler bankens særskilte opplysningsplikt i tilfeller hvor det har funnet sted vesentlig overtrekk i en periode på over 1 måned. Under forutsetning av at tolkningen i foregående avsnitt er korrekt, må det legges til grunn at artikkel 18 nr. 2 gjelder begge de der nevnte typetilfellene. Det vil si at den særskilte opplysningsplikten gjelder i tilfeller hvor det foreligger forhåndstillatelse til overtrekk og i tilfeller hvor banken i etterkant stilltiende aksepterer et overtrekk. Denne fortolkningen har støtte i artikkel 18 nr. 2 bokstav d), hvor det heter at banken i tilfeller av vesentlig overtrekk som nevnt, skal opplyse forbrukeren om «eventuel bod»; en bot fremstår som upraktisk i tilfeller hvor det foreligger forhåndstillatelse.

Dersom det finner sted vesentlig overtrekk i en periode på over 1 måned, skal banken «straks på papir eller på et annet varigt medium» underrette forbrukeren om «overtrukket ... det involverede beløb ... debitorrenten ... en eventuel bod og eventuelle omkostninger eller morarenter».

At plikten bare gjelder der overtrekket skjer i en periode på «over» 1 måned, har antagelig sammenheng med at det er tale om overtrekk på innskuddskonto. Banken kan da dekke inn overtrekk

i innskudd, herunder f.eks. når arbeidslønn kommer inn på kontoen.

I artikkel 18 nr. 3 er det presisert at artikkel 18 ikke berører nasjonal lovgivning om at kredittgiveren skal tilby en annen type kredittprodukt når overtrekket er av vesentlig varighet.

5.12.3 Gjeldende rett og behov for ny lovgivning

Det er naturlig å vurdere gjennomføring av artikkel 18 i reglene om innskuddskonto i finansavtaleloven kapittel 2, idet hovedelementet i tilfeller av såkalt «overtræk» er en «aftale om løbende konto», jf. artikkel 18 nr. 1 første punktum. Se også artikkel 3 bokstav e).

I finansavtaleloven § 9 første ledd første punktum heter det at kapittel 2 gjelder for avtaler om innskudd og for bruk av innskuddskonto, mens det i annet punktum heter at «også» reglene i kapittel 3 om låneavtaler gjelder dersom det er «knyttet en kredittordning til en innskuddskonto». Det vil si at hele kapittel 3 gjelder i tillegg til hele kapittel 2, uavhengig av kredittordningens art og størrelse.

Etter gjennomføring av hovedelementene i forbrukerkredittdirektivet i finansavtaleloven kapittel 3, vil en slik løsning som angitt i finansavtaleloven § 9 første ledd annet punktum være i strid med direktivet. Når det gjelder «overtræk» er det nemlig bare enkelte direktivbestemmelser som kommer til anvendelse, jf. artikkel 2 nr. 4. «Overtræk» blir regulert særskilt i henhold til et for kredittgiveren særlig lempelig regime, mens uttrykkelig avtale om «kassekreditt», jf. artikkel 3 bokstav d), blir regulert på en mindre lempelig måte.

Utvalget ser det som mest hensiktsmessig å gjennomføre artikkel 18 i finansavtaleloven kapittel 2, mens direktivets bestemmelser om «kassekreditt» blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 3. Finansavtaleloven § 9 første ledd annet punktum må følgelig endres.

Spørsmålet er hvordan man skal trekke grensen mellom «overtræk» og «kassekreditt», og hvilke formuleringer man skal benytte i lovteksten.

Definisjonene i artikkel 3 bokstav d) og e) tilsier at grensen går mellom «uttrykkelig» avtale om anledning til å benytte midler som overstiger løpende saldo, og «stiltiende» aksept av overtrekk på kontoen. Regelen i artikkel 18 nr. 1 første punktum tyder imidlertid på at dette ikke utgjør en grensemarkør; det er unaturlig å snakke om stiltiende aksept av overtrekk i tilfeller hvor det i avtalen

fremgår at forbrukeren kan tillates å overtrekke kontoen.

En annen innfallsvinkel til spørsmålet om grensedragningsart, er å se hen til avtalens art og den aktuelle kredittens omfang. At «overtræk» er undergitt et relativt sett meget lempelig regime, kan støtte valg av en slik innfallsvinkel. Det samme gjør innledningsordene i artikkel 18 nr. 1: «Hvis det drejer sig om en aftale om at oprette en løbende konto, hvor det eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen ...» Denne ordlyden kan tas til inntekt for at man har å gjøre med «overtræk» der avtaleforholdets hovedelement er innskuddskonto, og der spørsmålet om overtrekk oppstår typisk fordi den løpende saldoen stadig vil kunne variere og man derfor – og gjerne på grunn av ulike betalingsinstrumenter – kan oppleve mindre overtrekk på den løpende saldoen, uten at det av den grunn er naturlig å betegne det hele som en (kasse)kredittavtale.

Under forutsetning av at finansavtaleloven § 9 første ledd annet punktum blir endret i tråd med det foregående, kan artikkel 18 nr. 1 og 2 bli gjennomført i §§ 16 og 30.

Finansavtaleloven § 16 inneholder regler om hva kontoavtalen skal inneholde. I artikkel 18 nr. 1 første punktum er det, som nevnt, bestemt at «aftale om at oprette en løbende konto» skal inneholde opplysning om at «det eventuelt vil kunne tillades forbrugeren at overtrække kontoen». Videre skal avtalen inneholde opplysninger om nominell rente mm., se ovenfor. Det kan være naturlig å foreta gjennomføring gjennom tilføyelser i finansavtaleloven § 16 annet ledd.

Artikkel 18 nr. 1 annet punktum vedrører bankens plikt til regelmessig å gi forbrukeren opplysninger om nominell rente mm. Finansavtaleloven § 30 annet og tredje ledd omhandler plikt til regelmessig å sende kontoutskrifter til kontohaveren. I annet ledd heter det at kontoutskrift skal sendes etter årets utgang, dog slik at det for lønnskonto, driftskonto og lignende brukskonto som hovedregel skal sendes kontoutskrift minst hver måned. I tredje ledd er det bestemt hva hver kontoutskrift skal inneholde. Artikkel 18 nr. 1 annet punktum kan gjennomføres gjennom tilføyelser i § 30 tredje ledd.

Artikkel 18 nr. 2 omhandler et tilfelle – vesentlig overtrekk – som ikke er regulert i finansavtaleloven. Siden også artikkel 18 nr. 2 dreier seg om kontoinformasjon, er det naturlig å gjennomføre bestemmelsen i finansavtaleloven § 30 gjennom tilføyelse av et nytt ledd.

5.13 Tilsyn og sanksjoner

5.13.1 Innledning

Når det gjelder spørsmålet om sanksjoner mot overtredelse av de av utvalgets lovforslag som tar sikte på å gjennomføre forbrukerkredittdirektivets bestemmelser, må det ses hen til direktivet artikkel 23, som lyder slik:

«Medlemsstaterne fastsetter regler for sanktioner for overtrædelse af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af dette direktiv, og træffer alle nødvendige foranstaltninger til at sikre, at de iværksettes. Sanktionerne skal være effektive, stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning.»

Etter første punktum skal medlemsstatene fastsette sanksjonsregler og sikre at sanksjonsreguleringen blir iverksatt. Annet punktum er uttrykk for det EU-rettslige prinsippet om effektiv sanksjonering. Dette prinsippet inngår som et element i et mer generelt effektivitetsprinsipp som også omfatter bl.a. prinsippet om EU-rettens direkte effekt. Både prinsippet om effektiv sanksjonering og prinsippet om direkte effekt kan forankres i medlemsstatenes forpliktelse til lojal gjennomføring av fellesskapsretten, en forpliktelse som fremkommer av EØS-avtalen artikkel 3.

Artikkel 23 stiller ikke krav om nærmere angitte sanksjoner. I prinsippet kan medlemsstatene velge mellom ulike sanksjoner, jf. fortalens punkt 47. Det er likevel klart at prinsippet om effektiv sanksjonering – dvs. kravene som kan utledes av artikkel 23 – bidrar til å begrense medlemsstatenes valgfrihet på dette punktet.

Spørsmål om sanksjoner har en klar forbindelse til tilsyn med overholdelse av aktuelle forbud og påbud. Det er derfor av interesse å se hen til artikkel 20 om tilsyn:

«Medlemsstaterne sikrer, at kreditgiveres virksomhed overvåges af et organ eller en myndighed, som er uafhængig af finansieringsinstitutter eller er underlagt regulering. Dette berører ikke direktiv 2006/48/EF.»

Forbrukerkredittdirektivet stiller følgelig krav ikke bare til sanksjoner mot overtredelse av nasjonale regler gitt til gjennomføring av direktivet, men også til tilsyn med kreditgiveres virksomhet, herunder at virksomheten skjer i overensstemmelse med lover og forskrifter som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet.

I det følgende skal utvalget vurdere hvilke krav til sanksjonssystemet som kan utledes av artikkel 23, og hvordan disse mest hensiktsmessig kan bli

gjennomført i norsk rett. I punkt 5.13.2 vil utvalget redegjøre nærmere for innholdet av artikkel 23. Dernest, i punkt 5.13.3, redegjøres det for norsk rett. Avslutningsvis, i punkt 5.13.4, fremkommer utvalgets vurderinger knyttet til sanksjonsbestemmelser, samt enkelte synspunkter vedrørende tilsyn.

5.13.2 EØS-rett

5.13.2.1 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 første punktum

Etter artikkel 23 første punktum skal medlemsstatene fastsette «regler for sanktioner for overtrædelse af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af dette direktiv», og statene skal sikre at reglene blir iverksatt.

Ordlyden tyder på at det er et generelt krav om sanksjoner for overtredelse av bestemmelser som gjennomfører forbud og påbud som fremkommer av direktivet. Etter en slik tolkning skal det være knyttet en rettslig reaksjon til enhver overtredelse av direktivbaserte forpliktelser. Legger man til grunn en slik tolkning, vil eksistensen av sanksjoner nærmest bli et mål i seg selv.

En slik bokstavelig tolkning er vanskelig å forene med prinsippet om effektiv sanksjonering, jf. artikkel 23 annet punktum, og den skjønnsmyndighet dette prinsippet må antas å tilkjenne nasjonale myndigheter. Her kan først nevnes kravet om at sanksjonene skal ha «avskrækkende virkning». Preventiv virkning er som regel betinget av at en (potensiell) regelovertreder oppfatter den rettslige reaksjonen som en negativ konsekvens som han ønsker å unngå. Dette stiller krav til reaksjonens innhold. Samtidig er det et krav at sanksjonene medlemsstatene velger skal «stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen», jf. artikkel 23 annet punktum. Etter omstendighetene kan det nok være slik at en sanksjon som forutsetningsvis har preventiv virkning, ikke vil «stå i et rimeligt forhold til» unnskyldelig regelovertrædelse som ikke har noen reell, negativ effekt for forbrukeren. Dette taler mot en bokstavelig tolkning av artikkel 23 første punktum.

I det hele tatt taler prinsippet om effektiv sanksjonering med styrke mot å forstå artikkel 23 første punktum som uttrykk for en regel om at eksistensen av sanksjonsregler er et mål i seg selv. Sanksjonsreglene skal bidra til effektiv gjennomføring av fellesskapsretten. Spørsmålet er derfor hvilke sanksjoner som er nødvendige for å sikre effektiv gjennomføring av denne retten. Svaret beror på en anvendelse av prinsippet om effektiv sanksjone-

ring. Dette kan også betraktes slik at prinsippet om effektiv sanksjonering i artikkel 23 annet punktum er bestemmende for hva som skal anses som «sanksjoner» i henhold til artikkel 23 første punktum.

På bakgrunn av dette konkluderer utvalget med at det springende punkt i tilknytning til gjennomføringen av artikkel 23, er hvilke krav til sanksjonssystemet som følger av prinsippet om effektiv sanksjonering.

5.13.2.2 Forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 annet punktum – prinsippet om effektiv sanksjonering

Fellesskapsretten bygget opprinnelig på en forutsetning om at medlemsstatene har autonomi på sanksjons- og prosessområdet. Utviklingen av prinsippet om effektiv sanksjonering medfører et brudd med denne tradisjonen, og denne utviklingen har i første rekke skjedd gjennom EF-domstolens praksis i løpet av de siste 30-40 årene. Av avgjørelser fra EF-domstolen hvor prinsippet kommer til uttrykk, kan nevnes Sak 68/88 (Kommisjonen mot Hellas) og Sak 7/90 (Vandevenne-saken), hvor det i avsnitt 11 blir uttalt følgende:

«Som det fremgaar af Domstolens faste praksis (se senest dom af 10.7.1990, sag C-326/88, Hansen, Sml. I, s. 2911, praemis 17), har medlemsstaterne, naar der ikke findes en saerlig bestemmelse i en faellesskabsforordning, der fastsaetter en sanktion for overtraedelse, men der med hensyn hertil henvises til nationale bestemmelser, et skoen med hensyn til valget af sanktioner. De skal dog i medfoer af EOEF-Traktatens artikel 5, som paalaegger medlemsstaterne at traeffe alle foranstaltninger, som er egnede til at sikre faellesskabsrettens gennemslagskraft, drage omsorg for, at overtraedelser af en faellesskabsforordning sanktioneres efter samme materielle og processuelle regler, som gaelder for overtraedelser af national ret af samme art og grovhed, og *sanktionen skal under alle omstaendigheder vaere effektiv, staa i et rimeligt forhold til overtraedelsen og have en afskraekkende virkning.*» (Kursivert her.)

Etter hvert har det blitt vanlig å formulere prinsippet i direktiver og forordninger, uten at kravene blir utdypet eller forklart i fortalen. Artikkel 23 er et eksempel på dette. På grunn av mangelen på avklarende fortaleuttalelser har det interesse å undersøke om EF-domstolens praksis kan gi veiledning ved fastleggelsen av det nærmere innholdet av prinsippet om effektiv sanksjonering.

Spørsmål om anvendelse av prinsippet har vært reist særlig i relasjon til statenes plikt til å betale tilbake ulovlig innkrevd skatt og avgift (f.eks. San Giorgio-saken (Sak 199/82)), i relasjon til straffebestemmelser (f.eks. Hansen-saken (Sak 326/88)) og i relasjon til sanksjoner ved overtredelse av direktivbaserte regler som forbyr diskriminering i arbeidslivet (f.eks. von Colson-saken (Sak 14/83), Dekker-saken (Sak 177/88) og Drahmpaehl-saken (Sak 180/95)).

Generelt gir EF-domstolens avgjørelser begrenset veiledning med hensyn til det nærmere innholdet av prinsippet om effektiv sanksjonering. Dette skyldes i stor grad at domstolen i den generelle rettsanvendelsen ofte ikke går lenger enn til å fastslå prinsippet om effektiv sanksjonering.

Av de nevnte dommene er det dommene om sanksjoner mot ulovlig diskriminering i arbeidslivet som går lengst i å utdype prinsippet innhold. I Dekker-saken ble det lagt til grunn at effektiv gjennomføring av diskrimineringsforbudet forutsetter objektivt erstatningsansvar. Et krav om skyld ville etter EF-domstolens mening svekke diskrimineringsforbudets gjennomslagskraft. I von Colson-saken la EF-domstolen til grunn at erstatningssummen i ethvert tilfelle skal overstige en rent symbolsk sum. Denne avgjørelsen kan ses i sammenheng med avgjørelsen i Drahmpaehl-saken, hvor det ble lagt til grunn at det for erstatningsrettslig vern ikke kan være en betingelse at krenkede beviser at han ville fått stillingen dersom han ikke hadde blitt forbigått på grunn av ulovlig diskriminering. Under henvisning til denne avgjørelsen har det blitt antatt at økonomisk tap som vilkår for erstatningsrettslig vern, er i strid med prinsippet om effektiv sanksjonering. Prinsippet om effektiv sanksjonering tilsier med andre ord at det også skal kunne kreves erstatning for ikke-økonomisk skade som følge av den ulovlige diskrimineringen.

Disse avgjørelsene er konkrete i den forstand at analysene – naturlig nok – er tett knyttet til den aktuelle direktivbaserte rettigheten/forpliktelsen – spørsmålet er hva som er effektive, proporsjonale og avskrekkende sanksjoner mot *ulovlig diskriminering i arbeidslivet*. De gir derfor begrenset veiledning for spørsmålet om effektiv sanksjoner av gjennomføringsbestemmelser som de vi her står overfor. I et generelt perspektiv er det særlig domstolens argumentasjonsmønster som er av interesse. En viktig side av dette er at EF-domstolen tar i betraktning karakteristiske trekk ved ulovlig diskriminering, herunder at erstatningsplikt er egnet til å virke preventivt, at det ofte vil være vanskelig å påvise økonomisk tap som følge av diskriminering.

ring og at diskriminering kan medføre skade av ikke-økonomisk artikkel Fordi erstatningsplikt er velegnet i et preventivt perspektiv, blir det lagt til grunn et objektivt erstatningsansvar og at erstatningskrav i ethvert tilfelle må overstige en rent symbolsk sum i form av f.eks. erstatning for porto- og telefonutgifter. Under henvisning til slik prevensjon og betraktninger omkring typiske faktiske konsekvenser for den diskriminerte, tilsier hensynet til effektiv gjennomføring av diskrimineringsforbudet at det også skal kunne tilkjennes kompensasjon for ikke-økonomisk skade.

EF-domstolens argumentasjonsmønster synes å være innrettet mot vurdering av hvilke sanksjoner som er egnet til å beskytte mot regelovertredelse (prevensjon), og vurdering av hvilke sanksjoner som er egnet til å stoppe ulovlig atferd eller kompensere for krenking. Det siste kan også uttrykkes slik at sanksjonene skal være ekvivalente i forhold til regelovertredelsens konsekvenser for krenkede. Disse vurderingene er konkret knyttet til det aktuelle typetilfellet.

At vurderingene er konkrete i den forstand at de knyttes til det aktuelle typetilfellet og dets karakteristika, illustreres også av Simone-saken (Sak 168/00). Saken gjaldt spørsmål om tolkning av Pakkereisedirektivet artikkel 5 nr. 2, hvor det heter at medlemsstatene skal sikre at reisearrangerer eller formidler er erstatningsansvarlig for «skade» som påføres forbrukeren ved manglende eller mangelfull oppfyllelse av en pakkereise. Konkret var det tale om en jente som ble salmonellaforgiftet av maten som ble servert på hotellet, og spørsmålet var om hun hadde krav på kompensasjon for ikke-økonomisk skade i form av tapte ferieopplevelser. EF-domstolen besvarte dette spørsmålet bekreftende, og viste til at mangelfull pakke- reise ofte vil påføre forbrukeren ikke-økonomisk skade, at forbrukere i slike tilfeller vil tillegge kompensasjon for tapte ferieopplevelser særlig betydning og at det ville kunne medføre betydelig konkurransevridning dersom spørsmålet om slik kompensasjon ble regulert forskjellig i medlemsstatene (avsnittene 20 til 22). Selv om avgjørelsen gjaldt fortolkningen av en direktivbestemmelse vedrørende en konkret sanksjon, har den relevans her fordi det må antas at EF-domstolens tolkning hviler på prinsippet om effektiv sanksjonering.

Som oppsummering kan sies at EF-domstolen ved anvendelse av prinsippet om effektiv sanksjonering har et relativt sterkt fokus mot typetilfellets karakteristika; det springende punkt er i grove trekk hvilke sanksjoner som er adekvate i typetilfellet. På grunn av dette fokuset gir domstolens praksis lite konkret veiledning for avgjørelsen av

hva som tilfredsstiller prinsippet utenfor de typetilfeller som domstolen har hatt til behandling. Dette blir også lagt til grunn av Torbjörn Andersson, Rättsskyddsprincipen, Uppsala 1997, s. 176:

«Kriterierna i sig ger således inte tillräcklig ledning för den nationella domstolens bedömning av EG-rättens krav och kravenes betydelse för tillämpningen av nationella sanktions- och processregler.»

5.13.3 Norsk rett

5.13.3.1 Offentligrettslige sanksjoner

Straff

Finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31 inneholder straffebestemmelser som har relevans for utvalgets lovforslag. Begge bestemmelsene rammer i prinsippet både forsettlig og uaktsom overtredelse. Kredittkjøpsloven § 31 rammer bl.a. overtredelse av lovens §§ 4, 5, 5a første og tredje ledd, 5b, 6, 7 og 9. Finansavtaleloven § 91 rammer bl.a. overtredelse av lovens §§ 46, 55 annet ledd og 86.

I tillegg kommer finansieringsvirksomhetsloven § 5-1, som lyder slik:

«Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer denne lov eller bestemmelse eller pålegg gitt med hjemmel i loven eller medvirker til dette, straffes med bøter, eller under særlig skjerpende omstendigheter med fengsel 2 i inntil 1 år, dersom forholdet ikke går inn under noen strengere straffebestemmelse.»

Finansavtaleloven § 91 første ledd første punktum smh. annet ledd gir hjemmel for straff for den som forsettlig eller uaktsomt overtrer § 55 annet ledd om forbud mot bruk av visse dokumenter. Forsettlig overtredelse kan straffes med bøter eller under særdeles skjerpende omstendigheter med fengsel inntil tre måneder. Uaktsom overtredelse straffes med bøter. Kredittkjøpsloven § 31 første ledd første punktum gir hjemmel for lik straff ved overtredelse av kredittkjøpsloven § 9, som inneholder tilsvarende forbud som finansavtaleloven § 55 annet ledd.

Overtredelse av finansavtaleloven § 46 om långiverens pre-kontraktuelle opplysningsplikt og finansavtaleloven § 86 om finansagentens plikt til å opplyse om representasjonsforholdet, straffes på samme måte, jf. finansavtaleloven § 91 første ledd annet punktum smh. annet ledd. Det samme gjelder overtredelse av kredittkjøpsloven §§ 4 og 5 om opplysningsplikt ved henholdsvis avtale om kjøp og kontokredittavtale, jf. kredittkjøpsloven § 31 første ledd annet punktum smh. annet ledd.

Så langt har det blitt redegjort for likheter. Det er også en rekke forskjeller mellom finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31. I det følgende skal utvalget redegjøre for slike forskjeller, som finansieringsvirksomhetsloven § 5-1 etter omstendighetene kan bidra til å viske ut, helt eller delvis.

Den som overtrer kredittkjøpsloven § 7 om kontantinnsats, kan straffes med bøter eller fengsel, eventuelt samme med bøter, jf. kredittkjøpsloven § 31 første ledd første punktum. Slik straffehjemmel gjenfinnes ikke i finansavtaleloven § 91, ettersom denne loven ikke oppstiller noen bestemmelse om kontantinnsats.

Kredittkjøpsloven § 31 første ledd annet punktum smh. annet ledd gir hjemmel for å straffe forsettlig eller uaktsom overtredelse av lovens § 6, jf. § 27a. Kredittkjøpsloven § 6 regulerer opplysningsplikt ved markedsføring. Overtredelse av den tilsvarende bestemmelsen i låneavtaleskriften § 5 om markedsføring av låneavtaler, kan derimot ikke straffes etter finansavtaleloven § 91. På dette punktet kan det imidlertid vises til finansieringsvirksomhetsloven § 5-1 smh. samme lovs § 2-12 tredje ledd. Sistnevnte bestemmelse regulerer opplysningsplikt når det i markedsføring opplyses om «kredittvilkår»; i slike tilfeller skal det også opplyses om den effektive renten. Overtredelse av denne bestemmelsen kan straffes etter lovens § 5-1.

På samme måte som nevnt ovenfor straffes overtredelse av kredittkjøpsloven § 30 annet ledd, hvoretter tilsynsmyndighetene – dvs. Forbrukerombudet, jf. forskrift 27. juni 1986 nr. 1305 punkt IV – kan kreve de opplysninger som trengs for å gjennomføre tilsynet med at bestemmelsene i loven blir overholdt. Finansavtaleloven inneholder ikke tilsvarende bestemmelser om tilsyn.

Etter kredittkjøpsloven § 31 første ledd tredje punktum kan overtredelse av § 5a første eller tredje ledd, jf. § 27a, straffes på samme måte som nevnt ovenfor. Det samme gjelder overtredelse av § 5b, jf. § 27a. I kredittkjøpsloven § 5a første ledd er det bestemt at forbrukerkredittkjøpsavtale skal inngås skriftlig og være underskrevet av kjøperen, at kjøperen skal ha et eksemplar av avtalen og at avtalen skal inneholde de viktigste avtalevilkårene. Etter bestemmelsens tredje ledd skal det gis opplysninger om mulige kostnader som ikke inngår i beregningsgrunnlaget for den effektive renten. I kredittkjøpsloven § 5b er det bestemt at kjøperen skal sende melding med opplysning om enhver endring i renter eller andre kredittkostnader minst en uke før endringen iverksettes. Kredittkjøpsloven § 5a første og tredje ledd kan sammenliknes med finansavtaleloven §§ 48 første og annet ledd, mens kjkl. § 5b kan sammenliknes med finansavta-

leloven § 50 tredje ledd. Men finansavtaleloven § 91 gir altså ikke hjemmel for å straffe forsettlig overtredelse av disse bestemmelsene. Her kommer imidlertid finansieringsvirksomhetsloven § 5-1 smh. § 2-12a inn i bildet. Etter § 2-12a første ledd skal avtale om kreditt mellom finansinstitusjon og forbruker opprettes skriftlig, og kunden skal få utlevert et eksemplar av avtalen. Overtredelse av bestemmelsen kan straffes etter § 5-1.

På et mer detaljert nivå kan nevnes et par forskjeller i lovtekstene i straffebestemmelsene. For det første: Både finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31 gir, som nevnt, hjemmel for bøter eller under særdeles skjerpene omstendigheter fengsel inntil tre måneder. Kredittkjøpsloven § 31 første ledd første punktum inneholder også en tilføyelse om fengsel inntil tre måneder, «eventuelt sammen med bøter». Det er ingen slik tilføyelse i finansavtaleloven § 91 første ledd første punktum.

For det andre: Begge bestemmelsene gir hjemmel for straff for den som unnlater å oppfylle prekontraktuell opplysningsplikt. Men mens finansavtaleloven § 91 første ledd annet punktum bare nevner den som «forsettlig unnlater å gi opplysninger som nevnt i § 46», nevner kredittkjøpsloven § 31 første ledd annet punktum den som «forsettlig unnlater å gi opplysninger som nevnt i §§ 4, 5» og den som «gir misvisende opplysninger som der nevnt». Kredittkjøpsloven § 31 rammer således videre enn finansavtaleloven § 91 på dette punkt.

Både finansavtaleloven § 91 og kredittkjøpsloven § 31 gir, som allerede antydnet, hjemmel for å ilegge bøter til den som uaktsomt overtrer aktuelle bestemmelser. Dessuten gir bestemmelsene hjemmel for å ilegge bøter til den som medvirker, herunder uaktsom medvirkning. Det kan riktignok diskuteres om finansavtaleloven § 91 tredje ledd rammer *uaktsom* medvirkning.

I tillegg til nevnte straffebestemmelser kan det vises til markedsføringsloven § 48 om straff ved overtredelse av enkelte av lovens forbud og påbud. Atferd som medfører overtredelse av bestemmelser som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet, kan etter omstendighetene også rammes av markedsføringsloven § 48.

Andre offentligrettslige sanksjoner og tilsyn

I relasjon til andre offentligrettslige sanksjoner enn straff, nevner utvalget særlig finansieringsvirksomhetsloven § 3-7 om tilbakekall av konsesjon.

Videre viser utvalget til kredittilsynslovens regler om tilsyn, se særlig denne lovens § 3 smh. § 1, og andre bestemmelser om tilsyn med finansin-

stisjoner m.m. Forbrukerombudet skal føre tilsyn med at bestemmelsene i kredittkjøpsloven blir overholdt, jf. kredittkjøpsloven § 30 smh. forskrift 27. juni 1986 nr. 1305 punkt IV. Etter kredittkjøpsloven § 30 annet ledd kan Forbrukerombudet, som nevnt ovenfor, kreve de opplysninger som trengs for å gjennomføre tilsynet. I tillegg kan ombudet foreta slik gransking og besiktigelse som det finner påkrevd for å utføre sine gjøremål etter loven. Det er ikke naturlig å betegne dette som sanksjoner, ettersom det er tale om tilsyn med at bestemmelsene blir overholdt, herunder tilsyn for å avdekke eventuelle overtredelser av lovens bestemmelser.

Finansavtaleloven inneholder ikke tilsvarende regulering av tilsyn med at lovens bestemmelser blir overholdt. Innenfor finansieringsvirksomhetslovens virkeområde har man imidlertid relevante bestemmelser i lovens §§ 5-2 og 5-3. Sistnevnte bestemmelse lyder slik:

«Enhver aksjonær i finansinstitusjon eller morselskap i finanskonsern plikter på Kredittilsynets forespørsel å gi opplysninger som er nødvendig for gjennomføring av tilsynet med og overholdelsen av denne lov.»

Forutsetningsvis følger at Kredittilsynet skal føre tilsyn med at lovens bestemmelser blir overholdt. Bestemmelsen hjemler opplysningsplikt, men ikke noen adgang for Kredittilsynet til å foreta gransking og besiktigelse.

I finansieringsvirksomhetsloven § 5-2 er det regler om pålegg og tvangstiltak. Bestemmelsens første og annet ledd lyder slik:

«Departementet kan gi pålegg om at forhold i strid med denne lov eller bestemmelse gitt med hjemmel i loven skal opphøre. Departementet kan sette en frist for at forholdene bringes i samsvar med pålegget. Hvis slikt pålegg ikke etterkommes, kan departementet treffe vedtak om iverksettelse av en eller flere av de sanksjoner som nevnt i annet ledd.

Departementet kan ilegge den som ikke etterkommer pålegg etter første ledd tvangsmulkt til staten. Tvangsmulkten kan ilegges i form av engangsmulkt eller løpende mulkt. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Departementet kan gi nærmere regler om fastsettelse av tvangsmulkt, herunder mulktens størrelse.»

Kredittilsynets forespørsel i medhold av § 5-3 er ikke et «pålegg» etter § 5-2. Derimot kan manglende oppfyllelse av tilsynets forespørsel resultere i pålegg fra departementet i medhold av § 5-2. Det samme kan andre overtredelser av lovens

bestemmelser, herunder bestemmelser gitt i medhold av loven. Ikke-oppfyllelse av slikt pålegg fra departementet, kan sanksjoneres gjennom tvangsmulkt.

I tillegg til ovennevnte viser utvalget til bestemmelsene i markedsføringsloven kapittel 7 om håndheving av denne lovens bestemmelser.

5.13.3.2 *Privatrettslige sanksjoner*

Erstatningskrav

Verken kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven inneholder særskilte bestemmelser om erstatning. Det er imidlertid ikke tvilsomt at alminnelige ulovfestede erstatningsregler i og utenfor kontrakt kommer til anvendelse. For eksempel kan en låntaker kreve erstattet tap som følge av finansinstitusjonens mislighold av låneavtalen, forutsatt at de alminnelige vilkår for slikt erstatningsansvar er oppfylt, herunder at institusjonen har opptrådt ansvarsbetingende.

Det kan tenkes tilfeller der overtredelse av aktuelle regler i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven ikke bare påfører kredittkunden økonomisk tap, men også en form for ikke-økonomisk skade i form av ulemper, herunder tidsbruk som ikke kommer til uttrykk i et målbart økonomisk tap. Kredittkundens rettslige muligheter for å kreve kompensasjon for ikke-økonomisk skade, fremstår imidlertid som svært små, i alle fall dersom man bygger på at kompensasjon for ikke-økonomisk skade er betinget av hjemmel i lov (eller avtale). Innenfor et avgrenset område tilbyr personopplysningsloven § 49 tredje ledd hjemmel for kompensasjon for ikke-økonomisk skade. For øvrig er bestemmelsene i skadeserstatningsloven §§ 3-5 og 3-6 neppe relevante i denne sammenheng. Heller ikke oppreisningsbestemmelsene i diskrimineringsloven § 14, likestillingsloven § 17 og personopplysningsloven § 49, kan antas å tilby rettslig grunnlag for krav på oppreisning i aktuelle tilfeller.

Andre privatrettslige sanksjoner

Når erstatningskrav holdes utenfor, vil spørsmålet om privatrettslige sanksjoner i hovedsak måtte dreie seg om reaksjoner i den forstand at overtredelsen gis virkning for partenes gjensidig bebyrdende avtale. Det kan f.eks. dreie seg om ugyldighet eller lemping av forpliktelser.

Hvorvidt og i tilfelle på hvilken måte overtredelse av finansavtalelovens og kredittkjøpslovens forbud og påbud knyttet til inngåelsen og gjennomføringen av kredittavtaler, skal gis virkning for par-

tenes gjensidig bebyrdende avtale, beror i første rekke på en tolkning av disse lovenes bestemmelser, herunder ofte den lovbestemmelsen som har blitt overtrådt. Videre må eventuell særskilt regulering i den konkrete kredittavtalen tas i betraktning. Den konkrete avtalen må dessuten suppleres med alminnelige avtale- og obligasjonsrettslige prinsipper og regler, herunder knyttet til gyldighet og mislighold.

I kredittkjøpsloven § 9a annet punktum er det en bestemmelse om lemping ved overtredelse av frarådningsplikten. For øvrig er kredittkjøpsloven taus hva gjelder privatrettslige sanksjoner. Dette innebærer imidlertid ikke at lemping (§ 9a) og straff (§ 31) er de eneste mulige sanksjonene mot overtredelse av lovens forbud og påbud. For eksempel må det antas at rettsvirkningen av overtredelse av kredittkjøpsloven § 2 utgjør en sanksjon i denne sammenheng: Etter § 2 kan forbrukeren ikke på forhånd fraskrive seg rettigheter som han har i medhold av loven, når ikke annet er bestemt i lov. En avtale i strid med dette forbudet kan ikke gjøres gjeldende, og virkningen må antas å være at forbrukeren, til tross for avtalen, kan gjøre gjeldende rettigheter som han har i medhold av loven. Tilsvarende må antas å gjelde i relasjon til finansavtaleloven § 2.

Til forskjell fra hva som gjelder låneavtaler (se nedenfor), er spørsmålet om virkninger av overtredelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter kredittkjøpsloven §§ 4, 5 og 5a, ikke eksplisitt regulert i kredittkjøpsloven. Avtaletolkingslæren tilbyr en mulig innfallsvinkel til dette spørsmålet om sanksjoner. Ett synspunkt er at forpliktelser som det ikke har blitt opplyst om på forhånd og heller ikke er inntatt i avtalen, ikke er del av avtalen, og at dette kan ses som en reaksjon mot overtredelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. Et alternativt synspunkt er knyttet til avtaletolkingslærens uklarhetsregel; uklarhet skal tolkes mot den som burde ha sørget for klarhet. Normalt vil dette være selgeren eller kredittgiveren, ettersom denne parten regelmessig vil ha utfomet avtallevilkårene. Disse fremgangsmåtene kan innebære en mer eller mindre følelig reaksjon mot overtredelse.

I denne sammenheng må også nevnes bestemmelsen i tvangsfullbyrdsloven § 9-2 annet ledd. For at en avtale om salgspant i forbindelse med forbrukerkredittkjøp skal kunne utgjøre tvangsgrunnlag, må avtalen inneholde opplysninger om effektiv rente som nevnt i kredittkjøpsloven § 4, og regelen om kontantinnsats i kredittkjøpsloven § 7 må være overholdt.

Etter kredittkjøpsloven § 5b skal det sendes melding om endring i kredittkostnader «før endringen iverksettes». Dersom det ikke sendes melding, kan endringen ikke iverksettes. Dersom en endring har blitt iverksatt uten forhåndsmelding, må det antas at forbrukeren kan reise innsigelse mot krav om økt rente eller kreve tilbakebetaling. I dette ligger en reaksjon mot overtredelse av påbudet. Tilsvarende synspunkter må kunne gjøres gjeldende i forhold til finansavtaleloven § 50 tredje ledd.

Når det gjelder kredittkjøpsloven § 6 om opplysningsplikt ved markedsføring, er det ikke særlig praktisk med privatrettslige sanksjoner. Den relevante privatrettslige reguleringen i etterkant av slik overtredelse, er knyttet til det som er nevnt ovenfor om kredittkjøpsloven §§ 4, 5 og 5a.

Finansavtaleloven § 47 om frarådningsplikt inneholder en bestemmelse om lemping tilsvarende den som nå er lovfestet i kredittkjøpsloven § 9a.

Spørsmålet om sanksjoner mot overtredelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt sammenholdt med kravene til avtalens innhold, er mer detaljert regulert i finansavtaleloven kapittel 3 enn i kredittkjøpsloven. I finansavtaleloven § 54 første ledd annet punktum er det bestemt at långivers krav mot forbrukeren på kompensasjon ved førtidig tilbakebetaling av fastrentelån, er betinget av at forbrukeren har blitt gjort kjent med långiverens rettigheter før avtalen ble inngått, jf. § 46 første ledd bokstav e). Bestemmelsen fungerer som en sanksjon mot overtredelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt. Videre kan det vises til finansavtaleloven § 48 tredje ledd, hvor det er bestemt at et vilkår som ikke er tatt inn i låneavtalen, ikke er bindende for kunden med mindre långiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kunden. I bestemmelsens femte ledd første punktum er det en regel om suspensjon i tre år av rett til å endre lånekostnader, dersom forbrukeren ikke har blitt opplyst på forhånd om slik endringshjemmel og forbrukeren for øvrig var ukjent med endringsadgangen. I finansavtaleloven § 48 femte ledd annet punktum finner man en sanksjonsregel knyttet til uklarhet om oppgitt rentesats er effektiv eller nominell rente; i slike tilfeller skal oppgitt rentesats i inntil tre år anses som effektiv rente, forutsatt at låntakeren er en forbruker.

Lignende, om enn noe strengere bestemmelser ble av Forbrukerrådet foreslått inntatt i kredittkjøpsloven. Nærmere bestemt foreslo rådet en bestemmelse om at kredittgiverens krav på vederlag skulle være betinget av overholdelse av bestemmelsene om pre-kontraktuell opplysningsplikt, minste kontantinnsats og lengste kredittid.

Forbrukerrådet begrunnet forslaget med hensyn til effektive regler, og viste dessuten til erfaringer fra og lovbestemmelser i svensk og dansk rett. Departementet fant ikke grunnlag for å følge opp dette forslaget. Det viste i denne sammenheng til at spørsmålet om privatrettslige sanksjoner hadde vært drøftet for kort tid siden, og at man den gang fant at straffehjemmelen i sammenheng med opp- og nedbudsprinsippet, ga den mest smidige løsningen. Videre hadde det blitt vist til at utvidede muligheter for privatrettslig sanksjonering kunne føre til økt uklarhet og flere tvister mellom partene. Dessuten ble det vist til at aktuelle sanksjoner kunne gi forbrukeren større rettigheter enn han rimeligvis kan forvente, og virke tilsvarende hardt overfor kredittgiveren. Departementet fant ikke grunnlag for noen omvurdering, men viste til at spørsmålet eventuelt måtte vurderes på nytt dersom det skulle vise seg at lovbestemmelsene ikke ble overholdt. Se Ot.prp. nr. 38 (1984-1985) s. 26.

5.13.4 Utvalgets vurderinger

Det følger av fremstillingen i punkt 5.13.2 at EØS-retten stiller krav om effektive, proporsjonale og avskrekkende sanksjoner mot overtredelse av regler som gjennomfører direktivets bestemmelser. Av fremstillingen fremgår dessuten at EØS-retten gir lite konkret veiledning med hensyn til det nærmere innholdet av dette prinsippet om effektiv sanksjonering, herunder hvilke krav prinsippet stiller til sanksjoner mot overtredelse av regler som gjennomfører direktivets bestemmelser. Prinsippet er en form for konkretisering av plikten til lojal gjennomføring, og denne konkretiseringen gir i grove trekk uttrykk for overordnede, skjønnsmessige krav til sanksjonssystemet som bygger på slike tradisjonelle hensyn som prevensjons- og reparasjonshensyn, samt betraktninger om at sanksjoner må være rimelige. Utvalgets vurderinger bygger gjennomgående på slike hensyn, og utvalget finner ingen grunn til å sonde mellom regler som gjennomfører, respektive ikke gjennomfører, direktivbestemmelser.

Etter utvalgets mening kan straff etter omstendighetene utgjøre en adekvat sanksjon mot overtredelse av aktuelle forbud og påbud. Utvalget foreslår å videreføre bestemmelsen i finansavtaleloven § 91, dog slik at det foreslås enkelte tilføyelser. Som det fremgår ovenfor, er det enkelte forskjeller mellom hvilke overtredelser som rammes av kredittkjøpsloven § 31 og hvilke som blir rammet av finansavtaleloven § 91. Enkelte overtredelser som saklig sett er likeartede er straffbare etter kredittkjøpsloven § 31, men ikke etter finansavtaleloven § 91. Når kreditt-

kjøpslovens regulering blir innlemmet i finansavtaleloven kapittel 3, vil ikke slike forskjeller kunne inntreffe. For øvrig foreslår utvalget, i tråd med reguleringen i kredittkjøpsloven § 31, at overtredelse av § 47 om markedsføring kan straffes etter § 91. Ved overtredelse av § 47 er det i praksis lite aktuelt med privatrettslige sanksjoner. Dette taler for hjemmel for straff i slike tilfeller, ikke minst etter som § 91 allerede hjemler straff for overtredelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt; ved slike overtredelser er det i praksis mer nærliggende å tenke seg privatrettslige sanksjoner enn ved overtredelse av opplysningsplikt ved markedsføring.

Kredittkjøpsloven § 30 har en bestemmelse om tilsyn med at bestemmelsene i loven overholdes, mens finansavtaleloven ikke inneholder tilsvarende regulering. Spørsmålet er om nytt kapittel 3 i finansavtaleloven bør inneholde bestemmelser om tilsyn og eventuelt også bestemmelser om pålegg og tvangsmulkt, slik som finansieringsvirksomhetsloven § 5-2.

At det i stor grad er tale om forbrukervernlovgivning, taler etter utvalgets oppfatning for å foreslå en bestemmelse om tilsyn med at bestemmelsene i loven blir overholdt. Det kan antas at forbrukerorganisasjoner av eget initiativ vil føre tilsyn i større eller mindre grad, men lovbestemt plikt til å føre tilsyn må antas å føre til at tilsynet blir mer effektivt, samtidig som det antagelig har en side til finansiering av tilsynet. Dette må dessuten ses i sammenheng med at forbrukerorganisasjoner etter omstendighetene vil ha rettslig interesse i å reise sak, noe som tilsier at lovbestemt tilsyn i ikke ubetydelig grad vil kunne bidra til effektiv gjennomføring av direktivbaserte lovbestemmelser. På denne bakgrunn har utvalget funnet grunn til å foreslå en tilsynsbestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3, i tillegg til eksisterende bestemmelser om tilsyn i kredittilsynsloven, finansieringsvirksomhetsloven og markedsføringsloven. Utvalget antar at slikt forslag ikke er nødvendig for å oppfylle forbrukerkredittdirektivet, bl.a. fordi nevnte eksisterende bestemmelser om tilsyn må antas å tilfredsstille kravene som kan utledes av forbrukerkredittdirektivet artikkel 20.

En bestemmelse om tilsyn bør suppleres med bestemmelser om virkemidler som er nødvendige for effektiv gjennomføring av tilsynet. Et kanskje særlig praktisk virkemiddel i denne sammenheng, er lovbestemt plikt for kredittgivere og kredittformidlere til etter forespørsel å gi informasjon til tilsynsorganet. Utvalget foreslår bestemmelse om slik opplysningsplikt. For øvrig må dette ses i sammenheng med Kredittilsynets kompetanse etter finansieringsvirksomhetsloven § 5-3.

Utvalget har delt seg i to like store fraksjoner i tilknytning til spørsmålet om det i finansavtaleloven kapittel 3 bør inntas bestemmelse om pålegg og tvangsmulkt. *Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* har ikke funnet grunn til å foreslå bestemmelse om pålegg og tvangsmulkt. Disse medlemmene mener at det ikke er behov for slik bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3 i tillegg til eksisterende hjemmel i finansieringsvirksomhetsloven § 5-2. *Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* foreslår at utvalgets forslag til bestemmelse om tilsyn blir kombinert med en bestemmelse i finansavtaleloven kapittel 3 som gir hjemmel for pålegg og tvangsmulkt. Disse medlemmenes forslag til lovbestemmelse om tilsyn og tvangsmulkt bygger på og tilsvare bestemmelsen i finansieringsvirksomhetsloven § 5-2.

Når det gjelder privatrettslige sanksjoner, foreslår utvalget å videreføre gjeldende lovregulering i finansavtaleloven. Dermed vil utvalgets forslag til finansavtaleloven § 48 tredje og femte ledd, og § 54 første ledd annet punktum, også få anvendelse i tilfeller som etter gjeldende rett faller inn under kredittkjøpslovens virkeområde. Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten er sentral i den aktuelle forbrukervernlovgivningen, og utvalget ser ingen grunn til å skille mellom tilfeller som etter gjeldende rett omfattes av henholdsvis kredittkjøpsloven og finansavtaleloven hva gjelder konsekvensene av å ikke oppfylle plikten. Videre foreslår utvalget å videreføre gjeldende rett hva gjelder adgangen til lempning av kredittkundens forpliktelser ved manglende overholdelse av kredittgivers frarådningsplikt.

Utvalget er derimot delt i spørsmålet om å innføre ytterligere privatrettslige sanksjoner ved kredittgivers overtredelse av plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer. Utvalget har delt seg i to like store fraksjoner på dette punkt.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland foreslår at det i tilknytning til disse pliktene innføres bestemmelser om forbrukerens forpliktelser etter kredittavtalen kan lempes så vidt dette finnes rimelig dersom pliktene ikke er oppfylt. Disse medlemmene viser til at det følger av forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 at myndighetene skal sørge for effektive, proporsjonale og avskrekkende sanksjoner ved overtredelse av direktivets bestemmelser. Etter disse medlemmenes oppfatning er det da ikke tilstrekkelig at det ved overtredelse av disse pliktene kan være aktuelt å anvende alminnelige privatrettslige sanksjonsregler, herunder ulovfestede avtalerettslige ugyldighetsregler. Etterlevelsen skal sikres gjennom fast-

settelse av sanksjonsregler, etablering av tilsyn samt gjennom en effektiv håndheving av sanksjonsreglene, jf. også artikkel 20. Disse medlemmer mener at dersom brudd på lovens bestemmelser i tilstrekkelig grad skal ha den avskrekkende virkning som direktivet legger opp til, vil det være viktig med fastsettelse av ulike privatrettslige sanksjoner som erstatning, lempning eller bortfall av forpliktelser etter avtalen. For at slike sanksjoner skal kunne bli effektive, er det viktig at mulige sanksjoner fremgår klart av loven. Disse medlemmene mener å finne støtte for slik kodifisering i artikkel 23, som forutsetter at sanksjonene skal være «effektive» og «ha avskrekkende virkning». Kun dersom sanksjonsreglene ved brudd på bestemmelsene klart fremgår av de ulike bestemmelsene, vil sanksjonsreglene være tilstrekkelig effektive og virke preventivt.

Etter disse medlemmers syn vil en kodifisering ha en avskrekkende virkning ved at det gis en signaleffekt om alvoret bak bestemmelsene i tillegg til at det gis tydeligere informasjon til partene om konsekvensene ved overtredelse. I forbrukerforhold er det viktig at forbrukerne på en enkel måte kan finne frem til hvilke misligholdsbeføyelser de kan fremme. Kredittregler vil ofte være komplekse og vanskelige å forstå, og forbrukere flest kjenner i liten grad til avtalerettslige regler. Det vises for øvrig til at kodifisering av sanksjonsmuligheter er den store hovedregel innen annen forbrukervernlovgivning, nettopp ut fra de nevnte hensyn. Lovfesting av sanksjoner vil derfor etter disse medlemmers mening bidra til at forbrukerkunder ikke bare har rett, men også får rett, jf. formålet med artikkel 23.

Disse medlemmene foreslår på denne bakgrunn at det henholdsvis ved overtredelse av plikten til å foreta kredittvurdering og plikten til å gi fyllestgjørende forklaringer, lovfestes en lempningsadgang i tråd med gjeldende finansavtalelov § 47 om frarådningsplikt. Disse medlemmene viser her også til det samlede utvalgs omtale av rettsvirkningene av frarådningsplikten og begrunnelsen for fortsatt lempingsregel i tilknytning til denne plikten, se punkt 5.4.5.

Disse medlemmene vil ellers bemerke at ulovfestede avtalerettslige ugyldighetsregler vil komme i tillegg til de foreslåtte lovfestede sanksjoner. Alminnelige avtalerettslige regler er så allmenngyldige at de alltid vil måtte gjelde. En kodifisering av utvalgte sanksjoner vil således ikke innebære at andre sanksjoner avskjæres. Det vises i den anledning til at anvendelsen av de ulike sanksjonsreglene, deriblant lempning av kundens forpliktelser, alltid vil bero på en skjønnsmessig vur-

dering, bl.a. sett i forhold til partenes forhold og øvrige aktuelle sanksjoner.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang frarår at det innføres særskilte bestemmelser om adgang til lempning av forbrukerens forpliktelser ved overtredelse av pliktene til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og forklaringsplikten. Disse medlemmene er uenig med de øvrige medlemmene i at forbrukerkredittdirektivet artikkel 23 krever at det innføres slike særlige sanksjonsregler. Disse medlemmene viser til at eventuelle pre-kontraktuelle pliktbrudd fra kredittgiver – for så vidt gjelder forklaringsplikten også kredittformidler – vil kunne aktualisere alminnelige lovfestede og ulovfestede avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon, herunder avtaleloven § 36, såfremt pliktbruddet og andre relevante omstendigheter tilsier det. Disse medlemmer finner det ikke tvilsomt at dette er tilstrekkelig til å oppfylle direktivets forpliktelse til effektiv sanksjonering av bestemmelsene om kredittvurdering og forklaring.

Etter disse medlemmenes vurdering bør en i utgangspunktet nøye seg med å innføre særlige bestemmelser om ugyldighet eller ugyldighetsliggende virkninger som lempning, i tilfeller hvor det er ønskelig å gi et normativt signal om at ugyldighet m.m. vil kunne være en praktisk virkning som følg av pliktbrudd. Et slikt normativt signal bør enten grunnes på at alminnelige regler om ugyldighet og avtalerevisjon ikke gir parten tilstrekkelig vern eller at det er ønskelig å tydeliggjøre for domstoler og private parter at pliktbrudd kan bli møtt med sivilrettslige sanksjoner i form av innføring av særlige sanksjonsregler. Det er viktig at det tydeliggjøres hvilket formål og hvilken betydning slike særlige sanksjonsregler er ment å skulle ha, slik at det ikke skapes rettsusikkerhet med hensyn til hvilken selvstendig rettslig betydning den særskilte sanksjonsregelen har. Slik rettsusikkerhet er uheldig for samtlige involverte partsinteresser, også forbrukere, og kan virke konfliktskapende. Eventuell utvikling i retning av å «henge på» regler om lempning i forbrukerlovbestemmelser kan også skape bidra til å skape uklarhet om hva som skal gjelde i forhold til bestemmelser hvor det ikke er innført slike særlige regler. Slik uklarhet vil være meget uheldig fra et forbrukerperspektiv.

Etter disse medlemmenes oppfatning er det helt klart at alminnelige avtalerettslige regler om ugyldighet og avtalerevisjon i tilstrekkelig grad imøtekommer behovet for sanksjon ved overtredelse av plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og forklaringsplikten. For så vidt gjelder

plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet vil disse medlemmene videre peke på at også frarådningsplikten og mulig lempning som følge av manglende oppfyllelse av denne plikten, i det vesentlige vil dekke behovet for lempning.

Når det gjelder ulovfestede sanksjoner i form av erstatningskrav, legger utvalget til grunn at reglene om ansvarsgrunnlag er hensiktsmessige og tilfredsstillende EØS-rettens krav til effektiv sanksjonering. Utvalget nevner særskilt at det ikke har funnet grunn til å foreslå regler om kompensasjon for ikke-økonomisk skade. Ikke-økonomisk skade er ikke en typisk faktisk konsekvens av overtredelse av lovbestemmelsene, og slik kompensasjon er derfor neppe noe forbrukerne legger særlig vekt på. I relasjon til kredittavtaler og spørsmål om sanksjoner mot kredittgiverens overtredelse av lovbestemte forbud og påbud, er det – sett fra kredittkundens ståsted – av særlig interesse om overtredelsen har betydning for kredittkundens økonomiske forpliktelser overfor kredittgiveren. Ut fra argumentasjonen i den refererte praksisen fra EF-domstolen (punkt 5.13.2.2), må det på denne bakgrunn kunne legges til grunn at EØS-retten ikke stiller krav om at nasjonal rett gir hjemmel for slik kompensasjon.

5.14 Rettsvalg

Spørsmålet om rettsvalg aktualiseres der kredittavtalen har tilknytning til flere land, f.eks. der en forbruker bosatt i Norge inngår avtale med en finansinstitusjon som har forretningssted i Spania. I henhold til mandatet skal utvalget bl.a. «gjøre rede for lovvalgsregler» på det aktuelle området. Her kan tenkes flere ulike regelsett, bl.a. konvensjoner og prinsipper om internasjonal privatrett. Hertil kommer forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd. Etter denne bestemmelsen kan det ikke avtales at rettsreglene i en stat utenfor EØS skal anvendes på en kjøpsavtale som har nær tilknytning til EØS-statens territorium, dersom forbrukeren ved dette får en dårligere beskyttelse enn etter loven her.

I henhold til mandatet skal utvalget i lys av utviklingen av kredittmarkedet internasjonalt de senere år, «vurdere om det bør gis uttrykkelige lovvalgsregler i kredittkjøpsloven». Ettersom utvalget foreslår at relevant regulering i kredittkjøpsloven blir innarbeidet i finansavtaleloven kapittel 3, er det ikke aktuelt for utvalget å foreslå uttrykkelige rettsvalsregler i kredittkjøpsloven.

Spørsmålet for utvalget er i hovedsak hvordan rettsvalgsspørsmålet blir regulert i direktivet, og om denne reguleringen foranlediger endringer i

eller tilføyelser til finansavtaleloven § 3 om anvendelse av norsk rett.

I artikkel 22 nr. 4 er det en bestemmelse om rettsvalg:

«Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at forbrugerne ikke berøves den beskyttelse som dette direktiv giver, gennem valg af et tredjeland's lov som den lov, der skal anvendes på kreditaftalen, såfremt kreditaftalen har nær tilknytning til en eller flere medlemsstaters område.»

Bestemmelsen omhandler kredittavtaler der kredittkunden er en forbruker, og som har slik nær tilknytning til EØS-landenes territorium at ett av disse landenes rett i utgangspunktet kommer til anvendelse på avtalen, jf. «berøves». Bestemmelsen omhandler naturlig nok ikke spørsmålet om hvilket av disse landenes rett som skal anvendes på avtalen. Her bygger direktivet på en forutsetning om at alle EØS-statene gjennomfører direktivet. Derimot omhandler bestemmelsen partenes valgrett med hensyn til å underlegge avtalen retten i et land utenfor EØS («tredjeland's lov»). Bestemmelsen forutsetter at partene i utgangspunktet har avtalefrihet på dette punktet, og den tar sikte på å innskrenke denne friheten under henvisning til forbrukervernhensyn. Nærmere bestemt fastsettes at partenes valg på dette punktet ikke skal berøve forbrukeren den beskyttelse som direktivet gir ham. Det er opp til nasjonale myndigheter å treffe nødvendige foranstaltninger i så måte.

Finansavtaleloven § 3 omhandler valg av norsk rett i tilfeller hvor en forbruker bosatt i Norge har inngått avtale med en institusjon hjemmehørende i annet land. I slike tilfeller skal norsk rett gjelde for avtalen dersom a) institusjonen har gitt forbrukeren tilbud eller markedsført tjenesten her i riket, og forbrukeren her har gjort det som er nødvendig for at avtalen skal kunne inngås, b) institusjonen eller en representant for denne eller en megler her i riket har mottatt forbrukerens tilbud, aksept eller bestilling, eller c) avtalen er inngått av forbrukeren etter reise til utlandet i forbindelse med erverv av fast eiendom eller løsørejenstand eller finansiering av ervervet, og reisen er arrangert av institusjonen, eller av selger i forståelse med institusjonen.

Etter omstendighetene medfører bestemmelsen at norsk rett skal anvendes på avtalen i stedet for «tredjeland's lov». Bestemmelsen er følgelig et stykke på vei formålstjenlig i forhold til forplikt-

sen som følger av artikkel 22 nr. 4. Utvalget kan ikke se at en slik bestemmelse som gir norsk rett prioritet foran retten i andre EØS-land, strider mot fellesskapsretten.

Opplistingen av alternativer i finansavtaleloven § 3 er imidlertid neppe fullt ut dekkende i forhold til forpliktelsen etter artikkel 22 nr. 4, som er knyttet til kredittavtaler som har «nær tilknytning» til en eller flere medlemsstaters område. Det kan nok tenkes avtaler som må sies å ha slik nær tilknytning, men som likevel ikke fanges opp av alternativene i finansavtaleloven § 3.

På denne bakgrunn foreslår utvalget et nytt annet ledd i finansavtaleloven § 3 som gjennomfører artikkel 22 nr. 4. Ved utformingen av et slikt nytt ledd må det tas i betraktning at ordlydsmessig tilsvarende direktivbestemmelser allerede har blitt gjennomført i norsk rett: Det gjelder angrerettloven § 5 (fjernsalgsdirektivet artikkel 12 nr. 2), forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd (forbrukerkjøpsdirektivet artikkel 7 nr. 2), avtaleloven § 37 tredje ledd (direktiv om urimelige avtalevilkår artikkel 6 nr. 2) og tidspartloven § 5 (direktiv om timeshare artikkel 9). Ordlyden i lovbestemmelsene som gjennomfører disse direktivbestemmelsene er til dels forskjellig. Her kan nevnes forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd og angrerettloven § 5. Førstnevnte lyder slik:

«Det kan ikke avtales at rettsreglene i en stat utenfor EØS skal anvendes på en kjøpsavtale som har nær tilknytning til EØS-statenes territorium, dersom forbrukeren ved dette får en dårligere beskyttelse enn etter loven her.»

Angrerettloven § 5 lyder slik:

«Inneholder en avtale som har nær tilknytning til EØS-landenes territorium, en bestemmelse om at lovgivningen i et land utenfor dette området skal anvendes på avtalen, gjelder bestemmelsen bare for spørsmål som er regulert i denne loven hvis selgeren eller tjenesteyteren kan godtgjøre at forbrukeren ikke får en dårligere beskyttelse.»

Etter utvalgets syn er forbrukerkjøpsloven § 3 annet ledd mer lettlest og poengtert enn angrerettloven § 5. Følgelig benytter utvalget førstnevnte som «mønster» for sitt eget lovforslag.

Utvalget foreslår at overskriften til finansavtaleloven § 3 endres til «Rettsvalg», og bestemmelsen i annet ledd avgrenses til å gjelde *kredittavtaler* der kredittkunden er en *forbruker*.

Kapittel 6

Utvalgets vurderinger vedrørende enkelte særskilte spørsmål

6.1 Innledning

Utvalgets mandat er ikke begrenset til å foreslå lovendringer som har blitt nødvendige som følge av forbrukerkredittdirektivet. Utvalget skal gå gjennom kredittkjøpsloven med forskrifter og vurdere om det er ønskelig eller mulig med andre endringer i dette regelverket. Kredittkjøpsloven med forskrifter inneholder en del bestemmelser som ligger utenfor området for forbrukerkredittdirektivet og som lovgiver derfor i utgangspunktet står fritt til å videreføre, endre eller oppheve. Utvalget kan ikke se at de bestemmelsene det her er tale om, må videreføres som følge av andre EØS-forpliktelser.

Ettersom utvalget foreslår at forbrukerkredittdirektivets regulering av kredittavtaler gjennomføres ved endringer og tilføyelser i finansavtaleloven, i hovedsak lovens kapittel 3, og at tilsvarende bestemmelser i kredittkjøpsloven oppheves, vil eventuell videreføring av kredittkjøpsloven med de av de øvrige bestemmelsene i kredittkjøpsloven utvalget mener bør bestå, i hovedsak innebære at kredittkjøpsloven omhandler særlige regler om kjøp med salgspant, se lovens §§ 14-19. Etter utvalgets oppfatning bør eventuell oppheving av bestemmelsene i kredittkjøpsloven som har tilsvarende regulering i finansavtaleloven lede til at kredittkjøpsloven i sin helhet oppheves. De få gjenværende bestemmelsene i loven bør, i den grad de videreføres, innpasses i annen lovgivning.

Utvalget vil nedenfor, i punkt 6.2, gjennomgå de av bestemmelsene i kredittkjøpsloven som ligger utenfor området for forbrukerkredittdirektivet. Spørsmålet om videreføring av bestemmelsen i § 7 om minste kontantinnsats drøftes særskilt i punkt 6.6. Videre behandles videreføring av frarådningsplikten etter § 9a i punkt 5.4.5.

I brev til Justisdepartementet datert 10.06.2002 tar Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) og Sparebankforeningen opp en del forhold hvor finansavtalelovens bestemmelser etter deres oppfatning ikke har den forutsatte effekt, skaper unødige uklarheter eller praktisk problemer som man mener det er nødvendig å få løst. Noen av de spørsmålene som tas opp, gjelder forholdet mellom kredittkjøpsloven og finansavtaleloven og dekkes av

den del av utvalgets mandat som gjelder gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet. For øvrig er utvalget i mandatet bedt om å utrede spørsmålet om finansinstitusjonene har adgang til i standardvilkår å fravike finansavtaleloven § 26 femte ledd om kontobelastning samt enkelte spørsmål om kausjon, se punkt 6.3 til 6.5 nedenfor.

6.2 Bestemmelser i kredittkjøpsloven som faller utenfor området for forbrukerkredittdirektivet

6.2.1 Nærmere om de enkelte bestemmelser og utvalgets vurderinger

6.2.1.1 Om ufravikelighet ved kjøp med salgspant

Kredittkjøpsloven § 2 første ledd fastslår at ved forbrukerkredittkjøp, forbrukerleie, kjøp med salgspant og ved ytelse av forbrukertjenester på kreditt kan kjøperen, leietakeren eller tjenestemottakeren ikke på forhånd fraskrive seg rettigheter som han har i medhold av loven, når ikke annet er bestemt i lov. Utvalget legger til grunn at dets forslag til gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet, herunder §§ 2 og 44, jf. § 45, i all hovedsak vil dekke kredittkjøpsloven § 2 første ledd, med unntak for alternativet «kjøp med salgspant».

Ved at kjøp med salgspant nevnes særskilt i kredittkjøpsloven § 2 kan loven ikke fravikes til skade verken for forbrukerkjøper eller kjøper som ikke er forbruker. Utvalget ser at det kan være behov for at visse bestemmelser i kredittkjøpsloven er ufravelige også i tilfeller hvor kjøper ikke er forbruker, særlig bestemmelsene i §§ 14–18 om rettigheter og plikter ved tilbakelevering av tingen. Ettersom disse bestemmelsene foreslås videreført i tvangsfullbyrdelsesloven, jf. punkt 6.2.1.4 nedenfor, vil bestemmelsene være omfattet av ufraveligheten som følger av tvangsfullbyrdelsesloven § 1-3. For så vidt gjelder kredittavtalerreguleringen i finansavtaleloven kan utvalget ikke se at det er behov for mer vidtrekkende bestemmelser om ufravelighet utenfor forbrukerforhold enn det som følger av forslaget til § 2. Utvalget foreslår derfor at det i finansavtaleloven § 2 ikke inntas særlig

regulering av ufravikelighet ved kjøp med salgspant.

6.2.1.2 *Avregning av gjeldsposter – kredittkjøpsloven § 10*

Kredittkjøpsloven § 10 inneholder bestemmelse om avregning av gjeldsposter. Etter første ledd kan kredittgiveren ved innbetalinger fra kjøperen til dekning av krav i forbindelse med kredittkjøp ikke isteden avregne på andre fordringer på kjøperen. Ved kontokjøp avregnes innbetalinger på kontoen mot kontoens saldo til enhver tid. Etter annet ledd anses innbetalingen for å være foretatt på de tidligste forfalte gjeldspostene hvis kjøperen ikke har gitt uttrykk for eller det ikke går frem av sammenhengen hvilken fordring innbetalingen skal avregnes på. Finansavtaleloven inneholder ikke tilsvarende bestemmelser.

Utvalget vil bemerke at det følger av alminnelig obligasjonsrett at debitor har valgretten med hensyn til hvilket krav eller del av kravet som innfris ved delbetaling. Har debitor ikke utøvd valgretten, antas valgretten å gå over på kreditor. Det er mulig at kreditor ved utøvelsen av den subsidiære valgrett må ta rimelig hensyn til debitors interesser, jf. Krüger, Pengekrav, 2. utgave, Bergen 1984 s. 221-222. Det følger av Rt. 1924 s. 809 at debitor kan reklamere på kreditors utøvelse av den subsidiære valgrett. Det kan da diskuteres om det er behov for noen plikt for kreditor til å legge vekt på debitors interesser ved utøvelsen av den subsidiære valgrett. Dommen som Krüger viser til ved omtalen av kreditors subsidiære valgrett, Rt. 1975 s. 1003, gjaldt et tilfelle hvor særlige forhold tilsa plikt for kreditor, en bank, til å ivareta kundens interesser. Utvalget går ikke nærmere inn på rekkevidden av kreditors subsidiære valgrett.

Utvalget antar at hensynet til debitor vil være godt ivaretatt gjennom alminnelige obligasjonsrettslige regler, så langt disse ikke er fraveket ved avtale til kreditors gunst. Kredittkjøpsloven § 10 gir forbrukeren et visst vern mot slike avtalebestemmelser. Dette taler isolert sett for å videreføre bestemmelsen i finansavtaleloven. På den annen side inneholder som nevnt finansavtaleloven ikke bestemmelser tilsvarende kredittkjøpsloven § 10 uten at dette har vært fremholdt å skape problemer. Etter utvalgets syn er det etter gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet heller ikke naturlig å ha særlige oppgjørsregler ved henholdsvis kredittkjøp og kontokjøp som etter kredittkjøpsloven § 10 første ledd.

Utvalget antar imidlertid at kredittgiver sjelden vil ha grunn til inngå avtale om avregning av gjelds-

poster som stiller forbrukeren dårligere enn det som følger av alminnelige obligasjonsrettslige regler og kredittkjøpsloven § 10. Utvalget er derfor blitt stående ved å foreslå at kredittkjøpsloven § 10 annet ledd videreføres i noe omarbeidet stand ved at en tilsvarende bestemmelse inntas i finansavtaleloven, jf. utkast § 62. Videre foreslås en bestemmelse om at forbrukeren ikke ved avtale med kredittgiveren kan gi avkall på den rett han har til å velge hvilket krav eller del av krav en betaling skal avregnes på. Dermed lovfestes den obligasjonsrettslige regelen om debitors prinsipale valgrett ved delbetaling i forbrukerforhold.

6.2.1.3 *Kjøpers plikt til å betale før avtalt forfall*

Kredittkjøpsloven § 12 inneholder bestemmelser om kjøperens plikt til å betale før avtalt forfall. Kredittgiveren kan kreve hele gjelden betalt før forfall dersom

- a) minst 1/10 av kredittkjøpsprisen eller minst to avdrag ikke er blitt betalt en måned etter forfall,
- b) ved kontokjøp minst 1/10 av det beløp som står udekket på kontoen ikke er blitt betalt en måned etter forfall, eller
- c) det er avtalt salgspant og kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare.

Etter bestemmelsens annet ledd kan slik betaling før avtalt forfall bare kreves når kjøperen har fått skriftlig varsel med to ukers frist til å rette på forholdet.

Tredje ledd bestemmer at bestemmelsene i § 11 annet ledd om begrensning i kjøpers plikt til å betale kredittkostnader når kjøper benytter sin rett til å betale før forfall, skal gjelde tilsvarende ved betaling i tilfeller hvor kreditor har krevd gjelden betalt før avtalt forfall.

Finansavtaleloven har i § 52 bestemmelse om kjøpers plikt til å betale før avtalt forfall. Denne bestemmelsen er utformet noe forskjellig fra kredittkjøpsloven § 12. En hovedforskjell er at finansavtaleloven § 52 gir kreditor rett til å kreve innfrielse før forfallstiden ved vesentlig mislighold, mens kredittkjøpsloven angir hvor stor del av kravet som må være misligholdt og misligholdets varighet for at kreditor skal kunne kreve førtidig forfall. En annen forskjell er at finansavtaleloven § 52 inneholder bestemmelser om plikt til sikkerhetsstillelse eller innfrielse også ved antesipert mislighold. Kredittkjøpsloven § 12 inneholder ikke bestemmelser om dette. Bestemmelsen om ufravikelighet i kredittkjøpsloven § 2 innebærer at det i forbrukerforhold (og kjøp med salgspant uavhengig av om kjøperen er forbruker) ikke kan

avtales at andre forhold enn de som listes opp i § 12 gir långiveren rett til å kreve lånet innfridd før forfallstiden. Legger en til grunn at § 12 uttømmende angir forfallsgrunner i slike pengekravsforhold, slik Krüger gjør i note 80 til Norsk lovkommentar til kredittkjøpsloven, er långiver også avskåret fra å påberope seg antasipert mislighold som forfallsgrunn i samsvar med alminnelige obligasjonsrettslige regler. På dette punkt gir altså finansavtaleloven § 52, annet ledd en annen regel. En ytterligere forskjell er at kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav c) bestemmer at når det er avtalt salgspant, har långiver rett til å kreve gjelden betalt før avtalt forfall når kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare. Finansavtaleloven § 52 første ledd bokstav d) viser blant annet til panteloven § 1-9, hvor det i første ledd bokstav d) heter at panthaveren kan kreve innfrielse når eieren eller pantsetteren vesentlig misbruker sin rådighet over pantet eller for øvrig vesentlig forsømmer sine plikter etter panteloven § 1-7 (som inneholder bestemmelser om eierens bruksrett, plikt til stell og vedlikehold og forsikringsplikt). Etter panteloven § 1-9 første ledd bokstav e) kan panthaveren kreve innfrielse når pantet går tapt eller blir skadet ved en tilfeldig begivenhet, og dette medfører at pantesikkerheten blir vesentlig forminset. Dette innebærer på den ene side en rett for panthaver til å kreve førtidig forfall uavhengig av om skyldneren har misligholdt eller konkret kan forventes å misligholde betalingen av pantekravet. På den annen side vil det at skyldner utsetter pantet for vesentlig fare, ikke være forfallsgrunn etter panteloven § 1-9, med mindre skyldnerens forhold kan sies å innebære vesentlig misbruk av skyldnerens rådighet over pantet eller for øvrig vesentlig forsømmelse av skyldnerens plikter etter panteloven § 1-7. Utvalget viser her til at det i Innst O nr. 19 (1979-80) s. 7 legges til grunn at panteloven § 1-9 ikke kommer til anvendelse på salgspant. I slike tilfeller forutsatte man at avbetalingsloven, nå kredittkjøpsloven, regulerer kjøpers plikt til å betale før tiden.

Utvalget nevner også at kredittkjøpsloven § 12 annet ledd innebærer at kjøperen innen to uker etter skriftlig varsel om «forhåndsbetaling» etter § 12, kan rette på forholdet, slik at kreditor i så fall ikke lenger kan kreve førtidig forfall. Finansavtaleloven § 52 inneholder som utgangspunkt ingen tilsvarende bestemmelse. Etter paragrafens annet ledd kan imidlertid debitor ved å stille sikkerhet avverge førtidig forfall på grunn av antasipert mislighold. Videre har panteloven § 1-9 tredje ledd en tilsvarende bestemmelse ved forfallsgrunner som nevnt i paragrafens første ledd bokstav d) og e).

Gjennomgangen viser at kredittkjøpsloven § 12 og finansavtaleloven § 52 er ulike på flere punkter. Som ledd i en samordning av forbrukerkredittreguleringen i finansavtaleloven er det etter utvalgets vurdering nødvendig å harmonisere bestemmelsene om kjøpers plikt til å betale før tiden i større utstrekning enn det er gjort i dag. Utvalget kan ikke se vesentlige innvendinger mot en slik samordning.

Etter utvalgets forslag til finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav a) skal det, på samme måte som etter gjeldende § 52 første ledd bokstav a), fremdeles være rett for kredittgiver til å kreve førtidig forfall dersom kredittkunden vesentlig misligholder kredittavtalen. Videre foreslår utvalget at bestemmelsene i kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a) og b) ikke videreføres. Utvalget vil imidlertid understreke at vilkåret om vesentlig mislighold i forslaget til § 59 første ledd bokstav a) for kredittavtaler som i dag omfattes av kredittkjøpsloven, normalt må forstås på samme måte som etter kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a) og b). Vilkårene for kredittgivers rett til å kreve førtidig tilbakebetaling som følge av debtors oversittelse av forfall vil altså være vesentlig den samme etter utvalgets forslag om etter gjeldende rett.

Utvalget foreslår videre at bestemmelsen i kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav c) om at långiver ved salgspant kan kreve førtidig tilbakebetaling når kjøperen utsetter pantet for vesentlig fare, blir opphevet. Det er så liten forskjell på denne bestemmelsen og det som ellers gjelder når det er stilt pant som sikkerhet for kreditten, jf. panteloven § 1-9, at det etter utvalgets oppfatning ikke er grunn til å videreføre bestemmelsen.

Utvalget foreslår at finansavtaleloven § 52 tredje ledd endres slik at forbruker gis rett til å avverge plikt til førtidig betaling ved å rette på forholdet. Debitor har som nevnt slik rett etter kredittkjøpsloven § 12, annet ledd, samt etter panteloven § 1-9 (3) ved forfallsgrunner som nevnt i § 1-9 (1) d) og e). Selv om den alminnelige obligasjonsrettslige regel er at kontraktspart har hevningsrett ved vesentlig mislighold og denne løsningen er valgt i finansavtaleloven § 52 (med unntak for antasipert mislighold), antar utvalget at kredittkjøpsloven § 12 bør videreføres på dette punkt.

6.2.1.4 Om særlige bestemmelser i kredittkjøpsloven om kjøp med salgspant

Kredittkjøpsloven inneholder i §§ 14-19 særlige bestemmelser for kjøp med salgspant. Bestemmelsene regulerer kredittgivers rett til å kreve salgspantet tilbakelevert (§ 15) og kredittgivers og

kjøperens materielle rettigheter i slike tilfeller (16 og 17), samt forholdet mellom rett til å kreve tilbakelevering og annen inndrivelse av kredittgiverens krav (§ 19). Videre er det inntatt en henvisning til tvangsfullbyrdsesloven når det gjelder fremgangsmåten ved tilbakelevering (§ 18). Kredittkjøpsloven inneholdt tidligere i §§ 20-27 prosessuelle bestemmelser om tilbakelevering. Disse bestemmelsene ble opphevet ved innføringen av tvangsfullbyrdsesloven, hvor tilsvarende bestemmelser er inntatt i kapittel 9.

Bestemmelsene i §§ 14-19 gjelder både ved salgspant i forbindelse med kredittkjøp etter loven, og ved salgspant uten at det er kredittkjøp etter loven, jf. kredittkjøpsloven § 1 fjerde ledd om sistnevnte tilfeller. Avgjørende for om et kredittfinansierte kjøp er å anse som kredittkjøp etter loven, er om kreditten gis av selgeren eller av annen kredittgiver etter avtale med selgeren.

Utvalget vil peke på at bestemmelsene i §§ 15-17 klargjør kredittgiverens rett til å kreve tilbakelevering og det økonomiske oppgjøret ved tilbakelevering. Etter utvalgets vurdering er det klart behov for lovbestemmelser om slike forhold. Utvalget anbefaler at bestemmelsene inntas i tvangsfullbyrdsesloven kapittel 9, ettersom de prosessuelle bestemmelsene om tilbakelevering er inntatt der. Utvalget har i tillegg til dette vurdert å foreslå en ny bestemmelse i panteloven kapittel 3 som viser til bestemmelsene som nå er inntatt i kredittkjøpsloven §§ 15-17, enten i tilknytning til panteloven § 3-15 tredje ledd eller som ny § 3-23. Utvalget er imidlertid blitt stående ved at det ikke er behov for en slik bestemmelse. Av samme grunn er det etter utvalgets oppfatning ikke grunn til å videreføre de rene henvisningsbestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 14 og 18 når kredittkjøpsloven oppheves.

Utvalget har vurdert om det er behov for å endre bestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 15-17. Etter utvalgets oppfatning bør bestemmelsene i kredittkjøpsloven §§ 16 og 17 videreføres uendret. Bestemmelsene gir etter utvalgets syn løsninger som på en god måte avveier hensynet til kredittgiver og kjøper. Det er intet ved den øvrige reform av kredittlovgivningen som skulle innvirke på de vurderinger som ligger til grunn for disse bestemmelsene.

Utvalget foreslår derimot kredittkjøpsloven § 15 endret i lys av de endringer som foreslås i finansavtaleloven § 52, jf. gjeldende kredittkjøpslov § 12, se utvalgets forslag til § 59. Utvalget foreslår at bestemmelsen innarbeides i tvangsfullbyrdsesloven § 9-1 i form av en henvisning til den foreslåtte bestemmelsen om rett til førtidig tilbakebetaling i finansavtaleloven § 60.

Kredittkjøpsloven § 19 første ledd første punktum bestemmer at kjøperen kan kreve at kredittgiveren tar tingen tilbake etter reglene i §§ 16 til 17 før kredittgiveren på annen måte søker dekning for kravet. Etter første ledd annet punktum gjelder dette likevel ikke når tingen ikke finnes hos kjøperen, eller når det er fare for at kredittgiveren ikke vil få full dekning ved å ta tingen tilbake på grunn av at tingen har vært utsatt for uvanlig verdimin-king som skyldes kjøperen eller forhold som kjøperen har risikoen for.

Paragrafens annet ledd første punktum bestemmer at første ledd ikke er til hinder for at kredittgiveren ved salgspant som ikke gjelder forbrukerkjøp, begjærer tvangssalg etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 8. Er en ting solgt med salgspant, kan utlegg for kredittgiverens krav ikke tas i tingen, jf. annet ledd annet punktum.

Utvalget bemerker at kredittkjøpsloven § 19 oppstiller unntak fra den rett en panthaver normalt har til å velge om han vil holde seg til pantet eller om han først vil iverksette annen form for inndriv-ning av pantekravet, typisk ved å begjære utlegg. Hensett til de begrensninger i unntaket som følger av første ledd annet punktum, er det etter utvalgets oppfatning ikke grunn til å endre § 19 første ledd.

Paragraf 19 annet ledd første punktum medfører at kredittgiver overfor kjøper som ikke er forbruker, har rett til å velge mellom å begjære tvangssalg etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 8 og å ta tingen tilbake etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 9, når kredittgiver har salgspant. Også næringsdrivende kjøpere kan imidlertid kreve at kredittgiveren tar tingen tilbake etter tvangsfullbyrdsesloven kapittel 9 før kredittgiveren for eksempel begjærer utlegg eller går til annen dekningsaksjon enn begjæring om tvangssalg etter lovens kapittel 8. Utvalget har vanskelig for å se at det utenfor forbrukerforhold er grunn til å innskrenke salgspanthavers valgreit med hensyn til gjeldsinndrivelsesmåte i forhold til det som ellers gjelder ved panteretter. Etter gjeldende rett kan for eksempel næringsdrivende kjøper kreve at kredittgiveren søker dekning i salgspantet selv om kredittgiveren med rette vurderer det slik at utlegg i annet formuesgode eller utleggstrekk vil gi hurtigere og bedre dekning. Hensett til at kredittkjøpsloven § 19 regulerer dekningsstadiet i kredittforholdet har hensynet til usikrede kreditorer og andre tredjeperson neppe vesentlig betydning for regelutformingen, sml. tvangsfullbyrdsesloven § 1-3 annet ledd, som bare avskjærer inngåelse av avtaler om tvangsdekning på annen måte enn gjennom namsmyndighetene inntil et krav er misligholdt. Av disse grunner foreslår utvalget kreditt-

kjøpsloven § 19 annet ledd første punktum opphevet, og at det i forslaget til ny bestemmelse i første punktum fremgår at bestemmelsen bare gjelder i forbrukerforhold.

Paragraf 19 annet ledd annet punktum bestemmer at salgspanthaver ikke kan ta utlegg for sitt krav i tingen. Ettersom kredittgiveren i slike tilfeller har særskilt dekningsrett gjennom salgspantretten, er det normalt ikke grunn til at han også skal ha rett til å ta utlegg i tingen. Utvalget har ingen innvendinger mot bestemmelsen, men antar at tilsvarende begrensning allerede følger av alminnelige regler om tvangsfullbyrdelse, se tvangsfullbyrdsloven § 5-10 annet ledd annet og tredje punktum, hvor det heter at tvangsfullbyrdelse ikke skal foretas i større omfang enn nødvendig og at en sak om tvangsdekning skal heves dersom fortsatt gjennomføring vil medføre kostnader som vil overstige det som vil komme inn ved dekningen. Særlig når kredittkjøpsloven foreslås opphevet og dens bestemmelser som regulerer dekningsretten ved salgspant søkes innpasset i annen lovgivning, kan utvalget ikke se behov for å videreføre bestemmelsen i § 19 annet ledd annet punktum. Utvalget legger til grunn at løsningen i § 19 annet ledd annet punktum vil bli lagt til grunn på tolkningsgrunnlag etter tvangsfullbyrdsloven § 5-10 annet ledd.

6.2.1.5 Forbrukerleie

Kredittkjøpsloven § 29 første ledd gir adgang til å gi forskrifter om forbrukerleie som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som kredittsalg, selv om det ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier. Paragrafen inneholder videre nærmere angivelse av hvilke spørsmål som kan forskriftsreguleres. Forskrift er gitt ved forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven (kredittkjøpsforskriften), se kapittel IV §§ 10-13. Forskriftshjemmelen og -reguleringen må sees i sammenheng med panteloven § 3-22 annet ledd, som bestemmer at flere av lovens regler om salgspant skal gjelde for slike leieavtaler, enten leietager er forbruker eller næringsdrivende. Slike forbrukerleieforhold faller i alle fall i hovedsak utenfor forbrukerkredittdirektivet, jf. direktivet artikkel 2 nr. 2 bokstav d).

Utvalget bemerker at til forskjell fra kjøp, hvor forbrukerkjøpsloven gir omfattende ufravikelig regulering av rettsforholdet mellom selger og forbrukerkjøper, er lovreguleringen av forbrukerleie av løsøre begrenset til den fragmentariske reguleringen som følger av kredittkjøpsloven § 29 og til-

hørende forskrifter. Dette synes blant annet å innebære avtalefrihet – innenfor de grenser som følger av alminnelige regler om ugyldighet og avtalerevisjon, herunder avtaleloven § 36 – om sentrale spørsmål som mangler og mangelsbeføyelser. Se til sammenligning levering av forbrukertjenester på kreditt, som ved kredittkjøpsloven § 27 blir omfattet av mange av lovens regler om forbrukerkjøp. Håndverkertjenesteloven gir ufravikelige regler om rettsforholdet mellom tjenesteyteren og forbrukeren i mange, men ikke alle tilfeller av forbrukertjenester, jf. lovens § 1 om virkeområde.

Etter utvalgets vurdering kan det være gode grunner til å la lovgivningens forbrukervern også omfatte leie av løsøre. Fravær av ufravikelig regulering av leie av løsøre kan blant annet medføre at forbrukerkredittvernet søkes omgått ved å avtale-regulere forbrukerens rettighet som en leierett og ikke kjøp. Leie av løsøre varierer imidlertid mye både med hensyn til gjenstand, varighet og andre forhold. Det er særlig leieforhold som – bortsett fra forbrukerens status som leietager – ligger meget tett opp til kjøp, hvor behovet for ufravikelig regulering gjør seg gjeldende. Samtidig blir lovreguleringen av forbrukerleie som ligger tett opp til forbrukerkredittkjøp, ufullstendig dersom den ikke gir bred regulering av forholdet mellom utleier og leietager. Kredittkjøpsforskriften inneholder da også noen regler om forholdet mellom utleier og leietager, herunder oppsigelsesrett, men sammenlignet med husleieloven er lovreguleringen av forbrukerleieforhold etter kredittkjøpsloven lite omfattende. Utvalget vil også bemerke at det er ønskelig å klargjøre grensen mellom leieforhold som omfattes av kredittkjøpsloven § 29 og leieforhold som faller utenfor loven. Utvalget viser i den anledning til de spørsmål som Høyesterettsdommen inntatt i Rt. 2002 s. 231 om restverdileasing i relasjon til panteloven § 3-22 annet ledd reiser, samt den tilsynelatende inkonsistens mellom kredittkjøpsloven § 29 første ledd første punktum, hvor det kreves at det «ikke er meningen at leieren skal bli eier eller ha rett til å bli eier», og § 29 første ledd annet punktum bokstav e, hvor forskriftskompetansen er forutsatt å skulle omfatte tilfeller hvor leietageren etter avtalen «har rett til å bli eier av tingen».

Etter utvalgets vurdering bør spørsmålet om lovregulering av forbrukerleie undergis en bred og grundig vurdering som omfatter både forholdet mellom utleier og leietager og forholdet til eventuell kredittgiver. Som følge av mandatet og den tid som har stått til rådighet har dette utvalget ikke kunnet foreta en slik utredning. I den foreliggende situasjon finner utvalget det riktig å foreslå at kre-

dittkjøpsloven § 29 i hovedsak videreføres uendret. Utvalget har vurdert å la de nye bestemmelsene i finansavtaleloven §§ 49 og 50 om henholdsvis forklaringsplikt og plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet, få anvendelse også ved avtaler om forbrukerleie. Utvalget finner imidlertid at ytterligere regulering av forbrukerleie bør utstå inntil det er foretatt en mer omfattende vurdering av forbrukerleietilfellene.

6.3 Finansinstitusjonenes adgang til i standardvilkår å fravike finansavtaleloven § 26 femte ledd

6.3.1 Gjeldende rett og forslaget fra FNH og Sparebankforeningen

Finansavtaleloven § 26 regulerer avtaler mellom innehaver av konto i en finansinstitusjon og institusjonen om fast betalingsoppdrag der kontobelasting skal kunne skje etter krav fra betalingsmottageren eller foretas av institusjonen etter eget tiltak, jf. første ledd bokstav a). Videre regulerer bestemmelsen avtaler mellom kontohaver og betalingsmottager om at kontoen gjentatte ganger skal kunne belastes etter krav fra betalingsmottageren, jf. første ledd bokstav b). Etter annet ledd skal kontohaveren gi institusjonen skriftlig melding om avtaler som nevnt i første ledd bokstav b). Etter tredje ledd skal institusjonen påse at belastninger som foretas i henhold til avtaler som nevnt i paragrafen ligger innenfor avtalens grenser. Etter fjerde ledd stilles nærmere krav til avtalen. Etter sjette ledd kan kontohaveren endre eller tilbakekalle fullmakten ved melding til institusjonen. Derav følger at avtalen bare er å anse som en fullmakt som gjelder inntil den sies opp, jf. også paragrafoverskriften. Dette gjelder enten avtalen inngås mellom kontohaveren og betalingsmottageren eller mellom kontohaveren og institusjonen.

Paragrafens femte ledd lyder:

«Dersom ikke annet er uttrykkelig avtalt, skal institusjonen sørge for at varsel sendes til kontohaveren senest sju virkedager før belastningen finner sted. Varslet skal opplyse om tidspunktet for når belastningen vil finne sted, om betalingsmottakeren og om beløpets størrelse. Varslet kan tas med i kontoutskrift som nevnt i § 30 annet ledd annet punktum.»

Det følger av finansavtaleloven § 2 første ledd at bestemmelsene i § 26 ikke kan fravikes til kontohavers skade i forbrukerforhold. For så vidt gjelder unntak fra institusjonenes varslingsplikt innebærer dette at slikt unntak er betinget av uttrykkelig

avtale. Utenfor forbrukerforhold vil avtalefriheten innebære at avkall på krav om varslingsplikt kan gis uten at det stilles særlige krav til avkallet.

I forarbeidene uttaler departementet at forhåndsvarsel bør «være et vesentlig element ved bruk av avtaler om belastningsfullmakt». Synspunktet er at varselet «forbereder betaleren på at en belastning vil bli foretatt og dermed gir betaleren mulighet for å stoppe en betaling som ikke ønskes foretatt.» Etter departementets oppfatning vil det imidlertid «forekomme tilfeller der betaleren ikke har noe reelt behov for forhåndsvarsel. Dette kan være fordi det er tale om en helt fast belastning, fordi belastningen gjelder et lite beløp eller fordi betaleren uansett vil bli gjort oppmerksom på en forestående belastning på en annen måte enn gjennom et formelt varsel.» Departementet fant derfor at det også i forbrukerforhold burde være adgang til å avtale unntak fra varslingsplikten, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 33.

Om lovens krav om uttrykkelig avtale for å gjøre unntak fra varslingsplikten uttaler departementet at dette vil innebære at det må fremstå tydelig for kunden at utgangspunktet er varslingsplikt og at han eller hun avstår fra en rettighet ved å akseptere at det ikke skal gis varsel», jf. Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 103. I Innst. O. nr. 84 (1998-99) s. 10 uttales at varslingsplikt må kunne «fravikes etter kundens ønske dersom kunden har skriftlig klart gitt uttrykk for dette i avtalen».

FNH og Sparebankforeningen har i sitt brev til departementet (se punkt 6.1 foran) vist til at varslingsplikten blant annet omfatter faste belastningsoppdrag der finansinstitusjonen er kreditor eller der beløpet skal overføres til en annen konto som kontohaver eier, og at kunden for slike belastningsoppdrag ofte ikke vil ha behov for eget varsel om belastningen. Man fremholder at man har erfaring med at mange kunder reagerer negativt på å få tilsendt papirer og varsler fra banken. Videre gjøres gjeldende at det vil forekomme tilfeller hvor varsel er umulig, blant annet ved løpende kontoreguleringsfullmakter der overføring etter fullmakten skal skje på en tid som ikke vil være forenlig med varsel etter loven, for eksempel avtale om overføring mellom kontohaverens egne kontoer når saldoen på en konto går over eller under et bestemt beløp.

FNH og Sparebankforeningen nevner videre at Forbrukerombudet i dialog med banknæringen har uttalt at særskilt avtale om frafall av varsel etter gjeldende rett ikke kan inngås ved vedtagelse av et standardvilkår. Man gjør gjeldende at finansavtaleloven ikke kan være til hinder for at finansinstitusjonen kun tilbyr en tjeneste med faste betalings-

oppdrag der kunden må fraskrive seg retten til varsel. Man kan heller ikke se at finansavtaleloven setter forbud mot at kunden får betalingstjenesten til en lavere pris dersom han frafaller slikt varsel. Man tar til orde for at lovens krav må være at kunden blir uttrykkelig kjent med og likevel ønsker tjenesten selv om han ikke får forhåndsvarsel.

6.3.2 Utvalgets vurderinger

Utvalget vil bemerke at Europaparlamentets og Rådets direktiv om betalingstjenester, 2006/64/EF, har bestemmelser i artikkel 62, jf. artikkel 63 som gir betaler omfattende adgang til å kreve tilbakebetaling av gjennomførte betalinger med mindre det er inngått en rammeavtale mellom betaler og betalers institusjon om at betaler har samtykket til gjennomføring av betalingstransaksjonen direkte til institusjonen og, hvis det er relevant, opplysninger om den fremtidige betalingstransaksjonen ble gitt eller stilt til rådighet for betaleren minst fire uker før forfallsdagen av institusjonen eller betalingsmottageren. Følgelig kan finansavtaleloven § 26 femte ledd ikke videreføres for betalingstransaksjoner som omfattes av de aktuelle bestemmelsene.

En arbeidsgruppe oppnevnt av Finansdepartementet foreslo i utredning avgitt 16. februar 2009 å oppheve finansavtaleloven § 26 femte ledd, jf. utredningen s. 193. Utvalget slutter seg til dette forslaget.

6.4 Enkelte spørsmål vedrørende kausjon

6.4.1 Anvendelsen av finansavtaleloven kapittel 4 ved realkausjon – forfallsreglene i finansavtaleloven § 71

6.4.1.1 Gjeldende rett og forslaget fra FNH/Sparebankforeningen

Finansavtaleloven kapittel 4 inneholder bestemmelser om kausjon i tilfeller hvor blant annet en finansinstitusjon er kreditor etter kausjon stilt for lån eller annen kreditt. Virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4 er nærmere angitt i § 57. Etter § 57 annet ledd regnes som kausjon i kapittel 4 «også pant stilt av en tredjeperson (realkausjon)».

I forarbeidene uttales at pant må regnes som stilt av tredjeperson dersom pantet helt er eid av andre enn kredittkunden. Videre uttales: «Dersom låntakeren er medeier i pantegjenstanden, for eksempel dersom den er en bolig som eies av ektefeller i fellesskap, kan det ikke anses å foreligge

pant stilt av tredjeperson», jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 115.

Dette synspunktet vil – dersom det legges til grunn for tolkningen av § 57 annet ledd – innebære at det anses å foreligge realkausjon dersom pantsetter alene eller sammen med andre enn kredittkunden, eier pantet, men at det ikke anses å foreligge realkausjon dersom pantsetter eier pantet sammen med kredittkunden (og eventuelt andre).

Justisdepartementets lovavdeling har i en uttalelse datert 31.10.2000 uttalt at man ikke umiddelbart kan se noen grunn til at en som pantsetter en sameieandel skal komme i en dårligere stilling enn den som pantsetter en ting han eier fullt ut. Lovavdelingen uttaler at gode grunner synes «å tale for at finansavtaleloven § 57 annet ledd bør fortolkes etter ordlyden». Dette vil i så fall innebære at det anses å foreligge realkausjon i samtlige tilfeller når andre enn kredittkunden stiller pant for kredittkundens gjeld.

FNH og Sparebankforeningen gjør gjeldende at Lovavdelingens resultat vil føre til at man må følge en omstendelig prosedyre for realisasjon av pantet i tilfelle av mislighold. Man uttaler:

«Har låntakeren stilt pant for gjelden, kan krav rettes mot kausjonisten først når det har fått 3 måneder etter at institusjonen har begjært tvangsdekning i pantet, jf. finansavtaleloven § 71 tredje ledd. Dersom pantet skal realiseres må det først begjæres tvangsauksjon overfor låntakerens andel av eiendommen, og tvangsauksjonen må deretter begjæres stilt i bero. Institusjonen kan først tre måneder deretter sende påkrav til (den andre) pantsetter. Nytt varsel etter tvangsfullbyrdsloven § 4-18 må deretter sendes samtykkende ektefeller og tvangsauksjon over den ideelle andelen kan først begjæres 14 dager etter dette. Grunnlaget for samlet tvangssalg av eiendommen er først tilstede når alle disse fristene er utløpt. Dette medfører tidsspille og økte kostnader for kunden ved at det påløper ytterligere forsinkelsesrente og gebyr for to begjæringer om tvangsfullbyrdelse.»

Av disse grunner anmoder FNH og Sparebankforeningen departementet om lovfesting av den løsning departementet ga uttrykk for i forarbeidene til finansavtaleloven, jf. foran. Subsidiært anmodes om at man endrer forfallsreglene i finansavtaleloven § 71 slik at forfallsreglene her ikke får anvendelse i tilfelle hvor kredittkunden og realkausjonist har felles grunnbokshjemmel.

FNH og Sparebankforeningen reiser videre et spørsmål om rettsanvendelsen i tilfeller hvor kredittkunden og ektefellen begge eier fast eiendom,

men hvor bare kredittkunden har grunnbokshjemmel. Utvalget kommenterer det spørsmål som er reist, nærmere i punkt 6.3.1.2 nedenfor.

6.4.1.2 Utvalgets vurderinger

Utvalget bemerker at ordlyden i finansavtaleloven § 57 annet ledd klart tilsier at tilfeller hvor andre enn kredittkunden stiller pant for dennes gjeld, omfattes av loven uavhengig av om pantsetter eier pantet alene eller sammen med andre, herunder kredittkunden. Med forbehold for den problemstilling FNH og Sparebankforeningen reiser i forhold til finansavtaleloven § 71 og den betydning dette måtte ha for vurderingen av virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4 i sameietilfeller, trekker reelle hensyn klart i samme retning som ordlyden. Det er realkausjonens innhold og mulige konsekvenser for realkausjonisten som bør være avgjørende for rekkevidden av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 4, ikke om realkausjonisten eier pantet helt eller bare delvis. Det er – i tilfeller hvor realkausjonisten er sameier – heller ingen grunn til å sonde mellom tilfeller hvor kredittkunden er medsameier og tilfeller hvor noen annen er medsameier.

Uavhengig av hvilken tolkning av finansavtaleloven § 57 annet ledd som er gjeldende rett er det spørsmål om de synspunkter FNH og Sparebankforeningen anfører vedrørende finansavtaleloven § 71 tilsier at § 57 annet ledd bør tolkes i samsvar med departementets forarbeidsuttalelser om at tilfeller hvor kredittkunden er medeier i pantet som er stilt som realkausjon, faller utenfor § 57 annet ledd.

Finansavtaleloven § 71 lyder:

«Kausjonens forfall m.v.

(1) Institusjonen kan ikke rette krav mot kausjonisten før det er tatt rettslige skritt mot låntakeren for å få tvangsgrunnlag.

(2) Har institusjonen tvangsgrunnlag for utlegg, kan krav rettes mot kausjonisten når det er begjært utlegg mot låntakeren.

(3) Har låntakeren stilt pant for gjelden, kan krav rettes mot kausjonisten først når det er gått tre måneder etter at institusjonen har begjært tvangsdekning i pantet etter tvangsfullbyrdsesloven.

(4) Åpnes gjeldsforhandling etter gjeldsordningsloven hos låntakeren, kan krav rettes mot kausjonisten når gjeldsforhandlingsperioden i henhold til gjeldsordningsloven § 3-4, jf. § 5-1, er utløpt. Har låntakeren stilt pant for gjelden som vil gi långiveren full dekning, gjelder likevel bestemmelsen i tredje ledd.

(5) Blir låntakerens bo tatt under konkursbehandling, eller blir det åpnet gjeldsforhandling etter konkursloven, kan institusjonen straks rette krav mot kausjonisten. Bestemmelsen i fjerde ledd annet punktum gjelder tilsvarende.

(6) Når vilkårene i første til femte ledd er oppfylt, kan institusjonen sende skriftlig påkrav til kausjonisten. Kausjonsansvaret forfaller til betaling 14 dager etter at påkravet er kommet frem.

(7) Forfallsreglene i lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant § 1-9 og i lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven) § 44 gjelder ikke i forhold til realkausjon som omfattes av kapitlet her.»

Etter tredje ledd kan krav rettes mot kausjonisten først tre måneder etter at institusjonen har begjært tvangsdekning i pantet etter tvangsfullbyrdsesloven dersom kredittkunden har stilt pant for gjelden. I de tilfeller som her drøftes, er altså situasjonen at både kredittkunden og tredjeperson, realkausjonisten, har stilt pant for gjelden. Institusjonen må da ha begjært tvangsdekning overfor kredittkunden før det kan kreves tvangsdekning hos realkausjonisten.

Utvalget bemerker at finansavtaleloven § 71 bygger på et prinsipp om at institusjonene skal ha forsøkt å inndrive sitt krav mot kredittkunden før krav rettes mot kausjonisten, se Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 81. I tilfeller hvor kredittkunden har stilt pant, tilsier dette prinsippet at institusjonen begjærer tvangsdekning i pantet før krav kan rettes mot kausjonisten, jf. § 71, tredje ledd. Dette gjelder enten kausjonisten hefter personlig for kravet mot kredittkunden eller kausjonisten er realkausjonist. Det spesielle ved de tilfellene som omfattes av FNHs og Sparebankforeningens forslag, er at kredittkunden og realkausjonisten har gitt pant i samme formuesgode og at samlet realisasjon av kredittkundens og realkausjonistens eierandel, for eksempel boligeiendommen kredittkunden og ektefellen eier i sameie, er betinget av to begjæringer om tvangsfullbyrdelse. Den praktiske virkning vil gjerne være at realisasjon av kredittkundens eierandel vil bli utsatt inntil samlet realisasjon av de pantsatte eierandelene kan skje. Det vil riktignok, som påpekt av FNH og Sparebankforeningen, også påløpe ytterligere forsinkelsesrente når tvangsfullbyrdelse forsinkes, men dette er ikke spesielt for de tilfellene som her drøftes.

Utvalget kan ikke se at forholdet til finansavtaleloven § 71 med tyngde tilsier at virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4 bør avgrenses mot realkausjon i form av pantsettelse av sameieandel hvor kredittkunden er medsameier. Den tid som går før

institusjonen kan gjennomføre samlet realisasjon av de pantsatte eierandelene, og de kostnader dette medfører, må primært sees som en konsekvens av den utforming forfallsreglene i finansavtaleloven § 71 er gitt, ut fra det prinsipp lovgiver la til grunn for disse reglene. Det står klart for utvalget at dersom dette prinsippet og den løsning som er lagt til grunn i § 71 tredje ledd ikke passer for tilfeller hvor realkausjonisten og kredittkunden er sameiere, er det bestemmelsen i § 71 tredje ledd som bør endres, ikke virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 4.

Utvalget har forståelse for at institusjonene ønsker å unngå å måtte inngi to begjæringer om tvangsfullbyrdelse i disse tilfellene, ettersom den første begjæringen ofte bare vil bli inngitt for å oppfylle forfallskravet overfor realkausjonisten. Utvalget har også forståelse for at utsettelse av realisasjon av kredittkundens eierandel inntil samlet realisasjon av de pantsatte eierandelene kan skje, vil kunne være uheldig i en del tilfeller, for eksempel ved verdireduksjon av pantet. Utvalget vil også bemerke at løsningen i finansavtaleloven § 71 tredje ledd gir oppfordring til realisasjon av kredittkundens eierandel i tilfeller hvor slik realisasjon gir full dekning. Ettersom en ideell andel av et pant ofte ikke er noe attraktivt salgsobjekt vil den pris en oppnår ved slikt salg ofte være lavere enn den del av prisen som faller på andelen ved salg av hele pantet. Selv om kredittgiver som krever realisasjon av sameieandelen får full dekning, vil slik realisasjon dermed påføre kredittkunden og eventuelle etterstående panthavere i andelen tap.

På den annen side omfatter finansavtaleloven § 71 tredje ledd også tilfeller hvor tredjeperson bare stiller seg personlig medansvarlig overfor kredittgiver og tilfeller hvor han både stiller seg personlig medansvarlig overfor kredittgiver og stiller pant. Utvalget kan ikke se at det er grunn til å endre forfallsregelen med tanke på tilfeller hvor kausjonisten hefter personlig. En kunne riktignok tenke seg en løsning hvor det i forhold til kausjonsforfallet sondres mellom rett til å kreve dekning av pantet og rett til å kreve betaling i henhold til det personlige ansvar, men en slik løsning innebærer en relativisering av kausjonsforfallet som neppe bør innføres uten at tungtveiende grunner taler for løsningen. Etter utvalgets oppfatning er konsekvensene av lovens løsning for kredittgiver ikke tilstrekkelig grunn til å innføre en slik endring. Eventuelle konsekvenser for kredittkunden og etterstående panthavere i dennes eierandel når kredittgiver bare realiserer denne eierandelen, må etter utvalgets oppfatning sees som en konsekvens at lovens prioritering av kausjonistens interesser gjennom

reglene om kausjonsforfall; kredittgiver skal først søke dekning hos kredittkunden.

Etter en samlet vurdering kan utvalget ikke se at det er tilstrekkelig grunn til å endre finansavtaleloven § 71 tredje ledd slik FNH og Sparebankforeningen foreslår.

Særmerknad fra medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund: Etter disse medlemmenes syn har forslaget fra 2002 fra FNH og Sparebankforeningen fortsatt de beste grunner for seg. Dette er også best i samsvar med det synet Justisdepartementet ga uttrykk for i Ot. nr. nr. 41 (1998-99). Spørsmålet har likevel ikke så stor betydning at disse medlemmene vil ta dissens her.

Utvalget er i mandatet bedt om å fremme forslag til hvordan en slik endring kunne være gjennomført selv om utvalget ikke anbefaler en slik endring. Utvalget antar at det resultat FNH og Sparebankforeningen ønsker vil kunne oppnås dersom finansavtaleloven § 71 tredje ledd endres til å lyde (endringene kursivert):

«(3) Har kredittkunden stilt pant for gjelden, kan krav rettes mot kausjonisten først når det er gått tre måneder etter at institusjonen har begjært tvangsdekning i pantet etter tvangsfullbyrdselsloven. Dersom pantet er i sameie og annen sameier har pantsatt sin sameierett til sikkerhet for kredittkundens gjeld, kan tvangsdekning etter realkausjonen likevel begjæres samtidig med at det begjæres tvangsdekning av kredittkundens pant.»

FNH og Sparebankforeningen reiser også spørsmål om rettstilstanden i tilfeller hvor kredittkunden er legitimert som eneeier av det pantsatte formuesgode, men hvor realiteten er at kredittkunden og hans ektefelle er sameiere. Kredittkundens ektefelle vil i slike tilfelle ikke ha «stilt» pant for kredittkundens gjeld, slik at vi er utenfor finansavtaleloven § 57 annet ledd. Som FNH og Sparebankforeningen er inne på, oppstår her et spørsmål om kolliderende rettigheter i formuesgoder som løses på grunnlag av alminnelige tingsrettslige regler. Utvalget finner ikke grunn til å gå nærmere inn på dette.

6.4.2 Opplysningsplikt om verdien av annen sikkerhet ved inngåelse av kausjonsavtale – finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f)

6.4.2.1 Gjeldende rett og forslaget fra FNH og Sparebankforeningen

Finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f) fastslår at institusjonens pre-kontraktuelle opplys-

ningsplikt overfor potensiell kausjonist skal omfatte verdien av pant og annen sikkerhet som långiveren legger til grunn for låneforholdet, og som i forhold til kausjonisten skal utnyttes før kausjonsansvaret. Bestemmelsen må sees i sammenheng med bestemmelsen i samme ledd bokstav a), hvor det heter at institusjonen skal opplyse om den alminnelige risiko som knytter seg til kausjonsansvar.

I Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 70 uttaler departementet om bestemmelsen i § 59 første ledd bokstav f):

«Det er på det rene at kausjonisten vil ha stor interesse av slike opplysninger siden de kan ha avgjørende betydning for om det er forsvarlig å avgi et kausjonsløfte. Når institusjonen sitter inne med kunnskap og erfaring om disse forholdene, er det nærliggende at dette meddeles avtalemotparten. Det ligger i sakens natur at opplysningene vil være usikre. Så lenge kausjonisten etter bokstav a informeres om den generelle risiko som knytter seg til kausjonsansvar, bør opplysninger etter bokstav f etter departementets syn ikke skape urealistiske forventninger omkring sikkerhetenes verdi hos kausjonisten. Departementet kan heller ikke se at en slik regel i seg selv vil være prosesskapende. Også uten en slik regel vil man få tvister, da med hensyn til om opplysningene i det hele tatt burde vært gitt, noe allerede høyesterettsdommen referert i Norsk Retstidende 1925 s 501 («Bly/sølv-dommen») illustrerer.»

FNH og Sparebankforeningen tar til orde for at bestemmelsen i § 59 første ledd bokstav f) oppheves. Synspunktet er at de opplysninger som gis i henhold til denne bestemmelsen, kun vil være korrekt idet opplysningene gis og slik sett kunne virke villedende for en kausjonist som legger disse opplysningene til grunn for hva han eventuelt kan holdes ansvarlig for. Dette gjelder særlig ved pant i omløpsmidler som for eksempel varelager, hvor det kan være store verdisvingninger. Ifølge FNH og Sparebankforeningen gir bestemmelsen også foranledning til diskusjoner om hva som er pantets korrekte verdi. Den informasjon kausjonisten mottar vil dermed ha begrenset verdi, i tillegg til at bestemmelsen virker unødig konfliktfremmende. Det foreslås derfor at bestemmelsen oppheves, eventuelt erstattes med en plikt til å gi slike opplysninger på forespørsel.

6.4.2.2 Utvalgets vurderinger

Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten i kausjonsforhold skal bidra til å klargjøre innholdet av

kausjonistens forpliktelser og den risiko kausjonen innebærer. For så vidt gjelder risiko inneholder finansavtaleloven § 59 bestemmelser om plikt til å opplyse om den alminnelige risiko ved kausjon samt om forhold som er av betydning for å foreta en konkret risikovurdering av den aktuelle kausjonsforpliktelse.

Utvalget forstår finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f) slik at opplysningsplikten omfatter opplysninger institusjonen har om verdien av pant m.m. I praksis vil institusjonen normalt innhente opplysninger om sikkerhetens verdi eller selv foreta vurderinger av sikkerheten, men opplysningsplikten er begrenset til de opplysninger institusjonen har på tidspunktet for opplysningsplikt. Når opplysningsplikten begrenses på denne måten, kan utvalget ikke se vesentlige betenkeligheter med å videreføre opplysningsplikten etter § 59 første ledd bokstav f). Som departementet fremholder i forarbeidene ligger det i sakens natur at opplysningene vil være usikre. Usikkerheten gjelder primært verdiendringer i tiden fra opplysningene gis til tiden for eventuelt kausjonsforfall, men kan også gjelde pantets verdi når opplysningene gis. Samtidig vil graden av usikkerhet kunne variere mye fra tilfelle til tilfelle, blant annet avhengig av eventuelle heftelser i sikkerhetsobjektet som har prioritet foran den sikkerhetsretten det skal gis opplysning om, pantets antatte verdibestendighet og kausjonens størrelse. Det er derfor etter utvalgets oppfatning ikke grunnlag for generelt å hevde at opplysningene om pantets verdi har begrenset verdi for kausjonisten ved vurderingen av risikoen knyttet til kausjonen. Etter utvalgets vurdering må institusjonene anses å være fullt i stand til å kommunisere den usikkerhet opplysningene om pantets verdi må anses å være beheftet med både i nåtid og fremtid, og ha plikt til å gi slik informasjon.

Utvalget foreslår derfor at bestemmelsen i finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f) videreføres.

Særmerknad fra medlemmene Haraldsen og L'Abee-Lund: Etter disse medlemmenes syn har forslaget fra 2002 fra FNH og Sparebankforeningen fortsatt de beste grunner for seg. Spørsmålet har likevel ikke så stor betydning at disse medlemmene vil ta dissens her.

Utvalget er i mandatet bedt om å fremme forslag til mulig endringsbestemmelse selv om utvalget ikke tilrår endring. Utvalget bemerker at slik endring enkelt gjennomføres ved å oppheve bestemmelsen i finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f). Utvalget ville imidlertid foretrekke – under forutsetning av at bestemmelsen ikke videreføres uendret – at endring i stedet gjøres ved at

det sies uttrykkelig i finansavtaleloven § 59 første ledd bokstav f) at det skal gis opplysning om usikkerheten ved verdivurderingen. Utvalget antar som foran nevnt at institusjonen har plikt til å gi slik informasjon allerede etter gjeldende rett. Bestemmelsen kunne lyde (endringene kursivert):

«(1), f) om den verdien av pant og annen sikkerhet som *kredittgiveren* legger til grunn for *kredittforholdet*, og som i forhold til kausjonisten skal utnyttes før kausjonsansvaret, *herunder usikkerhet slik verdivurdering er forbundet med*»

6.4.3 Bortfall av kausjon ved mislighold av lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt – finansavtaleloven § 63 første ledd

6.4.3.1 Gjeldende rett og forslaget fra FNH og Sparebankforeningen

Finansavtaleloven § 63 første ledd bestemmer at institusjonen som hovedregel skal varsle kausjonisten skriftlig om mislighold fra låntakerens side senest tre måneder etter at misligholdet inntraff. Virkningen av unnlatt varsel i rett tid følger av § 67 annet og tredje ledd. Etter annet ledd, først punktum reduseres kausjonsansvaret som om lånet var nedbetalt i samsvar med låneavtalen. Etter tredje ledd reduserer kausjonsansvaret likevel ikke i den utstrekning långiveren godtgjør at varsel om mislighold er sendt i samsvar med § 63 første ledd. Er varsel sendt senere enn fristen som følger av § 63 første ledd, reduseres ansvaret for terminer som forfalt tidligere enn tre måneder før varselet ble sendt.

Bestemmelsene tar etter ordlyden sikte på nedbetalingslån, men får også anvendelse på lån som skal innfris i sin helhet på et bestemt forfallstidspunkt. Er det stilt kausjon for et slikt lån, og lånet misligholdes, vil oversittelse av varslingsfristen etter § 63 første ledd etter ordlyden medføre at kausjonsansvaret faller bort i sin helhet.

FNH og Sparebankforeningen gjør gjeldende at virkningen av oversittelse av varslingsfristen i slike tilfeller, er meget hard. Man viser til at reaksjonen på oversittelse av varslingsfristen er strengere enn ved henstand, hvor § 67 annet ledd annet punktum bestemmer at kausjonsansvaret reduseres når det er gått seks måneder etter opprinnelig betalingstid, med mindre kausjonisten uttrykkelig har samtykket i den utvidelsen av kausjonsansvaret som utsettelsen innebærer. FNH og Sparebankforeningen foreslår derfor at § 67 annet ledd endres slik at kausjonsansvar ikke under noen omstendigheter anses bortfalt i sin helhet, med

mindre det er gått mer enn seks måneder siden forfall i hovedforholdet. Man uttaler at forslaget ikke er ment å få betydning for bortfall av kausjonsansvaret for enkeltterminer i et ordinært nedbetalingslån.

6.4.3.2 Utvalgets vurderinger

I forarbeidene til finansavtaleloven § 63 uttaler departementet at henstand bør stilles på linje med mislighold i den forstand at kausjonsansvaret ikke umiddelbart reduseres på det avtalte betalingstidspunktet for den aktuelle terminen. Etter Banklovkommisjonens forslag ville kausjonsansvaret uten videre reduseres fra avtalt betalingstidspunkt ved henstand, med mindre kausjonisten før betalingsstidspunktet uttrykkelig har samtykket til at utsettelsen får virkning for kausjonsansvaret. Departementet peker på at en slik ordning ville kunne gjøre det vanskelig for låntakerne å oppnå avtale om selv korte betalingsutsettelse. Ettersom kausjonsansvaret ikke vil bli redusert dersom det foreligger mislighold, forutsatt at kausjonisten varsles om misligholdet, er det etter departementets oppfatning behov for en regel som ikke medfører reduksjon av kausjonsansvaret ved mer kortvarig henstand. Departementet understreker imidlertid at hovedregelen må være at kausjonisten ikke skal være forpliktet til å finne seg i utvidelse av sitt kausjonsansvar gjennom en forlengelse av låneperioden, og at slik forlengelse krever samtykke fra kausjonisten. Departementet foreslår derfor at kausjonistens ansvar reduseres selv om långiveren har gitt betalingsutsettelse når det er gått seks måneder etter opprinnelig betalingstid, se § 67 annet ledd, annet punktum. Tidsrommet på seks måneder er valgt for at partene, uten sterkt tidspress, skal kunne avklare spørsmålet om en utvidelse av kausjonistens ansvar, jf. Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 79. Utvalget forstår bestemmelsen slik at dersom kausjonisten ikke samtykker i utvidelsen av kausjonsansvaret som følge av henstand, vil virkningen bli at kausjonsansvaret reduseres som om lånet ble nedbetalt i henhold til opprinnelig betalingsplan dersom det gis henstand med mer enn 6 måneder.

Ved mislighold foreslo Banklovkommisjonen i sitt utkast § 4-9 annet ledd en varslingsfrist på seks måneder. Departementet endret fristen til 3 måneder, jf. § 63 første ledd og Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 79.

Noe forenklet er altså fristen på seks måneder ved henstand, jf. § 67 annet ledd annet punktum, begrunnet i et ønske om at institusjonen og kausjonisten uten sterkt tidspress skal kunne avklare

spørsmålet om utvidelse av kausjonistens ansvar i tilfeller hvor institusjonen gir henstand, mens varslingsfristen ved mislighold er satt til tre måneder ut fra en vurdering av hvor lang varslingsfristen bør være i slike tilfeller, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 77.

Utvalget slutter seg til departementets vurdering av fristen på seks måneder ved henstand. Denne fristen er som nevnt begrunnet i behovet for uten tidspress å avklare om kausjonisten skal utvide sitt kausjonsansvar gjennom en forlengelse av låneperioden, og har dermed i seg selv ingen overføringsverdi til misligholdstilfeller. Dersom en av andre grunner mener at varslingsfristen ved mislighold er for kort, enten generelt eller i noen tilfeller, vil det imidlertid kunne være hensiktsmessig å harmonisere misligholdsfristen med fristen etter § 67, annet ledd, annet punktum. FNH og Sparebankforeningen gjør som nevnt gjeldende at det er en meget hard reaksjon på oversittelse av varslingsfristen ved mislighold at kausjonsansvaret faller bort i sin helhet, i tilfeller hvor kausjonen gjelder et lån som skal innfris i sin helhet på et avtalt betalingstidspunkt. Det foreslås ikke endring av virkningene ved fristoversittelse for nedbetalingslån.

Utvalget bemerker at varslingsfristen knytter seg til konstatert mislighold. Det vil normalt være enkelt å konstatere mislighold i kredittforhold som omfattes av finansavtaleloven kapittel 4. Det er i så måte ingen forskjell på nedbetalingslån og kreditt som skal innfris i sin helhet ved betaling på et fastsatt tidspunkt. Utvalget antar imidlertid at de økonomiske virkningene av fristoversittelse/kausjonsbortfall gjerne vil være større ved kreditt som skal innfris i sin helhet ved betaling på et fastsatt forfallstidspunkt, ettersom kredittbeløpet gjerne vil være større enn det/de avdrag som ikke lenger omfattes av kausjonsansvaret ved fristoversittelse ved nedbetalingslån. Etter utvalgets syn tilsier imidlertid denne forskjellen primært at institusjonene i egen interesse utviser særlig årvåkenhet for å varsle rettidig om mislighold av kreditt som i sin helhet skal innfris ved betaling på et fastsatt forfallstidspunkt. Det må også sees hen til at kausjonistens konkrete behov for varsel om mislighold øker jo større beløp som er misligholdt. Utvalget antar også at eventuell forlengelse av varslingsfristen eller en tilsvarende endring vil kunne medføre at varsel om mislighold blir gitt senere enn i dag, noe som i seg selv er uheldig. Så innarbeidet som finansavtaleloven kapittel 4 nå må anses å være blitt og hensett til den kyndighet kredittgivere som omfattes av finansavtaleloven kapittel 4 har, kan utvalget ikke se at det er vesentlig behov for den

differensiering av finansavtaleloven § 67 annet ledd, annet punktum som FNH og Sparebankforeningen foreslår. Utvalget slutter seg derfor ikke til forslaget.

Særmerknad fra medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund: Etter disse medlemmenes syn har forslaget fra 2002 fra FNH og Sparebankforeningen de beste grunner for seg. Selv om kredittgiverne bør klare å varsle kausjonisten innen tre måneders fristen, vil feil kunne oppstå. Da bør det vær en viss forholdsmessighet mellom utvist feil og konsekvens av feilen. For kausjonisten vil et fullstendig bortfall av ansvaret ofte kunne være en helt tilfeldig fordel. Spørsmålet har likevel ikke så stor betydning at disse medlemmene vil ta dissens her.

Utvalget er i mandatet bedt om å fremme forslag til mulig endringsbestemmelse. Utvalget antar at slik endring kan gjennomføres ved at det i finansavtaleloven § 67 tredje ledd føyes til et nytt siste punktum som kan lyde:

«Ved kreditt som skal innfris i sin helhet på et avtalt tidspunkt, faller kausjonsansvaret bort først seks måneder etter at misligholdet inntrådte.»

6.5 Finansavtaleloven § 57 fjerde ledd

6.5.1 Innledning – gjeldende rett

Utvalget skal etter mandatet vurdere om bestemmelsen i finansavtaleloven § 57 fjerde ledd bør oppheves. Bestemmelsen, som inngår i lovens kapittel 4 om kausjon, inneholder en nærmere presisering av forbrukerbegrepet i forbindelse med kausjon etter loven.

Bestemmelsen lyder:

«Virksomhet som drives gjennom et aksjeselskap eller et annet selskap med begrenset ansvar, regnes ikke i seg selv som kausjonistens næringsvirksomhet etter tredje ledd. Når låntakeren er et selskap der kausjonisten har bestemmende innflytelse, kan likevel § 62, § 63 § 65 tredje ledd, § 67 annet og tredje ledd, § 73 og § 74 fravikes i kausjonsavtalen.»

Bestemmelsen, som ikke var foreslått av Banklovkommisjonen, men kom inn ved departementets behandling, må sees i sammenheng med paragrafens tredje ledd, som lyder:

«Som forbruker regnes i dette kapitlet en fysisk person som kausjonerer for noen annens gjeld

(a) dersom kausjonens formål for kausjonisten ikke hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet, eller

- (b) kausjonen består i pant i formuesgode som ikke hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet.»

Betydningen av å konstatere om noen er forbruker er i dette kapittelet som ellers i loven at den ikke kan fravikes til skade for forbruker ved avtale, se § 2 første ledd, første punktum. Grunnen til at § 57 inneholder særlige bestemmelser om hvem som regnes som forbruker i forbindelse med kausjon, er at den alminnelige forbrukerdefinisjonen i § 2 første ledd, annet punktum er knyttet til avtalens formål, noe som i forbindelse med kredittavtaler vil innebære at det er avtalens formål for *kredittkunden* som avgjør om denne er å anse som forbruker og dermed omfattet av lovens ufravikelighet. Synspunktet er at det i forhold til kausjon bør legges vekt på kausjonens formål for *kausjonisten*, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 66. Dette nødvendiggjør en særskilt definisjon av «forbruker» i lovens kapittel om kausjon.

Ved kausjon etter finansavtalelovens kapittel 4 er altså utgangspunktet at en fysisk person som kausjonerer for en annens gjeld regnes som forbruker dersom kausjonens formål for kausjonisten ikke hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet, jf. § 57 tredje ledd bokstav a). Slik tilknytning til kausjonistens næringsvirksomhet vil klart foreligge dersom kausjonen stilles som ledd i næring som kausjonisten utøver i et enkelt-personforetak eller som deltaker i et ansvarlig selskap, jf. Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 66.

Ifølge departementet kan det imidlertid være tvil om formuleringen i § 57 tredje ledd bokstav a) omfatter tilfeller der næringsvirksomheten «formelt utøves gjennom et aksjeselskap med kausjonisten som større eller mindre aksjeeier». Uavhengig av om slike tilfeller vil være omfattet av § 57 tredje ledd bokstav a) mener departementet at

«vernebehovet som gir grunn til å ha ufravikelige regler om kausjon, i stor grad vil være tilstede også når en fysisk person kausjonerer for gjeld der et aksjeselskap er låntaker. Dette gjelder selv om kausjonisten har nær tilknytning til aksjeselskapet, gjennom eierandeler og gjennom å være ansatt i selskapet.» (Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 66.)

Av denne grunn ble det presisert i § 57 fjerde ledd at virksomhet som drives gjennom et aksjeselskap eller et annet selskap med begrenset ansvar, ikke i seg selv regnes som kausjonistens næringsvirksomhet i denne sammenheng. Ifølge departementet skal denne bestemmelsen forstås slik at

«en fysisk person som kausjonerer for gjeld som et aksjeselskap tar opp, normalt blir å anse

som forbruker Unntak vil likevel gjeld dersom kausjonisten på et annet eller videre grunnlag enn eierandelen i det aktuelle selskapet må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til. F.eks. kan eierandeler i flere selskaper samlet sett være at en slik karakter at kausjonisten må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til.» (Ot. prp. nr. 41 (1998-99) s. 66.)

Fra regelen om at en fysisk person som kausjonerer for gjeld som et aksjeselskap tar opp, normalt blir å anse som forbruker, mener departementet at det bør gjøres modifikasjoner i tilfeller hvor låntakeren er et aksjeselskap hvor kausjonisten har bestemmende innflytelse. Etter departementets mening er det i slike tilfeller ikke nødvendig å la de av bestemmelsene i kapittel 4 som har som hovedformål å gi kausjonisten tilstrekkelig informasjon om utviklingen i låneforholdet, være ufravikelige. Formålet med disse bestemmelsene er å sikre at kausjonisten så tidlig som mulig skal kunne iverksette tiltak for å ivareta sine interesser. I de tilfeller hvor kausjonisten har betydelig innflytelse over selskapets virksomhet, må man imidlertid kunne legge til grunn at den aktuelle informasjonen uansett vil være kjent for ham eller henne, slik at behovet for ufravikelighet ikke er til stede. (Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 66.)

Det følger av særmerknadene til § 57 fjerde ledd at «betydelig innflytelse» skal forstås på samme måte som etter aksjelovens konserndefinisjon, se asl. § 1-3.

Høyesterett har tatt stilling til forståelsen av § 57 fjerde ledd i dommen inntatt i Rt. 2006 s.1. Saken gjaldt kausjon for kreditt opptatt av et aksjeselskap som var stiftet for kjøpe inn, leie ut og selge varebiler. Tre personer som direkte eller gjennom aksjeselskap eide eller kontrollerte 83 prosent av aksjene og deltok som de eneste i selskapets styrende organer, hadde stilt kausjon overfor firmaet som finansierte selskapets bilkjøp. Foruten eiertilknytningen og styrevervene uttales i dommen at de tre «sto for selskapets virksomhet» og at «kausjonen var nødvendig for å få gjennomført selskapets virksomhet». Om anvendelsen av § 57 fjerde ledd uttales videre i dommen:

«Loven går etter min mening svært langt om kausjonistene også i et tilfelle som dette skal regnes som forbrukere. Skillet mellom selskapets og kausjonistens næringsvirksomhet er i slike tilfeller vanskelig å trekke. Lovens ordbruk og uttalelser i lovforarbeidene viser likevel at også en kausjon for denne virksomhet ikke skal anses for å gjelde kausjonistens næringsvirksomhet. Jeg har under tvil kommet

til at kausjonistene må regnes som forbrukere.»

Bestemmelsen i finansavtaleloven § 57 fjerde ledd har vært kritisert i juridisk teori, jf. Vinje i Lov og Rett 2006 s. 298-316 på s. 312-316.

6.5.2 Utvalgets vurderinger

Utvalget bemerker innledningsvis at § 57 fjerde ledd omhandler aksjeselskap og annet selskap med begrenset ansvar. Utvalgets går i fortsettelsen ikke særskilt inn på kausjon for annet selskap med begrenset ansvar idet utvalget legger til grunn at vurderingene og eksemplene som tar utgangspunkt i kausjon for aksjeselskaps gjeld, vil ha gyldighet også ved kausjon for annet selskap med begrenset ansvar.

Borsett fra tilfeller som nevnt i finansavtaleloven § 57 tredje ledd bokstav b) er det kausjonens formål for kausjonisten som er avgjørende for om kausjonisten er å anse som forbruker etter finansavtaleloven kapittel 4. Dersom kausjonens formål for kausjonisten ikke hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet, vil kausjonistens behov for informasjon og materielt vern i kausjonsforholdet som utgangspunkt være det samme enten hovedskyldner er forbruker eller næringsdrivende.

Det er videre uten betydning for vurderingen av forbrukervernets rekkevidde ved kausjon om hovedskyldner er en fysisk eller juridisk person. Til forskjell fra det som ellers gjelder, vil altså forbrukervernet i finansavtaleloven kapittel 4 kunne få anvendelse også når hovedskyldner er en juridisk person som driver næringsvirksomhet. Avgjørende er normalt som nevnt om kausjonens formål for kausjonisten hovedsakelig er knyttet til hans næringsvirksomhet.

Ettersom kausjonisten kan ha en mer eller mindre nær tilknytning til hovedskyldner, vil vektlegging av kausjonens formål for kausjonisten i relasjon til forbrukervernet kunne reise vanskelige spørsmål om hvor langt en skal identifisere kausjonisten med en hovedskyldners næringsvirksomhet. Det er dette identifikasjonsproblemet som er tilsiktet besvart – så langt bestemmelsen rekker – i finansavtaleloven § 57 fjerde ledd.

I forarbeidene til § 57 nevnes særskilt virksomhet i enkeltpersonforetak, ansvarlig selskap og aksjeselskap. Driver kausjonisten virksomhet som enkeltpersonforetak eller han er deltaker i et ansvarlig selskap og stiller kausjon som ledd i slik virksomhet, er det, som fremholdt i forarbeidene, klart at vilkåret om kausjonistens næringsvirksomhet er oppfylt. Kausjonisten vil imidlertid i slike til-

feller normalt stille kausjon for *andre* fysiske eller juridiske personers gjeld, ettersom han allerede uavhengig av kausjonen er ansvarlig for enkeltpersonforetakets og det ansvarlige selskapets forpliktelser. I ansvarlige selskap er det formodentlig bare når deltagerne har delt ansvar at en selskapskreditor vil kunne ha behov for, og dermed kanskje også ønske om, kausjon fra selskapsdeltager.

Stiller kausjonisten derimot kausjon for et *aksjeselskaps* gjeld, vil kausjonen innebære et gjeldsansvar utover det ansvar kausjonisten eller måtte ha, som regulært er begrenset til innbetaling av eventuell aksjekapital han måtte ha tegnet. Videre vil aksjeselskapet i alle fall formelt drive virksomhet uavhengig av den virksomhet kausjonisten måtte anses å drive, selv om kausjonisten eier en større eller mindre del av aksjene i selskapet. Uten nærmere veiledning eller regulering vil det i praksis kunne bli vanskelig å avgjøre om tilknytningen mellom et aksjeselskap som stifter gjeld og noen som kausjonerer for selskapets gjeld, er tilstrekkelig sterk til at aksjeselskapets virksomhet, enten isolert eller vurdert sammen med kausjonistens eventuelle øvrige virksomhet, medfører at kausjonens formål for kausjonisten hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet, jf. § 57 tredje ledd bokstav a). Problemet har sammenheng med at identifikasjonsvurderingen er normativ, hvor blant annet konsekvensene for kausjonist, kredittkunde og kredittgiver av de løsninger som velges, kan få betydning. Videre kan det være grunn til å legge vekt på ønsket om klare regler slik at det noenlunde enkelt kan avgjøres hvilken tilknytning mellom kausjonist og kredittkunde som er tilstrekkelig til å statuere identifikasjon.

Dersom identifikasjonsvurderingen skulle foretas alene på grunnlag av § 57 tredje ledd bokstav a), altså uten reguleringen i § 57 fjerde ledd, antar utvalget at det ofte ikke ville ha blitt foretatt identifikasjon mellom kausjonerende aksjeeier og aksjeselskapet. Særlig dersom aksjeeieren har en mindre eierandel, kausjonen gjelder et lite beløp og aksjeeieren ikke har annen vesentlig tilknytning til selskapet enn eierandelen, ville det ikke være naturlig å identifisere kausjonisten med aksjeselskapets virksomhet. Det vil også være naturlig å se hen til forhold ved aksjeselskapet. Dersom for eksempel en fysisk person stilles kausjon for lån hans heleide aksjeselskap tar opp for å finansiere selskapets kjøp av en hytte som skal brukes av aksjonæren, ville kausjonisten vært å anse som forbruker om han selv hadde kjøpt hytten og tatt opp lånet. Det er ingen grunn til at vurderingen skal bli

en annen når kjøpet lånefinansieres av aksjeselskapet mot kausjon fra aksjonæren. Det kan hevdes at *ordlyden* i § 57 fjerde ledd gir dekkende uttrykk for det som her er sagt, når det heter at virksomhet som drives gjennom blant annet aksjeselskap, ikke i seg selv regnes som kausjonistens næringsvirksomhet etter tredje ledd.

Det fremgår imidlertid av forarbeidene at man med den valgte formulering som hovedregel har ment å anse kausjonisten som forbruker uavhengig av størrelsen på kausjonistens eierandel i aksjeselskapet og kausjonens størrelse. Unntak fra denne hovedregelen vil «gjelde dersom kausjonisten på et annet eller videre grunnlag enn eierandelen i det aktuelle selskapet må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til» (Ot.prp. nr. 41 (1998-99) s. 66). Tolket i samsvar med forarbeidene synes ordlyden i § 57 fjerde ledd å medføre at rekkevidden av forbrukervernet blir mer omfattende enn om en bare hadde § 57 tredje ledd å holde seg til. For eksempel synes tilfeller hvor en aksjeeier eier 100 % av aksjene i et selskap som han er enestyre og ansatt i, å være forbruker i relasjon til § 57 når han kausjonerer for selskapets gjeld til sin hovedbankforbindelse, dersom aksjeeieren ikke driver næringsvirksomhet utover dette. Utvalget kan imidlertid ikke se at hensynet til forbrukervern gjør seg gjeldende i større grad i dette tilfellet enn om aksjeeieren hadde drevet den aktuelle virksomhet i et enkeltpersonforetak og selv opptatt kreditt i banken. Utvalget oppfatter Høyesteretts uttalelser i Rt. 2006 s.1 slik at også Høyesterett er av den oppfatning at § 57 fjerde ledd utvider forbrukervernet i forhold til det som ville følge av § 57 tredje ledd alene. Høyesteretts argumentasjon er riktignok noe uklar ettersom man uttaler at de kausjonerende aksjeeierene «sto for selskapets virksomhet» i tillegg til at de kontrollerte 83 prosent av selskapets aksjer og utgjorde selskapets styre. Det er uklart hva det her siktes til med å «[stå] for selskapets virksomhet». Tenker en seg at den øvrige tilknytning består i et ansettelsesforhold i selskapet, kan dette etter utvalgets oppfatning ikke være tilstrekkelig for at kausjonisten etter gjeldende rett anses å drive næringsvirksomhet, verken isolert eller sett i sammenheng med aksjeeierstatus og styreverv.

Etter utvalgets oppfatning illustrerer departementets omtale av bestemmelsen i § 57 fjerde ledd problemene som er forbundet med å skulle angi på en klargjørende måte i hvilke tilfeller det kan bli aktuelt å gjøre unntak fra hovedregelen i § 57 tredje ledd, når forutsetningen er at aksjeeier alene ikke kan være tilstrekkelig til å identifisere kausjonerende aksjeeier med aksjeselskapets virksom-

het. Eksempelet i forarbeidene om at «eierandeler i flere selskaper samlet sett [kan] være av en slik karakter at kausjonisten må anses å drive en næringsvirksomhet som kausjonen er knyttet til» vil, lest i sammenheng med det øvrige omtalen av bestemmelsen, kunne medføre at det gjøres skille mellom tilfeller hvor virksomhet organiseres innenfor flere selskaper i en konsernstruktur og tilfeller hvor virksomheten organiseres innenfor ett selskap. Dette er riktignok ingen nødvendig tolkning, men eksempelet illustrerer at den veiledende virkningen av departementets omtale er begrenset.

Utvalget antar at i de fleste tilfeller hvor det er aktuelt for en aksjeeier å kausjonere for selskapets gjeld, vil aksjeeieren enten selv eller sammen med andre ha betydelig eierandel i selskapet eller på annen måte utøve eller kunne utøve innflytelse på selskapets virksomhet. Foruten tilfeller hvor aksjeeieren eier samtlige aksjer og er enestyre i aksjeselskapet, antar utvalget at tilfellet i Rt. 2006 s. 1 gir et godt eksempel på hvilke kausjonstilfeller som oppstår i praksis. Den omstendighet at virksomheten organiseres i et aksjeselskap med de konsekvenser dette får for deltageransvaret gir i slike tilfeller etter utvalgets oppfatning ikke tilstrekkelig begrunnelse for å stille aksjeeierne annerledes i forhold til spørsmålet om ufravikelig forbrukervern, enn om virksomheten organiseres i foretak med ubegrenset deltageransvar.

Videreføring av § 57 fjerde ledd enten i nåværende eller endret form tilsier etter utvalgets oppfatning at en i ordlyd eller forarbeider kan peke klare enn i dag på de tilfeller hvor forbrukervernet med tyngde tilsier at kausjon for aksjeselskapets gjeld bør omfattes av forbrukerreglene. Det overordnede synspunkt er imidlertid etter utvalgets oppfatning at enten kredittkunden er et aksjeselskap eller en annen fysisk eller juridisk person, bør det avgjørende være om kausjonens formål for kausjonisten er eller ikke er hovedsakelig knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet, jf. de alminnelige vilkårene i finansavtaleloven § 57 tredje ledd bokstav a). Dersom det kan gis nærmere veiledning med hensyn til hvordan § 57 tredje ledd bokstav a) bør praktiseres når kredittkunden er et aksjeselskap, vil § 57 fjerde ledd være overflødig. Utvalget bemerker i den forbindelse også at opphevelse av § 57 fjerde ledd vil innebære en betydelig forenkling, blant annet ved at kredittgiver slipper å måtte tas stilling til om kausjonisten har bestemmende innflytelse i aksjeselskapet, jf. fjerde ledd annet punktum.

Utvalget foreslår at § 57 fjerde ledd oppheves. Når det gjelder anvendelsen av bestemmelsen i §

57 tredje ledd bokstav a) i tilfeller hvor kredittkunden er aksjeselskap, bemerker utvalget først at dersom aksjeselskapets formål og virksomhet er slik at aksjonæren ville blitt ansett som forbruker om han selv hadde tatt opp lånet og eiet selskapets eiendeler, skal han anses som forbruker når han kausjonerer for selskapets kreditt, jf. eksempelet med kjøp av hytte foran. Driver aksjeselskapet i eksempelet derimot hytteutleie og kredittfinansierer oppføring eller kjøp av utleiehytter, driver selskapet næringsvirksomhet som aksjonær som er eneeier av selskapet bør identifiseres med i relasjon til § 57 tredje ledd bokstav a).

I andre tilfeller hvor aksjeselskapet driver næringsvirksomhet bør aksjonær som kausjonerer for selskapets kreditt ikke anses som forbruker dersom aksjonæren har hele eller en vesentlig del av sine arbeids- og næringsinntekter gjennom tilknytning til selskapet som daglig leder, ansatt eller på annen måte. Tilfeller som i Rt. 2006 s. 1 skal etter utvalgets forslag ikke omfattes av forbrukerdefinisjonen i § 57 tredje ledd bokstav a).

Har derimot aksjonæren en mindre aksjepost og liten eller ingen tilknytning til selskapets løpende virksomhet, bør aksjonæren regnes som forbruker hvis han kausjonerer for selskapets gjeld, med mindre aksjonæren driver annen næringsvirksomhet og selskapets kredittopptak indirekte bidrar til å fremme denne næringsvirksomheten. Det kan for eksempel være at aksjeselskapet er en viktig leverandør til eller kunde hos aksjonæren næringsvirksomhet. I slike tilfeller bør en se det slik at kausjonen hovedsakelig knyttes til kausjonistens næringsvirksomhet. Utvalget bemerker at ved kausjon for kontraktsparts kredittopptak, vil kausjonen bli å anse som hovedsakelig knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet selv om kausjonisten ikke eier aksjer i kredittkunden når kausjonen stilles for indirekte å fremme denne næringsvirksomheten.

6.6 Krav om kontantinnsats

6.6.1 Innledning

Ifølge mandatet skal utvalget vurdere om gjeldende regler om kontantinnsats i kredittkjøpsloven med forskrifter bør opprettholdes eller oppheves.

Kredittkjøpsloven § 7 bestemmer at ved forbrukerkredittkjøp kan Kongen gi forskrift om at minst 20 % av varens kontaktpreis skal betales kontant, såfremt varens kontaktpreis overstiger 10 % av folketrygdlovens grunnbeløp og kreditten gis for mer

enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden.

I forskrift 15. juli 1986 nr. 1616 til kredittkjøpsloven med endringer, er det i kapittel 1 inntatt slike bestemmelser om kontantinnsats. Etter § 1 gjelder bestemmelsene for forbrukerkredittkjøp som nevnt i kredittkjøpsloven § 7, med unntak for kontokjøp, bøker og byggesett til ferdighus. Kontokjøp er definert i kredittkjøpsloven § 3 annet ledd som kredittkjøp der kjøpesummen helt eller delvis dekkes på grunnlag av avtale mellom kjøperen (kontohaveren) og kredittgiveren om løpende kreditt (kontokredittavtale). Dette innebærer altså at forskriften unntar visse forbrukerkredittkjøp, nemlig kontokjøp, fra virkeområdet for den forskriftsbestemmelse kredittkjøpsloven § 7 gir hjemmel for.

Etter forskriften § 2 skal kjøperen ved forbrukerkredittkjøp som nevnt i § 1 betale kontant minst 35 % av varens kontaktpreis. Kontantinnsatsen kan ikke oppfylles ved lån som kjøperen får av selgeren eller av en annen på grunnlag av avtale med selgeren. Det er videre presisert at eventuell innbyttegjenstand etter vanlig omsetningsverdi kan nyttes til hel eller delvis dekning av kontantinnsatsen. Kontantinnsatsen kan altså oppfylles enten med penger eller andre formuesgoder («innbyttegjenstand»).

Overtredelse av bestemmelsene om kontantinnsats er sanksjonert med straff, jf. kredittkjøpsloven § 31. Overtredelse vil også medføre at eventuell avtale om salgspant i det solgte løsøre ikke kan tjene som grunnlag for summarisk krav om tilbakelevering etter tvfl. § 9-2, jf. paragrafens annet ledd. Overtredelse er derimot uten betydning for avtalens gyldighet, herunder eventuell avtale om salgspant. Forskriftshjemmelen i pantel. § 3-15 tredje ledd som åpner for å samordne reglene om kredittkjøp med salgspantreglene, er ikke benyttet.

Kontaninnsatsen, som ble forhøyet fra 20 % av varens kontaktpreis til 35 % i 1987, er ment som et ledd i forbrukervernet ved å beskytte forbrukerne mot å stifte gjeld som de ikke kan betjene. Synspunktet er at krav om en viss minste kontantinnsats hindrer en del uoverlagte kjøp. I NOU 1977: 12 s. 61 heter det:

«Når kjøperen må ut med et kontantbeløp, vil han tenke seg nærmere om før han forplikter seg, vurdere hva kjøpet vil koste ham (både hva han må betale for selve varen og kostnadene ved kreditten) og om han har råd til det, og vurdere om han virkelig har behov for varen. Uten kontantinnsats derimot er det fare for at forbrukeren blir fristet til impuls kjøp, uten å tenke nærmere over de forpliktelser kjøpet medfører,

og uten å vurdere om han er i stand til å oppfylle dem uten urimelige oppofrelser på andre områder.»

Videre er kravet om kontantinnsats ment å styre omfang av kreditt og forbruk, og således tjene som et kreditt- og konjunkturpolitisk virkemiddel, se bl.a. NOU 1977: 12 s. 60 og Ot.prp. nr. 34 (1980-81) s. 51.

Kredittkjøpsloven § 7 begrenser som nevnt kontantinnsatskravet til å gjelde tilfeller hvor varens kontantpris overstiger 10 % av folketrygdlovens grunnbeløp og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden. Synspunktet er at forbrukervernet bare tilsier krav om kontantinnsats ved kredittkjøp av et visst økonomisk omfang, se NOU 1977: 12 s. 61 og Ot.pr. nr. 34 (1980-81) s. 53. Det ble videre antatt at krav om kontantinnsats ved kjøp av varer under den aktuelle grenseverdi ikke vil kunne spille noen nevneverdig rolle som konjunktur- eller kredittpolitisk virkemiddel, jf. NOU 1977: 12 s. 62.

Blant annet fra FNH og Sparebankforeningen er det, som også påpekt i mandatet, fremholdt at kravet om kontantinnsats medfører at det i dag praktisk talt ikke inngår tradisjonelle avbetalingskontrakter med kontantinnsats, men stort sett ulike former for kontokreditter som ikke omfattes av kravet til kontantinnsats. Både av denne og andre grunner bør det vurderes om gjeldende rett om kontantinnsats bør videreføres.

6.6.2 Utvalgets vurderinger

Utvalget vil innledningsvis bemerke at forbrukerkredittdirektivet ikke inneholder bestemmelse som pålegger statene å ha bestemmelser om kontantinnsats ved forbrukerkredittkjøp. Direktivet inneholder imidlertid heller ingen bestemmelser som er til hinder for nasjonale bestemmelser om kontantinnsats ved forbrukerkredittkjøp. Lovgiver står således fritt til å videreføre, endre eller oppheve gjeldende bestemmelser om kontantinnsats.

Som det fremgår av redegjørelsen i punkt 6.6.1 foran er bare en begrenset del av kredittfinansierte løsørekjøp som forbrukere foretar, omfattet av kravet om kontantinnsats.

Kravet om kontantinnsats gjelder for det første ikke ved kredittfinansierte løsørekjøp som ikke er å anse som forbrukerkredittkjøp etter kredittkjøpsloven. Dette innebærer at løsørekjøp som finansieres av andre enn selgeren uten på grunnlag av avtale med selgeren, ikke er å anse som forbrukerkredittkjøp. Det sentrale eksempelet er tilfeller hvor kjøper selv opptar lån i bank eller annen

finansinstitusjon for å kjøpe løsøre, uten at det er noen avtale om finansieringen mellom finansinstitusjonen og selger. Dette omfattes ikke av kredittkjøpslovens definisjon av lånekjøp, jf. § 3 første ledd bokstav b), slik at det ikke er (forbruker-)kredittkjøp, og dermed heller ikke omfattet av kravet om kontantinnsats.

For det annet gjør forskriften unntak for kontokjøp. Dette innebærer at i tilfeller hvor vederlaget betales ved trekk på en løpende kreditt, for eksempel kreditt i henhold til en ordning med kredittkort, gjelder ikke kravet om kontantinnsats. Denne begrensningen i forskriftens rekkevidde er meget betydelig, ettersom unntaket ikke bare gjelder tilfeller hvor forbrukeren betaler vederlaget ved å trekke på en allerede løpende kreditt, men også tilfeller hvor det i forbindelse med kjøpet inngås avtale om løpende kreditt, for eksempel knyttet til et kredittkort. Så vidt utvalget forstår er det blitt vanlig å inngå avtale om utstedelse av kredittkort ved kjøp som tidligere ble gjennomført som avbetalingskjøp med kontantandel.

For det tredje gjør loven og forskriften unntak for forbrukerkredittkjøp hvor varens kontantpris ikke overstiger 10 % av folketrygdlovens grunnbeløp samt forbrukerkredittkjøp med kortvarig kredittid (30 dager eller mindre regnet fra utløpet av leveringsmåneden).

Kravet om kontantinnsats har imidlertid begrenset betydning selv innenfor bestemmelsesens anvendelsesområde. Det er nemlig intet til hinder for at forbrukeren kan låne kontantinnsatsbeløpet i bank - såfremt det ikke foreligger avtale mellom selgeren og banken om lånet - eller å trekke på kontokreditt forbrukeren har i banken. Dette er man også inne på i forarbeidene til kredittkjøpsloven, se NOU 1977: 12 s. 82.

Utvalget vil peke på at selv om kjøp som tidligere ble gjennomført som avbetalingskjøp med kontantandel, i dag ofte gjennomføres ved betaling med kredittkort, forekommer fremdeles avbetalingskjøp med kontantandel, særlig ved kjøp av kostbare gjenstander så som motorvogner. Utvalget antar at kravet om kontantinnsats nok i noen tilfeller bidrar til å forhindre kjøp som forbrukeren burde avstå fra ut fra egen økonomisk evne. Utvalget vil imidlertid peke på at også de foreslåtte bestemmelsene om plikt for kredittgiver til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og forklaringsplikt samt gjeldende bestemmelser om frarådningsplikt i finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9a må antas å ville bidra til å forhindre kjøp som forbrukeren ikke har økonomisk evne til å foreta. Etter utvalgets syn er disse bestemmelsene - som har et vesentlig bredere virkeområde enn

gjeldende retts bestemmelser om kontantinnsats – normalt bedre innrettet på å forhindre kjøp som forbrukeren ikke har økonomisk evne til å foreta, enn krav om kontantinnsats.

Utvalget vil anta at i tilfeller hvor kredittgiveren ville ha gitt finansiering også av den del av vederlaget som må svares kontant dersom det ikke hadde vært bestemmelse om kontantinnsats, vil forbrukeren normalt være i stand til å kredittfinansiere kontantinnsatsen fra annen finansieringskilde, ettersom vurderingen av kundens kredittverdighet i alle fall som utgangspunkt må antas å være den samme enten kunden får fullfinansiering av en kredittgiver eller finansieringen fordeles på flere. I mange tilfeller vil kredittgiveren selv ønske å begrense finansieringen til å omfatte en del av vederlaget, for eksempel fordi verdien av tilbudt pantsikkerhet i form av salgspant ikke anses tilstrekkelig til å forsvare kredittfinansiering av hele vederlaget. Med mindre forbrukeren får kredittfinansiert restbeløpet av annen kredittgiver, vil forbrukeren i slike tilfeller måtte betale restbeløpet kontant uavhengig av om loven inneholder bestemmelser om kontantinnsats. Som man er inne på i NOU 1977: 30 s. 61 vil også en viss kontantinnsats kunne være et nødvendig vilkår – i tilfeller hvor selger er kredittgiver – for at selgeren skal kunne oppnå å diskontere kjøpekontrakten i finansinstitusjon.

Utvalget er kjent med at man fra bransjehold har anført den uskarpe grensen mellom det som er lånekjøp etter kredittkjøpsloven og annen kredittgivning fra finansinstitusjoner i forbindelse med kjøp av løsøre, som argument mot å operere med krav om kontantinnsats som i realiteten ofte omfatter bare en del av en finansinstitusjons kredittportefølje. Til dette vil utvalget bemerke at det også etter gjennomføringen av direktivet vil forekomme bestemmelser som sonderer mellom forskjellige former for kjøp avhengig av relasjonen mellom selger og kredittgiver, se for eksempel direktivet artikkel 15 og lovforslaget § 63. Således vil en også i fremtiden i noen sammenhenger måtte ta stilling til om kreditt ytes etter avtale mellom selger og kredittgiver, uavhengig av om en viderefører bestemmelsene om kontantinnsats.

Utvalget legger større vekt på at det har vært en omfattende utvikling de senere år i de fremgangsmåter finansinstitusjonene gjør seg bruk av i forbindelse med inngåelse av kredittavtaler. Dersom forbrukeren inngår kredittavtale med finansinstitusjon uten at dette skjer på grunnlag av avtale mellom institusjonen og vareselger, vil kjøpet ikke omfattes av gjeldende regler om kontantinnsats, selv om forbrukeren rent faktisk benytter kreditten til å kjøpe løsøre hos en leverandør finans-

institusjonen har avtale med. Det vil i noen grad kunne være tilfeldig om forbrukerens kredittavtale med finansinstitusjonen faller på den ene eller annen side av grensen for kravet om kontantinnsats.

Når det sees hen til den kredittvurderings- og frarådningsplikt som vil påhvile kredittgiveren i tilfeller hvor forbrukeren bør avstå fra å oppta kreditt på grunn av svak økonomisk evne, den vesentlige begrensning av kontantinnsatskravet som følger av at kontokjøp er unntatt, at kredittgivning som ikke gis etter avtale mellom kredittgiver og selgeren er unntatt fra kravet om kontantinnsats, og at slik kredittgivning kan finansiere kontantinnsatsbeløpet i tilfeller hvor bestemmelsene om kontantinnsats får anvendelse, er etter utvalgets oppfatning behovet for bestemmelser om kontantinnsats som ledd i forbrukervernet mindre enn før. Utvalget antar at hensynet til forbrukervern i dagens situasjon bare kan begrunne bestemmelser om kontantinnsats ved kjøp av relativt kostbare gjenstander

Etter utvalgets vurdering er det i lys av den omfattende deregulering av penge- og kredittforholdene de par siste tiårene, blant annet ved opphevelse av det meste av lov 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene, ikke grunn til å videreføre kravet om kontantinnsats som et kreditt- og konjunkturpolitisk virkemiddel. Videreføring av bestemmelser om kontantinnsats bør etter utvalgets oppfatning bare skje så langt slike bestemmelser kan grunnes på hensynet til forbrukervern.

Det er delte oppfatninger i utvalget med hensyn til om kontantinnsatskravet bør videreføres.

Medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang anbefaler at kontantinnsatskravet oppheves. Etter disse medlemmenes oppfatning må hensynet til forbrukervern anses tilstrekkelig ivaretatt gjennom bestemmelser om plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet, forklaringsplikt og frarådningsplikt, i tillegg til den omfattende informasjon forbrukeren gis både prekontraktuelt og i kredittavtalen. Krav om kontantandel har sin bakgrunn i en tid med regulerte kredittmarkeder. For kunder som ønsker finansiering og ellers er kredittverdige, er alternativet til manglende kontanter neppe å avstå fra kjøpet. Likviditet skaffes fra annet hold – det hele blir bare mer tungvint og trolig mer kostbart for forbrukeren, enn om (hoved-)kredittgiver hadde stått for hele finansieringen.

Disse medlemmene foreslår at kontantinnsatskravet oppheves uavhengig av om gjeldende retts løsning om at betaling med kredittkort anses som

kreditt gitt etter avtale med selger/tjenesteyter, blir videreført. Dette spørsmålet drøftes nærmere i punkt 5.10.5, hvor det fremgår at det er delte meninger i utvalget om denne løsningen bør videreføres. Disse medlemmene antar at den løsning som velges på dette punkt, bør gjelde generelt i forhold til de bestemmelser hvor det må trekkes skille mellom kreditt gitt etter avtale med selgeren/tjenesteyteren og annen kreditt. Dersom betaling med kredittkort i fremtiden ikke anses som kreditt gitt etter avtale med selgeren/tjenesteyteren, vil altså forbrukeren – til forskjell fra etter gjeldende rett – kunne oppfylle kravet om kontantinnsats ved å betale med kredittkort. I så fall vil kontantinnsatskravets praktiske betydning bli enda mer begrenset enn det er i dag. En slik eventuell endring vil ytterligere bidra til å svekke begrunnelsen for et krav om kontantinnsats.

Medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland mener kravet om kontantinnsats bør videreføres.

Selv om området kravet dekker er mindre enn tidligere, har det fremdeles praktisk betydning. De fleste bilforhandlere tilbyr finansieringsløsninger. I tillegg har for eksempel en del nettbutikker avbetalingsfinansiering på brune/hvitevarer. Et krav om kontantinnsats vil ha en positiv virkning i disse sammenhengene når forbrukeren må reise en viss egenkapital ved kjøp av dyre forbruksgjenstander. Selv om dette kan gjøres med lån hos andre, etablerer kravet uansett et ledd i kjøpsprosessen som kan bidra til at forbrukeren virkelig vurderer kjøpet og kredittopptaket på en skikkelig måte. I NOU 1977: 12 til kredittkjøpsloven begrunnes bestemmelsen bl.a. med faren for at forbrukere fristes til impuls kjøp. Denne problemstillingen er ikke mindre aktuell i dag. Ettersom problemene først og fremst antas å være aktuelle ved kjøp av relativt kostbare kjøp, vil medlemmene imidlertid foreslå at terskelen for når det kreves kontantinnsats heves fra 10% til 20% av folketrygdens grunnbeløp.

Kapittel 7

Økonomiske og administrative konsekvenser

7.1 Forholdet til det offentlige

Lovforslaget medfører en samordning av dagens forbrukerkredittregulering ved at kredittkjøpsloven oppheves, virkeområdet for finansavtaleloven kapittel 3 utvides og bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3 endres, dels som følge av gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet, dels som følge av andre forhold, herunder behovet for å harmonisere ulike regler i de to lovene ved opphevelse av kredittkjøpsloven. Denne samordningen må isolert sett antas å medføre en viss administrativ besparelse, herunder ved at forskrifter i fortsettelsen bare skal gis i medhold av finansavtaleloven kapittel 3 og ikke også etter kredittkjøpsloven.

Finansavtaleloven inneholder etter forslaget bestemmelser i § 67 hvor Kongen er gitt hjemmel til å gi forskrift om markedsføring av kreditttilbud, jf. § 47, om bruk av § 48 for visse kredittavtaler, om krav til innholdet i kredittavtalen, jf. § 52, om gjennomføring og avgrensning av opplysningsplikten etter § 48, herunder om bruk og godkjenning av formular ved oppfyllelse av opplysningsplikten, om beregning av effektiv rente, jf. § 45 bokstav f), om beregning av renter og annet vederlag etter § 61, om tilsynsarbeidet, jf. § 64, og om at minst 20 prosent av varens kontantpris skal betales kontant ved forbrukerkredittkjøp, såfremt varens kontantpris overstiger grunnbeløpet etter folketrygdløven og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåned. Utvalget viser for øvrig til forslag om forskrifter, herunder endring av forskrifter, i punkt 9.10 til 9.12. Utvalget antar at det administrative arbeidet med å utarbeide og vedlikeholde slike forskrifter ikke vil være vesentlig forskjellig fra dagens situasjon.

De foreslåtte regler i lov og forskrift vil på vanlig måte kunne bli gjenstand for behandling av domstoler. Videre vil reglene kunne komme opp i saker for Bankklagenemnda samt for Forbrukerrådet og Forbrukerombudet. Ettersom forbrukerkredittdirektivet er et fullharmoniseringsdirektiv og tolkningen av flere av direktivbestemmelsene reiser problemer, antar utvalget at tolkningen av flere av de foreslåtte reglene vil være forbundet med

usikkerhet. Dette gjelder både regler på områder som er gjenstand for lovregulering etter gjeldende rett, for eksempel opplysningsplikt ved markedsføring, pre-kontraktuell opplysningsplikt, krav til kredittavtalens innhold, varsel om endring av kredittkostnader og økonomisk oppgjør ved førtidig tilbakebetaling, og regler som er nye ved direktivet, for eksempel forklaringsplikt og plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet. Dette må antas å medføre en viss økt pågang på domstoler, Bankklagenemnda og offentlige organer, i alle fall de første årene. Utvalget antar imidlertid at de nye reglene om forklaringsplikt, plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet samt den foreslåtte endringen av frarådningsplikten slik at det så vidt mulig skal gis muntlig frarådning i tillegg til skriftlig frarådning, vil bidra til at det inngås færre kredittavtaler hvor forbrukeren allerede ved opptaket av kreditten løper betydelig risiko for å misligholde. Dette vil i så fall kunne bidra til å redusere pågangen på domstoler, Bankklagenemnda og offentlige organer.

7.2 Forholdet til kredittgiverne

De foreslåtte reglene i lov og forskrifter vil få konsekvenser for kredittgiverne blant annet i form av opplæring av ansatte og agenter, omlegging av rutiner og omskrivning av standardavtaler. Kostnader med opplæring og omlegging av rutiner vil først og fremst knytte seg til de foreslåtte reglene som medfører vesentlige endringer i forhold til kredittgivers nåværende praksis. Det må for eksempel antas at finansinstitusjoner og en rekke andre kredittgivere allerede i dag i betydelig grad gir forbrukerne slike forklaringer som angitt i lovforslaget om forklaringsplikt. Mange kredittgivere foretar også allerede i dag vurderinger av forbrukerens kredittverdighet forut for eventuelt tilsagn om kreditt. De nye reglene om forklaringsplikt, plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og endringen av frarådningsplikten må imidlertid som nevnt i punkt 7.1 antas å bidra til at det inngås færre kredittavtaler hvor forbrukeren allerede ved opptaket av kreditten løper betydelig risiko for å misligholde.

holde. Disse reglene må derfor antas å kunne bidra til å redusere antall mislighold og dermed redusere tap for kredittgiverne.

Revisjon av standardavtaler og annen forhåndstilpasning til de foreslåtte endringene i lov og forskrifter må antas å medføre en del ressursbruk.

Det samme gjelder forslaget om at eventuell frarådning så vidt mulig skal gis også muntlig, i tillegg til den skriftlige frarådningen. Forbrukeren vil ofte måtte kalles inn til en ekstra samtale.

For øvrig antar utvalget at de foreslåtte endringene har liten betydning for kreditt giverne.

Kapittel 8

Merknader til de enkelte bestemmelsene

8.1 Finansavtaleloven kapittel 1

Til § 2

Et *mindretall* i utvalget, *medlemmene Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang*, foreslår å endre forbrukerdefinisjonen i § 2 første ledd annet punktum ved at hovedsakelighetskriteriet uttas. Begrunnelsen for mindretallets endringsforslag og flertallets forslag til videreføring av eksisterende forbrukerdefinisjon, fremgår av punkt 5.1.3.3.

Utvalget foreslår en konsekvensendring i annet ledd annet punktum: Henvisningen til § 48 endres til § 52 om krav til kredittavtalens form og innhold. Bestemmelsen gjør unntak fra hovedregelen i annet ledd første punktum om at loven viker for avtale, etablert praksis mellom partene eller annen sedvane som anses bindende mellom partene, når institusjonens kunde ikke er en forbruker. «Institusjonens» må i forbindelse med kredittavtaler tolkes utvidende til å omfatte andre kredittgivere enn finansinstitusjoner og lignende institusjoner (§ 1) som gir kreditt som omfattes av loven, jf. forslaget til § 45 bokstav d).

Til § 3 (rettsvalg)

Utvalget foreslår at § 3 gis et nytt annet ledd som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 22 nr. 4. Om tolkningen av artikkel 22 nr. 4, se punkt 5.14.

Utvalgets forslag til § 3 annet ledd medfører at en avtale om at kredittavtalen skal være underlagt tredjelandets rett, ikke kan gjøres gjeldende i den utstrekning forbrukeren dermed berøves beskyttelse etter loven her. Hvorvidt forbrukeren får en dårligere beskyttelse enn etter loven, må vurderes særskilt for hver enkelt lovbestemmelse, og ikke for avtalen sett under ett. Utvalget legger til grunn at kredittgiveren må godtgjøre at forbrukeren ikke får en dårligere beskyttelse.

8.2 Finansavtaleloven kapittel 2

Til § 9

Bakgrunnen for *tilføyselsen i første ledd annet punktum* er at forbrukerkredittdirektivet inneholder særlig lempelig regulering av det som i direktivet blir betegnet som «overtræk», jf. artikkel 18 smh. definisjon i artikkel 3 bokstav e). Om utvalgets direktivforståelse på dette punktet, se punkt 5.12.

Siden forbrukerkredittdirektivet i hovedsak foreslås gjennomført i lovens kapittel 3, vil det være i strid med forbrukerkredittdirektivet å gi hele kapittel 3 anvendelse på «tålt overtrekk» – som er ment å omfatte det samme som «overtræk» i direktivets forstand.

Etter utvalgets forslag vil «tålt overtrekk» bli regulert i lovens kapittel 2.

Man har å gjøre med «tålt overtrekk» der avtaleforholdets hovedelement er innskuddskonto, og der det av ulike grunner kan oppstå spørsmål om overtrekk. En relativt vanlig situasjon er at lønns-mottakere gis anledning til overtrekk av innskuddskonto i påvente av lønnsutbetaling. Spørsmål om overtrekk kan også oppstå fordi den løpende saldoen stadig vil kunne variere og man derfor og på grunn av ulike betalingsinstrumenter, kan oppleve mindre overtrekk på den løpende saldoen, uten at det av den grunn er naturlig å betegne det hele som en (ramme)kredittavtale. Eksempler på tålt overtrekk er den såkalte «kulansegrensen»: Ved bruk av debetkort er det i praksis slik at finansinstitusjoner aksepterer overtrekk i størrelsesorden 500 til 1000 kroner, med den begrunnelse at det gjerne er en unødvendig ulempe for kunden å bli stoppet i kassen ved slike, relativt sett små overtrekk. Et annet eksempel er situasjonen som kan oppstå ved bruk av betalingskort ved fylling av drivstoff på automatisk pumpe. Forut for fylling vil det skje en dekningskontroll, men ikke en kontroll av hvor mye som er innestående. Såfremt saldo er positiv, kan kunden fylle drivstoff for mer enn hva som er innestående på kundens konto.

Til § 16

Paragrafen regulerer krav til kontoavtalens form og innhold, og utvalget foreslår en *tilføyelse i annet ledd annet punktum* som utvider kravene til hvilke opplysninger avtalen skal inneholde. Nærmere bestemt skal avtalen inneholde opplysninger om «eventuelt tålt overtrekk, nominell rente og andre kredittkostnader for slikt overtrekk, og vilkårene for endring av kredittkostnadene». Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 18 nr. 1 første punktum, se punkt 5.12. Formuleringen «nominell rente» skal forstås i samsvar med definisjonen av samme i utvalgets forslag til § 45.

Til § 30

Paragrafen regulerer kontoinformasjon i form av jevnlig kontoutskrifter.

Utvalget foreslår tilføyelse av *nytt annet punktum* i annet ledd, slik at eksisterende annet punktum blir nytt tredje punktum. Etter utvalgets forslag skal hver kontoutskrift i tillegg til opplysninger som nevnt i tredje ledd første punktum, inneholde opplysninger «om tålt overtrekk som nevnt i § 16 annet ledd annet punktum». Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 18 nr. 1 annet punktum, se punkt 5.12.

Utvalget foreslår dessuten at det blir tilføyd et *nytt fjerde ledd*, slik at eksisterende fjerde ledd blir nytt femte ledd. Forslaget gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 18 nr. 2, som omhandler kredittgiverens opplysningsplikt i tilfeller hvor det skjer vesentlig tålt overtrekk i en periode som overstiger en måned, se punkt 5.12. Opplysningsplikten inntreffer på det tidspunkt overtrekket har vært vesentlig i mer enn en måned. Dersom et vesentlig overtrekk blir dekket inn etter kortere tid, f.eks. en uke, er det ikke plikt til å gi forbrukeren opplysninger som nevnt i bestemmelsen.

8.3 Finansavtaleloven kapittel 3

Til § 44

Bestemmelsen i § 44 fastslår virkeområdet for reglene i finansavtaleloven kapittel 3. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 i den utstrekning direktivbestemmelsen er uttrykk for fullharmonisering. På flere punkter rekker kapitlet videre enn direktivet, dels fordi kapitlet omfatter flere rettighets- og pliktsubjekter enn direktivet, og dels fordi finansavtaleloven kapittel 3 regulerer flere typer kredittavtaler enn direktivet. For en nærmere redegjørelse for utval-

gets forståelse av forbrukerkredittdirektivet artikkel 2, vises det til punkt 5.1.2.

I *første ledd* fremkommer hovedregelen: Kapitlet gjelder for kredittavtaler mellom kredittgiver og kredittkunde. Kredittavtaler i lovens forstand omfatter i alle fall det som anses som kredittkjøp etter kredittkjøpsloven og det som anses som låneavtale etter gjeldende regulering i finansavtaleloven kapittel 3. For å fastlegge kapitlets virkeområde er det for øvrig nødvendig å se første ledd i sammenheng med definisjonene av «kredittavtale», «kredittgiver» og «kredittkunde» i § 45.

I *annet ledd* nevnes kredittavtaler som faller utenfor reguleringen i kapittel 3. Det er følgelig tale om unntak fra første ledd. Generelt er det tale om avtaler som på grunn av ulike forhold ikke reiser sterkt behov for vern av kredittkunden, og som det derfor er grunn til å unnta fra lovens regime, hvis gjennomføring medfører arbeid og kostnader for kredittgiveren. For øvrig er opplistingen i annet ledd en gjennomføring av enkelte punkter i forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2. Unntakene i annet ledd må sees i sammenheng med bestemmelsen i sjette ledd, som kommenteres nedenfor.

I *annet ledd bokstav a)* er for det første bestemt at avtale om fakturakreditt faller utenfor kapitlets virkeområde. Med «fakturakreditt» menes tilfeller der kjøperen mottar faktura med forfall frem i tid, typisk 30 dager. Unntaket vil også omfatte den gamle ordningen med «kjøp på bok» i butikk. En forutsetning for anvendelse av bestemmelsen i annet ledd bokstav a), er at kreditten er vederlagsfri. Hvorvidt det er knyttet kostnader til kreditten, beror på en tolkning av avtalen. Kreditten er vederlagsfri selv om det skulle bli beregnet forsinkelsesrenter ved betalingsmislighold.

Rammekreditt, herunder kontokreditt, faller utenfor bestemmelsen i annet ledd bokstav a), selv om kreditten er vederlagsfri i en avtalebestemt periode. Det kan f.eks. dreie seg om rammekreditt knyttet til kredittkort. Selv om avtalen innebærer vederlagsfrihet i f.eks. inntil 30 dager, faller avtalen utenfor unntaket i annet ledd bokstav a).

I tillegg til fakturakreditt omfatter unntaket i annet ledd bokstav a) kredittavtale som innebærer vederlagsfri henstand med betaling av eksisterende forpliktelse. Bestemmelsen tilsvarer forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 nr. 2 bokstav j). Unntaket kommer til anvendelse dersom endringsavtalen ikke medfører kostnader for kredittkunden, dvs. at det ikke er knyttet kostnader til betalingsutsettelsen. Hvorvidt det i den opprinnelige kredittavtalen er avtalt kredittkostnader, er i denne sammenheng uten betydning. En viktig del av begrunnelsen for unntaket er at det allerede eksisterer en

betalingsforpliktelse. At det innvilges vederlagsfri betalingsutsettelse, er utelukkende til fordel for skyldneren. Det er ingen grunner som tilsier at skyldneren i slike tilfeller skal gis omfattende prekontraktuelle opplysninger osv.

I *annet ledd bokstav b)* er det gjort unntak for kredittavtale der kreditten blir gitt av en arbeidsgiver til sine arbeidstakere som ledd i en bibeskjeftigelse, og rentefritt eller med en effektiv rente som er lavere enn markedsrentene. Bestemmelsen tilsvarer artikkel 2 nr. 2 bokstav g). Utvalget legger til grunn at utbetaling av forskudd på lønn ikke er å anse som kredittgivning.

Anvendelse av unntaket i annet ledd bokstav b) er betinget av at arbeidsgivers hovedvirksomhet ikke er knyttet til finansieringsvirksomhet. En finansinstitusjon som gir lån til sine arbeidstakere kan følgelig ikke påberope seg unntaket i annet ledd bokstav b), selv om det er tale om lån til en effektiv rente som er lavere enn markedsrentene. Billig kreditt i arbeidstakerforhold kan etter omstendighetene være viktig for arbeidstakeren, og normalt er forholdet mellom arbeidsgiveren og arbeidstakeren såpass ryddig og tillitvekkende at det er uproblematisk å unnta slike tilfeller fra reguleringen i kapittel 3. Formålet med unntaket i annet ledd bokstav b) er bl.a. å legge til rette for at ordninger med slik billig kreditt blir videreført og utviklet.

Etter *annet ledd bokstav c)* vil finansavtaleloven kapittel 3 ikke gjelde for kredittavtale som er resultat av rettsforlik. Bestemmelsen tilsvarer artikkel 2 nr. 2 bokstav i), som omhandler «forlig indgået for retten eller et andet ved lov beføjet organ». Utvalget ser det som lite formålstjenlig å belaste rettsforlikshandlinger med vernebestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3, og dessuten vil kredittkunden i slike tilfeller ofte ha juridisk bistand. Begrepet «rettsforlik» skal forstås på bakgrunn av tvistelovens bruk av samme begrep. I tvisteloven § 6-8 sjette ledd heter det at parter som kommer til enighet i forliksrådet, kan inngå rettsforlik. Det samme gjelder dersom partene kommer til enighet ved rettsmekling, jf. tvisteloven § 8-5 sjette ledd. Utenrettslig mekling etter tvisteloven kapittel 7 kan ikke resultere i rettsforlik, men eventuelt minnelig avtale, jf. tvisteloven § 7-3 femte ledd.

Selv om unntakene i annet ledd tilsvarer nærmere angitte direktivbestemmelser, er unntakene ikke en konsekvens av fullharmonisering. Kredittavtaler som helt faller utenfor direktivet etter artikkel 2 nr. 2, faller utenfor fullharmoniseringens rekkevidde i den forstand at nasjonale myndigheter har frihet til å la direktivbasert regulering omfatte også slike kredittavtaler, helt eller delvis. Under

henvisning til dette har utvalget ikke funnet grunn til å foreslå unntak som nevnt i artikkel 2 nr. 2 bokstav a) og b). Det vil si at avtaler om kreditt med sikkerhet i fast eiendom, og avtaler om kreditt opp tatt til boligformål, blir regulert av bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3.

Utvalget har heller ikke funnet grunn til å unnta kredittavtaler med et samlet kredittbeløp på under 200 Euro eller på over 75 000 Euro, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav c). Utvalget kan ikke se at det er grunn til å unnta fra kapitlets virkeområde kredittavtaler med et samlet kredittbeløp som overstiger nevnte beløp. En nedre terskel som angitt i direktivet kunne begrunnes med at det er uforholdsmessig byrdefullt å pålegge kredittgiver så vidt omfattende plikter som reguleringen i kapittel 3 er uttrykk for ved beløpmessig små kreditter. Utvalget har likevel ikke funnet grunn til å fastsette en nedre grense, og viser i denne sammenheng til at det også i slike tilfeller av smålån gjør seg gjeldende forbrukervernhensyn; her kan man f.eks. tenke seg såkalt «sms-lån» hvor kredittkunden får tilgang til et lite kredittbeløp ved å akseptere tilbud ved bruk av sms. For øvrig er det ingen tradisjon i norsk rett for å unnta slike smålån fra relevant lovregulering.

Tredje ledd omhandler kredittavtaler i form av rammekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder. Bestemmelsen gjennomfører artikkel 2 nr. 3, hvor det om slike kredittavtaler er bestemt at bare nærmere angitte direktivbestemmelser kommer til anvendelse. I tråd med dette foreslår utvalget at følgende bestemmelser skal gjelde for slike avtaler: Bestemmelsene om beregning av effektiv rente nevnt i § 45 bokstav f), § 47 første ledd og annet ledd bokstav a) og b), § 48 annet til syvende ledd, § 49, § 52 første og tredje til femte ledd, § 53 første ledd, og §§ 63 og 64. I tillegg foreslår utvalget at de fleste av kapitlets bestemmelser som faller utenfor forbrukerkredittdirektivets område og fullharmonisering, blir gitt anvendelse på slike kredittavtaler.

Etter *fjerde ledd* er kredittavtaler uten personlig ansvar underlagt et lempelig regime. Det er her tale om tilfeller der kredittkunden utelukkende hefter med gjenstand som på avtaletidspunktet blir deponert hos kredittgiveren. Det er avgjørende om avtalen hjemler personlig ansvar for kredittkunden. Dersom avtalen hjemler personlig ansvar må den vurderes etter bestemmelsene i første til tredje ledd. At et avtalehjemlet personlig ansvar eventuelt ikke blir praktisert er uten betydning. Hvis kredittkunden utelukkende hefter med deponert gjenstand, er vernebehovet noe svakere enn dersom han (også) har personlig ansvar for gjelden. På den

annen side er det i slike tilfeller ofte tale om kredittkunder som har et ganske prekært kredittbehov som de ikke kan få dekket i regulære finansinstitusjoner på grunn av manglende kredittverdighet. Loven bør operere med et visst vern for kredittkunden, og da særlig i relasjon til pre-kontraktuell opplysningsgivning. På denne bakgrunn foreslår utvalget at §§ 48 (pre-kontraktuell opplysningsplikt) og 51 (frarådningsplikt) skal gjelde for slike avtaler. Hvilke deler av § 48 som kommer til anvendelse i det enkelte tilfellet, herunder om første eller annet ledd er anvendelig, beror på en konkret vurdering. Kredittavtaler som nevnt i fjerde ledd, er unntatt reguleringen i forbrukerkredittdirektivet, jf. artikkel 2 nr. 2 bokstav k), mens utvalget altså foreslår at slike avtaler ikke helt skal unntas reguleringen i finansavtaleloven kapittel 3, men undergis et lempelig regime.

Bestemmelsen i *femte ledd* viderefører finansavtaleloven § 44 tredje ledd.

Unntakene i annet ledd må som foran nevnt ses i sammenheng med bestemmelsen i *sjette ledd*. Her heter det at kapitlet ikke gjelder for avtale om faktoring (diskontering) eller avtale om leiefinansiering hvor det ikke er avtalt plikt for leieren til å bli eier. Bestemmelsen er en videreføring av finansavtaleloven § 44 annet ledd og en gjennomføring av forbrukerkredittdirektivet artikkel 2 bokstav d). I forlengelsen av dette foreslår utvalget videreføring av forskriftshjemmelen i kredittkjøpsloven § 29. Når det gjelder sjette ledd første punktum, vil utvalget presisere at «avtalt ... plikt for leieren til å bli eier», omfatter ikke bare tilfeller der det følger direkte av avtalen at leieren har plikt til å bli eier, men også tilfeller der utleieren etter avtalen har hjemmel til å pålegge leieren å bli eier av tingen.

Til § 45

Bestemmelsene inneholder en definisjonskatalog. Den må ses i sammenheng med lovens § 2 første ledd, hvor «forbruker» blir definert. Videre må bestemmelsen ses i sammenheng med finansavtaleloven § 8 om bruk av elektronisk kommunikasjon og elektroniske medier, jf. for så vidt forbrukerkredittdirektivets bruk av begrepet «varigt medium», et begrep som er definert i artikkel 3 bokstav m). Se punkt 5.1.5.2 for en nærmere redegjørelse for forholdet mellom finansavtaleloven § 8 og forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav m).

I katalogen defineres begrepene kredittavtale, rammekreditt, kredittgiver, kredittformidler, kredittkunde, nominell rente, effektiv rente, kredittkostnadene, samlet kredittbeløp, totalbeløp og tilknyttet kredittavtale.

Begrepene «kredittavtale» (og undergruppen «rammekreditt»), «kredittgiver» og «kredittkunde» er i utgangspunktet bestemmende for det saklige virkeområdet for bestemmelsene i finansavtaleloven kapittel 3, jf. § 44 første ledd. I utgangspunktet er det kredittgiveren som blir pålagt forpliktelser i forbindelse med inngåelse av kredittavtale og senere mens avtalen løper. En «kredittformidler», som er en mellommann som ikke opptrer som kredittgiver i lovens forstand, blir imidlertid også pålagt visse forpliktelser, som i hovedsak er direktivbaserte. Øvrige begreper i definisjonskatalogen er ikke på samme måte relevant i relasjon til reglens virkeområde, men mer knyttet til konkrete forpliktelser og rettigheter, og i den sammenheng er det til dels tale om begreper med et visst teknisk preg.

Kredittavtale er definert som en avtale der en kredittgiver gir en kredittkunde kreditt i form av betalingsutsettelse, lån, rammekreditt eller annen tilsvarende form for kreditt, jf. *bokstav a*). Denne definisjonen omfatter ikke avtaler om løpende levering av tjenester eller varer av samme art, hvor kunden betaler for ytelsene eller varene i rater så lenge de leveres, jf. for så vidt forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav c) i.f. Definisjonen er ment å omfatte kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller inn under henholdsvis kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3. Også andre kredittsituasjoner kan omfattes, jf. særlig «annen tilsvarende form for kreditt». I punkt 5.1.2 redegjør utvalget nærmere for det saklige virkeområdet.

Rammekreditt er, som det fremgår av ovennevnte, en undergruppe av «kredittavtale». Fordi direktivet, og dermed direktivbaserte gjennomføringsbestemmelser, flere steder behandler avtaler om rammekreditt særskilt, har utvalget valgt å innta en definisjon av «rammekreditt» i definisjonskatalogen, se *bokstav b*). En slik definisjon kan dessuten gjøre det noe enklere for rettsanvenderen å trekke et skille mellom rammekreditt og det som utvalget betegner som «tålt overtrekk» og som blir regulert i finansavtaleloven kapittel 2, se nærmere i punkt 5.12. Rammekreditt er en uttrykkelig avtale om kreditt der kredittgiveren stiller midler til rådighet for en kredittkunde som overstiger løpende saldo på kredittkundens løpende konto. Ved tålt overtrekk er det ingen uttrykkelig avtale om kreditt; det er i praksis tale om aksepterte, beløpsmessig relativt små overtrekk på en innskuddskonto.

For at det skal foreligge rammekreditt må det altså være tale om kreditt i form av midler som har blitt stilt til rådighet som overstiger «løpende

saldo» på en «løpende konto». Dette skal ikke forstås som et krav om at det i bunnen av kredittforholdet må foreligge en regulær innskuddskonto, typisk en lønnskonto. Hovedpoenget med rammekreditt er at det blir stilt midler til rådighet for en kredittkunde som han kan gjøre bruk av når kredittbehovet melder seg. Det er praktisk og antagelig teknisk nødvendig at en slik kreditt blir knyttet til en konto hos kredittgiveren. Av dette følger at slik rammekreditt som i den senere tid har blitt vanlig å tilby på forbrukermarkedet, omfattes av lovens uttrykk «rammekreditt».

Utvalget har vurdert om man bør velge «kassekreditt» i stedet for «rammekreditt». «Rammekreditt» er mer innarbeidet i norsk lovgivning enn «kassekreditt», jf. finansavtaleloven § 46 annet ledd vedrørende pre-kontraktuell opplysningsplikt ved avtale om «rammekreditt». I direktivet benyttes «kassekreditt», men dette har ikke noen avgjørende betydning. I det praktiske liv, særlig i næringsforhold, er imidlertid «kassekreditt» mer innarbeidet. Slik kassekreditt som er vanlig i næringslivet, er typisk en kredittramme knyttet til den næringsdrivende kredittkundens løpende konto, og da gjerne slik at kredittkunden er forpliktet til å kanalisere innbetalinger til denne kontoen. Siden utvalgets forslag, i tråd med direktivet, er ment å favne videre enn dette, kan pedagogiske hensyn tale for å gjøre bruk av «rammekreditt». Et alternativ kan være formuleringen «kassekreditt og annen rammekreditt», men etter utvalgets oppfatning vil en slik formulering medføre at lovteksten blir unødvendig tung å lese.

Til forskjell fra direktivets definisjon av «kassekreditt», er utvalgets forslag til definisjon av «rammekreditt» ikke begrenset til å gjelde kreditt til forbruker. Dette er en konsekvens av at reglene i finansavtaleloven kapittel 3 i utgangspunktet også gjelder der kredittkunden er næringsdrivende.

I forlengelsen av dette er det naturlig å si noe om utvalgets definisjon av *kredittkunde*: en fysisk eller juridisk person som blir ytt kreditt av en kredittgiver, jf. *bokstav c*). Denne definisjonen rekker videre enn direktivet, som bare omfatter kredittavtaler med forbruker, jf. artikkel 3 bokstav a). Mens direktivet utelukkende omhandler kredittavtaler mellom en kredittgiver og en forbruker, vil finansavtaleloven kapittel 3 komme til anvendelse også i tilfeller hvor det blir ytt kreditt overfor næringsdrivende. Denne løsningen er i tråd med gjeldende regulering i kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Enkelte regler gjelder bare i forhold til kredittkunde som er forbruker. Dette fremgår av ordlyden i de aktuelle lovbestemmelsene.

Kredittgiver er definert som en finansinstitusjon eller lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd, kommuner og fylkeskommuner, og, ved kreditt til forbruker, enhver som yter kreditt som ledd i næringsvirksomhet, jf. *bokstav d*). Bortsett fra siste del av bestemmelsen, er definisjonen en videreføring av finansavtaleloven § 44 første ledd. Den særskilte angivelsen vedrørende kreditt til forbruker er en konsekvens av at direktivet definerer kredittgiver som en *fysisk* eller juridisk person som yter eller gir tilsagn om å yte kreditt som ledd i utøvelsen av sin næringsvirksomhet. Ved kreditt til forbruker er det avgjørende om kreditten blir ytet som ledd i næringsvirksomhet, ikke om den som yter kreditten er en finansinstitusjon eller lignende institusjon, eller kommune eller fylkeskommune. Dette følger for så vidt allerede av forskrift 11. feb. 2000 nr. 102, gitt med hjemmel i finansavtaleloven § 1 femte ledd bokstav a).

Kredittformidler er en fysisk eller juridisk person som ikke opptre som kredittgiver i det konkrete tilfellet, og som mot vederlag og som ledd i utøvelsen av sin næringsvirksomhet, presenterer eller tilbyr kredittavtaler, bistår kredittkunden ved å utføre annet forberedende arbeid med sikte på inngåelse av kredittavtale eller inngår kredittavtale med kredittkunden på kredittgiverens vegne. Denne definisjonen i *bokstav e*) svarer til direktivets definisjon av samme, jf. artikkel 3 bokstav f).

En kredittformidler gjennomfører altså slik mellommannsvirksomhet som angitt i definisjonen, som ledd i sin næringsvirksomhet og mot vederlag. Vederlaget kan ta form av penger, men dette er ikke et vilkår. Det kan dreie seg om annen finansiell motytelse, f.eks. innkjøpsrabatter hos kredittgiveren eller kredittkunden. Det er uten betydning for definisjonen av kredittformidler om mellommannen mottar vederlaget direkte fra kredittkunden eller kredittgiveren.

Utvalget antar at en kredittformidler i lovens forstand vil være enten meglerforetak i henhold til finansavtaleloven kapittel 5 eller finansagent eller finansrådgiver i henhold til lovens kapittel 6. For nærmere redegjørelse vises det til fremstillingen i punkt 5.1.4.2 ovenfor.

Kredittkunde i lovens forstand er en fysisk eller juridisk person som tilbys eller ytes kreditt av en kredittgiver, jf. *bokstav c*). Alternativet «tilbys» relaterer i hovedsak til det faktum at loven ikke bare regulerer bindende kredittavtaler, men også visse forpliktelser på markedsføringsstadiet og det pre-kontraktuelle stadiet. Bestemmelsen må ses i sammenheng med § 1 tredje ledd, hvor det heter at loven ikke gjelder mellom to parter som begge er

finansinstitusjoner eller lignende institusjoner og opptrer i denne egenskap.

Effektiv rente blir definert som kredittkostnadene uttrykt i prosent per år av kredittbeløpet, beregnet i samsvar med matematisk formel fastsatt av Kongen i forskrift, jf. *bokstav f*). I forslag til forskrift om kredittavtaler § 6 fremkommer denne matematiske formelen sammen med forklaring av formelens bestanddeler, kommentarer til formelen og, i forskriften § 7, forutsetninger som det skal gjøres bruk av ved utregning av effektiv rente. Lovens definisjon sammen med forskriftsreguleringen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 19 samt vedlegg I til direktivet. Strukturelt er det en forskjell mellom direktivreguleringen og utvalgets forslag. Med utvalgets forslag vil alle forhold som har å gjøre med beregning av effektiv rente bli inntatt i forskrift. I direktivet er det derimot slik at artikkel 19 lister opp enkelte relevante forutsetninger, og viser avslutningsvis, i nr. 5, til at det ved behov kan gjøres bruk av supplerende forutsetninger som nevnt i direktivets vedlegg I punkt II. I vedlegg I punkt I fremkommer for øvrig den matematiske formelen sammen med tegnforklaringer og kommentarer til formelen.

Utvalget ser det som en fordel å samle alt som har å gjøre med beregning av effektiv rente på ett sted, bl.a. fordi den som skal beregne effektiv rente eller kontrollere en beregning prinsipielt sett må ta hensyn ikke bare til formelen, men også alle aktuelle forutsetninger. Det kan derfor fremstå som noe vilkårlig å nevne noen forutsetninger i lovtekst, mens andre blir nevnt i forskrift. Utvalget har valgt å plassere dette i forskrift for å unngå at kapittel 3 i finansavtaleloven blir unødvendig omfangsrik.

Det fremkommer av direktivets fortale at artikkel 19 sammen med vedlegg I uttømmende angir forutsetninger for beregning av effektiv rente. Det blir lagt til grunn at dette er viktig for å oppnå fullharmonisering, jf. fortalens punkt 43:

«For at fremme det indre markedes opprettelse og funksjon og sikre et høyt forbrukerbeskyttelsesnivå i hele Fællesskabet bør det sikres, at opplysningerne om de årlige omkostninger i prosent er sammenlignelige i hele Fællesskabet. På trods af, at der ved direktiv 87/102/EØF blev fastsat en fælles matematisk formel for beregning af de årlige omkostninger i procent, er det stadig ikke muligt fuldt ud at sammenligne de årlige omkostninger i procent i hele Fællesskabet. I de enkelte medlemsstater indtages forskellige omkostningsfaktorer i beregningen. Nærværende direktiv bør derfor klart og udtømmende fastsætte de samlede

omkostninger i forbindelse med forbrugerkredit.»

Kredittkostnadene blir definert som alle kostnader, herunder rente, provisjon, gebyr, avgifter og andre utgifter som kredittkunden skal betale i forbindelse med kreditten, jf. *bokstav g*). Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav g).

Samlet kredittbeløp er summen av beløp som blir stilt til disposisjon (for kredittkunden) i henhold til en kredittavtale, jf. *bokstav h*). Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav l).

Nominell rente blir definert som rentesats som blir anvendt på årsbasis på utnyttede kredittmuligheter, jf. *bokstav i*). Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav j).

Totalbeløp er summen av samlet kredittbeløp (bokstav h)) og kredittkostnadene (bokstav g)), jf. *bokstav j*). Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav h).

I *bokstav k*) blir *tilknyttet kredittavtale* definert. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 3 bokstav n). I punkt 5.10.2.1 redegjør utvalget nærmere for hva som menes med «tilknyttet kredittavtale».

Til § 46

Paragrafen regulerer hvem kredittgiveren kan overdra fordringen til, kapitlets anvendelse i forholdet mellom kredittkunden og ny kreditor, og kredittkundens krav på underretning om overdragelse.

Første ledd viderefører hovedtrekkene i finansavtaleloven § 45 første ledd. Bestemmelsens samtykkekrav gjelder ved overdragelse til andre enn finansinstitusjon, og er begrenset til å gjelde i tilfeller der kredittgiver er en finansinstitusjon eller lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd, eller en kommune eller fylkeskommune. Dermed blir gjeldende rett videreført i den forstand at samtykkekravet fremdeles vil gjelde for kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller innenfor finansavtalelovens område, mens det ikke vil gjelde slikt samtykkekrav for kredittsituasjoner som etter gjeldende rett faller innenfor kredittkjøpslovens område. Utvalgets forslag innebærer imidlertid en viss utvidelse av samtykkekravets virkeområde: Siden gjeldende § 45 ikke gjelder for kreditt som omfattes av kredittkjøpsloven, jf. § 44 annet ledd, vil det at det etter utvalgets forslag er uten betydning om institusjonen gir kreditt etter avtale med en selger, innebære en utvidelse.

Annet ledd viderefører finansavtaleloven § 45 annet ledd første punktum, justert for det faktum at virkeområdet for kapittel 3 foreslås utvidet, jf. utvalgets forslag § 44. I dette ligger at annet ledd generelt omhandler kredittgivers overdragelse av fordringen, uavhengig av om det er tale om en overdragelse som nevnt i bestemmelsens første ledd.

Tredje ledd innebærer en viss endring av finansavtaleloven § 45 annet ledd annet punktum. For det første foreslår utvalget at «varsle» blir erstattet med «underrette», for å klargjøre at det ikke er krav om varsel forut for overdragelse; det er tilstrekkelig med underretning etter at overdragelse har funnet sted.

Til forskjell fra etter gjeldende rett er det i utvalgets forslag ikke presisert hvem som skal underrette kredittkunden. Dette er en konsekvens av direktivets fullharmoniserende bestemmelse i artikkel 17 nr. 2, se punkt 5.11. Det er tilstrekkelig at kredittkunden blir underrettet enten av opprinnelig kredittgiver eller av ny kreditor.

I tillegg foreslår utvalget en tilføyelse hvorefter det blir gjort unntak fra plikten til å underrette hvor opprinnelig kredittgiver, etter avtale med og på vegne av ny kreditor, opptrer som kredittgiver overfor kredittkunden. Bakgrunnen for utvalgets forslag er forbrukerkredittdirektivet artikkel 17 nr. 2. Utvalget antar at unntaket vil kunne komme til anvendelse f.eks. ved overdragelse til særskilte boligkredittselskaper, idet opprinnelig kreditor i slike tilfeller vanligvis vil stå for innkrevingen også etter overdragelsen. Opprinnelig kreditor opptrer i tilfelle på vegne av ny kreditor.

Til § 47

Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 4. Det fremgår av fremstillingen i punkt 5.2.1 at artikkel 4 nr. 1 første avsnitt åpner for nøytral markedsføring av kredittavtaler. Etter artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt kan imidlertid medlemsstatene velge å gi nasjonale bestemmelser som stiller krav om at det ved enhver markedsføring av kredittavtaler gis opplysning om effektiv rente. Utvalget foreslår at denne nasjonale valgfriheten blir utnyttet, slik at gjeldende retts krav om opplysning om effektiv rente, blir videreført.

For øvrig har utvalget delt seg i to like store fraksjoner som hver har fremsatt forslag til § 47. Forslag fra *medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland* til § 47 første ledd viderefører bestemmelsene i låneforskriften § 5 og kredittkjøpsloven § 6. Disse medlemmenes forslag til § 47 annet ledd presiserer at opplysningen skal gis på

en slik måte at de lett oppfattes av den enkelte forbruker. Forslaget antas å innebære videreføring av gjeldende rett.

I det følgende skal forslag fra *medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* kommenteres noe grundigere, ettersom dette forslaget ikke er basert utelukkende på videreføring av gjeldende rett.

Første ledd i disse medlemmenes forslag til § 47, avgrenser bestemmelsens virkeområde til å gjelde «markedsføring av kredittavtaler». Den gjelder uavhengig av om markedsføringen er rettet mot forbrukermarkedet, og den gjelder uavhengig av markedsføringens form. Bestemmelsen omfatter i utgangspunktet ikke markedsføring av firma og domenenaavn; den gjelder bare markedsføring «av kredittavtaler». Utvalget utelukker imidlertid ikke at markedsføring av firma og – særlig – domenenaavn etter omstendighetene kan utgjøre slik markedsføring som bestemmelsen omfatter. Hensynet til kredittkunden må veie tungt i denne vurderingen. Herunder må det tas i betraktning hvordan kredittkunder flest oppfatter markedsføringen.

Etter første ledd skal enhver markedsføring av kredittavtaler inneholde opplysning om effektiv rente med angivelse av kredittbeløp og kredittprofil. Med «kredittprofil» menes først og fremst kredittavtalens løpetid og kreditttype. Når det gjelder kreditttype kan det i grove trekk skilles mellom avbetalingskjøp og andre kredittkjøp, rammekreditt og nedbetalingslån. Nedbetalingslån kan igjen deles inn i annuitetslån og serielån. Av hensyn til kredittkunden er det hensiktsmessig at effektiv rente blir angitt med minst ett representativt eksempel, jf. *første ledd annet punktum*. Et representativt eksempel vil i alminnelighet måtte knytte an til tilbud om kreditt som en relativt stor andel av målgruppen kan nytte seg. Ved tilbud om rammekreditt kan det under henvisning til at eksemplene skal være representative, være nødvendig å angi effektiv rente ved forskjellige grader av utnyttelse av kredittrammen. I denne sammenheng kan det vises til § 8 forskrift til kredittkjøpsloven, se fremstillingen i punkt 5.2.2.

Den som markedsfører kredittavtaler kan velge å gi opplysninger som nevnt i første ledd, og la det bli med det. Hvis han derimot velger å gi opplysning også om nominell rente eller andre kredittkostnader, f.eks. etableringsgebyr, må vedkommende oppfylle kravene i *annet ledd*. Loven gir med andre ord anvisning på to standardløsninger: Enten blir det gitt opplysninger som nevnt i første ledd, eller så blir det gitt opplysninger som nevnt i annet ledd, i tillegg til opplysninger som nevnt i før-

ste ledd. Opplysningsplikten etter annet ledd blir imidlertid ikke utløst dersom supplerende opplysninger i forhold til de som er nevnt i første ledd, ikke er opplysninger om kredittkostnader. På dette punktet gjennomfører loven forbrukerkredittdirektivet artikkel 4 nr. 1 annet avsnitt smh. første avsnitt, som viser til standardopplysninger som nevnt i artikkel 4 nr. 2 og 3.

Etter annet ledd bokstav a) skal det gis opplysning om «kredittkostnadene», dvs. alle kostnader som kredittkunden skal betale i forbindelse med kreditten, jf. definisjonen i § 45 bokstav g). Opplysningene skal gis i form av spesifiserte poster, dvs. at det må gis opplysning om nominell rente, andre kredittkostnader og effektiv rente.

Enkelte av de opplysninger som er listet opp i annet ledd er valgfrie i den forstand at de ikke er relevante i alle tilfeller. Det er ikke plikt til å opplyse om forhold som er irrelevante i det aktuelle tilfellet. Dette er tydeliggjort i lovteksten ved bruk av formuleringene «såfremt det er tale om ...» (bokstav d), «eventuelle» (bokstav e) og «eventuell ... såfremt» (bokstav f). Når det gjelder bokstav f), foreligger forpliktelse i lovens forstand dersom det er nødvendig å inngå avtale om aksessorisk tjenesteytelse for å oppnå kreditten på annonserte vilkår. Dersom kostnadene ved en slik avtale om aksessorisk tjenesteytelse lar seg beregne på forhånd, skal det opplyses om kostnadene i henhold til bokstav a), mens bokstav f) er uaktuell i et slikt tilfelle.

Til § 48

Bestemmelsen omhandler pre-kontraktuell opplysningsplikt og erstatter kredittkjøpsloven §§ 4 og 5, samt finansavtaleloven § 46. Bestemmelsen gjennomfører hovedtrekkene i forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 og 6, se utvalgets fremstilling i punkt 5.3.

Innledningsvis i *første og annet ledd* er det bestemt at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten skal oppfylles «[i] god tid før» det blir inngått kredittavtale. I dette ligger for det første at kredittavtale ikke kan inngås før den pre-kontraktuelle opplysningsplikten har blitt oppfylt. Et sentralt formål med bestemmelsen er at forbrukeren skal gis tid og anledning til å overveie kreditttilbudet og eventuelt sammenligne det med andre kreditttilbud. Forbrukerens behov i så måte kan avhenge av slike momenter som kreditttype, kredittomfang, kredittavtalens kompleksitet og hvordan kredittgiveren oppfyller forklaringsplikten i § 50. Kravet om at opplysningene gis i god tid før det inngås kredittavtale er oppfylt dersom forbrukeren har anledning til å ta opplysningene med seg og overveie om

han skal inngå kredittavtalen. Det vises ellers til fremstillingen i punkt 5.3.2.

Etter bestemmelsens *første ledd* er det kredittgiveren som er forpliktet til å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten; kredittgiveren er pliktsubjektet. «Kredittgiver» blir definert i § 45 bokstav d). Også kredittformidlere kan være pliktsubjekt, se nedenfor.

Første ledd bestemmer videre at den pre-kontraktuelle opplysningsplikten gjelder i forhold til kredittkunde som er forbruker som definert i lovens § 2 første ledd annet punktum. Tilsvarende er bestemt i *annet, fjerde og femte ledd*. Kredittgiveren er ikke forpliktet til uoppfordret å gi pre-kontraktuelle opplysninger som nevnt i paragrafen, til kredittkunder som ikke er forbrukere. Etter bestemmelsens *sjetten ledd* skal imidlertid skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt være tilgjengelig for enhver kredittkunde før kredittavtale inngås. Denne bestemmelsen, som ikke er et resultat av forbrukerkredittdirektivet, viderefører prinsippet som kommer til uttrykk i finansavtaleloven § 46 tredje ledd første punktum.

Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter første ledd omfatter fire kategorier av opplysninger: *første ledd bokstav a)*: kredittgiverens og, dersom han gjør bruk av kredittformidler, kredittformidlerens navn og geografiske adresse; *første ledd bokstav b)*: kredittproduktets viktigste karakteristika; *bokstav c)*: kostnader i forbindelse med kredittavtalen; *bokstav d)*: andre viktige rettslige aspekter ved kredittavtalen. Inndelingen er i tråd med strukturen i formularene «Standardiserte europæiske forbrukerkreditopplysninger». Formularene, som utgjør vedlegg II og III til direktivet, må etter omstendighetene benyttes ved oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, se nedenfor, og foreslås gjennomført ved forskrift. Slik inndeling i fire kategorier bidrar etter utvalgets mening til god leservennlighet, og er for øvrig hensiktsmessig fordi det i senere lovparagrafer undertiden må vises tilbake til den ene eller andre kategorien av opplysninger.

Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten omfatter alle forhold nevnt i opplistingen i første ledd, med mindre det aktuelle tilfellet faller inn under særreguleringen i annet eller fjerde til sjette ledd. I grove trekk medfører særreguleringen en lempeligere opplysningsplikt enn den som fremgår av første ledd, men slik at særreguleringen gjennomgående er relatert til angivelsen i første ledd av fire opplysningskategorier.

Det skal i alle tilfelle opplyses om kredittgiverens og, dersom han gjør bruk av kredittformidler, kredittformidlerens navn og geografiske adresse.

Med geografisk adresse menes den adressen som er relevant for forbrukeren. Formularene inneholder dessuten rubrikker for telefonnummer, e-postadresse, faksnummer og hjemmeside. Kredittgiveren kan velge om han vil fylle ut disse rubrikkene, men utvalget legger til grunn at det er i kredittgiverens egen interesse å oppgi så korrekte og utfyllende kontaktdata som mulig. Som det fremgår av lovteksten, skal også kredittformidlers navn og adresse etter omstendighetene bli opplyst. Kredittformidler i lovens og for så vidt i direktivets forstand, er enten meglerforetak som nevnt i finansavtaleloven kapittel 5 eller finansagent eller finansrådgiver etter reglene i finansavtaleloven kapittel 6. Utvalget har presisert at kredittgiveren skal gi nevnte opplysninger bare dersom «han gjør bruk av kredittformidler». Dette vil typisk være tilfelle der formidleren er kredittgiverens agent. Det er ikke grunn for å stille krav om at kredittgiveren skal gi nevnte opplysninger dersom kredittformidleren opptrer på vegne av kredittkunden.

I tråd med ovennevnte system basert på kategorisering i første ledd, er opplysningsplikten etter *annet ledd* relatert til de fire kategoriene, men slik at opplysningsplikten etter annet ledd er tilpasset kredittavtaler som nevnt i § 44 tredje ledd. På tilsvarende måte er opplysningsplikten etter *fjerde til sjette ledd* tilpasset nærmere angitte særtilfeller, se nærmere nedenfor.

Bestemmelsen i *annet ledd første punktum* viser altså tilbake til kredittavtaler nevnt i § 44 tredje ledd, dvs. kredittavtale i form av rammekreditt der kreditten skal tilbakebetales etter påkrav eller innen tre måneder. Sammenlignet med opplysningsplikten etter første ledd er opplysningsplikten etter annet ledd lempeligere, selv om det i *annet ledd annet og tredje punktum* blir bestemt at forbrukeren skal gis enkelte særlige opplysninger. Han skal for det første opplyses om vilkårene for oppsigelse av kredittavtalen. I denne sammenheng kan det vises til utvalgets forslag § 57 om oppsigelse av tidsubegrenset kredittavtale. For det andre skal forbrukeren gis opplysning om eventuell rett kredittgiveren måtte ha til enhver tid å fremsette krav om tilbakebetaling av hele kreditten. Slike tilleggsopplysninger er særlig aktuelle i relasjon til kredittavtale i form av rammekreditt.

Bestemmelsen i første ledd gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 1 bokstav a) til s). Bestemmelsen i annet ledd gjennomfører artikkel 6 nr. 1 smh. artikkel 2 nr. 3.

Både etter første og annet ledd er det krav om at opplysningene blir gitt skriftlig. Skriftlighetskravet må forstås i lys av finansavtaleloven § 8 om bruk av elektronisk kommunikasjon og elektro-

niske medier. I relasjon til pre-kontraktuell opplysningsplikt må skriftlighetskravet også ses i lys av direktivets regler om bruk av formularene «Standardiserte europeiske forbrukerkreditopplysninger», som foreslås inntatt i forskrift.

Etter *tredje ledd første punktum* skal pre-kontraktuell opplysningsplikt i medhold av bestemmelsens første ledd oppfylles ved bruk av formular som angitt i forslag til forskrift § 3 første ledd. Kredittgiveren kan ikke velge å oppfylle plikten på annen måte, jf. formuleringen «gis». Dette er et resultat av forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 1 første avsnitt annet punktum. Når det derimot gjelder opplysningsplikten etter annet ledd, kan kredittgiveren enten gjøre bruk av formular som angitt i forslag til forskrift § 3 annet ledd, eller gi opplysningene på annen måte som sikrer at alle opplysningene er like fremtredende, jf. *tredje ledd tredje punktum*. Slik differensiering er nødvendig på grunn av nevnte artikkel 5 nr. 1 første avsnitt annet punktum sammenholdt med artikkel 6 nr. 1 tredje avsnitt annet punktum. Sistnevnte bestemmelse fastslår at opplysningene nevnt i artikkel 6 nr. 1 «kan gives ved hjelp af formularen ...», mens det i artikkel 5 nr. 1 første avsnitt annet punktum heter at opplysningene nevnt i artikkel 5 nr. 1 «gives ... ved hjelp af formularen ...».

Dersom opplysningene blir gitt i samsvar med nevnte formularer, uten hensyn til om bruken av formular bygger på en plikt eller på kredittgiverens valg, skal kredittgiveren anses å ha oppfylt opplysningsplikten etter første og annet ledd, samt angrerettloven § 9a første ledd første punktum, jf. *tredje ledd annet og fjerde punktum*. Disse bestemmelsene gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 1 første avsnitt siste punktum og artikkel 6 nr. 1 tredje avsnitt siste punktum. Bestemmelsene forutsetter at opplysningene blir gitt «i samsvar med» nevnte formularer. I dette ligger at formularene må være korrekt utfyllt.

Forholdet mellom pre-kontraktuell opplysningsplikt etter finansavtaleloven og angrerettlovens bestemmelser om forhåndsopplysninger ved fjernsalg av finansielle tjenester, blir også regulert i *fjerde og femte ledd*.

Hvis det i forbindelse med avtaleinngåelsen blir benyttet taletelefoni som kommunikasjonsmåte, jf. angrerettloven § 7a tredje ledd, skal forbrukeren etter fjerde ledd første punktum gis opplysninger i samsvar med angrerettloven § 7a tredje ledd, jf. *fjerde ledd første punktum*. Formuleringen «i samsvar med» innebærer at alle forutsetninger nevnt i angrerettloven § 7a tredje ledd må være oppfylt. Følgelig kan kredittgiveren i telefonsamtalen nøye seg med å gi nærmere angitte opplysninger, forut-

satt at forbrukeren har gitt sitt samtykke til dette, jf. angrerettloven § 7a tredje ledd første punktum. I bestemmelsens annet og tredje punktum fremkommer ytterligere krav til opplysninger. Bestemmelsen i § 48 fjerde ledd første punktum gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 2 første del. Annen del i artikkel 5 nr. 2 er gjennomført i § 48 *fjerde ledd annet punktum*. I lovbestemmelsen heter det at opplysninger i telefonsamtalen om kredittproduktets viktigste karakteristika (første ledd bokstav b)) og om kostnader i forbindelse med kredittavtalen (første ledd bokstav c)), i det minste skal omfatte opplysninger nevnt i første ledd bokstav b) punkt ii) til vii) og bokstav c) punkt ii). At det «i det minste skal» gis slike opplysninger, medfører at fjerde ledd annet punktum angir minstekrav for så vidt gjelder opplysninger vedrørende kredittproduktets viktigste karakteristika og kostnader i forbindelse med kredittavtalen. I praksis vil fjerde ledd annet punktum supplere opplysningsplikten etter fjerde ledd første punktum sammenholdt angrerettloven § 7a tredje ledd.

Den pre-kontraktuelle opplysningsplikten er prinsipielt sett ikke til hinder for at det blir inngått kredittavtale ved bruk av fjernkommunikasjonsteknikk som ikke gjør det mulig å oppfylle opplysningsplikten etter bestemmelsens første og annet ledd. Betingelsen for at avtale skal komme i stand på denne måten, er at avtalen kommer i stand etter forbrukerens oppfordring, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 3 og artikkel 6 nr. 7. En slik oppfordring kan komme til uttrykk ved at forbrukeren anmoder om en rammekreditt med øyeblikkelig virkning. I *fjerde ledd tredje punktum* fremgår hvilke opplysninger forbrukeren i så fall skal gis i telefonsamtalen. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 6 nr. 4.

Dersom forbrukeren oppfordrer om det og kredittavtale kommer i stand ved bruk av fjernkommunikasjonsteknikk som nevnt, skal kredittgiveren umiddelbart etter avtaleinngåelse gi forbrukeren opplysninger som nevnt i første og annet ledd, avhengig av type kredittavtale. Dette fremkommer av § 48 *femte ledd*, som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 3 og artikkel 6 nr. 7. I disse direktivbestemmelsene blir det skissert ulike fremgangsmåter: Etter artikkel 5 nr. 3 skal kredittgiveren gi opplysninger ved bruk av formular, mens artikkel 6 nr. 7 bestemmer at det skal gis slike «aftaleoplysninger, som kræves i henhold til artikkel 10», som omhandler krav til kredittavtalens form og innhold. Utvalget antar at det er tilstrekkelig å fastsette at kredittgiveren skal gi forbrukeren opplysninger som nevnt i første og annet ledd. I praksis vil dette antagelig bli gjort ved at forbruke-

ren får oversendt kredittavtalen, og kredittavtalen vil typisk være basert på strukturen i § 52 om kredittavtalens form og innhold, som igjen er basert på strukturen i formularene.

De ulike ledds opplisting av opplysninger som skal gis, er resultat av direktivets fullharmonisering. Til tross for dette er det konkret tale om opplysninger som i hovedsak faller innenfor gjeldende pre-kontraktuell opplysningsplikt etter kredittkjøpsloven og finansavtaleloven. Av det som er nytt sammenlignet med gjeldende rett, kan særlig nevnes *første ledd bokstav d) punkt v)*, hvor det heter at forbrukeren skal opplyses om frist for å akseptere kredittavtale basert på opplysninger gitt i medhold av bestemmelsen. Med dette blir det forutsetningsvis slått fast at opplysninger gitt for å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, samlet skal anses som et rettslig forpliktende tilbud. Utvalget antar at dette medfører noe prinsipielt nytt. At det blir avgitt et rettslig forpliktende tilbud, medfører bl.a. at ugyldighetsregler blir aktualisert ved feilskrift o.l., mens fullmaktsreglene aktualiseres i tilfeller hvor opplysninger blir gitt av en mellommann. Direktivet stiller antagelig ikke krav om at opplysningene skal utgjøre et rettslig forpliktende tilbud. Tvert om åpner direktivfortalens punkt 25 for at opplysningene kan anses avtalerettslig uforpliktende. Tilsvarende kan utledes av artikkel 5 nr. 1 bokstav s) og artikkel 6 nr. 1 bokstav l), hvor det er bestemt at det, «hvor det er relevant», skal opplyses om hvor lenge opplysningene er bindende for kredittgiveren. Utvalget legger til grunn at den foreslåtte regelen i bokstav d) punkt v) er formålstjenlig; hvis opplysningene ikke utgjør et forpliktende tilbud, kan forbrukeren ha vansker med å foreta sikre sammenligninger, ettersom han i så fall alltid kan risikere forandringer i etterkant, og dermed gå glipp av det som viser seg å være det beste tilbudet. Det må for øvrig kunne forventes at kredittgivere i lovens forstand i alminnelighet skal kunne «stå ved» gitte opplysninger, ikke minst fordi den pre-kontraktuelle opplysningsplikten inntrer på et stadium i prosessen som etterfølger eventuell markedsføring og som innebærer direkte kontakt mellom kredittgiver og kredittkunde.

Bestemmelsen i første ledd bokstav d) punkt v) må for øvrig ses i sammenheng med opplysningskravene etter første ledd bokstav b) punkt viii) om sikkerhet som kreves, og bokstav d) punkt iii) om kredittvurdering. At det eventuelt blir stilt krav om sikkerhet og det blir foretatt en kredittvurdering, medfører at kreditttilbudet i et visst tidsrom må bli å anse som betinget. Dette er imidlertid ikke til

hinder for en bestemmelse som den i første ledd bokstav d) punkt v).

Av *syvende ledd første punktum* fremgår at kredittformidler, jf. § 45 bokstav e), er forpliktet på lik linje med kredittgiver til å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten, såfremt formidlerens oppdrag helt eller delvis er knyttet til kredittavtaler. Bestemmelsen gjennomfører artikkel 5 nr. 1 og artikkel 6 nr. 1.

I *syvende ledd annet punktum* blir det gjort unntak fra regelen i første punktum. Unntaket gjennomfører bestemmelsen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 7, og innebærer at leverandører av varer eller tjenester som opptre aksessorisk som formidler av kreditt, ikke har en selvstendig, lovmessig forpliktelse overfor kredittkunden til å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten. En kredittformidler opptre aksessorisk som sådan f.eks. dersom kredittformidlingen ikke utgjør hovedformålet med vedkommendes næringsvirksomhet; hovedformålet er f.eks. salg av biler, mens kredittformidlingen utgjør et virkemiddel for å oppnå salg av biler. Utvalget presiserer at aksessoriske kredittformidlere er å anse som kredittformidlere i direktivets forstand (artikkel 3 bokstav f)), og at disse også er å anse enten som meglerforetak eller finansagent eller finansrådgiver, jf. finansavtaleloven kapittel 5 og 6. Følgelig vil de bestemmelsene i lovens kapittel 5 og 6 som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 om kredittformidlere, være relevante også i forhold til aksessoriske kredittformidlere. Nærmere om dette i punkt 5.1.4.2.

Når det gjelder sanksjoner mot overtredelse av pre-kontraktuell opplysningsplikt, vises særlig til §§ 52 om avtalens form og innhold. I denne bestemmelsen blir det angitt enkelte praktisk viktige sanksjoner mot overtredelse av bestemmelsen i § 48.

Til § 49

Paragrafen regulerer kredittgiveres plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet før kredittavtale blir inngått. Bestemmelsen er ny i norsk rett, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 8. Om utvalgets fortolkning av artikkel 8 vises det til punkt 5.4, særlig punkt 5.4.3.

Plikten etter *første ledd* til å vurdere forbrukerens kredittverdighet, påhviler kredittgiveren. Bestemmelsen er ikke til hinder for at kredittgiveren organiserer virksomheten slik at kredittvurderingen i noen grad blir foretatt av en annen, for eksempel slik at kredittformidleren foretar en første undersøkelse av forbrukerens kredittverdighet.

Kredittgiveren er imidlertid ansvarlig for at kredittvurderingen er i overensstemmelse med loven, uansett hvordan han velger å organisere den praktiske utførelsen.

Kredittvurderingen skal foretas før kredittavtale inngås. I tilfeller hvor kredittavtalen gir forbrukeren rett til å trekke på en kredittramme, vil kredittgiveren ikke ha plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet i forkant av forbrukerens utnyttelse av kreditten. Utvalget antar at slik vurderingsplikt heller ikke inntre i tilfeller med kredittavtale i form av rammekreditt som er tidsbegrenset, men hvor det skjer automatisk forlengelse med mindre kreditten sies opp fra en av partene innen en viss frist. Dersom kredittavtalen er tidsbegrenset i den forstand at det kreves ny avtale for å forlenge kredittiden, vil det derimot inntre plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet på ny forut for eventuell forlengelse. Om vurderingsplikt knyttet til inngåelse av endringsavtale, se nedenfor om annet ledd.

Kredittvurderingen skal foretas på grunnlag av fyllestgjørende opplysninger, og bestemmelsen forutsetter at kredittgiveren har plikt til å innhente disse fra forbrukeren eller – dersom det er nødvendig – fra relevant database. I praksis vil det antagelig være slik at forbrukeren ved søknad om kreditt fyller ut standard søknadsskjema utarbeidet av kredittgiveren, mer eller mindre fullstendig. Det er imidlertid kredittgiverens ansvar å påse at kredittvurderingen blir foretatt på grunnlag av fyllestgjørende opplysninger. Han må derfor uansett vurdere om han skal be om ytterligere opplysninger fra forbrukeren, eventuelt innhente opplysninger fra relevant database.

Kredittgiverens avgjørelse av hvilke opplysninger han skal innhente, beror på en konkret vurdering. En grunnleggende forutsetning for at kredittgiveren skal ha plikt til å innhente opplysninger, er at aktuelle opplysninger vedrører forhold som innvirker på, eller kan si noe om, forbrukerens kredittverdighet. Opplysninger om forbrukerens lønns- og formuesforhold er i alminnelighet relevante. Det samme gjelder opplysninger om betalingsanmerkninger. Også andre opplysninger kan være relevante, f.eks. opplysninger om skilsmisse og sykdom. Det er imidlertid ikke slik at kredittgiveren i ethvert tilfelle er forpliktet til å innhente alle relevante opplysninger. I denne sammenheng må det foretas en konkret vurdering. Relevante momenter omfatter kredittens størrelse, hvor stor betydning de aktuelle opplysningene kan antas å ha for kredittvurderingen og hvilke oppofrelser og ulemper forbrukeren pålegges ved å bli avkrevd den aktuelle opplysningen.

Kredittgiver vil normalt ha oppfylt sin plikt til å innhente fyllestgjørende opplysninger dersom han har basert seg på de opplysninger forbrukeren har gitt ham og de opplysninger kredittgiver kan innhente eller få verifisert i relevant database (se nærmere nedenfor), med mindre opplysningene fremstår som klart mangelfulle i lys av den aktuelle kredittens størrelse og normal og forsvarlig praksis med hensyn til kredittvurderinger. Se også punkt 5.4.3 foran.

Særlig i relasjon til momentet kredittens størrelse, nevner utvalget at kredittgiveren må kunne etablere som praksis at han nøyer seg med å kontrollere database for betalingsanmerkninger i tilfeller hvor det er spørsmål om å innvilge kreditt av relativt beskjeden størrelse.

Formuleringen «om nødvendig» skal ikke forstås slik at kredittgiveren er avskåret fra å innhente opplysninger fra relevant database dersom fyllestgjørende opplysninger kan innhentes hos forbrukeren. Kredittgiveren kan for det første gjøre bruk av relevant database for å kvalitetssikre opplysninger som forbrukeren har gitt, jf. *første ledd annet punktum*. Dessuten kan kredittgiveren i betydelig grad vurdere konkret om det er mest hensiktsmessig å innhente opplysninger fra forbrukeren eller fra relevant database.

Med «relevant database» menes databaser som med eller uten vederlagsplikt er tilgjengelige for kredittgivere som søker å innhente opplysninger om forbrukerens økonomiske evne, herunder betalingsanmerkninger, for eksempel kredittopplysningsbyråers registre over ligningsopplysninger og betalingsanmerkninger.

Etter *annet ledd* skal kredittgiveren foreta en kredittvurdering som nevnt i første ledd også før partene inngår endringsavtale om vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløp.

Etter *tredje ledd* skal kredittgiveren underrette forbrukeren omgående og vederlagsfritt om resultatet av søk i databasen og om databasen dersom kredittsøknad avslås på grunnlag av kredittgiverens søk i database. Bestemmelsen gjennomfører artikkel 9 nr. 2. Etter artikkel 9 nr. 3 skal slik underretning ikke gis hvis det er forbudt i henhold til annen fellesskapslovgivning eller underretning strider mot offentlig orden eller sikkerhet. Utvalget legger til grunn at denne begrensningen i underretningsplikten vil følge av innskrenkende tolkning av bestemmelsen i tredje ledd.

Fire medlemmer, *Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland*, foreslår at det i *tredje ledd* inntas en bestemmelse om at forbrukerens forpliktelser kan lempes for så vidt dette finnes rimelig dersom kredittgiveren ikke har oppfylt sin plikt til å vur-

dere forbrukerens kredittverdighet etter første og annet ledd (det samlede utvalgs forslag til bestemmelse i tredje ledd flyttes til fjerde ledd). De øvrige medlemmene frarår å innføre en slik bestemmelse. Det vises til merknadene i punkt 5.13.4 foran.

Til § 50

Paragrafen regulerer kredittgiverens og eventuelt kredittformidlerens forklaringsplikt overfor forbrukeren. Bestemmelsen er ny i norsk rett, og den gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 nr. 6. Det vises til punkt 5.4.4 for en nærmere redegjørelse for denne direktivbestemmelsen.

Etter *første ledd* påhviler forklaringsplikten kredittgiver og kredittformidler som måtte være involvert i avtaleinngåelsen. I dette ligger at begge har rettslig ansvar for at forklaringsplikten blir oppfylt. Det er imidlertid selvsagt tilstrekkelig at en av dem gir forbrukeren relevante forklaringer; i så fall er forklaringsplikten oppfylt.

Forbrukeren skal gis fyllestgjørende forklaringer slik at han er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon. Forklaringsplikten må ses i sammenheng med plikten til å gi pre-kontraktuelle opplysninger etter § 48. Forklaringsplikten inntreffer ikke dersom forbrukeren selv er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til vedkommendes behov og finansielle situasjon, forutsatt også at forbrukeren er kjent med sentrale rettsvirkninger av mislighold av kredittavtalen. Det er kredittgiveren og kredittformidleren som har risikoen for at situasjonen faktisk ligger slik an.

I tilfeller hvor forklaringsplikten inntreffer, skal det gis «fyllestgjørende forklaringer slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til dennes behov og finansielle situasjon». I *første ledd annet punktum* er det angitt hva forklaringene skal omfatte. Når det gjelder konsekvenser av mislighold vil forklaringsplikten normalt omfatte opplysninger om forsinkelsesrente som vil påløpe, risikoen for at eventuell pantsatt eiendel vil kunne bli realisert, at ansvar vil kunne bli gjort gjeldende overfor eventuelle kausjonister, at forbrukeren vil være ansvarlig for eventuell restgjeld som ikke kan dekkes ved innbetalinger fra forbrukeren, og at mislighold vil kunne lede til betalingsanmerkninger.

For øvrig vil det nærmere innholdet av forklaringsplikten i noen grad måtte fastlegges konkret ut fra kredittavtalens innhold og kompleksitet, forbrukerens evne til å vurdere mottatte opplysninger og hvor stor betydning kredittavtalen kan antas å få for forbrukerens økonomiske situasjon. Hvis det

fremgår, f.eks. av kommunikasjonen mellom partene, at forbrukeren i liten grad er i stand til å ivareta egne interesser, vil det gjelde skjerpede krav til de forklaringer som gis.

Forklaringsplikten har nær sammenheng med frarådningsplikten i § 51, men det er tale om to selvstendige forpliktelser. I tillegg til forklaringsplikten har kredittgiver frarådningsplikt etter § 51 dersom vilkårene der er oppfylt. Det må antas at kredittavtalen ofte ikke vil passe til forbrukerens finansielle situasjon dersom forbrukerens kredittverdighet er svak. Kredittgiver må i slike tilfeller normalt forklare forbrukeren at man vurderer forbrukerens kredittverdighet som svak og at kredittavtalen derfor ikke passer til hans finansielle situasjon. Mener kredittgiver at forbrukeren alvorlig bør overveie å avstå fra å oppta kreditten i slike tilfeller, har han plikt til å underrette forbrukeren om det, jf. utkast til § 51 om frarådningsplikt og NOU 2007: 5 s. 48, hvor Banklovkommisjonen uttaler at en «frarådning vil være en direkte måte å forklare forbrukeren at hans økonomiske evne tilsier at han bør være forsiktig med å inngå en kredittavtale ...». Hvis forbrukeren etter frarådning velger å avstå fra å inngå kredittavtale, er det ikke nødvendig å gi forklaringer i henhold til § 50. Dersom forbrukeren ønsker å oppta kreditten på tross av at han har motatt frarådning, vil forklaringsplikten ha selvstendig betydning ettersom frarådning i seg selv ikke er tilstrekkelig for å oppfylle forklaringsplikten.

Etter *annet ledd* gjelder forklaringsplikten etter første ledd ikke ved inngåelse av kredittavtale som nevnt i § 44 tredje ledd. Det siktes her til kredittavtaler i form av rammekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder. Det følger allerede av oppstillingen i § 44 tredje ledd at forklaringsplikten ikke gjelder ved inngåelse av slike avtaler, men det foreslås ut fra pedagogiske hensyn at dette også fremgår uttrykkelig av denne paragrafens tredje ledd. Unntaket i tredje ledd er en følge av fullharmoniseringen i artikkel 2 nr. 3.

Fire medlemmer, *Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland*, foreslår at det i *annet ledd* inntas en bestemmelse om at forbrukerens forpliktelser kan lempes for så vidt dette finnes rimelig dersom kredittgiveren ikke har oppfylt sin plikt etter første ledd til å gi fyllestgjørende forklaringer (det samlede utvalgs forslag til bestemmelser i andre ledd forskyves til tredje ledd). De øvrige medlemmene frarår å innføre en slik bestemmelse. Det vises til merknadene i punkt 5.13.4 foran.

Til § 51

Bestemmelsen viderefører kredittkjøpsloven § 9a og finansavtaleloven § 47, og er utformet i lys av at utvalget foreslår å samordne kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3. Dessuten foreslår utvalget enkelte endringer i første ledd tredje og fjerde punktum og tredje ledd.

Etter *første ledd første punktum* får kredittgiveren frarådningsplikt dersom han før kredittavtale inngås med en forbruker eller kreditten utbetales eller salgsting overgis til forbrukeren, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at han eller hun alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten eller fra å gjennomføre kredittavtalen. I så fall skal kredittgiveren underrette forbrukeren om dette.

Det er sammenheng mellom plikten til å vurdere forbrukerens kredittverdighet og frarådningsplikten. Normalt vil det være opplysningene som danner grunnlaget for den kredittvurdering kredittgiveren skal foreta etter utvalgets forslag § 49, som også utgjør grunnlaget for frarådningsplikt. I tillegg til dette kan som nevnt bl.a. kunnskap om forbrukerens formål med kreditten og andre forhold på forbrukerens side etter omstendighetene aktualisere frarådningsplikten.

Det vil normalt være vesentlig svekkelse av forbrukerens kredittverdighet i tiden mellom inngåelse av kredittavtale og utbetaling som vil aktualisere frarådningsplikten før kreditten utbetales. Hvis frarådningsplikt aktualiseres i slike tilfeller, vil forbrukeren har rett til å si seg ubundet av kredittavtalen.

I forhold til det alternative vilkåret om frarådningsplikt etter at kredittavtalen er inngått, men før kreditten utbetales, vil utvalget bemerke at det ikke er grunnlag for å pålegge kredittgiver frarådningsplikt i forbindelse med at forbrukeren trekker på rammekreditt han måtte være innvilget. Alternativet med utbetaling av kreditten må anses å gjelde tilfeller hvor det foretas utbetaling av innvilget lån, til forskjell fra mer eller mindre løpende trekk på rammekreditt. Når det gjelder spørsmålet om frarådningsplikt ved fornyelse av tidsbegrensede rammekreditter, antar utvalget av spørsmålet om frarådningsplikt må løses på samme måte som spørsmålet om vurderingsplikt. I dette ligger at frarådningsplikten ikke blir aktualisert i tilfeller med kredittavtale i form av rammekreditt som er tidsbegrenset, men hvor det skjer automatisk forlengelse med mindre kreditten sies opp fra en av partene innen en viss frist. Dersom kredittavtalen er tidsbegrenset i den forstand at det kreves ny avtale for å

forlenge kredittiden, kan frarådningsplikten bli aktualisert ved inngåelse av avtale om forlengelse.

Etter *første ledd annet punktum* skal underretning om at forbrukeren alvorlig bør overveie å avstå fra å ta opp kreditten, skje skriftlig.

I tillegg foreslår utvalget en bestemmelse i *første ledd tredje punktum* om at underretningen så vidt mulig også skal gis muntlig, dersom underretningen blir gitt før kredittavtale inngås. I formuleringen «så vidt mulig» ligger det en reservasjon som bare kommer til anvendelse unntaksvis hvor kredittgiver til tross for formålstjenlige forsøk og anstrengelser ikke får muntlig kontakt med forbrukeren, og hvor avtaleinngåelsen etter forholdene ikke bør utsettes til muntlig kontakt er oppnådd. For øvrig er formuleringen «[d]ersom underretningen gis før kredittavtale inngås» ikke ment å innebære noen valgfrihet med hensyn til når frarådning skal skje. Formuleringen er ment å avgrense mot tilfeller hvor frarådningsplikten først inntreffer og oppfylles etter at kredittavtale inngås. I tilfeller hvor bare skriftlig frarådning er gitt, fordi det ikke var «mulig» å gi muntlig frarådning, gjelder forbrukerens bekreftelse bare den skriftlige frarådnningen. Utvalget anser det unødvendig å presisere dette i ordlyden.

Videre foreslår utvalget i *første ledd fjerde punktum* at forbrukeren, dersom han inngår kredittavtale på tross av frarådnningen, ved signatur skal bekrefte at han er kjent med kredittgiverens skriftlige og muntlige frarådning. Endringsforslagene er begrunnet i et ønske om å gjøre frarådningsplikten mer effektiv. Utvalget ser det slik at krav om skriftlig og muntlig underretning, samt skriftlig bekreftelse som nevnt, vil kunne bidra til å forhindre at forbrukeren overser eller unnlater å tillegge frarådnningen den vekt han bør tillegge den. Utvalget antar at en kombinasjon av skriftlig og muntlig frarådning og slik bekreftelse i tilfeller hvor forbrukeren likevel tar opp kreditten, er vel egnet til å tydeliggjøre for forbrukeren at kredittopptaket skjer på egen risiko. Utvalgets forslag begrenses til å omfatte tilfeller hvor frarådning gis før inngåelsen av kredittavtale. Forslaget vil dermed omfatte de fleste tilfeller hvor frarådningsplikt inntreffer. Den foreslåtte løsning er trolig mindre egnet i tilfeller hvor frarådningsplikten inntreffer etter at kredittavtalen er inngått.

Kravet om signatur i i første ledd fjerde punktum er ment utelukkende som bevis for at frarådning er gitt og at forbrukeren er kjent med dette. Signaturkravet er ikke et gyldighetskrav. Manglende signatur vil heller ikke i seg selv ha betydning for vurderingen av eventuell lempning.

I *annet ledd* foreslår utvalget en bestemmelse om at frarådningsplikten etter første ledd også skal gjelde for kredittformidler som opptrer på vegne av kredittgiveren. Dette er en bestemmelse som går videre enn finansavtaleloven § 47, og en videreføring av løsningen som er valgt i kredittkjøpsloven § 9a. Etter utvalgets mening er løsningen som er valgt i kredittkjøpsloven § 9a best egnet til å sikre at frarådningsplikten oppfylles. For øvrig er det, dersom utvalgets forslag om at frarådnningen skal gis både skriftlig og muntlig blir videreført, etter utvalgets oppfatning særlig viktig at lovens frarådningsplikt påhviler både kredittgiveren og kredittformidleren.

Etter *tredje ledd* kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig hvis kredittgiveren – eller kredittformidleren etter annet ledd – ikke har frarådet forbrukeren å ta opp kreditten eller å gjennomføre kredittavtalen i tilfeller hvor kredittgiveren og kredittformidleren er forpliktet til det. Dette er en videreføring av gjeldende rett i finansavtaleloven § 47 og kredittkjøpsloven § 9a.

Til § 52

Paragrafen regulerer kredittavtalens form og innhold. Bestemmelsene i § 52 første til tredje ledd gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10, se punkt 5.5, særlig punkt 5.5.2. Bestemmelsene i § 52 fjerde og femte ledd viderefører bestemmelsene i finansavtaleloven § 48 tredje og femte ledd. Forskriftshjemmelen i finansavtaleloven § 48 sjette ledd blir også foreslått videreført, men da i en særskilt forskriftshjemmel i kapitlets siste paragraf.

Etter *første ledd første punktum* skal kredittavtalen være skriftlig, sml. forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 1 første avsnitt. Dette gjelder uavhengig av om kredittkunden er forbruker. Her som ellers i bestemmelsene som utvalget foreslår, må skriftlighetskravet ses i sammenheng med finansavtaleloven § 8. I denne sammenheng viser utvalget særlig til drøftelsen i punkt 5.1.5.2 av direktivets formulering «varig medium» og forholdet mellom dette og samtykkekravet i finansavtaleloven § 8.

Første ledd annet punktum er formulert i to alternativer, se punkt 9.3. Både flertallet og mindretallet foreslår at det skal gjelde krav om at kredittavtalen skal være underskrevet av forbrukeren. Lovens signaturkrav kan oppfylles enten ved signatur på papir eller ved elektronisk signatur. Dissensen vedrører virkninger av at kredittavtalen ikke er skriftlig og undertegnet av forbrukeren.

Utvalgets mindretall, medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland, foreslår at kredittavtalen må være skriftlig og undertegnet av forbrukeren for å være bindende. Etter dette forslaget kan forbrukeren, ved overtredelse av kravet om skriftlighet og underskrift, si seg ubundet av kredittavtalen.

Etter *utvalgets flertall, medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang*, sitt forslag skal verken skriftlighetskravet eller kravet om forbrukerens underskrift, utgjøre vilkår for kontraktsbinding. Disse medlemmene legger derimot til grunn, i tråd med gjeldende rett, at overtredelse av skriftlighets- eller signaturkravet etter omstendighetene kan tillegges betydning ved den bevismessige vurderingen av om partene har inngått bindende kredittavtale.

I henhold til *første ledd tredje punktum* skal kredittgiveren gi kredittkunden et eksemplar av kredittavtalen eller på annen måte gjøre avtalen tilgjengelig for kredittkunden. Førstnevnte alternativ er først og fremst aktuelt dersom avtalen blir utført på papir, mens sistnevnte alternativ er særlig aktuelt ved bruk av elektronisk kommunikasjon, jf. § 8. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 1 annet avsnitt første punktum.

Annet ledd inneholder den generelle regelen hva gjelder krav til avtalens innhold, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 2 og 4. I *annet ledd første punktum* gis det henvisninger til opplysninger som omfattes av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten: Avtalen skal inneholde alle opplysninger nevnt i § 48 første ledd bokstav a) til c), samt opplysninger nevnt i § 48 bokstav c) punkt i) og ii). Bestemmelsen i annet ledd første punktum gjelder uavhengig av om kredittkunden er forbruker, og er slik sett bare delvis utslag av direktivets fullharmonisering. Utvalget legger til grunn at også kredittavtaler med næringsdrivende bør være skriftlige og at det skriftlige avtaledokumentet bør inneholde de viktigste avtalevilkårene. Dessuten vil kravene til avtalens innhold neppe medføre særlig merarbeid for kredittgivere, ettersom disse etter § 48 sjette ledd er forpliktet til å ha tilgjengelig for enhver kredittkunde informasjon som nevnt i bestemmelsens første og annet ledd.

I *annet ledd første og annet punktum* er det bestemt at avtalen skal «inneholde opplysninger» om nærmere angitte forhold. Denne ordlyden er ment å understreke at det er krav om at aktuelle opplysninger blir eksplisitt angitt i avtaledokumentet. Det er ikke tilstrekkelig med henvisninger i avtaledokumentet til opplysninger som har blitt gitt forut for avtaleinngåelse. Dette kravet om

eksplisitt angivelse, som for så vidt gjelder forbrukerforhold er resultat av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering, innebærer ikke nødvendigvis at kredittgivere må gi to sett med dokumenter – et sett på det pre-kontraktuelle stadiet og et nytt sett ved avtaleinngåelse. På det pre-kontraktuelle stadiet kan det bli gitt opplysninger som tilfredsstiller kravene til avtalens innhold etter utvalgets forslag § 52, i tillegg til kravene etter § 48 om opplysningsplikt forut for avtaleinngåelse. Opplysninger som etter § 52 smh. § 48 bare skal gis ved avtaleinngåelse, men som kredittgiveren velger å gi allerede på det pre-kontraktuelle stadiet, må da gis i et særskilt dokument som tillegg til formularet Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger. Samlet kan disse dokumentene utgjøre avtalen mellom partene. Hvis kredittgiveren på det pre-kontraktuelle stadiet nøyer seg med å oppfylle den pre-kontraktuelle opplysningsplikten og dermed ikke gir «tilleggsopplysninger» som nevnt i § 52, vil han måtte gjenta deler av de gitte opplysningene i det senere presenterte avtaledokumentet.

I *annet ledd annet punktum bokstav a) til e)* blir det listet opp opplysninger som skal inntas i kredittavtale med forbruker. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 2 bokstav i), j), p), q), s), t) og v).

Tredje ledd gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 5, som regulerer hva som skal inntas i «kreditaftaler i form af kassekredit, hvor kreditten skal betales tilbake på anfordring eller inden tre måneder». For slike kredittavtaler skal etter direktivet bare enkelte av direktivbestemmelsene komme til anvendelse.

Til § 53

Paragrafen regulerer kredittgiverens opplysningsplikt under kredittforholdet. Kravene til pre-kontraktuell opplysningsplikt og til kredittavtalens innhold, fremgår av §§ 48 og 52.

Bestemmelsen i *første ledd*, som er ny i finansavtaleloven kapittel 3, gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 12 nr. 1 for så vidt gjelder kredittgiverens plikter overfor en kredittkunde som er forbruker. I tråd med fullharmoniseringens rekkevidde er bestemmelsen begrenset til å gjelde avtale om rammekreditt, se nærmere i punkt 5.6.2.3. Begrepet «rammekreditt» er definert i utvalgets forslag § 45 bokstav b).

Bestemmelsen gjelder i forhold til alle kredittkunder. En konsekvens av dette er at utvalgets forslag delvis viderefører finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet og tredje punktum.

Opplysningsplikten oppfylles ved at forbrukeren med jevne mellomrom får tilsendt skriftlig kontoutskrift. Det må vurderes konkret hva som utgjør jevne mellomrom. Relevante vurderingsmomenter omfatter bl.a. avtalte muligheter for utnyttelse av kreditten og antatt og faktisk aktivitet på kontoen. Også etablert bransjepraksis kan ha betydning for vurderingen, såfremt praksisen er forsvarlig. Etter gjeldende, etablert praksis er det ganske vanlig at forbrukeren får tilsendt månedlige kontoutskrifter. Utvalget legger til grunn at dette i alminnelighet vil tilfredsstille lovens krav om tilsendelse av kontoutskrift med jevne mellomrom.

I *første ledd bokstav a) til h)* blir det det gitt en uttømmende opplisting av hvilke opplysninger hver enkelt kontoutskrift skal inneholde. Bestemmelsen er ikke til hinder for at kredittgivere gir ytterligere opplysninger i kontoutskriften.

Paragraf 53 første ledd gjelder ikke for andre former for kredittavtaler.

Annet ledd gjelder andre kredittavtaler enn avtale om rammekreditt. Bestemmelsen gjelder i forhold til enhver kredittkunde. I forhold til kredittkunde som er forbruker, gjennomfører bestemmelsen forbrukerkredittdirektivet artikkel 10 nr. 3, og forbrukerens rettigheter etter bestemmelsen fremgår for så vidt også forutsetningsvis av § 52 annet ledd bokstav c). Ettersom bestemmelsen også gjelder der kredittkunden ikke er forbruker, innebærer den videreføring av deler av finansavtaleloven § 46 tredje ledd annet og tredje punktum.

En nedbetalingsplan etter annet ledd skal oppgi beløp som kredittkunden er skyldig, og tidspunkter og vilkår for betaling av disse beløpene. Den skal videre spesifisere den enkelte tilbakbetaling på en måte som viser nedbetaling av kreditten. Dessuten må rentebetalingene, beregnet på basis av nominell rente, fremgå av planen, i tillegg til eventuelle andre kredittkostnader. Dersom det ikke er avtalt fastrente eller dersom andre kredittkostnader kan endres i løpet av kredittavtalens løpetid, skal det i nedbetalingsplanen fremgå tydelig at opplysningene i nedbetalingsplanen gjelder frem til neste renteendring eller endring av andre kredittkostnader. Disse kravene til nedbetalingsplanen er i samsvar med artikkel 10 nr. 2 bokstav i) annet avsnitt. Utvalget har vurdert å uttrykkelig innta kravene til nedbetalingsplanen i lovteksten, men er kommet til at kravene vil følge av «nedbetalingsplan» i annet ledd, tolket i samsvar med merknadene ovenfor og direktivets gjennomføringsforpliktelse.

Til § 54

Paragrafen regulerer enkelte spørsmål knyttet til endringsavtale og ensidig endring av kredittvilkårene.

Første ledd omhandler prosedyrer for inngåelse av endringsavtaler, og gjelder uavhengig av om kredittkunden er forbruker. Bestemmelsen viderefører § 49 første ledd, og faller utenfor rekkevidden av direktivets fullharmonisering.

Annet ledd gjelder bare der kredittkunden er forbruker. I slike tilfeller er det i utgangspunktet ikke tillatt for kredittgiveren å forbeholde seg rett til ensidig å endre kredittvilkårene til skade for kredittkunden. Unntak gjelder for forbehold om å endre rentesats, gebyrer eller andre kredittkostnader. Reguleringen faller utenfor rekkevidden av direktivets fullharmonisering, jf. fortalens punkt 32, og bestemmelsen i annet ledd viderefører § 49 annet ledd.

Tredje og fjerde ledd viderefører § 49 tredje og fjerde ledd. Bestemmelsene omhandler spørsmål som ikke er regulert i forbrukerkredittdirektivet og som faller utenfor direktivets fullharmonisering.

Til § 55

Paragrafen regulerer kredittgiverens plikt til å varsle kredittkunden før iverksettelse av ensidig endring av kredittvilkår. Deler av bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 og 12 nr. 2. Om utvalgets direktivforståelse på disse punktene, se særlig punkt 5.6.2.

Varslingsplikten etter *første ledd første punktum* gjelder generelt for kredittgiverens ensidige endring av kredittvilkårene, herunder endring som nevnt i annet ledd. Bestemmelsen viderefører gjeldende finansavtalelov § 50 første ledd første punktum, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 nr. 1 og artikkel 12 nr. 2 første avsnitt. Etter første ledd er det tilstrekkelig med varsel før endringen trer i kraft, men regler om varslingsfrist følger av tredje og fjerde ledd. Det er ikke presisert i lovteksten, men det er klart at plikten til å varsle bare gjelder ved endring til skade for kredittkunden. Formelt kan denne løsningen bygges på en innskrenkende fortolkning av første ledd første punktum.

Første ledd annet punktum omhandler krav til varslets innhold, og er en videreføring av gjeldende finansavtalelov § 50 første ledd annet punktum.

Annet ledd omhandler krav til varslets innhold i tilfeller hvor kredittkostnader blir endret til skade

for kredittkunden. Bestemmelsen viderefører gjeldende finansavtalelov § 50 annet ledd, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 nr. 1 annet punktum og artikkel 12 nr. 2 første avsnitt. Utvalget legger til grunn at annet ledd går foran første ledd annet punktum i typetilfeller som nevnt i annet ledd, dvs. i tilfeller hvor det er rentesats, gebyrer eller andre kredittkostnader som blir endret til skade for kredittkunden. Det vil si at annet ledd uttømmende angir krav til varslets innhold. Til dette må likevel bemerkes at endring av rentesats er betinget av saklig grunn, jf. utvalgets forslag § 54 annet ledd, og at det følger naturlig av dette at det i varslet må opplyses om begrunnelsen for endringen. Etter utvalgets oppfatning er det klart at krav om opplysning om begrunnelsen for endringen ikke er i strid med forbrukerkredittdirektivet. Utvalget antar derimot at direktivet er til hinder for å kreve opplysning om retten til førtidig tilbakebetaling og kostnader ved dette.

Utvalgets forslag til *tredje ledd første punktum* er formulert i tre alternativer. Bakgrunnen for dette er dels at det er dissens i utvalget med hensyn til om forbrukerkredittdirektivet er til hinder for å operere med varslingsfrist, dels at det er dissens i utvalget med hensyn til varslingsfristens lengde. Til det første må bemerkes at fraksjonen som mener at direktivet er til hinder for å operere med varslingsfrist, foreslår varslingsfrist utenfor direktivets område. For utdypning av fraksjonenes oppfatninger, se punkt 5.6, særlig punkt 5.6.2.2 og punkt 5.6.4.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland mener at forbrukerkredittdirektivet ikke er til hinder for å operere med varslingsfrist. Disse medlemmene foreslår at finansavtaleloven § 50 tredje ledd blir videreført, med den justering som følger av at finansavtaleloven kapittel 3 gis et videre virkeområde, se alternativ 1) utvalgets forslag § 55.

Medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang mener derimot at det er uforenlig med forbrukerkredittdirektivet å operere med en varslingsfrist. Alternativ nr. 2) og 3) til § 55 bygger derfor begge på en forutsetning om at forbrukerkredittdirektivet er til hinder for å operere med varslingsfrist. I så fall foreslår et samlet utvalg at det skal gjelde varslingsfrist dersom kreditten er sikret med pant i fast eiendom eller rettighet i fast eiendom, eller samlet kredittbeløp er 600 000 kroner eller høyere. Slike kredittavtaler faller utenfor forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering. Med «samlet kredittbeløp» menes avtalt kredittbeløp, se for så vidt definisjonen i § 45 bokstav h).

Når det gjelder varslingsfristens lengde, foreslår *utvalgets flertall, medlemmene Sæbø, Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang*, at det fremdeles skal gjelde en seks-ukers frist. *Medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund* foreslår at det skal gjelde en fire-ukers frist. For nærmere redegjørelse for fraksjonenes begrunnelser, vises det til punkt 5.6.4.

Tredje ledd annet punktum viderefører finansavtaleloven § 50 tredje ledd annet punktum.

Fjerde ledd viderefører finansavtaleloven § 50 fjerde ledd. At varslingsfristen etter tredje ledd eventuelt blir redusert fra seks til fire uker, har ingen nødvendig innvirkning på fristen etter fjerde ledd bokstav a).

Femte ledd gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 11 nr. 2 og artikkel 12 nr. 2 annet avsnitt. Disse direktivbestemmelsene fastsetter at partene på visse vilkår kan avtale seg bort fra plikten til å varsle før endringen iverksettes. Ved slik avtale skal kredittgiveren gi aktuelle opplysninger med jevne mellomrom. Avtalefriheten gjelder bare varslings knyttet til ensidig endring av nominell rente – ikke ensidig endring av andre kredittkostnader. Avtalefriheten er videre begrenset til å gjelde tilfeller hvor endring i nominell rente skyldes endring i en referansesats, og forutsatt at ny referansesats er gjort tilgjengelig for offentligheten på passende måte, og opplysninger om den nye referansesatsen er tilgjengelig hos kredittgiveren.

Til § 56

Paragrafen omhandler forsinkelsesrenter og viderefører finansavtaleloven § 51.

Til § 57

Paragrafen regulerer oppsigelse og sperring av tidsbegrenset kredittavtale, og gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 13. Det vises til punkt 5.7 for en nærmere redegjørelse for innholdet av artikkel 13.

En kredittavtale er tidsbegrenset når den gir kredittkunden rett til å disponere kreditten så lenge han ønsker det, eventuelt bare begrenset av en rett til oppsigelse. For eksempel vil avtale om rammekreditt og tilsvarende kredittfasiliteter i alminnelighet kunne karakteriseres som tidsbegrenset kredittavtale. Utenfor faller første og fremst kredittavtaler hvor det er avtalt tidspunkt for tilbakebetaling av kreditten, enten i avdrag eller et tidspunkt for hel innfrielse av kreditten. Også tilfeller hvor det innvilges kreditt uten angivelse av betalingsstid faller utenfor kategorien «tidsbe-

grenset kredittavtale», med mindre avtalen må tolkes slik at kredittkunden skal ha rett til å disponere kreditten så lenge han ønsker det. Kreditt som faller til innfrielse ved påkrav, vil følgelig falle utenfor nevnte kateogori.

Det er tilstrekkelig at selve kreditten er tidsubegrenset. At f.eks. rentebetalinger skal skje til fastsatte forfallstidspunkter, er uten betydning i denne sammenheng.

Etter *første ledd* har en kredittkunde som er forbruker rett til vederlagsfritt og til enhver tid å si opp en tidsubegrenset kredittavtale. Forbrukeren kan si opp avtalen uten å gi noen begrunnelse.

Partene kan avtale oppsigelsesfrist, men denne kan ikke overstige en måned. Hvis partene ikke har avtalt oppsigelsesfrist, har oppsigelsen virkning fra det tidspunkt den er kommet frem til kredittgiveren.

Oppsigelse av en tidsubegrenset kredittavtale innebærer noe mer enn avslutning av kredittkondens rett til å utnytte en kredittmulighet, jf. første og annet ledd smh. tredje ledd. Oppsigelse knytter først og fremst an til benyttet kreditt og medfører plikt til å betale tilbake benyttet kreditt. Selve oppsigelsen skal imidlertid ikke medføre kostnader for forbrukeren, jf. «vederlagsfritt». Det er f.eks. ikke anledning for kredittgiveren til å kreve avviklingsgebyr. Hertil kommer at forbrukerens plikt til å betale løpende gebyrer, f.eks. årsgebyr, opphører i og med oppsigelsen. I denne sammenheng må det skilles mellom etableringsgebyr og løpende gebyrer.

Det er ikke anledning for partene til å avtale at forbrukerens oppsigelse må skje skriftlig. Dette følger av første ledd sammenholdt med annet ledd annet punktum, og er en konsekvens av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering.

Kredittgiveren har ikke en lovbestemt rett til å si opp en tidsubegrenset kredittavtale. *Annet ledd første punktum* presiserer at oppsigelsesadgang for kredittgiveren må være avtalt. Forutsatt at det i kredittavtale med forbruker er avtalt rett for kredittgiveren til å si opp kredittavtalen, skal oppsigelsen skje vederlagsfritt, skriftlig og med en frist på minst to måneder, jf. *annet ledd annet punktum*. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivets artikkel 13 nr. 1 annet avsnitt.

Første og annet ledd gjelder utelukkende i forhold til kredittkunde som er forbruker. Spørsmålet om oppsigelse i andre tilfeller må løses på grunnlag av alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper. Utvalget legger i denne sammenheng til grunn at ulovfestet rett gir kredittkunden rett til å si opp en tidsubegrenset kredittavtale med rimelig frist. Slik oppsigelsesrett gjelder her i tillegg til den rett kre-

dittkunden har til å innfri gjelden så snart han vil, når ikke annet er avtalt, jf. gjeldsbrevloven § 5 første ledd første punktum.

Tredje ledd omhandler kredittgiverens muligheter for å sperre kredittkondens rett til å utnytte en kredittmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale. Ved slik sperring vil kredittkondens rett til å utnytte kredittmuligheten bli brakt til opphør, midlertidig eller permanent.

Kredittgiveren har ikke en lovbestemt rett til slik sperring. Hjemmelen må finnes i partenes avtale, og sperring er under enhver omstendighet betinget av saklig grunn, jf. *tredje ledd første punktum*. I dette ligger et forbud mot vilkårlig sperring, og et krav om at sperring må begrunnes i mer objektivt konstaterbare forhold. Eksempler på saklig grunn for sperring omfatter mistanke om uautorisert eller sviktaktig bruk av kreditten. Også betydelig økt risiko for at kredittkunden ikke kan oppfylle sin tilbakebetalingsforpliktelse, kan utgjøre saklig grunn for sperring.

Det gjelder ingen frist for sperring som tilsvare oppsigelsesfristen nevnt i første og annet ledd. Derimot skal kredittkunden i utgangspunktet gis skriftlig opplysning om begrunnelsen for sperringen før denne får virkning, jf. *tredje ledd annet punktum*. Unntak herfra gjelder dersom slik forhåndsopplysning ikke er mulig; i så fall må skriftlig opplysning om begrunnelsen gis umiddelbart etter at sperringen har fått virkning. I vurderingen av om det er tilstrekkelig å gi opplysning etter at sperringen har fått virkning, må det ses hen til hva som er mulig hensett til begrunnelsen for sperringen. Etter utvalgets vurdering kan det for eksempel ikke kreves opplysning forut for sperringen, dersom begrunnelsen for sperring er mistanke om sviktaktig utnyttelse av kredittmuligheten.

Tredje ledd gjennomfører første del av forbrukerkredittdirektivets artikkel 13 nr. 2, riktignok slik at tredje ledd også gjelder i forhold til kredittkunder som ikke er forbruker. I siste del av artikkel 13 nr. 2 heter det at forbrukeren ikke skal gis underretning om sperringen, verken før eller etter at sperringen har fått virkning, dersom «sådan underretning er forbudt i henhold til anden fællesskabslovgivning eller strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed». Utvalget legger til grunn at denne begrensningen i underretningsplikten vil følge av innskrenkende tolkning av bestemmelsen i tredje ledd.

Til § 58

Paragrafen regulerer forbrukerens angrerett, dvs. hans rett til å gå fra kredittavtalen uten noen

begrunnelse og innen en nærmere angitt tidsfrist. Verken kredittkjøpsloven eller finansavtaleloven kapittel 3 inneholder regler om angrerett.

Paragrafen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 og artikkel 15 nr. 1, se nærmere i punkt 5.8. Angrerettloven § 22a omhandler angrerett ved fjernsalg av finansielle tjenester, og gjennomfører Europaparlamentets og Rådets direktiv 2002/65/EF artikkel 6. I forbrukerkredittdirektivets forale punkt 34 blir artikkel 14 begrunnet i et ønske om harmonisering av typetilfeller som ligner på hverandre, dvs. tilfeller som omfattes av direktiv 2002/65/EF og forbrukerkredittdirektivet.

Første ledd angir vilkårene for rett til å gå fra kredittavtalen, mens annet og tredje ledd regulerer rettsvirkninger.

Det følger av *første ledd første punktum* at fristen for å gjøre bruk av angreretten er 14 kalenderdager, og at fristen blir avbrutt ved at forbrukeren gir melding om bruk av angreretten til kredittgiveren. Fristen regnes i kalenderdager. Det er uten betydning at fristen løper ut på en søndag eller helligdag. Det gjelder ikke noe formkrav til forbrukerens melding til kredittgiveren. I *første ledd tredje punktum* er det imidlertid en særskilt regel om fristavbrudd dersom meldingen gis skriftlig; i så fall er det tilstrekkelig at meldingen blir sendt innen fristens utløp. Fristen løper fra den dag kredittavtalen er inngått eller, dersom dette tidspunktet er senere enn tidspunktet for avtaleinngåelse, fra den dag forbrukeren mottar avtalevilkårene og opplysninger i samsvar med § 52, jf. *første ledd annet punktum*. Sistnevnte alternativ viser tilbake til hele § 52, ikke bare § 52 annet ledd annet punktum bokstav a), hvor det bl.a. er bestemt at kredittavtalen skal inneholde opplysninger om vilkårene for utøvelse av angrerett.

Dersom forbrukeren gjør bruk av sin angrerett i medhold av første ledd, faller partenes plikt til å oppfylle kredittavtalen bort, jf. *annet ledd første punktum*. Dersom angreretten utøves uten at kredittmuligheten har blitt utnyttet, oppstår ingen særskilte spørsmål vedrørende virkningene av utøvelse av angreretten.

For det tilfellet at forbrukeren har utnyttet kredittmuligheten, bestemmer *annet ledd annet punktum* at han uten unødig opphold og senest 30 kalenderdager etter at melding er gitt, skal tilbakebetale kredittbeløpet og betale nominelle renter som har påløpt fra kredittmuligheten ble utnyttet til kredittbeløpet blir tilbakebetalt. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 3 bokstav b) første punktum. I kredittavtalen skal det inntas opplysning om det rentebeløp som påløper

per dag, jf. § 52 annet ledd annet punktum bokstav a) i.f. For oversiktens skyld er det i lovteksten innført en henvisning til dette lovstedet.

Forfallstidspunkt for forbrukerens restitutionsplikt og plikt til å betale nominelle renter, blir fastsatt i lovteksten. Kredittgiveren behøver ikke å fremsette påkrav for å frembringe forfall. I utgangspunktet er det formuleringen «uten unødig opphold» som angir forfallstidspunktet. Hva som utgjør «unødig opphold», må vurderes konkret. Ofte vil forbrukeren ha behov for noe tid for å skaffe midler til veie, f.eks. gjennom opptak av lån, og rimelig tidsbruk i så måte kan ikke anses som «unødig opphold». Forbrukeren har maksimalt 30 kalenderdager på seg til å gjøre opp restitusjonsplikten og plikten til å betale nominelle renter.

Utgangspunktet er at kredittgiveren ikke kan kreve annet enn tilbakebetaling av kredittbeløpet og betaling av nominelle renter som bestemt i annet ledd første punktum. Dette følger av formuleringen «kan ellers kun kreve» i *annet ledd annet punktum*. Kredittgiveren kan ikke kreve noe avviklingsgebyr eller lignende. Han kan heller ikke kreve effektiv rente, herunder etableringsgebyr og årsgebyr. Unntak gjelder for kostnader som kredittgiveren har betalt til offentlige myndigheter, og som han ikke kan kreve tilbake fra offentlige myndigheter. Hvis kredittgiveren ikke kan kreve tilbake beløpet fra offentlige myndigheter, kan han kreve at forbrukeren skal dekke utgiftene. Hvorvidt «kredittgiveren ... kan kreve tilbake» beløpet, beror i første omgang på en vurdering av om det eksisterer rettslig grunnlag for slikt tilbakesøkningskrav. Hvis det ut fra en prejudisiell vurdering kan sies å foreligge slikt rettslig grunnlag, kan kredittgiveren ikke kreve at forbrukeren skal dekke utgiftene. Kredittgiveren gis med dette søksmålsrisikoen overfor offentlig myndighet.

I angrerettloven §§ 17, 22, 22d og 22f er det bestemmelser om bortfall av avtaler som er tilknyttet avtalen som er gjenstand for angrerett. Undertiden kan den tilknyttede avtalen være en kredittavtale i lovens forstand. I *tredje ledd annet punktum* presiseres at tilknyttede kredittavtaler kan falle bort etter reglene i angrerettloven ved bruk av angrerett ved avtale om levering eller tjenesteytelse. Denne henvisningsbestemmelsen gjennomfører for så vidt forbrukerkredittdirektivet artikkel 15 nr. 1.

Tredje ledd første punktum gir hjemmel for bortfall av avtale om tilknyttet tjenesteytelse ved bruk av angreretten etter § 58. En tjenesteytelse anses som tilknyttet dersom den utgjør en form for tilbehør til kredittavtalen. Det er typisk slik at forbrukerens behov for den tilknyttede tjenesteytelsen fal-

ler bort når kredittavtalen faller bort. Det kan f.eks. dreie seg om avtale om opprettelse av bankkonto for å administrere nedbetalinger. Avtale om tilknytning til tjenesteytelse faller bort ved bruk av angrepet, dersom tjenesteytelsen ytes av kredittgiveren eller en tredjeperson på grunnlag av avtale mellom kredittgiveren og vedkommende tredjeperson. Bestemmelsen i tredje ledd første punktum gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 4.

Til § 59

Paragrafen viderefører finansavtaleloven § 52 og hovedtrekkene i kredittkjøpsloven § 12. Spørsmålet om førtidig forfall faller utenfor rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering. Nærmere redegjørelse for bakgrunnen for forslaget fremgår av punkt 6.2.1.3.

Bestemmelsens virkeområde fremgår av utvalgets forslag til § 44. Utvalget understreker at bestemmelsen vil gjelde for kredittavtaler som etter gjeldende rett omfattes av kredittkjøpsloven § 12.

Første ledd viderefører finansavtaleloven § 52 første ledd. Bestemmelsen innebærer at kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a) og b) ikke blir videreført. Etter utvalgets oppfatning vil imidlertid ikke dette medføre betydningsfulle realitetsendringer. For kredittavtaler som omfattes av kredittkjøpsloven, vil vilkåret om vesentlig mislighold i første ledd bokstav a) normalt måtte forstås på samme måte som kredittkjøpsloven § 12 første ledd bokstav a) og b).

Annet ledd viderefører finansavtaleloven § 52 annet ledd. Det ligger en viss endring i dette, ettersom utvalgets forslag til § 59 også gjelder for kredittavtaler som etter gjeldende rett omfattes av kredittkjøpsloven.

Tredje ledd første punktum viderefører finansavtaleloven § 52 tredje ledd. I *tredje ledd annet punktum* foreslås en regel som innebærer at kredittkunde som er forbruker skal gis anledning til å avverge plikt til førtidig tilbakebetaling. Bestemmelsen tilsvarende kredittkjøpsloven § 12 og viderefører denne, justert for endret virkeområde, jf. § 44.

Til § 60

Bestemmelsen om førtidig tilbakebetaling i § 60 gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 så langt denne er uttrykk for fullharmonisering. Om utvalgets direktivfortolkning vises det til punkt 5.9, særlig punkt 5.9.2. Utvalgets forslag videre-

fører hovedtrekkene i kredittkjøpsloven § 11 og finansavtaleloven § 53.

Første ledd fastslår prinsippet om at kredittkunden har rett til å tilbakebetale kreditten helt eller delvis før avtalt forfallstid. Slik betaling kan for enkelthets skyld betegnes som «førtidig tilbakebetaling», noe som er markert i parentes i første ledd.

Ved førtidig tilbakebetaling skal kredittkunden betale kredittkostnader for benyttet kredittid. Dette fremkommer av *annet ledd*. Bestemmelsen viderefører finansavtaleloven § 53 annet ledd første punktum, og gjennomfører bestemmelsen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 1 annet punktum. Skjæringspunktet for benyttet kontra ubenyttet kredittid, er satt ved «betalingsdagen». Avklaring av hva som skal regnes som betalingsdagen, må skje på grunnlag av alminnelige obligasjonsrettslige regler.

Tredje ledd viderefører finansavtaleloven § 53 annet og tredje punktum, og medfører at en kredittkunde som er forbruker i utgangspunktet bare skal betale kredittkostnader for benyttet kredittid. I denne sammenheng må det imidlertid også ses hen til bestemmelsen i § 61 om førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt. Tredje ledd smh. § 61 gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 1, som fastsetter at forbrukeren bare skal betale kredittkostnader for benyttet kredittid, dog slik at det i tråd med forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 2 og 4 bokstav b), åpnes for unntak i tilfeller av førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt

Til § 61

Paragrafen regulerer det økonomiske oppgjøret mellom kredittgiver og kredittkunde ved førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt. Retten til førtidig tilbakebetaling følger av § 60 første ledd.

Første ledd første punktum er en videreføring av finansavtaleloven § 54 første ledd første punktum.

Første ledd annet punktum gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 16 nr. 2 smh. nr. 4, se punkt 5.9.2, og er i stor grad en videreføring av gjeldende finansavtalelov § 54 første ledd annet punktum. Bestemmelsen regulerer når kredittgiveren, overfor en kredittkunde som er forbruker, kan kreve dekket tap av renter eller annet vederlag i bindingsperioden. Det første vilkåret er at kredittgiverens rett til tapsdekning følger av avtalen, jf. annet punktum smh. første punktum. Bestemmelsen må på dette punkt sees i sammenheng med § 52 fjerde ledd om når et vilkår som ikke er tatt inn i avtalen, er bindende for kredittkunden.

Det andre vilkåret er at forbrukeren har blitt gjort kjent med kredittgiverens rett til tapsdekning før avtalen ble inngått, jf. § 48 første ledd bokstav d) punkt ii). Bestemmelsen fungerer i denne sammenheng også som en sanksjonsregel mot mangelfull oppfyllelse av den pre-kontraktuelle opplysningsplikten etter § 48.

Det tredje vilkåret er at kredittbeløpet overstiger 50 000 kroner. Dette vilkåret er nytt sammenlignet med gjeldende regulering i finansavtaleloven § 54 første ledd. Lovteksten «kredittbeløpet» viser til avtalt kreditt, og ikke til beløpet som blir betalt tilbake. Vilkalet er forenlig med forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering, jf. direktivets artikkel 16 nr. 4 bokstav a).

Begrunnelsen for beløpsgrensen har sammenheng med at det i og med samordningen av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3, vil være slik at flere typetilfeller blir fanget opp av bestemmelsen om tapsdekning ved førtidig tilbakbetaling av fastrentekreditt. I teorien vil alle former for kreditt kunne bli fanget opp av bestemmelsen, herunder f.eks. kredittkortgjeld og kreditt som har blitt gitt i forbindelse med bilkjøp og lignende, såfremt det er avtale fastrente. Utvalget ser det imidlertid som ønskelig at en forbruker som tilbakebetalte førtidig det som tradisjonelt blir karakterisert som forbruksgjeld, i alminnelighet skal slippe unna med å betale kredittkostnader for den benyttede kredittid, jf. § 60. Dette er i tråd med dagens løsning i kredittkjøpsloven § 11 annet ledd, som riktignok ikke inneholder noen beløpsgrense. Utvalget har vurdert om kredittgiverens rett til tapsdekning skulle knyttes til kreditt sikret med pant i fast eiendom eller lignende (realkreditt), men har kommet til at en slik avgrensning av regelens virkeområde lett vil kunne omgås. En slik regel ville kunne danne grobunn for utvikling av en uheldig praksis med at kostbar kreditt blir gjort til fastrentekreditt og sikret med pant i fast eiendom, selv om sikkerhetsobjektet allerede er overbeholdt, slik at pantesikkerheten blir betinget utelukende med det for øyet å komme inn under regelen om tapsdekning ved førtidig tilbakbetaling av fastrentekreditt. På bakgrunn av dette har utvalget valgt en beløpsgrense i tråd med forbrukerkredittdirektivets artikkel 16 nr. 4 bokstav a). Dette har dessuten lovtekniske og retts tekniske grunner for seg ved at man kan nøye seg med å gjennomføre artikkel 16 nr. 4; man slipper å gi en særskilt regel som angitt i artikkel 16 nr. 2, ettersom både nr. 2 og nr. 4 bokstav b) vedrører tapsdekning.

Bestemmelsen i *annet ledd* om at kredittgiverens krav etter første ledd overfor en forbruker ikke kan overstige rentebeløpet som forbrukeren

skulle ha betalt i tiden mellom betalingsdagen og avtalt forfallstidspunkt, gjennomfører forbrukerkredittdirektivets artikkel 16 nr. 5, og er slik sett utslag av fullharmonisering. Øvrige prinsipper for beregning av krav etter første ledd fremgår av forskrift gitt i medhold av § 67. Disse prinsippene gjennomfører forbrukerkredittdirektivets artikkel 16 nr. 4 bokstav b) annet og tredje avsnitt.

Bestemmelsene i *tredje og fjerde ledd* viderefører finansavtaleloven § 54 annet og tredje ledd.

Til § 62

Paragrafen regulerer avregning av gjeldsposter og gjelder i forhold der kredittkunden er forbruker. Bestemmelsen er ikke et resultat av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering. For nærmere redegjørelse for utvalgets vurderinger vises til punkt 6.2.1.2.

Første ledd innebærer, i forbrukerforhold, en lovfesting av et ulovfestet prinsipp om debtors prinsipale valgrett med hensyn til hvilket krav eller del av kravet som innfris ved delbetaling. Inntil betaling har funnet sted er denne retten ufravikelig, jf. «før betalingen». Forbrukerens prinsipale valgrett kan dermed ikke fravikes i kredittavtalen.

Annet ledd viderefører kredittkjøpsloven § 10 annet ledd i noe omarbeidet stand, og justert for utvidet virkeområde som følge av utvalgets forslag til samordning av deler av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3. Bestemmelsen omfatter de tilfeller hvor kredittgiveren har flere forfalte terminer mot forbrukeren etter en kredittavtale, og gir en regel om tilordningen av delbetaling på forfalte terminer i tilfeller hvor forbrukeren ikke har gitt uttrykk for eller det ikke går frem av sammenhengen hvilke terminer betalingen skal avregnes på. Det følger motsetningsvis at dersom kredittgiveren har krav mot forbrukeren etter flere kredittavtaler og forbrukeren ikke har gitt uttrykk for eller det ikke går fram av sammenhengen hvilket krav betalingen skal avregnes på, kan kredittgiveren bestemme hvilken kredittavtale innbetalingen skal avregnes på. Avregningen må da skje på de tidligst forfalte terminene etter den kredittavtalen kredittgiveren har valgt, jf. annet ledd.

Til § 63

Paragrafen regulerer forbrukerens – kjøperens – innsigelser og krav mot annen kredittgiver enn selgeren.

Både forslaget fra utvalgets flertall og mindretall gjennomfører forbrukerkredittdirektivets artikkel 15 nr. 2 og 3. Forbrukerens rettigheter etter

disse direktivbestemmelsene er ikke like omfattende som forbrukerens rettigheter etter kredittkjøpsloven § 8, se punkt 5.10.2 og 5.10.4. Utvalgets flertall går inn for å videreføre kredittkjøpsloven § 8 uendret, mens utvalgets mindretall foreslår å begrense forbrukervernet noe i forhold til kredittkjøpsloven § 8.

Utvalgets flertall, medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker, Skofteland og Wang, går altså inn for å videreføre kredittkjøpsloven § 8 uendret. For nærmere redegjørelse for gjeldende rett, som flertallet går inn for å videreføre, vises det til fremstillingen i punkt 5.10.4. Flertallet fremhever her at det ved betaling med kredittkort i henhold til eksterne kortsystem vil være tale om «kreditt[...] gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiveren», slik at forbrukeren i slike tilfeller kan fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kredittgiver/kortutsteder.

Etter forslaget fra *utvalgets mindretall, medlemmene Sæbø, Haraldsen og L'Abée-Lund*, skal forbrukeren som hovedregel ikke ha rett til å fremme innsigelser og krav mot selger/tjenesteyter overfor kortutsteder i tilfeller hvor forbrukeren har betalt med kredittkort. Kreditten vil i slike tilfeller, etter mindretallets forslag, ikke være «gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiveren».

Flertallets og mindretallets forslag til lovtekst er likelydende. Dissensen nevnt over bygger på en rettspolitisk vurdering, jf. punkt 5.10.5, og kommer til uttrykk ved at fraksjonene legger ulikt meningsinnhold i formuleringen «kreditten gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiveren».

Både flertallets og mindretallets forslag tar sikte på å oppfylle gjennomføringsforpliktelsen som følger av forbrukerkredittdirektivet artikkel 15 nr. 2 og 3. Det følger av fremstillingen i punkt 5.10.2.1 at en bokstavelig tolkning av artikkel 15 nr. 2 smh. artikkel 3 bokstav n) punkt ii) i.f. medfører at det er tilstrekkelig for at forbrukeren skal kunne gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor annen kredittgiver enn selgeren, at den aktuelle varen eller tjenesteytelsen som forbrukeren går til innkjøp av, er uttrykkelig angitt i kredittavtalen mellom forbrukeren og kredittgiveren. Et enstemmig utvalg antar at direktivet ikke kan tas på ordet på dette punktet, og har derfor ikke fremsatt korresponderende forslag til lovtekst. Utvalget understreker likevel at formuleringen «kreditten er gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiver» er ment å skulle tolkes slik at den omfatter våre EØS-forpliktelser, slik at ordlyden i den foreslåtte lovbestemmelsen må tolkes utvidende dersom artikkel 3 bokstav n) punkt ii) skal tolkes etter ordlyden.

Bortsett fra nevnte dissens vedrørende forbrukerens rettsstilling ved bruk av kredittkort, går også mindretallet inn for å videreføre kredittkjøpsloven § 8. Dette innebærer bl.a. at et enstemmig utvalg legger til grunn at en forbruker som betaler med debetkort – f.eks. et kombinert Bankaxept-/VISA-kort utstedt av norsk bank knyttet til forbrukerens brukskonto i banken – ikke er beskyttet av § 63. Dette gjelder selv om det ved forbrukerens konkrete kjøp blir trukket på en eventuell kredittramme knyttet til kortet.

Et enstemmig utvalg går dessuten inn for å videreføre regelen i kredittkjøpsloven § 8 første ledd annet punktum om underretning av kredittgiveren, og ansvarsbegrensningen i kredittkjøpsloven § 8 annet ledd.

Tredje ledd bestemmer at første og annet ledd gjelder tilsvarende ved tjenesteytelser. Dette er en videreføring av gjeldende rett, se kredittkjøpsloven § 27a bokstav f).

Fjerde ledd trekker grensen mot tilfeller hvor forbrukeren har innsigelser eller pengekrav som han ønsker å gjøre gjeldende mot en kredittgiver som har fått seg overført fordringen på forbrukeren, se forslaget til § 64 nedenfor. Dette er en videreføring av gjeldende rett, jf. kredittkjøpsloven § 8 tredje ledd.

Til § 64

Bestemmelsen i *første ledd* om forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser og motkrav overfor erverver eller panthaver, viderefører hovedtrekkene i kredittkjøpsloven § 8a og finansavtaleloven § 55 første ledd. Bestemmelsen gjennomfører forbrukerkredittdirektivet 17 nr. 1, se punkt 5.11. Forbrukerkredittdirektivet artikkel 17 nr. 2 om underretning av forbrukeren om overdragelse, foreslås gjennomført i § 46 tredje ledd.

Bestemmelsen i *annet ledd* om forbud mot bruk av visse dokumenter, viderefører kredittkjøpsloven § 9 og finansavtaleloven § 55 annet ledd. Bestemmelsen er ikke et direkte resultat av forbrukerkredittdirektivet. Den er imidlertid klart forenlig med direktivet, ettersom slikt forbud mot bruk av visse dokumenter er et virkemiddel for å oppnå en effektiv rett for forbrukeren til å gjøre gjeldende innsigelser og krav overfor ny kreditor, jf. artikkel 17 nr. 1.

Til § 65

Bestemmelsen viderefører finansavtaleloven § 56, og faller utenfor rekkevidden av forbrukerkredittdirektivets fullharmonisering.

Til § 66

Bestemmelsen i *første ledd* viderefører kredittkjøpsloven § 30 første ledd.

Annet ledd viderefører kredittkjøpsloven § 30 annet ledd første punktum, men slik at pliktsubjektet blir presisert.

Utvalget har ikke funnet grunn til å videreføre kredittkjøpsloven § 30 annet ledd annet punktum om granskning og besiktigelse, bl.a. fordi forskriftshjemmelen i tredje ledd blir videreført i utvalgets forslag til § 67. Utvalget legger til grunn at hjemmelen til å gi nærmere regler om tilsynsarbeidet, gir grunnlag for i forskrift å fastsette regler om granskning og besiktigelse.

Medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland foreslår en bestemmelse i tredje ledd som gir hjemmel for pålegg og tvangsmulkt. Forslaget bygger på og tilsvarende bestemmelsen i finansieringsvirksomhetsloven § 5-2.

Til § 67

Bestemmelsen er en forskriftshjemmel knyttet til finansavtaleloven kapittel 3.

Utvalget foreslår som hovedregel å videreføre eksisterende forskriftshjemler, men at disse, som etter gjeldende rett fremkommer i forskjellige paragrafer i kapittel 3, blir samlet i én lovbestemmelse.

Det er imidlertid uenighet i utvalget om hvorvidt bestemmelsen i kredittkjøpsloven § 7 om hjemmel for ved forskrift å gi bestemmelser om kontantinnsats bør videreføres. Det fremsettes derfor alternative forslag til forskriftshjemmel. *Flertallet* bestående av *medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang* anbefaler at hjemmelen til å gi forskrift om kontantinnsats ikke videreføres. *Mindretallet* bestående av *medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland* foreslår videreføring av hjemmelen til å gi forskrift om kontantinnsats. Det vises til alminnelig merknader i punkt 6.6.2.

For øvrig er det enighet i utvalget om utformingen av forskriftshjemmelen.

Utvalget foreslår ellers enkelte endringer eller tilføyelser som er nødvendige som en konsekvens av andre lovendringer. For det første foreslår utvalget at hjemmelen til å gi forskrift om gjennomføring og avgrensning av opplysningsplikten etter § 48, også skal omfatte regler om bruk og godkjenning av formular ved opplysningsplikten. Dette er nødvendig fordi opplysningsplikten etter § 48 er forutsatt å skulle, eventuelt kunne, bli oppfylt ved utfylling av formular som angitt i forskrift.

For det andre omfatter utvalgets forslag hjemmel til å gi forskrift om tilsynsarbeidet. Forslaget er en konsekvens av utvalgets forslag til bestemmelse om tilsyn.

Utvalget nevner særskilt at § 67 ikke nevner alle forskriftshjemlene i finansavtaleloven kapittel 3. Også i § 44 sjette ledd annet punktum er det en forskriftshjemmel. Denne hjemmelen vedrører forbrukerleie. Dette er ikke en kredittavtale i lovens forstand, og utvalget mener det er naturlig og pedagogisk nyttig å nevne forskriftshjemmelen i direkte forlengelse av bestemmelsen i § 44 sjette ledd første punktum om at kapitlet ikke gjelder for avtale om leiefinansiering.

Til forslaget fra mindretallet bestående av medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland om at det kan gis forskrift om kontantinnsatskrav, bemerkes at forslaget om at kontantinnsats ikke kan finansieres av tredjeperson etter avtale med selgeren, er inntatt for å avhjelpe at vi ikke lenger har en legaldefinisjon av «forbrukerkredittkjøp» å ty til, som i gjeldende kredittkjøpsloven § 7.

8.4 Finansavtaleloven kapittel 4

Til § 57

Utvalget foreslår at finansavtaleloven § 57 fjerde ledd blir opphevet. Begrunnelsen er at det ikke synes å være behov for noen slik regel. Utvalgets overordnede synspunkt er at enten kredittkunden er et aksjeselskap eller en annen fysisk eller juridisk person, bør det avgjørende være hvorvidt kausjonens formål for kausjonisten hovedsakelig er knyttet til kausjonistens næringsvirksomhet. Nærmere veiledning med hensyn praktiseringen av § 57 tredje ledd bokstav a) når kredittkunden er et aksjeselskap, vil medføre at § 57 fjerde ledd blir overflødig. Opphevelse av § 57 fjerde ledd vil dessuten innebære en betydelig forenkling, blant annet ved at kredittgiver slipper å måtte tas stilling til om kausjonisten har bestemmende innflytelse i aksjeselskapet, jf. fjerde ledd annet punktum.

8.5 Finansavtaleloven kapittel 5 og 6

Generell merknad til utvalgets forslag

Forbrukerkredittdirektivet oppstiller enkelte forpliktelser for såkalte «kredittformidlere» overfor kredittkunde som er forbruker. På visse vilkår påhviler det kredittformidleren en pre-kontraktuell opplysningsplikt, se forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 til 7. Dessuten stiller direktivet artikkel

21 opp enkelte forpliktelser for kredittformidlere som ikke også påhviler kredittgivere.

Utvalget foreslår at «kredittformidler» blir definert i § 45 bokstav e) i tråd med forbrukerkredittdirektivets definisjon av samme, jf. artikkel 3 bokstav f). Utvalget legger til grunn at en kredittformidler i lovens forstand enten er meglerforetak, finansagent eller finansrådgiver, jf. punkt 5.1.4.2 og spesielle merknader til utvalgets forslag § 45 bokstav e).

Under henvisning til dette foreslår utvalget at forpliktelser som fremkommer av forbrukerkredittdirektivet artikkel 21, blir gjennomført i finansavtaleloven kapittel 5 og 6. Kredittformidlers prekontraktuelle opplysningsplikt etter artikkel 5 til 7 foreslås gjennomført i § 48 syvende ledd i lovens kapittel 3. Om bakgrunnen for dette, se punkt 5.1.4.2.

Utvalget gjør for ordens skyld oppmerksom på at det i forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 5 og 6 ikke er tatt hensyn til forskyvning i paragrafnummerering som følge av utvalgets forslag til nytt kapittel 3.

Til § 75

Utvalget foreslår at § 75 første ledd bokstav b) blir endret fra «avtaler om lån, jf. § 44» til «avtaler om kreditt, jf. § 44». Endringen er en konsekvens av endret begrepsbruk i kapittel 3 som følge av at virkeområdet for kapitlet er utvidet etter gjennomføringen av forbrukerkredittdirektivet, jf. spesielle merknader til § 44.

Til § 78

Utvalgets forslag til nytt annet og tredje punktum gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav b) og c).

Bestemmelsen i *annet punktum* fastslår at meglerforetakets vederlagskrav overfor forbrukeren er betinget av skriftlig avtale.

Etter utvalgets forslag til *tredje punktum* skal meglerforetaket opplyse kredittgiveren om slikt vederlag. Formålet er, i henhold til forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav c), å gi kredittgiveren slik informasjon som er nødvendig for at han skal kunne beregne effektiv rente.

Til § 81

Utvalget foreslår nytt første ledd og endret formulering av eksisterende første ledd, som etter utvalgets forslag blir annet ledd i paragrafen. Forsla-

gene gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav a).

Etter *første ledd* skal meglerforetaket i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden forsikre seg om at kunden er kjent med omfanget av foretakets kompetanse og at foretaket opptrer som megler. Bestemmelsen er ny i kapittel 5, og utvalget foreslår derfor at plikten begrenses til å gjelde der meglerforetakets oppdrag helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt. Slik sett begrenses bestemmelsen til å gjelde forpliknelsen til å gjennomføre forbrukerkredittdirektivet. På den annen side foreslår utvalget ikke å begrense meglerforetakets forpliktelse til å gjelde kommunikasjon med kunde som er forbruker. Forpliknelsen gjelder også der foretaket kommuniserer med næringskunde. Bakgrunnen for at utvalget ikke foreslår avgrensning i tråd med gjennomføringsforpliknelsen, er at regelen er hensiktsmessig også i næringsforhold. Dessuten antar utvalget at meglerforetak i praksis allerede opptrer i samsvar med forpliknelsen som foreslås.

Forslag til omformulering av eksisterende første ledd, nytt *annet ledd*, er en konsekvens av at kredittformidlers prekontraktuelle opplysningsplikt etter forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 til 7 foreslås gjennomført i § 48 syvende ledd. Omformuleringen forhindrer at det kan oppstå konflikt mellom utvalgets forslag § 48 syvende ledd og § 81.

Til § 85

Utvalget foreslår at § 85 *første ledd* bokstav b) blir endret fra «avtaler om lån, jf. § 44» til «avtaler om kreditt, jf. § 44». Bakgrunnen for forslaget tilsvarer bakgrunnen for utvalgets forslag § 75, se spesielle merknader til § 75 og generelle merknader innledningsvis i dette punkt 8.5.

Utvalget foreslår at paragrafhenvisninger i *annet ledd* endres fra «§§ 89 og 90» til «§§ 89 til 91». Bakgrunnen for forslaget er utvalgets forslag til ny § 89, som, hvis det blir fulgt opp, medfører at nåværende §§ 89 og 90 blir henholdsvis §§ 90 og 91, eventuelt justert i tråd med utvalgets forslag til endringer i disse.

Til § 86

Utvalget foreslår en omformulering av paragrafen. Forslaget gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav a).

Bakgrunnen for forslaget tilsvarer i stor grad bakgrunnen for utvalgets forslag § 81 første ledd, se spesielle merknader til § 81 første ledd. I relasjon til § 86 foreslår imidlertid ikke utvalget at

agentens forpliktelse bare skal gjelde der oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt. Begrunnelsen for dette er at det i gjeldende § 86 er bestemt at agenten skal forsikre seg om at kunden kjenner til hvilke institusjoner representasjonsforholdet omfatter. Utvalgets forslag utgjør en relativt sett liten tilføyelse til dette.

Til § 89

Utvalgets forslag, som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav a), tilsvarende utvalgets forslag § 86, og det vises til spesielle merknader til § 86.

Til § 90

Utvalgets forslag til nytt *annet punktum i første ledd* om at rådgiverens krav på vederlag mot kunde som er forbruker må avtales skriftlig, gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav b).

Utvalget foreslår tilsvarende bestemmelse i § 78 vedrørende meglerforetakets krav på vederlag. Det er uaktuelt å gjennomføre artikkel 21 bokstav b) i relasjon til finansagenters vederlagskrav, ettersom en finansagent ikke kan kreve vederlag fra andre enn den institusjonen agenten representerer, jf. § 88. Se punkt 5.1.4.2.

Utvalgets forslag til *annet ledd*, som gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 21 bokstav c), tilsvarende utvalgets forslag til § 78 første ledd tredje punktum, og det vises til spesielle merknader til det forslaget. Som nevnt der, er plikten til å informere kredittgiveren begrunnet med at kredittgiveren skal settes i stand til å beregne effektiv rente. Etter utvalgets mening fremstår det som underlig at rådgiverens vederlagskrav mot kredittkunden skal inngå i beregningen av effektiv rente, bl.a. fordi rådgiveren opptrer på vegne av kredittkunden og fordi det vanligvis er slik at rådgiverens opptjening av rett til vederlag skjer uavhengig av om det faktisk blir inngått en kredittavtale mellom en kredittgiver og kredittkunden/rådgiverens klient.

8.6 Finansavtaleloven kapittel 7

Til § 91

Bestemmelsen regulerer straff for overtredelse av lovens bestemmelser, og viderefører finansavtaleloven § 91 og hovedtrekkene i kredittkjøpsloven § 31.

Første ledd angir hvilke overtredelser som er straffbare. Utvalgets forslag om straff for overtre-

delse av § 47 om markedsføring, medfører en utvidelse i forhold til gjeldende § 91, og en form for videreføring av kredittkjøpsloven § 31. Henvisning til § 86 er en utvidelse sammenlignet med gjeldende § 91, i den forstand at utvalget foreslår en endring av ordlyden i § 86.

Gjeldende *annet ledd og tredje ledd* foreslås videreført som finansavtaleloven § 91 annet og tredje ledd.

Utvalget gjør for ordens skyld oppmerksom på at det i forslag til endringer i finansavtaleloven § 91 ikke er tatt hensyn til forskyvning i paragrafnummerering som følge av utvalgets forslag til nytt kapittel 3 og forslag til endringer i kapittel 5 og 6.

8.7 Tvangsfullbyrdsloven kapittel 9

Til § 9-1

Utvalgets forslag til henvisning i *første punktum* til finansavtaleloven § 59 om førtidig forfall, innebærer at rett til tilbakelevering er betinget av at vilkårene for krav om førtidig forfall er oppfylt. Utvalgets forslag til endring på dette punktet innebærer videreføring av hovedprinsippene i kredittkjøpsloven § 15. For nærmere redegjørelse for bakgrunnen for utvalgets forslag, se punkt 6.2.1.4.

Bestemmelsen i *annet punktum* viderefører kredittkjøpsloven § 19.

Til § 9-2

Bestemmelsen i *første ledd* sammenstiller og forenkler gjeldende § 9-2 første og annet ledd i loven. Bakgrunnen for denne forenklingen er at utvalget foreslår samordning av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3.

Kravet om kontantinnsats etter *annet ledd* gjelder bare dersom krav om kontantinnsats blir videreført. Krav om kontantinnsats vil uansett bare gjelde i tilfeller hvor selgeren eller tredjeperson etter avtale med selgeren, finansierer kreditten.

Til § 9-7

I *første ledd* er kredittkjøpsloven § 16 første ledd inntatt tilnærmet uendret. Gjeldende første til tredje ledd blir nye annet til fjerde ledd.

Til § 9-8

I *første ledd* er kredittkjøpsloven § 17 første ledd videreført i noe endret form. Saksøkerens krav vil i forbrukerforhold følge av kredittavtalen og retts-

reglene i finansavtaleloven kapittel 3, som ikke kan fravikes til skade for forbrukeren. Renter og andre kredittkostnader kan bare kreves i samsvar med utvalgets forslag til finansavtaleloven §§ 60 og 61 om førtidig tilbakebetaling. Disse bestemmelsene får anvendelse også ved førtidig forfall, jf. utvalgets forslag til finansavtalelov § 59 fjerde ledd.

Annet ledd første punktum viderefører kredittkjøpsloven § 16 annet ledd.

Annet ledd annet punktum viderefører kredittkjøpsloven § 17 annet ledd.

Første og annet ledd i gjeldende § 9-8 blir nye tredje og fjerde ledd.

8.8 Angrerettloven kapittel 5A

Forslaget til *nytt fjerde ledd* i angrerettloven § 22a om at finansavtaleloven § 58 gjelder for angrerett ved kredittavtaler som definert i finansavtaleloven § 45 bokstav a), gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 5. Finansavtaleloven § 58 gjennomfører angrerettsbestemmelsen i forbrukerkredittdirektivet artikkel 14, mens angrerettloven §§ 22a flg. gjennomfører angrerett som bestemt i direktiv 2002/65/EF. I forbrukerkredittdirektivet artikkel 14 nr. 5 er det bestemt at angrerett i medhold av artikkel 14 går foran angrerett i medhold av direktiv 2002/65/EF, en rettighet som altså er gjennomført i angrerettloven, se punkt 5.8.2.2 og punkt 5.8.4.

8.9 Kredittkjøpsloven

Utvalget foreslår at lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. (kredittkjøpsloven) oppheves. Begrunnelsen for forslaget fremkommer av fremstillingen i punkt 5.1.1.

8.10 Forskrift om kredittavtaler

Under henvisning til foreslått forskriftshjemmel i finansavtaleloven § 67 fremmer utvalget forslag til forskrift om kredittavtaler. Forskriften er på flere punkter en videreføring av forskrift 11. februar 2000 nr. 101 om låneavtaler. I tillegg foreslår utvalget at enkelte fullharmoniserende bestemmelser i forbrukerkredittdirektivet blir gjennomført i forskriften.

Forskriftens § 1 angir virkeområdet for forskriften og er en videreføring av låneforskriften § 1 første punktum, justert for endret virkeområde for finansavtaleloven kapittel 2. I § 1 annet punktum

blir låneforskriften § 1 annet punktum videreført, med den forskjell at bestemmelsen i låneforskriften § 1 annet punktum bokstav e) om enhver annen ervervsmessig yter av lån til forbrukere er gjennomført i definisjonen av «kredittgiver» i finansavtaleloven § 45 bokstav d). Utvalgets forslag til § 1 annet punktum bokstav e) er nødvendig på grunn av bestemmelsen i § 4, se nedenfor.

Bestemmelsen om ufravikelighet i § 2 viderefører låneforskriften § 2 første punktum. For utvalget er det unødvendig å videreføre bestemmelsen i låneforskriften § 2 annet punktum om adgang til å fravike låneforskriften § 4, ettersom utvalget ikke foreslår noen forskriftsbestemmelse om den prekontraktuelle opplysningsplikts omfang.

Låneforskriften § 3, som definerer lånekostnader, foreslås ikke videreført i sin nåværende form. Derimot foreslår utvalget tilsvarende bestemmelse i forskriftens § 7 om forutsetninger som skal ligge til grunn ved beregning av effektiv rente.

Utvalgets forslag til § 3 i forskriften er ment å gjennomføre fullharmoniserende bestemmelser om bruk av formularet Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger ved oppfyllelse av prekontraktuell opplysningsplikt, jf. forbrukerkredittdirektivet artikkel 5 og 6 smh. finansavtaleloven § 48 tredje ledd. Formularet gis i to versjoner – disse følger som vedlegg til forskriften. Se nærmere i punkt 5.3, særlig punkt 5.3.2.

Paragraf 4 i utvalgets forslag til forskrift gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 6 smh. artikkel 2 nr. 5 og 6. Den prekontraktuelle opplysningsplikten nevnt i artikkel 6 gjelder ikke bare for en nærmere angitt form for rammekreditt, jf. finansavtaleloven § 48 annet ledd tredje punktum, men også for enkelte særlige forhold nevnt i artikkel 2 nr. 5 og 6, jf. artikkel 6 innledningsvis. Kredittavtalene nevnt i utvalgets forslag til § 4 i forskriften er såpass lite praktiske at det vil være lite hensiktsmessig å gjennomføre artikkel 6 smh. artikkel 2 nr. 5 og 6 i finansavtaleloven.

Når det gjelder effektiv rente og beregning av denne, foreslår utvalget at loven utelukkende definerer begrepet, og at beregningsreglene blir samlet i forskriften, se utvalgets forslag til kapittel 3 i forskriften. Forslaget gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 19 og tilknyttede vedlegg. Se også særmerknader til utvalgets forslag § 45.

Utvalgets forslag til § 9 i forskriften viderefører låneforskriften § 10, justert for endret begrepsbruk. For utvalget er det unødvendig å foreslå videreføring av låneforskriften § 9 om innholdet i låneavtalen, idet krav til kredittavtalens innhold er uttømmende regulert i utvalgets forslag til § 52 i finansavtaleloven.

8.11 Forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) for Statens lånekasse for utdanning

Utvalget foreslår enkelte konsekvensendringer i forskriften, dvs. endringer som er konsekvens av utvalgets forslag til endringer i og tilføyeser til finansavtaleloven kapittel 3.

8.12 Forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven)

Utvalgets forslag er en konsekvens av at utvalgets forslag til endringer i og tilføyeser til finansavtaleloven kapittel 3 medfører forskyvninger i paragrafnummereringen.

8.13 Forskrift 15. desember 2000 nr. 1265 om behandling av persoppplysninger (personopplysningsforskriften)

Til § 4-3

Utvalget foreslår et nytt *annet punktum i første ledd*. Foreslått bestemmelse gjennomfører forbrukerkredittdirektivet artikkel 9 nr. 1, se utvalgets merknader i punkt 5.4.3. I henhold til denne direktivbestemmelsen er den norske stat forpliktet til å sikre at kredittgivere fra andre EØS-stater har adgang på ikke-diskriminerende vilkår til de databaser som i Norge blir benyttet ved vurdering av forbrukeres kredittverdighet. Utvalgets forslag berører ikke bestemmelsen i personopplysningsloven § 29 første ledd om at personopplysninger bare kan overføres til stater som sikrer en forsvarlig behandling av personopplysninger.

Kapittel 9

Lovforslag og forskriftsforslag

9.1 Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 1

Forslag fra et mindretall i utvalget bestående av medlemmene Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang

§ 2 første ledd annet punktum skal lyde:

Med forbruker menes en fysisk person når avtalens formål for denne ikke er knyttet til næringsvirksomhet.

§ 2 annet ledd annet punktum skal lyde:

(2) Bestemmelsene i §§ 14, 16, 20 første punktum, 21 tredje ledd, 27, 28, 52 og 61 samt kapitlene 5 og 6 kan likevel ikke fravikes til skade for kunden.

§ 3 nytt annet ledd skal lyde:

(2) *Det kan ikke avtales at rettsreglene i en stat utenfor EØS skal anvendes på en kredittavtale som har nær tilknytning til EØS-statenes territorium, dersom forbrukeren ved dette får en dårligere rettsbeskyttelse enn etter loven her.*

9.2 Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 2

§ 9 første ledd annet punktum skal lyde:

Dersom det er knyttet en kredittordning til en innskuddskonto, gjelder også reglene i kapittel 3, bortsett fra tilfeller hvor kredittordningen er tålt overtrekk.

§ 16 annet ledd annet punktum skal lyde:

En kontoavtale med en forbruker skal inneholde opplysning om tvisteordning som er etablert etter § 4, eventuelt tålt overtrekk, nominell rente og andre kredittkostnader for slikt overtrekk, og vilkårene for endring av kredittkostnadene.

§ 30 tredje ledd nytt annet punktum skal lyde:

Hver kontoutskrift skal også inneholde opplysning om tålt overtrekk som nevnt i § 16 annet ledd annet punktum.

Nåværende annet punktum blir nytt tredje punktum.

§ 30 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) *Dersom det skjer vesentlig overtrekk på løpende saldo i en periode som overstiger en måned, skal forbrukeren straks underrettes skriftlig om overtrekket, overtrekkets størrelse, nominell rente og andre kostnader som påløper som følge av overtrekket.*

Nåværende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

9.3 Forslag til nytt kapittel 3 i finansavtaleloven

Kapittel 3. Kredittavtaler m.v.

§ 44. Virkeområde

(1) Dette kapitlet gjelder for kredittavtaler mellom kredittgiver og kredittkunde.

(2) Kapitlet gjelder ikke for

- a) avtale om fakturakreditt og kredittavtale som innebærer vederlagsfri henstand med betaling av eksisterende forpliktelse.
- b) kredittavtale der kreditten blir gitt av arbeidsgiver til arbeidstaker som ledd i en bibeskjeftigelse, og rentefritt eller med en effektiv rente som er lavere enn markedsrentene.
- c) kredittavtale som er resultat av rettsforlik.

(3) For kredittavtale i form av rammekreditt der kreditten skal betales tilbake etter påkrav eller innen tre måneder, gjelder bare bestemmelsene om beregning av effektiv rente nevnt i § 45 bokstav f, § 46, § 47 første og annet ledd bokstav a og b, § 48 annet til syvende ledd, § 49, § 51, § 52 første og tredje til femte ledd, § 53 første ledd, §§ 54 til 56, § 59 og §§ 62 til 70.

(4) For kredittavtale der kredittkunden utelukkende hefter med gjenstand som på avtaletidspunktet blir deponert hos kredittgiveren, gjelder bare §§ 48 og 51.

(5) Har en institusjon som nevnt i § 1 stilt garanti e.l. for lån til en forbruker, gjelder §§ 52 og 59 tilsvarende i forholdet mellom kredittgiveren og forbrukeren så langt de passer.

(6) Kapitlet gjelder ikke for avtale om faktoring eller avtale om leiefinansiering hvor det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier. Kongen kan gi forskrifter om forbrukerleie som i realiteten tjener til å sikre et avhendingsvederlag, eller som ellers i det vesentlige fyller samme økonomiske funksjon som salg av varer på kreditt, selv om det ikke er avtalt en plikt for leieren til å bli eier. I forskriftene kan det gis bestemmelser om ufravikelighet etter § 2, opplysningsplikt på tilsvarende vilkår som i §§ 47 og 48, oppsigelsesrett for leietakeren og oppgjøret ved eventuelt eierskifte. § 51 gjelder tilsvarende ved avtaler om forbrukerleie.

§ 45. Definisjoner

I dette kapitlet menes med

- a) kredittavtale, en avtale der en kredittgiver gir en kredittkunde kreditt i form av lån, rammekreditt, betalingsutsettelse eller annen tilsvarende form for kreditt
- b) rammekreditt, en uttrykkelig kredittavtale der en kredittgiver stiller midler til rådighet for en kredittkunde som overstiger løpende saldo på kredittkundens løpende konto
- c) kredittkunde, en fysisk eller juridisk person som tilbys eller ytes kreditt av en kredittgiver
- d) kredittgiver, en finansinstitusjon eller lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd, kommuner og fylkeskommuner, og, ved kreditt til forbruker, enhver som yter kreditt som ledd i næringsvirksomhet
- e) kredittformidler, en fysisk eller juridisk person som ikke opptrer som kredittgiver, og som mot vederlag og som ledd i utøvelsen av sin næringsvirksomhet presenterer eller tilbyr kredittavtaler, bistår kredittkunder ved å utføre annet forberedende arbeid med sikte på inngåelse av kredittavtale, eller inngår kredittavtale med kredittkunder på kredittgiverens vegne
- f) effektiv rente, kredittkostnadene uttrykt i prosent per år av kredittbeløpet, beregnet i samsvar med matematisk formel fastsatt av Kongen i forskrift
- g) kredittkostnadene, alle kostnader, herunder rente, provisjon, gebyr, avgifter og andre utgifter som kredittkunden skal betale i forbindelse med kreditten
- h) samlet kredittbeløp, summen av beløp som blir stilt til disposisjon i henhold til en kredittavtale
- i) nominell rente, rentesats som blir anvendt på årsbasis på utnyttede kredittmuligheter
- j) totalbeløp, summen av samlet kredittbeløp og kredittkostnadene
- k) tilknyttet kredittavtale, en kredittavtale der aktuell kreditt utelukkende tjener til å finansiere en avtale om levering av spesifikke varer eller tjenes-

teytelser, og kredittavtalen og avtalen om levering objektivt sett utgjør en kommersiell helhet. Kommersiell helhet foreligger når leverandøren selv finansierer forbrukerens kreditt eller, dersom finansieringen skjer gjennom tredjeperson, når kredittgiveren i forbindelse med inngåelsen eller forberedelsen av kredittavtalen gjør bruk av leverandørens tjenester eller når den spesifikke varen eller tjenesteytelsen er uttrykkelig angitt i kredittavtalen.

§ 46. Overdragelse

(1) Når en finansinstitusjon eller lignende institusjon som nevnt i § 1 annet ledd, eller en kommune eller fylkeskommune, er kredittgiver, kan kredittgiverens fordring bare overdras til en finansinstitusjon som nevnt i § 1 annet ledd bokstav a, d, e eller f, med mindre kredittkunden særskilt samtykker til overdragelse av fordringen til andre.

(2) Når kredittgiverens fordring overdras, gjelder bestemmelsene i dette kapitlet tilsvarende i forholdet mellom kredittkunden og den som fordringen er overdratt til, når ikke annet er fastsatt i lov.

(3) Kredittkunden skal underrettes om overdragelsen, med mindre opprinnelig kredittgiver, etter avtale med og på vegne av den som fordringen er overdratt til, opptrer som kredittgiver overfor kredittkunden.

Forslag til § 47 er utformet i to alternativer:

- 1) Forslag fra medlemmene Sæbø, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang

§ 47. Opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtale

(1) Markedsføring av kredittavtaler skal inneholde opplysning om effektiv rente med angivelse av kredittbeløp og kredittprofil. Effektiv rente skal angis med minst ett representativt eksempel.

(2) Markedsføring av kredittavtaler som opplyser om nominell rente eller andre kredittkostnader, må i tillegg til opplysninger nevnt i første ledd, inneholde opplysning om følgende

- a) kredittkostnadene
- b) samlet kredittbeløp
- c) kredittavtalens løpetid
- d) størrelsen på eventuell forskuddsbetaling, såfremt det er tale om kreditt i form av henstand med betalingen for en spesifikk vare eller tjenesteytelse
- e) totalbeløp og størrelsen på eventuelle avdragsbetalinger
- f) eventuell forpliktelse for kredittkunden til å inngå avtale om aksessorisk tjenesteytelse, såfremt kostnadene ved den aksessoriske avtalen ikke kan beregnes på forhånd.

2) Forslag fra medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland

§ 47. Opplysningsplikt ved markedsføring av kredittavtale

(1) Ved enhver form for markedsføring (annonser o.l.) av kreditttilbud skal det oppgis effektiv rente med angivelse av kredittbeløp og kredittprofil som ligger til grunn for beregningen, samt eventuell adgang til renteregulering og eventuelle etableringsgebyr. Gis det opplysninger om andre kredittkostnader, skal opplysningene om effektiv rente fremstilles slik at de fremgår minst like tydelig som opplysningene om andre kredittkostnader. Gjelder tilbudet en bestemt vare, skal også kontantprisen og kredittkjøpsprisen opplyses.

(2) Opplysninger som gis om forhold som er nevnt i første ledd, må gis på en slik måte at de lett oppfattes av den enkelte forbruker.

§ 48. Opplysningsplikt forut for inngåelse av kredittavtale

(1) I god tid før det blir inngått kredittavtale skal kredittgiveren skriftlig opplyse forbrukeren om følgende

- a) kredittgiverens og, dersom han gjør bruk av kredittformidler, kredittformidlerens navn og geografiske adresse
- b) kredittproduktets viktigste karakteristika
 - i) kreditttype
 - ii) samlet kredittbeløp
 - iii) vilkårene for å utnytte kredittmuligheten
 - iv) kredittavtalens løpetid
 - v) størrelse, antall og hyppighet av de betalinger som forbrukeren skal foreta, og hvordan betalingene i tilfelle blir fordelt til nedbetaling av forskjellige utestående saldoer med forskjellige renter
 - vi) totalbeløp
 - vii) varen eller tjenesteytelsen og dens kontantpris, såfremt det er tale om tilknyttet kredittavtale eller kreditt i form av henstand med betalingen for en spesifikk vare eller tjenesteytelse
 - viii) sikkerhet som kreves
 - ix) vilkår om at betalinger som forbrukeren foretar ikke umiddelbart fører til tilsvarende amortisering av det samlede kredittbeløp, men tjener til å bygge opp kapital på vilkår som fastsatt i kredittavtalen eller aksessorisk avtale, og at en slik kredittavtale ikke garanterer tilbakebetaling av samlet utnyttet kredittbeløp i henhold til kredittavtalen, med mindre slik garanti har blitt stilt
- c) kostnader i forbindelse med kredittavtalen

- i) nominell rente, eventuell indeks eller referansesats som skal benyttes på opprinnelig avtalt nominell rente, og tidspunkter, vilkår og prosedyrer for endring av nominell rente
- ii) effektiv rente, jf. § 45 bokstav f, illustrert med et representativt eksempel som angir alle de antagelser som er lagt til grunn for beregningen av prosentsatsen
- iii) kostnader forbundet med inngåelse av avtale om forsikring vedrørende kreditten eller annen aksessorisk tjenesteytelse, såfremt inngåelse av slik avtale er et vilkår for å oppnå kreditten på annonserte vilkår
- iv) kostnader forbundet med åpning av konto til registrering av både betalingstransaksjoner og utnyttelse av kredittmuligheten, såfremt åpning av slik konto er en betingelse for kreditten, samt kostnader ved anvendelse av et betalingsmiddel i forbindelse med både betalingstransaksjoner og utnyttelse av kredittmuligheten
- v) andre kostnader i forbindelse med kredittavtalen
- vi) vilkårene for endring av kostnader nevnt i punkt i) til v)
- vii) gjeldende forsinkelsesrente og andre kostnader ved misligholdelse, samt eventuelle andre rettslige konsekvenser av manglende betaling
- d) andre viktige rettslige aspekter ved kreditttilbudet og kredittavtalen
 - i) hvorvidt forbrukeren har angrerett
 - ii) retten til førtidig tilbakebetaling og kredittgiverens eventuelle rett til kompensasjon ved førtidig tilbakebetaling, og hvordan denne kompensasjonen fastsettes i overensstemmelse med §§ 60 og 61;
 - iii) forbrukerens rett etter § 49 tredje ledd til omgående og vederlagsfri underretning om resultatet av databasesøk som har blitt foretatt for å vurdere hans kredittverdighet, såfremt søknad om kreditt blir avslått på grunnlag av slikt søk
 - iv) forbrukerens rett til, etter forespørsel og vederlagsfritt, å få utlevert kopi av utkast til kredittavtale
 - v) forbrukerens frist for å akseptere kredittavtale basert på opplysninger gitt i medhold av denne bestemmelsen.

(2) I god tid før det blir inngått kredittavtale som nevnt i § 44 tredje ledd, skal kredittgiveren skriftlig gi forbrukeren opplysninger som bestemt i første ledd bokstav a, bokstav b punkt i), ii) og iv), bokstav c punkt i), ii), v), vi) og vii) og bokstav d punkt iii) og v). I tillegg skal kredittgiveren eller kredittformidleren skriftlig opplyse forbrukeren om vilkårene for

oppsigelse av kredittavtalen. Dersom kredittgiver til enhver tid kan fremsette krav om tilbakebetaling av hele kredittbeløpet, skal han i tillegg skriftlig opplyse forbrukeren om dette.

(3) Opplysningene etter første ledd gis ved bruk av formular angitt i forskrift. Kredittgiveren anses å ha oppfylt opplysningsplikten etter første ledd og angrerettloven § 9a første ledd første punktum dersom opplysninger i samsvar med formularet er gitt forbrukeren. Opplysningene etter annet ledd kan gis ved bruk av formular angitt i forskrift eller på annen måte som sikrer at alle opplysningene er like fremtredende. Annet punktum får tilsvarende anvendelse på opplysningsplikten etter annet ledd.

(4) Hvis taletelefoni blir benyttet som kommunikasjonsmåte, jf. lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) § 7a tredje ledd, skal forbrukeren gis opplysninger i samsvar med angrerettloven § 7a tredje ledd. Opplysninger om kredittproduktets viktigste karakteristika og kostnader ved kredittavtalen, skal likevel i det minste omfatte opplysninger som nevnt i denne bestemmelsens første ledd bokstav b punkt ii) til vii) og bokstav c punkt i) og ii). Hvis taletelefoni blir benyttet som kommunikasjonsmåte og forbrukeren anmoder om rammekreditt med øyeblikkelig virkning, skal forbrukeren gis opplysninger som nevnt i denne bestemmelsens første ledd bokstav b punkt ii) og iv), bokstav c punkt i), ii), v) og vi) og annet ledd tredje punktum.

(5) Hvis kredittavtalen er inngått på forbrukerens oppfordring ved bruk av fjernkommunikasjonsteknikk som ikke gjør det mulig å oppfylle forpliktelsene etter første og annet ledd, herunder tilfeller nevnt i fjerde ledd, skal kredittgiveren umiddelbart etter avtaleinngåelsen gi forbrukeren opplysninger som nevnt i første og annet ledd.

(6) Skriftlig informasjon med opplysninger som nevnt i første og annet ledd, skal være tilgjengelig for enhver kredittkunde før kredittavtale inngås. Er kredittkunden forbruker, har han rett til, etter forespørsel og vederlagsfritt, å få utlevert kopi av utkast til kredittavtale.

(7) Opplysningsplikten her gjelder også for kredittformidler når oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt. Opplysningsplikten gjelder likevel ikke for leverandør av varer eller tjenester som opptre aksessorisk som formidler av kreditt. Dette berører ikke kredittgiverens forpliktelser etter denne paragraf.

§ 49. Kredittgivers plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet

(1) Før kredittavtale inngås skal kredittgiveren vurdere forbrukerens kredittverdighet på grunnlag

av fyllestgjørende opplysninger innhentet hos forbrukeren og om nødvendig fra relevant database. Kredittgiver har rett til å kontrollere opplysninger innhentet hos forbrukeren ved undersøkelser i relevant database.

(2) Kredittgiver skal foreta kredittvurdering som nevnt i første ledd også før partene inngår endringsavtale om vesentlig forhøyelse av det samlede kredittbeløp.

(3) Hvis kredittsøknad avslås på grunnlag av kredittgiverens søk i database skal kredittgiveren underrette forbrukeren omgående og vederlagsfritt om resultatet av søket i databasen og om databasen.

Alternativt forslag til tredje ledd fra medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland

(3) Har kredittgiveren ikke oppfylt sin plikt til å vurdere forbrukerens kredittverdighet etter første og annet ledd, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.

Forslaget til tredje ledd foran foreslås som fjerde ledd.

§ 50. Kredittgivers og kredittformidlers plikt til å gi forbrukeren fyllestgjørende forklaringer

(1) Før kredittavtale inngås skal kredittgiver og kredittformidler gi forbrukeren fyllestgjørende forklaring slik at forbrukeren er i stand til å vurdere om den foreslåtte kredittavtale passer til dennes behov og finansielle situasjon. Forklaringen skal omfatte opplysningene gitt i henhold til § 48 første ledd, kredittavtalens viktigste egenskaper og konsekvenser avtalen kan få for forbrukeren, blant annet ved mislighold.

(2) Plikten etter første ledd gjelder ikke ved inngåelse av kredittavtale som nevnt i § 44 tredje ledd.

Alternativt forslag til annet ledd fra medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland

(2) Har kredittgiveren og kredittformidler ikke oppfylt sin plikt til å gi fyllestgjørende forklaringer etter første ledd, kan forbrukerens forpliktelser lempes for så vidt dette finnes rimelig.

Forslaget til annet ledd foran foreslås som tredje ledd.

§ 51. Frarådningsplikt

(1) Dersom kredittgiveren før kredittavtale inngås med en forbruker eller kreditten utbetales eller salgsting overgis til forbrukeren, må anta at økonomisk evne eller andre forhold på forbrukerens side tilsier at han eller hun alvorlig bør overveie å avstå fra ta opp kreditten eller fra å gjennomføre kredittavta-

len, skal kredittgiveren underrette forbrukeren om dette. Slik underretning skal skje skriftlig. Dersom underretningen gis før kredittavtale inngås, skal underretningen så vidt mulig også gis muntlig. Dersom forbrukeren inngår kredittavtale på tross av fraråden, skal han ved signatur bekrefte at han er kjent med at kredittgiveren skriftlig og muntlig har frarådet ham å oppta kreditten.

(2) Første ledd gjelder tilsvarende for kredittformidler som opptrer på vegne av kredittgiveren.

(3) Har kredittgiveren eller kredittformidleren ikke frarådet forbrukeren å ta opp kreditten eller å gjennomføre kredittavtalen i tilfeller hvor kredittgiveren og kredittformidleren er forpliktet til det etter første og annet ledd, kan forbrukerens forpliktelse lempes for så vidt dette finnes rimelig.

§ 52. Kredittavtalens form og innhold

(1) Kredittavtalen skal være skriftlig. Er kredittkunden forbruker skal kredittavtalen være undertegnet av forbrukeren. Kredittgiveren skal gi kredittkunden et eksemplar av kredittavtalen eller på annen måte gjøre avtalen tilgjengelig for kredittkunden.

(2) Kredittavtalen skal inneholde opplysninger som bestemt i § 48 første ledd bokstav a, bokstav b, bokstav c og bokstav d punkt i) og ii). Kredittavtale med forbruker skal i tillegg inneholde opplysninger om

- a) vilkårene for utøvelse av eventuell angrerett, herunder opplysninger om fristen for utøvelse av slik rett, forbrukerens forpliktelse til å tilbakebetale benyttet kreditt med renter i samsvar med § 58 og det rentebeløp som påløper per dag
- b) forbrukerens rettigheter etter § 63 og vilkårene for utøvelse av disse
- c) at forbrukeren vederlagsfritt og når som helst i kredittavtalens løpetid, kan kreve å få tilsendt en nedbetalingsplan eller, dersom det er avtalt avdragsfrihet, en oversikt over tidspunkter og betingelser for betaling av renter og andre kredittkostnader, jf. § 53 annet ledd
- d) forbrukerens rettigheter etter § 57 og prosedyren for utøvelsen av disse
- e) eventuell klageadgang og adgang til utenrettslig tvisteløsning, og vilkårene for bruk av slik adgang
- f) relevant tilsynsmyndighets navn og adresse.

(3) Kredittavtale som nevnt i § 44 tredje ledd skal inneholde opplysninger som bestemt i § 48 første ledd bokstav a, bokstav b punkt i) til iv), bokstav c punkt i), ii), v) og vi) og § 48 annet ledd annet og tredje punktum.

(4) Et vilkår som ikke er tatt inn i kredittavtalen er ikke bindende for kredittkunden med mindre kre-

dittgiveren godtgjør at vilkåret er vedtatt av kredittkunden.

(5) Er det overfor en forbruker ikke på forhånd gitt opplysninger som nevnt i § 48 første ledd bokstav c punkt vi), jf. annet ledd, kan forbehold i avtalen om å endre rente, gebyrer eller andre kostnader, ikke utøves til skade for forbrukeren før etter tre år, med mindre det er klart at forbrukeren før avtalen ble inngått var kjent med endringsadgangen. Dersom kredittgiveren på forhånd har oppgitt rentesats overfor en forbruker uten å angi både nominell og effektiv rente etter § 48 første ledd bokstav c punkt i) og ii), jf. annet ledd, skal den oppgitte renten i inntil tre år anses som effektiv rente, med mindre det er klart at forbrukeren ikke er villedet.

Alternativt forslag til § 52 første ledd annet punktum fra et mindretall bestående av medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland

Er kredittkunden forbruker må avtalen være skriftlig og undertegnet av forbrukeren for å være bindende.

For øvrig som flertallets forslag ovenfor.

§ 53. Opplysningsplikt under kredittforholdet

(1) Ved avtale om kreditt i form av rammekreditt skal kredittgiveren med jevne mellomrom sende skriftlig kontoutskrift til kredittkunden som inneholder følgende opplysninger:

- a) perioden som kontoutskriften dekker
- b) størrelsen på benyttet kreditt og datoene for utnyttelsene
- c) forrige kontoutskrifts saldo og dato
- d) ny saldo
- e) datoene for kredittkundens betalinger og størrelsen på disse
- f) benyttet nominell rente
- g) andre kredittkostnader som har påløpt, og
- h) det minimumsbeløp som kredittkunden eventuelt er forpliktet til å betale.

(2) Ved andre kredittavtaler enn nevnt i første ledd kan kredittkunden vederlagsfritt og når som helst i kredittavtalens løpetid, kreve å få tilsendt en nedbetalingsplan eller, dersom det er avtalt avdragsfrihet, en oversikt over tidspunkter og betingelser for betaling av renter og andre kredittkostnader.

§ 54. Endring av kredittvilkårene

(1) Er partene enige om å endre kredittavtalen, gjelder §§ 48 og 52 tilsvarende så langt de passer.

(2) I kredittavtale med en forbruker kan ikke kredittgiveren forbeholde seg rett til ensidig å endre kredittvilkårene til skade for forbrukeren, med unntak av økning av rentesats, gebyrer og andre kredittkost-

nader. Forbeholdet skal angi betingelsene for at endring kan foretas. Endring av kredittvilkårene etter leddet her kan bare iverksettes etter varsel i samsvar med § 55 og dersom endringen er saklig begrunnet.

(3) Ved fastsetting av rentesats, gebyrer og andre kredittkostnader skal det ikke skje urimelig forskjellsbehandling mellom kredittgivers kunder.

(4) Når ikke annet avtales, skal avtalt løpetid på annuitetslån beholdes når renten endres. Når kredittkunden er forbruker, skal kredittkunden være varslet etter § 55 før avtale om forlenget løpetid ved økning av rentesatsen kan inngås med kredittkunden.

Forslag til § 55 er utformet i tre alternativer:

1) Forslag fra medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland

§ 55. Varsel om endring av kredittvilkårene

(1) Kredittgiveren skal gi skriftlig varsel til kredittkunden om ensidig endring av kredittvilkårene før endringen trer i kraft. Varslet skal opplyse om hva endringen går ut på, hva som er begrunnelsen for endringen, kundens rett til førtidig tilbakebetaling, og hvilke kostnader som påløper ved dette, jf. § 60.

(2) Endres rentesatsen, gebyrer eller andre kredittkostnader skal varslet inneholde opplysninger om nominell rente og effektiv rente. Effektiv rente skal beregnes etter forholdene når endringen settes i verk. Ved slik endring for avtale om nedbetalingslån, herunder annuitetslån, skal varslet dessuten inneholde opplysninger om hvilken betydning endringene vil få for lånets avdrags- og renteterminer (kredittprofilen) frem til siste avdrag.

(3) Når kredittkunden er forbruker, kan endring av vilkårene etter § 54 annet ledd settes i verk tidligst seks uker etter kredittgiveren har sendt skriftlig varsel til forbrukeren som bestemt i denne paragrafs annet ledd. Kortere frist kan benyttes når endring i rentesatsen skjer som en følge av at det er inntruffet en vesentlig endring i pengemarkedsrenten, obligasjonsrenten eller det generelle nivå for institusjonenes innlån.

(4) Tredje ledd gjelder ikke for kreditt hvor rentesatsen, gebyrer eller andre kredittkostnader bare kan reguleres på bestemte tidspunkter. For slik kreditt skal kredittgiveren

- a) senest seks uker før reguleringstidspunktet gi forbrukeren skriftlig varsel med angivelse av rentesats, gebyrer og andre kostnader i samsvar med § 48 første ledd bokstav c punkt i) til v), som ville ha blitt krevd for tilsvarende kreditt regulert på varslingstidspunktet
- b) senest 14 dager før reguleringstidspunktet gi forbrukeren skriftlig tilbud med slike opplysninger

som nevnt i annet ledd, og med opplysning om at renter for neste rentebindingsperiode vil være i samsvar med tilbudet, med mindre forbrukeren innen en frist som er fastsatt i tilbudet og som ikke kan være kortere enn 14 dager fra tilbudet ble sendt, har varslet kredittgiveren om førtidig tilbakebetaling.

(5) Partene kan fastsette i kredittavtalen at plikten til å varsle etter annet ledd, jf. første ledd, ikke gjelder for endringer i rentesats i tilfeller hvor endringen skjer som en følge av endring i en referansesats, den nye referansesatsen er gjort tilgjengelig for offentligheten på hensiktsmessig måte og opplysninger om den nye referansesatsen er tilgjengelig for kredittkunden hos kredittgiveren. I så fall skal skriftlige opplysninger om endringer i kredittkostnader og endringenes eventuelle betydning for avdrags- og renteterminer frem til siste avdrag, bli gitt til kredittkunden med jevne mellomrom. Ved avtale om kreditt i form av rammekreditt skal opplysningene gis i kontoutskrift som nevnt i § 53.

2) Alternativt forslag til § 55 tredje ledd første punktum fra medlemmene Sæbø og Wang, og medlemmene Andreassen, Gjedrem, Grinaker og Skofteland, forutsatt at alternativ 1 ovenfor ikke blir fulgt opp

Dersom kreditten er sikret med pant i fast eiendom eller rettighet i fast eiendom, eller samlet kredittbeløp er 600 000 kroner eller høyere, kan endring av vilkårene etter § 54 annet ledd settes i verk tidligst seks uker etter at kredittgiveren har sendt skriftlig varsel til forbrukeren som bestemt i denne paragrafs annet ledd.

For øvrig som alternativ 1 ovenfor.

3) Alternativt forslag til § 55 tredje ledd første punktum fra medlemmene Haraldsen og L'Abée-Lund

Dersom kreditten er sikret med pant i fast eiendom eller rettighet i fast eiendom, eller samlet kredittbeløp er 600 000 kroner eller høyere, kan endring av vilkårene etter § 54 annet ledd settes i verk tidligst fire uker etter at kredittgiveren har sendt skriftlig varsel til forbrukeren som bestemt i denne paragrafs annet ledd.

For øvrig som alternativ 1 ovenfor.

§ 56. Renter ved forsinket betaling

Ved forsinket betaling kan kredittgiveren kreve forsinkelsesrenter. I den utstrekning forsinkelsesrenter ikke er særskilt regulert i kredittavtalen, gjelder lov 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsin-

ket betaling m.m.. Når kredittkunden er forbruker, kan det ikke avtales vilkår som stiller kredittkunden dårligere enn det som følger av lov om renter ved forsinket betaling.

§ 57. Oppsigelse og sperring av tidsubegrenset kredittavtale

(1) En kredittkunde som er forbruker kan vederlagsfritt og til enhver tid si opp en tidsubegrenset kredittavtale, med mindre partene har avtalt en oppsigelsesfrist som ikke overstiger en måned.

(2) Kredittgiveren kan si opp en tidsubegrenset kredittavtale med en kredittkunde som er forbruker dersom det er bestemt i avtalen. Oppsigelsen skal skje vederlagsfritt, skriftlig og med en frist på minst to måneder.

(3) Dersom det er bestemt i avtalen kan kredittgiveren ved saklig grunn sperre kredittkundens rett til å utnytte en kredittmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale. Kredittgiveren skal skriftlig opplyse kredittkunden om begrunnelsen for sperringen før denne får virkning eller, dersom slik forhåndsopplysning ikke er mulig, umiddelbart etter at sperringen har fått virkning.

(4) Bestemmelsene her begrenser ikke partenes rettigheter etter regler om ugyldighet og mislighold.

§ 58. Angrerett ved kredittavtaler

(1) Forbrukeren har rett til å gå fra kredittavtalen ved å gi melding til kredittgiveren innen 14 kalenderdager. Fristen løper fra den dag kredittavtalen er inngått eller fra den dag forbrukeren mottar avtalevilkårene og opplysninger i samsvar med § 52, dersom dette er senere enn avtaletidspunktet. Dersom melding gis skriftlig, anses fristen overholdt om meldingen er avsendt innen fristens utløp.

(2) Ved bruk av angreretten faller partenes plikt til å oppfylle kredittavtalen bort. Forbrukeren skal uten unødig opphold og senest 30 kalenderdager etter at melding nevnt i første ledd er gitt, tilbakebetale kredittbeløpet og betale nominelle renter, jf. § 52 annet ledd bokstav a, som har påløpt fra kredittmuligheten ble utnyttet til kredittbeløpet blir tilbakebetalt. Kredittgiveren kan ellers kun kreve kompensasjon for kostnader i anledning kredittavtalen som kredittgiveren har betalt til offentlige myndigheter, og som kredittgiveren ikke kan kreve tilbake.

(3) Ved bruk av angreretten er forbrukeren ikke lenger bundet av avtale om aksessorisk tjenesteytelse som ytes av kredittgiveren eller tredjeperson på grunnlag av avtale med kredittgiveren. Ved bruk av angrerett ved avtale om levering av vare eller tjenesteytelse gjelder lov 21. desember 2000 nr. 105 om opplysningsplikt og angrerett m.v. ved fjernsalg og salg utenfor fast utsalgssted (angrerettloven) §§ 17,

22, 22d og 22f for bortfall av avtale om kreditt som helt eller delvis dekker kjøpesummen og som innvilges av selger eller tjenesteyter eller av tredjeperson etter avtale med selger eller tjenesteyter.

§ 59. Førtidig forfall

(1) Kredittgiveren kan kreve at kreditten blir innfridd før forfallstiden dersom

- a) kredittkunden vesentlig misligholder kredittavtalen
- b) det blir åpnet konkurs eller gjeldsforhandling etter konkurslovens regler hos kredittkunden
- c) kredittkunden avgår ved døden uten at det innen rimelig frist foreligger eller etter varsel blir stilt betryggende sikkerhet for oppfyllelse
- d) kredittkunden har stilt pant som sikkerhet for pengekravet, og vilkårene i panteloven § 1-9 eller sjøloven § 44 er oppfylt.

(2) Dersom det ut fra kredittkundens handlemåte eller alvorlig svikt i kredittkundens betalingsevne er klart at kreditten vil bli vesentlig misligholdt, kan kredittgiveren kreve at det uten ugrunnet opphold stilles betryggende sikkerhet for kreditten eller rettidig betaling. Stilles ikke slik sikkerhet kan kredittgiveren kreve kreditten innfridd ved påkrav. Bestemmelsen i dette ledd gjelder ikke for kreditt som allerede er betryggende sikret.

(3) Krav etter denne paragrafen skal fremsettes skriftlig og være begrunnet. Kredittkunde som er forbruker skal i kravet gis to ukers frist til å rette på forholdet.

(4) Ved førtidig forfall etter denne paragrafen gjelder § 60 annet ledd og § 61 første ledd tilsvarende.

§ 60. Førtidig tilbakebetaling

(1) Kredittkunden har rett til å tilbakebetale kreditten helt eller delvis før avtalt forfallstid (førtidig tilbakebetaling).

(2) Ved førtidig tilbakebetaling skal det betales kredittkostnader for den benyttede kredittid, regnet frem til og med betalingsdagen.

(3) Så langt det følger av avtalen, kan kredittgiveren i tillegg kreve gebyr, begrenset til dekning av kostnadene ved den førtidige tilbakebetalingen. Kredittgiveren kan ikke kreve slikt gebyr når kredittkunden er forbruker.

§ 61. Førtidig tilbakebetaling av fastrentekreditt

(1) Ved førtidig tilbakebetaling av kreditt hvor rentesatsen, gebyrer og andre kostnader er bundet for hele kredittavtalens løpetid eller hvor slikt vederlag bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i kredittavtalen, kan kredittgiveren kreve dekket tap av renter eller annet vederlag i bindingsperioden der-

som kredittgiverens rettigheter følger av avtalen. Dersom kredittkunden er forbruker kan kredittgiveren bare kreve dekket slikt tap dersom samlet kredittbeløp overstiger 50 000 kroner og forbrukeren har blitt gjort kjent med kredittgiverens rettigheter før avtalen ble inngått, jf. § 48 første ledd bokstav d punkt ii).

(2) Er kredittkunden forbruker kan krav etter første ledd ikke overstige det rentebeløp som kredittkunden skulle ha betalt i tiden mellom betalingsdagen og avtalt forfallstidspunkt.

(3) Første ledd gjelder ikke når en kredittkunde som er forbruker har varslet kredittgiveren om førtidig tilbakebetaling innen fristen angitt i tilbudet etter § 48 første ledd bokstav d punkt ii) eller dersom ingen frist er oppgitt, innen reguleringsdagen. Kredittkunden må i tilfelle foreta tilbakebetaling senest på reguleringsdagen eller fire uker etter dette tidspunktet. For tiden etter reguleringstidspunktet betales markedsrente.

(4) Dersom kredittgiveren etter bestemmelsen i første ledd, jf. avtalen, kan kreve dekning av tap m.v., skal kredittkunden i tilsvarende utstrekning godskrives rentegevinst som kredittgiveren oppnår. Retten til godskriving av rentegevinst kan fravikes i avtalen selv om kredittkunden er forbruker. Forbrukeren må i så fall være gjort kjent med en slik fravikelse før avtalen ble inngått, jf. § 48 første ledd bokstav d punkt ii).

§ 62. Avregning av gjeldsposter

(1) Forbrukeren kan ikke ved avtale med kredittgiveren før betalingen gi avkall på rett til å velge hvilket krav eller del av krav en betaling skal avregnes på.

(2) I tilfeller hvor kredittgiveren har flere forfalte terminer mot forbrukeren etter en kredittavtale og forbrukeren foretar delbetaling, anses betalingen for å være foretatt på de tidligst forfalte terminene, såfremt forbrukeren ikke har gitt uttrykk for og det ikke går fram av sammenhengen hvilke terminer betalingen skal avregnes på.

§ 63. Forbrukerens innsigelser og krav mot annen kredittgiver enn selgeren

(1) Ved kjøp kan forbrukeren overfor annen kredittgiver enn selgeren gjøre gjeldende de samme innsigelser og pengekrav på grunnlag av kjøpet som han kunne gjøre gjeldende mot selgeren, såfremt kreditten er gitt etter avtale mellom selgeren og kredittgiver. Ved siden av reklamasjon overfor selgeren etter kjøpslovens regler må kredittgiveren i tilfelle underrettes så snart det er rimelig anledning til det.

(2) Har forbrukeren pengekrav som etter første ledd kan gjøres gjeldende mot kredittgiveren, er kredittgiverens ansvar begrenset til det beløp han har mottatt av forbrukeren i anledning kjøpet.

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder tilsvarende ved tjenesteytelser.

(4) Reglene i paragrafen her gjelder ikke for forbrukerens innsigelser eller pengekrav mot en kredittgiver som har fått seg overført fordringen på forbrukeren.

§ 64. Om kreditorskifte og om forbud mot bruk av visse dokumenter

(1) Ved overdragelse eller pantsetting av kredittgiverens fordring kan kredittkunden overfor erververen eller panthaveren gjøre gjeldende de samme innsigelser og motkrav som han kunne gjøre gjeldende overfor den opprinnelige kredittgiver, herunder krav om motregning, når annet ikke er fastsatt i lov.

(2) For en fordring mot en kredittkunde som er forbruker må det ikke utstedes veksler. Det samme gjelder annen skylderklæring som ved overdragelse eller pantsetting kan avskjære eller innskrenke forbrukerens rett til å gjøre gjeldende innsigelser eller motkrav på grunnlag av kredittavtalen.

§ 65. Kontoinformasjon

Kontoutskrift skal sendes kredittkunden etter årets utgang. § 30 tredje ledd første punktum gjelder tilsvarende.

§ 66. Tilsyn

(1) Kongen bestemmer hvem som skal føre tilsyn med at bestemmelsene i kapittel 3 og bestemmelser gitt med hjemmel i § 67, blir overholdt.

(2) Kredittgivere og kredittformidlere plikter på tilsynsmyndighetens forespørsel å gi denne opplysninger som trengs for å gjennomføre tilsynet.

Alternativt forslag fra medlemmene Andreassen, Gjerdem, Grinaker og Skofteland til tilføyelse av et tredje ledd

(3) Tilsynsmyndigheten kan gi pålegg om at forhold i strid med bestemmelser i kapittel 3 eller bestemmelser gitt med hjemmel i § 67, skal opphøre. Tilsynsmyndigheten kan sette en frist for at forholdene bringes i samsvar med pålegget. Tilsynsmyndigheten kan ilegge den som ikke etterkommer slikt pålegg tvangsmulkt til staten. Tvangsmulkten kan ilegges i form av engangsmulkt eller løpende mulkt. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

For øvrig som forslaget ovenfor.

Forslag til § 67 er utformet i to alternativer:

1) Forslag fra et flertall bestående av medlemmene Sæbø, Andreassen, Haraldsen, L'Abée-Lund og Wang

§ 67. Forskrifter om opplysningsplikt, beregning av effektiv rente m.m.

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om markedsføring av kreditttilbud, jf. § 47, om bruk av § 48 for visse kredittavtaler, om krav til innholdet i kredittavtalen, jf. § 52, om gjennomføring og avgrensning av opplysningsplikten etter § 48, herunder om bruk og godkjenning av formular ved oppfyllelse av opplysningsplikten, om beregning av effektiv rente, jf. § 45 bokstav f, om beregning av renter og annet vederlag etter § 61 og om tilsynsarbeidet, jf. § 66.

2) Forslag fra et mindretall bestående av medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland

§ 67. Forskrifter om opplysningsplikt, beregning av effektiv rente m.m.

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om markedsføring av kreditttilbud, jf. § 47, om bruk av § 48 for visse kredittavtaler, om krav til innholdet i kredittavtalen, jf. § 52, om gjennomføring og avgrensning av opplysningsplikten etter § 48, herunder om bruk og godkjenning av formular ved oppfyllelse av opplysningsplikten, om beregning av effektiv rente, jf. § 45 bokstav f, om beregning av renter og annet vederlag etter § 61, om tilsynsarbeidet, jf. § 66, og om at minst 20 prosent av varens kontantpris skal betales kontant ved forbrukerkredittkjøp, såfremt varens kontantpris overstiger 20 prosent av grunnbeløpet etter lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåneden. Vilkåret om kontantinnsats kan ikke finansieres av tredjeperson etter avtale med selgeren.

§ 68. Ikrafttredelse

Bestemmelsene i dette kapitlet trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

§ 69. Overgangsbestemmelser

Kredittavtaler som var inngått på tidspunktet for kapitlets ikrafttredelse blir regulert av kredittkjøpsloven og finansavtaleloven kapittel 3 om låneavtaler m.v. Bestemmelsene i §§ 30 tredje ledd annet punktum og fjerde ledd, 46 tredje ledd, 53, 55 annet ledd, 57 og 63 skal likevel anvendes på tidsubegrensede kredittavtaler som var inngått på tidspunktet for kapitlets ikrafttredelse.

§ 70. Oppheving og endring av andre lover

Fra den tid bestemmelsene i kapitlet tar til å gjelde, gjøres følgende endringer i

9.4 Forslag til endring i finansavtaleloven kapittel 4

§ 57 fjerde oppheves.

9.5 Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 5 og 6

§ 75 første ledd bokstav b skal lyde:

b) avtaler om kreditt, jf. § 44

§ 78 første ledd nytt annet og tredje punktum skal lyde:

Dersom forbrukeren skal betale og meglerforetakets oppdrag helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt, jf. § 75 første ledd bokstav b, er meglerforetakets vederlagskrav betinget av at vederlag er avtalt skriftlig mellom meglerforetaket og forbrukeren. Meglerforetaket skal opplyse kredittgiveren om slikt vederlag.

§ 81 nytt første ledd skal lyde:

Meglerforetaket skal i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden forsikre seg om at kunden er kjent med omfanget av foretakets kompetanse, herunder at foretaket opptrer som megler, der oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt, jf. § 75 første ledd bokstav b.

Nåværende første ledd oppheves.

§ 81 nytt annet ledd skal lyde:

Før en avtale om kreditt inngås, skal meglerforetaket skriftlig gi en kredittkunde som er forbruker opplysninger som bestemt i § 48, jf. § 48 syvende ledd, og en långiver som er forbruker opplysninger som bestemt i § 15, så langt bestemmelsen passer.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

§ 85 første ledd bokstav b skal lyde:

b) avtaler om kreditt, jf. § 44

§ 85 annet ledd skal lyde:

Bestemmelsene i §§ 89 til 91 gjelder for finansrådgivers oppdrag når oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler som nevnt i første ledd.

§ 86 skal lyde:

§ 86. Opplysningsplikt

Agenten skal i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden forsikre seg om at kunden er kjent med omfanget av agentens kompetanse, herunder særlig hvilke institusjoner representasjonsforholdet omfatter.

Nåværende § 86 oppheves.

Ny § 89 skal lyde:

§ 89. Opplysningsplikt

Før rådgiveren påtar seg et oppdrag, og i reklame og skriftlig kommunikasjon med kunden, skal rådgiveren forsikre seg om at kunden kjenner til omfanget av rådgiverens kompetanse, herunder at rådgiveren opptrer som rådgiver, der oppdraget helt eller delvis er knyttet til avtaler om kreditt, jf. § 85 annet ledd smh. første ledd bokstav b.

Nåværende § 89 blir ny § 90, og nåværende § 90 blir ny § 91.

Ny § 91 skal lyde:

§ 91. Rådgiverens vederlagskrav

(1) Rådgiveren kan ikke kreve vederlag fra andre enn den klienten som har gitt oppdraget. Dersom klienten er forbruker er vederlagskrav betinget av at vederlag er avtalt skriftlig mellom rådgiveren og klienten.

(2) Dersom klienten er forbruker og rådgiverens oppdrag helt eller delvis er knyttet til kredittavtaler, jf. § 85 annet ledd smh. første ledd bokstav b, skal rådgiveren opplyse kredittgiveren om vederlag som nevnt i denne bestemmelsens første ledd.

Nåværende § 91 blir ny § 92.

9.6 Forslag til endringer i finansavtaleloven kapittel 7

§ 91 (ny § 92 etter forslag i punkt 9.5) skal lyde:

(1) Den som forsettlig overtrer §§ 14, 64 annet ledd eller 47, straffes med bøter eller under særlig skjerpende omstendigheter med fengsel inntil tre måneder. På samme måte straffes den som forsettlig unnlater å gi opplysninger som nevnt i §§ 15, 48, 59, 81 og 86.

(2) Den som uaktsomt overtrer bestemmelser nevnt i første ledd, straffes med bøter.

(3) Medvirkning straffes på samme måte.

9.7 Forslag til endringer i tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 9

§ 9-1 skal lyde:

§ 9-1. Innledning

Den som har salgspant i løsøre som ikke kan realregistreres, kan begjære pantet tilbakelevert etter dette kapitlet når det foreligger tvangskraftig tvangsgrunnlag og vilkårene for krav etter finansavtaleloven § 59 er oppfylt. Dersom saksøkte er forbruker etter lov 26. juni 1999 nr. 46 (finansavtaleloven) kan saksøkte kreve at saksøkeren tar tingen tilbake etter reglene i dette kapitlet før saksøkeren på annen måte søker dekning for kravet. Dette gjelder likevel ikke når tingen ikke finnes hos saksøkte, eller når det er fare for at saksøkeren ikke vil få full dekning ved å ta tingen tilbake på grunn av at tingen har vært utsatt for uvanlig verdiminking som skyldes saksøkte eller forhold som saksøkte har risikoen for.

§ 9-2 skal lyde:

§ 9-2. Tvangsgrunnlag

Grunnlag for tilbakelevering er foruten de alminnelige tvangsgrunnlag skriftlig avtale om salgspant når panteretten har rettsvern etter pante-loven § 3-17 og avtalen inneholder opplysninger som nevnt i finansavtaleloven § 48 første ledd bokstav b punkt v) til vii) og bokstav c punkt i) til v).

Dersom saksøkte er forbruker etter lov 26. juni 1999 nr. 46 (finansavtaleloven) må dessuten bestemmelsene om minste kontantinnsats etter finansavtaleloven § 67 være overholdt.

Kongen kan i forskrift tilpasse vilkårene i paragrafen her for avtaler som er inngått i et annet nordisk land.

§ 9-7 skal lyde:

§ 9-7. Verdsetting

Ved tilbakelevering skal saksøkte godskrives den verdi tingen har, når den blir tatt tilbake. Med tingens verdi forstås den verdi som kan innvinnes ved salg av tingen på hensiktsmessig måte, eventuelt etter en rimelig reparasjon.

Verdien av løsøret fastsettes av namsmannen og eventuelle rettsvitner. Namsmannen kan oppnevne ett eller to rettsvitner med særlige kunnskaper til å ta del i verdsettingen dersom det finnes nødvendig. Partene kan kreve at ett eller to rettsvitner deltar.

Ved uenighet om verdien, fastsettes den ved stemmeflerhet. Deltar bare ett rettsvitne i verdsettingen, er namsmannens stemme avgjørende.

I namsboken skal det tas inn en kort redegjørelse for de forhold som har vært lagt til grunn for verdsettingen.

§ 9-8 skal lyde:

9-8. *Det økonomiske oppgjøret og tilbakeleveringen*
Saksøkeren kan ved tilbakeleveringen godskrive seg

- a) *den gjenstående del av kreditten (summen av kredittbeløpet og kredittkostnader),*
- b) *forsikringspremie som saksøkte plikter å betale, og som ikke inngår i kredittkjøpsprisen,*
- c) *rente som saksøkte plikter å betale ved forsinket betaling av forfalte beløp, og*
- d) *de kostnader som er nødvendige for å få tingen tilbake.*

Dersom løsørets verdi er større enn saksøkeren krav, skal saksøkte ved tilbakeleveringen ha utbetalt forskjellen. Dersom løsørets verdi er mindre enn saksøkerens krav, kan saksøkeren kreve forskjellen.

Etter verdsettingen skal namsmannen ta løsøret fra saksøkte og levere det til saksøkeren. Er løsørets verdi større enn saksøkerens krav kan løsøret ikke utleveres til saksøkeren før saksøkeren har innbetalt forskjellen til namsmannen.

Dersom det er rettighetshavere i løsøret som har bedre prioritet enn saksøkeren, kan løsøret heller ikke utleveres til saksøkeren uten at denne innbetaler til namsmannen dennes tilgodehavende eller stiller sikkerhet for deres krav.

9.8 Forslag til endring i angrerettloven kapittel 5A

§ 22a nytt fjerde ledd skal lyde:

For angrerett ved kredittavtaler, jf. lov 26. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) § 45 bokstav a, gjelder finansavtaleloven § 58.

9.9 Forslag om opphevelse av kredittkjøpsloven

Lov 21. juni 1985 nr. 82 om kredittkjøp m.m. (kredittkjøpsloven) oppheves.

9.10 Forslag til forskrift om kredittavtaler, gitt med hjemmel i utvalgets forslag til finansavtaleloven § 67

Forskrift om kredittavtaler

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1. Virkeområde

Forskriften gjelder for kredittavtaler som omfattes av finansavtaleloven kapittel 3. Forskriften omfatter også lån gitt av følgende institusjoner i den utstrekning institusjonen ikke omfattes av finansavtaleloven § 1:

- a) pensjonskasser, pensjonsfond og andre pensjonsinnretninger under offentlig tilsyn
- b) offentlige kredittinstitusjoner og fond
- c) overformynderier
- d) stiftelser
- e) organisasjoner nevnt i § 4 første ledd bokstav a.

§ 2. Ufravikelighet

Forskriften kan ikke fravikes ved avtale til skade for en kredittkunde.

Kapittel 2. Kredittgiverens opplysningsplikt

§ 3. *Bruk av formularet Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger*

(1) *Opplysningene etter finansavtaleloven § 48 første ledd gis ved bruk av formularet i vedlegg I til denne forskriften.*

(2) *Opplysningene etter finansavtaleloven § 48 annet ledd kan gis ved bruk av formularet i vedlegg II til denne forskriften, eller på annen måte som sikrer at alle opplysningene er like fremtredende.*

§ 4. Opplysningsplikt i visse særlige forhold

(1) *Opplysningsplikten etter finansavtaleloven § 48 første ledd bokstav b punkt v) og bokstav d punkt ii), og annet ledd gjelder ved inngåelse av følgende avtaler*

- a) kredittavtaler som inngås av en organisasjon
 - (i) som er opprettet til gjensidig fordel for medlemmene
 - (ii) som ikke skaper fortjeneste for andre enn medlemmene
 - (iii) som oppfyller et sosialt formål fastsatt ved lov
 - (iv) som utelukkende mottar og forvalter oppsparing fra medlemmene og som utelukkende yter kreditt til medlemmene
 - (v) som yter kreditt til effektiv rente lavere enn markedsrentene eller til effektiv rente som er undergitt en maksimalgrense fastsatt ved lov
 - (vi) hvis medlemsskap er forbeholdt personer som er bosatt eller beskjeftiget i et bestemt område, an-

satte eller pensjonerte ansatte hos en bestemt arbeidsgiver eller personer som oppfyller andre krav som er fastsatt ved lov som grunnlag for et felles bånd mellom medlemmen.

- b) kredittavtaler hvor kredittgiveren og en kredittkunde som er forbruker avtaler betalingsutsettelse eller utsettelse med hensyn til tilbakebetaling av kreditten, såfremt forbrukeren allerede har misligholdt opprinnelig kredittavtale og endringsavtalen kan forventes å avverge rettssak om forbrukerens mislighold, og forbrukeren i og med endringsavtalen ikke blir stilt i en dårligere stilling enn fastsatt i opprinnelig kredittavtale.

(2) For avtaler nevnt i første ledd gjelder § 3 annet ledd tilsvarende.

Kapittel 3. Beregning av effektiv rente

§ 5. Effektiv rente

Med effektiv rente menes kredittkostnadene uttrykt i prosent per år av kredittbeløpet, beregnet i samsvar med matematisk formel som fremgår av § 4, jf. finansavtaleloven § 45 bokstav f, og på grunnlag av forutsetninger som nevnt i § 5.

§ 6. Matematisk formel for beregning av effektiv rente

(1) Effektiv rente skal beregnes i samsvar med følgende matematiske formel, som på årsbasis setter likhetstegn mellom samlet nåverdi av benyttede kredittmuligheter og samlet nåverdi av tilbakebetalinger og betaling av kredittkostnader:

$$\sum_{k=1}^m C_k (1 + X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1 + X)^{-S_l}$$

Tegnforklaring:

X	Effektiv rente
m	Nummeret på siste kredittutbetaling
k	Nummeret på en kredittutbetaling hvor $1 \leq k \leq m$
C_k	Størrelsen på kredittutbetaling k
t_k	Tidsintervallet, uttrykt i år eller brøkdeler av et år, mellom tidspunktet for første kredittutbetaling og tidspunktene for hver etterfølgende kredittutbetaling, hvor $t_1 = 0$
m'	Nummeret på siste kostnadsbetaling
l	Nummeret på en kostnadsbetaling
D_l	Størrelsen på en kostnadsbetaling
S_l	Tidsintervallet, uttrykt i år eller brøkdeler av et år, mellom tidspunktet for første kredittutbetaling og tidspunktene for hver kostnadsbetaling

(2) Ved bruk av formelen skal det tas hensyn til følgende

(a) beløpene som betales av partene på forskjellige tidspunkter, er ikke nødvendigvis like store og betales ikke nødvendigvis med like store tidsintervaller.

(b) starttidspunktet er tidspunktet for første kredittutbetaling.

(c) tidsintervallene skal uttrykkes i år eller i brøkdeler av år. Et år skal antas å ha 365 dager eller, ved skuddår, 366 dager, 52 uker eller 12 måneder. Hver måned skal antas å ha 30,41666 dager (= 365/12), uavhengig av om det er tale om et skuddår.

(d) effektiv rente skal oppgis med en nøyaktighet av minst en desimal nøyaktighet, basert på vanlige avrundingsregler.

(e) formelen kan skrives om, slik at det kun brukes en enkelt sum og begrepet bevegelser (A_k), som vil være positive eller negative, dvs. henholdsvis betalt eller mottatt i perioder 1 til k , uttrykt i år, dvs.:

$$S = \sum_{k=1}^n A_k (1 + X)^{-t_k}$$

hvor S er den aktuelle bevegelsesdato. Hvis målet er å beholde ekvivalensen mellom bevegelsene, vil verdien være null.

§ 7. Forutsetninger ved beregning av effektiv rente

Ved beregning av effektiv rente i samsvar med § 4 skal følgende forutsetninger bli lagt til grunn

(a) som kredittkostnader regnes kostnader, herunder rente, provisjon, gebyr, avgifter og andre utgifter som kredittkunden skal betale i forbindelse med kreditten, jf. finansavtaleloven § 45 bokstav g. Følgende kostnader regnes ikke som kredittkostnader

(i) misligholdskostnader
(ii) kostnader som i tillegg til en kjøpesum, skal betales uavhengig av om det gjøres opp kontant eller på kreditt

(iii) kostnader ved føring av en konto til bruk ved både betalingstransaksjoner og utnyttelse av kredittmuligheten, kostnader ved bruk av et betalingsmiddel i forbindelse med både betalingsstransaksjoner og utnyttelse av kredittmuligheten og andre kostnader i forbindelse med betalingsstransaksjoner skal regnes som kredittkostnader, med mindre det ikke er obligatorisk for kredittkunden å åpne kontoen, og kostnadene i forbindelse med kontoen klart er angitt særskilt i kredittavtalen eller i en eventuell annen avtale som er inngått med kredittkunden

(b) det skal forutsettes at kredittavtalen er gyldig i det avtalte tidsrom, og at partene oppfyller sine forpliktelser i samsvar med avtalen

(c) hvis nominell rente eller andre kredittkostnader i medhold av kredittavtalen kan variere og det ikke er mulig å fastsette disse på beregningstidspunktet, skal det forutsettes at nominell rente og andre kredittkostnader er konstante i forhold til utgangsnivået og anvendes inntil kredittavtalen utløper

(d) hvis kredittkunden i henhold til kredittavtalen står fritt med hensyn til å utnytte en kredittmulighet, skal samlet kredittbeløp, jf. finansavtaleloven § 45 bokstav h, anses utnyttet i sin helhet med det samme

(e) hvis kredittkunden i henhold til kredittavtalen står fritt med hensyn til å utnytte en kredittmulighet, men slik at det ved utnyttelse av kredittmuligheten er knyttet begrensninger med hensyn til beløp og tidsrom, skal kredittmuligheten anses utnyttet på den tidligste av de i avtalen fastsatte datoer og i samsvar med nevnte begrensninger

(f) hvis kredittavtalen gir forskjellige muligheter for å utnytte en kredittmulighet med forskjellige kredittkostnader, skal det forutsettes at kredittkunden utnytter samlet kredittbeløp og til den høyeste kredittkostnaden for slik utnyttelse av kredittmuligheten som er vanligst for aktuell kredittavtale

(g) hvis det ikke er avtalt en fast tidsplan for tilbakebetaling av kreditten, skal det forutsettes at kreditten er stilt til rådighet for en periode på 1 år, og at kreditten blir tilbakebetalt i 12 like store månedlige avdrag

(h) hvis det er avtalt en fast tidsplan for tilbakebetaling av kreditten, men størrelsen på avdragene er fleksibel, skal størrelsen på hvert avdrag forutsettes å være den laveste som er fastsatt i avtalen

(i) hvis det i kredittavtalen er angitt flere enn én dato for tilbakebetaling av kreditten, anses kreditten for stilt til rådighet og tilbakebetaling for skjedd på den tidligste av de i avtalen angitte datoer, med mindre annet er bestemt i avtalen

(j) hvis det ikke er avtalt en øvre grense for kreditten, anses grensen for å være 12 000 kroner

(k) ved avtale om rammekreditt skal det forutsettes at samlet kredittbeløp blir utnyttet i sin helhet og for kredittavtalens løpetid. Hvis kredittavtalens løpetid er ukjent, skal det forutsettes en løpetid på tre måneder

(l) hvis det i en begrenset periode eller for et begrenset beløp tilbys forskjellige renter og kredittkostnader, skal høyeste sats legges til grunn for kredittavtalens løpetid

(m) hvis det i kredittavtalen er avtalt en fast nominell rente i den første perioden og at det ved utløpet av denne perioden skal fastsettes en ny nominell rente som deretter med jevne mellomrom endres i forhold til en avtalt referansesats, skal det forutset-

tes at nominell rente etter utløpet av første periode, er den samme som nominell rente på tidspunktet for beregningen av effektiv rente basert på verdien av den avtalte referansesats på det aktuelle tidspunkt

Kapittel 4. Avtale om fastrentekreditt

§ 8. Kapitlets virkeområde

Kapitlet gjelder for avtale om fastrentekreditt som nevnt i finansavtaleloven § 61 første ledd første punktum, mellom en kredittgiver og en kredittkunde som er forbruker.

§ 9. Om førtidig innfrielse av fastrentekreditt

(1) Denne bestemmelsen gjelder førtidig betaling av kreditt der rentesatsen, gebyrer og andre kostnader er bundet for hele kredittens løpetid eller hvor slikt vederlag bare kan reguleres på bestemte tidspunkter fastsatt i kredittavtalen, og der det er avtalt at kredittgiveren skal ha rett til å kreve eventuelt rentetap eller tap av andre former for vederlag dekket av kredittkunden, jf. finansavtaleloven § 61.

(2) For kreditt som nevnt i første ledd skal differansen på innfrielsestidspunktet mellom den avtalte rente og den rente kredittgiveren tilbyr for tilsvarende kreditt legges til grunn ved beregning av kredittgiverens tap eller gevinst ved førtidig innfrielse. Renten for en periode som er lik den gjenstående bindingstid beregnes ved å ta det veide gjennomsnittet av renten for to tilsvarende lån med en kortere og lengre rentebindingstid som ligger nærmest gjenværende bindingstid på lånet som innfris. Dersom kredittgiveren ikke tilbyr kreditt som kan brukes i beregningen, brukes renten på den statsobligasjonen som har løpetid som ligger nærmest kredittens gjenværende løpetid på innfrielsestidspunktet, med tillegg av rentedifferansen som eksisterte mellom opptatt kreditt og statsobligasjonsrenten på det tidspunkt kreditten ble gitt. Kredittgiverens tap eller gevinst skal beregnes for gjenværende bindingstid. Kontantstrømmene skal neddiskonteres til nåverdi med renten for den gjenstående bindingstid, etter samme fremgangsmåte som ovenfor.

(3) Retten til godskriving av rentegevinst etter annet ledd kan fravikes i avtalen. Kredittkunden skal i så fall opplyses skriftlig om dette før avtalen inngås, jf. finansavtaleloven § 61 fjerde ledd. I tilfeller der det følger av avtalen at kredittkunden skal godskrives rentegevinst beregnet på en måte som gir lavere utbetaling enn etter denne forskriften, skal det før avtalen gis skriftlige opplysninger om beregningsmåten. Opplysninger om beregningsmåten skal dessuten inntas i avtalen.

Kapittel 5. Ikraftttredelse

§ 10. Ikraftttredelse

Forskriften trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Alternativt forslag til kapittel 5 fra et mindretall bestående av medlemmene Gjedrem, Grinaker og Skofteland

Kapittel 5. Minste kontantinnsats for forbrukerkredittkjøp

§ 10. Hva kapitlet gjelder for

Bestemmelsene i dette kapittel gjelder for forbrukerkredittkjøp når varens kontantpris overstiger 20% av grunnbeløpet etter *lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd* (folketrygdloven), og kreditten gis for mer enn 30 dager regnet fra utløpet av leveringsmåned, jf. *lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven)* § 67. Bestemmelsene gjelder ikke for kontokjøp og heller ikke for bøker og byggesett til ferdig-hus.

§ 11. Kontantinnsatsen

(1) Ved forbrukerkredittkjøp som nevnt i § 10, skal det beløpet kjøperen skal betale kontant (kontantinnsatsen), utgjøre minst 35 % av varens kontantpris.

(2) Kontantinnsatsen kan ikke avgjøres ved *kreditt* som kjøperen får av selgeren eller av en annen på grunnlag av avtale med selgeren, jf. *lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven)* § 67.

(3) Eventuell innbyttegjenstand etter vanlig omsetningsverdi kan nyttes til hel eller delvis dekning av kontantinnsatsen.

Flertallets forslag til kapittel 5 og § 10 blir etter mindretallets forslag henholdsvis kapittel 6 og § 12.

Vedlegg I: Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger

Vedlegg I tilsvarer bilag II til forbrukerkreditt-direktivet, oversatt til norsk.

Vedlegg II: Standardiserte europeiske forbrukerkredittopplysninger med henblikk på rammekreditt, forbrukerkreditt tilbudt av visse kredittorganisasjoner og visse endringsavtaler

Vedlegg II tilsvarer bilag III til forbrukerkreditt-direktivet, oversatt til norsk.

9.11 Forslag til endringer i forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) for Statens lånekasse for utdanning

Som en konsekvens av utvalgets forslag til endringer i og tilføyer til finansavtaleloven kapittel 3, foreslår utvalget følgende endringer i forskrift 30. juni 2000 nr. 653 om unntak fra og tilpasninger til finansavtaleloven for Statens lånekasse for utdanning:

§ 3 første ledd skal lyde:

Finansavtaleloven §§ 48, 49, 50 og 51 gjelder ikke for lån som nevnt i § 1.

§ 3 annet ledd bokstav a, b, c og d skal lyde:

Før det inngås låneavtale som nevnt i § 1 skal låntakeren gis skriftlige opplysninger om følgende forhold:

- a) *nominell rente og andre kostnader i forbindelse med låneavtalen*
- b) *vilkårene for endring av kostnader nevnt i bokstav a*
- c) *representative eksempler på effektiv rente*
- d) *retten til førtidig tilbakebetaling og Lånekassens eventuelle rett til kompensasjon ved førtidig tilbakebetaling, og hvordan denne kompensasjonen fastsettes i overensstemmelse med finansavtaleloven §§ 60 og 61*

Nåværende § 3 annet ledd bokstav a oppheves. Nåværende § 3 annet ledd bokstav b, c, d, e blir henholdsvis bokstav e, f, g og h.

§ 3 fjerde ledd skal lyde:

Dersom låntakeren ber om det, plikter Lånekassen å gi opplysninger som nevnt i annet ledd og finansavtaleloven § 48 første ledd bokstav b punkt v) og bokstav c punkt ii) til den enkelte låntaker basert på en beregning ut fra vedkommendes studieplaner og gjeldende satser på opplysningstidspunktet.

§ 4 første punktum skal lyde:

Finansavtaleloven § 52 gjelder for Lånekassen med unntak for henvisning til informasjon nevnt i finansavtaleloven § 48 første ledd bokstav b punkt v) og bokstav c punkt ii).

§ 5 skal lyde:

Når den utdannelse det er gitt støtte til er fullført eller lånet av andre grunner settes rentebærende, skal Lånekassen uoppfordret gi låntakeren

opplysninger som nevnt i finansavtaleloven § 48 første ledd.

§ 7 skal lyde:

Finansavtaleloven § 55 tredje ledd, jf. annet ledd, om varsling gjelder ikke for Lånekassen.

**9.12 Forslag til endringer i forskrift
11. februar 2000 nr. 102 om utvidet
anvendelsesområde for lov 25. juni
1999 nr. 46 om finansavtaler og
finansoppdrag (finansavtaleloven)**

Som en konsekvens av at utvalgets forslag til endringer i og tilføyelser til finansavtaleloven kapittel 3 medfører forskyvninger i paragrafnummereringen, foreslås at forskrift 11. februar 2000 nr. 102 om utvidet anvendelsesområde for lov 25. juni 1999 nr. 46 om finansavtaler og finansoppdrag (finansavtaleloven) endres slik:

§ 1 første setning skal lyde:

Finansavtaleloven §§ 44, 48, 52, 54, 55, 60, 61, 63 og 64 gjelder for følgende kredittgivere i den utstrekning kredittgiveren ikke omfattes av finansavtaleloven § 45 bokstav d:

§ 1 bokstav e oppheves.

**9.13 Forslag til endring i forskrift
15. desember 2000 nr. 1265 om
behandling av persopplysninger
(personopplysningsforskriften)**

§ 4-5 første ledd skal lyde:

Kredittopplysning kan bare gis til den som har saklig behov for den. *Kredittopplysning skal gis på ikke-diskriminerende vilkår til kredittgivere fra EØS-stater.*

Vedlegg 1

Europaparlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF

Europa-parlamentets og rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF

EUROPA-PARLAMENTET OG RÅDET FOR DEN EUROPÆISKE UNION HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 95,

under henvisning til forslag fra Kommissionen, under henvisning til udtalelse fra Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg [1],

efter proceduren i traktatens artikel 251 [2], og ud fra følgende betragtninger:

(1) Rådets direktiv 87/102/EØF af 22. december 1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit [3] fastlægger regler på fællesskabsplan for forbrugerkreditaftaler.

(2) I 1995 fremlagde Kommissionen en beretning om gennemførelsen af direktiv 87/102/EØF og foretog en omfattende høring af de berørte parter. I 1997 fremlagde Kommissionen en sammenfattende rapport over reaktioner på beretningen fra 1995. I 1996 blev der udarbejdet endnu en beretning om gennemførelsen af direktiv 87/102/EØF.

(3) Disse beretninger og høringer afslørede væsentlige forskelle mellem de forskellige medlemsstaters love vedrørende kredit til fysiske personer i almindelighed og i særdeleshed med hensyn til forbrugerkredit. En analyse af de nationale gennemførelsesbestemmelser til direktiv 87/102/EØF viser, at medlemsstaterne på grund af forskellige nationale forhold af retlig eller økonomisk art ud over direktiv 87/102/EØF anvender en række forbrugerbeskyttelsesmekanismer.

(4) Den faktiske og den retlige tilstand som følge af disse nationale forskelle fører i nogle tilfælde til konkurrenceforvridning mellem kreditgivere i Fællesskabet og skaber hindringer for det indre marked i de tilfælde, hvor medlemsstaterne har vedtaget forskellige ufravigelige bestemmelser, som er strengere end dem, der er fastsat i direktiv 87/102/EØF. Den begrænser forbrugernes muligheder for direkte at udnytte den gradvist stigende adgang til grænseoverskridende kredit. Disse forvridninger og begrænsninger risikerer

efterfølgende at påvirke efterspørgslen efter varer og tjenesteydelser.

(5) Der er i de senere år sket en betydelig udvikling i de typer kredit, som forbrugerne tilbydes og benytter sig af. Der er dukket nye kreditinstrumenter op, og anvendelsen af disse er i stadig udvikling. Det er derfor nødvendigt at ændre de eksisterende bestemmelser og udvide deres anvendelsesområde, hvor det er relevant.

(6) I henhold til traktaten indebærer det indre marked et område uden indre grænser med fri bevægelighed for varer og tjenesteydelser samt etableringsfrihed. Det er af vital betydning, at der udvikles et mere gennemsækeligt og effektivt kreditmarked inden for dette område uden indre grænser for at fremme udviklingen af grænseoverskridende virksomhed.

(7) For at få et velfungerende indre marked for forbrugerkredit bragt i stand må der indføres en harmoniseret fællesskabsramme på en række centrale områder. I lyset af den stadige udvikling af markedet for forbrugerkredit og de europæiske borgeres stigende mobilitet bør fremtidsorienterede fællesskabsbestemmelser, som vil kunne tilpasses fremtidige kredittyper, og som giver medlemsstaterne en passende grad af fleksibilitet med hensyn til gennemførelsen, kunne bidrage til at få etableret en moderne forbrugerkreditlovgivning.

(8) Det er vigtigt, at markedet bør yde en sådan grad af forbrugerbeskyttelse, at forbrugerne har tillid til det. Derved bør det være muligt for den frie bevægelighed for kredittilbud at udfolde sig under optimale forhold for både dem, der tilbyder kredit, og dem, der ønsker kredit, under behørig hensyntagen til de forhold, der gør sig gældende i de enkelte medlemsstater.

(9) Fuldstændig harmonisering er nødvendig for at sikre, at alle forbrugere i Fællesskabet nyder samme høje grad af beskyttelse af deres interesser og for at skabe et ægte indre marked. Medlemsstaterne bør derfor ikke kunne bibeholde eller indføre andre bestemmelser på nationalt plan end dem, der er fastsat i dette direktiv. Sådanne restriktioner

tioner bør dog kun gælde på de områder, hvor der er fastsat harmoniserede bestemmelser i dette direktiv. Hvor der ikke findes harmoniserede bestemmelser, bør medlemsstaterne fortsat kunne bibeholde eller indføre national lovgivning. Medlemsstaterne kan følgelig f.eks. bibeholde eller indføre nationale bestemmelser om, at sælgeren eller tjenesteyderen og kreditgiveren hæfter solidarisk. Et andet eksempel på denne mulighed for medlemsstaterne kunne være bibeholdelse eller indførelse af nationale bestemmelser om annullering af en aftale om køb af varer eller levering af tjenesteydelser, hvis forbrugeren udøver sin fortrydelsesret i forbindelse med kreditaftalen. I den forbindelse bør medlemsstaterne for tidsubegrænsede kreditaftaler kunne fastsætte en minimumsperiode, der skal strække sig fra det tidspunkt, hvor kreditgiveren anmoder om tilbagebetaling, og til den dag, hvor kreditten skal betales tilbage.

(10) Definitionerne i dette direktiv bestemmer rækkevidden af harmoniseringen. Medlemsstaternes forpligtelse til at gennemføre bestemmelserne i dette direktiv bør derfor begrænses til dets anvendelsesområde som bestemt ved dets definitioner. Dette direktiv bør dog ikke berøre medlemsstaternes anvendelse af direktivets bestemmelser på områder, der ikke er omfattet af dets anvendelsesområde i overensstemmelse med fællesskabsretten. En medlemsstat vil således kunne bibeholde eller indføre national lovgivning svarende til dette direktivs bestemmelser eller visse af dette direktivs bestemmelser om kreditaftaler uden for dette direktivs anvendelsesområde, f.eks. om kreditaftaler med beløb på under 200 EUR eller på over 75000 EUR. Desuden vil medlemsstaterne også kunne anvende dette direktivs bestemmelser på tilknyttede kreditaftaler, der ikke er omfattet af definitionen af en "tilknyttet kreditaftale" som indeholdt i dette direktiv. Bestemmelserne om tilknyttede kreditaftaler vil således kunne anvendes på kreditaftaler, der kun delvis tjener til at finansiere en aftale om levering af varer eller tjenesteydelser.

(11) I forbindelse med specifikke kreditaftaler, som kun nogle bestemmelser i dette direktiv finder anvendelse på, bør medlemsstaterne ikke kunne vedtage national lovgivning til gennemførelse af andre bestemmelser i dette direktiv. Medlemsstaterne bør imidlertid fortsat i deres nationale lovgivning kunne regulere de aspekter af sådanne typer kreditaftaler, der ikke harmoniseres ved dette direktiv.

(12) Aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres, kan være meget forskellige fra de kred-

itaftaler, som er omfattet af dette direktiv, med hensyn til de berørte aftaleparters interesser og vilkårene for og udførelsen af transaktionerne. Derfor bør det præciseres, at sådanne aftaler ikke anses for kreditaftaler ved anvendelsen af dette direktiv. Sådanne typer aftaler omfatter f.eks. forsikringsaftaler, hvor forsikringen betales i månedlige rater.

(13) Dette direktiv bør ikke finde anvendelse på visse typer kreditaftaler såsom købekort med henstand med betalingen, hvor kreditten skal betales indenfor tre måneder, og der kun skal betales ubetydelige omkostninger.

(14) Kreditaftaler, der har til formål at yde kredit sikret ved pant i fast ejendom, bør ikke være omfattet af dette direktiv. Denne type kredit er meget specifik. Heller ikke kreditaftaler, som har til formål at finansiere erhvervelsen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger, bør være omfattet af dette direktiv. Dog bør kreditaftaler ikke være udelukket fra dette direktivs anvendelsesområde, udelukkende fordi de er bestemt til renovering af en eksisterende bygning eller til at øge dens værdi.

(15) Dette direktiv finder anvendelse, uanset om kreditgiveren er en juridisk eller en fysisk person. Dette direktiv berører dog ikke medlemsstaternes ret til i overensstemmelse med fællesskabsretten at bestemme, at kun juridiske personer eller visse juridiske personer må yde forbrugerkredit.

(16) Visse bestemmelser i dette direktiv bør finde anvendelse på fysiske og juridiske personer (kreditformidlere), der som led i udøvelsen af deres erhvervsmæssige virksomhed mod et honorar præsenterer forbrugere for eller tilbyder forbrugere kreditaftaler, bistår forbrugere ved at udføre forberedende arbejde med henblik på kreditaftaler eller indgår kreditaftaler med forbrugere på kreditgiverens vegne. Organisationer, der tillader brug af deres navn til markedsføring af kreditprodukter, såsom kreditkort, og som eventuelt også anbefaler deres medlemmer sådanne produkter, bør ikke anses for kreditformidlere ved anvendelsen af dette direktiv.

(17) Dette direktiv regulerer kun visse forpligtelser for kreditformidlere i forhold til forbrugerne. Medlemsstaterne bør derfor fortsat kunne bibeholde eller indføre yderligere forpligtelser for kreditformidlere, herunder betingelserne for, at en kreditformidler kan modtage honorar fra forbrugere, der har anmodet om hans ydelse.

(18) Forbrugerne bør beskyttes mod urimelig eller vildledende praksis, navnlig med hensyn til kreditgiverens afgivelse af oplysninger, i tråd med Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2005/29/

EF af 11. maj 2005 om virksomheders urimelige handelspraksis over for forbrugerne på det indre marked (direktivet om urimelig handelspraksis) [4]. Nærværende direktiv bør dog indeholde specifikke bestemmelser om reklame for kreditaftaler og om visse standardoplysninger, som forbrugerne bør gives for navnlig at kunne sammenligne forskellige tilbud. Sådanne oplysninger bør gives koncist, klart og på en fremtrædende måde i form af et repræsentativt eksempel. Hvor det ikke er muligt at angive det samlede kreditbeløb som de samlede beløb, der er stillet til rådighed, bør der lægges et loft, især hvis en kreditaftale giver forbrugerens mulighed for at udnytte kreditmuligheden med en beløbsgrænse. Loftet bør angive den øvre grænse for den kredit, der kan stilles til rådighed for forbrugerens. Derudover bør medlemsstaterne fortsat frit kunne fastsætte oplysningskrav i deres nationale lovgivning med hensyn til reklame, der ikke indeholder oplysninger om omkostningerne i forbindelse med kreditten.

(19) For at forbrugerne sættes i stand til at træffe beslutning på et kvalificeret grundlag, bør de, før kreditaftalen indgås, modtage fyldestgørende oplysninger, som de kan tage med sig og overveje, om betingelserne og omkostningerne vedrørende kreditten og om deres forpligtelser. For at sikre størst mulig gennemsækelighed og sammenlignelighed tilbuddene imellem bør sådanne oplysninger til forbrugerne navnlig omfatte de årlige omkostninger i procent forbundet med kreditten og beregnet på samme måde i hele Fællesskabet. Da de årlige omkostninger i procent på dette stadium kun kan angives via et eksempel, bør eksemplet være repræsentativt. Det bør derfor afspejle den gennemsnitlige løbetid og det samlede kreditbeløb, der bevilges i forbindelse med den påtænkte type kreditaftale, og, hvor det er relevant, de købte varer. Når det repræsentative eksempel opstilles, bør der også tages hensyn til, hvor hyppigt visse typer kreditaftaler optræder på et specifikt marked. For så vidt angår debitorrenten, hyppigheden af raterne og kapitaliseringen af renter bør kreditgiverne anvende deres normale beregningsmetode for den respektive forbrugerkredit.

(20) De samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten bør omfatte alle omkostninger, herunder renter, provisioner, afgifter, honorarer til kreditformidlere og andre honorarer, som forbrugerens skal betale i forbindelse med kreditaftalen, bortset fra notarialgebyrer. Kreditgiverens faktiske kendskab til omkostningerne bør vurderes objektivt, under hensyntagen til kravene til erhvervsmæssig agtpågivenhed.

(21) Kreditaftaler, hvor en debitorrente revideres regelmæssigt i overensstemmelse med ændringer i en referencesats, der henvises til i kreditaftalen, anses ikke som kreditaftaler med fast debitorrente.

(22) Medlemsstaterne bør fortsat kunne bibeholde eller indføre nationale bestemmelser, der forbyder kreditgiveren at kræve, at forbrugerens i forbindelse med kreditaftalen opretter en bankkonto eller indgår en aftale om en anden accessorisk tjenesteydelse eller betaler udgifter eller honorarer i forbindelse med sådanne bankkonti eller andre accessoriske tjenesteydelser. I de medlemsstater, hvor sådanne kombinerede tilbud er tilladt, bør forbrugerens, før kreditaftalen indgås, underrettes om eventuelle accessoriske tjenesteydelser, som er obligatoriske for overhovedet at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser. Omkostningerne, der skal betales for sådanne accessoriske tjenesteydelser, bør indgå i de samlede omkostninger i forbindelse med kreditten; alternativt bør forbrugerens, hvis sådanne omkostninger ikke kan beregnes i forvejen, forud for aftaleindgåelsen have fyldestgørende oplysninger om, at der skal påregnes omkostninger. Kreditgiverens skal antages at have kendskab til omkostningerne i forbindelse med accessoriske tjenesteydelser, som han selv tilbyder forbrugerens, eller som han tilbyder forbrugerens på vegne af tredjemand, medmindre prisen afhænger af forbrugerens specifikke særpræg eller situation.

(23) For specifikke typer kreditaftaler er det dog — for at sikre et tilstrækkeligt forbrugerbeskyttelsesniveau uden at lægge for stor en byrde på kreditgiverens eller i givet fald kreditformidlerens — hensigtsmæssigt at begrænse dette direktivs krav om oplysninger forud for aftaleindgåelsen, under hensyntagen til den særlige karakter af den type kreditaftaler.

(24) Forbrugerens har behov for at blive grundigt informeret, inden de indgår en kreditaftale, uanset om der er en kreditformidler involveret i markedsføringen af kreditten. Derfor bør kravene om oplysninger forud for aftaleindgåelsen også generelt gælde for kreditformidlere. Hvis imidlertid leverandører af varer eller tjenesteydelser accessorisk optræder som kreditformidlere, er det ikke hensigtsmæssigt at bebyrde dem med en retlig forpligtelse til at give oplysningerne forud for aftaleindgåelsen i overensstemmelse med dette direktiv. Leverandører af varer og tjenesteydelser kan f.eks. siges accessorisk at optræde som kreditformidlere, hvis deres virksomhed som kreditformidlere ikke er hovedformålet med deres erhvervsmæssige virksomhed. I sådanne tilfælde er der

stadig sikret et tilstrækkeligt forbrugerbeskyttelsesniveau, eftersom det påhviler kreditgiveren at sikre, at forbrugeren får de fuldstændige oplysninger forud for aftaleindgåelsen enten af kreditformidleren, hvis kreditgiveren og kreditformidleren aftaler dette, eller på en anden passende måde.

(25) Medlemsstaterne kan fastsætte regler om den mulige bindende karakter af de oplysninger, der gives til forbrugeren forud for indgåelsen af kreditaftalen, og det tidsrum, hvor de er bindende for kreditgiveren.

(26) Medlemsstaterne bør træffe de fornødne foranstaltninger med henblik på at fremme en ansvarlig praksis i alle faser af kreditforholdet under hensyntagen til de specifikke træk, der kendetegner deres kreditmarked. Der kan f.eks. være tale om foranstaltninger vedrørende forbrugeroplysning og -uddannelse, herunder advarsler om de risici, der er forbundet med betalingsmisligholdelse og overdreven gældsættelse. På et ekspanderende kreditmarked er det navnlig vigtigt, at kreditgivere ikke giver sig af med uansvarlig kreditgivning eller giver kredit uden forudgående vurdering af kreditværdighed, og medlemsstaterne bør udføre den nødvendige overvågning for at undgå sådan adfærd og fastsætte foranstaltninger med henblik på over for kreditgivere at have sanktioner, der gælder, hvis det sker. Uden at dette berører bestemmelserne om kreditrisiko i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/48/EF af 14. juni 2006 om adgang til at optage og udøve virksomhed som kreditinstitut [5] bør kreditgivere bære ansvaret for at kontrollere den enkelte forbrugers kreditværdighed. De bør med henblik herpå kunne anvende ikke blot oplysninger, som forbrugeren har givet i forbindelse med forberedelsen af den pågældende kreditaftale, men også oplysninger, der er givet under et længerevarende forretningsforhold. Medlemsstaternes myndigheder vil også kunne udstede instrukser og passende retningslinjer for kreditgiverne. Forbrugerne bør også udvise forsigtighed og overholde deres kontraktlige forpligtelser.

(27) På trods af de oplysninger, der skal gives forud for aftaleindgåelsen, har forbrugeren muligvis behov for yderligere bistand for at kunne afgøre, hvilken kreditaftale blandt de foreslåede produkter der er mest hensigtsmæssig i forhold til vedkommendes behov og finansielle situation. Medlemsstaterne bør derfor sikre, at kreditgivere sørger for en sådan bistand i forbindelse med de kreditprodukter, de tilbyder forbrugerne. Hvor det er hensigtsmæssigt, bør de relevante oplysninger forud for aftaleindgåelsen samt de vigtigste karakteristika ved de foreslåede produkter forklares for

forbrugeren med udgangspunkt i vedkommendes personlige forhold, så forbrugeren kan forstå de konsekvenser, produkterne kan få for vedkommendes økonomiske situation. Hvor det er relevant, bør denne pligt til at yde forbrugeren bistand også gælde for kreditformidlere. Medlemsstaterne bør kunne bestemme, hvornår og i hvilket omfang forbrugeren skal gives en sådan forklaring, idet der tages hensyn til de særlige omstændigheder, hvorunder den pågældende kredit tilbydes, forbrugers behov for bistand og arten af de enkelte kreditprodukter.

(28) For at vurdere en forbrugers kreditværdighed bør kreditgiveren også søge i relevante databaser; de juridiske og faktiske omstændigheder kan nødvendiggøre søgninger i forskelligartet omfang. For at undgå konkurrenceforvridning mellem kreditgivere bør det sikres, at kreditgivere har adgang til private eller offentlige databaser om forbrugere i en medlemsstat, hvor de ikke er etableret, på vilkår, som er ikke-diskriminerende i forhold til kreditgivere i den pågældende medlemsstat.

(29) Hvis et afslag på en anmodning om kredit bygger på søgning i en database, bør kreditgiveren underrette forbrugeren herom og give nærmere oplysninger om den pågældende database. Kreditgiveren bør imidlertid ikke være forpligtet til at give sådanne oplysninger, hvis det er forbudt i henhold til anden fællesskabslovgivning, f.eks. lovgivning om hvidvaskning af penge eller finansiering af terrorisme. Endvidere bør sådanne oplysninger ikke gives, hvis det strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed, såsom forebyggelse, efterforskning, afsløring og retsforfølgelse af straffelovsovertrædelser.

(30) Dette direktiv regulerer ikke aftaleretlige spørgsmål i forbindelse med kreditaftalers gylldighed. Medlemsstaterne kan derfor på dette område bibeholde eller indføre nationale bestemmelser, der er i overensstemmelse med fællesskabsretten. Medlemsstaterne kan regulere de retlige rammer for tilbuddet om indgåelse af kreditaftalen, navnlig med hensyn til, hvornår det skal afgives, og i hvilket tidsrum det skal være bindende for kreditgiveren. Hvis et sådant tilbud gives samtidig med oplysninger forud for aftaleindgåelsen som omhandlet i dette direktiv, bør det i lighed med andre supplerende oplysninger, som kreditgiveren måtte ønske at give forbrugeren, have form af et særskilt dokument, der kan knyttes som bilag til de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger.

(31) For at forbrugeren kan kende sine retigheder og forpligtelser i henhold til kreditaftalen,

bør alle nødvendige opplysninger være angivet klart og koncist i aftalen.

(32) For at sikre full gjennomskuelighet bør forbrukeren have udleveret opplysninger om debitorrenten, både forud for aftaleinngåelsen, og når kredittavtalen inngås. I løpet av kontraktforholdet bør forbrukeren også underrettes om endringer i den variable debitorrente og om de endringer, som dette medfører for betalingene. Dette berører ikke bestemmelser i national lovgivning, der ikke vedrører forbrugeropplysning, og som fastsetter betingelserne for eller følgerne av endringer, bortsett fra endringer vedrørende betalingene, av debitorrenten og andre økonomiske vilkår for kreditten, for eksempel regler om, at kredittoverer kun kan endre debitorrenten, hvis der er en gyldig grund dertil, eller at forbrukeren frit kan opsigge aftalen, hvis debitorrenten eller andre økonomiske betingelser for kreditten endres.

(33) Aftaleparterne bør have rett til på standardvilkår at opsigge en tidsubegrenset kredittavtale. Kredittoverer bør desuden, hvis det er fastsat i kredittavtalen, have rett til at suspendere forbrukerens rett til at udnytte en kreditmulighet i henhold til en tidsubegrenset kredittavtale ud fra objektivt begrundede hensyn. Sådanne hensyn kan f.eks. være mistanke om uautoriseret eller svigagtig bruk av kreditten eller en væsentlig forhøjet risiko for, at forbrukeren ikke kan oppfylle sin tilbakebetalingsforpliktelse. Dette direktiv berører ikke den nationale lovgivnings aftaleretlige bestemmelser om aftaleparternes rett til at opsigge kredittavtalen på grund av misligholdelse.

(34) Med henblik på en tilnærming av prosedyrene for udøvelse av fortrydelsesretten på områder, der ligner hinanden, bør der fastsettes en fortrydelsesrett, uten betaling av bod og uten forpliktelse til at give en begrundelse, på vilkår svarende til dem, der er fastsat i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/65/EF av 23. september 2002 om fjernsalg av finansielle tjenesteydelser til forbrukerne [6].

(35) Dette direktiv bør ikke berøre medlemsstaternes regulering av spørsmål vedrørende tilbakelevering av varerne eller dermed forbundne spørsmål i de tilfælde, hvor en forbruker fortryder en kredittavtale, i tilknytning til hvilken vedkommende har modtaget varer, navnlig en aftale om afbetalingskøb eller en leje- eller leasingavtale, ifølge hvilken der gælder en købeforpliktelse.

(36) I nogle tilfælde fastslår nationale lovgivninger allerede, at midler ikke kan stilles til rådighet for forbrukeren før udløpet av en bestemt frist. I disse tilfælde kan forbrukeren ønske at sikre seg at modtage de kjøpte varer eller tjenesteydelser på et

tidlig tidspunkt. I tilfælde av tilknyttede kredittavtaler kan medlemsstaterne derfor undtagelsesvis fastslå, at fristen for at udøve fortrydelsesretten i de tilfælde, hvor forbrukeren uttrykkelig ønsker tidlig modtagelse, kan forkortes til den samme frist, inden for hvilken midler ikke kan stilles til rådighet.

(37) Ved tilknyttede kredittavtaler hersker der et indbyrdes afhængighedsforhold mellem kjøbet av en vare eller tjenesteydelse og den med henblik på dette kjøp inngåede kredittavtale. Derfor bør forbrukeren, hvis vedkommende udøver en på fællesskabsretten basert fortrydelsesrett, i forhold til købsavtalen ikke lenger være bundet av den tilknyttede kredittavtale. Dette bør ikke berøre national lovgivning om tilknyttede kredittavtaler i de tilfælde, hvor en købsavtale er blevet ophævet, eller hvor forbrukeren har udøvet en fortrydelsesrett basert på national lovgivning. Det bør heller ikke berøre forbrukerens rettigheter i medfør av nationale bestemmelser, hvorefter der ikke kan inngås nogen forpliktelse mellom forbrukeren og en leverandør av varer eller tjenesteydelser, og der heller ikke kan finde noen betaling sted mellom sådanne personer, så længe forbrukeren ikke har underskrevet kredittavtalen med henblik på finansiering av kjøpet av varerne eller tjenesteydelsene.

(38) Forbrukeren bør på visse betingelser have rett til at tage retsmidler i anvendelse mod kredittoverer i tilfælde av problemer i forbindelse med købsavtalen. Medlemsstaterne bør dog bestemme, i hvilket omfang og på hvilke betingelser det er påkrævet, at forbrukeren tager retsmidler i anvendelse mod leverandøren, navnlig hvorvidt forbrukeren skal anlegge sag mod leverandøren, før forbrukeren kan tage dem i anvendelse mod kredittoverer. Dette direktiv bør ikke medføre, at forbrukeren berøves sine rettigheter i henhold til nationale bestemmelser om, at sælgeren eller tjenesteyderen og kredittoverer hæfter solidarisk.

(39) Forbrukeren bør have mulighet for at indfri sine forpliktelse forud for det tidspunkt, der er fastsat i kredittavtalen. I tilfælde av hel eller delvis førtidig tilbakebetaling bør kredittoverer have rett til kompensasjon for de omkostninger, der er direkte knyttet til den førtidige tilbakebetaling, idet der også tages hensyn til kredittoverers eventuelle besparelser. Der er dog en række prinsipper, der skal overholdes, når der træffes afgørelse om beregning av kompensasjonen. Kompensasjonen til kredittoverer bør regnes på en måte, der er gjennomskuelig og forståelig for forbrukerne, allerede før kredittavtalen inngås, og under alle omstendigheter når den forvaltes. Desuden bør beregningsmetoden være let at anvende for kredit-

giveren, og den bør lette de ansvarlige myndigheds kontrol af kompensationen. Derfor og fordi forbrugerkredit som følge af kredittens løbetid og størrelse ikke finansieres med langfristede finansieringsordninger, bør loftet for kompensationen fastsættes i form af en fast sats. Dette afspejler forbrugerkreditens særlige natur og bør ikke berøre en eventuel anden strategi for andre produkter, der finansieres af langsigtede finansieringsmekanismer, såsom realkreditlån med fast rente.

(40) Medlemsstaterne bør have ret til at beslutte, at kreditgiveren kun kan kræve kompensation for førtidig tilbagebetaling, hvis det beløb, der skal tilbagebetales inden for tolv måneder, overstiger en tærskel, som medlemsstaterne har fastsat. Når medlemsstaterne fastsætter denne tærskel, som ikke bør overstige 10000 EUR, bør de f.eks. tage hensyn til det gennemsnitlige forbrugerkreditbeløb på deres marked.

(41) Ved overdragelse af kreditgiverens rettigheder i henhold til en kreditaftale bør forbrugers stilling ikke forringes. Forbrugeren bør også underrettes fyldestgørende, når kreditaftalen overdrages til tredjemand. Hvis imidlertid den oprindelige kreditgiver efter overenskomst med rettighedsrhververen fortsat står for kreditten i forhold til forbrugeren, har forbrugeren ingen særlig interesse i at blive underrettet om overdragelsen. Derfor ville et krav på EU-plan om, at forbrugeren underrettes om overdragelsen i sådanne tilfælde, være overdrevet.

(42) Medlemsstaterne bør frit kunne opretholde eller indføre nationale regler om kollektive kommunikationsformer, når det er nødvendigt af hensyn til effektiviteten af komplekse transaktioner, såsom securitisering eller realisering af aktiver, der finder sted i forbindelse med administrativ tvangslikvidation af banker.

(43) For at fremme det indre markeds oprettelse og funktion og sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau i hele Fællesskabet bør det sikres, at oplysningerne om de årlige omkostninger i procent er sammenlignelige i hele Fællesskabet. På trods af, at der ved direktiv 87/102/EØF blev fastsat en fælles matematisk formel for beregning af de årlige omkostninger i procent, er det stadig ikke muligt fuldt ud at sammenligne de årlige omkostninger i procent i hele Fællesskabet. I de enkelte medlemsstater inddrages forskellige omkostningsfaktorer i beregningen. Nærværende direktiv bør derfor klart og udtømmende fastsætte de samlede omkostninger i forbindelse med en forbrugerkredit.

(44) For at sikre gennemskuelighed og stabilitet på markedet i afventen af yderligere harmonise-

ring bør medlemsstaterne sikre, at der findes passende foranstaltninger til regulering eller overvågning af kreditgiveres virksomhed.

(45) Dette direktiv overholder de grundlæggende rettigheder og respekterer de principper, som anerkendes i bl.a. Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. Dette direktiv tilstræber navnlig fuld overholdelse af reglerne for beskyttelse af personoplysninger, ejendomsret, ikke-forskelsbehandling, beskyttelse af familieliv og arbejdsliv og forbrugerbeskyttelse i henhold til Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder.

(46) Målet for dette direktiv, nemlig fastsættelsen af fælles regler for visse aspekter af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit, kan ikke i tilstrækkelig grad opfyldes af medlemsstaterne og kan derfor bedre gennemføres på fællesskabsplan; Fællesskabet kan derfor træffe foranstaltninger i overensstemmelse med subsidiaritetsprincippet, jf. traktatens artikel 5. I overensstemmelse med proportionalitetsprincippet, jf. nævnte artikel, går dette direktiv ikke ud over, hvad der er nødvendigt for at nå dette mål.

(47) Medlemsstaterne bør fastsætte sanktioner for overtrædelse af de nationale bestemmelser, der vedtages i medfør af dette direktiv, og sikre, at de iværksættes. Valget af sanktioner påhviler fortsat medlemsstaterne, men de fastsatte sanktioner bør være effektive, stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning.

(48) De nødvendige foranstaltninger til gennemførelse af dette direktiv bør vedtages i overensstemmelse med Rådets afgørelse 1999/468/EF af 28. juni 1999 om fastsættelse af de nærmere vilkår for udøvelsen af de gennemførelsesbeføjelser, der tillægges Kommissionen [7].

(49) Kommissionen bør tillægges beføjelse til at fastlægge de nødvendige supplerende antagelser med henblik på beregning af de årlige omkostninger i procent. Da der er tale om generelle foranstaltninger, der har til formål at ændre ikke-væsentlige bestemmelser i dette direktiv, skal foranstaltningerne vedtages efter forskriftsproceduren med kontrol i artikel 5a i afgørelse 1999/468/EF.

(50) I overensstemmelse med punkt 34 i den interinstitutionelle aftale om bedre lovgivning [8] tilskyndes medlemsstaterne til både i egen og i Fællesskabets interesse at udarbejde og offentliggøre deres egne oversigter, der så vidt muligt viser overensstemmelser mellem dette direktiv og gennemførelsesforanstaltningerne.

(51) Der skal foretages en lang række ændringer af direktiv 87/102/EØF på baggrund af udvik-

lingen i forbrukerkreditsektoren, og nævnte direktiv bør derfor af hensyn til fællesskabslovgivningens klarhed ophæves og erstattes af nærværende direktiv —

UDSTEDT FØLGENDE DIREKTIV:

Kapitel 1

Formål, anvendelsesområde og definitioner

Artikel 1

Formål

Dette direktiv har til formål at harmonisere visse aspekter af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om aftaler om forbrukerkredit.

Artikel 2

Anvendelsesområde

1. Dette direktiv finder anvendelse på kreditaftaler.
2. Dette direktiv finder ikke anvendelse på følgende:
 - a) kreditaftaler, som er sikret enten ved pant eller ved en anden sammenlignelig sikkerhedsstillelse, der almindeligvis anvendes i en medlemsstat i forbindelse med fast ejendom, eller som er sikret i form af en retighed relateret til fast ejendom
 - b) kreditaftaler, som har til formål at finansiere erhvervelsen eller bevarelsen af ejendomsretten til grundarealer eller til eksisterende eller projekterede bygninger
 - c) kreditaftaler med et samlet kreditbeløb på under 200 EUR eller på over 75000 EUR
 - d) leje- eller leasingaftaler, hvor der ikke er fastsat nogen pligt til at købe aftalegenstanden, hverken i selve aftalen eller i en separat aftale; der anses at foreligge en pligt, hvis dette besluttet ensidigt af kreditgiveren
 - e) kreditaftaler i form af kassekredit, ifølge hvilke kreditten skal betales tilbage inden en måned
 - f) kreditaftaler, hvor kreditten ydes rentefrit og uden andre omkostninger, og kreditaftaler, ifølge hvilke kreditten skal betales tilbage inden tre måneder, og som kun er forbundet med ubetydelige omkostninger
 - g) kreditaftaler, hvor kreditten ydes af en arbejdsgiver til sine ansatte som led i en bibe-skæftigelse, rentefrit eller med årlige omkostninger i procent lavere end dem på markedet, og som ikke tilbydes offentligheden i almindelighed
 - h) kreditaftaler, som er indgået med et investeringselskab som defineret i artikel 4, stk. 1,

i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/39/EF af 21. april 2004 om markeder for finansielle instrumenter [9], eller med et kreditinstitut som defineret i artikel 4 i direktiv 2006/48/EF med henblik på at gøre det muligt for en investor at foretage en transaktion vedrørende et eller flere værdipapirer anført i afsnit C i bilag I til direktiv 2004/39/EF, såfremt det investeringselskab eller kreditinstitut, som yder kreditten, er involveret i den pågældende transaktion

- i) kreditaftaler, som er resultatet af et forlig indgået for retten eller et andet ved lov beføjet organ
 - j) kreditaftaler, som vedrører gratis henstand med betalingen af en eksisterende gæld
 - k) kreditaftaler, ved hvis indgåelse forbrugeren skal deponere en genstand som sikkerhed hos kreditgiveren, og hvor forbrugeren ene og alene hæfter med den pågældende sikkerhedsgenstand
 - l) kreditaftaler, som vedrører lån bevilget til en begrænset offentlighed i henhold til en lovbestemmelse med et almenyttigt sigte og til en lavere rente end den gældende markedsrente eller rentefrit eller på andre vilkår, som er mere fordelagtige for forbrugeren end de gældende markedsvilkår, og til en rente, der ikke er højere end den gældende markedsrente.
3. I forbindelse med kreditaftaler i form af kassekredit, hvor kreditten skal betales tilbage på anfordring eller inden tre måneder, finder kun artikel 1-3, artikel 4, stk. 1, artikel 4, stk. 2, litra a)-c), artikel 4, stk. 4, artikel 6-9, artikel 10, stk. 1, artikel 10, stk. 4, artikel 10, stk. 5, artikel 12, artikel 15, artikel 17 og artikel 19-32 anvendelse.
 4. I forbindelse med kreditaftaler i form af overtræk finder kun artikel 1 til 3, artikel 18 og 20 samt artikel 22 til 32 anvendelse.
 5. Medlemsstaterne kan bestemme, at kun artikel 1-4, artikel 6, 7 og 9, artikel 10, stk. 1, artikel 10, stk. 2, litra a) til h) samt litra l), artikel 10, stk. 4, artikel 11 og 13 samt artikel 16-32 finder anvendelse på kreditaftaler, der indgås af en organisation:
 - a) som er oprettet til gensidig fordel for sine medlemmer
 - b) som ikke skaber fortjeneste for andre end sine medlemmer
 - c) som opfylder et socialt formål, der kræves i henhold til national lov

- d) som kun modtager og forvalter opsparing fra medlemmerne og kun yder medlemmerne kredit
- e) som yder kredit på grundlag af en årlig omkostning i procent, der er lavere end den gældende årlige omkostning i procent på markedet eller er underlagt et loft fastsat ved national lov

og hvis medlemskab er forbeholdt personer, der er bosat eller beskæftiget i et bestemt område, ansatte og pensionerede ansatte hos en bestemt arbejdsgiver, eller personer, som opfylder andre krav, der er fastsat ved national lov som grundlag for et fælles bånd mellem medlemmerne.

Medlemsstaterne kan bestemme, at dette direktiv ikke finder anvendelse på kreditaftaler indgået af en sådan organisation, såfremt den samlede værdi af alle eksisterende kreditaftaler indgået af organisationen er ubetydelig i forhold til den samlede værdi af alle eksisterende kreditaftaler i den medlemsstat, hvor organisationen er hjemmehørende, og den samlede værdi af alle eksisterende kreditaftaler indgået af alle sådanne organisationer i den pågældende medlemsstat er mindre end 1 % af den samlede værdi af alle eksisterende kreditaftaler indgået i den pågældende medlemsstat.

Medlemsstaterne vurderer hvert år, hvorvidt betingelserne for anvendelsen af en sådan undtagelse stadig er til stede, og tager skridt til at ophæve undtagelsen, såfremt de finder, at betingelserne ikke længere er opfyldt.

- 6. Medlemsstaterne kan bestemme, at kun artikel 1-4, artikel 6, 7 og 9, artikel 10, stk. 1, artikel 10, stk. 2, litra a)-i) samt litra l) og r), artikel 10, stk. 4, artikel 11, 13 og 16 samt artikel 18-32 finder anvendelse på kreditaftaler, ifølge hvilke kreditgiveren og forbrugeren aftaler henstand med betalingen eller hvorledes kreditten tilbagebetales, såfremt forbrugeren allerede har misligholdt den oprindelige kreditaftale og hvor:
 - a) sådanne ordninger kan forventes at afværge en retssag om den pågældende misligholdelse, og
 - b) forbrugeren ikke dermed stilles ringere end som fastsat i den oprindelige kreditaftale.

Hvis kreditaftalen er omfattet af stk. 3, finder kun bestemmelserne i nævnte stykke anvendelse.

Artikel 3

Definitioner

I dette direktiv forstås ved:

- a) "forbruger": en fysisk person, der i forbindelse med transaktioner, som er omfattet af dette direktiv, ikke handler som led i sin erhvervsmæssige virksomhed
- b) "kreditgiver": en fysisk eller juridisk person, der yder eller giver tilsagn om at yde kredit som led i udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed
- c) "kreditaftale": en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet, undtagen aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres
- d) "kassekredit": en udtrykkelig kreditaftale, hvorved en kreditgiver stiller midler til rådighed for en forbruger, som overstiger den løbende saldo på forbrugers løbende konto
- e) "overtræk": et stiltiende accepteret overtræk, hvorved en kreditgiver tillader, at en forbruger disponerer over midler, som overstiger den løbende saldo på forbrugers løbende konto eller den aftalte kassekredit
- f) "kreditformidler": en fysisk eller juridisk person, der ikke optræder som kreditgiver, og som mod betaling af et honorar, der kan antage form af penge eller en anden aftalt form for finansiel modydelse som led i udøvelsen af sin erhvervsmæssige virksomhed:
 - i. præsenterer eller tilbyder kreditaftaler til forbrugere
 - ii. bistår forbrugere ved at udføre andet forberedende arbejde med henblik på kreditaftaler end det, der er omhandlet i nr. i), eller
 - iii. indgår kreditaftaler med forbrugere på kreditgivers vegne
- g) "samlede omkostninger i forbindelse med forbruger kreditten": alle omkostninger, herunder renter, provision, afgifter, og enhver anden form for honorar, som forbrugeren skal betale i forbindelse med kreditaftalen, og som kreditgiveren har kendskab til, bortset fra notarialgebyrer; omkostninger ved accessoriske tjenesteydelser i forbindelse med kreditaftalen, navnlig forsikringspræmier, medregnes også, såfremt indgåelsen af aftalen om tjenesteydelser desuden er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser

- h) "samlet beløb, der skal betales af forbrugeren": summen af det samlede kreditbeløb og de samlede omkostninger i forbindelse med forbruger kreditten
- i) "årlige omkostninger i procent": de samlede omkostninger i forbindelse med forbruger kreditten udtrykt i procent pr. år af det samlede kreditbeløb, eventuelt omfattende de omkostninger, der er nævnt i artikel 19, stk. 2
- j) "debitorrente": den rentesats udtrykt i en fast eller variabel procentsats, der anvendes på årsbasis på de udnyttede kreditmuligheder
- k) "fast debitorrente": at kreditgiveren og forbrugeren i kreditaftalen aftaler én debitorrente for hele kreditaftalens løbetid eller flere debitorrenter for delperioder, hvor der udelukkende anvendes en fast specifik procentsats. Hvis aftalen ikke angiver alle debitorrenterne, anses debitorrenten kun som fastsat for de delperioder, for hvilke de udelukkende er fastsat ved en fast specifik procentsats, der er aftalt ved indgåelsen af kreditaftalen
- l) "samlet kreditbeløb": loftet for eller summen af alle beløb, der stilles til disposition i henhold til en kreditaftale
- m) "varigt medium": en indretning, som sætter forbrugeren i stand til at lagre oplysninger, sendt til ham personligt, på en måde, der muliggør senere konsultation i en periode, som er afpasset efter oplysningernes formål, og som giver mulighed for uændret gengivelse af de lagrede oplysninger
- n) "tilknyttet kreditaftale": en kreditaftale, ifølge hvilken
 - i. den pågældende kredit udelukkende tjener til at finansiere en aftale om levering af specifikke varer eller specifikke tjenesteydelser, og
 - ii. kreditaftalen og aftalen om levering tilsammen objektivt set udgør en kommerciel helhed; der anses at foreligge en kommerciel helhed, når leverandøren selv finansierer forbrugers kredit, eller, såfremt finansieringen sker gennem tredjemand, når kreditgiveren i forbindelse med indgåelsen eller forberedelsen af kreditaftalen gør brug af leverandørens tjenester, eller når den specifikke vare eller ydelsen af en specifik tjenesteydelse udtrykkeligt er angivet i kreditaftalen.

Kapitel II

Oplysninger og praksis forud for indgåelse af kreditaftalen

Artikel 4

Indhold af standardoplysninger ved reklame

1. Enhver reklame for kreditaftaler, der angiver en rentesats eller talstørrelser vedrørende omkostningerne i forbindelse med forbruger kreditten, skal indeholde standardoplysninger i overensstemmelse med denne artikel.

Denne forpligtelse gælder ikke, hvor den nationale lovgivning kræver angivelse af de årlige omkostninger i procent ved reklame for kreditaftaler, der ikke angiver en rentesats eller nogen talstørrelser vedrørende omkostningerne for forbrugeren i forbindelse med kreditten, jf. første afsnit.
2. Standardoplysningerne skal klart, koncist og på en fremtrædende måde ved hjælp af et repræsentativt eksempel angive følgende:
 - a) debitorrenten, fast eller variabel eller begge, tillige med oplysninger om omkostninger, der indgår i forbrugers samlede omkostninger i forbindelse med kreditten
 - b) det samlede kreditbeløb
 - c) de årlige omkostninger i procent; i forbindelse med kreditaftaler som omhandlet i artikel 2, stk. 3, kan medlemsstaterne beslutte, at de årlige omkostninger i procent ikke skal oplyses
 - d) i givet fald kreditaftalens løbetid
 - e) såfremt der er tale om en kredit i form af henstand med betalingen for en specifik vare eller tjenesteydelse, kontantprisen og størrelsen af en eventuel forudbetaling, og
 - f) i givet fald det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren og raternes størrelse.
3. Såfremt indgåelsen af en aftale om en accessorisk tjenesteydelse i forbindelse med kreditaftalen, navnlig en forsikring, er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser, og en sådan aftales omkostninger ikke kan beregnes på forhånd, skal forpligtelsen til at indgå denne aftale også være angivet klart, koncist og på en fremtrædende måde sammen med de årlige omkostninger i procent.
4. Denne artikel berører ikke direktiv 2005/29/EF.

Artikel 5

Oplysninger forud for aftaleindgåelsen

1. I god tid før en forbruger bindes af en kredittale eller et kredittilbud, giver kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren på grundlag af de kreditvilkår og -betingelser, som kreditgiveren tilbyder, og i givet fald forbrugerens præferencer og oplysninger, forbrugerens oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kredittale. Oplysningerne gives på papir eller på et andet varigt medium ved hjælp af formularen Standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger, jf. bilag II. Kreditgiveren anses for at have opfyldt oplysningskravene i dette stykke og i artikel 3, stk. 1 og 2, i direktiv 2002/65/EF, hvis han har udleveret de standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger.

De pågældende oplysninger skal angive:

- a) kredittypen
- b) navn og fysisk adresse på kreditgiveren, samt i givet fald navn og fysisk adresse på den involverede kreditformidler
- c) det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden
- d) kreditaftalens løbetid
- e) såfremt der er tale om en kredit i form af henstand med betalingen for en specifik vare eller tjenesteydelse og tilknyttede kreditaftaler, varen eller tjenesteydelsen og kontantprisen herfor
- f) debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, samt tidspunkter, betingelser og procedurer for ændring af debitorrenten; hvis der anvendes forskellige debitorrenter under forskellige omstændigheder, angives de nævnte oplysninger for alle de relevante debitorrenter
- g) de årlige omkostninger i procent og det samlede beløb, som skal betales af forbrugerens, illustreret ved et repræsentativt eksempel, som angiver alle de antagelser, der er lagt til grund for at beregne procentsatsen; hvis forbrugerens har informeret kreditgiveren om et eller flere elementer i den kredit, vedkommende foretrækker, som f.eks. kreditaftalens løbetid og det samlede kreditbeløb, skal kreditgiveren tage hensyn til disse elementer; hvis en kredittale giver forskellige muligheder for at udnytte

kreditmuligheden med forskellige omkostninger eller debitorrenter, og kreditgiveren anvender antagelsen i bilag I, del II, litra b), skal han angive, at andre muligheder for at udnytte kreditmuligheden for denne type kredittale kan medføre højere årlige omkostninger i procent

- h) størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugerens, og i givet fald den rækkefølge, hvori betalingerne allokeres til forskellige udestående saldi til forskellige debitorrenter med henblik på tilbagebetaling
- i) hvor det er relevant, omkostningerne i forbindelse med forvaltning af en eller flere konti til registrering af både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, medmindre det ikke er obligatorisk at åbne en konto, tillige med omkostningerne ved anvendelse af et betalingsmiddel i forbindelse med både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, andre omkostninger i forbindelse med kreditaftalen og betingelserne for en eventuel ændring af disse omkostninger
- j) hvor det er relevant, om der er omkostninger, som forbrugerens skal betale til en notar ved indgåelsen af kreditaftalen
- k) den eventuelle forpligtelse til at indgå en aftale om en accessorisk tjenesteydelse i forbindelse med kreditaftalen, navnlig en forsikringspolice, såfremt indgåelsen af en aftale om en sådan accessorisk tjenesteydelse er obligatorisk for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser
- l) den gældende sats for morarenter og måden, denne sats tilpasses på, og, hvor det er relevant, eventuelle omkostninger i forbindelse med misligholdelse
- m) en advarsel om følgerne af manglende betalinger
- n) hvor det er relevant, den sikkerhedsstillelse, som kræves
- o) hvorvidt der findes en fortrydelsesret eller ej
- p) retten til førtidig tilbagebetaling og, hvor det er relevant, oplysninger om kreditgiverens ret til compensation og om, hvordan denne compensation fastsættes i overensstemmelse med artikel 16
- q) forbrugerens ret til omgående og gratis underretning i henhold til artikel 9, stk. 2, om resultatet af databasesøgninger, der er

foretaget med henblik på vurdering af den pågældendes kreditværdighed

- r) forbrugerens ret til efter anmodning gratis at få udleveret en kopi af udkastet til kreditaftale. Denne bestemmelse finder ikke anvendelse, hvis kreditgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til at indgå kreditaftalen med forbrugeren, og
- s) hvis det er relevant, hvor længe oplysningerne forud for aftaleindgåelsen er bindende for kreditgiveren.

Eventuelle supplerende oplysninger fra kreditgiveren til forbrugeren gives i et særskilt dokument, der kan knyttes som bilag til formularen Standardiserede europæiske forbruger kreditoplysninger.

2. Hvis der anvendes taletelefoni som omhandlet i artikel 3, stk. 3, i direktiv 2002/65/EF, skal beskrivelsen af den finansielle tjenesteydelses vigtigste karakteristika gives i henhold til artikel 3, stk. 3, litra b), andet led, i samme direktiv, dog mindst de elementer, som er nævnt i stk. 1, litra c), d), e), f) og h), i denne artikel, tillige med de årlige omkostninger i procent illustreret ved et repræsentativt eksempel og det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren.
3. Hvis aftalen er indgået på forbrugers anmodning ved anvendelse af en fjernkommunikationsteknik, som ikke gør det muligt at give oplysningerne i overensstemmelse med stk. 1, navnlig i det tilfælde, der er omhandlet i stk. 2, skal kreditgiveren give forbrugeren de pågældende oplysninger i komplet form ved brug af formularen Standardiserede europæiske forbruger kreditoplysninger umiddelbart efter kreditaftalens indgåelse.
4. Ud over de standardiserede europæiske forbruger kreditoplysninger skal forbrugeren efter anmodning gratis modtage en kopi af udkastet til kreditaftale. Denne bestemmelse finder ikke anvendelse, hvis kreditgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til at indgå kreditaftalen med forbrugeren.
5. Hvis der er tale om en kreditaftale, ifølge hvilken de betalinger, forbrugeren foretager, ikke umiddelbart fører til en tilsvarende amortisation af det samlede kreditbeløb, men tjener til at opbygge kapital på de i kreditaftalen eller en accessorisk aftale fastsatte tidspunkter og betingelser, omfatter de oplysninger forud for aftaleindgåelsen, der kræves i henhold til stk. 1, en klar og koncis angivelse af, at en sådan kreditaftale ikke garanterer tilbagebetaling af det samlede udnyttede kreditbeløb i henhold til

kreditaftalen, medmindre der er givet en sådan garanti.

6. Medlemsstaterne sikrer, at kreditgivere og i givet fald kreditformidlere giver forbrugeren fyldestgørende forklaringer, således at forbrugeren er i stand til at vurdere, om den foreslåede kreditaftale passer til vedkommendes behov og finansielle situation, hvor det er relevant, ved at forklare de oplysninger forud for aftaleindgåelsen, der skal gives i henhold til stk. 1, de foreslåede produkters vigtigste karakteristika og de specifikke konsekvenser, disse produkter kan få for forbrugeren, herunder konsekvenserne af forbrugers betalingsmisligholdelse. Medlemsstaterne kan bestemme, hvilken form og hvilket omfang denne bistand skal have, samt hvem der skal yde den, ud fra de særlige omstændigheder, hvorunder kreditaftalen tilbydes, hvem den tilbydes, og den særlige type kredit, der tilbydes.

Artikel 6

Krav vedrørende oplysninger forud for indgåelse af visse kreditaftaler i form af en kassekredit og af visse specifikke kreditaftaler

1. I god tid før forbrugeren bliver bundet af en kreditaftale eller et tilbud om en kreditaftale som omhandlet i artikel 2, stk. 3, 5 eller 6, giver kreditgiveren og i givet fald kreditformidleren på grundlag af de kreditvilkår og -betingelser, som kreditgiveren tilbyder, og i givet fald forbrugers præferencer og oplysninger, forbrugeren de oplysninger, der er nødvendige for at sammenligne forskellige tilbud, så der kan træffes en informeret beslutning om indgåelsen af en kreditaftale.

De pågældende oplysninger skal angive:

- a) kredittypen
- b) navn og fysisk adresse på kreditgiveren samt i givet fald navn og fysisk adresse på den involverede kreditformidler
- c) det samlede kreditbeløb
- d) kreditaftalens løbetid
- e) debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, de omkostninger, der anvendes fra det tidspunkt, hvor kreditaftalen indgås, og i givet fald betingelserne for ændring af disse omkostninger
- f) de årlige omkostninger i procent illustreret ved hjælp af repræsentative eksempler, som

angiver alle de antagelser, der er lagt til grund for at beregne denne procentsats

- g) betingelserne og proceduren for opsigelse af kreditaftalen
 - h) i forbindelse med kreditaftaler som omhandlet i artikel 2, stk. 3, hvor det er relevant, en angivelse af, at forbrugeren til enhver tid kan blive anmodet om at betale hele kreditbeløbet tilbage
 - i) den gældende sats for morarenter og måden, denne sats tilpasses på, og, hvor det er relevant, andre omkostninger i forbindelse med misligholdelse
 - j) forbrugers ret til omgående og gratis underretning i henhold til artikel 9, stk. 2, om resultatet af databasesøgninger, der er foretaget med henblik på vurdering af dens kreditværdighed
 - k) i forbindelse med kreditaftaler som omhandlet i artikel 2, stk. 3, oplysninger om de omkostninger, der påløber fra sådanne kreditaftalers indgåelse, og, hvor det er relevant, om betingelserne for ændring af de pågældende omkostninger
 - l) hvor det er relevant, hvor længe oplysningerne forud for aftaleindgåelsen er bindende for kreditgiveren.
- Oplysningerne gives på papir eller på et andet varigt medium, og alle oplysningerne skal være lige fremtrædende. De kan gives ved hjælp af formularen Europæiske forbrugerkreditoplysninger jf. bilag III. Kreditgiveren anses for at have opfyldt oplysningskravene i dette stykke og i artikel 3, stk. 1 og 2, i direktiv 2002/65/EF, hvis han har udleveret de europæiske forbrugerkreditoplysninger.

- 2. I forbindelse med kreditaftaler af den type, som er omhandlet i artikel 2, stk. 3, kan medlemsstaterne beslutte, at de årlige omkostninger i procent ikke skal oplyses.
- 3. I forbindelse med kreditaftaler som omhandlet i artikel 2, stk. 5 og 6, omfatter de oplysninger, der gives forbrugeren i henhold til stk. 1 i nærværende artikel også:
 - a) størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugeren, og i givet fald den rækkefølge, hvori betalingerne allokeres til forskellige udestående saldi til forskellige debitorrenter med henblik på tilbagebetaling, og
 - b) retten til førtidig tilbagebetaling og, hvor det er relevant, oplysninger om kreditgiverens ret til compensation og om, hvordan denne compensation fastsættes.

Er kreditaftalen omfattet af artikel 2, stk. 3, finder dog kun de i stk. 1 i nærværende artikel omhandlede bestemmelser anvendelse.

- 4. Anvendes der taletelefoni, og anmoder forbrugeren om en kassekredit med øjeblikkelig virkning, omfatter den finansielle tjenesteydelses vigtigste karakteristika dog mindst de elementer, som er nævnt i stk. 1, litra c), e), f) og h). Endvidere skal beskrivelsen af de vigtigste karakteristika i forbindelse med kreditaftaler af den type, som er omhandlet i stk. 3, omfatte en angivelse af kreditaftalens løbetid.
- 5. Uanset udelukkelsen i artikel 2, stk. 2, litra e), anvender medlemsstaterne mindst kravene i stk. 4, første punktum, i nærværende artikel på kreditaftaler i form af kassekredit, og hvor kreditten skal betales tilbage inden en måned.
- 6. Ud over de oplysninger, der er omhandlet i stk. 1-4, skal forbrugeren efter anmodning gratis modtage en kopi af udkastet til kreditaftale med de aftaleoplysninger, som kræves efter artikel 10, for så vidt nævnte artikel finder anvendelse. Denne bestemmelse finder ikke anvendelse, hvis kreditgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til at indgå kreditaftalen med forbrugeren.
- 7. Hvis aftalen er indgået på forbrugers anmodning ved anvendelse af en fjernkommunikationsteknik, som ikke gør det muligt at give oplysningerne i overensstemmelse med stk. 1 og 3, herunder de tilfælde, der er omhandlet i stk. 4, skal kreditgiveren umiddelbart efter kreditaftalens indgåelse opfylde sine forpligtelser i henhold til stk. 1 og 3 ved at give de aftaleoplysninger, som kræves i henhold til artikel 10, for så vidt den artikel finder anvendelse.

Artikel 7

Undtagelser fra kravene vedrørende oplysninger forud for aftaleindgåelsen

Artikel 5 og 6 finder ikke anvendelse på leverandører af varer eller tjenesteydelser, der accessorisk optræder som kreditformidlere. Dette berører ikke kreditgiverens pligt til at sikre, at forbrugeren modtager de oplysninger forud for aftaleindgåelsen, der er omhandlet i de nævnte artikler.

Artikel 8

Forpligtelse til at vurdere forbrugers kreditværdighed

- 1. Medlemsstaterne sikrer, at kreditgiveren, inden kreditaftalen indgås, vurderer forbruge-

rens kreditværdighed på grundlag af fyldestgørende oplysninger, der, hvor det er relevant, indhentes hos forbrugeren og, hvor det er nødvendigt, ved søgning i den relevante database. Medlemsstater, hvis lovgivning kræver, at kreditgiveren vurderer forbrugers kreditværdighed på grundlag af en søgning i den relevante database, kan opretholde denne forpligtelse.

2. Medlemsstaterne sikrer, at kreditgiveren, hvis parterne bliver enige om at ændre det samlede kreditbeløb efter kreditaftalens indgåelse, ajourfører de finansielle oplysninger, som han råder over om forbrugeren, og vurderer forbrugers kreditværdighed før enhver væsentlig forhøjelse af det samlede kreditbeløb.

Kapitel III

Adgang til databaser

Artikel 9

Adgang til databaser

1. Hver medlemsstat sikrer i forbindelse med grænseoverskridende kredit, at kreditgivere fra andre medlemsstater har adgang til de databaser, der anvendes på medlemsstatens område til at vurdere forbrugers kreditværdighed. Vilkaerne for adgang skal være ikke-diskriminerende.
2. Hvis en anmodning om kredit afslås på grundlag af søgning i en database, underretter kreditgiveren omgående og gratis forbrugeren om resultatet af en sådan søgning og giver nærmere oplysninger om den pågældende database.
3. Denne underretning skal gives, medmindre dette er forbudt i henhold til anden fællesskabslovgivning eller strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed.
4. Denne artikel berører ikke anvendelsen af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 95/46/EF af 24. oktober 1995 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger [10].

Kapitel IV

Oplysninger og rettigheder i forbindelse med kreditaftaler

Artikel 10

Oplysninger, der skal angives i kreditaftalen

1. En kreditaftale udarbejdes på papir eller på et andet varigt medium.

Alle aftaleparter skal have et eksemplar af kreditaftalen. Denne artikel berører ikke eventuelle nationale regler vedrørende gyldig indgåelse af kreditaftaler, der er i overensstemmelse med fællesskabsretten.

2. Kreditaftalen skal klart og koncist angive:

- a) kredittypen
- b) navn og fysisk adresse på aftaleparterne og i givet fald på den involverede kreditformidler
- c) kreditaftalens løbetid
- d) det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden
- e) såfremt der er tale om en kredit i form af henstand med betalingen for en specifik vare eller tjenesteydelse eller om tilknyttede kreditaftaler, varen eller tjenesteydelsen og kontantprisen herfor
- f) debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, samt tidspunkter, betingelser og procedurer for ændring af debitorrenten; hvis der anvendes forskellige debitorrenter under forskellige omstændigheder, angives de nævnte oplysninger med hensyn til alle de relevante debitorrenter
- g) de årlige omkostninger i procent og det samlede beløb, som skal betales af forbrugeren, beregnet på tidspunktet for indgåelse af kreditaftalen; alle de antagelser, der er lagt til grund ved beregningen af denne procentsats, angives
- h) størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugeren, og i givet fald den rækkefølge, hvori betalingerne allokeres til forskellige udestående saldi til forskellige debitorrenter med henblik på tilbagebetaling
- i) såfremt der er tale om amortisation af kapitalen i forbindelse med en kreditaftale med fast løbetid, forbrugers ret til på anmodning og gratis til enhver tid i løbet af kreditaftalens varighed at modtage en opgørelse i form af en amortiseringsplan.

Amortiseringsplanen skal angive skyldige betalinger og tidspunkter og betingelser for betaling af sådanne beløb; den skal indeholde en specificering af den enkelte tilbagebetaling, som viser amortiseringen af kapitalen, renterne beregnet på grundlag af debitorrenten og, hvor det er relevant, eventuelle yderligere omkostninger; såfremt rentesatsen ikke er fast, eller de yder-

- ligere omkostninger kan ændres i løbet af kreditaftalen, skal amortiseringsplanen klart og koncist angive, at oplysningerne i planen kun er gyldige indtil næste ændring af debitorrenten eller af de yderligere omkostninger i henhold til kreditaftalen
- j) såfremt der skal betales omkostninger og renter uden amortisation af hovedstolen, en opgørelse over tidspunkter og betingelser for betaling af renter og eventuelle dermed forbundne faste omkostninger og engangsomkostninger
 - k) hvor det er relevant, omkostningerne i forbindelse med forvaltning af en eller flere konti til registrering af både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, medmindre det ikke er obligatorisk at åbne en konto, tillige med omkostningerne ved anvendelse af et betalingsmiddel i forbindelse med både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden, andre omkostninger i forbindelse med kreditaftalen og betingelserne for en eventuel ændring af disse omkostninger
 - l) den gældende sats for morarenter som fastsat på tidspunktet for indgåelse af aftalen og måden, denne sats tilpasses på, og, hvor det er relevant, andre omkostninger i forbindelse med misligholdelse
 - m) en advarsel om følgerne af manglende betalinger
 - n) hvor det er relevant, at der skal betales notarialgebyrer
 - o) den sikkerhedsstillelse og de forsikringer, som eventuelt kræves
 - p) en eventuel fortrydelsesret og fristen for udøvelse af en sådan fortrydelsesret samt andre betingelser for udøvelsen, herunder oplysninger om forbrugerens forpligtelse til at tilbagebetale den udnyttede kapital med renter i overensstemmelse med artikel 14, stk. 3, litra b), og det rentebeløb, der påløber pr. dag
 - q) oplysninger om rettighederne i medfør af artikel 15 samt betingelserne for udøvelse af disse
 - r) etten til førtidig tilbagebetaling, proceduren for førtidig tilbagebetaling og, hvor det er relevant, oplysninger om kreditgiverens ret til kompensation, og den måde, hvorpå denne kompensation fastsættes
 - s) proceduren for udøvelse af retten til at opsige kreditaftalen
 - t) hvorvidt der er klageadgang og adgang til udenretslig bilæggelse af tvister for forbruger, og, hvis dette er tilfældet, hvorledes forbrugerens kan gøre brug deraf
 - u) hvor det er relevant, andre aftalevilkår og -betingelser
 - v) i givet fald navn og adresse på den kompetente tilsynsmyndighed.
3. Hvor stk. 2, litra i), finder anvendelse, skal kreditgiveren til enhver tid i løbet af kreditaftalens varighed gratis stille en opgørelse i form af en amortiseringsplan til rådighed for forbrugerens.
 4. Hvis der er tale om en kreditaftale, ifølge hvilken de betalinger, forbrugerens foretager, ikke umiddelbart fører til en tilsvarende amortisation af det samlede kreditbeløb, men tjener til at opbygge kapital på de i kreditaftalen eller en accessorisk aftale fastsatte tidspunkter og betingelser, omfatter de oplysninger, der kræves i henhold til stk. 2, en klar og koncis angivelse af, at en sådan kreditaftale ikke garanterer tilbagebetaling af det samlede udnyttede kreditbeløb i henhold til kreditaftalen, medmindre der er givet en sådan garanti.
 5. I forbindelse med kredittavtaler i form af kassekredit, jf. artikel 2, stk. 3, skal følgende angives klart og koncist:
 - a) kredittypen
 - b) navn og fysisk adresse på aftaleparterne og i givet fald på den involverede kreditformidler
 - c) kreditaftalens løbetid
 - d) det samlede kreditbeløb og betingelserne for at udnytte kreditmuligheden
 - e) debitorrenten, betingelserne for anvendelsen af debitorrenten og et eventuelt indeks eller en eventuel referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente, samt tidspunkter, betingelser og procedurer for ændring af debitorrenten, og hvis der anvendes forskellige debitorrenter under forskellige omstændigheder, angives de nævnte oplysninger med hensyn til alle de relevante debitorrenter
 - f) de årlige omkostninger i procent og de samlede omkostninger, som skal betales af forbrugerens, beregnet på tidspunktet for indgåelse af kreditaftalen; alle de antagelser, der er lagt til grund ved beregningen af denne procentsats, jf. artikel 19, stk. 2, sammenholdt med artikel 3, litra g) og i), angives; medlemsstaterne kan beslutte, at de årlige omkostninger i procent ikke skal oplyses
 - g) en angivelse af, at forbrugerens til enhver tid kan blive anmodet om at betale hele kreditbeløbet tilbage

- h) proceduren for udøvelse af retten til at opsigse kreditaftalen, og
- i) oplysninger om de omkostninger, der påløber fra sådanne kredittalters indgåelse, og, når det er relevant, om betingelserne for ændring af de pågældende omkostninger.

Artikel 11

Oplysninger om debitorrenten

1. Forbrugeren underrettes, hvor det er relevant, om enhver ændring i debitorrenten på papir eller på et andet varigt medium, inden ændringen træder i kraft. Der angives oplysning om betalingernes størrelse, efter at den nye debitorrente er trådt i kraft, og, såfremt betalingerne antal eller hyppighed ændres, oplysning herom.
2. Parterne kan dog i kreditaftalen fastsætte, at de i stk. 1 omhandlede oplysninger gives til forbrugeren med jævne mellemrum i de tilfælde, hvor ændringen i debitorrenten skyldes en ændring i en referencesats, den nye referencesats er gjort tilgængelig for offentligheden på passende vis, og oplysninger om den nye referencesats også er tilgængelige hos kreditgiveren.

Artikel 12

Forpligtelser i forbindelse med kredittaltaler i form af en kassekredit

1. Når en kredittaltale vedrører en kredit i form af en kassekredit, orienteres forbrugeren jævnligt via et kontoudtog på papir eller på et andet varigt medium, der indeholder oplysninger om følgende:
 - a) den nøjagtige periode, som kontoudtoget dækker
 - b) størrelsen på de udnyttede kreditmuligheder og datoerne for udnyttelserne
 - c) saldoen på det foregående kontoudtog og dets dato
 - d) den nye saldo
 - e) datoerne for betalinger foretaget af forbrugeren og disses størrelse
 - f) den anvendte debitorrente
 - g) eventuelle omkostninger, der er pålagt
 - h) hvor det er relevant, det minimumsbeløb, der skal betales.
2. Endvidere skal forbrugeren på papir eller på et andet varigt medium underrettes om enhver stigning i debitorrenten eller andre omkostninger, inden den pågældende ændring træder i kraft.

Parterne kan dog i kreditaftalen fastsætte, at oplysningerne om ændringerne i debitorrenten gives på den i stk. 1 fastsatte måde i de tilfælde, hvor ændringen i debitorrenten skyldes en ændring i en referencesats, den nye referencesats er gjort tilgængelig for offentligheden på passende vis, og oplysninger om den nye referencesats også er tilgængelige hos kreditgiveren.

Artikel 13

Tidsubegrænsede kredittaltaler

1. Forbrugeren kan på standardvilkår gratis opsig en tidsubegrænset kredittaltale til enhver tid, medmindre parterne har aftalt en varselsperiode. En sådan periode må ikke overstige en måned.

Hvis det er fastsat i kreditaftalen, kan kreditgiveren på standardvilkår opsig en tidsubegrænset kredittaltale ved at give forbrugeren mindst to måneders varsel udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium.
2. Hvis det er fastsat i kreditaftalen, kan kreditgiveren ud fra objektivt begrundede hensyn bringe forbrugers ret til at udnytte en kreditmulighed i henhold til en tidsubegrænset kredittaltale til ophør. Kreditgiveren underretter forbrugeren om et sådant ophør og begrundelsen herfor på papir eller på et andet varigt medium, om muligt før ophøret og ellers senest umiddelbart herefter, medmindre en sådan underretning er forbudt i henhold til anden fællesskabslovgivning eller strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed.

Artikel 14

Fortrydelsesret

1. Forbrugeren har en frist på fjorten kalenderdage til at fortryde kreditaftalen uden nogen begrundelse.

Den periode, hvori denne fortrydelsesret kan udøves, løber fra:

 - a) den dag, hvor kreditaftalen er indgået, eller
 - b) den dag, hvor forbrugeren modtager aftalevilkårene og -betingelserne samt oplysningerne i henhold til artikel 10, hvis dette tidspunkt er senere end det i litra a) i dette afsnit nævnte.
2. Når national lovgivning i tilfælde af tilknyttede kredittaltaler, (jf. artikel 3, litra n), på tidspunktet for dette direktivs ikrafttræden fastslår, at midler ikke kan stilles til rådighed for forbrugeren

før udløbet af en bestemt frist, kan medlemsstaterne undtagelsesvis fastsætte, at fristen i stk. 1 i nærværende artikel kan forkortes til denne specifikke frist på udtrykkelig anmodning fra forbrugeren.

3. Hvis forbrugeren udøver sin fortrydelsesret
 - a) skal vedkommende med henblik på faktisk udøvelse af fortrydelsesretten meddele kreditgiveren dette inden udløbet af den i stk. 1 omhandlede frist efter de anvisninger, vedkommende har modtaget fra kreditgiveren i henhold til artikel 10, stk. 2, litra p), på en måde, som har beviskraft i henhold til national lov. Fristen betragtes som overholdt, hvis meddelelsen, såfremt den er udfærdiget på papir eller på et andet varigt medium, som kreditgiveren råder over og har adgang til, er blevet afsendt inden fristens udløb, og
 - b) betaler vedkommende kreditgiveren kapitalen og de renter, der er påløbet fra den dato, hvor kreditmuligheden blev udnyttet, til den dato, hvor kapitalen betales tilbage, uden unødigt forsinkelse og senest tredive kalenderdage efter at have sendt kreditgiveren meddelelsen om udøvelsen af fortrydelsesretten. Renterne beregnes på grundlag af den aftalte debitorrente. Kreditgiveren har ikke ret til nogen anden kompensation fra forbrugeren i tilfælde af udøvelse af fortrydelsesretten, bortset fra kompensation for eventuelle omkostninger, som kreditgiveren har betalt til offentlige myndigheder, og som ikke kan refunderes.
4. Hvis en accessorisk tjenesteydelse i forbindelse med kreditaftalen ydes af kreditgiveren eller af tredjemand på grundlag af en overenskomst mellem tredjemanden og kreditgiveren, ophører forbrugeren med at være bundet af aftalen om den accessoriske tjenesteydelse, såfremt forbrugeren udøver sin fortrydelsesret med hensyn til kreditaftalen i medfør af denne artikel.
5. Hvis forbrugeren har fortrydelsesret i henhold til stk. 1, 3 og 4, finder artikel 6 og 7 i direktiv 2002/65/EF og artikel 5 i Rådets direktiv 85/577/EØF af 20. december 1985 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted [11] ikke anvendelse.
6. Medlemsstaterne kan fastsætte, at stk. 1-4 ikke finder anvendelse på kredittavtaler, som ifølge loven skal indgå ved en notars mellemkomst, forudsat at notaren bekræfter, at forbrugeren

er sikret de rettigheder, der er omhandlet i artikel 5 og 10.

7. Denne artikel berører ikke national lovgivning om, at opfyldelsen af en aftale først kan påbegyndes efter et nærmere angivet tidsrum.

Artikel 15

Tilknyttede kredittavtaler

1. Hvis en forbruger har udøvet en fortrydelsesret baseret på fællesskabsretten i forbindelse med en aftale om levering af en vare eller tjenesteydelse, er forbrugeren ikke længere bundet af en tilknyttet kredittaftale.
2. Hvis de varer eller tjenesteydelser, der er omfattet af den tilknyttede kredittaftale, ikke leveres eller kun leveres delvis eller ikke er i overensstemmelse med aftalen om levering deraf, har forbrugeren ret til at tage retsmidler i anvendelse mod kreditgiveren, såfremt forbrugeren ikke fra leverandøren har opnået den fyldestgørelse, som vedkommende har krav på ifølge loven eller aftalen om levering af varer eller tjenesteydelser. Medlemsstaterne bestemmer, i hvilket omfang og på hvilke betingelser disse retsmidler kan iværksættes.
3. Denne artikel berører ikke nationale bestemmelser om, at en kreditgiver hæfter solidarisk for ethvert krav, som forbrugeren måtte have mod leverandøren, såfremt købet af varer eller tjenesteydelser fra leverandøren er blevet finansieret via en kredittaftale.

Artikel 16

Førtidig tilbagebetaling

1. Forbrugeren har til enhver tid ret til helt eller delvis at indfri sine forpligtelser i henhold til en kredittaftale. I sådanne tilfælde har forbrugeren ret til en reduktion af de samlede kreditomkostninger, der består af renter og omkostninger i den resterende del af aftalens løbetid.
2. I tilfælde af førtidig tilbagebetaling af en kredit, har kreditgiveren ret til en rimelig og objektivt begrundet kompensation for eventuelle omkostninger, der er direkte forbundet med den førtidige tilbagebetaling af kreditten, hvis den førtidige tilbagebetaling falder i en periode, for hvilken der er aftalt en fast debitorrente.

Kompensationen må ikke overstige 1 % af det kreditbeløb, der tilbagebetales før tiden, hvis der er mere end ét år mellem den førtidige betaling og kredittaftalens aftalte ophørstidspunkt. Hvis perioden ikke overstiger ét år, må kom-

pensationen ikke overstige 0,5 % af det kreditbeløb, der tilbagebetales før tiden.

3. Kompensation for førtidig tilbagebetaling kan ikke kræves
 - a) hvis tilbagebetalingen har fundet sted i henhold til en forsikringsaftale, der har til formål at garantere tilbagebetalingen af kreditten
 - b) i forbindelse med kassekreditter, eller
 - c) hvis tilbagebetalingen falder i en periode, for hvilken der er ikke aftalt en fast debitorrente.
4. Medlemsstaterne kan beslutte, at
 - a) kreditgiveren kun kan kræve en sådan kompensation, hvis det beløb, der tilbagebetales førtidigt, overstiger den tærskel, der er fastsat i national ret. Denne tærskel må ikke overstige 10000 EUR inden for enhver periode på tolv måneder
 - b) kreditgiveren undtagelsesvis kan kræve højere kompensation, hvis han kan bevise, at de tab, han har lidt som følge af den førtidige tilbagebetaling, overstiger det i medfør af stk. 2 fastsatte beløb.

Hvis den kompensation, som kreditgiveren kræver, overstiger dennes faktiske tab, kan forbrugeren kræve en tilsvarende nedsættelse.

I så tilfælde udgør tabet forskellen mellem den oprindeligt aftalte rente og den rente, til hvilken kreditgiveren kan udlåne det førtidigt tilbagebetalte beløb på markedet på tidspunktet for den førtidige tilbagebetaling, under hensyntagen til den førtidige tilbagebetalings indvirkning på de administrative omkostninger.
5. Ingen kompensation må overstige det rentebeløb, som forbrugeren skulle have betalt i perioden mellem den førtidige betaling og kreditaftalens aftalte ophørstidspunkt.

Artikel 17

Overdragelse af rettigheder

1. Overdrages kreditgiverens rettigheder i henhold til en kreditaftale eller selve kreditaftalen til tredjemand, har forbrugeren ret til at gøre enhver indsigelse gældende over for erhververen, som han kunne gøre gældende over for den oprindelige kreditgiver, herunder også krav om modregning i det omfang modregning er tilladt i den pågældende medlemsstat.
2. Forbrugeren underrettes om den i stk. 1 omhandlede overdragelse, undtagen når den oprindelige kreditgiver efter overenskomst

med erhververen fortsat står for kreditten i forhold til forbrugeren.

Artikel 18

Overtræk

1. Hvis det drejer sig om en aftale om at oprette en løbende konto, hvor det eventuelt vil kunne tilledes forbrugeren at overtrække kontoen, skal aftalen derudover indeholde de oplysninger, der er omhandlet i artikel 6, stk. 1, litra e). Kreditgiveren skal under alle omstændigheder give disse oplysninger regelmæssigt på papir eller et på et andet varigt medium.
2. I tilfælde af et væsentligt overtræk i en periode på over én måned underretter kreditgiveren straks på papir eller på et andet varigt medium forbrugeren om følgende:
 - a) overtrækket
 - b) det involverede beløb
 - c) debitorrenten
 - d) en eventuel bod og eventuelle omkostninger eller morarenter.
3. Denne artikel berører ikke national lovgivning om, at kreditgiveren skal tilbyde en anden type kreditprodukt, når overtrækket er af væsentlig varighed.

Kapitel V

Årlige omkostninger i procent

Artikel 19

Beregning af de årlige omkostninger i procent

1. De årlige omkostninger i procent, som på årsbasis svarer til nutidsværdien af alle fremtidige eller eksisterende forpligtelser (udnyttede kreditmuligheder, tilbagebetalinger og omkostninger), der er aftalt mellem kreditgiveren og forbrugeren, beregnes ud fra den matematiske formel i bilag I, del I.
2. Ved beregningen af de årlige omkostninger i procent bestemmes de samlede omkostninger i forbindelse med forbrugerkreditten, bortset fra andre omkostninger, som forbrugeren skal betale i forbindelse med misligholdelse af en af de forpligtelser, der er fastsat i kreditaftalen, og de omkostninger ud over købsprisen, som forbrugeren skal betale i forbindelse med køb af varer eller tjenesteydelser, uanset om transaktionen foretages kontant eller på kredit.

Omkostningerne ved forvaltningen af en konto til registrering af både betalingstransaktioner og udnyttelse af kreditmuligheden, omkostningerne ved anvendelse af et betalingsmiddel

i forbindelse med både betalingstransaksjoner og udnyttelser af kreditmuligheden og andre omkostninger i forbindelse med betalingstransaksjoner skal indgå i de samlede omkostninger i forbindelse med forbrukerkreditten, medmindre det ikke er obligatorisk at åbne kontoen, og omkostningerne i forbindelse med kontoen klart er angivet separat i kreditaftalen eller i en eventuel anden aftale, der er indgået med forbrugeren.

3. Beregningen af de årlige omkostninger i procent baseres på den antagelse, at kreditaftalen forbliver gyldig i det aftalte tidsrum, og at kreditgiveren og forbrugeren opfylder deres forpligtelser på de vilkår og datoer, der er angivet i kreditaftalen.
4. I forbindelse med kredittavtaler, der indeholder vilkår, som tillader variationer i debitorrenten, og, hvor det er relevant, de omkostninger, der indgår i de årlige omkostninger i procent, men som ikke kan opgøres på beregningstidspunktet, beregnes de årlige omkostninger i procent ud fra den antagelse, at debitorrenten og andre omkostninger er konstante i forhold til udgangsniveauet og finder anvendelse, indtil kreditaftalen udløber.
5. Om nødvendigt kan de supplerende antagelser i bilag I anvendes til beregningen af de årlige omkostninger i procent.

Hvis antagelserne i denne artikel og i bilag I, del II, ikke er tilstrækkelige til at beregne de årlige omkostninger i procent på ensartet vis, eller ikke længere svarer til den kommercielle situation på markedet, kan Kommissionen fastlægge de nødvendige supplerende antagelser eller ændre de eksisterende antagelser med henblik på beregningen af de årlige omkostninger i procent. Disse foranstaltninger, der har til formål at ændre ikke-væsentlige bestemmelser i dette direktiv, vedtages efter forskriftsproceduren med kontrol, jf. artikel 25, stk. 2.

Kapitel VI

Kreditgivere og kreditformidlere

Artikel 20

Regulering af kreditgiveres virksomhed

Medlemsstaterne sikrer, at kreditgiveres virksomhed overvåges af et organ eller en myndighed, som er uafhængig af finansieringsinstitutter eller er underlagt regulering. Dette berører ikke direktiv 2006/48/EF.

Artikel 21

Visse forpligtelser for kreditformidlere i forhold til forbrugerne

Medlemsstaterne sikrer, at:

- a) en kreditformidler i reklamer og i dokumentation henvendt til forbrugere gør opmærksom på omfanget af sine beføjelser, navnlig om vedkommende udelukkende samarbejder med en eller flere kreditgivere eller optræder som selvstændig mægler
- b) det eventuelle gebyr, forbrugeren skal betale til kreditformidleren for hans ydelse, oplyses for forbrugeren og aftales skriftligt mellem forbrugeren og kreditformidleren på papir eller på et andet varigt medium inden indgåelsen af kreditaftalen
- c) det eventuelle gebyr, forbrugeren skal betale til kreditformidleren for hans ydelse, oplyses for kreditgiveren af kreditformidleren med henblik på beregning af den årlige procentdel af omkostninger.

Kapitel VII

Gennemførelsesbestemmelser

Artikel 22

Harmonisering og direktivets ufravigelige karakter

1. I det omfang dette direktiv indeholder harmoniserede bestemmelser, kan medlemsstaterne ikke i national ret bibeholde eller indføre bestemmelser, der fraviger dem, der er fastsat i dette direktiv.
2. Medlemsstaterne sikrer, at forbrugerne ikke kan give afkald på de rettigheder, der tilkommer dem i medfør af bestemmelser i national ret, der gennemfører dette direktiv eller svarer til dette direktivs bestemmelser.
3. Medlemsstaterne sikrer endvidere, at de bestemmelser, som de vedtager til gennemførelse af dette direktiv, ikke kan omgås ved den måde, aftalerne udformes på, f.eks. ved at lade udnyttelse af kreditmuligheder eller kreditfaciliteter, der falder ind under dette direktivs anvendelsesområde, indgå i kredittavtaler, hvis art eller formål vil gøre det muligt at undgå anvendelsen af dette direktiv.
4. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at forbrugerne ikke berøves den beskyttelse, som dette direktiv giver, gennem valget af et tredjelandets lov som den lov, der skal anvendes på kreditaftalen, såfremt kreditaftalen har nær tilknytning til en eller flere medlemsstaters område.

Artikel 23

Sanktioner

Medlemsstaterne fastsetter regler for sanksjoner for overtrædelser af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af dette direktiv, og træffer alle nødvendige foranstaltninger til at sikre, at de iværksættes. Sanksionerne skal være effektive, stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning.

Artikel 24

Udenretslig bilæggelse af tvister

1. Medlemsstaterne sikrer, at der findes egnede, effektive procedurer for udenretslig bilæggelse af forbrugertvister vedrørende kredittavtaler, hvor det er relevant, ved anvendelse af eksisterende organer.
2. Medlemsstaterne tilskynder sådanne organer til at samarbejde for også at løse grænseoverskridende tvister vedrørende kredittavtaler.

Artikel 25

Udvalgsprocedure

1. Kommissionen bistås af et udvalg.
2. Når der henvises til dette stykke, anvendes artikel 5a, stk. 1-4, og artikel 7 i afgørelse 1999/468/EF, jf. dennes artikel 8.

Artikel 26

Underretning af Kommissionen

Såfremt en medlemsstat gør brug af et af de reguleringsmæssige valg, der er omhandlet i artikel 2, stk. 5, artikel 2, stk. 6, artikel 4, stk. 1, artikel 4, stk. 2, litra c), artikel 6, stk. 2, artikel 10, stk. 1, artikel 10, stk. 2, litra g), artikel 14, stk. 2, og artikel 16, stk. 4, underretter den Kommissionen herom og om eventuelle efterfølgende ændringer. Kommissionen offentliggør disse oplysninger på et netsted eller på en anden let tilgængelig måde. Medlemsstaterne træffer passende foranstaltninger til at formidle disse oplysninger til de nationale kreditgivere og forbrugere.

Artikel 27

Gennemførelse

1. Medlemsstaterne vedtager og offentliggør inden den 12. maj 2010 de nødvendige love og administrative bestemmelser for at efterkomme

dette direktiv. De meddeler straks Kommissionen teksten til disse bestemmelser.

De anvender disse bestemmelser fra den 12. maj 2010.

Bestemmelserne skal ved vedtagelsen indeholde en henvisning til dette direktiv eller skal ved offentliggørelsen ledsages af en sådan henvisning. De nærmere regler for henvisningen fastsættes af medlemsstaterne.

2. Kommissionen tager hvert femte år, og første gang den 12. maj 2013, tærsklerne i dette direktiv og bilagene hertil og de procentsatser, der anvendes til beregning af den kompensation, der skal betales i tilfælde af førtidig tilbagebetaling, op til revision for at vurdere dem i lyset af den økonomiske udvikling i Fællesskabet og situationen på det berørte marked. Kommissionen overvåger også, hvilken virkning det har på det indre marked og forbrugerne, at der er mulighed for at foretage de reguleringsmæssige valg, der er omhandlet i artikel 2, stk. 5, artikel 2, stk. 6, artikel 4, stk. 1, artikel 4, stk. 2, litra c), artikel 6, stk. 2, artikel 10, stk. 1, artikel 10, stk. 2, litra g), artikel 14, stk. 2, og artikel 16, stk. 4. Resultatet heraf forelægges Europa-Parlamentet og Rådet, i givet fald ledsaget af et forslag om ændring af tærsklerne og procentsatserne i overensstemmelse hermed samt af de i ovennævnte artikler omhandlede reguleringsmæssige valg.

Artikel 28

Omregning til national valuta af beløb udtrykt i euro

1. Ved anvendelsen af dette direktiv lægger de medlemsstater, der omregner beløbene udtrykt i euro til national valuta, ved omregningen den kurs til grund, som gælder på datoen for dette direktivs vedtagelse.
2. Medlemsstaterne kan afrunde de beløb, der fremkommer ved omregningen, forudsat at en sådan afrunding ikke overstiger 10 EUR.

Kapitel VIII

Overgangsbestemmelser og afsluttende bestemmelser

Artikel 29

Ophævelse

Direktiv 87/102/EØF ophæves med virkning fra den 12. maj 2010.

*Artikel 30***Overgangsforanstaltninger**

1. Dette direktiv finder ikke anvendelse på kreditaftaler, der eksisterer på datoen for de nationale gennemførelsesbestemmelers ikrafttræden.
2. Medlemsstaterne sikrer dog, at artikel 11, 12 og 13 samt artikel 17 og artikel 18, stk. 1, andet punktum, og artikel 18, stk. 2, også finder anvendelse på tidsubegrænsede kreditaftaler, der eksisterer på datoen for de nationale gennemførelsesbestemmelers ikrafttræden.

*Artikel 31***Ikrafttræden**

Dette direktiv træder i kraft på tyvendedagen efter offentliggørelsen i Den Europæiske Unions Tidende.

*Artikel 32***Adressater**

Dette direktiv er rettet til medlemsstaterne.

Udfærdiget i Strasbourg, den 23. april 2008.

På Europa-Parlamentets vegne

H.-G. Pöttering

Formand

På Rådets vegne

J. Lenarè

Formand

[1] EUT C 234 af 30.9.2003, s. 1.

[2] Europa-Parlamentets udtalelse af 20.4.2004 (EUT C 104 E af 30.4.2004, s. 233), Rådets fælles holdning af 20.9.2007 (EUT C 270 E af 13.11.2007, s. 1) og Europa-Parlamentets holdning af 16.1.2008 (endnu ikke offentliggjort i EUT). Rådets afgørelse af 7.4.2008.

[3] EFT L 42 af 12.2.1987, s. 48. Senest ændret ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/7/EF (EFT L 101 af 1.4.1998, s. 17).

[4] EUT L 149 af 11.6.2005, s. 22.

[5] EUT L 177 af 30.6.2006, s. 1. Senest ændret ved direktiv 2008/24/EF (EUT L 81 af 20.3.2008, s. 38).

[6] EFT L 271 af 9.10.2002, s. 16. Senest ændret ved direktiv 2007/64/EF (EUT L 319 af 5.12.2007, s. 1).

[7] EFT L 184 af 17.7.1999, s. 23. Ændret ved afgørelse 2006/512/EF (EUT L 200 af 22.7.2006, s. 11).

[8] EUT C 321 af 31.12.2003, s. 1.

[9] EUT L 145 af 30.4.2004, s. 1. Senest ændret ved direktiv 2008/10/EF (EUT L 76 af 19.3.2008, s. 33).

[10] EFT L 281 af 23.11.1995, s. 31. Ændret ved forordning (EF) nr. 1882/2003 (EUT L 284 af 31.10.2003, s. 1).

[11] EFT L 372 af 31.12.1985, s. 31.

Bilag I

I. Grundligning, der angiver ækvivalensen mellem udnyttede kreditmuligheder på den ene side og tilbagebetalinger og omkostninger på den anden side

Grundligningen, som bestemmer de årlige omkostninger i procent (ÅOP), sætter på årsbasis lighedstegn mellem den samlede nutidsværdi af udnyttede kreditmuligheder og den samlede nutidsværdi af tilbagebetalinger og betalinger af omkostninger:

-t

=

-S

hvor:

X | er ÅOP |

m | er nummeret på sidste udnyttelse af kreditmuligheden |

k | er nummeret på en udnyttelse af kreditmuligheden, hvor 1 k m |

Ck | er størrelsen af udnyttet kreditmulighed k

|

tk | er tidsintervallet, udtrykt i år eller brøkdele af et år, mellem tidspunktet for første udnyttelse af kreditmuligheden og tidspunkterne for hver efterfølgende udnyttelse af kreditmuligheden, hvor t1 = 0 |

m' | er nummeret på sidste tilbagebetaling eller betaling af omkostninger |

l | er nummeret på en tilbagebetaling eller betaling af omkostninger |

Dl | er størrelsen af en tilbagebetaling eller betaling af omkostninger |

sl | er tidsintervallet, udtrykt i år eller brøkdele af et år, mellem tidspunktet for første udnyttelse af kreditmuligheden og tidspunkterne for hver tilbagebetaling eller betaling af omkostninger. |

Bemærkninger:

a) De beløb, der betales af parterne på forskellige tidspunkter, er ikke nødvendigvis lige store og betales ikke nødvendigvis med lige store tidsintervaller.

b) Begyndelsestidspunktet er tidspunktet for første udnyttelse af kreditmuligheden.

c) Tidsintervallet mellem de ved beregningen anvendte tidspunkter udtrykkes i år eller brøkdele

af et år. Et år antages at have 365 dage (skudår 366 dage), 52 uger eller 12 lige lange måneder. Hver måned antages at have 30,41666 dage (= 365/12), uanset om der er tale om et skudår.

d) Beregningernes resultat angives med mindst én decimals nøjagtighed. Hvis næste decimal er 5 eller derover, forhøjes den bestemmende decimal med én.

e) Ligningen kan skrives om, så der blot bruges en enkelt sum og begrebet bevægelser (Ak), som vil være positive eller negative, dvs. henholdsvis betalt eller modtaget i perioder 1 til k, udtrykt i år, dvs.:

S=
-t

hvor S er den aktuelle bevægelsessaldo. Hvis målet er at bibeholde ækvivalensen mellem bevægelserne, vil værdien være nul.

II. Supplerende antagelser til brug ved beregningen af de årlige omkostninger i procent

a) Hvis en kreditaftale stiller forbrugeren frit med hensyn til at udnytte kreditmuligheden, anses det samlede kreditbeløb for udnyttet i sin helhed med det samme.

b) Hvis en kreditaftale giver forskellige muligheder for at udnytte kreditmuligheden med forskellige omkostninger eller debitorrenter, anses det samlede kreditbeløb for udnyttet ved den højeste omkostning og debitorrente anvendt på den mulighed for at udnytte kreditmuligheden, der oftest benyttes under den pågældende type kreditaftale.

c) Hvis en kreditaftale generelt stiller forbrugeren frit med hensyn til at udnytte kreditmuligheden, men også blandt de forskellige muligheder for udnyttelse af kreditmuligheden fastsætter en begrænsning med hensyn til beløb og tidsrum, anses kreditbeløbet for at være udnyttet på den tidligste af de i aftalen fastsatte datoer og i overensstemmelse med disse begrænsninger for udnyttelse af kreditmuligheden.

d) Hvis der ikke er en fast tidsplan for tilbagebetalingen, antages det

i) at kreditten er stillet til rådighed for en periode på et år, og

ii) at kreditten tilbagebetales i tolv lige store månedlige rater.

e) Hvis der er en fast tidsplan for tilbagebetaling, men størrelsen af tilbagebetalingen er fleksibel, skal størrelsen af hver tilbagebetaling anses for at være den laveste, som er fastsat i aftalen.

f) Når kreditaftalen indeholder mere end en tilbagebetalingsdato, anses kreditten for stillet til rådighed og tilbagebetalingerne for foretaget på

den tidligste af de i aftalen fastsatte datoer, med mindre andet er angivet.

g) Er der endnu ikke aftalt et loft for kreditten, anses loftet for at være på 1500 EUR.

h) Hvis der er tale om en kassekredit, anses det samlede kreditbeløb for udnyttet i sin helhed og for kreditaftalens fulde løbetid. Hvis kreditaftalens løbetid ikke kendes, beregnes de årlige omkostninger i procent ud fra den antagelse, at kredittens løbetid er tre måneder.

i) Hvis der i en begrænset periode eller for et begrænset beløb tilbydes forskellige rentesatser og omkostninger, anses rentesatsen og omkostningerne for at være den højeste sats i hele kreditaftalens løbetid.

j) I forbindelse med kredittavtaler, for hvilke der er aftalt en fast debitorrente i den første periode, ved hvis udløb der fastsættes en ny debitorrente, som derefter med jævne mellemrum tilpasses i forhold til en aftalt indikator, beregnes de årlige omkostninger i procent ud fra den antagelse, at fra og med udløbet af perioden med den faste debitorrente er debitorrenten den samme som debitorrenten på tidspunktet for beregningen af de årlige omkostninger i procent baseret på værdien af den aftalte indikator på det pågældende tidspunkt.

Bilag II

Standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger

1. Navn og kontaktoplysninger for kreditgiver/kreditformidler

Kreditgiver | [Navn] |

Adresse Tlf.nr. [*] E-mail [*] Fax nr. [*] Websted [*] | [Fysisk adresse, der skal anvendes af forbrugeren] |

Hvis relevant | |

Kreditformidler | [Navn] |

Adresse Tlf.nr. [*] E-mail [*] Fax nr. [*] Websted [*] | [Fysisk adresse, der skal anvendes af forbrugeren] |

Når «hvis relevant» er angivet, skal kreditgiver udfylde rubrikken, hvis oplysningerne er relevante for kreditproduktet, eller slette de pågældende oplysninger eller hele rækken, hvis oplysningerne ikke er relevante for den kredittype, der overvejes.

Teksten i skarp parentes er en forklaring til kreditgiver og skal erstattes af de pågældende oplysninger.

2. Beskrivelse af de vigtigste karakteristika ved kreditproduktet

Kredittype | |

Det samlede kreditbeløb Der menes loftet for eller summen af alle beløb, der stilles til disposition i henhold til en kreditaftale. | |

Betingelserne for at udnytte kreditmuligheden Der menes, hvordan og hvornår De vil få pengene. | |

Kreditaftalens løbetid | |

Afdrag og, hvis det er relevant, i hvilken rækkefølge afdragene vil blive fordelt | De skal betale følgende: [Størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugeren] Renter og/eller omkostninger betales på følgende måde: |

Det samlede beløb, De skal betale Der menes den lånte kapital plus renter og eventuelle omkostninger i forbindelse med Deres kredit. | [Sum af det samlede kreditbeløb og de samlede omkostninger i forbindelse med kreditten] |

Hvis relevant Kreditten ydes i form af henstand med betalingen for varer eller tjenesteydelser eller er knyttet til levering af specifikke varer eller tjenesteydelser Navn på vare/tjenesteydelse Kontantpris | |

Hvis relevant | |

Den sikkerhedsstillelse, som kræves | [Type sikkerhedsstillelse] |

Dette er en beskrivelse af den sikkerhed, De skal stille i forbindelse med kreditaftalen. | |

Hvis relevant Tilbagebetaling fører ikke til en omgående amortisation af kapitalen. | |

3. Kreditomkostninger

Debitorrenten eller, hvis det er relevant, de forskellige debitorrenter, der gælder for kreditaftalen | [% fast, ellervariabel (med det indeks eller den referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente)perioder] |

De årlige omkostninger i procent (ÅOP) Dette er de samlede omkostninger udtrykt i procent pr. år af det samlede kreditbeløb. ÅOP anføres for at hjælpe Dem med at sammenligne forskellige tilbud. | [% Her anføres et repræsentativt eksempel, som angiver alle de antagelser, der er lagt til grund ved beregningen af satsen] |

Er man for at opnå kreditten eller for at opnå kreditten på de annoncerede vilkår og betingelser forpligtet til at | |

tegne en forsikring vedrørende kreditten, eller | Ja/nej [hvis ja, angiv hvilken forsikring] |

indgå aftale om en anden accessorisk tjenesteydelse. | Ja/nej [hvis ja, angiv hvilken accessorisk tjenesteydelse] |

Hvis kreditgiver ikke kender omkostningerne i forbindelse med disse tjenesteydelser, indgår de ikke i ÅOP. | |

Tilknyttede omkostninger | |

Hvis relevant Forvaltning af en eller flere konti til registrering af både betalingstransaktioner og udnyttelser af kreditmuligheden er påkrævet | |

Hvis relevant Omkostninger ved anvendelse af et specifikt betalingsmiddel (f.eks. et kreditkort) | |

Hvis relevant Eventuelle andre omkostninger i forbindelse med kreditaftalen | |

Hvis relevant Betingelserne for ændring af ovennævnte omkostninger i forbindelse med kreditaftalen | |

Hvis relevant Betingelse om betaling af notarialsgebyr | |

Morarenter | |

Manglende betalinger kan have alvorlige følger for Dem (f.eks. tvangsauktion) og gøre det vanskeligere at opnå kredit. | De vil blive pålagt [(gældende rentesats og måden, denne sats tilpasses på, og, hvis relevant, misligholdelsesomkostninger)] for manglende betalinger |

4. Andre vigtige retlige aspekter

Fortrydelsesret | Ja/nej |

De har ret til at fortryde kreditaftalen inden for en periode på 14 kalenderdage. | |

Førtidig tilbagebetaling De har ret til helt eller delvis at tilbagebetale kreditbeløbet før tiden. | |

Hvis relevant | |

Kreditgiver har ret til kompensation i tilfælde af førtidig tilbagebetaling | [Fastsættelse af kompensation (beregningsmetode) i overensstemmelse med gennemførelsesbestemmelserne for artikel 16 i direktiv 2008/48/EF] |

Søgning i en database Kreditgiver skal straks og gratis underrette Dem om resultatet af en søgning i en database, hvis en anmodning om kredit afslås på grundlag af en sådan søgning. Dette gælder ikke, hvis en sådan underretning er forbudt i henhold til fællesskabsretten eller strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed. | |

Ret til et udkast til kreditaftale De har ret til efter anmodning gratis at modtage en kopi af udkastet til kreditaftale. Denne bestemmelse finder ikke anvendelse, hvis kreditgiveren på tidspunktet for anmodningen ikke er villig til at indgå kreditaftalen med Dem. | |

Hvis relevant | |

Hvor længe oplysningerne forud for aftaleindgåelsen er bindende for kreditgiveren | Disse oplysninger er gyldige fra ... til ... |

Hvis relevant

5. Supplerende oplysninger i tilfælde af fjernsalg af finansielle tjenesteydelser

a) om kreditgiver | |

Hvis relevant | |

Kreditgivers repræsentant i den medlemsstat, hvor De bor | [Navn] |

Adresse | [Fysisk adresse, der skal anvendes af forbrugeren] |

Tlf. nr. [**] E-mail [**] Fax nr. [**] Websted [**] | |

Hvis relevant | |

Registrering | [Det handelsregister, hvori kreditgiver er opført, og vedkommendes registreringsnummer eller tilsvarende identifikationssymbol i dette register] |

Hvis relevant Tilsynsmyndigheden | |

b) om kreditaftalen | |

Hvis relevant | |

Udøvelse af fortrydelsesretten | [Praktiske anvisninger om udøvelse af fortrydelsesretten, bl.a. den periode, hvor denne ret kan udøves; til hvilken adresse en meddelelse vedrørende udøvelse af fortrydelsesretten skal sendes, og konsekvenserne af ikke at udøve denne ret] |

Hvis relevant De retsregler, kreditgiver har valgt at lægge til grund for etableringen af forbindelserne med Dem forud for kreditaftalens indgåelse | |

Hvis relevant | |

Vilkår i aftalen om, hvilken lovgivning der skal anvendes på kreditaftalen og/eller om, hvilken domstol der er kompetent | [De relevante vilkår gengives her] |

Hvis relevant | |

Sprogordning | Oplysninger og aftalevilkår gives på [det specifikke sprog]. Hvis De er indforstået hermed, vil vi kommunikere på [det/de specifikke sprog] i kreditaftalens løbetid |

c) om klageadgang | |

Hvorvidt der findes, og hvordan man får klageadgang og adgang til udenretslig bilæggelse af tvister | [En eventuel klageadgang og adgang til udenretslig bilæggelse af tvister for den forbruger, der er part i fjernsalgskontrakten, og, hvis dette er tilfældet, hvorledes forbrugeren kan gøre brug heraf] |

[*] Disse oplysninger er valgfri for kreditgiver.

[**] Disse oplysninger er valgfri for kreditgiver.

Bilag III

Europæiske forbrugerkreditoplysninger med henblik på

1) kassekredit

2) forbrugerkredit tilbudt af visse kreditorganisationer (artikel 2, stk. 5, i direktiv 2008/48/EF)

3) gældsomlægning

1. Kreditgivers/kreditformidlers navn og kontaktoplysninger

Kreditgiver | [Navn] |

Adresse Tlf. nr. [*] E-mail [*] Fax nr. [*] Websted [*] | [Fysisk adresse, der skal anvendes af forbrugeren] |

Hvis relevant | |

Kreditformidler | [Navn] |

Adresse Tlf. nr. [*] E-mail [*] Fax nr. [*] Websted [*] | [Fysisk adresse, der skal anvendes af forbrugeren] |

Når "hvis relevant" er angivet, skal kreditgiver udfylde rubrikken, hvis oplysningerne er relevante for kreditproduktet, eller slette de pågældende oplysninger eller hele rækken, hvis oplysningerne ikke er relevante for den kredittype, der overvejes.

Teksten i skarp parentes er en forklaring til kreditgiver og skal erstattes af de pågældende oplysninger.

2. Beskrivelse af de vigtigste karakteristika ved kreditproduktet

Kredittypen | |

Det samlede kreditbeløb Der menes loftet for eller summen af alle beløb, der stilles til disposition i henhold til en kreditaftale. | |

Kreditaftalens løbetid | |

Hvis relevant De kan til enhver tid blive anmodet om at betale hele kreditbeløbet tilbage på anfordring | |

3. Kreditomkostninger

Debitorrenten eller, hvis det er relevant, de forskellige debitorrenter, der gælder for kreditaftalen | [% fast, ellervariabel (med det indeks eller den referencesats, der skal anvendes på den oprindelige debitorrente)] |

Hvis relevant | |

De årlige omkostninger i procent (ÅOP) [**] Dette er de samlede omkostninger i forbindelse med kreditten udtrykt i procent pr. år af det samlede kreditbeløb. ÅOP anføres for at hjælpe Dem med at sammenligne forskellige tilbud. | [% Her anføres et repræsentativt eksempel, som angiver alle de antagelser, der er lagt til grund ved beregningen af satsen] |

Hvis relevant | |

Omkostninger Hvis relevant Betingelserne for ændring af disse omkostninger | [Omkostninger, der påløber fra kreditaftalens indgåelse] |

Morarenter | De vil blive pålagt [..... (gældende rentesats og måden, denne sats tilpasses på, og, hvis det er relevant, misligholdelsesomkostninger)] for manglende betalinger |

4. Andre vigtige retlige aspekter

Opsigelse af kreditaftalen | [Betingelserne og proceduren for opsigelse af kreditaftalen] |

Søgning i en database Kreditgiveren skal straks og gratis underrette Dem om resultatet af

en søgning i en database, hvis en anmodning om kredit afslås på grundlag af en sådan søgning. Dette gælder ikke, hvis en sådan underretning er forbudt i henhold til fællesskabsretten eller strider mod den offentlige orden eller den offentlige sikkerhed. | |

Hvis relevant | |

Hvor længe oplysningerne forud for aftaleindgåelsen er bindende for kreditgiveren | Disse oplysninger er gyldige fra ... til ... |

Hvis relevant

5. Supplerende oplysninger, som skal gives, hvis oplysningerne forud for aftaleindgåelse leveres af visse kreditorganisationer (artikel 2, stk. 5, i direktiv 2008/48/EF) eller tilbydes i forbindelse med en forbrugerkredit med henblik på gældsoplægning Afdrag og, hvis det er relevant, i hvilken rækkefølge afdragene vil blive fordelt | De skal betale følgende: [Et repræsentativt eksempel på en afdragsoversigt med angivelse af beløb, antal og hyppighed af de betalinger, forbrugeren skal foretage] |

Det samlede beløb, De skal betale | |

Førtidig tilbagebetaling De har ret til helt eller delvis at tilbagebetale kreditbeløbet før tiden. Hvis relevant | |

Kreditgiver har ret til kompensation i tilfælde af førtidig tilbagebetaling | [Fastsættelse af kompensation (beregningsmetode) i overensstemmelse med gennemførelsesbestemmelserne for artikel 16 i direktiv 2008/48/EF] |

Hvis relevant

6. Supplerende oplysninger, som skal gives i tilfælde af fjernsalg af finansielle tjenesteydelser

a) om kreditgiver | |

Hvis relevant | |

Kreditgivers repræsentant i den medlemsstat, hvor De bor | [Navn] |

Adresse Tlf. nr. [***] E-mail [***] Fax nr. [***] Websted [***] | [Fysisk adresse, der skal anvendes af forbrugeren] |

Hvis relevant | |

Registrering | [Det handelsregister, hvori kreditgiver er opført, og vedkommendes registre-

ringsnummer eller tilsvarende identifikationssymbol i dette register] |

Hvis relevant Tilsynsmyndighed | |

b) om kreditaftalen | |

Fortrydelsesret | Ja/nej |

De har ret til at fortryde kreditaftalen inden for en periode på 14 kalenderdage. Hvis relevant Udøvelse af fortrydelsesretten | [Praktiske anvisninger om udøvelse af fortrydelsesretten, bl.a. til hvilken adresse en meddelelse vedrørende udøvelse af fortrydelsesretten skal sendes, og konsekvenserne af ikke at udøve denne ret] |

Hvis relevant De retsregler, kreditgiver har valgt at lægge til grund for etableringen af forbindelserne med Dem forud for kreditaftalens indgåelse | |

Hvis relevant | |

Vilkår om, hvilken lovgivning, der skal anvendes på aftalen og/eller om, hvilken domstol der er kompetent | [De relevante vilkår gengives her] |

Hvis relevant | |

Sprogordning | Oplysninger og aftalevilkår gives på [det specifikke sprog]. Hvis De er indforstået hermed, vil vi kommunikere på [det/de specifikke sprog] i kreditaftalens løbetid |

c) om klageadgang | |

Hvorvidt der findes, og hvordan man får klageadgang og adgang til udenretslig bilæggelse af tvister | [En eventuel klageadgang og adgang til udenretslig bilæggelse af tvister for den forbruger, der er part i fjernsalgskontrakten, og, hvis dette er tilfældet, hvorledes forbrugeren kan gøre brug heraf] |

[*] Disse oplysninger er valgfri for kreditgiver.

[**] Finder ikke anvendelse for Europæiske forbrugerkreditoplysninger med henblik på kassekredit i de medlemsstater, der i henhold til artikel 6, stk. 2, i direktiv 2008/48/EF beslutter, at AOP ikke skal oplyses for kassekredit.

[***] Disse oplysninger er valgfri for kreditgiver.

Norges offentlige utredninger

2008 og 2009

Statsministeren:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet:

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2008.
NOU 2008: 10.

Yrkessykdommer. NOU 2008: 11.

Skift og turnus – gradvis kompensasjon for ubekvem arbeidstid. NOU 2008: 17.

Om grunnlaget for inntektsoppgjørene 2009.
NOU 2009: 7.

Barne- og likestillingsdepartementet:

Kvinner og homofile i trossamfunn. NOU 2008: 1.

Kjønn og lønn. NOU 2008: 6.

Med barnet i fokus. NOU 2008: 9.

Farskap og annen morskap. NOU 2009: 5.

Tilstandsrapport ved salg av bolig. NOU 2009: 6.

Kompetanseutvikling i barnevernet. NOU 2009: 8.

Finansdepartementet:

Kultur- og omsorgsutvalget. NOU 2008: 7.

Revisjonsplikten for små foretak. NOU 2008: 12.

Eierkontroll i finansinstitusjoner. NOU 2008: 13.

Om foretaksstyring og tiltak mot manipulering
av finansiell informasjon. NOU 2008: 16.

Skadeforsikringsselskapenes virksomhet.

NOU 2008: 20.

Kapital- og organisasjonsformer i sparebanksektoren mv.
NOU 2009: 2.

Tiltak mot skatteunndragelser. NOU 2009: 4.

Fordelingsutvalget. NOU 2009: 10.

Fiskeri- og kystdepartementet:

Retten til fiske i havet utenfor Finnmark.

NOU 2008: 5.

Fornyings- og administrasjonsdepartementet:

Individ og integritet. NOU 2009: 1.

Forsvarsdepartementet:

Helse- og omsorgsdepartementet:

Fordeling av inntekter mellom regionale helseforetak.
NOU 2008: 2.

Justis- og politidepartementet:

Fra ord til handling. NOU 2008: 4.

Bourbon Dolphins forlis den 12. april 2007.

NOU 2008: 8.

Barn og straff. NOU 2008: 15.

Fiskefartøyet "Western"s forlis 6. februar 1981.

NOU 2008: 19.

Nettbankbasert betalingsoverføring. NOU 2008: 21.

Lov om offentlige undersøkelseskommisjoner.

NOU 2009: 9.

Kredittavtaler. NOU 2009: 11.

Kommunal- og regionaldepartementet:

Kultur- og kirkedepartementet:

Kunnskapsdepartementet:

Sett under ett. NOU 2008: 3.

Fagopplæring for framtida. NOU 2008: 18.

Landbruks- og matdepartementet:

Miljøverndepartementet:

Nærings- og handelsdepartementet:

Olje- og energidepartementet:

Samferdselsdepartementet:

På sikker veg. NOU 2009: 3.

Utenriksdepartementet:

Samstemt for utvikling? NOU 2008: 14.

Offentlige publikasjoner

Opplysninger om abonnement,
løssalg og pris får man hos:
Akademika AS
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 84 Blindern, 0314 Oslo
E-post: offpubl@akademika.no
Telefon: 22 18 81 00
Faks: 22 18 81 01
Grønt nummer: 800 80 960

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no